

చెన్న పట్టణము, ఆగష్టు ౧౯౨౮

సంపుటము ౫

విభవ సంవత్సరము శ్రావణమాసము

సంఖ్య ౮

వేసవి

వడ్డాది సుబ్బారాయడు గారు

అమని మామిడి యెక్కుడు, రాముడు కళ్యాణపుష్ప రథ మెక్కు, వనా
రామంబులఁ గలకంఠులు, గ్రామంబులను గలకంఠకంఠులు బాడె.

కువకువ వేకువం జెవులకుం జవు లీను రసాయనంబుగా
సవిధరసాలసాధమున సారెకుఁ బాడెదు మేలుకొల్పు; వీ
వెవరవా? యేమి? మాధవ మహీధవు మంగళపాతకుండవా?
కస్తూరును గాయకుల్ వొగడు కంఠము నీకిడినాఁ డతండ్రి కా.

కోకిలమా! ధన్యమ వీ - వేక ప్రభుసేవయందె యెనయించెదు నీ
లోకోత్తర కలగాన క-ళాకౌశలి, మాధవోపలబ్ధస్వరమా!

వేడి వెలుగు కతన వేసంగి పవళుల - సంటరాని పయ్యె నఖిలవస్తు
వెవని పాలనమున నెల్ల భూప్రజ వాని - యట్ల యాట సాజమంద్రు గాదె?

వలసలువోయె స్వర్గునికి వాపులుఁ గూప నదీతటాకముల్
నిలువఁగ లేక వెట్ట, కవనీసతి దప్పిక నావులించె; నాఁ
కలి గడుపెచ్చి చి చ్చశనఘాతకర్త గబళించె గ్రామముల్;
బలితపువేసవిఁ విభవ భానువిభవ వెగ డొందె భూతముల్.

వేసవి వేవెలుగుబలువెట్టకు మూర్ఛిలినట్టు, భూతసం
త్రాసము గాఁగ నొక్కొకదినమ్మున నేమిఁ జలింప కుందు వి
శ్వాసువు గాల్కిక, జను లహర్నిశ మొక్కట నేద దేలుఁగా
వేసర కల్లనల్లనను వీతు రుశీరపు వీజనమ్ములక.

తీవ్రరోహిణిని దృతీయమా దినమున - దప్పి విభవ నతిగఁ ద్రావునీళ్లు
కడవ గిడవగాదు లొడితెఱుపాట్ల, యం - దెట్లువట్టె? నవ్వి యెట్లువట్టె?

మబ్బులో చందమామ యీమాపు జగతి - పగటినైదాఘతాశంబు పాయునట్లు
సన్న చినుకులు రాలు; యుష్మత్కరముల-హిమతుషార మొ వారిదామృతకణములొ!

కోయిల జోలవాడఁగను గోమఁ కంఠకుహూన్వసంబునక
గాయము ఘర్మవాఃకణనికాయము తెమ్మెరకూన లానఁగక
రేయిట తెప్పవాలని శరీరులు వేసంగి నెట్టకేలకుక
హాయిగ నేగుజాము సమయంబునఁ గున్ముదు రారుబైలులక.

కటితటి భర్మచేల మెదఁ గొస్తుభసోదరీ భాసిలక, మహా
త్కటముగఁ బొంచజన్య నినదం బడరక, మధునైరి, ప్రాణులం
బెటపెట బేల్చు వేసవిరవిం గబళించి ప్రపంచ మోమఁగాఁ
జటుకునఁ దోచె నాఁదగ నచంచలమై జలదంబు గర్జక.

విభవను మృగశిరబిందువు - లభవుజటాజూట బిందులట్టివి యయ్యె
నభము పెనుచిల్లి వడిన ట్లిభతుండనమోగు ధారవృష్టి ఘటిల్లెక.

దేశకాలచరిత్రలు నమసరించి సారస్వతముగాని బాగులును, రీతులును మారుచుండును. అంగ్ల సారస్వత ప్రావీణ్యములను మనయంగ్రవాహ్యమున జనించిన సారస్వతజాతములలో గద్యకథానకములు వెచ్చుచు ప్రాముఖ్యము నొందుచున్నవి. ఇది వివేచనకు జొరవ నొప్పుటయే కాక సాంఘికములను ఆచారవ్యవహారములను, వ్యక్తులనిరిపాకడలను, జీవితమును చీకాకు చేయు క్లిష్ట సమస్యలను, మనస్సును దిగ్విమలము నొందించు నైవదిపాకములను శీర్ష్యతో ప్రదర్శించి చదువరులను వివేకవంతులనుగా జేయుటకు తోడ్పడుచున్నవి. సాహిత్యముయొక్క ముఖ్యాశయములను రంజనము, వివేకదీపము ఈ సారస్వతజాతమునూడ ప్రబలముగా వెలయుచున్నవి. మనప్రతికల్పలో విని పెండుగా జిగురుచున్నది గావున విచిత్ర త్వమును, ఉపయోగమును పరికించుచు వినివలసిన చదువరులు తెలుసుకొనుటకు తోడ్పడు వ్యాస మొకటి వ్రాసుచున్నది దని భారతీయ ప్రతికాకార్యాలయమువారు కొన్ని నెలలక్రిందట నన్ను జోగిరి, పలుకారణములవల్ల నట్టిది వ్రాయుటకు జాగ్రనది. ఇది విజకు వ్రాయబడినది, ఇప్పుడు వ్రాయబడుచున్నది అన్నయు తెలిసికొనుటకు వినిలేవలసిన అంగ్ల సారస్వతపరిచితులను, ఆంగ్లప్రతికా భారతీయప్రతికలలో ప్రచురింపబడు చిన్న కథలను చదువుచుండుట చలనను నాకు బోధపడినంతవరకు ఈ గద్యకథానకము లనుసార సర్వతజాతమును గరించి యీ వ్యాసమున చర్చించుచున్నాను. ఇం దుదాహరింపబడు కథలను ముఖ్యముగా ఆంగ్లప్రతికసంకల్పరాజిసంకల్పలలోను, భారతీయప్రతికలలోను, "అభ్యుదయ" అనుప్రతికలోను చదువవలెను.

○

దీనికి "కథానకము" లను పేరు తెలియును నని క్రియత నేటూరి ప్రభాకరకాష్ఠిగారిమన వింటిని.

"కథానక" లను నామము నేను మున్నొక వ్యాసమున "భారతి"లో నూచించియుంటిని. కథానకము లనుపేరే కానున్నదని తోచి యీ వ్యాసమున దానినే అజలంబించితిని. పద్యకవితయందును చిన్నకథ లుండును. కాని గద్యకథానకములకు గరించి మాత్రమే యీ వ్యాసమున చర్చించుచున్నాను. ఇంగ్లీషులో దీనిని 'షార్ట్ స్టోరీస్' (Short Stories) అందురు. చిన్నకథలు అనుమాట. ఈమాటయును మనము ఉపయోగించుకొనవచ్చును. కావంబరి, హాసపద క్త మొదలగు ప్రబంధములు పెద్దకథలు. అంగ్లమునను, ఆంగ్లమునను మిక్కిలియుగా వెలంచదు నవలలును పెద్దకథలే. అయితే పెద్దకథలను సంగ్రహపరచిసంకల్పకమున అవి చిన్నకథలు గావేరవు. ఇవి తెండును ప్రత్యేకజాతులు. దీనికి వలయు శీర్ష్యము వేరువేరుగా వుండును. అంగ్లమున కొన్ని చిన్నకథలు నలవది యేబదిపుటల ప్రమాణమునకు వినిదియుండును. కథానకపుట దీని యగుటవలనను, ఏకాంశమున కేంద్రీకరింప వలనుపడవలసినను రాజసానకథానక, వ్యక్తులజీవిత చర్చిలలు, ఆశీషయను నైట్సు వివేచకథలును, ఈ కథానకజాతిలో నిమగ్నవు. ఏక వాయికాశ్రయకవ్యము కథానకముయొక్క రచనకు చాలదు.

నవయొక్క ఆశయము సాంఘికజీవితమును బ్రతిబింబింపజేయుట. వ్యక్తుల నవలక్షణం; జాతుల మర్యాదలు; స్త్రీపురుషుల సంభాషణములు, యోచన లేని నవలక్షణములు, మాటలవల్ల ను మన యిగురుసారగునవారికి, బంధువులకు, హితులకు మనము కలిగించు మనస్తాపములు; మన దుఃఖములు; మనసుఖములు; మన ఆశయములు; మనమనపులు; మన దౌర్బల్యములు; మన ఉత్సాహములు—ఇది యన్నియు ఒక్కగాను, సుప్రమాణముగాను, భావోద్వేగముగాను ప్రతిబింబింపజేయబడును. వాయికానాయకులే కాక పలురకముల వ్యక్తులును, వారివారి వ్యవహారములును

గూడ నవలయందు హాస్యబడును, జీవితపటము నవలయందు విశాలముగ నుండును. కథానకమం దట్లుండనేరదు. నిరూపింపబడునంత మొక్కటిగా నుండవలెను చదువరి యొక్క శ్రద్ధ దానియందే లగ్నమయి యుండవలెను. "రాజశేఖరచరిత్ర" యందు నాయకుడు రాజశేఖరుడా, రామరాజా యనునందియమునకు తావున్నది. అట్టి సందేహము "శివరామా" యనుకథానకమందు లేదు. ఇంకొక హాసితకుడు దారుణవేషము వేసుకొని, యొక ముదుసలి సంపన్నుని జంపుటకు కరము చాచియు జంప కుండనట్లు నిలిచిపోవును. కారణ మేమి యని చదువరి యాశ్చర్యంతో చదువును. తాను ఇల్లువిడుదలయవచ్చును తన చిన్ని కుమారుడు వెళ్ల వద్దని చేయిచాచెనట; వంశనాశన మగునని భార్య వారించెనట. వంశనాశనమే దీనిఫలమని యాముదుసలి బ్రాహ్మణుడును శేషించెనట. ఇన్నిటిని సరకు గొనక తననిశ్చయప్రకారము హంతకుడు కత్తి నెత్తెను. కాని చంపలేకపోయెను. అట్లే ప్రతిమనలె నిలువబడిపోయెను. "ఏమి యూరకున్నావు" అని ముదుసలి బ్రాహ్మణు డడుగ, "శివరామా" యని కత్తిని క్రింద పడవేసి, "నే నొక నెవరిని జంపను. నీవు బ్రదుకుము, కాదునా" యని యరచి క్రింద హలబడెను. ఒక్కొక్కటిగా తాను నిర్లక్ష్యము చేసిన యంశము అన్నియు ప్రత్రప్తమై యను లోనవారియున్న శక్తిని బయటకు రాగి బలపరచి, దురాశాస్రముపై నొక్కొక్కటి వాడినెడలి, దానిని నిర్వీర్య మొనరించెను. దీనినుండి పుంచినీతిని తరువారే తీయవచ్చును. "మానవస్వభావ మెంత యగాధము!" అని ఆశ్చర్యపడవచ్చును. ముదుసలి బ్రాహ్మణుని నిశ్చలత్వమునకు సంకోషింపవచ్చును. ఇన్నియేని యూహింపవచ్చును. కథ ముగియునరకు ననస్సు ఆనీలవస్త్రసంభాదితమగు హంతకుని విగ్రహము పైని, మీది కత్తెబడిన కృపాగాముపైని, కృపాగామున పాపమును నిర్వీర్యముచేసిన అవ్యక్తభావవిజృంభణము పైని నిలిచియుండును. తక్కినప్రశ్నలకు, దీపాలకు ఆసమ సమమున తావుండదు. ఇట్టి ఏకాగ్రత నవలలో నుండును. రాజశేఖరుడుగారి జీవితమందు, వారికుమార్తెల దుఃఖ మలయందు, పాంథికములగు చెడుగులయందు మనస్సు

పలుద్రోవలుగా పోవును. "అపాల్యబాయి" యను నవలయందు చదువరిమనస్సు క్యామమునరుడ, భిల్లుల జీవితము మొదలగు నంశములయందు రాణిజీవితమునందు కంటె ఎక్కువ అభేదవిగ్రహియుండును. "నీయునుతీర్పు కున్నా" అను చిన్నకథయందుగల స్త్రీపురుషులయందు కన్నవారికంటె పెంచినవారికి గలిగిన అపూర్వమధనము నందే మనస్సు లగ్నమగును. తాము ముద్దుచేసి పెంచిన పొరుగువారి పిల్లవాడు తమయింట తల్లిదండ్రులుబద్ధగ లేని సమయమున జచ్చుటయు, ఆపిల్ల వానితండ్రి "నాపిల్ల వానిని నా కిచ్చుచి" చేసిన ఆర్తనాదము, "నీయును తీర్పు కుంటా" నని స్నేహితుడు బదులు చెప్పటయు, తిరుగ నాస్నేహితునికి ఒకపిల్లవాడు కలుగుటయు, ఆపిల్ల వానిని మొదటిదంపతులు ముద్దుగా చేరదీసి పెంచు టయు, వాడు చారిచేతిలో జచ్చుటయు, "నీ యును తీర్పుకున్నా" నని యాస్నేహితుడు మాట నొప్పజెప్పుటయు — ఇది ఆ అపూర్వమధనము. నమ్మండి, నమ్మకపోండి. చదువునంతలేనేవు మనస్సునకు ఈ ఒక్క అంశమే ఉత్కంఠను గలుగజేసి నింపును. అది చిన్నకథలోని ముఖ్యమాత్రము. చిన్నకథ మిక్కిలి చిన్నదిగా నుండ నక్కరలేదు. కాని దీనిలోని కథావస్తువు విరివిగా నుండినయెడల దీనిపని చెడును. చిలకమర్రి లక్ష్మీనరసింహంగారి "సువర్ణగుప్తుని కథ" పెద్దదే; కాని రాజగు విక్రమార్కుడు "మక్కను గౌర వింది నీ మన్నన సేల యిట్లు ఆమానుషముగా అమూన పరుచుచున్నావు?" అని యడుగుటయు, ఆప్రశ్నకు జవాబుగా తనజీవితచరిత్రను వివరించుటయు, అందులో తనయెడల మక్క గమపరిచిన విశ్వాసమును, అన్నలు చేసిన ద్రోహమును స్పష్టమగునట్లుగా కథయంతయు వివరింపబడుటయు చూడ నిది యొకకథానక మని తోచుచున్నది. కథావస్తువు విపులమైనను ఏకాంశమున కేంద్రీకరింపబడినది. ఇట్లే "భిక్షువు" అనే కథానకము సన్ననినింది పలుభావాలకు లోనైన యొక పోలీసు ఉద్యోగియొక్క దుర్మిత వ్రనమును ఆరవిచేతనే చెప్పించును. అరణ్యప్రాంతపు స్త్రీమనుషు బదిలీయగుట, అక్కడ నొకజోయకన్యను మోసగించుట, లోగములపాలయ,

ఉద్యోగమును విడిచి, బంధుగులచేతను, భార్యచేతను విడువబడి భిక్షువునట యింతటి కథావస్తువు. అత్యంతమున ప్రకృతిసౌందర్యమును, అటవికుల నిర్మలస్వభావమును ఈసందర్భమున తేటపడును. అది మిక్కిలి కేర్పుతో కథలో ఉపాంగముగా నమర్చబడినది. “కుటీర లక్ష్మీ” యను కథానకము రాట్నముయొక్క ఉపపాంగమును హృదయంగముగా ప్రదర్శించుచున్నది. బ్రదికి చెడిన యొక స్త్రీ రాట్నమును తనను, తనపిల్లలను ఎట్లు తిరిగి ఉడదించుకొన గలిగినదియు తెలుపుచున్నది. ఆమె యొక్క పూర్వపు ఉన్నతిని, ప్రస్తుతిని దీనస్థితి, ఎప్పుడును విడువనిసౌశీల్యము, మార్దవము, మానము అన్నియును ఈముఖ్యాంశమును బలపరచి మనోరంజకముగా నొనరించుచున్నది. కథానకముయొక్క నస్తువు ఏకాంశమున కేంద్రీకరింపబడినది. అంశములు ఎక్కువైనయెడల పస చెడును. చదువరుచున్నను కథాంశము దృఢముగా నాటుకొనదు. ఈకథలో నాయకయొక్క పెనిమిటి చేసినవ్యాపారములు, లాభములు సంగ్రహముగా చెప్పబడినవి. వ్యాపారముల ప్రశంసకుగాని, రాబుపువ్యాప్తికి చేయబడు యత్నముల ప్రశంసకుగాని ప్రాముఖ్యమియ బడలేదు. అది ముఖ్యాంశమును కుటీరసముదగణప్రశంసకు సాధనమాత్రములుగానే ఉంచబడియున్నది.

౨

ఇంతేకాక కథాంశము సులభగ్రాహ్యముగాను, స్పష్టముగాను ఉండుటచలన కథానకముయొక్క ప్రాశస్త్యము హెచ్చును. “జన్మాంతరసంబంధము” అను కథలోని ముఖ్యాంశ మంత సులభముగా గ్రాహ్యము కాదు. తెలివిన తరువాత నైనను మనస్సున కంత దృఢముగా పట్టదు. మంచన్న అనే మరగుజ్జా బ్రాహ్మణునివాడు తనయన్నచే మోసగింపబడి దేశాంతరము పోయి ఒకధర్మాత్ముని యింటిలో కుదురుకొనెను. ఆయింటియజమాని కేలాళో యాచిన్నవానియందు మిక్కిలిప్రేమ జనించెను. ఆచిన్నవాడును ఆయనయందు విశ్వాసముగా నుండెను. ఆయన చనిపోవునప్పుడు ఆలు బిడ్డలను మరచి మంచన్నను పిలిచి కాగిలించుకొని

ప్రాణము పడులెను. “జన్మాంతరసంబంధము మాత్రమే యిట్టిప్రేమను కలుగజేయుకలదు” అని చదువరి నమ్ముజాలడు. మంచన్నయొక్క నిర్మలసాత్వికస్వభావము, ఆయాకత్వము, ముగ్ధత్వము, రూపవైకృత్యము జాలిగొలిపి ప్రేమపుట్టింపజాలను. ఇట్టిసందేహము మనస్సు పోషింపనచో కథానకము బలహీనమగును. “దయ్యలకొంప” అను కథానకమునగూడ నిట్టివీరసతి కనుపడును. దయ్యములున్నను నమ్మకము లేక, అట్టినమ్మకములను తిరస్కరించుచున్నదా యీకథ? లేక అట్టినమ్మకము తప్పుగానని ఋజువుచేయుచున్నదా? యను సందేహము చదువరికి చదువుచుండగనే కలుగును. అందులో మనదయ్యములీడులను, పాశ్చాత్యులు కనిపెట్టిన దయ్యములచే వ్రాయించు ప్లాంచెట్ (Planchet) విధానమును ఈకథకుదు కలుపుచున్నాడు. ఇదియు చదువరి మనమున సందేహము కలుగజేయును. ఇది కథానకమునకు లోపము.

3

కథానకములయొక్క రచన పలువిధములగు చదువరిచేత రచనలను గలిగియుండవచ్చును. పూర్వగ్రుచ్చినట్లు సంగతులను వివరించవచ్చును. ఇట్టిరచన “జన్మాంతరసంబంధము”, “నీటుణుం తీర్చుకున్నా” అను కథలలో కనపడును. లేదా, ఎవరో ఒకరు సంభాషణలో మిత్రులకు చెప్పుచున్నట్లును, నడుమ నడుమ ప్రశ్నలవల్ల కథాభాగములు తేటపడునట్లును రచింపవచ్చును. భవిష్యత్తు రామసోమయాజులుగారు వ్రాసిన “జానకి” యను విచారకథకు గోదావరీతీరమున పడవమీదకుర్చుండి గాననీచించుచున్న యరువురుమిత్రుల సంభాషణ సాధనము గోదావరీకల్లోలములు సదృశమైన రంగాలంకారము నడుమనడుమ సార్లినచ్చు భావమౌచికలు శ్రుతి. జానకి పెనిమిటి అన్యాయకాంతహృదయుడై ఆమెను తిరస్కరించి పెట్టినబాములు, పతిని విడిచియుండ నను దృఢసంకల్పముచే నామె పతిని వెంటాడి తుడకు నూత్రించబడి చంపబడుటయు కథావస్తువు. తుడవరకును చదువరి ఉత్కంఠ పెరుగుచునే యుండును. “నామిత్రుని జీవితచరిత్ర”లో శైలిమగ్గ అను గ్రామమునుండి సంపదను గో

యైన యొక కాపురమునకుడు భరగపురము ప్రాంతము
కు పోయి జీవితమును సుఖముగా గడుపుచు, తానుకు
కాపురమునకు లోనై, క్రమముగా తన సుఖమును, పిల్లలను,
భార్యను చంపుకొని, ఏకాకియై, ఆస్పత్రిలో పడి
యుండగా, పూర్వపున్నే హీతు దొకడు వచ్చి చూచి,
తీరనంతయు తెలుసుకొని, వాని కోరిక ప్రకారము
కానిని జన్మస్థానమునకు తీసుకెళ్ళిరిడిచెను. ఆన్నే హీ
తుడే యాకథను చెప్పును. “భిక్షువు” అనుకథలో
కొద్దుమీద పోవుచుండు నొక తనమనిషి యాకథా
నాయకుడగు భిక్షువునకు ఒక అబా ధర్మముగా నొసగి,
మంతలు నాతడు ఇంగ్లీషున నాశీర్వాదించుటను విని
అశ్రీర్యపడి, యాతనివృత్తాంతమును తెలిసికొనగోరెను.
అప్పుడా భిక్షువు తాను పోలీసు ఉద్యోగిగానుండి చేసిన
సర్వీ లిషనులకు శిక్షగా కుప్పకొనియై, బంధువులచే నిర
ంపబడి, యాస్పత్రి నవలంబించి కూటికి గుడ్డకు కట్టపడు
చున్న సంగతి వివరించెను. ఇట్లు కథానకములలోనికథ
థానాయకునిచేత చెప్పించబడవచ్చును; లేదా, అతనికి
బంధించిన వారిచేత చెప్పించబడవచ్చును; మిత్రులసం
భాషగా పూర్వకముగా తన భావసంచాలనముతో చెప్పి
ంచబడవచ్చును. కథకునిచేతనే పూర్వగ్రుచ్చినట్లు మొదటి
సంధి చివరవరకు కథాంశమునకు సంబంధించిన సంగతులన్ని
యు వివరింపబడవచ్చును. కథకుని సేర్ప ప్రకారము కథాం
మునకు తనకు ఉత్క్రింక భావపోషణరచనకు వచ్చు చెచ్చి
థాంశమును దురువలమనమున దృఢముగా నిజముగా నడి
చిన సంగతివలె నాటకీయును, అయినను కథకుడు మరుగు
డిచియుండి కథాపురుషులచేతనే చెప్పించుట యొక సేర్పు.
ట్రటికథనమునకు అనుకూలమగు ప్రకృతిసన్ని వేశములను
ఉత్తరువు వెనుక భాగమునందు (background) వలెను,
గానంపు ప్రతివలెను మేళవించుట దీనికి మించిన సేర్పు.
కథకుని సేర్పు ఇంకననేక రీతులను కనిపెట్టవచ్చును. ఇవ
న్నియు నిర్ణయించుట కలది గాదు.

“యుగములనుండి నీకొరకు కనిపెట్టుకొనియుం
డిని గదా” యను కథానక యొకటి వింత త్రోవను త్రొ
క్కుచున్నది. ఒక రాజకుమారుడు యుద్ధరంగమున శత్రు
రాజకుమార్తెతో పోరి, మెప్పు వడసి యామెను కాగి

లించుకొనుటయు, నిద్దరును పార్శ్వ మందునుండి అందరు
నచ్చెరువంది మెచ్చుచుండ వారిద్దరు జన్మబురయు పూర్వ
భాగము. నూతనవిధములగు నాటలలో మెప్పునందిన
బలకాలియగు వైకుంఠరావు అనుయవకుడు అట్లే ప్రహీ
తను గడించిన యొక పార్శ్వయువతిని గలుసుకొని, పూర్వ
స్మృతి కలిగి “యుగములనుండి నీకొరకు కనిపెట్టుకొని
యుండినిగదా” యనుటయు, నామెకును నట్లే పూర్వ
స్మృతి కలుగుటయు నిదంతయు ఉత్తర భాగము. అయితే
యందులో వధూవరులు సుఖింతురు. ఉత్తర భాగము
చివరవరకు పూర్వభాగమునకును దీనిని గలసంబంధము
కనుపడదు. అయిన నిది యొకలోపముగాదు. జన్మపరం
పరయందు నమ్మకము గల మనకు ఇట్టికథ వింతగాలు
పదు. ఉత్తమీరజన్మమునుండి బంతియాటల ప్రసిద్ధిగల
జన్మమునకు కొంచెము హీనక్రమము (anti-climax)
తోపకమానదు. అయినను ఇది కాలపరివర్తనముగదా.
కథకుడు పూర్వచరిత్ర యానూతనవధూవరులలో నెవరి
చేతనైన చెప్పించినయెడల ఈ హీనక్రమ మంతగా దోషక
యుండెడిది; కథాంశరచనయు బింకముగను, భిన్నత్వ
నూచన లేకుండగను ఉండెడిది. ఇట్టిరచ
నలోపము “అత్తవారిల్లు” అను చిన్న కథలోను
గవ్వట్టును. ఇందలికథాంశము స్వల్పము. అత్తవారింటిలో
మగనియాదరణమున మురియుచుండిన పిల్ల పండుగకు
పుట్టింటికి పోవలెనని కుతూహలపడుటయు, వెళ్లి
కొన్నా స్థలండ్లి మగనియుత్తరువు ప్రకార మతిసంతోష
ముతో తిరిగి యత్తవారింటికి వచ్చుటయు నిందలికథ.
క్రొత్తదాంపత్య మందలి అనురాగాత్మకృత్సాముల
నుదాహరించుటయే ముఖ్యాంశము. రచనావిధానము ఈ
ముఖ్యాంశమును అంత తేటగా వ్యక్తపరచలేదని నాకు
తోచుచున్నది.

శతావధాని వేలూరి శివరామకృష్ణిగారు వ్రాసిన
కథానకములలో గల అనేక ఉత్తమగుణములలో
రచనాపటిమ యొకటి. మీరు వ్రాసిన “పద్మా
క్షి”, “ప్రాధాపరివ్రాజకనివాసము” అను కథానక
ములను చూడుడు. మొదటిది విమదాంతము,
రెండవది హర్షాంతము. రెండిటియందును ప్రథమ

విత్తానంజనితప్రేమయే శుభ్యాంశము. ఎట్టియాటంకములు నచ్చినను ఈపవిత్రమగు ప్రేమభావము మారదు; నశింపదు. పద్మాక్షి రూపవతి యైనను పుట్టుగ్రుడ్డిది. ఆయినను, స్వరమాత్రమున తనకు వినిపిచేరుటై వచ్చిన యువకునియందు బద్ధానురాగ యై, వ్యతిరేక ప్రశంస చెప్పిని బడగనే బావిలో బడి యాత్మసాక్ష్య చేసుకొనెను. ఆయువకుడును తిలివండ్రులను విడిచి, శక్తికానమునకు బోయి తనప్రేమనియందు లీనమాయెను. ఇప్పుట కథ అంత స్పష్టముగా లేదు. “ఆశ” యనుకన్య చిన్ననాటి సహపాఠియును ఉపకలాపునిగొరకు ప్రతిక్షించుచు జనకుని ఒడబరచి సాంఘికావమానమును లెక్కగొనక కన్యగానే యొంటరికాపురము జేయుచు తనస్మాదయబోయెను పండితయ్యడై యూరికివచ్చియు, తనసంగతి తెలిసికొనిన పిమ్మట దైవికాంతిరాయమువలన మనసు కలగి ఊరు విడిచిపోగా, ఆశ యతనిని బడకొనుచు పోయి తనవిగ్రహమును నిర్మించుకొని దేవతగా నుపాసించుచున్న ప్రియుని గమంగొని సుఖించుట యీ కథానకములోని వస్తువు. ఆమెనిర్మలప్రేమదీక్షవల్ల వివాహనిర్బంధముల తగ్గించుటకై సాంఘికోద్బోధనము చేయుట ముఖ్యాంశము. కథకుని ఆశయము ఇది యని నాకు తోచినది. మొదటినుండి చివరవరకు ఆశయొక్క నిర్మలప్రేమయూర్తి చదువరియొడుట ప్రకాశించుచునే యుండి, మధ్యమధ్య తెలియజేయబడు చిన్ననాటివరితలు, వివాహాయత్నము, దానినిరసనము, సాంఘికావమానము, శత్రువువలన హింస మొదలగు నంశములవల్ల ఆప్రేమయూర్తి మరింత మనోహరము, మరింత గౌరవాస్పదమునై పెరుగుచుండును. ఇందులన కథ పాత్రపోషణయందును భావపరీక్షలనందునునే కాక రచనైకాగ్రతయందును కూడ మిన్నయగుచున్నది. పండిత శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్య కావ్యులుగారి సంఘసంస్కారాశయముగల కథలయందును ఇట్టిరచనైకాగ్రత, ఏకాంశ కేంద్రీకరణము బాగుగా కనబడుచున్నది.

౪

కథానకముల వస్తు వనేకరీతులనున్నది. మానుష వ్యాపారములలో నీసాహిత్యజాతమున కనువు గానివి

లేవని తోచుచున్నది. పూర్వచరిత్రల వాత్రయించి “వసుబాలుడు” అను వేసువానికథ నాయబడియున్నది. ఆశ్చర్య మగురీతిగ నిందులో యువకులప్రేమ వేసు వ్యాపారముతో మెలికవేయబడినది. కృష్ణ దేవుల తాలూకు సరదారుల పిల్లలు ఆయిద్రు మేనువారగు యువతీయువకులు, ఇందులో చారిత్రము, అద్భుతము, ప్రేమ యీమామూడు కలిసియున్నవి. విజయనగర సామ్రాజ్యమునకు సంబంధించిన “రంగరాజు” అను కథలోను ఇట్టిరసములు కలవు. దురాశచే రంగరాజు హంతకుడై తనబంధువులను, అన్నను, అన్నపిల్లలను జంపి, తానును హతుడగును. తుదకు ప్రయోజనము లేని సంతాపముపాలగును. వెల్లూరుజిల్లాలో క్రిందటియేడు జరిగిన తుపాను విపరీతములతో నొకయూరగల విద్యారండుడను రెడ్డియొకడుని సాహసోదార్థకృత్యములు “ముద్దుకృష్ణ” యను కథానకమునకు వస్తువు. ఇందులోనుగూడ చారిత్ర అద్భుత ప్రేమరసములు కలిసి యున్నవి. ఈ అద్భుత రసము “దయ్యాలకొంప”లో నింకొకరీతిని పోషింపబడి యున్నది. అపరాధపరిశోధకములగు కథానకములు కొంతవర కీయద్భుతరసపోషణ చేయుచున్నవి. ఆంధ్ర పత్రికలో క్రిందటి ఏడు “వీరవనిత” యనుకథ చదివితిని. కొన్నిరచనాలోపము లున్నను, అద్భుతరసము నుదాహరించుచున్న నీకథ. ఒకచోమ్మరి అటగాడు కరణముగారి భార్య యింటిలో నొంటరిగ నున్నదని గ్రహించి, దొడ్డి ద్వారమున బ్రవేశించి, యామెను బలవంతము చేయ జూచుటయు, నామె సమయస్ఫూర్తి గలిగి యాతనికి భోజన మిచ్చునెవమున వంటయింట దాకొని లోన తలుపు తిగించుకొనుటయు, నాడు గోడ త్రవ్వ లోనికి బ్రవేశించుచుండ వానిశరీరముపై నొక కొయ్య పారను వైచి అణచిపెట్టుటయు, ఇది యంతయు తాను చచ్చినవెనుక తలుపులు నొట్టి లోన ప్రవేశించిన తన పరికి స్వప్నమున తాను తలుపుటయు, ఆత డీడుఁగుమును భరింపలేక చచ్చుటయు—ఇట్టి సాహసోదార్థములు ఈకథకు వస్తువు. విమర్శనకు దీనిరచనగాని, అంశములు గాని తాళవు. కాని చదువరికి ఉత్కంఠ కలుగజేసి యాతనియనమును బలవద్దాహముగా పట్టియుంచును.

“యగమలకుండి నీకొరకు కనిపెట్టుకొని యుంటిని గదా” యమదానిలో ప్రేమాద్భుతరసపమ్యేకన బాగుగా నున్నది. ప్రేమ యమనది తాత్కాలికభావముగాదు. “జన్మజన్మాంతరములయందును తీవుని వడలను” అను ప్రేమతత్త్వమును, ప్రేమప్రాకృత్యమును చూపించు కథ యిది. అనేకజన్మములైనను ఒకరి నొకరు పూర్వదంపతులు తెలిసికొనగలుగుట యనే అద్భుతము దీనికి సాధనము. కొంతవరకు విమర్శవాక్యములతో గూడుకొని యున్నను రాయసం వెంకటేశ్వరుని “పులికాన” యను చారిత్రకకథయును, చిలకమర్తి లక్ష్మీవరసింహం గారి “సందహరిత్ర”యును ఇట్టికథానకరీతిని వ్రాయబడి యున్నవి. రచనావివరణములు ముఖ్యరసమును పోషించుచున్నవి. అద్భుతకథానకములలో రచనాపూర్వకృతి వర్ణన లంఘనమును, అయితే ప్రకృతివర్ణన యెట్టి కథలలో నైనను జీవనపరిపాకమును, ఇదియొక ముఖ్యంశముగాదు. “భీమపు” అనేకథలో మాత్రము లోయలు, అడవులు కథానస్తువుతో సరిసమానముగా చదువరిననుమును ఆకర్షించును. అయితే ఇందులో అద్భుతరసము చాలాతక్కువ. అదోయయంతియొక్క హఠాద్భవములు, మంత్రతీప్తులు మాత్రము కొంచెమద్భుతజనకములు.

సాధారణముగా ఈ కథానకములు ప్రేమభావమును ఆధారముగా గలిగి యున్నవి. చిన్నవయస్సుగల యువతీయువకులే వీటిలో నాయికా నాయకులగుచున్నారు. ప్రేమస్వభావము, దానిలోపములన గలుగు కీడులు, దానియొద్దేకములన గలుగు కీడులు, ఆలుచు గలకుండపలసిన పైరణ, సమానప్రేమ లేకున్నచో గలుగు అనుమాననిర్వేదములు, ఇవి సామాన్యముగా కథానకములలో వస్తువుగా గ్రహింపబడుచున్నవి. “కోపి జీసు ధారకము”, “బంగారలో కాపురము”, “లక్ష్మీ” (యిది చిన్ననాటిక యైనను కథానకముగా నెంచుచున్నాను) “జానకి” యనురెండువిచారకథలు ఇట్టికథలు చాలావరకు నీతివిపకములుగానే ఉన్నవి. యువజనులు ఇట్టి అశ్వీన్యభావపరికిలన కలవాటుపడుటవలన సహనబుద్ధి, బాధార్యము కలుగవచ్చును. సుఖజీవనమునకు అశ్వీన్య

ప్రేమ, ఉదారభావము, పైరణ యివన్నియు అవసరమే కదా. యువకులచునస్సులను తెలుసుకొనలేక పెద్దలు వారిని హింసించుచుండును. వారి ప్రేమప్రవాహమునకు అడ్డునెచ్చుచుండురు. అట్టివారికి గూడా ఈ కథానకములు విశేషజనకములని యిలచెదను.

ఇందులో సాంఘికసంస్కారా శయములను అనేక కథలు మేళవించుచున్నారు. ఇందులో పండిత శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి గారు ప్రవీణులని నాకు తోచుచున్నది. ఇట్టికథ లెల్లటలో వారికి సహజమగు నేర్పు మిక్కిలిగా నున్నది. దీనికి సంఘసంస్కార మందు వారి కున్న ప్రేమయేకాక సాహిత్యాభిరుచి కూడ ముఖ్యకారణ మనవచ్చును. వీరికథనచాతురి, సంభాషణలాలిత్యము, మానవాభివృద్ధియందు గల సమ్యక్ముగమనింపదగును. వీరు పృథివి ప్రేమపురుషులపాత్రల యందు వీరి సహజమగు ఉత్సాహము గననగును. బ్రాహ్మణయువకుడు వేత్తాకన్యను పెండ్లాడుటయో, వితంతు బాలికను పెండ్లాడుటయో, బ్రాహ్మణుడు వ్యాపారము జేసి మార్గదర్శి యగుటయో యిట్టి వన్నియేని వీరి కథలనుండి ఉదాహరించవచ్చును. ఇవి “అభ్యుదయ” అను మాసపత్రికలోను, ఇతరచోట్లను చదివినది. కథలలోని సంభవములను, సందర్భములను పొందుపరచుటలో వీరి చాతుర్యము, లోకానుభవము, జీవితపరికిలనము బాగుగా కనుపడెను. ఇట్టి సంఘదర్శి ఆశయములు గల కథానకముల వ్రాయుటలో ఆ. భాస్కరమృగాధురగూడ నేర్పు గనుపరచుచున్నారు. వీరు వ్రాసిన “ప్రభావతి” యనేకథ బాల్యవివాహములయొక్క కీడును వ్యక్తపరచుచున్నది. రాయసం వెంకటేశ్వరుని వ్రాసిన “నాగ రత్నము” అనుకథానకము ఇంగ్లాండు వెళ్లి ఇంగ్లీషు కన్యను పరిణయమై వచ్చిన కోమటియువకుని గురించి వ్రాయబడినది. మగని తంటాలుపెట్టక, పోకిలముగలిగి, ఆయాంగ్లయువతి పెనిమిటికిని ఆర్థవారికిని అనుమాన పడి యై రోనును సుఖించినది. ఇట్లెవచో విదేశీయులతో సంబంధములు వంచివే యని చూపుటకు వ్రాయబడిన దీకథ. కాని మామూలుగా మనము విసేసంగతు

లను బట్టి విచారించుటతో వివాహములు ముఖము నిచ్చుట లేనది తెలుసుకొనుచున్నాము. “వరకుల్య ము” లోని కథను కేరళ తెలియజేయుచున్నది “అపారాధిచారిక” లో విషవరీల దుండెగములు వ్యక్తిగతపరిపరచుచున్నవి. ఇప్పటి కరీవాగరితము నిరసించుచు పూర్వపురితిని అతిథిసత్కారమును నడుపుచున్న ధండీశ్వరు డను తపో నిధియొక్క మూర్తి “అతిథిదేవుడు” అనేకథలో వేలూరి శివరామకామ్రామిగారిచే చిత్రించబడినది. వీర “వావి” యనుకథానకములో వేశ్య లైవంతమాత్రమున మానవ భావములు, వాదనములు, మానవర్యాదులు లేవి యనుకొనరాదని చూపుచున్నారు.

ఒక్క యువతీయువకుల ప్రేమయే కాక మాతృ ప్రేమ, పుత్రులను, స్నేహము మొదలగునవి కూడా కథానకవస్తువు లంగీకరించవచ్చును. “పిన్నీ” యను రవీంద్రవాఙ్మూలముగారు వ్రాసిన కథను తెలుగున వదిలి తిని, ప్రేమ లేని భార్యపై ప్రేమ పెట్టుకొని వ్యాధి తెచ్చుకొన్న యువకునికి నిజము తెలుపమండ ఆతని పినతల్లి పరివర్య చేసెను. భార్య తనయందు ప్రేమ తోనే అన్ని పనులును చేయించుచున్నదని ఆతని వమ్మించి వైర్యముతో మంతెను. తుదకు ఆతడు ముగిసమయమున నిజము గ్రహించి పినతల్లియొక్క ప్రేమకు ఆశ్చర్య పడి, ఆమెను క్షమించుచు, కేపుని మ్రతించుచు ప్రాణము మిలెను. “మాతృశిర్యము”న దిక్కులేని యొకస్త్రీ తనపిల్ల వాడే సర్వస్వముని యొట్ట పెంచుచు, వాడు మృత్యువాతను బడినప్పుడు పడినగుఱము వ్యక్తము చేయుచునది.

ఈకథలలో సాంఘికమర్యాదలను ముచ్చట గలుగు నట్లుగా ప్రదర్శించునది కొన్ని అత్యంతచోహరణగా నున్నవి. “అర్థవారిల్లు”, “రాజేశ్వరీ”, “నూడువారికి కొత్తరికం” అనుకథ లిందుకు ఉదాహరణములు. వీనిలో మొదటిది, మామవది క్రొత్తగా కాపురమునకు వెళ్లుట, పుట్టింటికి వచ్చుట, మరీ అర్థింటికి వెళ్లుట వీనిలోగల వేడుకలను, మనోభావముల మార్పులను జీవితమునకు సరిగా నుంచునట్లు ప్రదర్శించుచున్నది. రెండవది

“రాజేశ్వరీ” ముద్దులు మాటకట్టుచున్నది. కాల్యము మంచియు ఒకపిల్లను తనపిల్లవానికి చేసుకొనవలెనని మహిళలముగల యొకవృద్ధబ్రాహ్మణుడు అట్టి తలి దండ్రులతోను, ఆమెతోను “కోనేటితార” యను నామముతో పరిచయము గలిగించుకొనును. తరువాత అట్టివివాహపథముమందు నిజము తెలియగానే వారందరికి గలిగిన ఆనందాశ్చర్యముల నూహించుటలసివడే.

కొన్ని హాస్యరసప్రధానమగు కథానకములు ఇరు వరికి నవాదావందమును సూర్యుటయే కాక సంఘములోను, వృద్ధులలోను గల అనేక చిల్లరబుద్ధిహీనతలను వైటికి చెప్పుచున్నవి. ఇందులను విచేకము గలిగి జమలన రించ వచ్చును. వాటకములో “కామెడీ” (ప్రహసనము)వలె నవ్యవృత్తించును. గోరంకలను కొంచెంకలను, కొంచెంకలను గోరంకలుగాను జేయుచు నవ్యవృత్తించును. ఈకథ లలోను సూడా రచన కట్టుదిట్టముగా నుండవలెను. హాస్యమునకై ను తుడి, మొదలుఁబడవలెను. చట్టికేలా పనకై నను ఏదోయొక మూలముండును. “చింతలపూడి వారిసంభావన”, “రమ్మని పెండ్లికి తగ్గివెళ్లుట”, “నాబావ మరిది పెండ్లి” యనుకథలు మన పెండ్లి గడవిడలను, ప్రయాగపురభాలను, అల్లండ్ల పెంకెతనములను, భోగ ముమేళముల నదితలను, వైదిక బ్రాహ్మణుల మొరటుతన మును ప్రదర్శించుచున్నవి.

“జేమ-కొన్నరొట్టె” యను హాస్యరసపుకథ, పెం డ్లామును ధిక్కరించి తానునంటచేసుకొను మగడుపడేపాట్లను బహువివోదముగా ప్రదర్శించుచున్నది. ఇది మూ డేండ్లగ్రంథుల భారతిలో వదివినట్లుజ్ఞాపకము. “మాటీలు” అను స్త్రీ వాసుదేవరావుగారు వ్రాసిన కథ లలితముగా నున్నది. హాస్యరసమును ప్రయోగించుచున్నది. వికెంతు వైన యవతి తన ముక్క-బావల రక్షణలో కాలము గడు పుచు కృతజ్ఞతతో తనయక్కడు మాటీలు చేయించుటకు ఏర్పాటుచేయుటలో అనుమానమునకు గురియైనది. కథ నిజము తెలిసినకంటె అనందజనకముగా పరిగమించెను. పురాణం మూల్యవారానుగ శీఘ్రముగారి మోసగాండ్ర కథల బహువివోదకరములును, పురాణపునవందు విచే

జనకములను అయిదువృద్ధి. "నానా" యను పెట్టి
 పట్టివరసంహమగారి కథ చోష్టరహా క్రేకమున బడింది
 కి నాని యందులో సత్వములమున్నది వాతే తెలియ
 జేయుచున్నాడు. గాతము స్వీయవర్తిత యను సోకకథ
 రాయసం వెంకటేశ్వరుగారిచే రచింపబడినది. ఆంధ్ర
 ప్రతిక సంవత్సరాది సంజికలో నాలుగేండ్లక్రిందట నది
 రిరిని. "గాతము" యొకభక్తగీతం; కాని యిది చోష్టర
 సప్తకథగాదు. బంతువులపను అర్థియుండును; భావము
 బంధును. మననదేతలు బంతువులబుద్ధి కెట్లు కనుపడునో
 యనుకుటాపాలము మనస్సుకు అప్పుడప్పుడు కలగ
 వచ్చును. అట్లు తెలుసుకొను ప్రయత్నములలో నిది
 యొకటి. ఒక బ్రాహ్మణుల ఇంటి కుక్క వారిపిల్లతో
 మాదా పెరిగి అపిల్లకల్పగా మైతరువాత అద్రింటికి
 చెట్టును, చుట్టిచచ్చుట అనుపందర్భములలో ఎట్లు భ్రమపడి
 విచారపడినదియు తెలుపుకొనుట యందలిసంస్కృత-ఇది
 యొక కథయూ అని ఒకరు నన్న దేగిరని జ్ఞాపకము. ఇట్టివి
 యింగ్లీషు సాహిత్యరీతిలో చాలాగలవు. "తాను" అను
 కేరుగల భక్తి-యొక్క పాఠ్యమునుగురించి యొకకథ
 గలదు. అకుక్క ప్రబంధనాయకునికే వర్ణించబడినది.
 కొంచెము వివేచనము కలిగించును. గమక చోష్టర
 సమకలపకావచ్చును. కాని యిట్టికథలు భావపరి
 శోధనకు తోడ్పడు ను క్షేత్రము గలిగియున్నవి.
 చారిత్రికములు, ఆచారవివేకములు, సాంఘికాచార
 ప్రతినిధిములు, సంఘసద్ధిశోధకములు, వివేచన
 ములు అను కథానకకాతములను పరికిరించిరి. ఈ సై
 జాతులలో నేరక కొన్ని వ్యంగ్యాధ్యయితములై పరగు
 చున్నది. అందుచే నీటిని వ్యంగ్యాధ్యయితములు (Alle-
 gorical Stories) అనియే పేరిడుచున్నాను. "నాగ
 రాజ" అను అడివిరాపిరాజుగారు వ్రాసినకథ యిట్టిది.
 అందులోని వృక్షులు గాయపడు, పూర్వాచారపరా
 యులు దెనుపంజీకును, నాగరాజ, సరస్వతి-పీరు
 దేవరలు గారు, వసుకలు గారు, కథకుని కలమున
 రూపాంతర కొన్ని ఆశయములు, గాయకుని క్రొత్త
 రీతులను పాడెను. "నాగరాజ"ను పేరిది బాగోనులు
 దెల్పుచుగనట. పూర్వాచారపరాయణుడు రెప్పు రెంటి జీయును.

వట. నాగరాజ గాయకుని కిడింప నువ్వయించెను.
 సరస్వతి ప్రత్యేక్షమై వానిని వారింది యామాతన సంగీత
 రీతులనుగూడా తాను స్వీకరించితి వాడెను. పుష్పముగా
 ఇందలి యర్థము క్రొత్తపాట ఫస్ట్రి పనుర్థింపుట. దేని
 యందము వానిది యని కథకుడు తెల్పుచున్నాడు.
 "కైక" యనుకథలో ఆ. భాష్కరమృగాదు భరతుని
 తల్లియొక్క నడనడికి క్రొత్తయర్థమును నూచించు
 చున్నారు. రామునిగల దేశసంచారకాంక్షను గ్రహించి,
 ఆధునికోదకప్రకారము కాకివ్యయను పహించినననికల్పించి
 నారు. మందిరికేకము గలది, ఉత్సాహంతురాలు అని
 ప్రవర్తించినారు. వార్తకములోని కైక మంధర యను
 వానిచేతి కిలుబొమ్మగా ప్రవర్తించబడినది. ఇది యిప్పటి
 కాలపు విమర్శకులు పురాణప్రవర్తనల వృక్షులను మాత్రమ
 రీతులను విమర్శించుకొవుట కొక నిదర్శనము. కన్యదే
 భారతనాయకునియు, రావణుడే రామాయణ నాయకు
 డనియు, కవి వీరి కన్యాయము చేసె ననియు కొంద
 రభిప్రాయపడుచున్నారు. నిజము దేవు డెరుగును. కవి
 తాను విన్నకథను ప్రతిభచే తీవరసాహిత్యరము చేసు
 కొని ప్రబంధ ముల్లము, కవికి పక్షపాతి ముండును. అతిశ
 యోక్త బంధును. అయినను కైకను సూరిని ఒక
 మాత్రవచివ్యాపి పనుర్థింపుట నాకు బాగుగనే తోచు
 చున్నది. ఇది సంభాషణరూపముగా రచింపబడినను,
 కథానకముగా గణింపబడవలెనని తోచినది. నేయారి కి
 రామకాష్ట్రగారు రచించిన "సాంకేయికావ్యము",
 "కామకవి" అను కథానకములు గూడా ఈజాతిలోనివే.
 కవిత పాండిత్యము నకన్న భారయొక్క అధిక్య
 మును తెలుపుచున్నది; కాని, రెండును సమముగా గలిసి
 యుండిననో కవిగ వన్నె కెక్కును అనుమాన భరువరికి
 ఆకళ చువుచున్నంతవేపు తోచును. "లక్ష్మీరామేష్వ
 రము" అనుకథలో భాంధ్యధర్మరూపేను వారిలో నెవ
 రైన ఒకరు చవిపోయిననో నిలచునా యనుప్రశ్నకు
 "నిలచును. అది ముక్తి అద్భుతమును" అనుజవాబు
 గలదు. ఇందలిసంస్కృత అతిస్వల్పము. ఇందలిసంభవములు
 భావపుమంజుగనే మనస్సుకు పందియముల గలగ

గ

ఇట్లు కథానకములు పలుకీర్తుల నవలంబించి విశ్మలించుచున్నవి. ఇవి నవలలనై గాక చిన్న గాథలు వేరు ప్రతీకల అవలంబము లేక విలువలాలవు. కాని కొన్ని కథానకముల తేర్చి “తూలదండ” మొదలగు పేర్లతోనున్న సంపుటములుగా ప్రచురించుచున్నాను. ఇందులో ఎక్కువ కథాప్రాశస్త్యము గలవానిని వీర్చి స్కూలువిద్యార్థుల ఉపయోగము కొరకును, వాస్తవ్యాచార్యముకొరకును ప్రచురించుట మంచిది. ఆంధ్రగ్రంథ మాలాధికారు చిట్టి వంపిలు గావించగలుగుదు రని నమ్ముదును.

సాహిత్యకళయందు చిత్రకళయందునకంటే పాండ్యమే పరమావధి యని కళావిమర్శకు లందరూ ఒప్పుకొనవలెను. కాని కళయందు మానవోపయోగముకొరకే జనించును గనుక ఏదోయొకరీతిని, స్వప్రయోగానో, వ్యంగ్యముగానో, నీతితో, జోహార్థమునో, ఆభిరుచినో బోధించుచుండును మోచింది కవిభావమును గ్రహించు వారు గ్రహించుదు; లేనివాగు తైలి, కనక, వైజ ప్రతీతి బనము వీటితో తృప్తిపొందవచ్చును. కథానకములు ప్రస్తుతము మానవీకములకు సంఘమునకు సాహిత్యకళాసందర్భము నిచ్చుటయేకాక నివేదనము జేయుచు ఆభివృద్ధిని బాగుపడుచుపాఠ్యములను నూచించుచున్నచని నేనుకలంబుచున్నాను. రెండుఉదాహరణములతో ఈ వ్యాసమును ముగించుచున్నాను. “అనగ్గం” అనే కథ వాస్తవ్యరసము గలిగియున్నది. ఇందులో చుగడు స్త్రీనిగూనితో ఇంగ్లీషున మాట్లాడునంత పాంచుండి విని మాటలకు అర్థము తెలియక అపార్థములను కల్పించుకొన్నయువతి నిజము తెలిసి తనతప్పును ఒప్పుకొన్నది. పాంచుండి సంభాషణలను వివరమునకంటే తీర్మానించుకొన్నది. చుగడు ఇంగ్లీషు తెలిసినచో నీకు అపార్థములు తోచకుండును గనుక ఇంగ్లీషు చదువుకొను చున్నాను. చదువరికి ఇందులో ఏమధిప్రాయము కుదించునో! కళకుడు సగముసగము జ్ఞానమువలననో, పాంచుండి వినుట వలననో సంభవించిన యనర్థముమాత్రము సంఘమునకు నేర్పుతో చూపించినాడు.

“కృష్ణచేతీ” యనుకథానకముకట్టి భారతిలో చదివినది. కథానకము బాగున్నది. భావబోధనముబాగున్నది. కాని యందులో రెండులోపములు గనుపడుచున్నవి. కథావస్తువు కల్పితము, ప్రస్తుతము అధునికతీర్థము నుండి గొలిచినాఁడై గ్రహించబడినదా యనుసంజేహము కలిగించుట బిక్కనోపము. కల్పననై జ నీతిప్రతిబింబముగానుండవలెనగాని వై జనీయక; వ మేయనుకొనగల వాఁడైయును; కథయొక్క ఆశయమే తెలిపావును. ప్రకృతి నమరచింది వైజనీయమును ప్రతిబింబింపజేయు కల్పన తీర్థమునందును, చుగడులభావముల యందును గలమంచి చెడ్డలను ను నైదొక మాత్రమొసగును మున్నగు అసందర్భము కలిగించుచు చిట్టుచూచిన కృష్ణచేతీ సంకల్పావు అను విద్యార్థికి నోపమున చెరుపబడి నుంటాగు చేధుటయు, వాంఛిక సంస్కారోద్ద్యమములయందు కృష్ణచేయుచున్న సంఘటనలల్ల రక్షింపబడి నువకు తనతీర్థమును అనాభాతీకల నుద్ధరించి విద్యాపంథకు నివేదించుటయు, తరువాతి యెకలరావు ప్రతీకలలో నిది చుచుకొని తన వియ్యవమునకు పక్షాత్తాపముతోండి కృష్ణచేతీలన తిరస్కరింపబడి తనతీర్థమునుగూడ నోకదీస్తాదారక విద్యాపంథకు నివేదించుటయు నింకలొనవు. కథాంతమున చుగడులు ఇందులన నేర్చుకొనవలెన పదవీముపట్టిక తీర్చబడినది. ఇది కళకు వైద్యలోపము. ఈపట్టిక లేకున్న కథానకంజేడినది. ఆ భాస్కరమృగాదు వ్రాసిన “శాంతి” యను కథానకమునకు కాకివాడికారేణిలో అంతిమివరముగా సంబంధము కలిగింపకపోయినయెడల ఆకళ ఏలోపములేక గుండునవి నాకు నోచుచున్నది. కాంతి ఆకారేణిలో నుంచి యథా ఏ. పరీక్షలో రాజుగానికి ఘట్టగా ప్యాసయినది. అందుగానే చదువరికి నిత్యస్థుల నమకనలేనవి బుద్ధిప్రయును. అంతేకాక, కథమునింపు సాంఘికసంస్కారోద్ద్యమమునకు అనుకూలమైనను మానవప్రకృతికి అనువుగాదు; కథలో వివరింపబడిన అదు రెంధింపులకును అనుగూపముగా లేదు. కేవలము సంస్కారపరమైన నీతిని బోధించుటకు వ్రాయబడినది చదువరికి తోచును.

ఇట్లు గద్యకథానకములు ఆనేకవిధముల చదువరులకు వివేకాంధములను గలగజేయుచు సాహిత్యార్థి

వృద్ధికి నోడ్చుచున్నది నెలచును. నాకైకకొనితి విను
 క్రింది గొప్పని భావముల కేరలును, అతయములను నీయ
 పించితిని. ఈవిమర్శన కృతులను, ప్రదువిరులను గూడ
 కొంత పఠయముగా నుండు ననుకొందును. నేను నుంచ
 గిది, యిందులో జేర్చినవిని నెన్నియో కథానక

నిష్పము అంకితము. అంకితమున విమర్శభాగ
 మును జేరింపించును మృత్యుమతో నాయబడిన యీ
 వ్యాసమును అపూర్వములను ననుచులు సాదరిముగ
 చదివి యుండునోపములను క్రొత్తవ్యాసములలో పూర్తి
 కేసి లిచుకృతసాహిత్యాభివృద్ధికి తోడ్పడుదురుగాక.

విప్రయము

పురిపండా అప్పలస్వామి గారు (కవితానమితి)

నియంత వినిర్మాణ నియంతి గాంచి
 విన్నయొన్నత మతి నాచు విహ్వలతను
 నన్ను నేనె మఱచిపోదు. నాహృదయ
 రాశయం దెద్దియో నూత్న రాగగరిమ
 తిన్యవిద్యత్ప్రభాతీక్తి గీర్తితోడ
 ప్రాణిపోవును తనువెల్ల, బాపురే! యి
 వెట్టి యింద్రజాలమొ కాని యెఱుంగలేను—

మనమె జీవించు నొకనూనముననుగూడఁ
 గాంచఁబరికింపఁ దొప్ప శక్యమ్ము కాని
 నీవకళ వెట్టి మాధుర్య భావము నిడి

అనుమానూన సౌందర్య మమరఁజేసి
 సౌరభచ్ఛవి గూర్చి భాస్వరతఁ జేర్చి
 నీవు చూపిన ఘననైపుణీవిభవము
 హృదయము హరించు; త్వస్త్పదుపదతలమున
 దాసి నైపోవఁ గోర్చి యుద్భాసిత మగు.

* * * *

ఎట్టివారికిఁ గూడ నూహింపరాని
 ఈవిచిత్ర వినిర్మాణ మేవిధాన
 నేరికడ నేర్వఁ గలిగితి ఏవు నాథ!

‘నోవ్విక.’

అఖండస్ఫోటమై వెలయు శబ్ద బ్రహ్మము
 స్వని తాదాత్మ్యభాసచే నానాదేశము
 లందు, నానాజాతిజనులందు బహుభాషలుగా
 బహ్వర్థములతో బరిస్ఫురించుచున్నది. ఆకన
 ముననుండి మేఘ మతినిర్భూమయిన యంబు
 వును వర్షింపఁగా నది యుష్ణబుష్టబుడ, రేపడి
 చేలికలందు, మహాపథిమయములగు సరస్వ
 తములందు, రసభాతుభరితములగు పర్వతము
 లందును బడి తత్తాదాత్మ్యముతో భిన్నరూప
 ములను, భిన్న రుచులను బొందుచు జాలువాటి
 కోఱై, సెలవోఱై, నంకలై, వాంగులై, నదులై,
 మహానదులై, ప్రబలములైన శేదములఁ బడయు
 చున్నది. భాషల పుట్టుపూర్వోత్తరములు
 గూడ నిట్టివే.

సహ్యపర్వతమునఁ దొలుత జాలువాలు
 టలో సమానలక్షణములు గలపై యున్నను
 కృష్ణా కావేరీ నదులు ఆంధ్రదేశమునకును,
 లిఱవ దేశమునకును సాగను సాగను విభిన్న
 లక్షణముల వెలసివెలసి వేటువేటు తీరులను,
 పేరులను బడసినట్లుగా ఆంధ్రద్రవిడ కణ్ణాట
 భాషలు తొలుత (ఆంధ్రద్రవిడ కణ్ణాటు అని
 నేడు విభిన్నులుగా నున్న వారొకప్పుడొక్క
 చోట నొక్కసంఘముగా నుండి పెడలి వేలు
 పడిన వారే యని నా సమ్మతము.) నొక్కటి
 గానే యుండి కాలక్రమమున భిన్న భిన్న దేశ

ములఁజొంది భిన్న భిన్న త్వములు బడసినవి.
 ఆంధ్రద్రవిడ కణ్ణాట భాషల నేటి స్వరూపము
 లెంత భిన్నములుగా నున్నను, పూర్వపూర్వ
 మును బరిశోధించుచు జోసనుజోసను వాని
 భేదములును దక్కువతిక్కువ లగుచుండుట
 తెలియఁగనును. ఇట్లు చూడఁగా రెండువేల
 మోస్త కుఁ బూర్వ మాభాషల పృథగ్భావము
 విస్పష్ట లక్షణములతో వెలసియుండక పోవుట
 గోచరించును.

వర్షోదకము నేలపై బడినప్పుడు మట్టితోఁ
 గలసి పండువాటి తేటదనము, తేలిక దనము
 లేక కలుషమై, యిస్వరసమై యుండునట్లు
 భాషకూడఁ దొలుత శబ్దరూపాచ్చారణాదు
 లందుఁ దేటదనము, తేలికదనము, హృద్యత
 లేక, క్లిష్టమై యుండును. కాలక్రమమున నా
 నీకు ఏళ్లలోఁ గోళ్లలోఁ బడి నదులై ప్రవహిం
 చుచుఁ దేటవాటి నడుమనడుమ గుంటలలోఁ
 గో నేళ్లలో నిలువరమంది ప్రసన్నమై రుచ్యమై
 యుండును. అట్టి భాషకూడఁ గాలక్రమమున సా
 భూచ్చారసంస్కారమంది, అందందు గ్రంథము
 లందు నిబద్ధమై నిలువరమంది, స్వచ్ఛమై, యా
 స్వాద్యమై వెలయుచుండును. వ్యవహారప్రవా
 హమున భాష నడివడిగాఁ బరిణామ మందు
 చుండును గాని యది గ్రంథనిబంధము నందిన
 పదకఁ గొంత కట్టుదిట్టమును బడిసి నిలుకడఁ

తాడును. ఆనాఁ యశ్వరిణామము పూర్వమున
 త్వరగా సాగను. అంత్రద్రవిడ కర్ణాటభ పు
 యారంభ మొక్కటిమేలునను, సంస్కృత
 ప్రాకృతసంబంధ ముముగాఁ బడసి గ్రంథము
 లగు నిబద్ధమై బిలువరమంది బడునదిమ్మా
 తములను బడుముటలో నెఱవము మొదటి
 రయినది. అవిలువరముమీఁదను, అలక్షణ పరి
 మ్మారముమీఁదను నాఁగక ఇంకను గొంత
 ముచ్చారవ్యవహారమునఁ బరిణామమును
 బొందిపొంది సంస్కృత ప్రాకృతముల సాహ
 చర్యము నధికముగాఁ జెందిచెంది పెంపొంది
 గ్రంథములందు నిబద్ధమైనది కన్నడము. ఈ రె
 ఁటి కింకను దర్శ్యావీరెండిటిబడిగఁగరిమ్మా
 తములతో నిబ్బక యొకను నుచ్చార సంస్కా
 తములు బడసి, నెఱవనయ యందచందము
 లంది సంస్కృత ప్రాకృతముల వరససాహాయ్య
 మన నెఱవచ్చుచుముఁగాంచి గ్రంథములందు
 బద్ధమైనది తెలుగు. దక్షిణ హిందూదేశ
 ముష్టి దేశభాషావధూటి పరిప్రాయపుఁబలుకు
 తవము; ప్రాప్రాయపుఁబలుకులు కన్నడము;
 త్వరనపుఁ బలుకులు తెలుగు. ద్రవిడ
 కన్నడములు తెలుగుకం ఈ తిద్దవేకానిచిన్న
 యునను తెలుగుభాషా కన్య కందచంద
 ములు, పలుకుపొంకములు మొన్న. అఱవడద
 ములకును, దక్ష ప్రత్యయములకును, కర్ణాట
 దములకును, దక్ష ప్రత్యయములకును నుచ్చా
 రణమునఁ దోచు కార్కిశ్యము; నాఁబనాటఁ
 లుగి తొలగి పవరనయిన యుచ్చా
 రణమును బడసిపడసి తెలుగు పదములును,

ప్రత్యయములును వెలసినవి. ఉచ్చారణముంద
 రములును తెలుగుఁబలుకులు పూర్వ పూర్వ
 పరిణామ క్రమదశలలో ద్రవిడకర్ణాటపదరూప
 ములు రెండునుగాని, రెండింట నేదే నొక్కటి
 గాని పొందియుండుట పెక్కుచోట్ల గాన
 నగును.

పై యుభయభాషా సంబంధము లేనివి
 యచ్చపుఁ తెలుగుఁబలుకులు, ప్రత్యయము
 లు గొన్నియున్నవి. ఇవియేకాక, సంస్కృత
 ప్రాకృతోభయ భాషోచ్చారణ క్రమపరిణామ
 ముఁ బొందినవియు, సంస్కృత మాత్రో
 చ్చారణ క్రమపరిణామములుఁ బొందినవియు,
 ప్రాకృత మాత్రోచ్చారణ క్రమపరిణామ
 ములుఁ బొందినవియుఁగూడఁ బెక్కుపలుకులు,
 ప్రత్యయములు తెలుగునఁగలవు. ఇట్టివల్లెను
 గూడి సుకుమారోచ్చార సంస్కారములను
 బడసిపడసి వానికంట వైవిధ్యమును బొంది
 మఁ గలుగు తెలుగుగొంచుచున్నది. మీఁదఁ
 బేర్కొన్న విషయమున కుదాహరణముగా
 నొక్క పదమును బరిశోధించి చూపుదను.

‘నూ నే’—ఈపదము ‘నూపు’ ‘నెయి’ అను
 పదములనమానము. ‘నూపులనెయి’ అనఁగా
 ‘నూపులసారము’ అని అర్థము. ఇందు ‘నూపు’
 అనుపదము ద్రవిడ కర్ణాట భాషల సంబంధ
 మేమాత్రమును లేని యచ్చపుఁ తెలుగుఁబ
 లుకు. నూపులకు అఱవమునను, కన్నడమునను,
 ‘ఎళ్’ అనిపేరు. ‘నెయి’ అనుపదము ద్రవిడము
 నను, గర్ణాటకమునను గూడఁ గలదు. కాని

యది క్షణాటకమున 'నే' 'నేను' ఇత్యాదిరూపములను గూడఁ బొందియున్నది. తెలుగున ఉచ్చారణ పరిణామములలో ననుదరమయిన హలంతత్వము దొలగిపోయి 'నెయి', 'నెయ్యి', 'నేయి' 'నేయు' 'నై', 'నే' అనురూపములు వెలసినవి. 'నెయి' అనురూపమునకుండు నీ రూపములు ఉచ్చారణ సుందరములు. తెలుగు భాష హలంతత్వము నేవగించుచుగాన 'నెయి' ని అజంతముగాఁ జేసికొనుటలో 'ఇ' ని జేర్చుకొనఁగా 'నెయి' అయ్యెను. 'నెయి' పదము అజాదిపదములు పరమయినపుడు 'నెయిది' అనురూపము ఉచ్చారణ సహజముగాదు గాన, 'నె + అది = నెన్నది', 'నె + అతడు = అన్నతడు' అనురూపములైనట్లు, 'నెయ్యది' ఇత్యాదిరూపముల నంది, అట్టి సంధినుండి పదచ్ఛేదము బడయుటలో 'నెయ్యి' అను రూపమును బొందెను. ఏకలఘుపూర్వక హల్మాత్రముగల శబ్దములు ఉచ్చారణపుష్టిగలిగి యుండవు గావున హలుచ్చారణ బలము పూర్వహస్వమునకుం దన్ని దానిని గురువునుగాఁ జేసి యంతలో దాను కరఁగిపోవఁగా 'నే' అనురూపమేర్పడెను. ఆకరఁగిన హల్మాత్రయ కారము అజాదిపదములు పరమగునపుడు వానితోగలిసి యకారముగా నిలువఁగల్గుచున్నది గాన దానిపై నజంతత్వపుఁ జికిలి జరగఁగా కొంత దుర్బలమయిన యుచ్చారముగల యకారముతో 'నేయు', 'నేయి' అను రూపము లేర్పడెను. హల్మాత్రమగు యకారము దుర్బలమగుటచేతనే 'నెయ్యి' అనురూప మేర్పడి

నట్లు 'నేయ్యి' అనురూపము పుట్టఁబడిన పోయెను. 'నెయి'లోని 'యి' 'ఏ' గా మారుటగా 'నై' అను రూపము పుట్టెను. పై రూపములందు 'నేయి', 'నై' రూపము లర్వాచీనములు. ఇట్లు 'నేను' శబ్దముపై నేర్పడిన బహుసుందర పరిణామములెల్ల మన తెలుగునఁ గలవు. 'నెయి', 'నెయి' మొదలగు శబ్దములు గూడ నిట్టి పరిణామములబొందెను. శబ్దముల ప్రాచీనరూపములకుం దాతలనాటివన్న గౌరవముండఁగా నర్వాచీనరూపములకు హృద్య సంస్కారముల నేకములుబడసి వెలసినవన్న కేతాక గౌరవవిశేషము గలదు. ఆంధ్రుల కాచారవ్యవహార స్వరూప స్వభావాహార దేశ లక్షణాది బహుకారణములచే గల్గిన భిన్న భిన్న లక్షణముల కనుగుణముగా నేర్పడిన శబ్ద రూపములను మీఁదఁ జూపితిని. 'నెయి' శబ్దము తెలుగులో నిన్ని హృద్యరూపముల నందినది గాని యిది 'నూపు' శబ్దముతో సమానమంది నప్పుడు కొన్ని ప్రాకృతభాషాసంబంధ సంభవములైన వికారములకుం గూడఁ బాల్పడెను. 'నూపు' శబ్దము తొలుత 'నూవ్' అనురూపము తెలుగు హలంతత్వము నేవగించు కొనును గాన యది 'నూపు' అనురూపమును బడసెను. ఆహల్మాత్రము కరఁగిపోవుటచే 'నూ' అను రూప మేర్పడెను కరఁగిపోయిన యా హల్మాత్రమయిన 'వ్' అచ్చపరమయి నప్పుడు మరలఁ గానవచ్చును. 'నూ + నెయి' పదములు రెండును సమసింపగా, 'నెయి' పద మెన్ని రూపములతో నున్నదో, అన్ని రూపములతోను ఆసమాన

ముందుట న్యాయము—అనగా ‘నూనెయి’,
‘నూనెయ్యి’, ‘నూనే’, ‘నూనేయి’ ‘నూనేయు’,
‘నూనై’ అనురూపములు గూడ ముద్రవలెననుట.
కాని యట్టిరూపములు తెలుగున పుట్టలేదు.
దానికి గారణమేమనగా: ‘నూనె’యనునమా
నపదము, ‘నెను’పదము మీదఁ జేర్కొన్న
పరిణామముల నెల్లఁ బడయుటకుఁ బూర్వమే పుట్టి
రూఢమైనది. అప్పుడు ‘నూ + నెను’ అనియుండి
‘తెలుగునకుఁ బ్రయము కాని కడపటి హల్మా
త్రము లోపింపఁగా నమానదశలో నాపదము
గురులఘు ఘటితముగుటచే ‘నెను’ ‘నే’ రూప
మును బడయనక్కఱలేకపోఁగా ‘నూనె’ అయ్యె
ను. కరఁగిపోయిన కడపటి హల్మాత్రపు ‘ను’ అ
చ్చుపరమయినపుడు మరలఁ గానవచ్చును గాన
‘నూనె’ + ‘అది’ కలిసినపుడు ‘నూనెయది’
అయ్యెను. ఇట్టి యకారమునే తెలుగువైయా
కరణులు ‘యడాగమ’ మని పేర్కొనిరి. ఇట్టి
‘యడాగమ’మని పేర్కొనఁబడుచున్న స్థలము
లనేకము లట్టి పదాంత యకారహల్మాత్రము
ద్రవించిపోఁగా నచ్చు పరమయినపుడు మరలఁ
గానవచ్చుటను బట్టి యేర్పడినవే. అట్టి దేశి
శబ్దముల రూపసాక్షాత్త్యమునుబట్టి యకార
పుచ్చములేనివయినను తెలుగునఁ జేరిన సం
స్కృతప్రాకృత శబ్దములకును నట్టి యడాగ
మము పుట్టెను: ‘రమ + అది = రమ యది’
ఇత్యాదులు.

పైనిఁ జేర్కొన్న విభమున నూనెపదము
తెలుగు సంప్రదాయపరిణామమునుబట్టి పుట్టి

యుండఁగా దానిమీద ‘నూనియ’ అను
రూపము ప్రాకృతభాషా సంప్రదాయమును
బట్టి పుట్టెను. ‘కన్నియ’ ‘వన్నియ’ ‘దీవియ’
మొదలయిన శబ్దములు కన్యకా, వర్ణక, దీపికా
శబ్దములనుండి ప్రాకృత సంప్రదాయమును
బట్టి పుట్టి తెలుగునఁ జేరినవి. వీనికి ‘కన్నె’
‘వన్నె’ ‘దీపె’ రూపములును గలవు. వీనిపోలి
కనుబట్టి ‘నూనె’ శబ్దమునకుఁ గూడ ‘నూనియ’
అనురూపము వచ్చెను. ‘నూనె’ నూనియ
శబ్దములు పుట్టితర్వాత వాని సాదృశ్యముచే
‘తేనె’ అని యాహవమున రూపముగల ‘మధు’
వాచకశబ్దము తెలుగున ‘తేనె’ ‘తేనియ’ అను
రూపములఁ జేసెను.

ద్రవిడ కర్ణాట ప్రాకృతభాషల పలుకు
బడి నూనె శబ్దముమీద సంతచెల్లెనో పై
పరిశీలనమువలనఁ జెలియవచ్చెను. కాని యిం
దు సంస్కృతపు పలుకుబడికూడ హెచ్చుగాఁ
గలదు. ఎట్లనఁగా ‘నెను’ అను పదము దేశి
పదమని కొందఱున్నను ‘న్నేహ’ మను సం
స్కృతపదమునకు వికృతియని కొందఱుందురు.

ద్రవిడభాషలో ‘నెను’ పదము ‘సారము’
అని యర్థముగలది. తీరములనుండి యెత్తిన
సార మగు ఘృతమునకే తర్వాత నదిరూఢ
మయినది. ‘నూనె’యను నమానమునఁ జేరు
టచే నెను, ‘న్నేహ’ వాచకమైనది కాని యది
న్నేహశబ్ద వికృతికాక దేశపదమే యగునని
కొందఱు.

మఱియు, నూనె యనునర్థమునే సంస్కృత
తమున ‘తైల’ పదము గలదు. తైలపదము శబ్ద

నిష్పత్తినిబట్టి నూపుల సారమునకే వాచక మగును నున్నేహసామ్యాముకును చెల్లుచు న్నది. తిలపై, తైరంపిపై, భల్లారికపై మాదలు చూడఁదగును. నూనెదము గూడ నిట్లే తిలపై హవాచకమే యయినను, న్నేహ సామ్యాముకును చెల్లుచున్నది.

నూపులనూనె, కొబ్బరినూనె, నలికొని నూనె, ఇత్యాదులు చూడఁదగును. అట్లన మునుగూడ నూనెకు 'ఎల్ నెయ్' 'ఎల్లెయ్' చున్నది.

అని పెను. అదికూడ న్నేహసామ్యావాచకమే. 'తేగ్గాయిష్టము' ఇత్యాదులు చూడఁదగును.

నూనెదము తైలదమునలె తిలపై హవాచకముగానే పుట్టుట, అది న్నేహసామ్యాముకు వాచకమగుట సంస్కృతభాషా వ్యవహారస్పృహదాయ సంస్కారముచు చెలువు చున్నది.

ప్రతిబింబము

మద్దిరట్ల వేంకటరమణయ్య గారు

ముందు తొ విన్నయందంబుఁ గ్రొందులుచు - పెట్టిసీమన విభవ మైథవంబు
మానకపు నిల్వటద్దంబులోనఁ దోఁచు - మానుడి నిల్చె అల్లయున్న మ్రోలు.

చిత్రికారుని తూలిక నృప్తి యనుచు - నమ్మక దయ్యె నాశ్రియనమ్ము దొర్తి
సంచలతీయతుంగవడింబు నరసి - చాల నాశ్చర్య మందెను సాహి బవలు.

తొ నిలుచునెలకట్టు కేతేని రాలు - నద్వరంగంబులో యన్మభ్రంతిఁ గొల్పు
మంజుమండర విగ్రహమానమైన - తిద్వరాలోహమృదువదద్యంవ్వ మోడి.

కనకస్థానశుకావనికనములోన - గునిసి గూతు సొంగపు ముంగురుదొరక
సుదతి సౌందర్యమాధురి జాణుకొనుచు - నందిపురి వీర లే కాశఁ దాఁకనడియె.

భూరిరోషవిషాదధిక్కారకలనఁ - గలుపితం బయ్య మానినీతిలకముఖము
కాంచుటకె యిచ్చ గొల్చె నక్కాముకునకు - భృంగసంగతవికచారవిదమట్లు.

పడితి కుచ్చెట్లు జేరాదునడుగుదోయి - గలికివాగ్గాడిచూపు లగ్నంబు గాఁగ
నందిన ముంగురు ముద్రితేశ్వర బైకి నెత్తి - ముద్దగొన నానందము నామొలుకుతురక.

పిడికిట నడంగు చిన్ని నెన్నడుము నోడిలి - గురుకుచను గాంగిటికిఁ దార్చు నోర్కివడియె
“కటకటా : యిది కలలోని కనక” మనుచు-ధైర్యమును నిప్పుపోగిని కింకనముఁ జేసె.

ఆలోముత్యాలచాలును గ్రేతోనెయు - వ్యూహన దోడ నిమిశ వడఁచి నగినఁ
గాయువెన్నెలలోఁ దోగఁ గాంతి నెఱ - నతఁడు దేహతాపంబు చచ్చుటనట్లు—

మగువతోగరువాతెరనుండి నిగుడునుమలుఁ-దియ్యఁదన మొక నెగుమనో తెలియఁ గోరె
గనులతో నమానమ్ముగాఁ గర్ణములకుఁ - బ్రమదమును బంచ నెంచి యుపాదాసాహి.

ప్రాద్దొకవిధంబు కై నేసి ముద్దుగుమ్మ-యొద్ద నొయ్యార ములుకుగ నొయ్యనొయ్య
నడచునొప్పిద మీఁకింపఁ బడయనైతి - నక్షిప్తాభ్యుముగ నందు నతఁడు కుంచె—

ధనికుపేటికలోని కాంచనశలక - దోఁచుకోఁ దలంచెడు గజదొంగయట్లు
తహతహను జెంచె ముసలిమాన్ ధరణిభర్త - ముకురమందలి బంగారుబొమ్మఁ జూచి.

తననునకుఁ గానిపద్మినీదర్శనంబు - పడయుటను మెచ్చుకొనె నిజప్రాధవంబు;
నీడయే కాని నిజమును జూడలేమిఁ - దనయదృష్టంబు నిందించుకొనె నతఁడు—

రాజపుత్ర తేజో బల రక్షితమ్ము - ససమసౌందర్యరాశిఁ గన్నారఁ గంటి
మంటి నని సంలసిలె వారి మానుమాన - కాల్మవిక్రాంతి కుంతిత మాట కవలె—

భావనాబలమ్మునఁ బ్రతిద్వారమందఁ - బద్మినీహృదయే కాంచి క్రాంతిఁ జెందె
మహితచిత్తూరు దుర్గంపుఁ బ్రహరివగున - మెల్లగా దాటి వెల్లెడుమ్మెచ్చవిరహి—

వినుకలిని కల్లువలవంత విడువ నేగి - మగిడఁ గనుకలిన్ రెట్టిగా నగరనుండి
జానువున బాడి కడుగుకో నరసుఁ జొచ్చి-తోవనటకు నూచిలో దిగఁబడినయట్లు—

౪. చుట్టి

౩. గుఱుమై రాత్తు.

అతడు ప్రతీతము సమానాధికరణమందు ముందు గలుగుచున్నది. ఈ ప్రతీతులందు సద్విషయకబుద్ధి (అనగా తాతావిధినిను జేంచిన బుద్ధి) మొకటియు, ఘటపటాదివిషయకబుద్ధి మరొకటియు కలదు. గోచరించుచున్నది. అట్టి ప్రతీతులందు సద్బుద్ధి వ్యభిచరింపనిదియు, ఘటపటాదిబుద్ధి వ్యభిచరించుచున్నది. సద్బుద్ధి విషయము 'సత్తు' అని వాక్యములందే కలబడుచున్నది. కాన ఘటపటాదులు 'అసత్తులు' అని గ్రహించుచున్నవి. సమానాధికరణ మేమనన, విశేషాది విశేషములు కలదును సమానాశ్రయములుగ, లేక అశ్రయ సంబంధములుగ ముందు అని తాత్పర్యము. ఈ నీలోత్పలము- నీలాభిన్నమగు ఉత్పలమని యీ సమానసంబంధము వకు లాబ్ధిలోక. అటువలెనే 'సత్ ఘటః' అనునొక సద్భిన్నమగు ఘటము అని శాబ్దబోధ. చేసికోచును. అటువలెనే సమస్తప్రపంచకార్యములును సద్భిన్నమగునని యని తేలుచున్నది. కాన సర్వములనుకల గర్వింపఁబడుచున్నది.

ఈపైవివేచనమునుబట్టి శేషసర్వము నొకటి కార్యకారణవిభాగవిహీన మగునది మనబుద్ధులకు మనము గుఱింపఁబడుచున్నదియు, దగులుచున్నదియు, అందువలననే అట్టిసర్వము సమానాధికరణవాక్యప్రయోగములు మనము వాడుచున్నామనియు సిద్ధాంతము నేయఁదగియున్నది.

అయితే, నీలోత్పలము అనునొక నీలపదము నుగా వాచి, ఉత్పలపదము నుచేనాచి అగుటచేతను, నుగాము నుచేకంటె భిన్నమగు వస్తు సమబుచేతను, నీలోత్పలపదము ఏకవిధమనితేక మైనప్పటికిని, దానిలోవిషయములు భిన్నవిస్తుగ్రాహకము లగుచున్నవి. అటువలెనే 'సత్ ఘటః, సత్ పటః' అనుపట్టులఁ గాంచనగు సమానాధికరణవృత్తి త్వము భిన్నవిస్తుగ్రాహకము కాఁగూడదా యని తేలక వొడచునను గాని సరి కాదు. "సోఽయం రామః" (ఈ కనుపించెనువాఁడు ఆరాముఁడే) అనున ప్రతీతి యందు గాంచనసామాన్యాధికరణముభిన్నవిస్తుగ్రాహకముకాక ఏకవిధవిషయంబగుటంబట్టి ముఖ్యాగ్రమము సామాన్యాధికరణము(1)నకు నిజయేయుచున్నాము. నీలోత్పలము అనుప్రతీతియందు గాంచన సామాన్యాధికర

ణము నుచేగలుగు కనునది. ఇట్లుగ గాఁచుని (అనుభూతి మని) యుప్పుకోవలెను. 'మృద్ధిటః, మృద్ధిటః, మృద్ధిటీ' అనెను ప్రతీతులందు గలసామాన్యాధికరణము సామాన్యవిశేషములకు (కారిత్యపులకు) అనునది కాని నుచే గుఱులకు అనునది కాదు. కాన అప్రతీతులందు గలసామాన్యాధికరణము "సోఽయం రామః" అనుపల మందులే ముఖ్యాగ్రమము ప్రసక్తము గాని 'నీలోత్పల'పులందునులే శాబ్దాగ్రమము గా నేగదు. సామాన్య విశేషములకు కను సామాన్యాధికరణముమాది నుచేగుఱులకునలే గాఁచే యనిన, మృద్ధునకు, దానికార్యములను ఘటపటాదులకును భేదము, అభేదముకూడ చెప్పవలసి యుండును. నీలోత్పలప్రతీతియందునలే ఇట్లు చెప్పుట యసంభవము. ఇట్లు లభుటంబట్టి 'సత్ ఘటః, సత్ పటః' ఇత్యాదిప్రతీతులందు గలసామాన్యాధికరణము ముఖ్యాగ్రమమే చెప్పుకోవలెనని స్పష్టమగుచున్నది.

సరియేకాని, 'సత్ ఘటః' అనుప్రతీతి ఘట కాలమందు ప్రవర్తించునుగాని ఘటము నష్టము అగునొక ప్రవర్తించ నేగదుకదా! అట్టియొకట సర్వఘటమునందు ఘటబుద్ధితోపాటు సద్విషయకబుద్ధికూడ నశించునని చెప్పవలసియుండును. అట్టినో ఘటబుద్ధి వ్యభిచరించుచుండి సద్బుద్ధి వ్యభిచరించుట లేవనియు, సర్వత్ర అనుగరి మునున్నవనియు నట్లు చెప్పఁదగును అనిన:— ఘటము నశించినను పటాదులు నశించనికారణముచేతను, పటాదులయందు 'సత్ పటః, సత్ పాటీ' ఇత్యాది ప్రతీతులు అనుగతిమలే యగుచున్నందునను సద్బుద్ధి వ్యభిచరించుట లేవని చెప్పవలెను. 'నీలోత్పలస్, నీలాంబరస్, నీలాగః' అనెను ప్రతీతులందు విశేషములను ఉత్పలాదులు నశించినందుల ఉత్పాదబుద్ధి వ్యభిచరించుచు, విశేషాదులకు నీలకర్షణబుద్ధి వ్యభిచరింపక, ఇతర విశేషాగ్రముల గోచరించుచున్నవిధమున 'సత్ ఘటః' అనుప్రతీతియందుగల విశేషదీర్ఘత సర్వగ్రాహక విశేషమగు ఘటశబ్దముచే గ్రాహ్యమగు ఘటము నశించినప్పుడు 'సత్ పటః' 'సత్ పాటీ' ఇత్యాదిప్రతీతులందు గల విశేషాగ్రములు గోచరించుచుంటే వ్యభిచరించుట

లేదనియు, అనుష్టుప్ యగుచున్నదనియు చెప్పవలెను.

ఘటయు నశించినప్పుడు సమ్యక్ ఘటములయందు గోచరించుటలేని వ్యభిచరించుట లేనని చెప్పవలెను. ఘటములకుఁ బ్రాంతరములందుఁ గాంచునను గాన, వ్యభిచరించుట లేనని యేల చెప్పనొల్ల ననిన, ఘటయు నశించినప్పుడు పటాది సమ ప్రకార్యజాతియనందును అనున్నది యగుచుంబడన, ఘటబాధి ఘటాంతరములందు అనుగతిమైనను, పటాది సమ ప్రకార్యజాతియందును అనున్నదియు కాకపోవుటచే వ్యభిచరించుచున్న దనియే చెప్పవలెను. ఘటయు నశించినప్పుడు 'సక ఘటః' అనెడు ప్రతీతి ఘట్టకపోయినను, 'సక పటః, సక హస్తీ' ఇత్యాది ప్రతీతులు గలుగవచ్చును. కాని 'ఘటః, పటః, ఘటో హస్తీ' ఇత్యాది ప్రతీతులు గలుగనేరవు. కాన ఘటబాధి వ్యభిచరించుచున్న దనియే తాత్పర్యము.

ఘటయు నప్తయు అననప్పుడు 1 నప్తఘటయునందు సమ్యక్ అనుష్టుప్తియను గానేరదు కాన నప్తఘటయునందు సమ్యక్ వ్యభిచరించుచున్నదని యేల చెప్పవలెను. అనకులంక పరిహార్యము. 'సక ఘటః, సక పటః' ఇత్యాది ప్రతీతులను సమ్యక్ విషయము విశేషదీర్ఘాది వ్యభిచారము. విశేషగ శబ్దము విశేషశబ్ద ముండిన ఘటయును గాని విశేష్యము లేనిచోఁ బ్రసంగింపదు అని తత్త్వాస్త్ర మేనాశ్రయ చలించినను గోచరింపఁగలదు. ఘటయు నశించినప్పుడు విశేష్యమును ఘటశబ్దముతో పాటు విశేషణమును సప్తబ్రహ్మకూడ తొలగిపోవుచున్నది. సప్తబ్రహ్మ తొలగిపోయినంతమాత్రమున సప్తబ్రహ్మము పోనేర దని వేరై చెప్పనక్కరలేదు. కాని అట్టి విశేషణ్యము (సప్తబ్రహ్మము) ఘటశబ్దార్థ వ్యంజనమునాదు యగుట లేనని చెప్పవలెను. కాన, విశేషణ్యము (సప్తబ్రహ్మము) మవిషయముగాఁగలయట్టిసమ్యక్ విశేష్యమును ఘటశబ్దమునకు విషయమును ఘటయు నశించినప్పుడు

1. ఈపూర్వపక్ష తార్కికుడు. తార్కికులు అభావముకూడ ఒకపదార్థమనియు, అట్టిఅభావము సాధభావము, ప్రశస్తిసాభావము అని రెండుతరగతులుగ నుండుననియు చెప్పెను. నప్తఘటము ప్రశస్తిసాభావము గాని ఈవిషయముబట్టి యీపూర్వపక్షము పుట్టుచున్నదని యెఱుంగవలెను.

యటచే అనుబంధము అభివ్యక్తపడదు. లేదు అని చెప్పవలెను గాని అసలే నశించిన దనికాని, అందుచే వ్యభిచరించుచున్న దనికాని చెప్పవలెను. అట్టి సమ్యక్ విషయము ఘటోపహితమున సత్తనకు బదులు కేవల సప్తబ్రహ్మయగు బ్రహ్మమే యగుచున్నది కాన వ్యభిచరించుట లేదు అని తాత్పర్యము.

వ్యక్తి యగుఘటయు నశించినప్పుడు సర్వవ్యక్తి గతమున తత్కాలి నశింపఁయు గోచరింపని నిందంబున పడితి శేషజాతివ్యక్తమున సత్తను బ్రకాశింపజేయు ఘట శేషయు నశించినప్పుడు తద్గతమున సత్త నశింపలేదనియు, ఘటోపహితమై మాత్రము బాధి గోచరించుట లేదనియుఁ చెప్పవలెను. ఘట మున్నప్పుడు తిన్నటయందు ఘటోపహితంబుగ నుండు తత్కాలి ఘటోపలక్షితమై ఘటాంతరకార్యముల గోచరించు నందంబున ఘటకాలయందు తిన్నపోపహితమై గోచరించు సమ్యక్ విషయక సత్త ఘటోపలక్షితమై సర్వప్రపంచకార్యములందును గోచరించుచుండును. ఇట్లుచుటచే ఘటవాశిమైనను, ఘటోపలక్షిత సత్త వ్యభిచరించుట లేదనియు, సర్వగతముగఁ బ్రకాశించుచున్నదనియును, దానంతటి సమ్యక్ ఘటవాశియందును వ్యభిచరించుట లేననియుఁ దాత్పర్యము.

'మోక్షలం' అనుసామాన్యనికరణ్యమందు నీ లభ్య ఉద్ధిలభ్యము లను రెండున వాగ్ధములు సిద్ధించుటలేని 'సక ఘటః' ఇత్యాదివామాన్యనికరణ్య స్థలములందుఁగాని విశేషణ విశేష్య పదవాచ్యంబు లను సత్తయు, ఘటత్వములును అను రెండుపదార్థము లుండినవలెను గాన రెండును భావములే కావలెను గాని ఒకటిగా భావము (సత్త) అనియు, ఘటత్వమును అభావములు (అసత్తలు) అనియు నెటులు చెప్పవలెను అనియును, ఒకటి భావమును, మఱియొకటి అభావమును అను నెవల సమావాసకరణత్వ మెఱుఁగుట సిద్ధించును అని

యును శీలంపడెనను, సహవాసకము ప్రయోగమును విరేచనవిశేషము లను శంకాపదము బంధనము అనునవియమము ఉన్నది. కాని రంజన భావములే అయియుండవలె ననకు నియమము లేదు. మరీచిని (ఎండుమాపుల) జూచి 'ఇదం ఉదకమ్' అనునప్పుడును, మిక్కిలి జూచి 'ఇదం రజతమ్' అనునప్పుడును, రజ్జువును జూచి 'అయం సర్పః' అనునప్పుడును విశేష్యపద వాచ్యులులగు ఉదక రజత సర్పములు అభావము లయ్యు (విభాగభూతము లయ్యు) ఆశ్రుతులందు సహవాస కరణాధి యోగ్యులగు సంపన్నుల "సన్ సుఖః, సన్ పుష్టః" ఇత్యాదులయందుగూడ విశేష్యాధ్యక్షములు అభావము లయ్యు, సామాన్యాధికరణము స్థింపఁగలదు అని యెఱుంగవలెను. మరీచ్యాసులందు ఉదకాదులు గల్పింపఁబడుచున్న సంపన్నుల సమస్తజగత్కార్యము లను సత్విభాగముందుఁ గల్పింపఁబడుచున్నవి అని గూడ సిద్ధించుచున్నది.

ఘటాదులయందు మృదాదికారణధర్మములును కార్మికైలాదు లెటులు సాక్ష్యవృద్ధికి అనుర్భుక్తములై భాసించుచుండునో, అటులే జగత్కార్యజాతముందుఁ దిత్తిగ్రహమున బ్రహ్మమొక్క తివశ్శిష్యధర్మములగు సత్తాచైతన్యానందములు అనుర్భుక్తములై వివేకానికి భాసించుచుండును. అనఁగా వివేకి యగువాఁడు సర్వత్ర సిద్ధించు సత్తాచైతన్యానందములు బ్రహ్మస్వరూపమని తెలిసికొని జగత్కార్యములందు అధర్మము లేవ్వు టెవ్వులు విక్లిలి అభివ్యక్తముగాఁ బావలయును బ్రహ్మ సహసించును; ఉపాసన పక్షమివలంబించినపు సమయంపు సత్తాచైతన్యానందములే అనుభవించుచు తీరమృదుఁ డగును అని గుంపవలెను. మఱియు జగజ్జాతముందుఁ గాంక్షనసత్తాచైతన్యానందములు సహత్విస్వరూపమనియు; వామరూపుక్రియాకలాపము అపన్యాసరూపమనియు, మాయాస్వరూపనిష్ఠులు పామరులనియు, సత్స్వరూపనిష్ఠులు పంతుకులనియు భావింపవలెను.

ఈజ్ఞానమును బ్రహ్మస్వరూపమున సత్తయొక్కే ప్రతిపాదించఁబడినను, ఇతరత్ర 'సత్త్వగుణామనంతరం బ్రహ్మ' 'విజ్ఞానమానందంబ్రహ్మ' ఇత్యాదిశ్రుతుల నను

సరించి సత్తావాక్రమచేతనే చైతన్యానందములు గూడ బ్రహ్మస్వరూపముగాఁ నెఱుంగవలెను. అయిగే బ్రహ్మసమాధి స్వరూపములు అనిన, కాను. సత్త్వగుణానందములు బ్రహ్మసలక్షింపఁజేయు బ్రహ్మోన్నత(బ్రహ్మ+అభిన్న) స్థాయిని యొనఁబడెను గాని బ్రహ్మసమాధి స్వరూపముల పొసఁగునవి యని యెంచరాదు.

ఇంతకును గాఢకారణవిభాగపక్షము పరిచ్ఛిన్నమై వున్న శబ్దరూపులకు గోచరించును, గాని, కార్యకారణవిభాగవిహీనమని పరిష్కరింపఁబడిన సత్త్వగుణము శబ్దరూపులకు అతీతమనియే చెప్పవలెను. అటులయ్యు శబ్దసహాయము లేకయే మనము వస్తువుల గ్రహింపలేని కారణమున అట్టి యపరిచ్ఛిన్నమై వున్న గ్రహింపబడదేవేదశబ్దములను మనము వాడుకానవిలసి నెచ్చుచున్నది. అట్టి శబ్దములు ఎవరియిట్లయు మన్నినోపున వారు వాడుకొనిన వస్తుస్మగల మీ కాకపోవునేమోఅనియించి, 'సత్', 'చిత్', ఆనందము, ఆత్మ, బ్రహ్మ, సత్త్వగుణ' మున్నగు పదములు గ్రహించి శ్రుతులు అట్లే అపరిచ్ఛిన్నమై వస్తువును నిర్దేశించియున్నవి. శ్రుతులు వాకిన పదము లనుటచే నది మిగుల నశోపపత్తి గలవనియు అపదములు బ్రహ్మోన్నతధర్మ ప్రతిపాదకము లనియు నెఱుంగవలెను. అటులయ్యు నయ్యగి బ్రహ్మకాదకములు గావేరనియు, బ్రహ్మలక్షణంబనియు, గ్రాహ్యము, ఈయగ్రముకే "యతో వాచో నిగర్తంతే అప్రాప్య మనసాసహ" అనెడుశ్రుతి ప్రతిపాదించుచున్నది. బ్రహ్మసమస్తాధికతక్షే లేనియిట్టి పదముల ద్వారా బ్రహ్మను గ్రహింపవలసి వచ్చునున్నందున శబ్దప్రతిపాదనలకు గలిగెడు తంకలు మన కనేకములు పోవ ముచుండును గాన నది యీదైన వివరించు పునఁబరిపూర్ణమములు.

కాన దేహాదివిషయప్రపంచమును, శీతోష్ణదులును, వీనికి గారితమగు మూలప్రకృతియొక ద్రవ్యము లందును ఉండునవి కావు. అనఁగా నిత్యుని అనిష్టాన్తములు: వీనికి భావ మనఁబడు పారమాత్మికసత్త లేను; వ్యవహారసత్తమాత్రమే యున్నది. ఇక విషయమున వాత్సయన్నచో, సంస్కరణగతియును, సత్త్వగుణమును

కావ్యమునుండి ప్రపంచమును, దేహమును బుట్టుచున్నది అని చెప్పినది. ఇటు లనుటయందు బ్రహ్మప్రమాణ విరుద్ధమును, కారణము లేకయే కార్యము పుట్టనేరదు అనెను తర్కశాస్త్రనియమమును విరూపమును అనుచున్నది. కాన నీరెంటికిని కారణము లుండియే తీగవలెను. అటు లనునో వీనికి కారణ మెట్టి యని విచారించిన, సచ్చిద్బ్రహ్మమును పరమాత్మయే యని నెనుక దర్శించినదానినిబట్టి సిద్ధాంతము గాంగలను. కాన నీశ్లోక పాదము ఈవిధమున వాస్తవవాదమును ఖండించుచున్నదని యెఱుంగవలెను.

ఈసందర్భమున మఱియొకమాట నెప్పులవియున్నది. కారణము అని వైన ననేకపర్యాయములు వాడఁబడినది. అట్టి కారణము ఒకపక్షమున రెండువిధములని యెఱుంగఁ దగును—నిమిత్తకారణము, ఉపాదానకారణము అని. ఘట్టోత్పత్తికి నుదాహరణు నిమిత్తకారణ మనియు, మృత్తు ఉపాదాన మనియు మీ రెఱుంగునది కాదు. అట్టి యుపాదానము తిరిగి రెండువిధములు—పరిణామోపాదానము, విచ్ఛేదోపాదానము అని. ఈవిషయ విదిమఱుగఁ జెప్పఁబడినది. కారణము లేకయే కార్యము పుట్టనేరదు అనిన నిమిత్తోపాదానకారణములు లేనది కార్యము ఉత్పత్తి కానేరదు అని అవధరింపఁదగును. ప్రపంచకార్యమునకు మాగ్నిపాథ యను నీశ్వరుఁడు విచ్ఛేదోపాదాన మనియు నిదిమఱుగఁ జేకరింపఁబడినది. ఇత నిమిత్తకారణమెవరు అని ప్రశ్నింపవలెను. అదియును ఈశ్వరుఁడేయని తెలుసుకొందగును. అటులుగానినో నీశ్వరుఁడు పరిచ్ఛిన్నఁడను, అనిత్యుఁడను గావలెనచ్చును. కాన నిమిత్తోపాదనములు రెండును ఈశ్వరుఁడేయని యుత్తోవా ఇమాని భూతానిజాయంజే" ఇత్యాదీశ్రుతులు చాటుచున్నవి. ఈయర్థముమాడి వైనవివరించిన వాక్యాగ్రంథముబట్టి యాశ్లోక తత్పర్యముగ నెఱుంగఁదగును.

ఈసందర్భమున భగవంతుఁడగు శ్రీకృష్ణుఁడు గాక మఱియొకవైన నులుసించిరా యనిన, తత్త్వవర్తులువ్వారని భగవంతుఁడే యాశ్లోక ద్వితీయపాదమునఁ జెప్పుచున్నాఁడు. తద్బ్రహ్మయొక్క భావాగ్రము తత్త్వములేక తెత్వము. తద్బ్రహ్మము సర్వనామము, అనెగా

ననుజ్జనకార్యములను నిర్దేశింపఁగల నామవాచకము. ఇయ్యది త్త్వత్, మత్ మున్నను సర్వనామమునంటిది కాదు. ఈపదములు 'నీవు, నేను' అనువ్యక్తులనే సూచించును. ఇత 'తే' అనుపదము అన్నివస్తువులను నిర్దేశింపఁగలదు. కాన దానికే సర్వనామ మనుపదము అన్వయము. 'సర్వంభి ర్విదం బ్రహ్మ' అనెను శ్రుతినిబట్టియు, వైన వివరించిన దానిని బట్టియు సర్వము బ్రహ్మము అని తెలిపికోఁబడుచున్నది కాన తద్బ్రహ్మము సర్వముల బ్రహ్మము నిర్దేశించునది యని మాధవులచున్నది. ఇటు లనుటచే తత్త్వమనిన బ్రూహ్మభావము, అనెగా బ్రహ్మయొక్క యాథార్థ్యము అని తత్పర్యము. అట్టి బ్రహ్మ యాథార్థ్యము సత్త్విజ్ఞానానంతస్వరూపమే. ఇతఁ దత్త్వవర్తులు అనిన బ్రహ్మ సత్త్విజ్ఞానానంతస్వరూప మని సాక్షుఁడొకవంతున దర్శించినవారు; బ్రహ్మచేత్రలు అని యర్థము. ఇట్టి బ్రహ్మచేత్రలు జగన్నిత్యాత్మ్యమును బూర్వమే తిలకించియుండుదుకాన వీరు పదసమయభాగ్యరూపమును నిర్ణయించినవారనియ్యాశ్లోకమునివేదించుచున్నది.

మనుజుని నూత్నసకలము హేచ్చినకొలంది వానిప్రాముఖ్యము హేచ్చునుంట మన కనుభవమీదమే. చదువుకొనినవాఁడు చదువుకొనినవారిని, చదువుకొనినవారు తమకంటె నెక్కువ చదువుకొనినవారిని, సమానముగఁ జదువుకొనినవారు తమలో తీర్ణమేధావులను బ్రమాణముగ నెంచుకొని ప్రవర్తించుచుందురు. కారణ మేమనిన విమకంటె వారు నూత్నవిద్యవృత్తి గలవారని విశ్వసించుటయే. సర్వగతిమను బ్రహ్మము నూత్నోత్ నూత్నతమము. అట్టిబ్రహ్మమును దిలకించు బ్రహ్మచేత్రులు నూత్నజ్ఞతములు. 'సర్వజ్ఞం బ్రహ్మ' అనుశ్రుతినిబట్టి బ్రహ్మము సర్వజ్ఞము అనుటచేతిను, సర్వము బ్రహ్మమే అనుటచేతిను బ్రహ్మచేత్రులు సర్వజ్ఞులు అనెను అన్వయాభిధానము గలవారు. కాన నట్టి నూత్నజ్ఞతములు అను సర్వజ్ఞులవృత్తి పరమప్రమాణము గాన వారియనుభవము అనుసరించి బ్రహ్మ సర్వం జగన్నిత్యాత్మ అనిగ్రహించి, శోక మోహములవీడి, శీతోష్ణదుల పపించి, మోహరస సంపాదించుటకై యత్నంపకర్మ భక్తిజ్ఞానవిధుల వానరింపఁ దగునని యాశ్లోకముయొక్క ఉద్దేశార్థ తత్పర్యము.

అమరావతి

ఓయమరావతీ, సవినయుండను; నే డిటు బేలనోలె నే
దో యొక నామమాత్రమున నుండిన నిన్ గని మొక్కువెట్టి పో
నై యరుదెంచితిన్; నడి బయల్బడువంగదె తావకీన పూ
ర్వాయత వైభవమ్మః గనులారః గనుంగొను నేడక పుట్టడున్.

పల్లెరకు ముక్తి గలదని పెల్లడించు - బౌద్ధమతమునఁ గల సూత్రధర్మి నీ వి
శాలవీధులు; గొండిలో జగము లిన్ని-పాసంగరానివి గద ముక్తి బొందు తెల్లు?

బుద్ధహృదయమ్మువలె స్వచ్ఛములును మిపుల-స్నిగ్ధములు నైన శశికాంత శిలలు ప్రాచ్య
శిల్పవిద్యా సరస్వతీ స్మృతు లివెల్ల - వ్యక్తపాతము నీపూర్వవైభవమ్ము.

ఇది బుద్ధాకృతి యట్టె శాంతరస మొదే గల్గినదాని కి
య్యది గా నొప్పు జనుఁ ఘృ మ్మిచట నాయంతెన్ను రంజిల్లుచు
న్నది, యద్దంబునఁ దన్నుఁ దాను గని యూనందంబునన్ మున్ను నే
మ్మదితోఁ జేతులు గాల్గు దుర్బలము లై మానున్ స్వకీయక్రియల్.

అమరేశ్వరస్వామి

ఓహో స్వామి, యుమాసతీన్యతికరం బూహించి నేత్రాన్ని చే
దేహంబున్ జెడఁగాల్చి మన్మథుని శాంతి బొంద కేఱెంచి ప్ర
త్యూహంబున్ గలిగించికొంటి విటు రుద్రున్ నిన్నుఁ జాముండికా
బాహుబంధములందు నామె నయనప్రగల్భ్యముల్ ద్రోసెనే?

ఆకాశంబులఁ దాఁక నీ వయితి లోకాధీశుఁ డన్యందు లే
దా కల్యాణమయస్వరూప, పృథయేనా విష్ణు వంచున్ సహో

జాకీర్నాసనుఁ డందు భిన్నగతులఁ బ్రార్థించుటలో? సర్వముఁ
నీకుం జెందున? లోకముల్ సతతముఁ నీలోననే నిల్చునా?

క్లేశగులుఁ దిగమింగి న స్వవిధకేళిలోలుఁ గావించి దీ
హ్వాశాంతంబులఁ బట్టి పోవు హృదయ వ్యాపారముల్ మాన్చి శి
తౌశక్తిం గని నే నిటుల్ నిలిచినఁ జ్ఞాన మృసంపూర్ణ వి
ద్యాతంకఁ ననుఁ ద్రోయుచున్నది జగద్భద్రంకరా, శంకరా!

చేతుల్ మోడ్చి నమస్కరించితిని నాచిత్తంబు నింజింపనే
శీతాంతూర్జ్వల దుత్తమాంగ, బుధులఁ నేవించెదఁ నీమత
ఖ్యాతిఁ మెచ్చక దుష్టతంత్రములపా లై బూడిదఁ బ్రుంగు నా
జాతిఁ నేను నముద్ధరించెదను భిక్షోభోగి నై, భోగి నై.

చామండికా దేవి

‘సాతశ్శోభిదిశాముఖి’ యనుచు సంభాషింపనా? ‘సాగర
సోతః పూరసుతామణీ’ యనుచుఁ గే త్జిడింపనా? ‘సౌమ్యతా
స్ఫీత ఖ్యాతకళావతీ’ యనుచు సంశ్లేషింపనా? లేక, చ
ట్రాతింజోలి యిటఁ నిలుబడి నినుఁ రంజిల్లఁ గీర్తింపనా?

సౌందర్యం బిట రూపుగొన్న దని యంచఁ జోలుఁ గాదేని నే
యందూ బంధమునం దగులొనిన వాడై నిల్చు నీరీతిఁ దా
నెందం జోవుట మాని శంకరుఁడు తల్లి, దాననే కల్లెనో
మందనజ్ఞత సర్వభూతములకుఁ మత్తిల్లెనో లోకముల్.

తా నానేత్ర హుతాశనాంచల భూదగ్ధోద్ధతానంగుఁ డీ
శానుం చెచ్చటి నుండి వచ్చెఁ దనకుఁ శ్యామాలను శ్రీ దిదృ
క్షునై సర్గిక వాంఛ లౌ నపు నయస్కాంతంబు చెంతఁ తుణు
బేనిఁ నిర్వంగ నేర్చునే యినుము స్వోద్వృత్తి విడంబించుచుఁ.

అమ్మా, నిన్ను ను నాకసంబునకుఁ దానై యెప్పు నీయయ్యనుఁ
సమ్మోదంబునఁ చెచ్చి శిల్పి యెవఁడో సంధించె నాంధ్రావనీ

ధమ్మిన్ని ప్రసవాభిరామమగు నీహానమ్మునన్ నిర్వృతా
ఘమ్ముల్ చుట్టను జేరియుండగ నుదాకారమ్ములై చండికా!

నీకణ్డాంత విలోచనమ్ములు కృపానీవితమ్ము లానంద మా
ధ్వీకందమ్ములు ప్రాకృషింపినవి నన్ నేనామ లీలౌటికిన్
నాకున్ బుద్ధివికాసముం గొలుపు చున్ సర్వదాత్రీ, నమో
వాకంబుల్ పచరింతు నీవలని తాత్పర్యం బసంపూర్ణ మే.

ఈ సంపూర్ణము గాని జ్ఞానము ననున్ హేరాశ దుఃఖమ్ము పా
లే నేయున్ సుఖదాయి గాదు, ప్రజ 'హీహీ' యంచు నన్నుం బరీ
హాసంబుల్ వలుకంగఁ జొచ్చు నట్లు లేలా? తల్లి, బాధాకరం
బొ సింహాననమైనఁ గోరను మాయాకాంక్ష గుర్తింపవే!

రాజా వెంకటాద్రినాయుడు

అధిగతజ్ఞాని యీచర్చిత్రానభిజ్ఞ-సంసభాగములందు వ్రేలాడుఁ బూర్వ
శిల్ప విద్యా సరస్వతీ స్మృతులు పాడు-చేసినట్టి వినిప కైశికము నట్లు.

ఇతని వితరణధార లహీనవాహి-నులు గడిగి వేయుచున్నవి నలుపుల్లె
సురలు గొనియాడ మాటలు దొరకవేమొ? - మెదలకున్నాడు మూలల నొడిగి యొడిగి.

ఓయి నృప, మర్మమునఁ జెంచునాయకులను-సంహరించిన చంద్రహాసంబు నీది
మూల్గుచున్నది యెఱ నిప్పు పూర్ణతత్వ-చిత్తమట్లు నీ తెదను షేమ మగునె?

కృష్ణా నది

కృష్ణ వేడీ, జగము లెన్నితీతు లయి న-శించినను నీప్రమాత్రము చెక్కు-సెదర
పూర్ణపై నూర్లుపడిన నే ములికిపడని-కరణములమీఁద నొకరాగికాసు పడునె?

నీ వెడపాట నీవు గమనింతువు లోకము లాలకించునో
యావల నాలకింపవో? రయంబునఁ బోవుచు నుండు నీకుఁ జిం
తావహమైనఁ గా దది మహానది, ధర్మ వినిశ్చితాత్మ దీ
క్షే వృత్తిబుద్ధి నిన్ నిలువఁ జాలునె స్తోత్రములున్ వినిపదలున్.

అయినను గొంచె మాఁగుము దయారహితమునీ, నిన్ను నాశ్రయించి యుకట సర్వలోకముల శ్రీలఁ దనర్చిన యానందము చే దయనయహీన మై బ్రగుకు వక్కట, పూర్వకథాస్మృతుల భరిం బును హృదయవగుననము లావలఁ ద్రోసి హితంబు నెప్పుచో?

కొనియాడవే మహాకూరహా భూతిహీననము నింద్యం బన్న జ్ఞానమహిమ ప్రకటించే రామరాజ్యంబునంబలె బ్రజలు సుఖించినప్పటి విధంబు శ్రీనివాస రక్షాక్రీడ శ్రమంబులంబు లాటబంధులు చేసినట్టి కేర్పు నొందునవే దేవతలకు సైనిము శని-భయములైన మూఁకట్టణముల నొలుగు పానుఁగు వడిన నిష్పాపాలిక నుండిన-యుగయుగములనాటి మగతనమ్ము గలిగినంతవట్టు వెలింగింపవే తల్లి - కెరటములను విసరి కృష్ణవేళి!

దారిద్ర్యమా

రాయనం శేషగిరిరావు గారు

“మమ్ము చూచిన జగము ద్వారమ్ముమూయు మాటలాడిన విసరు మాపాటు కనరు ఏడ్చినా మమ్ము నోదార్చ కేగుచుండు సోకగూఁపని నీచూపు సోకినంత నంతసంజేదో మాకుగా నంతరించె సౌఖ్యమన్ననో మము చూచి సాగిపోయె భాగ్యదేవత భయపడి పారిపోయె అసలు ప్రాణమె నిర్గంధకుసుమమయ్యె అరయ తీసిదొంగ మాయుట నతిథియయ్యె

కష్టదేవత మా గృహకాంతయయ్యె ఆలవేనట్టి పెనుదుఃఖ మాపు దయ్యె అశ్రుధారలె మాకయ్యె నార్జనములు నెవ్వమగునట్టి మానవజీవయూత్ర కుటిల దుర్గంధసంయుక్త కూపమయ్యె సర్వఫలనన్య యుక్తహా జగతి యంత కూన్యగృహమయ్యె—

ఇది కేటిసుఖము మాకు.”

గుడిపాటి వెంకటచలంగారి 'శశిరేఖ'

ఆరీపల్లి లక్ష్మీచరణింహారావు గారు, పి. సి., పి. యల్.

ఇప్పుడు అమలులోవున్న కొత్త తెలుగుభాషను ప్రస్తుతపు ఉన్న స్థితికి తెచ్చుటకు ప్రయత్నించిన యువకులలో శ్రీ వెంకటచలంగారి ముఖ్యులు. పూర్వంనుంచీ వున్న భాషను, భాషాను కూడా వీరు మార్చి తెలుగుభాషలోని మన అంగ్లభాషను ఉద్ధరించుచున్నారు. అందుకు వీరు వందనీయులు. వీరు అష్టాదశ శతాబ్ది ప్రావేశకాలను నేనతిశ్రద్ధగా చదివేవాణ్ని. అందు కనే నాకు వీరియందు కొంత అభిమానము. వీరు వ్రాసిన 'శశిరేఖ' అను నవలను ఈమధ్య నామిత్రు డొకడు నాకు యివ్వగా చదువుట తటస్థించినది మార్కెటులో వున్న యితరనవలలవలె దీనినికూడా ఒకమాకు చూచి పాఠీయడానికి వీలు లేదు. ఇట్టిభాషాభిమానులు ఒక 'సెట్టవర్సను'తో వ్రాసిన గ్రంథమును పరిశీలించి అందలి మంచిచెడ్డలను విమర్శిస్తూ వుంటే భాషకూడా వృద్ధిఅవుతుంది. అంగ్లభాషకు చిరపరిచితులగు శ్రీ శివశంకరశాస్త్రిగారు యీ గ్రంథమునకు ఒక దిన్న ఉపోద్ఘాతమును వ్రాసినారు. మామూలు ఉపోద్ఘాతాలవలె గాక యిందు సాహిత్యానికి సంబంధించిన సమస్యలు కొన్ని చర్చించబడినవి. శ్రీ శాస్త్రిగారి అభిప్రాయములకు విశేష విలువ గలదు. అందువలన వాటిని

మనము స్మరించుకొని రాదు. అయినను ఆ ఆభిప్రాయములు ఎంతవరకు సమంజసములో మనము పరిశీలించవచ్చును. ఆ పీఠికలో వాగు నిరూపించిన పాఠము తీసుకొని—

(1) "సాహిత్యానికి సీతీతో పనిలే" ను చూచు వీరు. మొత్తంమీద యిది కొంచెము పంచదారపూయని కొయినామాత్రే మింగడానికి. "రమణీయార్థము ప్రతిపాదించడమే కావ్యోద్దేశ్య" మంటారు. ఎవరిరమణీయార్థము? నారమణీయార్థమని నాయుత్తము పచ్చిన అల్లీలములు వ్రాస్తే చదువరులు నహిస్తామా? అయితే, "కథావ్యవదేశంతో కావ్యము నీతిలే బోధించవలె" నని వీరే ఒప్పుకుంటూ, "అవి నీతిని కూడా వర్ణించవచ్చు" అంటారు. బోధించడానికి, వర్ణించడానికి ఏదో భేదము తీస్తున్నారు. బాగా విచారిస్తే యీ రెంటికీ యెక్కువలేడా కనుపించదు. అంటే వివేచనకు వీలు లేదని నాతాత్పర్యము. గ్రంథములోని పాత్రల నోటిలోనుంచి వచ్చిన భాషాను ఒక్కొక్కప్పుడు వర్ణించడ మవుతుంది; మరొక్కప్పుడు వేవే బోధించడ మవుతుంది. 'చింతామణి' అందరిని బుట్టలో వేసుకోడం చూస్తే వర్ణించడములాగ కనుపడుతుంది; వైరాగ్య మబ్బినవీరువాత తాను చేసిన నలు చాలా

శశ్వని నాటికే బోధించడ మైనది. 'వరవిక్రయం'లో మొదట పాత్రలుదయా మనమును లోని దురాచారాలను వర్ణిస్తారు. పెళ్లికూతురు నూతిలో పడేటప్పుడు చెప్పే సాటిలోక్తి చూస్తే బోధించడ మైనది. కాబట్టి వర్ణనే బోధ నవుతుంది. బోధనకూడా వర్ణ నవుతుంది పరిశీలించును బట్టి. యీ గ్రంథములో మాత్రము ముఖ్యముగా వర్ణనబోధనలకు వరస్పర భేదము లేకుండా గ్రంథకర్తగారు వర్ణనరూపేణ బోధన చేస్తున్నారు. ఇట్టిది తగునో తగదో చదువకులే ఊహించుకుందురుగాక.

(2) "దేశకాల పాత్రలనుబట్టి నీతులు మారుతే" నంటారు. ఇట్లనుకొంటుం కేవలము పారబాటని మనవిచేస్తున్నాను. ముఖ్యనీతులు యెల్లప్పుడూ ఒక్కటే. బైబిలులో చెప్పిన Ten Commandments కు ఎక్కడైనా చలన ముంటుందా?

(3) ప్రేమ, శాశ్వతమా చంచలమా అనే ప్రశ్నకు "చంచలమే" నని శ్రీశాస్త్రి గారు జబబు చెప్పినారు. "ఒకరిమీద అనురాగము నడలిన శుభపాత్ర యుకొకరిమీద ప్రసరించవచ్చు"నట-అంటే ప్రేమ అనేది ఒకరు తప్పితే మరియొకరు, వారు పోతే నేరొకరు. యీవిధంగా యింకొందరి మీదనుండే అంత మందిమీదికి ప్రసహిస్తుం దన్నమాట, తొమ్మిదగును ఒకపువ్వులోని రసమును తాగి నేరొక పువ్వుమీదికి పోయినట్లు. అప్పుడు కనికీ 'ప్రేమ' అనే గొప్పపేరు తగుతుందా? అటువంటిది

Fancy అవుతుంది. ఇంకా ముడిదితే Lust అంటారు. ప్రేమ అంటే "అశ్మను అశ్మను కలిపి కుట్టి దార" మని ఒకకవి వర్ణించాడు. అంతకంటే ఎనుగులుకూడా తెంపలేని గట్టి యినుగు"లుంటు బాగుంటుందేమో, కొంచెము మోటుగా వున్నప్పటికీ.

మిగతా హంశములు సందర్భానుసారంగా చర్చిస్తూ అసలుకథకు వద్దాము. ఈనాటి కథానాయకు డెవ్వడో చెప్ప ఏమి లేకపోయినప్పటికీ కథానాయికమాత్రము శశిరేఖ. మన కథాప్రారంభమునాటికి యీమెకు పదునా రేండ్ల వయస్సు. నిడుజవ్వని. చక్కనిచుక్క. యీమెకు వివాహమైన పదియవ ఏటికిపూర్వమే రామారావునే ఆయనను ప్రేమించిన నట. ఆయన నీమకు వెళ్లుటచేత యీమె ప్రేమ కృష్ణారావు అనే "బాలుని" వైపునకు తిరిగినది. కాని ఆతనియొక్క అవధి చూస్తే బాలునికంటే పెద్దవాడని తోస్తుంది. ఒక నాటి నాయంకాలము ఆయిద్దరు పరిస్పరాల్ని గనమువలన కలిగిన ఆనందమును అనుభవించి ముందు కర్తవ్య మాలోచించి, ఎవరివారిని వారు వెడతారు. ఇంటికి వెళ్లినతోడనే శశి తన అమ్మతో తనకు రామారావునే భర్తగా చేయమంటే చేయక, నేరొకని కిచ్చి వివాహము చేసినందున తన అయిదమ్మను చూపుతూ, తనకు ప్రస్తుతపు భర్తతో కార్యం చెయ్యకూడదని పట్టుబట్టి, నాలుగుదేవాట్లు తిని చినరకు కార్యంలోజూన చేసినముస్తా

యూతో అర్ధరాత్రివేళ కృష్ణారావువద్దకు వచ్చి గొట్టుకుని రాగా, యిద్దరూ కలిసి ఆరాత్రే మొక్కడకో లేచిపోతారు.

కృష్ణారావుయొక్క - స్నేహితుడైన సూరదరావుతో కొంతకాలముంటారు వీరిద్దరు. సూరదరావు ఆహారాల్లో డాక్టరు; డబ్బు బాగా సంపాదిస్తున్నాడు. అప్పుడే కథానాయకురాలికి అతని సుగుణములు, సంపాదన చూస్తే కొంచెము ఆమెయొక్క దృష్టి అతనివైపు తిరుగుంది. మరి మూడు సంవత్సరములకు కృష్ణుడు, శిశిరేఖ తమస్వగృహము చేరుతారు. సూదిలో దారమట్లే సూరదరావు కూడా యొక్కడకు డాక్టరుగా తియ్యారు. ఒకనాడు యీముగ్గురు కలిసి పడవపీకారు. పట్లగా డాక్టరుగారు ఫిడేలు వాయిస్తారు. దానితో శిశి బట్టి మరచిపోతుంది. ఈ ఆనందములో కృష్ణుడు నిద్రపోతాడు. ఇదే సమయమున డాక్టరుగారు తమ క్యాబైను ముదలు పెడతారు. పబ్బు, సంగీతము, ప్రేమ మున్నగు కబుర్లమధ్య డాక్టరుగారు ఆమెకు సంగీతము నేర్పుతూ వని ఆమె చెప్పుకొంటుంటే ఆకంగారులో పడవ బయలుగుతుంది. శిశి నీళ్ళలో పడుతుంది. మొగ వాల్ల ద్దరు ఆమెకు శుశ్రూష చేస్తారు కాని ఆమెకు జ్వరము వస్తుంది. ఉదారపురుషులగు డాక్టరుగారు ఆమెను తన ఆసుపత్రిలో ఇకి పేరుముగా తీసుకుంటారు. ఇంతలో అద్భుతవశాత్తుకృష్ణుని బట్టికి విరుజ్వరము వేగిలిసినదన శిశి యింటికి

వెళ్లిటకు వీలుకాక మరికొన్నిరోజులు ఆసుపత్రిలోనే గడిపడం తప్పిస్తుంది. ఏనో మాటలనందర్భములో డాక్టరుగారు ఆమె చేతులను ముద్దు పెట్టుకుంటారు. శిశికి లోపల యిష్టము; పైకి కష్టము. ఆమెయొక్క ఆందోళనను గ్రంథకర్తగారు నాలుగుపేజీలో వర్ణిస్తారు. పర్యవసానమేమంటే, ముట్టుకుంటే మూర్ఛ పోతుందేమో అని ప్రేమించేకృష్ణుడు గాక ఆమెను “నలిసి” “శీతనరసమును పిండి” “శ్రీనమగు ఉదేకముతో బలముగల భయంకర మోహముచే” తన్ను తృప్తిచేయ గలుగు డాక్టరు గారే కావలసివస్తా రామెకు. ఏమైనా తే నేమి? ఒకనాటిరాత్రి తన యిష్టమువచ్చినట్లు డాక్టరు గారితో గడిపి ఆమరునాడే కృష్ణుని మొఖాన్ని ఒక పుస్తకరము పాసేసి కథానాయకురాలు డాక్టరుగారితో లేచిపోతుంది.

కొంతకాలానికి ఆసుపత్రిలో అనాటి రాత్రి చూపిన ప్రేమంతా మరచి పోతారు డాక్టరుగారు. మున్నాళ్ల ముచ్చట తీరగానే డాక్టరుగారికి శిశి రేఖంటి విసుగు పుడుతుంది. యీమెకుకూడా ఆయనయందు ప్రేమ సడలింది. యథాప్రకారం డాక్టరుగారిని వదిలేసి లేచిపోదామని (యీసారి ఆమెకు కోడుమొదలైనా దొరకలేదు, పాపము!) రమ్ముకు బయలుదేరగా దారిలో కాంభోజిని నాశను పైగపు మూగ అడ్డపడతాడు. తిరిగి యింటికి వస్తుంది డాక్టరుగారిబండి బోర్ల పడి ఆయనకు గాయ

మూల శిశిరేఖ. ఆమెకు ముందర్వెదాది పెద్దదానిగాను ఇంకొకరు దానిస్తారు. ఇక దానిని మొదటికు పెట్టి కాకపూర్వము తాను ప్రేమించిన రామారావు యీ పెద్ద దానిని మొదట దూరపుతరుకు చూపులు; తరువాత సరసనల్లానములు; క్రమంగా అనురాగం వర్ధిల్లుతుంది పిల్లలకు. రామారావు చెయ్యి ముదరరావు చేతికంటె ఎక్కువగా వుంటుంది; ఎక్కువలుముకూడా ఉంది. ఇంట్లో చూచి సుందరరావుకు కొక్కుపెట్టి రామారావుతో లేచిపోయి ఆయన కుదిర్చిన ఒక యింటిలో వుంటుంది.

ప్రతిరోజు నాయకరామారావు శిశిరేఖకు పెట్టేవాడు ఎంతో ఆనందంగా కామము గడుపుతాడు. ఒకనాడ నాయకరామారావు వస్తానన్న నమె పొందికి మళ్ళీ సుందరరావు ద్రవ్యమయి శిశిరేఖ తిరిగి గమ్మరి బ్రతిమాలి న. మానా భయానా చెప్పగా తన మామూలు ప్రకారం రామారావు తీక్రొంది వుత్తిరిమును వ్రాసి పెట్టుతుంది. "రామా! నన్ను పిలుచు సుందరరావును వదలలేదు.నన్ను మరచిపో."

సుందరరావు, శిశిరేఖ మృదానులోకాని కామము గడుపుతాడు. యథాప్రకారం ఎక చూపులు, సెకచూపులు. ఇది నహించినక శిశిరేఖ ఒక రాత్రి యింటిలోనుంచి పారిపోయి దగా నవతనానాడు అతే ఆయన ఈమను సోదరభావముతో ఆదరిస్తాడు; పాత మర్యాద

చేస్తాడు. చీత్రమేమిటంటే ఆ మొదటిచూపుగా ఈమెకు కూడా చివరికు మోహము కలుగు తుంది, అంత అయిపోయినాక శిశిరేఖపూద. ఇక్కడ పాత రామారావును తిరిగి కలుసు కుంటుంది. ఆయన తన్ను పెట్టి చేసుకోమంటాడు. పెట్టి మీద ఒక పెద్దతక్కిచ్చి పెట్టి చేసు కో నెట్టుంది. కారణమేమిటంటే (ఇది మనము జాగ్రత్తగా గమనించవలెను.) రామారావు మీద ఇప్పుడు ఉండే ప్రేమ ఎల్లకాలపువంటి దని గానంటి తీకపోనవలెట. ఇక ఈమెకు శిశిరేఖ సినప్రేమ. మామూలుగా మనము చూసే స్త్రీలగుకు నీటికి ఏమైన వేదాశుదేమో చూ వండి. పెట్టి చేసుకోకపోతే తనకు అక్కర్లేదని రామారావు పెట్టి గా శిశిరేఖ ఒకచూపు (ఈ లాగు మనము ఆలోచించుకోవలెను) ఆత్మ వాత్సవ్య చేసుకుని దిగుములోనుండి విడుదలైంది.

శ్రీరామాయణశాస్త్రీగారు ఈకథానామక "సామాన్యశ్రీ" కాక "ప్రేమకవీవిని" కాబట్టి "తనకు యోగ్యుడైన ప్రయునికోసము ఎట్టి త్యాగమైనా చేయి" వంటారు. ఇట్లు వ్రాసు వము కొంచెము నలుబాటుగా వ్రాయని దని మనవి చెప్పు వాని ను. ఈ విషయ తాళి వ్రాయుటలో ఎంతమంది ఎక్కి భవిష్యత్లో శ్రీశాస్త్రీగారికి నిలిచుకపోతే దనుకుంటాను. గ్రంథకర్తగారియొక్క తమకుచెన్న అభిమా నము పొందిన బట్టివిమర్శన చేసినారు గాని, నిర్మితపాతంగా ఇచ్చిన అప్రమాయమైనా కాదని తోచుంది. సామాన్యశ్రీకంటె అభ

మము అనే అర్థములో ఈమె సామాన్యస్త్రీ కాదంటే నేనుకూడా ఒప్పుకుంటాను. ఈమె యొక్క జీవితములో నిశ్చయము, అకళింకము ఐనట్టి దివ్యస్వరూపముగల ప్రేమ ఎక్కడైనా కనపడుతుందేమో ఆలోచించండి. కృష్ణారావుతో వుంటూ డాక్టరు సుందరరావుమీదికి ముప్పము పోనిచ్చుట ప్రేమనిరూపమేనా? ఈసుందరరావుగారిని నదిలి అంతకంటే బహుభక్తుడైన రామారావుతో వెళ్లి డానికీకూడా “ప్రేమ” అనే వివరినామము పెట్టవచ్చునా? వివరిమైన ప్రేమ ఈమెకు తెలియనే తెలియదు. గ్రంథకర్తగారి ఉద్దేశము అట్టి ఆదర్శకమైన ప్రేమమూర్తిని నిరూపించుటయే అయియుండవచ్చును; కాని అయ్యవార్లంగారిని చేయబోలే ఏదో అయిపట్టుంది. కృష్ణారావును ప్రేమింకపూర్వము రామారావును ప్రేమించెను. కృష్ణారావును ప్రేమిస్తూ సుందరరావువైపు దృష్టి మరలెను. రామారావుపైని వలపు చూపుతూ రెండవర్యాయము సుందరరావుతో కామము గడిపెను. దీన్ని బట్టి చూస్తే ఈమెయొక్క ప్రేమకు అర్థ మేమిదనగా, తనకు ఎవరు ఏనమయానికి కంటి కింపుగా పుంటే అప్పుడు వానితో కాలము గడపడమే తప్ప స్వాధీనమును మరచి శాశ్వతమైన వివరిప్రేమను ఈమె ఎరుగనే ఎరుగదు. ఈమె మున్నది ‘మియరీ ఆనిమల్ పాషన్’ చదువరులు మన్నింతురుగాక.

ఇంక, ఈమె చేసిన స్వాధీనకార్య మేమి? ఆత్మహత్య చేసుకోవడం కాబోలు! తననడతను,

తన ఆదర్శమును, తన అభిప్రాయమును మెచ్చుకొని తన్ను దగ్గరకు చేరవీయు ‘నా’ అనేపురుషు డొక్కడైనను తనస్వము చేయు కర్తవ్యమేమి? తాను ఆత్మహత్య చేసుకొని శశిరేఖ వ్రతకే కాక సంఘమున కంతకును ఉపకారము చేపొందంటే అతిశయోక్తి కాదు. ఇది కొంచెము కఠినాభిప్రాయమైనప్పటికి తెలిపుచ్చక తప్పదు. ప్రేమ యనుపేరుతో ఈమె చూపిన దంఠియు విలాసచేట్టలు కాని తేరు కాదు. సోదరినలె ఆదరించిన నవజీవనదాసు గారికికూడా ఈమెనడత అనన్యాయము కలిగించినది.

అన్నిటికంటే విశిష్ట మేమనగా, శ్రీశాస్త్రిగారు ఈమెను “స్వధర్మకారిణి”ని నిర్ణయముగా పేర్కొనెను” అనుట. వినిపిట్టి చూడగా కీలక వ్రాయుటలో శ్రీశాస్త్రిగారి ఉద్దేశము ఈగ్రంథమును, తత్త్వత్వ గ్రంథకర్తను తమ అభిమానముచేర్చిన పొగడుటయే కాని, వరిఅయిన విమర్శనచేయుట కాదని తెలుస్తుంది. ఇతే తనస్వము పత్రివ్రత ఎట్లు గును? ఏమిటి ఈమె పూజించి గౌరవించినది? ఈమె పత్రివ్రత అవునో కాదో ఒక్కమాటవల్ల వెలుస్తుంది. ఈమెను ప్రథమంలో పెళ్ళిచేసుకొన్న నిర్భాగ్యుడు ననిబోయినట్టి తెలియదాకే ఈమె అంటుంది: “పోయినామో ఆఖరికి పాపం!...ఈజుట్టా గిట్టా గొరిగేవాల్లేగావును. అప్పుడు నువ్వు వచ్చి పెళ్ళిచేసుకొంటానని జుట్టు పెంచితే ఈపాటికి నీతల

మరి నెంతటి వానినూ నా." (అంటే వెంకటాచలంగారి వానినూ నా). ఇది మూలము 'gentle' అన్న అర్థమునా వ్యాఖ్యమా అని అనుకుంటేమా అలాగే అందుకే. నాలుగు విటకాక్షరాలతో తిరిగి ఎనదియైన తిన్నప్పుడు వారి కనుకూలముగా ఉండవలసింది ప్రత్యాపనమా? "స్వస్థిర్యము కాదు" మంటే ఏమిటి? స్వస్థిర్యమునకు లోకముయొక్క మంచి అభ్యుదయో విరుద్ధము లేదు. సంఘముయొక్క అభ్యుదయాల అవధి వాటిని ఎక్కరి లేదు. ఎవరితో చేసేనూలు వారు చేస్తే వారు స్వస్థిర్యమును నిర్వహించుకొనినట్లే. వాటిస్థిర్య మది కాబట్టి దినదినము నేనవేలు పేకలగుతుంటేలు. ఇదిగో కోయు కుకవాడు, నిమగ్నస్థిర్యకారము కూడిన, పొంగిపోయి చేసేవాడు, అదే ప్రకారం మునకుల కొంకలు కీయు వారికావలసి, అందరుకూడా ఈ సూత్రము ప్రకారము పాటించియు లభ్యతా రిన్నమాట. నిర్వము వెలిసి శ్రీశాస్త్రిగారు ఇట్టి అభిప్రాయములను వెలిపుచ్చట శోచనీయము.

ప్రేమకావ్యాన్ని నిరూపించడానికి నావారికుడైన ఈశ్వరకర్త ప్రయత్నించినా ముఖ్యము శ్రీశాస్త్రిగారు. వాస్తవముగా ఈశ్వరకర్త కనుసావారికుడు; నిర్వమును. ఇందు ముఖ్యముగా "లోకముతోటి మన కేటి" కనే గాదు. అయితే అట్టి ప్రేమభావాన్ని నిరూపించడానికి ఈశ్వరకర్తగారు చేసిన ప్రయత్నములు ఎంతవరకు? ముఖ్యముగా లేదు.

నామనది అంటే అక్కడ ప్రేమ ఉంటేగా, వారికి స్వము అయియు ఉంటే?

ఈశ్వరముయొక్క శ్రీని చాలామందికి కష్టము కలిగిస్తుందని శ్రీశాస్త్రిగారు అభిప్రాయపడుతున్నారు. నేను మూలము అభిప్రాయమును అలాగే అందుకుంటాను. మూలముక్తిని ఈశ్వరమునకు పెన్నె తెచ్చిన కీర్తికై అది వానిని తాగి ప్రాయము. ఈశ్వరకర్తగారు స్వస్థిమైన వాడుకభాషలో భావాభివ్యక్తిగా వ్రాస్తారు. ఇప్పుడు ఏదీసేయి, వాడుకలు కూడా మెచ్చుకునేది వాడుకభాషే. నది చెప్పనచ్చును. అప్పుడు లేని నిరగుభవ నిక్కువ. భావాలు గొప్పవి—మాత్రం వాస్తవాలు. ఒక్కొక్కప్పుడు భావోద్వేగము వాడుకభాషకు భావము అయిచివా, ముఖ్యముగా ప్రాథమికంగా కై నడవముగా ఉంటే, నిర్వనాకరి చేయముగా వ్రాసినా కనుటలో సందేహము లేదు.

ఈశ్వరముయొక్క ముఖ్యోద్దేశము అనాదినండి అన్ని దేశాలలోను వున్న వివాహములను నిరసించిములాగ కనబడుతుంది. పెన్నె అట్టిది ఒక్కోడు ప్రాథమికంగా, భావాలు కూడాను. పెన్నె చేసిన వాస్తవములుగా భావోద్వేగమునా భావముగా అనించుతుందట. మనగర్భశాస్త్రకారము పెన్నె అనేది ఒకమతవిధి. ఇది రేడియోలోనిదిమట్లే కేరలము కల్పావృతాదు. అయితే ఇది రేడియోలో భావాభివ్యక్తికు అనుకూలము లేకపోతే ఒకటి వాదన నిర్వహించవచ్చును. కాని

మన దేశంలో అట్టి అనేక కాశాలు తక్కువ. మన
మాట అటుంచేనా, పెరస్పరాచోగ్యానికైనా
పెళ్లి అనేది ముఖ్యపరము. సంసారము
గా ఆలోచిస్తే అటువంటి Sacred కట్టబాటు
ఒకటి ఉంటేనే కాని ఏలులేదని తేలుతుంది.
ఏది ఎట్లున్నను మన దేశంలో మాత్రము అటు
ఉంటిది ఒక్కటి ఉండితిరవలెను. పెళ్లి లేక
పోతే న్యాయశాస్త్రమునకు సంబంధించిన ఇట్టి
ఒకటి కలుగుతుంది. ఇది రదేశాలలో ఉన్న
"Your children, my children and our chil-
dren" అనేవారి హక్కులు స్థిరమట కష్టము.
అప్పుడు న్యాయశాస్త్రము కూడా మారవలసి
వస్తుంది. మన హిందూధర్మశాస్త్రము పూర్వ
పురుషులు వ్రాసిన గ్రంథములపైన ఆధారపడి
యుండగా, దానిని ఇప్పుడు మార్పుట కష్ట
తరము. ప్రస్తుతపు వివాహములలో అనేక
దురాచారాలున్నా యన్నమాట నిజము.
అటువంటివి పోగొట్టుటకు ప్రయత్నించాలిగాని
కేవలము వివాహము అనే Institution ఉండు
టకు ఏలులేదంటే మాత్రము సంఘము ఒప్పు
కోదు.

ఈ గ్రంథము నీతిబాహ్యము కాదని శ్రీ
శాస్త్రిగారు వాదిస్తారు. 'నీతి' విషయమై వీరి
కున్న అభిప్రాయములు మొదటనే తెలియ
జేసినాను. ఇట్టి సందర్భములలో ఈ గ్రంథము
నీతిబాహ్యము అవునో కాదో చదువరులే
ఊహించుకుందగు గాక. ఇట్టి గ్రంథములు
అంగ్లభాషలో వ్రాస్సాల్సినది వ్రాసినాడుకాని

నగదు గ్రంథములలో సంఘములలో ప్రబలి
యున్న అవిశేషమును చూపస్తూ, వాటిని ఆకవి
నిరసిస్తాడు. కాని ఈ గ్రంథములో అట్టిది కన
పడదు. మీదమిక్కిలి అవి ఆమోదించ బడి
నవి. పైన ఉదాహరించిన అంగ్ల గ్రంథములలో
కనపడే పాత్రలు Victims of circumstances
అవుతాను. అందువల్ల మనకు వారలయందు
సానుభూతి ఉంటుంది. ఈ గ్రంథములోని కథ
నాయకురాలు అట్లుగాక తాను చేసిన పను
లన్నియు కళ్ళు తెరిచి స్వబుద్ధితో కావాలని
చేస్తున్నందువల్ల ఈ మెయందు చదువరులకు
సానుభూతిగాని సదభిప్రాయముగాని కలుగుట
కష్టము.

ఇంకొక్కచూటతో ముగిస్తాను. శ్రీమం
కటచలంగాకు ఇట్టి గ్రంథమును వ్రాసి చదు
వరులు గట్టిగా ఆలోచించుటకు కొన్ని సమస్య
లను చూపించినారు. ఆ సమస్యలు సాహిత్య
మునకు, సంఘమునకు చెందినవై యున్నందు
వల్ల ఆ సమావేశములో అభిమానము గల
వా రా సమానమస్యలను నిష్పక్షపాతబుద్ధితో
పరిశీలింపి, అవి ఎంతవరకు ఆచరణీయమో,
ఎంతవరకు అదర్శప్రాయమో ఆలోచించి, ఆ
ప్రకారము సమచూకముట కర్తవ్యము. ఈ
గ్రంథము సామాన్య నవలవలె చదివి పార
వేయకగినది కాదు. చదివినకొలది సమస్యలు
హెచ్చవునవి. ఆలోచనకు తగిన ఆహారము
ఇచ్చిన ఈ గ్రంథకర్తగారు ఎంతయు వంద
నీయులు.

ఎక్కు రకాల తావులను పెక్కు రకాలున వన్నెలు గనుక
ముక్కును గన్నులు దనుపు పూవులు పెక్కు రకాలు యుండినా
చక్కని వన్నె గాదు వెలుజాణపు నీవెకదా! గుణజ్ఞులు
జొక్కగఁ జేయు నీవలపు నాంపు నమావ్వరె! నేయురాచిహో!

మొలయు మల్లికయు నవమాచికయును-పొపు పెంపును వన్నె చిన్నెలు గడిచి
పుడమి సరసులు దలియించు ప్రోవవైన-నిన్ను బోలుగ వేర్తులే యన్నట్టైన.

లలితా కారము కల్పి బల్బులుపునా లాలించు నైపుణ్యమున,
మీసన్మంజుల మూర్తియుం గలిగి యుద్వేల ప్రమోదంబు లింక
జ్ఞలకుం బొయక కూర్చు నర్చనమున శృంగారమునీ, త్వగ్గణ
జ్ఞులు జ్ఞాపీఠులు నేయునోల్ల భళి యంచుక రాత్రిరాగీ, నినుక.

పురు జే పూవులు గావు నీకు సుమనఃపుంజావతంసంబ, నీ
నకు నే పువ్వుల కబ్బ దింత నిజ మవ్యాజసితికా మించి రా
తిని రానించుకీ రాగీ వై వెలయు నీతీ రెన్న మాజొట్లకుం
దరమా? నీవనుచుం బిరలుపు సంస్తవ్యంబు లింకేటికికా.

ధీరోత్తంసులు నిన్ను జూసి మది నెంతే గాను రామోదమ
య్యారే, మదిని సారెసారెకును నీ మామోదముక మెచ్చునుక
రేరాణీ, నినువంటి మంజులగుణ శ్రీకం గనుగొంటిమే
సీరల్లఘృవు, నీకు నీవ జగతికీ దీ యందు లే నెమ్మొకా.

పవ లెప్పట్టనఁ గానరావు నిజసౌఖ్యంబు జైవార, నా
రవ జీలులుల పెంపు గాదుచు నసూర్యుల్యై వెంటఁ చిన
ర్గవికాసంబున మంచితావులను రేరాణీ, మహానీరుకా
భవదుత్కృష్ట గుణంబులు దనుపు వెన్నక మాంపుక బావులే.

దస్యోక్తుః బుగ్గునెమ తావిని మూర్ఖోవి య్యై ముందే
పుష్పితావియో యనుచు ముగ్ధులు సైతముఁ గొతుకంటె
స్వీడుచుండెడికిఁ తేరి చినుం గన నెఱుఁగిరిగ నీ
మద్యపురూపు నీవలచుమాదిరి గాంచిన నెన్నకుందులే.

మూత తీరిన యస్త్రరబుడ్డి మాడ్కి - గమ్ముగమ్మున వలచు నీకమ్మతావి
స్వేదకటల బుగ్గులకొల్పి యల్లరికును-హాయి గల్గించుచున్నావు గేయరాణి!

నీవేలితావుల నెమకుచు చిను వాయ నచ్చ నెంతటి చక్రవర్తిమైన
సేమారములనో యీవున్న చినుఁ జూడ రాఁ గోరు నెంతటి రాణిమైన
నందరిమితామోద మంద నీచెంతకుం జనుచెంచు నెంతటి భవికుండైన
బ్రచురసువాసనా నిశ్చయం దై నీచూడఁ జేరుఁ బో యెంతటి భీరుండైన
దమిని దత్తి వేచి నీనుపాదముల దరికి - నింక సామాన్యుఁ జేయెంచు లేమి విశ
నోము లేన్నేని దొలివేన నోచి యంత-ప్రాభవంబును గజి! గేరాణి, భళి.

టూటోటుంబువు లేన్నిపాట్లు పడినా వంబంబు లెంతేనియు
నీటుం గోటును జూపినా మఱియు నెన్నే వన్నెం గ మించినా
నీటా ముద్రియుఁ గానలం దనము లేన్నే నల్పినా రాణి, నీ
సాక్షి గానరా లేవు నిక్కువముగా జన్మాంతరం బొందినా

జలుతెగల పూలు పుడమి - పెరిసిన 'నైట్ కీ' ననియెడు వే రొక నీకే
చలువాగుఁ బుచ్చరత్నమ, - కలుగు నె సుకృతులకుఁ బోలే భ్రాతృ పెరుగుకా?

కమ్మతావులకుం బట్టుఁ గొమ్మ లనుచు - బలుమనా నిక్కువనుల దర్పంబు నణచి
జగతి దనగు రాణిరిరాణి సకలపుష్ప - దర్పదమని యా విరు దొండ దగుదు వీవు.

అనచుమాపుఁ దాల్చి యూడబరము లేక - విశతావి వల్లివిరియఁ జేసి
మంచి పు వ్యనంగ మహి మింతు గేరాణి - వేలుమేలు సుమతి మొంగు నిటులు.

నవతి లేనట్టి సాభాగ్య సౌరభముల - మంచిపేరును గడియించి మనుచు నున్న
నీకు ప్రభ్రాతృ లాఁటికి రాదురాదు - తనరు గేరాణి, యూహద్రతారకముగ.

అని మనం అనుకుంటున్నాము కాని, అటువంటి పేర్లు వాళ్లయిన సంగతి వాళ్లకి తెలియదు, ముట్టలా మురి పాలున్ను.

౨

ఆ కేళ కాత్రిక సోమవారం. రివిమ్యు ఇన్స్పెక్టరు సెంటుకుబుబ్బయ్య పగల్గూ ఉపవాసంచేసి నాయంత్రం హిత్వంబయంగాకి పూజకి బయల్దేరాడు. స్వస్కర్మ భయంచేరి సంవహించిన యిద్దరు తిలూగులు వెంట నడిచారు. వెంటట సుబ్బయ్య ఆకేళనాయిత్రం కరణం కేవయ్యని ప్రజవానికి పిలిచాడు. నత్తుతెవరనం అయివవనూ వెంటటసుబ్బయ్య శివాలయంలోంచి రావని తెలిసివుంటే పున్నుమృత్యు తింటుంకంగా యిద్దర గోష్టి కోసమని కేవయ్య పిరటికేపుమంచి కేంచేరాడు. తనతెల్లికి తిరిగిరావడాని కింకా ఆరగంబ పుష్ప పుంపరి పున్నుమృత్యుమరినోనే తిరుబాటుగా మార్చుంది. కేవయ్య కూడా మహిష్టుమనే చెప్పాడు. ఇన్స్పెక్టరుగారు యింట్లో లేరు. ఎకనేమంది? కేవయ్య పున్నుమృత్యుమా ఒకరి

నోకరు చేరుపన్నారు. స్త్రీ హుంబాలు వాళ్లని వగ్గరగా యీడనూంటే వాళ్ల తిరమా మరి? అనుస్థాంతిం, యిను విూ ఇందు చేరుకోవడం ప్యభావమే కావండో ఏకైకా ఒక కృ చెప్పమని మామూలుగా పున్నుమృత్యు కేవయ్యని అడిగింది కాని, కృ ప్రార్థికానిదానికి అనరాశం లేమని చెప్పి, కేవయ్య సంభాషణని స్వలిమయంలోకి దిం పాడు.

* * *

పున్నుమృత్యు—“సరేకాని, నువ్వు కళ్లలో ‘ప్రేమ, ప్రేమిం’డం’అంటావుకా, అదేమిటో సరిగా చెప్పవు?”

కేవయ్య—“నీవో గట్టిపక్షం చేశావు. ‘ప్రేమ’ అంటే నామా సరిగ్గా బోధపడవంలేదు కాని, అయినా నాపుట్టేలం మనవిస్తాను, వినుమరి. ఇప్పుడు మనమిద్దరం వున్నాం కదా; నువ్వు మారంగావుంటే నాకంటికి కను పిండుకుండా వున్నప్పుడు నన్ను చూడాలి నామన స్వయం వుంటుంది; తిరువారే మీయింటికి వచ్చి నీవర్థనం చేశావున్నా సేనుక—అప్పుడు నువ్వు నూటలాడుతే వినాలని వుంటుంది; ఏకైకా సంవర్షంలో నువ్వు నీకో కిలకంవంతో నాతో ఒక్కమాటాపి, ఏకమండ్ల చూసొక్కటి నామీద పాతకే సరికి నాతోళ్లు ముల్లు మంటుంది; పట్టరాని సంతోషము కలుగుతుంది; పరు గెట్టి జల్లి నీళ్లులు ముద్దులుకుందామా అని కోరిక కలుగు తుంది; అయితే మీనాయన వున్నారని మళ్లీ మనస్సు వెనక్కి లాగుతుంది; అప్పుడు మళ్లీ యిదంతా తలంపు కుంటే పిన్ని కలుగుతుంది.

ప్రార్థకపుల గ్రంథాల్లో చెప్పిన ‘ప్రేమ’ అంటే ఇకే అని నే నమకుంటున్నాను. ఈ వానిప్రకారం చూస్తే నేను నిన్ను ప్రేమించానన్నమాట. నామాట చెప్పానుకదా! నువ్వుకూడా నీసంగతి నేనిప్పుడు చెప్పిన మాత్రంప్రకారం తెలూరుచేసి చెప్పమరి.”

పున్నుమృత్యు—“నామా నీమఖం చూద్దామనినీమా బలు విందామని వుంటుందికాని ఒక్కొక్కప్పుడు పిన్ని వేస్తూంటుం భయమవాత్రం లేదు. స్త్రీహంపల్ల భయ పెండుమా? అయితే పిన్నిమాత్రం ఎందుకుండాల్సా అని నుండేమో.”

కేవయ్య—“పిన్ని—పిన్ని ప్రేమమొక్క లక్షణ మే. మనప్రేమలో పిన్ని తెప్పకుండా కలిసివుంటుంది. ప్రేమ, పిన్ని నువ్వు చేరువేరుగా భావిస్తున్నావు—అదీ పోరబాటు. అది రండు వేరుకావు. ఒకరొకరికటి అనుసరించుకునే వుంటాయి.....సరే, ఈమాటలేం గాని, మీనాన్న నీకోసం ఏన్నో సంబంధాలు చూస్తు న్నాడు. దేవుడివయల్లనూ, నా అదృష్టంబల్లనూ యింతి వరకూ అవన్నీ తేలిపాతూవచ్చాయి. నువ్వు పెద్దదా

కొంచెం భయ పడుదామని చెప్పి తిరిగిపోయి నల్లనికోరం, నిప్పులు రాల్చిన కట్ట, పోట్లించి ప్రేలుకుతూ నల్లని నాలుకతో, కోరలు చూపుతూ మెరుగుతూ పనుర్భూతం లాగు, నాలుగు కాళ్ళ మీదవున్న కాకికాడేది అపరాధ తార మేవా అన్నట్టుగా అత్రాహ్మశిష్టలో పడేవరికి

“పాపం! నల్ల కుక్క అతని వెంట పడింది.”

కుక్కని అవమానించడం సంగతి ఆలావుండగా, అత గాకిక ప్రాణా లెగిరి పోయాయి. నల్ల కుక్క కోపానికి తానే నురిఅయిన సంగతి తెలుసుకున్నాడు. అందులో దేవుని పంపించేడు. అకారణంగా ఆ శుభకానికి తన మీద అంత ఆగ్రహం యెందుకు రావాలి? అలాగే వింతగా నికి అతనికి కాలం లేదు, అలాగే వింతగా ఏంలాభం? చేతులు కూడానికి, పక్కలు ఎగరడానికి ఏమికారణమో, అన్న కుక్క నూలకాయుల్ని వెంటపించడానికి అదేకారణం. దాని పుట్టావమని, కుక్కవాగ్ధో సబబేమిటి? నూలకాయు లైతేచాలు: పాపంపం నల్లకుక్క వెంటపడింది దన్న మాటే. అందేతేకూ పునరివివర్యా ఇచ్చిచ్చరు వెంకట కుబ్జుయ్య ఇవాళనరకూ తనకోరింన్ని లావుగా పుట్టించి నందుకు బ్రహ్మశిష్యుణ్ణి మనస్సులో తిట్టుకుంటూ వుండడం!

ఏమైతే శేమి—చలపతిరావు పంతులు కుక్క స్వయానాన్ని చూడడం, చటార్లు వేప చెట్టు యక్కడం ఒక్కమారు జరిగింది. ‘ఎక్కడం’ అన్న కుక్క చలపతి రావు పంతులు అప్పుడు చేసిన క్రియకి సరిపోదు; ఇక వేరేపదం ఎక్కడా భాషలో లేదు. ఏమంటారా?

అతిమ మువటికొమ్మ పట్టుకుని ఒక్కమాట “శేమి” అని పశ్యప్రయత్నంచేసి కోరింన్ని మీదికి ఒక్క చావు పోపు తనకాళ్ళ మధ్యని మీదికొమ్మను గట్టిగా అదిమిపట్టు కున్నాడు. [ఈ క్షిణు నూలకాయలకి సాధ్యం అవు తుండా అన్న సందేహం మొదట నాకూ కలిగింది.

అయితే “ప్రాణంమీదికి వచ్చినప్పుడు సాధ్యసా ధ్యాయ సంబంధం లేవనిన్నీ, మిన్నొచ్చి మీదపడి నప్పుడు అసాధ్యలే సాధ్యవాతా” యని హాసం చాడు. చేతులతో కిందకొమ్మ, కాళ్ళ మధ్యని మీది కొమ్మ, మనిమంత తల్లక్రిందులూ, చావు పట్ల కుక్కనైతూ— నిజంగా మాడబడిన దృశ్యమే. సృష్టికర్త గురుతి (gravity) ఆకర్షణకీ ఎం దుకు కల్పించాలా అని చలపతిరావుపంతు లానమ యంతో చాలా విడుగుతున్నాడనుటలో సందే హం లేదు. ఏమంటారా? తల్లక్రిందులవున్న అతి గాడి కోరింంలో వున్న రక్తమంతా మెగానికి దిగింది.

అంచేరి మొగం బరుచెక్కి యెర్రబారింది. శిరం బరువు అంత చేతులమీదా కాళ్ళ మీదా వుంది. సాకకాట్టు గాని కాళ్ళ పట్టు జారిపోయేనా, క్రిందనున్న నల్లకుక్క పాదాలు కొరికితీయడంలో సందేహం లేదు; చేతులు పట్టుగానీ తమల్లే ముఖం కుక్క కందుతుంది, అప్పు డింక ప్రాణం పోయినట్టే. ఈ ప్రకారంగా ముచ్చెమ బలూ పోసి, బరువుకి పూగులాడుతున్న కొమ్మలు విరిగి పోకుండా వుండడానికిన్ని, చెట్టుమీదవున్న కండపీనులు తన కాళ్ళనీ చేతున్నీ మట్టుకుండా వుండడానికిన్ని, కుక్కకి విసుగువుట్టే చల్లిపోయేట్టు చేయడానికిన్ని, సర్వేశ్వరుని ప్రార్థనూ అల్లా వున్నాడు. అయితే కుక్క మాత్రం ముందేకత్తి “ఎంతవీపులావా? చెట్టుమీద చూస్తావు కామా మరి” అన్నట్టు దృష్టి నిగుడ్చి అక్క డాడీ స్థిరంగా లైతాయించింది.

ఈవ్యవహారం అంతో గట్టునివున్న శేమయ్య చూస్తూనే వున్నాడు. సద్భాగ్యుడికి గట్టిఅపర వచ్చింది అనుకుని చలపతిరావుపంతులు కట్టం తొలగిద్దామనీ, కొంతసేరకూ అతని మెప్పు పొందుదామని పుట్టకాలతో, న్యభావితో పకోపకారియైన శేమయ్య వేపచెట్టువైపు పరుగెత్తాడు. సన్నపాటి మనుష్యునికి నల్లకుక్క భయం

నిలిచివాడైతే అతనికి చాగా తెలుసును. గట్టుకింద నున్న బుంచి నునుపైవది, బరువైనదీ రాయి పోకాన్ని ముడిచేసుకో సంధించాడు. తన కోపవృత్తులన్నీ చెట్టులోంచి ప్రోచుకుతున్న నలపతిరావుపంతులునిది నిలిపి వున్న బల్ల కుక్క మన శేషయ్యని చూపలేదు. కుక్క శేషయ్యకి మధ్య వైదొరుగుకాలు ఎవం వుంటుంది. కాగా నురిమాసి శేషయ్య పాపాణం ప్రయోగించాడు. అస్త్రపరీక్షవాడు అల్లుడునిబాణం మాయపడిన తెలిసి చెట్టు, ఆ రాయి సరిగా వెళ్లి బల్ల కుక్క మూలివీధ నెరిగి పరికి, 'మచ్చా' మని దీర్ఘమైన ఒక్కకేక వేసి ఒక్కకూమాత్రం వెనక్కి తిరిగి ఆగ్రామసింహం పోక ముడుగుమని గ్రామంపై పు బాదాయించింది

స్వామ్యభాగ్యకంగా దైవాన్ని ప్రార్థిస్తూ వుండిన నలపతిరావుపంతులు క్రిందివైపు చూస్తూనే వున్నాడు కాని ఏమిజరిగిందీ కొంచెమైనా అతనికి తెలియదు. మనస్సుతో అత్యధా అచగా భగవంతుని వైపు వుండడంతో అతని యింద్రియాలన్నీ ప్రంభించి పోతున్నాయి. 'శేషద్రమా'లో "లాపోక్తింరెయ్యలేదు" అన్న పద్యంలో చెప్పినట్లుగా వున్నాడు మన నలపతిరావు పంతులు. అంటువుకు కల్లకకోర మైన కునకస్వం చెవిని పడేసరికి అరినియింద్రియాలన్నీ ఒక్కమాగు మేలుకున్నాయి. ప్రుల్లిపడి భయంలో కార్ల పట్టు విడిచేశాడు. పొదిలికాడిమిటి! విడిచిపోయింది. తరువాతి చేతులొదిలేశాడు. ప్రమాదనికాస్త మొదలు చేతులూ, తరువారి కార్లూ పొదిలివుంటే నాలా ప్రమాదం సంభవించేదే. భూమివీధ పాపాలపైని పడ్డాడు. పూర్తిగా తెలివించి చాశాడు. కుక్క అండ్రిగించి అయింది. ఎదురుగా చిగులవృత్తో వున్న శేషయ్య అతనివృష్టిలో పడ్డాడు. ఇక ప్రయోగంలేక మకరాన్ని సంహరించి గజరాజుని గతించిన నాటి విష్ణుమూర్తి తన పాలిటపాదా ఆశేర ఆ 19 ఏండ్ల కుర్రాడినూపంగా సాక్షాత్కరించాడేమో అని అనుకున్నాడు నలపతిరావుపంతులు. చెట్టులోనుంచి తానుచేసిన ప్రార్థన పూరికే పోలేనన్న సంతోషముతో బల్ల పొంగగలగాని గుండ్రముగా స్పృహకపరువులతో

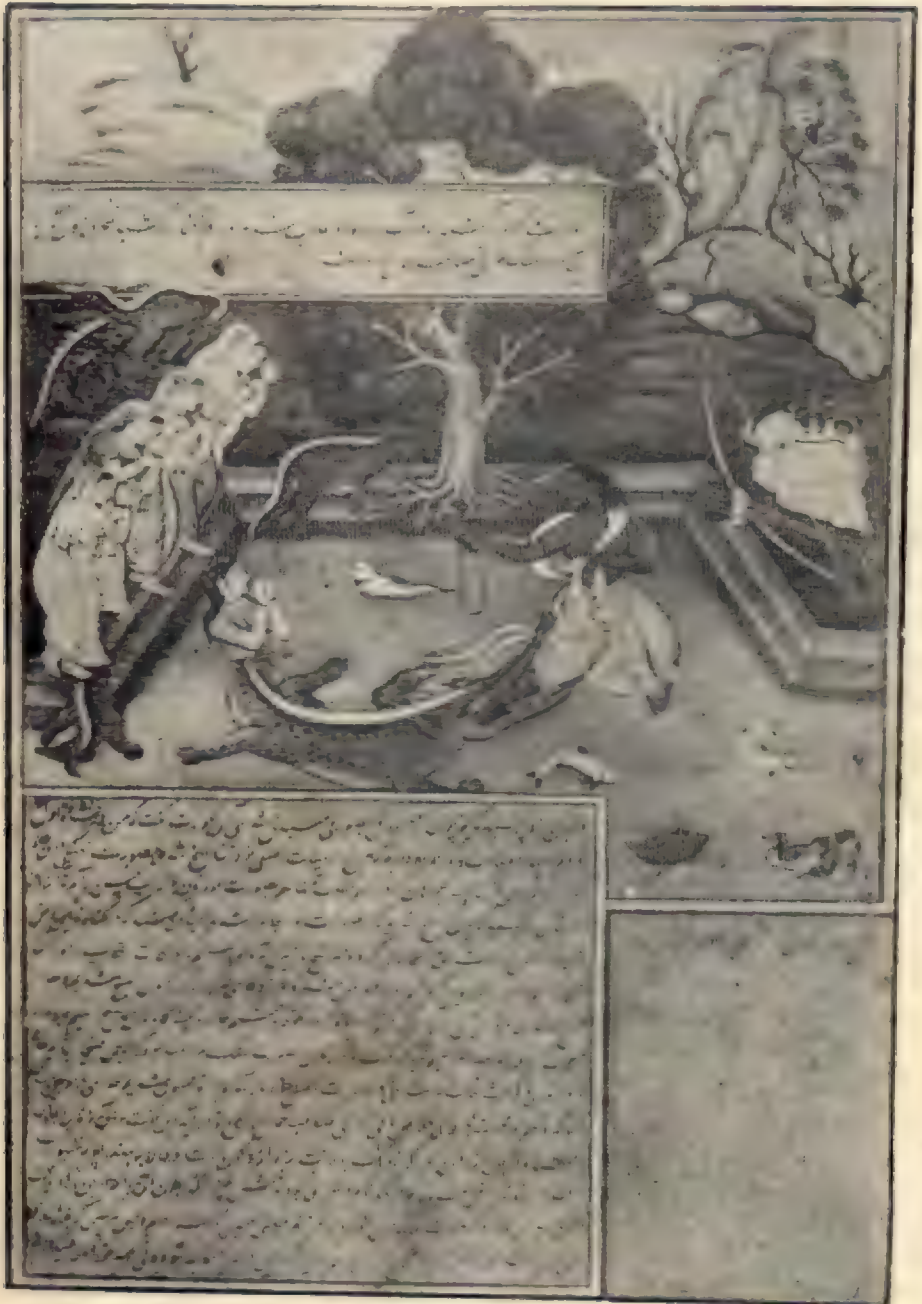
నున్న అతని ముఖం వికసించింది. నవ్వుతూ ప్రశంసా భాగ్యకంగా శేషయ్యని కానిలించుకొని, "నాయనా! నాపాలిట దేవుడినా గొచ్చావు; ఎవరినిన్న వాడవోయి కలక్షి నీ శేకమిటి నాయనా?" అని ప్రశ్నించాడు నలపతిరావుపంతులు. "నాశేరు శేషయ్యంగనంబి; నేనీ పూరి కరణా...ండి" అని శేషయ్య అనేసరికి తాస్త్రియ గూగు మొదట కొంతెం నిస్సవనీనప్పటికీ ఒక రహస్యిగారు ఒక కుక్కకానంసేత కరణంయెదుట బాచారీ అవడ మనేది సిగ్గు కారణం కాదుమరి; వెంటనే ఎన్వీసి, "చూశావు. వెళ్లవయిందాకుక్క! నన్నుకూడా చెట్టి క్రిందించి" అని గట్టిగా పిలువ బ్రద్దలయ్యేట్లు నవ్వాడు! తరువాం యిద్దరూకలిసి వూళ్లకి లోకాభి రామాయణం మాట్లాడుకుంటూ నడిచారు

తరువాత

శేషయ్య తానాస్త్రియకి వెంటటటుబ్బయ్యగా రిల్లు మారంయెచే చూపించి, ములుపుతిరిగి పెగటిదానిని ఆయింట్లోకే ప్రవేశించాడు. వున్నప్పు వెరల్లో ఒక్క

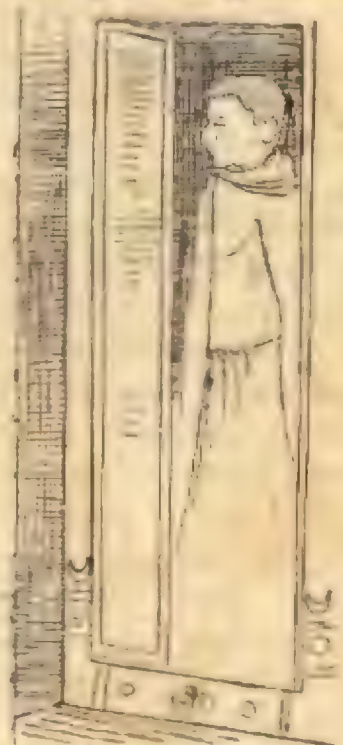
తే మార్పుని వాళ్లొకరికొకరు పుస్తకంగా సింహంపాపం చదువుకుంటోంది. శేషయ్య రాగానే ఆమె పుస్తకం మూసేసి, మందహాసంతో, "శేషూ! తానాస్త్రియగారి

[illegible][illegible]

మహాత్మునిగా నిలచి ప్రజలను శుభమునకు నడిపించుటకు, అతని పుణ్యమును అభివృద్ధి పరచుటకు సునిమించి రాగంబుఁ దీసింది. — “మహాత్ముని పుణ్యము తోటలో శుభము కంటించి తోట వాడి తేలి వాడబడు తిన్నాడు, మహాత్ముని పుణ్యము తేలి పుణ్యము తిన్నాడు!” అని అతడు. “మహాత్ముని పుణ్యము నీం గాదు ముందు నీ! నీ పుణ్యము

అనుభవము నేర్చుకొనిన నున్న పుట్టియు
కాంతరాధికారి వచ్చునో నీయవలయును, మేల్మన
మనము వాక్యమును ఆవిరిచేసి నున్నవనగా మన
నామమును పూర్తిగాని, తమనాది మేల్మనకు తెలియ
కొనినో దెబ్బలు తినలేదు (అనుభవమునా?) అని యిం
కొకరు. ఇంకను నామము మహా నోట వాక్యమునందె
విని, శ్రమయు, ఇకనామమును మేల్మనకు చేసినా అని
పూరించి, నామము మేల్మనకు నోటవారి కనా ప్రవేశించి
చూసినది. "మేల్మనకు నున్న" మేల్మనకు నామము
మనము చేసి. నామమును తెలియదు అనుభవమునా

కరివిన రీతియ్యట్లుగా వాళ్ళ యిద్దరి పాటలూ అప్పుడే
ఒకదాన్నొకటి అంటుతూ వున్నాయి; మొగాలు బాగా
కావిన మినహా ప్రాచుర్యం కలిగివున్నాయి; కోపం యిద్దరి
ముఖాలమీద తిరిగివచ్చింది; ఇద్దరు పక్క పలుకుతున్న
కుదుర్లు; అక్షింతల పట్టికా మాది, అక్షింతల ఒక
చోకను పరికి ముద్దచేస్తూ వున్నారేమో అన్నట్లుగా
వున్నాడు. ఇలాంటి సమయంలో వాళ్ళిద్దరూ తలవ్రచి

తెలియకుండా, తనవానిస్వల్పముగా వాడుకగా
 తిరుచివనంను ఆతడు పశ్చాత్తాప పడునా, ఏకాం
 మునుకుండు అని భయపడ్డవాడు పిల్లవాయువు
 వ్రుతూ, "సంజూమేమిట! నాకుగాని అపయ్యులుం
 గాం! నేను వానిని శేషయ్యిచ్చి పెళ్లిచెయ్యనూ!"
 న్నది. చలవతిని ప్రవంతులు బ్రహ్మకీవుగా అనుకుని
 గా వ్రాసిరి తీరాడు. చలవతిరావు పంతులు, ఆతని
 కర్మచీరీర్థినివాక్యాలు నమమానికి బంకంపాడివేసి
 త్తు పడినదికి మన శేషయ్య సంతోషుని పేరయిక్క
 డి కాన్యమంతా నానుమాటగా నమమూవున్నందుకు
 తిడు తనలోనే ఈశ్వరునికి భవ్యవాచాలు నమర్పిం
 గాడు.

పున్నమ్మని చెయిపట్టి తీసుకొచ్చి, ఆమెయ్యిని శేష

ఇంతమంది, యిన్ని జైపులనుంటి తనమీదకి దండె
 ప్తేనది వెంకటసుబ్బయ్యమాత్రం ఏం తెయ్యగలడు? ఆతడు
 ముఖమిట్టి మూలనున్న మాగురువైపు చూశాడు. ఆప్పు
 డు పున్నమ్మముఖం కొంచెం ప్రకృతిల్లిమందహాసంతో
 డమీన మాపుడుక్రేలితో ఏదోగీర్తించి. పున్నమ్మ
 భావంతా నుబ్బయ్యగారికి వ్యక్తమైంది. వినారణ
 మిగిలక నెవన్నుకోర్టులో జడ్జిగారు జడ్జిమెంటుయిచ్చి
 త్తు సంధింగా వెంకటసుబ్బయ్య, "ఇంతమంది చెప్పాక
 వ్యవసాయం వాటి! జనవాక్యంకు కర్తవ్యం అన్నాడు;
 యిప్పుడే నామిచ్చు మాకు" అన్నాడు. ఆప్పుడు లక్ష్మి
 వాయమ్మగారు మూలను ముసీనుసి నవ్వులతో పున్న

య్యిచేతిలో కలిపి, "మమం వాచాలతోను, మంకాలతో
 ను కాబోయే పాణిగ్రహణ మహోత్సవాని కిది రివాజు" అని
 తనయింగ్లీషు పదప్రయోగానికి పట్టున నవ్వించి.

* * * *

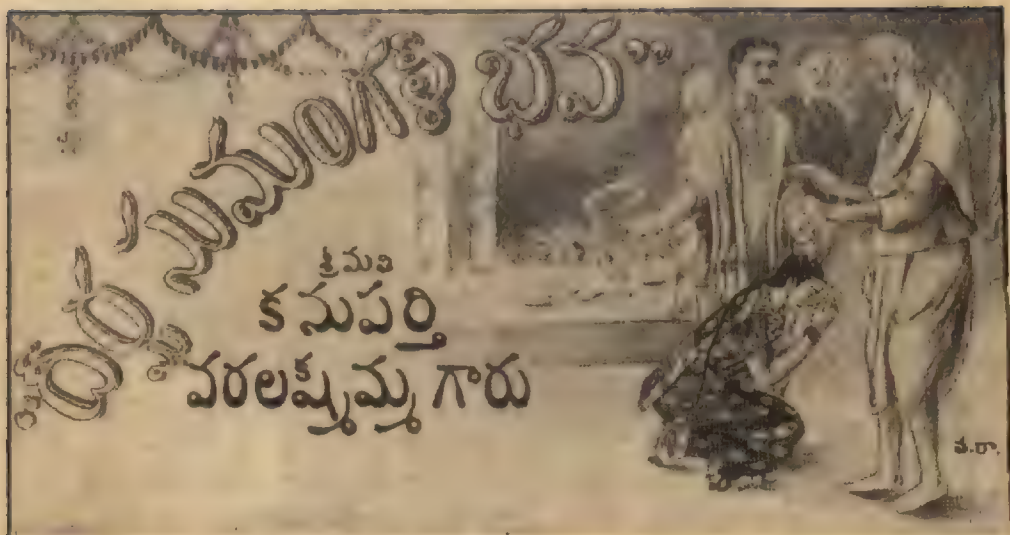
మామ మానంలో శేషయ్య పున్నమ్మల వివా
 హం జరిగింది. పెళ్లిలో తాస్టిగారు చలవతిరావుపంతులు
 గారు పెళ్లికొడుకు శేషయ్యచేర వెయ్యిరూపాయల
 కట్నం నడిపించారు (అనగా భార్యఅనుమతి తీసికొని).
 పున్నమ్మ శేషయ్యల ఆయురారోగ్యములకు, ఇంకాభి
 వృద్ధికి వారిని ఆశీర్వదించి మనమాదా విరమిద్దాము.

లీలాబాలుడు

కోటమర్తి నాగేశ్వర శర్మ గారు

ఒకటి కింకను బహుమానం నొనరె గూర్చి
 బాగరములను, మిగుల నువ్వుంగి నీవు
 స్వేచ్ఛయను రజ్జువునఁ జుట్టి చిత్రగణిని
 దివ్యమన్నావు, మంచిదే; తెలియఁ బలుకు
 వినుగు పుట్టదో? క్షణమైన విభవలేవు

బాలకా! నీవు సామాన్య బాలకుడవే?
 కనులు మూయవు మెతుకైనఁ దినవు నీవు
 కష్టసుఖములు నీకు సక్కుంబులేవో
 పట్టుదల యెందఁ నాకుఁ గన్పట్టుచుండె
 నెంతకాల, మీఁ కీయాట కంతు లేడె.

పరశురామయ్య పంతులు పైసా సాయము చేసిది
 క్షీరఫులిలో కాదుగదా, ఆరియారికి మట్టుపట్టులలో
 నుండు గ్రామములలో గూడ పండ్లెండ్లు కావు; చిను
 పులు పొగవు; వాట్లు పడవు; కోతలు నెలవేరవు; కిస్తులు
 చెల్లవు. చేయేల, ధనావధరము గలిగిన ప్రతిపనియు
 పరశురామయ్యవద్ద ప్రామిసినోటు ప్రాసిననే కాని
 కాదు. ఇప్పటి జనసామాన్యపు స్థితి యట్లున్నది. ఈ దిన
 మాగా చూచిన పరశురామయ్య ఆపద్బాంధవు డనియే
 చెప్పరాన్నిను. కాని ఆయన పుచ్చుకొనెడి అధికపు
 పట్టు చూచినను, నూటికి పదిమారులు పుచ్చుకొననా
 డైనను పైసా ప్రోగీకేయుట కిచ్చగింపని కాశివ్యమును
 చూచినను ఆయనను నక్షత్రకు డెనువారేకాని ఆపద్బాం
 ధవు డెనువారు మాత్రము కానరాదు. ఆయన నేమి?
 అయన యివ్వవలెను, వారు పుచ్చుకొనవలెను. కాలము
 కలుపుకాలము. పంటలు తక్కువ. ఖర్చు లెక్కువ.
 కిలులుబాస్తీ. ధనికుడైనవాని నాశ్రయింపక జనసామా
 న్యము బ్రతుకు పట్టుకొంటియే అగ్రామజనులే కాక
 అనుట్టుపట్టుల నుండు గ్రామముల జనులుగూడ పరశు
 రామయ్య పిడికిలిలోని పిచ్చుకలు. పరశురామయ్య
 నుంచి నైపుకును కాని అందులో మర్యాదమానముకంటె
 సాంఘికపడయు, నిరంకుశత్వమునే యొక్కుచుగా ద్యోతక

మగుచుండును. కానికీ తగినట్లుగా పరశురామయ్య
 నుంచి పెద్దపొడుగుగల మనిషి. దానికీ తగినట్లుగా
 మొగము వికారము. కన్నులు కామాయపురంను. అందు
 చలన భయంకరుడుగా నుండును. ఉపయమే లేచి
 ప్రాతఃకృత్యములు తీర్చుకొని, స్నానసంధ్యా ద్యనుష్ఠాన
 ములు తీర్చుకొని, మొగము నింపిన విధూతిరేఖలతో,
 మెడనింపిన రుద్రాక్షమాలికలతో పంతులు కిషియరును
 పై గూర్చుండెనా, పిన్న పెద్దల కావీధిని నడువ బెటవు.
 ఎవరు నడచినను పక్క పక్కలనే.

బుద్ధికాలియగు విష్ణుకర్మ రాజకుమారులకు పోలోప
 దేశము నేయుటకు కరటకదమనకుల నేనాదు సృష్టిం
 చేసోకాని, తత్సంతతివారు ఇప్పటికిని ఉన్నారు.
 సాధారణముగా పెద్దపెద్ద లంపట కీమనుష్యరూప గో
 మాయువులే కన్ను, కాలు, చెవి, చిత్తము. సామాన్య
 మగా కులపెద్దలుగా నున్నవారి కేమి, గ్రామపెద్దలుగా
 నున్నవారి కేమి, మఱి యే యితర స్థానికాధికారముల
 లో నున్నవారి కేమి, ఈకరటకదమనకు సంతతివారగు
 మనుష్యు లొకతో, యిద్దో పార్శ్వవస్త్రై యుండురు.
 ఆ పెద్దలకు వారు పెట్టినదే భిక్ష. ప్రత్యక్ష పరిశీలన
 తక్కువ. న్యాయా న్యాయవిచక్షణ కూన్యము. వారు
 తిమ్మియనిన తిమ్మి, చెమ్మి యనిన చెమ్మి. అంతకంటె
 మారవచ్చులేను. పరశురామయ్య పంతులుకు కివయ్య

కాశ్మీర వర్మన నంబు. కోపించివచ్చును. నంబు
 మోక్షియు, కాంచన యువ్వ పుట తెవులుకొఱియు
 సహజమునామగా పంతులువద్ద పులగడి నేర్చు
 కాశ్మీర వర్మన మునముకరికి లేదు. పంతులుకు ఒకరి ప
 నిగ్రహముగాని అనుగ్రహముగాని గలుచున్న ప్రసంగం
 మఱి కాశ్మీర కోపం వచ్చును. పంతులుతో నేర్చిన
 నేర్వించుకరము నైనను బరువుకొనవలచురని వారు
 కాశ్మీర వర్మన వేలిననే వారికార్యము నభలము; లేక
 పోయిన కాశ్మీర పుల్లవిలుపు మాటలకు వారికార్యము
 పొందుననినదే: కాన పంతులువని ధయముకంటె
 కాశ్మీరలని ధయమే ప్రజ్ఞ కెక్కున.

2

అయూరికి నడుమ నొకవేప చెట్టు; వానికిచుట్టు
 నొకగమ్మలగురు: వాని కమ్మవారి తిన్న యని లేరు.
 వానిపై సాయంప్ర మైగుంట లనునప్పటికే, పంతులు,
 కాశ్మీర, వానికునుగురు కొందఱు సమావేశ మునం
 నును. ఇక నక్కడ జరుగుచున్నలో కాశ్మీరవర్మన
 తిక్కున; అంతపు పట్టుల తెప్పించి, ధర్మవిగ్ధమును
 తిక్కున; ఆధిగృహ తీర్మానము తెప్పించి. తీర్మానరక
 తెప్పించ; కష్టపెట్టు యన్నియు తెప్పించి. సఖ్యసంఘ
 నొనవలయు; బహిష్కార బాంబుల ప్రయోగ వాక్యధి
 కము. ఎవరియంట నాలుమగలు జగదెహదినను, ఎవరి
 యంట నత్తకోడిగ్గు వాదులాడినను, పీడికే. అందులో బల
 సంకులపక్షము చేరుట, బలహీనుల పీడించుట వారిపని.
 పంతులు కాశ్మీరని చూచి, 'శివయ్య! ఏమిటి వి శేషాలు?'
 అని తిన్నపై గూర్చుండగానే యడుగును. అమృతగ నే,
 'బాబూ! ఏంటివో లేదో: రామయ్యగొడుకు పట్టుంటా
 నిగువుకు చేరగానే క్రాంతింపపెట్టినాడు. ముఖాన పట్టు
 ఏర్చుకోడు. ఇటువంటివాడు నాలకుడు తిని పట్టు
 పంటి సంకేత మేమిటి? మతాకపంగితి: సుబ్బయ్య
 కాశ్మీరమాడుని నిత్యము సాయంత్ర ముచ్చోటిపట్టితిల్లా
 పూలు ముడుచుకోకనానగు. పెనిమిటి కక్కడనో నాం
 బాయిలో వదు వేడుస్తుంటే యిది పూలు పెట్టుకొని
 పలకటం చేయిటో ఆర్థం కాదు. అది సరే.

యెన్ని సంవత్సరం వ్యాఖ్యానం గుంటూరు పోయి
 విదేను వివాహం నడువడ కాలే స్త్రీగినుడి యిల్లా
 తంబూలం నీవించి వచ్చావట. ఇక గోపయ్య, యం
 గుండు: శ్రీరామైన సాధనం వచ్చింది. శ్రీరామవైభవాను
 రిల్లా: పుష్పమే కాట్టె వచ్చినాడట. వంకయ్యగొమాతై
 ముముగా వచ్చి, ఇంతివెడల పండ్లియన్న మేలేను.
 ఒకటో వండ్లి ఆయ్యేవుంటుంది. అదేనా వండ్లి?
 కులకట్టు బాట్టు మాలిపోతున్నది. పల్లెకొలుగుర్కాలు,
 కాశ్మీరవారికర్కాలు పల్లకాడై పోతున్నవి. పెద్దవా
 ర్కము మన ఏంకా పూర్వచారాలు వివరితక యేమ
 నుంక మకులకట్టుల మాటంగా మనకునానా వర్తనం
 గం ప్రాక్తిస్తున్నది. ఇంకా మీవంటి కర్మిష్టులు నేచు
 తాన్ని గడిస్తూఉండవలసి ప్రపంచం యింకా ఏభూకం
 పపు ఉపద్రవంచేతవో వాకనంకాకుండా నిలిచియున్నది.
 అని శివయ్య ప్రసంగముచాసించును, ఆస్త్రాస్త్రపాములతో
 పంతులుకు శివము చెడుటను. అతడు నీచముగా తనవల్లనే
 లోకమంతయు నిలిచి నున్నదినుకొనును. వేదముతము
 నువ్వించుటకు తోనొక శంకరాచార్య మనుకొనును. వం
 టనే, 'పంపండ్లియి అంబుపత్రికలు, వర్తంసకరం ముం
 డాకొడుకుల కందరికి' అనును. రాత్రి దొనిమిది నొమ్మిది
 గంటలవేళ ఈతీర్మానము. తెల్లవాటియు తెల్లవాణక
 మును కీ యింటింటి కొక అంబుపత్రిక. అదిమాచి యా
 గ్గున్న చాలగోడ, బాలగోడు. ఇక వారి కేవలముల
 వారు పనిచేయరు. సరిగదా, ఏచావినెట్లను వారిని తెనుల
 నీడుగు. పురోహితులు అట్లకాదికర్మలకు రాదు. వారి
 వాగు భోజన పేరంటములకు తిలువరు. ఈవిధముగా వా
 రెన్నిదినము లగచాట్టుపడుదును? పాప మాగ్గుచాట్టు లీ
 వాధలు పడలేక అమ్మవారితిన్నచిది కేంచేసియుండు
 అమాశ్మపమేగము. బహిష్కారచక్రపిడిని, అనగా
 పరకురామయ్యపంతులును, తనదాని కొరితెనా, అపరా
 ధగునుము చెట్టిందినా, ప్రాచుర్యవ్రము గావించుకొ
 నినా, బహిష్కారమును బావుకొని, సంఘములో చేరు
 మందరు. తీరపురి గ్రామములకు పరకురామయ్య ప్రభృ
 తులచే నివి నిత్యపాట్లు.

3

పరమరామయ్య పంతులుకు కొంతమంది ముఠ్యులు
కొమార్తెలైదుగురు. పెద్దకొమారుడు కరిణీకమ చేయు
చున్నాడు. కంఠపాదు కొంత పదివి వానికేది, పంతు
లమలను, ఇచ్చి పుచ్చుకొను వ్యవహారములను జూచుచు,
తొంకితి సాయముగా నున్నాడు. వాడెవవాడు. శంక
రుడు కొప్పులో మెట్రిక్యులేషన్ పరీక్ష నిచ్చి నంటూ
గులా ప్ట. ఏ. నువ్వెనున్నాడు. కాని మరవ్యవహార
మునకో, అప్పట్లోనునకో శంకరుడుకు ప్ట. ఏ. పరీక్ష
పండుమాణులు టోయినది. మొదటిమా పాతా ప్రమాద
మనుకొనెనుగాని రెండవమాణుసూడ పరీక్ష పోయిన దన

త.రా.

గనే పరమరామయ్యపంతులు కొంతమంది ముఠ్యులను.
“తెలియవారిన వెననా, యీమాటూరూడా నిప్పివాయి
వావా! నీ కేమా వదిలి తాట్లొకే నుత్తూరని మీ ఆమ్మ
యేకేస్తే వెయ్యి నందుమే నీవొందవూ పోకాను.

ఇదివరకేను చేశ్చిందేను. యేమేమో తప్పటమే.
నీవనుకు పెట్టిపెట్టు కట్టుంగా లాగవచ్చునంటే
నవ్వందేమి జెప్పుకున్నాను. ఇట్లా తప్పే వెనకు కట్టు
మొ పిస్తాను! ఇక చాలా, యింత మాటో: ననువునాకు
నిదువునాకు. అని యేమేమో తిట్టివాడు. పరీక్ష పోయి
వంతులకే బోలెడ ప్రశ్న తేల్చుచున్న శంకరుడుకు
తొంకితమయి గోగుడుట్టుపై కోకటిపాటువోలె వహో
వేదము గలిగించినది. ఆదివెట్ల ఆత్మను నీళ్లు గాన
కుండా గదిలో మునుగుట్టుకొని పడుకొని, యేచ్చి
యేచ్చి వేసావోయినాడు. కడగట్టుకొనుకని కాబోలు,
సుభద్రమ్మకు శంకరుడై మహాప్రేమ. కాన కొమారుని
-వ్వో బోయి, ‘నాయనా! వెనకవరీక్ష పోలేవోయినది.
వానికోసం యిందనాభివదిల మెనుకు! ఏమా చదివి లే
మంది వసుకున్నాము. మనగ్రహచారం చాలక కలిసి
రాలేను. వాసి,నీవు చదివి సంపాది వేసేగాని పొట్టుగడవిని
సంపారం కానుగ వా! నీవు అన్నము నీళ్లు కానకుండా
యిత్రగా నుభవపదిల మెనుకురా బాబూ! మీ తండ్రి
మాటలకా, ఆరునమాట లేప్పుమా అంటే. నీవు తిక్కి
పోయినావని ఆరునకు నుభం లేదు; డెట్లు నవ్వుమెండుని
ఆరున వివారం; అందుకోసం అట్లా వేడ్తపడ్డారు.
ఆరునమాటూ మనకు క్రొత్త. ‘వ్యాళ అట్లాగే
అంటారు; ‘తేవు ఆరునే మల్లీ నదువుకోయని పంపు
‘తారు నాయనా! ఏవొస్తదు వాబూ ఏవొస్తదు’ అని
తల్లికడవు గడ్డం పట్టుకొని బలిబలాపించి. శంకరుని
మనస్సు తేరలేదు. ఏ విధముగా కైనను కెద్ది
పరీక్ష నిచ్చినగాని తనకు భాగి నీడని భావించినాడు.
కాన యేదేకం బోకాము, నీమి ననువువాము; ఎక్కడ
ననవిస్తే కొప్పడివోగం తోరుకుండి-అని దీర్ఘముగా
నినాచించినాడు. ముఖముగా మోచింప యోచింప,
శంకరుని కొకయజ్ఞోయము తోచినది. దాంతో వాతని
చింత నివృత్తియైనది. అంత చివారున లేచి వంటయింటి
లోనికి వెళ్లివాడు. తల్లి నింబచేయుచున్నది ఆమెతో
ఏమేమో నుడవడలాడినాడు. తల్లి ముడుచి యొప్పు
కొనని యట్లు వాట్లాడినది. ఇరువారి దీర్ఘచర్చమీద
అంగీకరించినట్లు తల యూపినది. అప్పటికి నీనివిది

గంటల రాత్రి యైనది. శంకరుడు వేగముగా భోజనము చేసి తనముద్దెమూటలు సరుగుకొని చల్లగా నొమ్మిడి గంటలకు నవ్వు పట్టుంపొసంగి తిరుగు వెళ్లి పోయినాడు. మద్రాసు ప్యాసిం తెరువూరి వివిధగాని అమ్మవారి తిన్న దినుపద్రు తిడు పండులుకు. ఆదిభముగానే కైలుకుత వివగానే యింటికి వచ్చి భోజనము చేసి పడుకొనినాడు పండులు. శంకరునిమీద కోపము వచ్చియుండుటచే నతని సహచారము పరకురామయ్య అడుగలేదు, సుధ ద్రవ్యు చెప్పలేదు. ఆరాత్రి గడిచిపోయినది.

ఉదయము పూనసంధ్యావ్యసూనము లన్నియు తీరినవెనుక రాత్రి చేపెట్టెలోని యెనిమిదివందల రూపాయలును ఇనుపచెట్టెలో పెట్టనిమాట పండులుకు నిప్పున జ్ఞాపకము వచ్చినది. తొలలన వెల్లి చేపెట్టె తెఱచినాడు. ఇక నేమన్నది? రూపాయలపంచి లేదు. పండులుకుండె నుభేలుచునది. మొగమువెల్లువైనది. చేతులు విడిచిపె. సంభ్రమస్వగముతో భార్యను కేకపెట్టిపిలిచి, 'రూపాయలపంచి లేదేమే' అనినాడు. 'ఏమో నాశేమి తెలుసుకొని ఎక్కడ పెట్టుకున్నావో తాగా చూచుకోండి' అన్నది సుధ ద్రవ్యు. 'ఇంకెక్కడ పెట్టాను? నిన్నసాయంత్రమే గదా, రావిరెడ్డి యెనిమిదివందలు యిచ్చిపోయినాడు! రాత్రికి యినుపచెట్టెలో పెట్టనిద్యును, ఇంతలో ఏమైపోతుందని ఈవింమాకాలోనే పెట్టిపోయినాను, రాత్రి జ్ఞాపకం లేకపోయింది. యిప్పుడు చూస్తే లేదు. చేసిన తాళం చేసినట్లే ఉంది. పెట్టినవారితాలు పెట్టినట్లే ఉన్నాయి. ఎదురు తీకారు! పెద్దవాడు జమాబందీకి పట్టినాడు. చిన్నవాడు అత్తనారింటికి పోయినాడు. ఇక ఏము నాచెట్టె దీకారు? శంకిగా డేమైనా తీసి ఉంటాడా? ఏకీ శంకిగాడు!' అని సంభ్రమముతో ప్రశ్నించివాడు పండులు. 'ఏమో' అనినది సుధద్రవ్యు.

'బహిర్యామికి పోయినాడా!'

'ఏమో నే చూడలేదు.'

'అట్టిటి యేమో యేమో అంటావు, నీదుంప తెగ, ఎక్కడికి పంపించావు చెప్పకే' అని పండులు పట్టరానికోపముతో పండ్లు పటపటకొలుకుచు పలికినాడు.

'రాత్రిశండి వాడిమొగమే చూడలేదు. నన్ను కిశే? నాశేమి తెలుస్తుంది!' అని సుధద్రవ్యు అక్కడకుంకి నల్లి పోయినది.

'ఏమో మాయగా వుండి' అని పండులు పది మందిమనుష్యులను పిలిపించి నలువైపులను పంపినాడు. కైలువట్టుకు పంపినాడు. వార్డు నలువైపుల వెదకినచ్చి కను పడిలేదని పండులతో చెప్పినాడు. అంతటితో రూపాయలవార్యము శంకరునిపనియే యని పండులుకు చూధిగా పోచినది. 'ఏమే, ఎక్కడికై నా పోతానన్నాడా, శంకరుడు? అని భాగ్యను పిలిచి అడిగినాడు. 'వారో' చెప్పలేదన్నది సుధద్రవ్యు. శంకరునిమీద కోప మెక్కువైనది పండులుకు. 'చెప్పవ, ఎనిమిదివందలు యెచ్చుకొనిపోనే ఏమవుతుం దమకొన్నాడు? ఒకవేళ యాయెనిమిది వందలతో ఈ ఎక్కి ప్యానయినా బిచ్చేస్తా చదువుతాడు కుంక? వస్తులుపడి నిస్తున్నాడన్నా చెప్పా పంపము. ఏమన్నా కానీ, వాడు వాడు కొడుకు గాడు; నేను వాడికి తండ్రిని కాను. నేటితోపరి. వాడికి వాగదాప త్రొక్కిపొచ్చి పోయి' దని చిత్తము వచ్చినట్లై శంకరుని చెప్పిట్టి, యంతటితో కసిదీరక భాగ్యను తిట్టి, అంతకును ఉమ్మలి కము దీరక వాకరులను దిట్టిననకిసాద తేచ్చి పెట్టిన యింటి రీపుండువును తిట్టి, తాను డబ్బు ఇనుపచెట్టెలో పెట్టుకొనకపోయివందలకు తన్ను దిట్టుకొని, శోధునొచ్చి త్రొరుకొనినాడు పరకురామయ్య.

౪

శంకరుడు ఇల్లు వదలి వెళ్లి వారము దినములైనది. మధ్యాహ్నభోజనానంతరము నిద్రపోయి లేచి విసన కట్టుతో చెనుట నాన్మొనుచు సావడిలో కూర్చున్నాడు పరకురామయ్య. సుధద్రవ్యు పెనిమిటి కడురుగా కనిపీట ముందు వైచుకొని కూర్చుండి మామిడిపండు ముక్కలు కొని పెనిమిటి కంబంపుచున్నది. ఇంతలో తిమలా బంగ్రోతు ఒకజాబును తెచ్చి పండులు కిచ్చి వెళ్లి నాడు. తిమచున్న మామిడిపండు ముక్కల వాసుల కట్టి పరకురామయ్య సుగోచనముల దెమ్మని భార్యతో

తెప్పినాడు వెంటనే గదిలోనికి వెళ్లి ముక్కడ
ములను తెచ్చి యామె పెనిమిటి కిచ్చివది. భుజము
పైనున్న కొల్యాయితో కంఠయర్థములు తుడిచి కన్ను
లకు దెట్టుకొని, తత్తరపాలునో నుత్తర సుక్కమాలు
వదిలి, “అమ్మా!” అని పెద్దకేక పెట్టి, నిశ్చేతనుని నోచే

సాగినది. వారిని చూచి తిమ్మ భీతిపడినాడు. వా రంద
ఱను జూచి యివ్వరులు కంట పడినట్లు మువలిపినారు.
ఈవిధముగా నోకోయటగంట గడచిపోయినది. సుమా
వార పెరిగి యేడ్పుచున్న దొక్కపంతులే: తక్కినవా
రంద జాతని యేడ్పుచుటాచి యేడ్పుచున్న వారే. సంగతి

తెలియకుండ యేడ్పుట భాగుగ లేదని పం
తులు పెద్దకొమారుడైన లక్ష్మీపతికిజోచినది.
కాన నతిగురుభ్రమమున కొంత యుపశమింప
తేసికొని ఉత్తరమును విప్పి చూచినాడు.
అం దిట్లు వ్రాయబడియున్నది:

“రాజమాన్య రాజపూజితులైన శ్రీ
కొంఠరాజు పరకురామయ్య పంతులు
నాన్న గారికి తమకొమారుడు కంఠ దానేక
సాహసంగనమస్కారములు. తిర్వాక-నేను
మూడుదినములక్రిందట యీ జొంతాయి!
వచ్చితిని. ఇప్పుటనుండి ఈ పువయపుస్తీమ
రులో నీమకు వెళ్లుచున్నాను. నీవీ పేదై
లోని యెనిమిదివంతుల మాన్యములను నేనే
తీసికొనివచ్చితిని. నేను బారిష్టరుపరీక్ష యె
నమ్ముట కనువ్యయ నుంకయే నుంటూరు
లోని యొక న్యాయవాది యొకదినపట్టు
అయినను నాభాగపు ఆస్తిని తాకట్టుపెట్టి
యేర్పజుకొని వచ్చితిని. పరీక్షయం
దోడిన యవమానమును తీర్చుకొని, తం.
ఉద్యోగమున కర్హుడైన నెనుకనే తమ
దగ్గరము చేయగలను. తుమిందవలెను.
మహాలక్ష్మీ సుమాన యగు మా తల్లిగారికి
నా నమస్కారములు.

త.రా.

గోడకు చేరగిల బడిపోయినాడు. “అమ్మా! ఏమి! ఏమి!”
అని మొహపెట్టుచు కొయ్యయైపోయిన పెనిమిటిని
సభద్రులను తియ్యజోయినది. మొదట పంతులు పెట్టిన
సభద్రులను, ఎరువార సభద్రులను తోడ్చిన యేడ్పును విని
యింటిలోనివారును, నిరుసుసారువారును పోత వారు.
బహుశా వ్యోపచారములు చేసినమీదటగాని పంతులుకు
ప్రాణము చేరుకొనలేదు. తెలివి రాగనే, “నాకొంప ముని
గిండి: నే న్నా బ్రతికేదీ?” అని పంతులు చురులగుభంప
సాగినాడు. పెనిమిటి యేడ్పుచుండవని భావ్య తోడున

జొంఠాయి, } ఇట్లు: విధేయపుత్రుడు,
౨-౬-౨౪. } శంకరుడు.

లక్ష్మీపతి గురు తరము మాచుట ముగియుటగోడనే,
‘ఏమిటి, ఏమిటని అంద జరిగిరి. ‘ఏమీలేదు. మానాడు
నీమకు వెళ్లుతున్నా నని ఉత్తరము వ్రాశా’ డని ఆతి
డనెను. ఆమాట వినుటగోడనే, ‘పంతులుకు బరేకాస్తి
అయింది. సోగందటిని ఉన్నతై నెపములు కల్పించి వరి
పెట్టినట్లు గాను’ అని లోలోని సంతసంపును నుమి

కొనివచ్చి నక్క, కిక్కి నక్కలకు పిల్ల పోయిరి. ఏమి ప్రమాదము అని భయముతో నేర్చుమన్న మధ్యద్రవ్యము అసమాచారము వినుటతోడనే యాసమాచారము తెలు కొంతకొంత మోక్షించి యగుటచే ఏడ్చు మానిపోయిరి. కాని శిష్టచారసంపన్నుడనని దాములుకొట్టుచు, కారణము లేని కెపములు కల్పించి యూరిజనుల బహిష్కారములతో బాధింపుచు, నిరంకుశుడై వర్తింపుచున్న పంతు బాయవనానము నెట్లు భరింపగలడు? పాపము, పంతు బాయవనానదుఃఖమును పురింపలేక, నాలుపురలో కల యెత్తుకొని తిరుగజాలక, యింట్లోనుండి బయటికి రాలేదు. తననిద్ర నిద్రగలిగెనే, తనకే బహిష్కార కర్మము పట్టెనే యని యింట్లోనే కుములుచు, అన్నము నీళ్లు గానక, చిక్కి శబ్దము, మందము పట్టిపోయినాడు. పాప మాతికు వచ్చి కూర్చుండకపోవుటచే చచ్చువారి తిన్నె చిన్నపోయినది. తమ బహిష్కారవ్యాపారము నకు విఫలము గల్గుటచే నెయ్యి ప్రభృతులకు వెట్టెలినట్లుయినది.

౫

శివయ్యకొట్టెకి ఒకతే ఒక్కమాత్రము: పార్వతి చక్కనిచుక్క; పరుగుమందిన బంగరు బొమ్మ. ఆ చిడ్చికు విద్యాబుద్ధులు గలపుటలో పూర్వచారపరాయణుడగు శివయ్య మాస్తిపంతు ప్రోక్కినాడు. అతిని యనగావక్తిచే పార్వతి గీర్వాణాంధ్రముల యంగు బుంచి ప్రజావతి యైనది. “తెలివారి నంటిని తిరుగనే ఆశేసిస్తావు. నీమనోరసానిలాగ నీమాత్రముకు అనుచు చేయి” అని ఎవరైనచదిగినా, “అయ్యో! ఏమి చెయ్యను? నాకు గొడుగులేనా ఆదే, మాత్రులేనా ఆదే-నా మచ్చి బట్టా తీగలి?” అని దీనముగా తెప్పి తిన్నించుకొను నాడు. “అవును పాపము” అని బోకులుగూడ నునప్ప మాధానము చేసికొనువారు.

శివయ్య శ్రమపడి తంతునలు పోసి పార్వతినిద్యా యగుటకు దగినవయస్ వి. ఏ. పరిశీలకు జరుపుచున్న వానిని తెచ్చి పెండ్లిచేసివాడు. కాని విధివిధానమును నిస్పృహ నుజితము? శంకరుడు నీకుకు చెల్లిన గూణునానము

లకు రాజమండ్రిలో దనువునున్న పార్వతి పెనిమిటి గోవావతిలో నీరకొట్టపోయి యందుపడి మరణించినాడు. ఎవతను తమ ప్రాణపథముగా నెంచుచుండినో అట్టి తమ శ్రమకొనూర్తకు రారాని దుగవన ప్రాప్తించి నప్పుడు తల్లిదండ్రు లెట్లు నైసగలరు? అందు శివయ్య దుఃఖము తల్లి దుఃఖముకంటె మిన్నయై పోయినది. పాప మాతికు నేల వంటిపోయినాడు. ‘వాని విధవమానురు నగలు పెట్టుకుంటున్నది. నీని వితంతుకొనూర్తె కవిక తోడుకొంటున్నది. వానిమానురు సకేళి; వానియింట ప్రాప్తాదాగము చేయరాదని నిరంతరము పురిజనుల నాశేషించుచు పంతులుతో కొండెములు చెట్టి ఆంధ్ర పత్రిక లంపుచు బాధించేదీనయ్య కొట్టకష్టము ప్రాప్తించి నందులకు పాపకర్మనకు దగినకాస్త జయించి అనినితో నగచాట్లు పడినవారు కొండలు సంతోషించినను, పెక్కుమంది బాహ్యుపతియైన పార్వతి మరవనకు మిక్కిలి దుఃఖపడిరి. ఈమనస్థిలోనే ఆభాన్యరాలకు పార్వతి గజస్వలయైనది ఏకాగ్రనియములు వితంతువు లవలం బింపనలెవని కాస్త్రీ గూతులుగా బలుకుచుండెనో, ఆకాగ్రనియములను తనప్రేమకనిలయయైన పార్వతి పై ప్రయోగించుట యనిన శివయ్యపూదయము విచారించి కనిపొయినది. ‘అయ్యో! అనాదురూపము నేను చూడలేనని తెలు కొట్టుకొని యెడువిపాసినాడు. ‘అయ్యో! పగు నాలుకెండ్ల పుడగదా, ఇంకా రెండేళ్లు నీర కవికలు కట్టుకొంటేనేమి? చేతి కమ్మలైనా పెట్టుకుంటేనేమి? చేతి బంగారుగాజులైనా ఉంచుకుంటేనేమి? అని మోక్షన పొందినాడు. తెలుకోస్థియు, దారిద్ర్యమును తన దాక నిచ్చినిగాని తెలియనని లోకసామ్యము గదా.

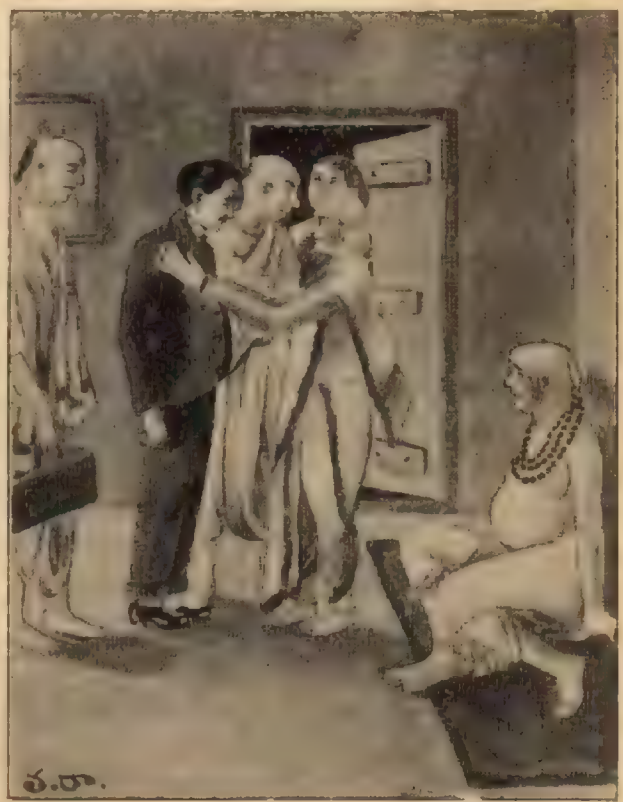
౬

మాడేండ్లు గిట్టిన తిరిగిపోయినది. శంకరంపు బారిష్టరు శంకరబాపై స్వదేశమునకు తిరిగి వచ్చినాడు. తనరాక ముందుగా తల్లిదండ్రులకును, బంధుమిత్రులకును రిలియబలనినాడు. శంకరుని అగమనవార్త రిలియబడిన నే యింట్లో పెద్దవివాదము బయలుపడెదలినది. ‘వస్త్ర రాసీ’ నాగడిప నొక్కనియ్యోనని పరమరామయ్య వాదన.

“మూడేండ్లక్రిందుల ఇట్లు నదిలో పోయినట్టిది నేటికి మరల దేకంటా? నమ్మంటే నేను చూడకుండా ఉండులేదని నుభద్రమ్మ యేనాపు. వాడికి మనయింట్లో అన్నము పెట్టు రాద్ధునీడు సాయ్యున్నది. ఇంటికి వచ్చి చూచిపోనీ, వానిగోరి పేరుమందని కొడుకులసమాధానము. “కేంకరుడు యింటికి రావాలి-పంతులుకు బహిష్కారపత్రాతిక పంపించేదే. అందుచేని వరిజెట్టిపట్టుగాదా, తనకు యింకోధర్మమా? అని యూనిలోనివారి ఆలోచన, పంతులుకు ఎటు చేయుటకును తోచలేదు. కేంకరు నింటికి రానిచ్చినచో గ్రామస్థులు రిమ్మ బహిష్కారావమానమునకు బాల్కురచెవరని భయము. గానీయుకున్న భార్యపుత్రులతో తీవ్రమైన పోంబులు. ఏది చేయును, నడిమాను? ఎటు చూచినను గతేబడకముగనే యున్నది. ఆలోచింప నాలోచింప, గ్రామస్థుల బహిష్కారమునైన వోపుకొనవనును గాని భార్యపుత్రులతో పోరాడుటకు పరకు రాకుయ్యకు సాహసము కలుగలేదు. ఏల యందురా: “కేంకరునితో నిర్విషాదముగా పోరాడినందుననే వారె డిట్లు విదేక మేగుట ప్రాప్తించినది. అట్లు గాక ‘నాయనా! పరీక్ష పోలే పోయింది, మళ్ళీ చిగువరా’ అంటే కేంకరు డింగ సాహసం చేసేవాడు కానేకాదు గదా! కాబట్టి ఒక అవివేకము డల్ల కుటుంబమున కిట్టి యాపద తెచ్చి నాను. ఇప్పుడు ఈ భార్యపుత్రులతో నూడ వివాదము పెట్టుకొనవలె నీ క్షేమ చేస్తానో! యిందునల్ల మరల యెట్టికలుంబ చిక్కులు పస్తాయో!” అని పంతులుకు మనస్సులో పెద్దభయము పుట్టినది. కాన ఎటును సమాధాన మీయకుండ ఉరకొనినాడు. తండ్రి మానము చూచి తమ్ము నింటికి పిలుచుకొని వచ్చుటకు అన్న బిరువురు పూనుకొనినాడు.

చిక్కవోయిన కట్టినది, కోణలు పెరిగిన సన్నమునది, వాడిచేసిన వాస్తవ, భేదమాదూర్యమైన నిర్వికార నిరాశ నిశ్చల వ్యక్తితో కొమారునకు స్వాగత మిచ్చినాడు పంతులు.

కేంకరు పింటికి వచ్చిన సమాచారము బిక్కనిము సముఖ గ్రామమంతట వ్యాపించినది. సంబంధము లేని వారికినూడ నూహాసాహలతో సంబంధములు గల్గించి పంతులుచేసిన బహిష్కారములచే బాధింపబడియున్న గ్రామస్థులకు పంతులు పై కసిదీర్చుకొనుటకు నొందియున కాశెము లభించినది. అనామకులందఱు నామకు లైనారు. మూలమున్న వా రెల్ల ముందుకువచ్చి నారు. ‘వాకిట్లోకివచ్చిన వాడు పంతులయింట్లోకి వచ్చియుండడా? పంతులు పై బహిష్కారపురుండు ప్రయోగించవలసినదే. అని నిశ్చయించి

ప.రా.

మఱువాడుదయము కైలువద్దకు వెళ్లి అన్న బిరువురు కేంకరు నింటికి తీసికొని వచ్చినారు. సుభద్రమ్మ కొమారుని కాగరించుకొని తన యనుపమాన వాత్సల్యమును నయననిగ్గుతబాష్పబిందువులచే నిల్పిడించినది.

నాడు. “నామొకట్రయ అప్పుచాతికి న్ని గ్రామములలో
 లెలలొకటివది, బహుదనములనుండి బహిష్కర నాయ
 నులూ నొకడుగా నుండుచే నొప్పుల లేవన్నను
 నొప్పు సభాధిపతిగా నుండు రెప్పనిసరి యైనది. సరే
 యని సభాధిపతిగా కూర్చున్నాడు. ఈ గ్రామ పెద్దయ్య,
 పుచ్చారాజునన్నును నైన శ్రీ బొంబాయి పక్షు
 మయ్య పంతులుగారు, ఇంకొండు చెల్లి మామవల్లె
 యొక వారలతో ముచ్చటంపారులు నీవించి నచ్చిన
 నూరుని యింటికి రమ్మించి, యెట్టి ప్రాయశ్చిత్తము
 చేయవలెనో పంత్తజనము పెట్టివారు గావున, వారిని
 విహిష్కరించడమైనది. నేటినుండి యీ గ్రామము లెవ్వ
 రును శుభాశుభకర్మలకు వారిని నయింటికి నీలని
 రాదు; వారింటి వద్దరును పోరాదు. అన్ని కులముల
 వారు ఈకట్టడికి గోబడి యుంచాలెను. అట్లు గోబడిని
 వారు నమకులమలచే వెలిచేయవచ్చును.” అని తీర్మా
 నించినారు.

౨

పార్వతి శంకరునకు విన్నవాటి నేర్పకత్త.
 పార్వతి కా పీడునితనముల న్యత్యాస మున్నను వా
 ర్థము చాల స్నేహముగా నుండుచారు. బాధితతి యను
 పార్వతికి శంకరుడు తన చెల్లెలితో పాటు నడుపు చెప్ప
 ముండునాడు. అసమయములో తన సొంతవల్లిని వేకములచే
 శంకరునిమనస్సు తొల్ల గొనినది పార్వతి. “మొదటి
 నేర్పకత్తే శంకరున కామెచ్చి నకార ప్రేమను గలుగ
 జేసినది. ఆతడు పెద్దవాడై అప్పుచిరకనులలో జరుపు
 యుండెడి దినములలో గూడ నెలవుదినములలో తాను
 విచ్చినప్పుడు దినమున తొకటి రెండు మాటలు నెయ్య
 యింటికి చెల్లి పార్వతిని చూడకుండు నుండువాడు
 కాదు. బాలికలు చదువుకొనుట యనిన శంకరునకు మహా
 ఆనందము. “పార్వతి శ్రీగా చదువుకొంటుందని, చూడు,
 నింకొకడుగా విచారించిపోతాడో! పున్నవాసా
 నుండి పిల్లలకు మహాగర్వం ఉంటుంది: పాపం, శంకరుడికి
 అటునింటికినీమలు లేవు. చివ్వునాడు ఆడుకొన్న
 సావాసంబుగా ముదిరిపోవండా పార్వతిని చూచి

పోతాడు!” అని పార్వతికి తల్లి పెండ్లియై వాల్చిల్లపార్వ
 కముగా శంకరుని క్లాపించుచుండెడివారు.

ప్రజ్ఞానశిముః తల్లి పార్వతి వైభవ్య మందిన
 సమాచారము శంకరునకు చెప్పినది. శంకరుని దయా
 భాగ స్వామియమున నా వాత్త పిడుగుతోలే దాని
 యానని వ్యాధయమును విచారించినది. “అంత మంచి
 పార్వతికి, అంతవిద్యావతియైన పార్వతికి, అంత భాం
 వ్యునియైన పార్వతికి, వైభవ్యనా! అయ్యా, విభాగ
 యంత నిష్కరుణాడు!” అని నివ్వెఱబోయినాడు
 శంకరుడు. ఆప్రయత్నముగా నతని శ్రేణులనుండి
 యశ్రువులు జలజల రాలినవి. ఆ కుఱు మాపు
 కొనుటకే చివరి కెంతమా కట్టమైనది. పరస్పర
 ప్రేమ ప్రకటనము గావించుకొనును, స్త్రీ పురు
 షులు యశ్రువుముగా సంచారముచేసిడి దేశములో శంక
 రుడు మాడేండ్లు గడపవచ్చినాడు; పిక్కుమంది స్త్రీల
 గలది నసించినాడు; చదువుకొనినాడు; విహారములు
 పట్టినాడు: కాని యతని దినిగల్గిచిత్త మెప్పుడును కరంకి
 తము గాలేదు. విద్యావిహారముల స్వేచ్ఛానీతినువైన
 పాశ్చాత్యనాగరిక యువతీమణులయెడ నాతని స్వామియ
 మెప్పుడును నాకర్షింపబడలేదు. అమాత్యమును, పాద్య
 మును హొందపనాశ్చిముగ్ధసహృదయము పార్వతీమాతము
 న నాతని చిత్తభలకమున ఎంతిమై యుండుటయే యందు
 లకు కారణము. పార్వతి వివాహిత యయ్యెనని యాతనికి
 తెలియును. ఆమెపై లిప్తప్రయత్నముల బ్రసరింప
 రావనికూడ అతడు తెలుచెను. కాని తనకు పర్తిగా
 నుండే శియువతి యిట్టి ముగ్ధ మోహనసుందరి యుండ
 నలేననెడి తలంపునుమాత్ర మాతడు దివ్యాత్మీయమండి
 తొలగింపబాలకపోయెను. ఈవిధముగా తనవ్యాధియో
 ద్యావమున గోముగా పెంపబడుచుండెడి శ్రేణులయైన
 పార్వతి గుర్తరక్షణవ్యగుణమునకు బాల్చిననది వినుట
 తోడనే శంకరు డామెను చూడకుండు నుండలేకపోయి
 నాడు. కాని తనరాకకు గ్రామములు చేయుమిన్న
 సందడియు, శివయ్య పూర్వవార పరాయణ్యమును
 బాగుగా నెఱిగియుండియు, శంకరుడు నివాసము లేని
 పార్వతిని చూచుటకు చెల్లిపోయినాడు.

౮

శంకరుడు శివయ్యయింటికి వెళ్లి పట్టికి వాగ్వతి
 తలిదండ్రు లిరువురును నింబ లేరు. చింతకు కాకాచి మై
 యున్న ముగములో, పశువుల కునికి పట్టెయున్న కమ్మ
 లలో పాగ్వతి గూతనికి సావడిలోనే కన్నదినది.
 ఆమెను చూచుటతోడనే శంకరునకు మహాదుఃఖము
 వచ్చినది: ఆచేతననితోడ యట్టే నిలువబడిపోయినాడు.
 అతనిని చూడగనే పార్వతికిగూడ పట్టరాని యేడుపు
 వచ్చినది. ఆసనియెదుట నిలువబడుటకుగూడ నశక్తురొ
 లైనది, కాని విధివశమున నానవుడుమున నామె తలి
 దండ్రు లిరువురుగూడ నింబ లేకుండుటచే దుర్గరక్షణస్య
 గుఱివోనపాతకేతస్స యగు పార్వతియే గూతనిని మా
 గ్గుండుడని మర్యాద చేయక తప్పినదికాదు. కాన సాంగి
 పార్వతివచ్చుచున్న దుఃఖము నెట్లెట్లా కంఠగ్రమ గావించి
 చుకొని, కున్నెత్తపు చేయిచూచి, ‘మాకోప్పించి’ యనినది.
 దుఃఖభారముచే నిలుచి నశక్తుడై యున్న శంకరుడు
 తత్తడమే కుప్పిలో కూలబడినాడు.

పార్వతికి పగునాగువర్ణములు వచ్చియున్నవి.
 కాన నామె యవయవముల పొందికయు, మేనిచా
 యయు నినుమచించి యుండెను. ఆమె యింకను చీర
 గవీశులను ధరించియుండెను. మజ్జయు నిలంకారములను
 గూడ పూర్తిగ పరిహరించియుండలేదు. అయినను నవి
 గుల్ల నిగ్గిలకేరీరమున కలంకరింపబడినట్లున్నచే కాని
 యామె ఇట్టికోభ నోసంగుటలేదు. ఆ అరుణాధరముపై
 చిలునవ్వు కలవై యున్నది. ఆ వికలలోచనము
 లలో నాత్మకొల్లొనములభావమై యున్నవి. ఆనందార్థ
 సమీకే లలాటభాగమున కుంకుమరేఖ కొఱయై యున్నది.
 ఆనిద్దంపు చెట్టుబద్ధములగు భారాకళింకైమై యున్నది.
 ఇరులు గ్రమ్మినట్లు నిటు చూచిన విమోచనాయలే ముగ
 మున నుట్టపడుచున్నవి. అట్టిస్థితిలో గూపవలీయయ్యును
 పార్వతి విరూపాక్షులనే కన్నట్టుచున్నది. పార్వతి పై వాగ్వి
 కృతి చూడంబోడ శంకరునిదుఃఖము దుర్గర మయ్యెను.
 అత నామెను బలుకరించుటకు గూడ నశక్తుడయ్యెను.
 లజ్జాననలేయు, దుఃఖవిహ్వలయు నైన పార్వతిగూడ

నాని నట్టివలె ప్రశ్నయు వేయలేదు. గోడ నానుకొని
 నిలువబడినది నిలువబడినట్లే యుండిపోయినది పదనిము
 పములపా బుట్టై కడవిపోయినది. ఆపన్నురా తైయున్న
 వాగ్వతిని పలుకరింపవలసిన భారము తనదేయని శంకరు
 నకు తోచినది. కాని, ‘యేమని పలుకరిండును! నాయా
 దార్ప ఆమెదుఃఖమును మార్కృతము చేయునదిగా నుండ
 వలదా! ఇట్టి విద్యాపరస్పతికి, ఇట్టి భూలోకసుంపరికి,
 ఇట్టి అవామ్రాతికుడునుమనకు మంగల్యకోభ నోసంగని
 నట్టి మోదార్పలలన ప్రయోజన మేమి!’ అనుకొని
 నాడు శంకరుడు. కాని, ‘యట్టిమూఁసన లేమైన చేసిన
 పార్వతియంగీకరించువా? కున్నెత్తదీకుని కమపునబట్టి
 పట్టుకదా!’ అని మరల గొనిచించినాడు. ‘వేదములి మే
 యంగీకరించునో నైదికు లానిరించుటలో నాత్మేహం
 మేమి? కాన గీర్వాణపండితురాలను పార్వతిని పునస్సా
 భాగ్యమును బడయుటకు గీర్వాణభాషనేకోసించి తరింప
 వలసినదని మోచ్చిరించుట యుక్త’మని శంకరునకు తోచి
 నది. ‘అదియో మెకప్పుమును తొలగించుటకు యథార్థమైన
 యూరదీంపు.’ అని శంకరు మోహించినాడు. ఇందుప్రా
 యుటకు కొన్ని నిమిషములు పట్టినేకాని శంకరుని చున
 స్తీరు నిట్టిభావములు మెటుపులు మెఱిసినట్లు తూగుములో
 మెఱిసిపోయినవి. శంకరుడు లేచినాడు; పార్వతింక
 చూచినాడు. అవిరభాక్రూధారలచే నామె లలితకహ
 లము లాద్యము లై ముండుట శంకరునకు కన్నట్టెను. శం
 కరునికి మనస్సు నిలుప లేకపోయెను. తనమాట లేవడని
 విందు రను శంకకో, ఏమా, పార్వతితోకంటె సమీపించి,
 “పార్వతీ! ఏడువకుము. అక్ష మతిము నీ సాభాగ్యమును
 పునరుద్ధరింపగలను.” అని చెప్పి వెడలిపోయెను. ఆపలుకు
 లును, ఆయెడ నాతడు చూచిన చూపులును పార్వతి
 హృదయమున నాకాంకురముల మొలక లెత్తించినవి.

౯

గ్రామములు గావించిన బహిష్కారతీర్మానము
 ఆరాత్రియే పరమరామయ్యపంతులు కండ్లజేయ బడినది.
 అది చూచి పంతులు నిశ్చిమ్మైపోయినాడు. ‘అయ్యో,
 పూలమ్మనయూర కట్టై లమ్మవలసినచ్చె’నని, దుఃఖము

కివాడు. తెల్లవాడైన యిరువారై గ్రామముల మొగము
గ్రామపు కాతనికి మొగము తెల్ల లేదు. కాని ఆరాత్రియే

పల్లెటూరి బహిష్కారములలో ముతినెత్తకంటే
పగసాధింపులే యెక్కువగా ముందును. ఆపట్టించుల కర్ణ

ముందకు. ఆ ఆంక్షలలో న్యాయ ముందకు.
నొగలకు గూడ నిష్ట లునుకు చాకలులు నొగల
లేకమునకు చెల్లివచ్చినవాడు వెచ్చిన యింటి
వారిగుడ్డ లుకుక మనుటలో నర్థ మేమున్నది!

౧౦

మానవులు తలచిన తలపుల్లె, దలపెట్టిన
కార్యముల్లె నిర్విఘ్నముగాను, నిగంధకముగాను
జరుగుచున్నచో, బలవత్ప్రభువులు 'భగవంతు డను
వాడు లేడు: మేమే భగవంతుల'మని దెప్పు బహు
యించువారే; కాని అపారకీర్తి సంపన్ను డగు
పరమేశ్వరుడు వారి నొకకంట కనిపెట్టి వారి
యత్నములకు విఘ్నములనో, సంఘటనో, పరా
భవములనో కల్పించి తన జగన్మాతృత్వమును నిలు
పుకొనుటవలననే ప్రజాప్రపంన మాయనను మఱచి
జాల మన్నది. దీనశరణ్యు డగు భగవంతు డట్లు
తనమహిమహిమను బ్రకటింపకున్నచో మరెవండు
రాజకీయారి కబలలో పేతుల రాయితీకి దీనజనులు
డిందవలసినదేకదా!

ఇంకను బాగుగా తెల్లవాడైన లేదు—
శిష్యుకాస్త్రు కొమార్తె యొక్కచో పోయిన
దటచేకుయివ్వారు, అనువార్త యూరిలో బడి
నది. ఒకరినుండి యొకరికి చిరంకెట నొక్క
దుఃఖము భరింపలేక ఎందులో బడినదో, ఏమైనదో
అని చిరంకెట వెదకిరి. కాని పార్వతిబాడ కన్నవలేదు.
అందుమీద, "పెండ్లి చేసుకో పోయిందేమో" అని
కొందఱు; "పెండ్లి పెట్టాకుండు దీన్నెందుచేసుకోవచ్చాడు?
ఎవడో మోసగించి తీసుకుపోయినా" డని కొందఱు; చా,
అటువంటిది కాదు; మంచియోగ్యురాలు, యింట్లోకాలు
బయట పెట్టియోజగదు, మూడేండ్లయినదిగదా మగడంపచ్చి;
ఒక్కచెడ్డమాట విని యోగము. తలవని తలంపుగా యింత
సాహసం చేస్తుందా?" అనికొందఱు; "ఏమిటజగనట్లుండే
వాళ్లే యెంతపన్నె నా చేసేది" అని కొందఱు; "అదికాదు.
మున్న పంతులుగొడుగు శిష్యు యింటికి వెళ్లివట్టు

పొగవో! ఏడువకుము. ఆర్థ చురము..... పునరుద్ధరించగలరు" తనములో వ్యాపించినది. జ్ఞానవ్య
ములు ముల్లెలు గట్టుకొని కాకి చెల్లిపోయినాడు.
గుడ్డద్రవ్య యాచిని వెంబడించినది. తొలిలోని కొలా
లము చూచి కంకరుడు గూడ నారాత్రియే గుంటూరు
చెల్లివాడు. తెల్లవాడగనే బహిష్కార ప్రభావము
పంకురింటివారికి బాగుగా కన్నట్టివది. పనిమనిషి
రా లేదు. చాకలి రా లేదు. పంచాంగపు బ్రాహ్మణుడు,
నీళ్లు పోయు సుబ్బమ్మ రా లేదు. ఎన్నడునెలుగని యా
మరవ్వాకు పంతులు కొడుకులు, కొడుక్లు అవధిపోయి
నారు. అలవాటులేని పనులన్నియు చేసుకొని ఆదినము
నారు భోజనము చేయునప్పటికి మాడుగ్గూములు
జ్ఞాన దిరిగిపోయినవి.

విన్నామకాదా, వాడే వాన్ని చేపట్టి తింటాడు” అని
 కొంతమంది అంటారు. అది విన్నవారు వ్యాఖ్యానము చేయ
 వలసిందివారు. ఇంతలో ప్రజలలోని యిట్లాంటి, తరి
 కండ్లల నోటి మాట తక్కుము గాకున్నది. అట్లును
 పోయినందుకే యిట్లాంటివి వారికి అపొసగుతున్నవి.
 కంటికి కనిపిస్తే పోయినప్పుడు వాటిని విధియగా భరింపగలరు?
 జరిగినమున వారు పొందిన గములుకడుగుకొనలేదు; పొంది
 వాటిని యూక్యుకొనలేదు; పండితపక్కలపైమండి లేన
 లేదు; కన్నీటితో పక్కలు తడుపుదు అట్టి పడియ
 న్నారు. ఎవ తెచ్చిదివిడుల కోదార్జును వారు ముడి
 విమతలు కాలేదు.

అది మా విధముగా గడచిపోయింది. ముందుగా
 గూడ వారై నుండియుండి పెక్కడిమిని తిరిగియ్య
 కొక యుత్తరమువచ్చింది. వాని వాత దానిగతతో విచ్చి
 మాడు, అది దిల్లు వ్రాతబడి యున్నది:

“భూస్వామి: శ్రీలింగిగారి వాదపద్ధతులకు తమ
 ప్రయత్న కొమాటై పార్వతి నమస్కార కేతులు.

వాన్నా—

దీప్త శ్రవణాశ్వాసముగా చేర్చిన నీర్వాణభావ
 వాని మాంసాభిక్షి కట్టించి, మాంసము:—

“అయ్యే, మృతే ప్రాణానే క్షిప్తిం పతితే పశా,
 పరా వ్యాపన్న వాగీదాం పతి నాశ్య విధియతే.”
 —పరాశరుడు.

“పాతీగ్రహ మృతే జాలా శేవలం మంత్రిసంస్కృతా
 పాతేదత్తం మోది స్వాగ్ధో పునస్సంస్కార మర్హతి.”
 —మనీషుడు.

మనక క్షలం మహాబలవాక్యము అయింది, దీప్త
 మంగళీ విశేషమాడినందు ప్రాణాశ్వాసో శేవలం
 శే! గాస్త్రప్రసక్తిగము కొంత యిడినందున శేవే భవ
 త్వివాదామున కంటికించింది. దీప్తయ కొమాటై న
 చేన నీహాదవాత్మల్యమును మారము గావని నమ్మ
 దున్నాడు.

ఇట్లు: నీశ్రేయంపురినయ,
 పార్వతి.”

అయ్యే నైకమును మోడనే వియ్య కుం దెబాను
 కొది కొమాటై పెంపామియ్యించును గాక ప్రతి
 వాయించునులే కొంత చేచ్చి, ‘పార్వత వైశే వర్మకు
 గాకుండా తీసుకవస్తాము’ అనిచెప్పి నేమదా వచ్చి
 తి పెచ్చటించి, భార్యవహితుడై అంటారు పె
 వారు.

౧౧.

మనప్రసిద్ధులకు లక్ష్మీవారాయణ పంతులుగారి
 యదాశక్తిచే పార్వతి లింగరూప వివాహము మహా
 వైధివముగా జరిగింది. కొమాటయ్యము శేవీధముగా
 వైద వార్చి యింటికి తీసికొనిరావలె ననుమానాతో
 జరిగిన వియ్యకాస్త్రు అంటారులే; లక్ష్మీవారాయణ
 పంతులుగారి యింటి శే! మోడినప్పుడే పెండ్లింట్లపై
 నుండి లేచి పెద్దపెద్ద అంతులకు విమర్శించుటయ్యి
 వ్యాధికి లింగముల ప్రత్యక్షమైనారు. తెల్లని మోడులు
 నోడిన తింటానన పర్చి పాదములపై బడినది పార్వతి.
 తెల్ల బోయి, తిరిగి దిచ్చుకొని, “దీప్త సుమంగళీ భవ”
 అన్నాడు శివయ్య!

(మొకటివందక భయపాము)

కవిమండలి సమకూరించి - సవినయ మతు లగుచు దేశసౌభాగ్యము శే
రువ జేర్చునట్టి శక్తిక - లవలంబించంగ దివ్రను పతి భృతి మెరయన్.

ఎన శేసాత్తము వ్రాసిన - జనమున స్వాతంత్ర్యవదవి సంపాదించన్
వివిశోపాయము లిచ్చెడు - కననమె యల్లంగ బద్ధకంకణు లగుచు.

పెద్దదొ చిన్నదొ గీతము - గడ్డెము పద్దెంబి యొక గ్రంథంబుల నే
పెద్దలు చిన్నలు వ్రాసిన - తద్దయ మన్నింపుచీ యుదారత నెరయన్.

దేశాభ్యుదయము జూపెడు - కోశంబులు గూర్చవలయు కోట్లకొలదిన్
కోశాభ్యుదయములోనే - దేశాభ్యుదయంబు గలను తెలియునుకలె కదా.

ఏనీ దేశ చరిత్రము - లేనీ జీవితచరిత్ర లే న్నున్నవి యే
నేనీ దేశాభ్యుదయమె - పావన మని బోధనేయు పలుకబృంబుల్.

శీలమును తెంచునవియున్ - శ్రీలు గూర్చంగ నుపమ జెప్పెడు సవియున్
తొలిమిని తెలుపు నవియున్ - ధీలలితలు జేయు కృతులు వెలుగున గలవే.

నీతిని నిల్పెడు సవియును - చాతుర్యము నేర్పునవియు జాతీయకళా
భూతి మతసాంప్రదాయక - శీతుల బోధించు నెన్నికృతు లున్నవియో.

నిగుణమనుగు స్మృతీలిని - గరపు సవియు ధైర్యశౌర్య గాంధీర్యగుణ
త్కగున గలిగించు సవియు - వరకావ్యము లెన్ని నెనుగుబాసను గలవో.

బానిసతనమున మ్రగ్గెడు - మానిసుని దేశభక్తి మహితాత్ములు గా

మానిసులుగా మార్చెడు - మానిత కావ్యంబు లెన్ని మన కున్నవియో.

కడుపుక గక్కుర్తికినై - చెడు గ్రంథంబులను చెడుగుచ్చిత్రముల రచిం
చెడు వారిని వారించెడు - నుచుగలంగని గ్రంథములు చెనుంగున గలవే.

ఏల మీరు కామినియా తైలమును మాత్రమే వాడవలెను?

(రీజిస్టరు చేయబడినది)

ఎందుకనగా:

- కామినియా తైలము వెంట్రుకలకు చాలాభోగ్యమైనది
- కామినియా తైలము వెంట్రుకలు ఊడిపోవుటకు ఆవును.
- కామినియా తైలము వెంట్రుకలు పొడివుగాను, దశముగాను కాంతిగాను పెరుగుటకు రోడ్డును.
- కామినియా తైలము నువాపన తైలము మాత్రమే కాదు. అయితే వెంట్రుకలు పెరుగుటకు కావలసిన ఓషధులు ఇందులో గలవు.
- కామినియా తైలము పుత్తన చల్లదనమును గలిగించి మెదడుకు విక్రాంతి నిచ్చును.

చదువుచు,

ఆలోచింపుచు,

ఆర్జునును పంపుచు.

కలకత్తాలోనున్న ఫార్మ్యుటైకల్ రిజిస్ట్రేషన్:—“ఆంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్ అండ్ కెమికల్ కంపెనీ లిమిటెడ్ పంపబడిన అత్తరులు, వాసన తైలములు విభజింపబడి, పరీక్ష చేయబడుటవలన ఆంగ్లో హోనికర్ మైన వస్తువులు లేదని రుజువుపరచబడినది. కామినియా వాసన తైలమునందు మనోహరమైన అత్తరు చేర్చబడినది. మెదడుకు చిలవను గలిగించును.”

పి. యు. ఆర్. కార్పొరేషన్, ఎస్. ఏ. పర్లెను, పెరొ ద్వీపమునుండి వ్రాసినది:—“కామినియా తైలము మిక్కిలి మంచిదనియు, తృప్తికరమైనదని నిస్సందేహముగా కనుగొంటిని. ప్రత్యేకముగా చుండుచు, పుత్తన త్వరలో గుణమును గలిగించును. ప్రస్తుతము వాడుచున్న నా రోగులకందరికిని దీనిని శివార్జ్య చేసితిని.”

బాడ్లీ 1 కి ధర రూ. 1-0-0

వి. పి. ఖర్చులు రూ. 0-6-0

బాడ్లీ 3 కి ధర రూ. 2-10-0

,, ,, ,, 0-12-0

హెచ్చరిక:—ప్రతిపట్టణమునందును, గ్రామమునందును యున్న సుప్రసిద్ధమైన దుకాణములందు కామినియా తైలము విక్రయించబడుచున్నది. మీరు అడుగునట్టి దుకాణమునందు దొరకనిచో అదిని పేరును మాకు తెలుపుచు, ఆర్జునును మాకు పేరుగా పంపును కొందరు వర్తకులు ఎక్కువసార్లుమునకై ఆశపడి పేరులేని వస్త్రగుణములు గలవి, తక్కువరకమున “శ్రేష్ఠమైనదని” తెలుపుదురు. గనుక అట్టి తంత్రములను నమ్మి మోస పోకుదు. ఎల్లప్పుడును కామినియా తైలమునే పట్టుపట్టి తెప్పించి వాడుచు. ఇతరమైనవాటిని తెప్పించరాదు.

ఆంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్ అండ్ కెమికల్ కంపెనీ.

మీకు మేలైన సువాసనగల అత్తరులు కావాలేనా?

అట్లైతే అత్తరులకు రాజని పిలువబడు ఆటోడిట్ బహార్ ను వుపయోగించుడు

కొన్ని బిందువులను మీ చేరుమీదపై చిత్రికనకోడనే యింపక, ప్రవృత్తిసంబంధమగు సువాసన నీచుట్టుపట్టువ్యాపించును. ఇంతటికన్యమైన, మనోహరమైన సువాసనను నీవు బహుళంగాను యితర ఆత్మరులలో పొందజాలవు.

‘ఆటోడిట్ బహార్’ అను పేరును యిప్పుడు జ్ఞాపకమునకు తెచ్చుకొనుడు. దానిని ఒకమాత్రపుపయోగించుడు. దాని మనోహరమైన, కాశ్యక్తమైన సువాసనకురెన్యూత్రియమునుచెందుదువు.

1/2 టేబుల్ స్పూన్ బుడ్డి వెల రు.	2-0-0
1/2 " " " " రు.	1-4-0
1 ట్రాము " " రు.	0-12-0
మాదిరిసీసా " రు.	0-2-0
సువాసనగలకార్డులు రు.	0-1-0

వి. పి. చార్జీలు ప్రత్యేకము

కొనునపుడు దయచేసి ‘ఆటోడిట్ బహార్’ అను పేరును జాగ్రత్తగా పరిశీలించి కొనుడు. అన్ని నోట్లు అమ్ముబడును. సాత ఏజంట్లు:—

ఆంగ్లో యిండియన్ డ్రగ్ అండు కెమికల్ కంపెని, 285, జమ్మనపేట బజారు, హైదరాబాద్.

నొప్పులుగాని, తీపులుగాని, ఏవైననుసరియే తొలగింపవచ్చును

మీరు ఏల నొప్పులవలన బాధపడవలెను. ఆ నొప్పులు తలయందైననుసరే, కేవలమున యితరచోట్లనైననుసరియే, నడుమునొప్పి, వాయువునొప్పులు, పడికిము, గొంతు రాపిడి, కాళ్లనొప్పులు, కీళ్లనొప్పులు, నాడినొప్పులు, బెలుకునొప్పులు, మొదలగు నొప్పులైనను సరియే, తప్పక త్వరలో

‘ఆడమెన్స్ వైప్రిన్ సాల్వ’

అనుదానిచే మాన్యువెన్సును. ఇది వుపశాంతికరమగు అంజనము కాదు. ఇది చాలా మేలైన తెలము. ఇది చాలా విలువగల ఓషధులచే రయారుచేయబడినది. దీనిచే నొప్పులుమొదల లంబహాయి తత్వము ఏమే నన్ను ఆనొప్పియొక్క బాధనుండి తొలగించును. కేవలము దీనివల్ల లాభపడిరి.

వెల బుడ్డి 1 కి రు. 1-0-0.

వి. పి. చార్జీలు ప్రత్యేకము.

ఈ ఆత్మద్భుతమగు బాధనివారిటి ఫలమును కనుగొనుటకు యీ క్రింద పేర్కొనిన ఆంగడినుండి 2 అణలకు క్యాంపిలుడబ్బి తెప్పించుకొనవచ్చును.

మెస్సర్స్:—ఎ. బి. పార్కర్, 269, చై నాబజారు, మద్రాసు.

సాత ఏజంట్లు:—ఆంగ్లో యిండియన్ డ్రగ్ అండు కెమికల్ కంపెని,

285, జమ్మనపేటబజారు, హైదరాబాద్.

దేశాధిపతి విజయ - దేశము కర్వవ్య మనుచు ప్రకరణమునకు
దేశముకు బడి కానిది - శిశువులు కేముక్కుమొలు నెనునూ గలవే.

అత్మగారివారి మైవ్యవ్య మని నెవ్వ - వారి నలును లోలి శాంతి మదిని
కష్టములె ముఖాలుగా నెందు - ధిమాన - మదిని బుట్టి కేయు కృమలు గలవే.

బాలికలకు బాలరకు - స్త్రీలకు ప్రత్యేకవిధులు తెలిపెను సద్గ్రం
థాలును సప్తవి పత్రిక - లాలోకింపంగ ముచ్చ ల్లను గలవే.

అలోగ్యబంబులు కొ - ధారం పై నకలపొఖ్యకం బగు వ్యాసా
మాతాధన సాధనం - నూరిది వివరించు కృమలు కోరిన గలవే.

కల్లపాల్లి పార్తికము లెన్ని చెడివి చే - ప్రోవ నెన్ను లేక కవిములు
వ్యక్తపంచుకొనుచు బ్రతుకుచున్నా రిదె - పామరులు ద్వపాకపశువు లగునె.

ఇట్టి పరిస్థితులు దిట - బుట్టిన నుకవులు స్వజన్మభూమికి గలనూ
కృష్ణు లగున కంకణమును - గట్టుకొనక నలరె సార్థికత గనవలదే.

ధనమే ప్రధానముగ మీ-మనముల దలపోయె నగునె మాన్యులు గనక
మములు ఇచ్చుదములుగద-ఘనకీర్తి గడించవల కవిజనులారా!

కలమును బట్టినదానికి-కలమును దొరికిన నుకల ధరణము మైనా
హుమును బట్టగ కగదే- కలితమున మెరిసికీర్తి గాంచగవలదే.

కలమే కంకము గావలె-కలమే ఘనజాతిరన్న భవి గావలయుక
కలమే కోరందగినస-కలముక సమకూర్పు కల్పకము గావలయుక.

కలమే పజ్రము గావలె-కలమే వివదభికలము కావలె తొలిదే
కలమే యన నెత్తిగవలె-కలమే యవంతివి గన్న కవిజన్మ భవిక.

కడు మాధ్యంబున జక్కిన-జములను దేశము లెన్ని క్షాను లగునటలే
చెడినది సద్గ్రంథము లె-క్కుమగ రిచ్చియిది ప్రజలకును వివరగదే.

అశావాసునిగా చెడి-దేశంబును మరచి స్వాధిక్యమి మోహ
వేషు లగువాని బహుగతి-దేశము వహి ద్రప్య కీర్తి దివరగవలదే.

దేశాధిమాని నేషము - దేశీయులు మధ్యస్థులని నేయునును
దేశమును పనులు కరగని - దేశస్థానియును కవులు పెగగనినా.

మనసంఘమందు శోచ్ఛిం - మనమనము - శరీయున్న పాశ్చాత్యచారా
లను మార్చి సంస్కరింకగ - ఘనతర మగు కవి మూల గవికిక నగనె.

తాత్పర్య మాట లామను - కోటిశ్చర్యములు కీట నోలు గలిగి కై
లాటము చేసడు తులువని - బూటకములు మార్చిపించి జోలచె కవికిన్.

మింగ మెనుకు లేదు మీసాల సుపెంగ - నూనె యున్నయట్లు గూలు లింకు
కూడు గుడ్డ లేక గోడు తెంచుచు నుండ - పోకు చేయు పరుల నేక నగనె.

పూర్వతన్మయబద్ధ హ పూర్వంబగు కవిని మూల పుంతుని వినుచు
దర్శించియోగము చేసి యభిర్యామము గట్టుకొంగ గవులకు పగునె.

శృంగారరసం బన్న చెవి గోపికానంగ మేలే యున్నారా
చు గల పాత్రికములకే - శృంగారపు సంజ్ఞ జేర్చ జెల్లునె యగలా.

శృంగార నీతిశాస్త్రము - శృంగార బ్రహ్మచర్య చింతామణియున్
శృంగార తర్కిశాస్త్రం - బుగ గంభీర చేయు కవులు పుట్టిరి బహు.

శృంగార శుకచరిత్రము - శృంగారపు బుద్ధ దేవు శ్రీచరిత్రము
శృంగారపు సావిత్రీక-ళం గంభీర జేయు కవులు దయమై రహహా!

తిరికింప దేశమున కిది - ప్రతయనమయ మనుచు మదిని భావింకయో
లొంగుచు ప్రణయోదానంబులనే లిఖించుచు నుండ జోలునె చెపుచా.

బంగారుపంటిదేశము - దొంగల పా లేసెట్టి దోసంబునై
క్రూరిన కవులకు మన కా - శృంగారరసంబు ప్రణయచేర్చులు చెపుచే!

పచ్చియవిసేతికళలను - నెచ్చాప్రవేమంబులని రచించెద రకలా
రచ్చి మృగంబుల వనునను - నెచ్చందవిహారు లగుటె పరమార్థమొకో!

నేదాన మన్న ప్రజ తా-మోవం బగు నంచు విషయముగ్గులె ద్రవ్యా
భాదోప్రవీతు - నేదానగ్రంథగణము విరచించు రహా!

నీయకలే దీనిలో నున్నవానిని చింతించి కవితాను బిందువుల కవితా!
వ్రాయునను నైవ్యక్తినిము-తాయుక్తినిము తెలియజేసి భలు లయో!

వివేక మిందు వివేకములు అయ్యెను - మూలము లన్నియు బుద్ధి కంటలును వ్రాసి
వివేకము గలవాడు తల నంది నిలిచిరి - వేర్వేరు లాగును క్త నను బుద్ధి దగునె.

కర్మము వ్రాసి నేపు కర్మములై - శ్రీనివాసుని విడిచి వర్ణించు నెడల
కొను కర్మము కడ మీదను క కాక - యు కర్మములవలె వారి కర్మములు.

వికలమును దేశాదు - కర్మము విడిచివదిలి కర్మము విడుచు క
విడిచి వదిలి వెదకే - కర్మము విడిచివదిలి వదులుకొనును గలదే.

కవిత్వము చేసినా ను - వివిధ ప్రకారములై ప్రకారములై మై
భావము బుద్ధి విడిచుముగ - కవి తలచిన చేయలేని కార్యము గలదే.

గిలుకకును కర్మమును - విలుకుకు విశ్వాసును విధును విడిచి యుగా
విడిచు విడిచివదిలి - కలమును విడిచివదిలి విడిచివదిలివదిలి.

కర్మములమునుభవము గలపు మనము - కర్మమును విడిచుమును విలుకమును గాని
విడిచివదిలి తొ విడిచివదిలివదిలి - విలుకుకవి విడిచి నుచేసిన గలదే.

లోక మిపు కర్మములు - లోకము గలకున్నలో గలుగు కల మేమా
సాకర్మముగ కర్మము విడిచివదిలి గలదే విడిచి కాదాక్కో!

కవిత్వము లేక విడిచి మనము లేక - కవిత్వము లేక వ్రాసిన విడిచి
కవిత్వము లేక కర్మమును విడిచి - కవిత్వము విడిచివదిలి విడిచి వదిలి.

అవికర్మములు విడిచివదిలి వై విధు - విలుకు విలుకు విలుకు విలుకు
విడిచివదిలి మునిగి విడిచివదిలి మునిగి - విలుకు విలుకు విలుకు విలుకు.

విడిచివదిలి గున్న వి - లాముని వర్ణించి విడిచివదిలి భావ మయ్యెగా,
విలుకు విలుకు వ్రావాహ - విలుకు విలుకు విలుకు విలుకు.

విడిచివదిలి విలుకు - విలుకుము - విలుకు - విలుకు మూలము కాని
విలుకు విలుకు విలుకు - విలుకు విలుకు విలుకు విలుకు విలుకు!

దాపురించు నవదివిధి నకుంగక - తిక్కడిపెట్టి తలచి తలచి పొంగు
చేదము విలాది చాక వస్తువులకు - మురియు ముచ రయ్యె ముప్పు కలు.

అలకవిశంపు అవసరి - మూకును గా కెల్ల భాగములకు విలాస
ములకే కుంభ మంతయు - తెలవయ్యెడు ప్రజ కదీరు చేటుం బాట.

కలి తిన్న వెంగపం దై - సిరి యుల్ల హరించి చేన చడి యున్నది బు
గను భరతిభువ మనుయో - ముగిసెద రిది శోమి మోసమో కవులారా.

రత్న గర్భ మగుచు రహి న్న పూర్ణ మై - పుణ్యభూమి యైన పొగడు గన్న
ఆర్యమాత నేటి కన్నాపురా యు - శోక మొదవగునె సుకపులార!

మ దేకముల విజృంభింపవస్తువు మూలమై చిత్తిము లురిగి
గోవి వాడుకొనియి ప్పలంబును ప్రోత్సహించునె శిశ్నవిక తిగుక.

ఏయంగల్లకు బోయి - నేమే వాల్చిములు చేతి నెత్తిన దేత
శ్రేయము బోధించునె - ధ్యాయములే చదువరికి ఏదా తోడవలెన్.

మః రాజనీతి చతురిత-మః విజ్ఞా నాతిశయిత మః మూదార్య
మృదు మః పరాక్రమంబును-గనుమించుగ నెల్లయిడల గప్పవ వలయున్.

మః రాజుల మోక్షార్థమును మః నానుల మవాల్చిమును మః సాధ్య
మంబుల ప్రభవము శూరుల-మః సాహసశౌర్యములును గప్పవలయున్.

మః శ్రీల కలాకుశలత-మః శౌర్యము సాహసంబు గాంధీర్యములన్
మాయము విచేక మీలుపు-తెనును వర్ణించు శిశ్నవిక మోగువలెన్.

మః ము కొరకై నమసిన-మః వతుల చరిత లొప్ప మంగళకృతులన్
ధీవిధులు బాలతారుల-మః ము గావిను కృతులు గప్పించవలెన్.

ఆలముల బెడలి పెచ్చి - బేలవతుల ప్రోత్సహించి మెల్ల దశార్జున్
కోలింపు విద్వి మః-బాలు కీములె శోచ వలె గబ్బములన్.

నాటకంబుల మునును నమోదించు-నకలకలంబు సరసహాస్యములయొన
నాటపాటల యొనను మాటలంబు-నల్లెడల దేవధ కై రంజిల్లవలయు.

వ్యాపారములలో నుండు-వ్యాపారములలో బాంధవ్యాధి కలిగి
వ్యాపారములలో నుండు-వ్యాపారములలో బాంధవ్యాధి కలిగి

వలయును మేలుకొలుపులు-బోలు కొలులుమును సుద్ధులలో వి
య్యలు వివోదకదంబుల-బోలుగ స్వాతంత్ర్యభావముల నెఱువలెక.

కవి యొక్క వానితలపై-దపులుకొని భార మెంతో తలపోసితిరే
కవిధర్మమును జైను-గణించు నేలుపులు గతులు గలుగవు సుండి.

ధర్మము కడిపించుట-కర్మము జై నెఱువవాడు కవి యొకనియే
ధర్మమును విడిచి కడిగి-విధించునది లోక మనునె యున్నది గనుచే.

దేవుని దీర్చి కవితను-దేవునికును ధర్మమునకు దేవతలకు
వావిరి వినియోగించి-పాపనుడే సుకవిబట్టడడు గావే.

దేశము ముంపాలై-కోరికలు పెట్టినానె కూటికి కడై,
దేశము లనుభవించుచు-వాని బనుచుండి బాధ వ్యాపించు కవికే.

కవి ముం మెదలదు-దేశములు నొక స్వాధీనలావనమై
దేశము లుండ వారి స-దాశయులను నేడు గల్గుచుధర్మము గావే.

జన్మభూమిసూర్పి బాతీయతనుసూర్పి-ఫణివిసూర్పి లోకగతిని సూర్పి
సంఘటి కీసూర్పి స్వాతంత్ర్యమును సూర్పి-గిరికినాక కోట బరికినాక.

మూడుదంబులు గడగడ-లాడించు ధర్మం స్వరాజ్యధర్మమున
విడిక బంతుచుచు వె-దాడమ కవు లెంద యాధులు నున్నారో.

భిక్షురము గిట్టితిరో - పద్మకతో రాట్నమైన పరిశీతిరో నే
కొద్దియు ధన మిచ్చితిరో - ముద్ద యొంద్పితిరి చెప్పండి కవులారా!

కలుగంతము గలిగినకో - కలువలెకొని కొంద కొంద కీర్తింపును మి
మృతిరించు జన్మభూమిని - నెలమిగ సోపరులు మహా నెచ్చెలింగరా. (సకేపము)

స్త్రీ స్తుతికమునకు భార్యము భార్యయై రాజ్యాంగ రంగమున రెండు విధములగు పరిపాలనావ్యవస్థలు లుండుచేసివి. వానిలో రాజాధీశ రాష్ట్రము లెక్కుచుగినుంటి, నేరకవి వర్ణింపుచున్నది. రెండవది గణాధీశ రాష్ట్రము.¹ పరిపాలనావ్యవస్థలగు నాయకుల రూపాంతరము క్రింద పరిపాలనము పొందిన బడు చుండును. క్రీ. త. 5 వ శతాబ్ది నుండిర మా గణములు క్షైణ్యము పందినవి.

రాజ్యమునకు కైసను, గణమునకు కైసను రాష్ట్రనాయకుడు ప్రజానియమితుడై యుండును. నేడయుగమున రాజులు సభలుచేరిను, సమితులుచేరిను నెన్నుకొనబడుచుండెడివారు. పీఠిక నశేరధుని మరణానంతరము నూతనరాజు నియమాంశము రాజకార్యకర్తలు సమావేశమయిరిను శ్రీమద్రామాయణాయోధ్యాశాంక సమగు నిదర్శనమే ప్రమాణము మహాయుద్ధ యుగపరిపాలకుడును, శ్రీరామచంద్రునిదాంకితుడు నగు దుండదమనుని ప్రజలెల్ల నును శమ రక్షకు

ని నెన్నుకొనిరిను జానగపశాసనము ద్వితీయ నిదర్శనము.²

రాజకీయధర్మము లనేకములు మహా భారతమున పేర్కొనబడియున్నవి.

“ప్రజాదాయమున 1/6 సుంకముగ పరి గ్రహించియు ప్రజలను రక్షించనిమొద రాజు నకు ప్రజాపాపంబు మంతయు పరుకూడు” నని యున్నది.³ కరి పరిగ్రహణ విషయమున మిక్కిలి స్పష్టముగ నున్నది. బలిషడ్భాగము రాజునకు ప్రజారక్షణ వేలినముగను, నామ్రాజ్యానుభవము ప్రజారక్షణ బిగ్గరి గలదిగను పేర్కొన బడినవి.

మనుధర్మశాస్త్రము రాజునది కెక్కుచు గౌరవము జూపుచు, రాజు సరమాపి యగు దేవత యనియు,⁴ నిలోకమున శాంతి నొకొల్పుటకై రాజునది స్వప్రపంచబడియున్న దనియు,⁵ సభికారిమనముచే ప్రజాపీడన మొనర్చునామె రాజ్యభ్రష్టులై కుటుంబనాశము, వాస్త్వనాశము

—అవిధాన శీతకము.

1. “శ్రీనిధైశకణాధినా కేది ప్రాచీనావధి”

2. “సన్వత్సరై రభిగమ్యైశ్చ జాగ్రం పరి స్వీయతే” — Dr. Bhandarkar's Early History of the Dekkan, p. 28.

3. “అగ్రక్షేత్రం రాజాపి బలిషడ్భాగవారికమ్; తి మాహు స్వప్రపంచస్య సవగ్రం వాచయిషామ్.”

—భా. ఆ. ఆ 218, శ్లో. 3.

4. “మహాతీ దేవతా స్మృతా సరమాపింతివతి.”

—మ. భ. కా. ఆ 7, శ్లో. 6.

5. “నాదర్శ బుద్ధ్య హ్యస్య రాజాన బుద్ధుజ త్ప్రభుః.”

—మ. భ. కా. ఆ. 7, శ్లో. 3

నూతనమున నవియు చెప్పవచ్చును. శక్తిని బాధితమునకును, రాష్ట్రమునకును రాజశక్తియును కీర్తించును."

కర్మకర్తగ్రహణప్రాయమును, దానిచే రాజున కగు బాధ్యతయును మహాకవియును కావీరాసుచే నిట్లు ప్రశంసించబడినది: "సూర్యుడు వివిధజలాశయములనుండి జలము నాకర్షించి, తీరిగి శతాధికముగ దానిని విడుచునట్లును, రాజు ప్రజలనుండి బలిని సర్వగ్రహించును."

కరణర్థగ్రహణవిధానము మహాభారత శాంతిపర్వమునందును, మనుసంహితయుదును, గరుడపురాణమునందును నూతన చక్కగ నిర్ణయించబడినది. "మధుఃములు పుష్పముల నుండి మధువును గ్రహించురీతిని, ధేనుపీడనమునవివారణాదికము లేక గోదోహ మొనర్చబడునట్లును, జలూక రక్తము పీల్చుచుండ మునను, రాజు శ్రీమంతునిగు ప్రజలనుండి క్రమాభివృద్ధి నొనరురీతిని సుంకమును గ్రహించవలెను."

మహాభారతపర్వార్థమునకు యుద్ధినిరవారిదననివాదమునుండి మాన్పించినగతులు విశేషము లగుచున్నవి. "రాష్ట్రమున చోరుల నొన, నత్వైశాసనలనొన, స్త్రీబలప్రార్థములొన నేమియు బాధ కలుగకుండవలెను. రాజ్యమున పెక్కులు సరస్సులు విర్మింబడి త్రాశిష్టమగు జలము భూములకు సమముగ విర్మింబడవలెను. కృషి, వాణిజ్య, గోపక్షిణ కోశాదిరాజ్యాంగములు యోగ్యానికానిపాలితములై యుండవలెను."

"రాజ్యకృతింజనాత్" అను వాగ్యోక్తి ననుసరించి ప్రజాసంరక్షణానురంజనములే రాజునకు ప్రథమకర్తవ్యములు. రాజశక్తియు తోషణాకమగు ధాతువునుండియే వచ్చును. "తా నామే పరిశుద్ధ యనియు, నన్విష్టచరిత్ర యనియును విశ్వసించియు, కేవలప్రజానురంజనార్థమే శ్రీరామాదు సీత సరణ్యమున కంపులు యీ విషయమున ప్రమాణము.

మత్స్యపురాణాంశముగు నీయంత మత్యాసరంజయము. "రాజు లెల్లపుడు నేకార్థ

- 6. "మహాప్రవాహనాంతర్వాయం కర్మ మశ్వినేషుగానోఽపిం దృశ్యతే రాజ్యాత్ కీలతాన్త సజాం యః శతకర్మ తా త్పాణిః క్షియంతే ప్రాణిణాం యథా, తథా రాజ్యమపి ప్రాణాః క్షియంతే రాష్ట్రాక్షర్ణజాత్."
- 7. "ప్రజానా మేవ భూత్వీకం స తాన్యో బలి మగ్రహీత్, సహస్రం మత్స్యేష్ట మవత్త హి గణం చరిః."
- 8. "మధుగోహం నుపేత ప్రాప్త్యం భ్రమం తిలకాదపి, జలూకాన త్పిబి ప్రాప్త్యం పృనుక్షేప సరాధిమ. అత్సే వాత్సేవ నేనేవ మధూవాం ప్రవాపయేత్, తతో భూయ తతో భూయః ప్రమృద్ధి సమాచరేత్."
- 9. శరణభాక్త ప్రణామార్థ్య సేవ రాజా."

—మ. ధ. క. అ. 3, శ్లో. 112.
—రఘు. 1. ప. 4, శ్లో. 18.
—భా. కం. ప. అ. 88, శ్లో. 4, 7.
—భా. కం. ప. అ. 59, శ్లో. 125.

ములు ప్రజాశోభకము, లెయ్యవి వారికి
 హేయము అని విచారించి, ప్రజల కసంతృప్తి
 నొనగూర్చు కార్యములు వాచరింపకుండవ
 లెను."10

అధికార దుర్లభములనుండి ప్రజలను
 రక్షించుటకొరకు, ప్రాచీన రాజ్యాంగతత్వవేత్త
 లనేకము లగురక్షల నుపపాదించి యున్నారు.

"స్థానిక రాజకీయోద్యోగులు ప్రాయశః
 అధికార గర్వితులు, క్రూరులు నయియుండు
 తచే రాజ సర్వదా ప్రజల నుద్యోగులబారి
 నుండి రక్షింపవలెను" అని మనువును, శుక్రు
 డును గూడ విధించుచున్నారు.

స్వస్థిభూభూతికుడగు హ్యుయక్
 త్సాంగ్ చే నుదాహృతమగు హర్షవర్ధనుని కా
 లపు మతసమానేశమునుగూర్చి వివరించుచు
 హేవెల్ గారు రిట్లు వ్రాయుచున్నారు—

"ప్రాచీనాదర్శ ప్రతిపాదకు లగు పండిత
 సన్యులకు ప్రజానాయకు లెక్కుడుకొరవము
 జూపుటభారత రాజకీయదీప్తిలక్షణము. తత్వ
 వేత్తల నిర్దేశములే కాక వట్టాభిషేకసమయ
 మున రాజులు చేయు ప్రమాణముగూడ
 వారిని ధర్మవైతిక శాస్త్రముల కవిరుద్ధమై
 యుండు ప్రతివిషయమును వైవత్త్యముగ
 భావించి తననుగుణ్యముగ ప్రవర్తించునటులు
 శాసించుచున్నది. ఆధ్యాత్మికస్వచ్ఛందత
 యును, వ్యక్తిక రాజకీయములగు హక్కులును
 జాతీయ ధర్మమునను, రాజ్యాభిషేకప్రమాణ
 మునను నణగియుండుటచేతను వానికై యూదే

శమున వివాద మనవసర మై యుండెను.
 త్పణబాహుళ్యనిర్మితమగు రజ్జువు మృగరాజు
 నైనబుధిం గలుగునటులు, పౌరాధిప్రాయము
 రాజశాసనమును నిర్దేశింప సామర్థ్యముగలిగి
 యుండును. నిరంకుశత్వముపై నియతుల నను
 వదించునట్ల హైందవ ధర్మశాస్త్రకారులు
 మిక్కిలి విస్పష్టముగ నుండిరి. ఈవిషయము
 నుగూర్చి చర్చించుచు హేవెల్ గారు తిరిగి
 యిట్లనుచున్నారు.—

"ఈ(శుక్రనితీసార) గ్రంథకర్త యెవ్వరై
 యుండిన నాతడు సర్వరాజన్యమాన్యమగు
 ప్రాచీనధర్మము ననువదించు ననుట నిర్వివా
 దాంశము. ఈనీతిశాస్త్రములే రాజవిద్యా
 భ్యాసముననగ్రగణ్యములు. ప్రాయశఃముగననే
 కరాజులు తమవిద్యావ్యాసంగముల మఱి
 చియు, పెడదారిని నేర్చియు నుండినను, హైం
 దవయుగమున నాధునికసమ్మతిమగు రాజ్యాం
 గనిర్మాణ మేమియు నుండియుండ లేదనుట
 గొప్పతప్పు."

ఆధునికేతిహాస పరిశోధనా సూచితము
 లగు ఘోర్విక స్థానికపాలనావ్యవస్థలు, సమితి
 సభాదినిర్మాణములు మున్నగు 12 వ శతాబ్ద
 పునాగరితనుగూర్చి వ్రాయుచు హేవెల్ గారు
 మరల నిటు లభిప్రాయపడుచున్నారు—

"హైందవ రాజత్వ మెల్లపుడును నియ
 మితమును, నిరంకుశముచే యను సామాన్య
 పాశ్చాత్యాభిప్రాయము భారతచరిత్రమును
 గూర్చి యిహోపీయులకు గల విషమజ్ఞానము

10. "తస్మాత్ ప్రయత్నేన సర్వేంద్రియభిః కాశ్యాఽమరాగో భువి మానవేభః." —మత్స్యపురాణము.

...లో వాళ్ళు... వచ్చాల్సివచ్చేదిమనము,
 అధికారిత్వము... క్రీడా... విజేతహితమునై
 పూర్వమనునకు నామికరాజీయము...
 కముగి నానా... విజేతహితమై హైందవనా
 నిక ప్రభుత్వముకన్న నుశ్చైవ్యమగు... వివా
 లువా... వివాదముగాది, ప్రకృతిమునగాది
 వివాదమున నెచ్చటను గానరాదు.
 అట్లొక్కొక్కము... వివాదమునను
 మును, వివాదమునను... వివా
 దించబడెను. హిందూరాజ్యాంగవిరూపము...
 మనము... ప్రజాపాకర్యాము నిర్మించిన
 వి. అయ్యవి ప్రత్యేకజాతులకు గాక జనులెల్లరి
 కును వారి యాగ్యత ననుసరించియు, జాతిహా
 భివ్యతి కనుగొనుగిను, స్వాతంత్ర్యము,
 ప్రజాకాముష్మిక ప్రవృత్తులు విచ్ఛిన్నమయ్యునై
 యుండెను."

క్రీస్తుశకమునకు పూర్వపు కక్షిగా దేశం
 ధితులనుగూర్చి కృష్ణస్వామి అయ్యగా రిన్ని
 వ్రాయుచున్నారు:

"అకాలపురాణాలు రాజీయ విషయము
 నుశ్చైవ్యములుగా రాజ్యమున ననుసరించు
 నుండీరి. మృగీ, పురోహిత, పుర, సూరి
 తారి, ద్వాని విజ్ఞిత నాజుతిమను వారా
 ప్రాయమునకు రాజశాసనము లోనయు
 యుండెను. బ్రహ్మములును, విజేతులును
 రాజాస్థానమున నెక్కుడు గౌరవమంది ప్రజా
 పితృలగునై తమయభిప్రాయములు నిరాఘాట
 ముగ న్య సేకరించుచుండీరి."

భాగ్యదేశము ప్రజాపానానానమును
 వాదమును వాదించుటకు విజేతులను...
 విన్న పునకమున భారత సానుభూతి...
 చరిత్రకాములలో వర్ణగణ్యము స్మృత దొరగాను
 సహిత విటలు వ్రాయుచున్నారు:

"హిందూ మహమ్మదీయ యుగములలో
 రాజులు కర్మముగ విజితారి మునిన ముని
 వారలకు విజేతకమును విజ్ఞతనూన ముని
 ను. అకాలపురాణ వ్రాసినవైచో విజి
 నికమును వాని ప్రజాసేవకులుగా భావించు
 నుండీరి. రాజులకు ప్రజాసేవకత్తియు సారస్వ
 తిమునానను, విజేతుల యశోకశాసనము
 లునును ప్రతిపాదించబడు చున్నది."

ఏకవర్తతార్థమున భర్తృహా విచార
 శతకమున నిలు నుచున్నారు:

"శ్రీరాజా! నీవు భూమినుండి నోవలె
 కీర్తగ్రహణ మునప్పు నెవ నిజునుధేనువు
 వలె రక్షింపుము."

"ప్రతిప్రకృతిలవ్యోవ్యానురక్తులైయును
 దేశము చక్కని వధివ్యధిరానునని ముక్తసీ
 యునపాదిన, "రాజక్షేమమే ప్రజాక్షేమము,
 ప్రజాక్షేమమే రాజక్షేమము. అయినను పాల
 కుడు కేవలార్థోపేక్షామునిదే యనురక్తుడు
 గాక, ప్రజాక్షేమకరములుగు శంకముని నెల్ల
 వాత్మక్రేయస్కరములుగ భావించవలె" నని
 యభిశాస్త్ర ముగ్ధోపేక్షుచున్నది.

తన కధికార మున్నపుడే ధర్మము చేసిన బాప మాచరిం

చిన; సుయశంబు బొందినను శైవ్యసంబును గాంచినా; మహా
జనుఁ డనుపేరుఁ జొందినను జాబ్బుఁ డటం చనునాఖ్యఁ గొన్న; నా
వెనుక మజేమి యబ్బును? లభించును నాకము, కాలుగోకమో.

ఎప్పటి కెట్టినీలు లభయించిన వేసరవోవ నీక తా
నప్పటి కప్పజే సుకృత మార్జన నేయుట లెన్న “నీక ము
న్నప్పడే దేవులాడుకొన నొ”నని చెప్పరె పెద్ద లానబం
జొప్పదు నయ్య, నీకుఁ దఱి, చూచునె నిమొగ మొక్కఁడేనియున్.

గతి యింక మీరె యాచు, ననకారము చేసిన మేలు చేసినా
మతి యింక మిమ్ము మీద దని, మూలము కంతయు మీదె యాచు, సం
స్తుతు లొపరించు మానవులు దూరమున న్నగుచున్నదనిక బద
చ్యుతుఁ గని యప్పు నీకు సుకృతోదయ మొక్కఁడే సుమ్ము దిక్కగున్.

“అదిరా కన్నును గున్న, గన్నడక యుగ్రానేక దుష్కార్యముల
వొదలుం జేసితిం బిన్న పెద్ద లనుచున్ బుద్ధిం దలంపన్, గనుల్
చదల నిచ్చితి, గర్వి వైతి” నని వశ్యాత్వానము బొంద బో
యెదుసుమ్మా! యధికారశీత మెవ యా నేనాడో అనాడునన్(?)

“అవురా వైవము లేదు పుర్యజవిపుణ్యం బంటయు జొంకు వే
దవిధుల్ కేవలకల్పితంబులు. నిరాధారవ్యసంధాక్రమం
బపు స్వర్గానుభవాలు సర్వజనసౌభ్రాతృం బ శక్త్యప్రయం
బపు”నం చెందితి నంచు నేజ్ఞేదపుసుమ్మా, అధిపత్యమృతిన్.

సరిణామంబు చరాచరస్రక్యతికిన్ స్వాభావ్యమం చాత్మ నీ
మొలుగం జాలవె? ఊసనక్షితియుఁ గాడే సర్వసస్వాధ్య? ని
ర్మ రిణీస్సూక్తియు నికదే? జనుడ, నీస్వాతింబున నిన్యతా
స్ఫురణం బాయుము మీద గర్వమును జాపు నిల్పు భావిస్థితిన్.

"నాకారం బాసరింపఁ దాము నని మొదలై నేడునో మూఁడుదా!
అకారం బాసరింపఁ కుండుటమె సుమ్మా నీకు మేల్వేత"యం
చేనోదించెడు లాతి నెవ్వగను, నిన్నాభంగిఁ బ్రహర ల
న్నపుడే "నత్తయు నొక్కయి" యున్న"యం చాత్మిక విచారింపనో?

మాలో బుట్టికి, పెట్టెలో పెరిగి తో మాలోన, మాలోన వి
ద్యాలేశంబును గంటి, ముత్తులదయ ప్రాప్తి దదుద్యోగముం
బాలింపం తొరకొంటి, విష్ణుడు మము స్వొందిం యత్నింతు; వే
మో లుండిచెడు క్రొత్త వారింపిది భూతాభివృద్ధింపనో?

పాడుకరీతిని దరియ వచ్చినవారలఁ గోపించి మా
బాసరిం బూస నెప్పటిక్రియం దగు బంధు నాదరింపఁగాఁ
నాచకయున్న, మిత్రుల నసూయను గాంచిస, నల్లు నెమదిం
గాడునుమీ పరాభవవికారశరం బధికారహాస్యశక్తి.

నిను నీజాత్యము నీచరిత్రమును నీ నిస్సారవాచాలతన్
గినులు జూచి నహింప లేక నతి మేకాంతంబునన్ నవకున్
గినుకు దిట్టఁ గడంగు చుండెదగు దుష్కిర్తి నవాహంబు జా
యును మేల్గి దటు చెఱుంగ విఠ నీ యుద్యోగముం గాల్పనా?

నిత్యము లోనె దేహములు నిల్పునె నందఱ లెల్లకాలమున్
మృత్యువు వెంట నంటుకొని మేని కపాయము నేయ కుండునే?
సత్యవధం బాకంజె నిను సర్వముఁ జేర్చఁగఁ జాలు నేని నీ
భక్తియై నేడిపించుటలు కృత్రిమపుంబను లాచరించుటల్.

చేతికి జిక్కి వీడు కృప నేసినచో నిక నన్నుఁ గాంచి ని
స్థితి మొందు నంచు నొనరించెద వీ నవకార మయ్యె! నీ
చేతికు నెవ్వ నెచ్చు గృహ నేసినచో నిను గౌరవింపజే?
ఆతెరు వేల ద్రోక్క, శణియెల్లు? దురాశయపూరితాత్మకా!

మనస్సల్ శ్రోత్రములు జొరంబున, ప్రేమారావముల్ నోట రా
వు, నమస్కారములు గనుల్ గినవు; చూపుల్ గ్రోశముం గ్రక్కు చుం
డు; నవిశ్వాసము నెమ్మదిం గలంచు చుండున్, సుస్థిరానంద మొ
దు నిమేషం బయినన్ లభింపదు దురుద్యోగప్రభావంబునన్.

అంతానోపై న మోగెడు మన నిచ్చి తన గౌరవము తగ్గినో యటంచు
 అంతరంగిక నెవకాళితోపై న నవ్వుచు బల్కు జేడయో పోవు నంచు
 ఎఱిగిన వారల నెఱిగిన దల మంచుకొనిపోవు దన కేము కొదవ యంచు
 చూడ వచ్చినవారితోడనే సభిముఖులై పల్కు జభిమాన మగు నంచు
 అమ్మనైనను “నాయనా” యంచు బల్కు-నోడు స్వాదు ధుమధుమలంబు నంచు
 బిడ్డనైన దగ్గఱకు రా బీతు సందు-నాధిపత్యచార్జ్యవ్య మేమలెనుఖమొ?

తొలి సేచేసిన పున్నె మీఁగిది నుద్యోగంబుగా మారు నం
 నుల కానందము సెంది యెడ్డ నిపు హాళో యితో పున్నెంబు నె
 ప్పల నేని గడియించుకొ మ్మదయ యుడు నీకుఁ దో డయ్య నె
 చ్చెలి చందంబున భావిజన్మమునకున్ సిద్ధంబుగా మూర్ఖుడా!

* * * * *

తా నొనరించుకార్యము నదా నభూం బగు చున్నచో భళి!
 నేనె నమహింసన్ భగవదచ్చ యటంట యనత్యహం చనున్
 గాని యొకండు చేటు పొడగట్టినచో దన కప్పు డీశ్వరా
 ధీనము నర్ప మందు బ్రహ్మతాండ్ర బొడంగి మనుష్యుఁ డద్దిరా!

ప్రథనాద్యయము

కప్పగల్లు సంజీవమూర్తి గ. రు
(అనువాదము)

నిచ్చి తాతిగిలేతి నాచిన్ని నుతుండు
 తనదాననాట తప్పొప్పుకొనుచు నాదు
 మ్రోలు జానులలాది కూర్చుండి యశ్రు
 విరతి గ్రమ్మగ, “దేవ! వివేకయుతుండు
 బలయుతుండు వై నమాయయ్యగిది నన్ను
 భగవానిని గావిం నే” యటంచు

బ్రాహ్మము చేసె; నంత నే వాడు నిద
 పోవునకచూత యెకింత మోకఱించి
 శిరమువాచి నాయనుము లేకరపువెట్టి,
 “దేవ! నిక్కల్బపాత్మతఁ దేజర్జిల్లు
 ఏనిగని బాలు ననుఁ జేయనే” యటంచు
 భావ ముహూగిఁ జేసితి బ్రాధనంబు.

౧

1. చెంచులు

అకారాధి విశేషములు

చెంచులు నల్లని శరీరమును, ఎత్తైన బుగ్గ ఎముకలున్న, నల్లని లోతైన కండ్లను గల్గిన అడవిజాతివారు. వీరు పొట్టిగ నుండును. వీరుకోయలవలెనే సోమరితనము, త్రాగుడు మొదలగు దురాచారములకులోనై, దొంగతనములు, నరహత్యలు మొదలగు పాపపుణ్యములు చేయుటయందు కడుసమర్థులు.

నివాసములు

వీరు గోదావరిజిల్లాలోని చోడవరము, పోలవరము ఏజన్సీయందున్న, కర్నూలు జిల్లాలోని నల్లమలకొండలయందున్న, అడవులయందున్న ముఖ్యముగా నివసించుచున్నారు. మరియు తూర్పుతీరమునం దంతటను ఇవ్వడిపర్వడు తెనుగుమీరి నాగరికులై, స్వస్య వ్యాపారములపైని తిరుగుచున్నారు. అడవి చెంచులు వీరివలె గాక, శ్రీశైలప్రాంతమందలి అడవులయందు అనాగరికులై గుహ్యలోను, చెట్లక్రిందను అడవిజంతువులవలెనే బట్టబయల్లలో నివసించుచున్నారు. వీరు పెనుగొల్లతోను, చొప్పతోను తమగుడిసెలను చేసుకొని నివసింతురు. వీరు కాపురముండుకలెంకు 'చెంచు గూడెము' లని పేరు. ఈ గూడెములయందు 10 మొదలు 50 వరకు గుడిసె లుండును.

అడవిచెంచులు గుడ్డిపీలికలను, ఆకులను పెరిచి, వారిమానములను కాపాడుకొందురు. వీరు కాపురముండు గూడెములు ఒకదాని కొకటి చేరువగనే యుండును. చెంచుగూడెములలోని గుడిసెలు తేనెపట్టువలె దగ్గరదగ్గరగా కట్టబడియుండును. తమచు ఒకే కులమునకు చెందిన చెంచు లందరు కలిసి నివసించుదురు.

చెంచుకులములు

వీరు తమ యిష్టపైవమైన శ్రీకృష్ణుడి చెంచుకులమును ఏడుజాతులుగ పుట్టించెనని నమ్ముదురు. ఆజాతులపేర్లు ఈక్రింద వ్రాయబడినవి. —

1. అడవిచెంచులు

వీరు పొట్టిగ అనాగరికులై, అడవిజంతువులను బోలి సంచరింతురు. అడవిపంటలను దనుచు, అడవులయందు సంచరించుచున్నారు.

2. కైతచెంచులు లేక గడపలు

వీరు వ్యవసాయము, ముఖ్యవృత్తిగా గల్గి, అడవిచెంచువలె సోమరులై తిరుగక, నివాసము విర్యగుచుకొని కాపురము చేయుచుండును.

3. కాసర చెంచులు

వీరు అడవులయందు తిరుగాడు పులులను, దుప్పలను, నెమల్లను చేటాడి, వాటి చర్మములను, గోళ్లను, వెండ్రుకలను సంపా

చేసి, సమ్మతదేశమునందలి ప్రజలకు అమ్ము
కొనుచు జీవించుచున్నారు. వీరు ముఖ్యముగ
సవరములను, నెరులికన్నులను, పులిగోళ్లను
సెడ్డపట్టణములయందా అమ్ముకొను విషయము
యనకు తెలిసినదే.

పుట్టచెంచులు

వీరు తేనె, మైదము, కొమ్ములు మొద
లగు అడవిపంటలను సంపాదించి సమ్మతదేశ
ములందలి ప్రజలకు అమ్ముచుదురు.

ఆటచెంచులు

వీరు చెంచుకులము బన్నిటిలోకి తెలివి
గలవారు, నాగరికులు. వీరు చెంచునాటకము
లను ఆడుచు, చెంచుబట్టి కృష్ణునిచే వెరిం
పడినరనియు, గనుక కృష్ణుని వారి ఇష్టదేవ
తయైననియు చెప్పుచుందురు.

వేటచెంచులు

వీరు అడవిజాతువులను వేటాడుట, పక్షు
లను గొట్టుట, చేపలను బట్టుట మొదలగు
కృత్తులవలన జీవించుచున్నారు.

చుత్తరాసుచెంచులు

వీరు గింజలు, పూసలు, సూదులు మొ
దలగు వస్తువుల సమ్మకొనుచు జీవించుచుం
దురు. వీరు సోద చెప్పటలో కడుసమర్థులు.

పై ఏడుకులములవారు ఒకరితోనొకరు
జోడనములను చేయ్యరు. సంబంధబాంధవ్య
ములను జరుగుదురు. వివాహాదికృత్యములు కుల
మువారిలోనే జరుగుచుండును. పై కులముల
ముత్సత్తికి ఆయాకులములు చేయు సమలే
ముఖ్యకారణములుగా కనబడును.

చెంచుకులము

వీరు చెంచువేటలకు తేనెపట్టి మొద
లగుసవి సంకుగనమయములందును, కరువు,
వ్యాధులు మొదలగు కష్టములు సంభవించిన
ప్పుడును సమర్పించి పూజింతురు. మరియు
వీరు అహోబల నరసింహస్వామిని “ఓబలే
శంకర” యనుపేర నారాధింతురు. ఈదేవుడు
“చెంచీతి”ను వివాహమాడిన కృష్ణుని యన
తారమని నమ్మెదరు. ఈవివాహమునకై
కృష్ణుడు కన్యాశుల్కముగా చెంచుకుల మం
తకును పెదుగుశిడీయము ఇచ్చెననియు, అందు
చేతనే చెంచులు పెదుగువల్ల జీవనము చేయ
వలసి వచ్చెననియు చెప్పుదురు. గోదావరికి
ల్లాలోని రంపచోడవరము, పోలవరము మొద
లగు తాలుకాలలోని చెంచులు ఇష్టమము
ఖ్యముగా పెదుగువర్తికమువల్ల వే వేలకొలది
జీవనము చేయుచున్నారు. (ఈ జాతివారి
భార్యులు పంటములను నిండు చూడ నగును.)
మరియు సంకుగ నమయములందు చెం
చులు రామబట్టములు విగ్రహములను పూజిం
తురు. పీనిబట్టి వీరు వైష్ణవమతావలంబకు
లనితోచుచున్నది. మరియు వీరు తమబాట్టును
నిలుపుగీతగా ధరింతురు. ఈచెంచులు పోత
రాజు, గుఱప్ప, శుంకాలమ్మ మొదలుగాగల
కొండదేవతలను పూజింతురు.

కేషభావలు

అడవి చెంచులు గోచీలను మాత్రమే
ధరింతు రనియు, సమ్మతదేశమునందలి చెం
చులు నాగరికులై అడుగుభాగమున గోచీ

గను, వైద్యమున నుపయోగము చేసిన వైద్య
 సుప్రసిద్ధమున ధర్మము దివియు తెలుసు కొ
 టియి. కను చూడటకే అభ్యాసముగ
 నుండి, బద్ధకస్తులను, త్రాగు బోతుల వై,
 న్యవసాయము చేయుటయం దిష్టము చేసినా
 రై, కోపిడిగాంధ్రవలె కన్పట్టుచున్నాను. కను
 కనే, నమ్మ దీక్షములును చెందునువులు
 సావధానములచేర్చును వాటినువాని వాటికి
 అభ్యాసము కలిగించుచు, వానినాకావక
 లను కనిపట్టుచుకే చున్నాను. కన్నులు
 ప్లాకోవి అపవిత్రములు నెమకు అపవిత్రములు
 పొరకవచ్చునని అందవోటునెనునని జేసి
 చుచున్నాను. బెటనారులను బిభర్షించి కోప
 దీక్షయుచు, పంటలను సగులబెట్టి న్యవసాయ
 దారులను బిభర్షింపజేయుచున్నాను. సర్కారు
 వారు వీరికి అభ్యంతరములు పెట్టవలెదల
 అపవిత్రము సగులబెట్టి పెరుదేర్చిలో విషము
 కల్పి, సర్కారు నివోద్దేశ్యము కొల్పి
 పట్టుచు చున్నాను. పట్టి అవాగధికులను
 మోటుచుకున్నాను సాగించుటకై సర్కారు
 నువారు వాటికి నిమి థింటి యు కి యో
 గము విమి త్తిము కానరావలె అపవిత్ర
 టును (పాటచేటకు, పెనబ్బె, చొప్ప
 గట్టి, తేనె, పచ్చి, తేనె, మైదము మొద
 లగుదస్తువులు) కొంపోక పెంపిచ్చికి. మితియు
 చికి ప్పెచ్చక తేలుచుటకును, కిరికస్తువులు
 అపవిత్రమున మేముటకును అంగీకరించిరి. ఇట్టి
 నామోహయములచేరి అవాగధికులను చించు
 లను బోలెడుచుకొను చున్నాను. మితియు

పాపము జేయుచున్నచో నెక్కడును పాపము
 జేయని విషయము లేదు. విషయమున
 పాపము చేసిన వారి ప్రజ్ఞానుభవమును పాపము
 జేయునను, అపరాధముగను, అపరాధముగను
 చుటకు నాకర్షణను వియోగించు చున్నాను.
 అందునను విశేషమును గానవచ్చుట దుర్ల
 భము. సహజముగ మాట్లాడె, త్రాగుచు
 ఆభ్యంతరమున చెందుననుచు వారి నుండ
 ములో అప్పుడు, కొద్దిగా గర్హించు
 కొనుచు వ్రాణములను నూడ నోల్పె
 చున్నాను. నోవానా, విశాఖాపట్టణాదులకు
 వెంటపించిన పేజీలోని చెయలు తెలుసు
 కీర్తనలను రెండింటిని మార్చుచున్నాను.
 కాని వీరు మార్చుచున్నాను గ్రామ్యము. వీరు
 శుభములను వ్రాయుచు. నల్లమల కొండల
 లోని చెయలున్ను, కన్నులు ప్రాంతపు చె
 ములను తెలుసుకొనుచు మార్చుచు మార్చు
 చుట, చెయలు, వ్రాసుట నేర్చుచున్నాను.

దీని జాతికల్పము కోయలజాతికల్పమును
బోలియుండును. శిశువును దినమువిడిచిదినము
కడుగుటయును, పదొక్కొడన రోజున కుటుము
వంటయు వామకర. శిశువమున కైక్కింపుటయు,
విద్యచేయుటయు జనును. శిశువునకు పూర్వ
కుటుముక్క పెట్టగాని, కొండజేవినింపెట్లగాని
పెండుట వాజము. పోలుగాడు, వాకజేరి
గాడు, తిట్టిగాడు మొదలును విచితురైనవి.
కోయలలోవలెనే వీరియందును వివాహములు
లేదుమగములు. పరమానకులలిదగ్రమునువొ

తివైన జరుగుచువాహములు వరుగుముట జరుగును. పక్షతో నుద్దముగా అలికిన భూమి మీద విల్లులొలుగుట ఉంచి నభూవరులను వాటికి చుట్టను మూడుసార్లు ప్రదక్షిణము చేయుదురు. నభూవరులవెత్తివైన బియ్యము నల్లుట, నభువునకు "తాళి"కట్టుట జరుగును. మిద, నాట్యము ప్రతివివాహమునకు తప్పవు. ఒక్కొక్కప్పుడు నభూవరులు ఒకరి నొకరు ప్రేమించి గూడెమునుండి రాత్రి పరాటై, గాంధర్వవివాహము జరిపుకొనిమరునాడుదయము గూడెముచేగుట కలుగు. ఒక్కొక్కప్పుడు నరుడు పిల్ల నెత్తికొనిపోయి బలవంశముగా రాక్షసవివాహము చేసుకొనును. అట్టి సమయములందు కులముపెద్దలు సమావేశమైతెప్ప చేసినవానికి జల్మానా విధింతురు. ఆ సొమ్ము ఇవ్వనియెడలగాని, ఇచ్చినను కోడము తీరని యెడలగాని కులములకలహములు పెరిగికొట్టుటలు, మరణములు సంభవించును. చెంచుల యందు తిదిసారము లవవిజాతులయందు వలె, విడకులిచ్చుటగలదు. అట్టిసమయములందు చేర స్తులు సంచాయలిదారు. ఇష్టాను సారముగా కొంతముదరా నియ్యనలసియుండును. పిరిలో విలంబవివాహములు గలవు. చెంచులు తది వరజాతులవలెనే పచ్చినమ్మకము గలవారిగుట చేత వారికి కల్లునష్టములు, కరువులు అన్నియు గ్రహములవల్లను, విశాచములవల్లను, కొండ దేవతలవల్లను, కలుగుననినమ్మి, వారికిజాతిరలు జరిపింతురు. చెనిపోయినవారిని తగుల తెట్టక పూజించెదరు. పూజ్యుల స్థలముమీద కొం

చెము పాలు, బియ్యము వేయుదురు. హిందూ మూలాలెనే వీరు పదకొండురోజులు ముందు పట్టి, ఆఖరున పెద్దదినమని ఒకవిందను చేయుదురు. అట్టివిందనకు కులమువా రందగును చేరుదురు.

2. కోయలు

కోయలు, గోదావరివిశాఖపట్టణంజిల్లా లకు చేరిన ఏజన్సీవిజయంయందున్న, బస్తరు వైజానుర్వార్షములోని ఆడపులయందున్న, గుట్టయందున్న నివసించుచున్నాడు. వీరు ఆరణ్యప్రాంతములయొ నందు సెలవిటులను ఆధారముగా చేసికొని తీవించుటచేత వీరికి అడవివాగులే ముఖ్యముగను కాపురస్థలము లని చెప్పవచ్చును.

నివాసములు

ఈకోయలు కాపురముందు గూడెముల వదిమొదలు ఏబదివరకు ఇండ్లుండును. ఆ యిండ్లు తాటాకులతో గాని, పూరితో గాని నేయబడి గుడిసెలు. వీరు కాపుర ముందు గూడెముల లేక పల్లెలచెంతను తాటి చెట్లు, ఇప్పచెట్లు విశేషముగా ఉండును. వీరు తమగూడెములను కట్టకొనుటకు ముందుగా తమ"పెద్ద"చేత కొన్నినిదర్శనములు కావించుగు. ఆప్పుడు ఆటంకములు లేవని తెలుసుకొన్ననుడల, గూడెము కట్టుటకు నిశ్చయించురు. కాని కట్టుటకు పూర్వము వారికొండ దేవతలను, గ్రామదేవతలను ఆరాధించి, మేకనుగాని, ఎద్దనుగాని బలియిచ్చి, విందు జరిపి మరిన్ని గూడెము కట్ట ప్రారంభింతురు.

కోయలు, చెంచులు

౧. అచ్చపు కోయశాతిపురుషు లిక్కలు

౨. కోయవార్త్రు

౩. సుగాలివారు

౪. కోయవాడు కల్లు తీయుటకయి తాటిచెట్టక్కుచున్నాడు

౫. కోయజాతి ఆటకాండ్రు

కొన్ని గ్రామములగుల్లకు "నమతు" అని పేరు. ప్రతి గ్రామమునకును గ్రామపెద్దయూడీ సర్వేక్షితి నమతునకును నమతు నొరయ్యును. వీరు తమ ఇల్లి చుట్టును కొంత కాళీస్థలమును వదిలి, దానియందు తమ కుపులను కట్టుదురు. వీరికి కశుపులే ముఖ్యధనము. వీరికశువులకు వింతయగు పేరు యుడును. వీరు ఒకప్పుట మాత్రమే పాలను పితుకుదురు. కశువులు కగటిధాగమున అడవిగడ్డిని, నీటినిను త్రాగి బ్రతుకును. సవరిలవలెనే వీరును కశువులను దొంగిలిచుటలో కడుసమర్థులు. మరియు వీరు పోయిన కశువులను బాడచీసి కనుగొనుటలో మిక్కిలి నేర్పరులు. వీరు మేకలను గుడి పెంచుచున్నారు. పులులవారే బడకుండు తమకశువులను వెదురుతడకల్కరింప నుంచి రాత్రులందు కాపాడుదురు.

వీరు ఆవులయొక్కయు, మేకల యొక్కయు పాలను అనుభవించుటయే కాక, వాటిని చంపి కచ్చిమాంసమును భుజితురు. వారు దేవతలకు బలియిచ్చునట్లయి, వివాహములు, లేక ఉత్సవములు చేయునప్పుడును కశువులను విశేషముగా వధింతురు. వీరి కశువులు అడవులయందు మేసినను, వీరికి కన్నులుగాని, ఇతర అధ్యుకరములుగాని లేవు. కశువులను దొంగిలిచినప్పుడు పట్టునడిపి దొంగలు తమ నేరమును మెలపనే ఒప్పుకొని, దానికి పది ముం తెలు ముదరా నిత్తురు.

ఈకోయలలో గుట్టకోయ అనబడువారు మన్యప్రాంతములందుండి, పోడువ్యవసాయము,

వేట, అడవిపంటలతో సర్దికము ముఖ్యవృత్తిలుగా గల్గియున్నారు. కల్లి, కాయలు, కేట్ల, ఇప్పలువ్వ, తేనె, చింతిపండు, పొగాకు, కల్లు మొదలగువాటిని అడవులయందు సంగ్రహించి తమకు కానవలినది తిని, మిగిలినదానిని అమ్మి వేయుదురు. వెదుగులియ్యము పిండి చేసుకొని తిందురు. వెనుగు, వంట నెరుకు, అడవి పంటలు వీటిని విశేషముగా ఎగుమతిచేసి ధనము నార్జించుచున్నారు. కాని వీరు బద్ధకస్తులగుట చేతను, త్రాగుడునం దెక్కువప్రీతి గలవారగుటచేతను, తమవస్తువులకు తగినసామ్యమును సంగ్రహించలేనివారగుటచేతను కడు బీదలుగా నగడచుచున్నారు. గుట్టకోయలు సోమగులగుటచేత దుక్కిదున్నక, పోడువ్యవసాయము చేయుచున్నారు. కావలినవోట అడవిని సజ్జి, తవ్వగాలితోకాని, దుక్కి చాలుతో కాని భూమినికదిపి, చెట్లనుకాల్చి తేసి, నీటితో తిడిపి విత్తులను నాటుదురు. వారి ఇండ్లకు చేరిన దొడ్లయందు కూడ వ్యవసాయము చేయుదురు. చామ, గంటి, జొన్న, దుంజలు, పొగాకు మొదలగువాటిని పండింతురు. ఇప్ప ప్రాంతములందుండు కోయలు వారి గూడెములకు చేరిన కొంతభూమిని సాగుచేయుచున్నారు. వీరి దరఖాస్తులపైని భూమి వ్యవసాయము సక్రమకరము 1 కి 0-4-0 లేటుపైని ఇవ్వబడును. సముభూమిని చిన్నదియు, సన్నదియునగు నాగలితో పైపైని దున్ని, మెరకపైరులనే కాక వరి మొదలగువాటిని గూడ పండించుచున్నారు. తమపంటలను అడవిమృగములనుండి కాపాడు.

టక్టే పాలమును చుట్టను "అలసను" కట్టినారు. మరియు, పాలములయందు మంచెలను కట్టకొని కట్టను, అడవిమృగములను శోలుచున్నారు. పైగులు, పంటలు సమూహకాగానే వాటిని పాపాలకాగ్నికు గుర్తే కిచ్చివేసెదరు. తలుచు వీరు వచ్చిపైగులనే భజింతురు.

కోయలు అడవిపోతులను, కొండపొడులను వ్యవసాయము చేయుటచే కాక, లంకలయందుగూడ వ్యవసాయము చేయుదురు. ఈంకలు దుబ్బగడ్డి, చెట్లు, చేమలు, ఇసుకకత్తిలు మొదలగువాటి ఆటంకములచే నదలమధ్యను ఏర్పడును. ఈంకలయందు తమసూను మేపుటచేకాక, ఆముదము, జొన్న, కూరగాయలు, పొగాకు, మిరపకాయలు మొదలగు పైకలు పండింతురు.

జాతి వశ విషయములు

నవరలోపలెను, కోదులలోపలెను వీరిలోగూడ కులభేదములు గలవు. వట్టి పుస్త్రాంతములందు వ్యవసాయము చేయు కోయలకు గుమ్మకోయ లనియు, అడవు లందు మేము కోయలకు గుట్టకోయ లనియు పేర్లు. వీరిలో లింగభారణము చేయువారు కొందరు కలరు.

వీరిలో వృత్తి భేదములను బట్టికూడ వేర్వేరు పేర్లు గలవు. భావకోయలు, వడ్డికోయలు (వ్యవసాయము చేయువారు), డోలుకోయలు (అడవికత్తిలు చేయువారు), కాకకోయలు (కూలింపి చేయువారు), కమ్మరికోయలు (కమ్మరిపని చేయువారు) మొదలుగాగల కులము లున్నవి.

చేతనాచేతనవస్తువుజనే వీరిమతము. వీరు చెట్లయందును, కొండలయందును, నదలయందును, ప్రకృతియందును చేవుచున్నా నని నమ్ముచును. వారికి కల్లు రోగములు, కిష్టములు మంచిచెడ్డులు వీటిన్న నీ కలుగుచున్న నని వీరి దృఢనిశ్చయము. ఇంతేకాక, ముత్తొలమ్మ, గంగారమ్మ, కొండ దేవతలు, వేల్పులు, మొదలుగాగల వారిని ఆరాధించి, పూజింతురు. కట్టకొములందు జాతిరిలు జరిపించి, మేకలను, పోతులను బలియిస్తారు. కోయలయందును, కొండరెడ్లయందున్న కీమునిమతము వారు చాలమంది కలరు.

వీరు భూమిదుగ, కొత్తపండుగ లేక నామకొత్తలు, సంక్రాంతిపండుగ, మొదలగు పండుగులు జరుపుకొందురు. ప్రతికయగనమయమునందును పచ్చిమాంసము తినుట, ఇప్ప సాగాముని త్రాగుట, నాట్లమూడుట మొదలగువాటితో గొప్పవిచలురు జరిపింతురు.

కాక వివాహ కర్మము

వీరిలో స్త్రీలు పురిటిసమయమునరకు తిరుగులాడుచున్నారు. పుడుడు వచ్చిన తర్వాత వీరు మందులను తీసుకొనక, కొన్ని చెట్లకులు, వేర్లు కషాయముగా మరగ జల్లి పుచ్చుకొందురు. ఇశువు పుట్టిన కొల లేక 7-వ దినమున ఆశిశువును కడిగి నామకరణము చేయుచును. బంధువులలో పెద్ద ఏపేరు పెంపెట్టిన, దానినే పెట్టి పిల్చెదరు. త్రాగుట, నాట్లమూడుట, విందాగించుట జరుగును. వీరిలో రజస్వల సంతరిమే వివాహములు జరుగును. మేసరికము

గలుగును. వివాహము స్వహృదయము, రాశి నము అని రెండువిధములుగాను జరుగును. నవరతులలో నలెనే, ముందు నాభ్యంతరమునందుకు లినశిష్టమువచ్చిన కన్యను బంధువులుగా నైన ను కీమకొనిపోయి వివాహము చేసుకొనును. కన్యాశుల్కము గలదు. “తాళి” కట్టుట ఉన్నది. విడు, త్రాగుడు, నాట్యము మొదలగు వాటితో వివాహము ముగియును.

పిరిలో వితంతువివాహము గలదు. వితం తువు తనమరదిని నహజముగా వివాహ మొనరినతను. అట్లు చేయనియెడల ఆమెగాని, ఆమెను వివాహము చేసుకొనిన వరుడు గాని కొంతముదరా నియ్యనలెను. పిరిలో న్యభిచారము చాల మెండు. కనుకనే జబ్బులచేత పీడింపబడి, పిను క్రమక్రమముగా క్షీణింపకు వచ్చుచున్నాడు. ఒక పురుషుడు పెక్కుశ్రీమంతో నుండునప్పుడు గాని, శ్రీమి అట్టి అధికారము లేదు. పిడ్డలు లేని వితంతువు తప్పక పెండ్లియాడవలెను.

పిరిలో చనిపోయిన పిల్లలను పూజ్యము. కాని వివాహమున పెద్దవారిని శిశులట్టి, అర్థముదాన్ని బూడిదగు. ఒక కుండయ దుంచి, అక్కడనే దానినిపూజి అర్థముపైని ఒక నాటిని పాతెదగు. దానివద్దగొ కొన్ని పాలు నియ్యము అప్పుడప్పుడు ఉంచుదురు. చని పోయిన 10 దినములలో చిన్నదిన మనియు, పెద్దదినమనియు రెండువిందులను గావించురు. బంధువు లందరు వచ్చుటయు, వారివారికి తోచిన పాతితోపి. కములనిచ్చుటయుజరుగును.

వివాహమునందు వివర భాషాసాహాయిత్రాగుట, నాట్యసూతులు జరుగును. చనిపోయిన వాడు నయ్యము, లేక భూతముకాకుండు వానికి ప్రేతి కర్మలన్నియు నాచరింతురు.

శవభాషలు

పిను నవరతులలెనే ములవరకుమాత్రము బట్టలను ధరింతురు. కొందరు గోచీలను, అంగో టాలను ధరింతురు. పిరిలో కొందరికి అంగో టాకు తోకలుండుటచేత వారికి “బుజు” కోయలని పేరు. శ్రీమి తమ పాలిండ్లను బట్ట లతో కప్పరు. కాని, మెడకున్ను చేతులకున్ను విశేషముగా పానం దుడంబు వేసికొందురు. పిరిలో శచ్చాకు బాట్లు పొడిపించుకొనుట గలదు. అందమునకున్ను, దయ్యములు పట్టు కొనకుండు సురక్షితముగా నుడుటకున్ను, వానిపుకొప్పలు పోగొట్టుకొనుటకున్ను పి రిట్లు శచ్చాకుబాట్లు పొడుపించుకొందురు.

పిను కూయి, తెలుగుభాషలను రెండి టిని మాట్లాడుదురు. కూయిభాష గాండు భాషలో చేరినదిగాకన్నట్టును. బ్రహ్మ నైజాము రాష్ట్రములలోని గుట్టకోయలు శుద్ధ కోయ భాషనే మాట్లాడుదురు. పిరిభాషకు వ్రాత లికిలేదు. ఈదిగువకొన్ని కోయమాటలనున్న, వాటికి సరియగు తెలుగుమాటలనున్న వ్రాయ బడినవి—

కోయపదములు

అయ్య
యవ్వ
అన్న

తెలుగుపదములు

అయ్య, తండ్రి
తల్లి
అన్న

అల్ప	తమ్ముడు	నము చిటిచే పీడిం బడుచున్నాను. విరి
వేక	కొడుకు	మొదలె యెవ్వ వచ్చినను నుంచును
వేరి	కూతురు	కట్టివది. కోయనా వెముయందు నెక్కాది
అక్క	అన్న	మూలు, కన్నాకోర్కెలమూల శింశుబడివి. తరి
పోయి	అన్తి	కజలమున శివాభ్యాములు విద్యను వక్కగా
కీడు		వేర్చుచున్నాను. ఈభాగముందు రోష్టను

కోయనా కడు అనూయకులు. నీతిమా అభివృద్ధి చేసి, ఆసుత్రులను ఉంచి, విద్యను వ్రుగు తప్పనివాడు. వారికి అంకారము చేయని అభివృద్ధివరచి, కోయవాడకే ఆయాప్రాంత వారికి పన్నును వసలి చేయు. కాని వారి ములయందు పీలయినంతవరకు ఉద్యోగములు కీడు చేసినమేరకు దానికి తప్పక కీడు చేయ విచ్చినమేరకు కోయల జనసంఖ్య అదిరకాలు వదిలించు. త్రాము, బట్టకము, కాళ్ళ ములోనే వృద్ధి పొందగలదు.

దే వ దా సి

పెనుమర్తి పెరిగిరత్నము గారు

కవి

ఎవని కివలించును నీగము: చేసెల వాడలోన: దే
 లెను రిరినానాక, మధులింకులకాహళి ముదే! క్షయ
 చును, జగదీకమందరి! మనీషి దృశ్యధార లోపిక
 ననుపు! జను శ్కేత్రగ్రామితాపు వేడిమి గొంతి చూకునా!
 భయంక నే, అంబరనభాభవనమ్మన నీకుముద్యతీ
 ప్రియున కసూయ పుట్టినలగి పెన్నె శిగుంపు ముగిల్లినంత నీ
 నయన సుధార్ద్రోహోచిమునక వరితీపుం పాపవల్లలో
 లయ మయి యాయనాధిపు విలాసమునం బడి క్రుంగిపోవును.
 లీపెలక్షణలో గలకది న్నదియును విహంగినిగలో
 దాపులు ముమ్మరిం నాధుతానివకేదని దాగి యున్నయో

పూవులరాణీ! నీకువలపుల్ పురికించిన కంటకాగ్రన
న్యాయలి నేనుసూపే బులులై నీవేదాసు జెక్క లొన్నచుక్క.

దేవదాసి

ఓకవిరాజ, నీవు విన్నో! రసలుజగత్ప్రస్థాని మూ
యాకృతి; విశ్వపీఠికలయం దనగుంతన మీఁగి జూచి నో
యీ! కెరలులు పొద్దు జలనీర్వహణేని సతీతలోక ది
వ్యాకృతి నన్ను జూచి జడతాత్మకుడై కడు మోసపోయెడిక.

నాయవగుంతన మ్రోడలినా నను మాటఁబొంద, దైవపా
దాయతనాన మోకరినినట్టె మహాత్ముడు, పూలరాణితో
యములాడు బుధరుడు తేకువ దప్పి ప్రగాఢ మోహబ
ధాయుతు లై ప్రపావరహితక బడిపోదురు వెజ్జివార లై.

నాసౌందర్య మహాప్రవాహములు గంధర్వాళి వర్ణింతు లో
హో! సిద్ధంబ యమర్త్య మును, దివిపద్మావహంబు మోహంబునక
కోషిల్లుం బడిపోవు నాశ్మభవవిష్ణుతోగ్రకోపాగ్ని, పే
రానక మానుము మానవుండవు, వనియశ్శోభిరోచిష్ణుతిక.

అరసేమంతినీ చరణార్ద్రబాహు - శోణఘ్నస్థణసంధ్యా నవాంశులు తొలుక
నాగశృంగారి మధురగాంధర్వవాణి - దేవతలకుం గన్నడద మాధ్వీపాసి!

* * * * *

నా జననవృక్షములు పండునాడు, నాదు-వాకిటలు విచ్చి నాధుడే వచ్చిపోవు!
నాటి కనగుంతనము నీసి, నాయతీత - జననసౌందర్యమును నుపాయనము లిత్తు!

చచ్చినవాకా బలికుంటే పెట్టితేస్తా నన్నా ము
గడుసుబుద్ధి యిందో, బెనుకటి కొక పెట్టెవాణ్ణి తాచి!
అంతకన్నా తెలివిగలవాడు మరొకడు పెట్టెదాసుల వా
డొకడే! చచ్చినంతవారే పెట్టితేస్తా నన్నాడు! కాని
మా గోపాలకృష్ణుడు చురుకైన తెలివిగలవాడు గనుక
వాణ్ణి పట్టి ఆకా! పెనుతూపుంటే పొంగి బోర్ల పడక
ఈ కల్లలమారి కపటాంధ్రప్రసంధాన్ని నమ్మివుండక
గాంధర్వ వివాహపద్ధతిని మృత్యుకన్యను పరిచయమైవా
డు. బలికినన్నాళ్లు ఉప్పునడిసి ముచ్చం చూసున్న ఆంధ్ర
వీరుకిగతి కనుక్కొని కృతఘ్నాంధ్రు లందరికీ నేటికీ
గణం పూని పిరావేళ పెనుకూసున్నది. విగ్రహాలు, ప్రతి
మలు, స్మారకచిహ్నాలు, పటంబనిధులు మొదలైన
స్థితులు నిలఘన పలవంకగా వేసి, ఏమీ చెయ్యటానికి
తోక, గవర్నమెంటు వారిలాగ పెట్టుకొనిపోయి
మరివేతారు, మన కెందుకీ గొడవంతా వని. ఏమీ సుభాష
జోసుపాటి చెయ్యడా ఆంధ్రులకు ఆంధ్రవీరావతంస
మైన గోపాలకృష్ణుడు! ఈ స్మారకచిహ్నాలి పెట్టెల
చిని భర్తులంతా బలికున్నపుడే గోపాలకృష్ణునికి పెట్టి
పున్నట్లయితే బలికేవాడేమో! బంగారీలు పంఠముబట్టి
సుభాషజోసుని జయిలునుండి తప్పించి బలికించు
కున్నారే లేదా? వీరాలయినారితో ఏకాకిగా ఆంధ్ర
వీరుడు పడినయిబ్బంములు ఆంధ్రులకు తెలియక పోతే
దని నేను నమ్ముతాను. తెలిసి ఉండేవారారు. ఉండేతు
వల్లనూ, కాలకర్మ వోషమువల్లనూ ఆంధ్రరత్న గోపాల
కృష్ణుడు చాటిపోయినాడు. పెట్టి ఎన్నటికీ ఆంధ్రదేశా
నికి రాదనే నానిశ్చయము.

బలికినట్ట బాకాకా పదిహారలో! గోపాలకృష్ణ
నికి seriousness లేదని అక్షేపించినవారు, కాగ్య
దీక్ష లేదని ఎగతాళిచేసినవారు, అతిగాడు వొట్టి అస్తా
నిస్తపు హాస్యగాడిని చెక్కిరించినవారు, యాచన్యం
నేడతని గుండెకాలు పడ్యయాపంగా, గవ్య

యాపంగా, మీరు మిక్కిలి ఉపన్యాస
గూపంగా భావించించి మాస్త్రీ నాలో వాకినవోస్త
నుం దొకపట్టున! కాని చచ్చినతరువాత కూడా బలికి
వున్నా ఉన్నట్లు భ్రమ కల్గించే ఆంధ్రరత్న గోపాల
కృష్ణుని కల్గి ఎటువంటిది ఆయనజీవితానికి స్మృతి మేది!
అరిని జీవితమార్గ మితరుల కెంతవరకు అనుసరియము?

గోపాలకృష్ణుడు మంచెరిసికుడు. రసికతే అతని
జీవితానికంతా స్మృతము. రసికత అంటే మనశాస్త్ర
కారులకు భయమేకాని కనీశ్వరులకుమాత్రం వ్రాతం.
రసికులైనవానికి అరసికుజీవో పొన్న దుర్భరము. అన
లేదా కాకిదాసు, "ఎన్ని పాపఫలాలైతా వానెల్లని
నొట్టుకాని అరసికులకు రసము నిశేధించ మనిమాత్రం ఎన్ని
యో వానెల్లిన రాయచోస్తరి? గోపాలకృష్ణుడికి అజంకు
కూడా లేదు, అరసికులనుకూడా రసికులను చేయగల
రసికచక్రవర్తి గనుక.

గోపాలుడికి నాటా యిరజ్జయేళ్ల పరిధయం.
చిన్ననాటినుండి అతడు రసికుడే! నక్కనిరూపము,
చిన్నమైన ముఖావర్ణము, క్రొవైన గావధోరణి, మాట
కారిణియు, అన్నిటికన్న ఎక్కువైన నాట్యకాశలము-
ఇంకేమిటి బోటు రసికము! ప్రపథమము అరిని పరిచ
యము నాకు ఆంధ్రవీరుల రంగభూమి అయిన కొండ
జిల్లిదుర్గముమీద కలిగింది. ఆంధ్రవిద్యార్థి మహాసభ
బందరులో 1904 సం॥లో జరిగింది. సభాసంతకము
కొండవీడు దుర్గము నర్మింపబడినది అందరము సంకల్పిం
గుకొన్నాము అసందర్భములో గోపాలుడు కూడా
అక్కడికి విచ్చేశాడు. కందుకోజు లున్నాము. తలడు
గోపాలు గోపాలుడి కుబ్జుతోను, సంగీతముతోనూ
తెండుగంటల్లాగు ఎగిరిపోయినది.

గోపాలుడు తరవాత పెద్దవిరువులు చదవటానికి
సీమకు పోయినాడట. పండితుల ప్రాశ్నా పరిచయము

కూడా పొందేవాడు. మిక్కిలి చేయి జాగ్రత్తగా ఉంటే, రోజుకి భామణి ఆనందమనోహరస్వామి పంజాబీగా, ఆయన సతీమణి గోపాలజీ గానపై పుణ్యాలికి అబ్బరపడి సామంతి గోపాలకృష్ణుణ్ణి ప్రాంతం వెళ్లుగా ప్రాంతం చాచి, నీమలో భాగవతివ్యాధి సంఘానికి కాళ్ళదర్జీగా వుండి చాళ్ళకృష్ణ ప్రవర్తించాడని, భాగవతేశానికి దిగిరి సంకీర్ణం మహాదాక్షిణ్యముతో నచ్చాడని విని యెప్పటికప్పుడు మహాదానందము పొందుతూ వుండే వాడిని. చెన్నపట్టణంలో విజ్ఞానిగూ హాస్యలుగూ ఒక సారినీ, భజనాడో గడవరుకేలలో పోయి గంగ రాజ కృష్ణరావుగారింట మరొకసారిన్నీ అతని పరియము కలిగింది. నీమకు చెల్లి పన్నుపట్టికల్లా వేమంజైకపుకత్తు పోయి చిరుగడ్డపు ప్యారివెకత్తూ, సంగీతములో కంపితకత్తు పోయి గీతగోవిందపుకత్తు ద్యోతకమైనవి. ఆప్పటికి ముఖపరియముగా రానువులోకి దిగింది కొంతకాలం. అంతకు మునుపు నుంటూరు ఎమెయార్స్ అనే నాటకసంఘములో మే ముఖ్యులయ్యామెంటు ర్లమే. అతను ప్రజల వుండటంపై పెద్ద పెద్ద రాజవేషాలు కూడా వేస్తుండేవాడు. నేను కుర్రవాణ్ణి గనక చూచి ఆనందించేవాణ్ణి.

కొంతకాలానికి చెన్నపట్టణంలో ఆంధ్రసాహిత్య సభ, ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తుకు సాంగీతో పాటగానో, 1919 సంవత్సరము శివకాలములో జరిగింది. ఆసభకు గోపాలుమో, మిక్కిలూ అబ్బూరు రామకృష్ణరాయమో విచ్చేశారు. గోక్షహాలు ఎదురువున్న హట్టలుమేడ నున్న మువసారాలో నేనూ, గోపాలుమో, రాజ కృష్ణరాయమో, మరిదొరు ప్నే హేతులూ చేరి మాన్యునివుండిగా ఎవరో నన్ను కాస్తా సంగీతం పాఠమున్నాడు ఆప్పటికే రాష్ట్ర పద్యాలు గిలుకుతూ వుండేవాణ్ణి. 'సంఘమపాలుకు దరిద్రమా' అని పాడి చుటగానే సాగదీయించుకోకుండా పాడేప్పుభానం కలవాణ్ణి గనక వెంటనే రానుప్రియ రాగములో "ఆడవి, ఆడవి, ఆన్నులమిన్నా" అని నేను గదించినపాట పాడినాను. పాడిగానే బ్రహ్మ సంవత్సరమున ఎంతో పొంగి, "చ్యుతిసమయంలో పాడే రాగం ఇది, భాగం ఎంతో పరసంగా వుంది." అని

మెన్నుకున్నాడు గోపాలుమో. మిక్కిలూ దొనరితల లూచారు. నాకూ heart ఆరడుగులు expand అయింది. భేష, ఇంకొక్కటి కానియ్యి మన్నాను గోపాలుమో; మిక్కిలూమో ను స్థరించారు. జంతుమోడా తీరి పోయింది. వెంటనే, "పాపకమ్మలో పుడక నేటికేలు పడకనిది" వేచా! ముద్దునులూల్ ముద్దుబోవగా మల్లు విరిచానో వేచా!" అనే సాంతపాదను యమునాకళ్యాణిలో పాడి వినిపించాను. వినే విసగానే గోపాలుడు అకాకికానే ప్రారంభమైవాడు. "తొ" చేరినా స్వగతి నూ వ మబోధప్రావ్యం భాగిరిరాని జననాంతర "సృదాని" అని కాళిదాసు చెప్పినదిగా యేమి జ్ఞాపకం వచ్చిందో కాని, కొంచెమునేపు విచారించి అంగీచించి, సాత్వా బాంగా "ఈ రాగం ఎక్కడనుంచి పట్టివచ్చిందో? ఇది నాస్థాయీరాగం. నాలో ఎక్కడో నిద్రపోతున్న యారాగాన్ని మళ్ళీ మేలుకొలిపావోయ్! పద్యభావ మెంతో పొగున్నదోయ్! నాగురు ఎందుకు నీమందిగ? భూపానికి మాదా చాలకు!" అని సాగిస్తూ ప్రారంభించాడు గోపాలుడు. వెళ్ళబానులా జ్ఞానే వెంటనే పాట నింగీ ఘో! ఏకజన్మగారిచేతనో తర్జుమా చేయించి Nobel Prize కోసం ultimatum పంపించేవాడినే! ఎల్లాగో దైవం ఆజెడత తీర్చించాను, నాప్రభుమా అని, ఆంధ్రుల పుణ్యం అని! గోపాలుడికి నాకూ మనసు మనసు అలకానికే యమునాకళ్యాణిరాగమూ, నామద్దు నులూ పాట ముఖ్యకారణం అయినవి. యేమిద్రిమా కాని, అప్పటినుండి గోపాలుడు నన్ను మిక్కిలొటిలో, అంత రంగనోషిలో చేర్చుకొని ఆ మరణాంతము ఆదరించాడు.

గతేం "ఈవేళ పూటకుళ్ళ ముక్కి నాకూ యుద్ధ మైపోయింది" అని కన్యాశుల్కములో కంపెంటు చేసి నెల్లుగా గోపాలుడికి అగనికు దైవవాళ్ళకి ఎప్పుడూ యుద్ధ మూతూనే వుండేది. ఏల పాటలు, జంగమకాళు మొదలైన పురాణులవిగాన వేళనిరిత్రసాధము నిర్మించాలనే గోపాలుడి భావము Rajahmundry Training College వారి క్లాస్ బోధకుడుతుండి బాతీయవిద్యకూ విలాతీయ యంత్రవిద్యకూ పోషకుడన దినేవాడము బందరు బాతీయకళాశాలవారి క్లాస్ నెచ్చుతుండి అది గతే

కనుకు సంబంధించిన విషయము, గోపాలు హాస్టుగా, 'all a question of taste.' పూబహుల్ల మ్మ తింహిం ఎంతి taste వుంటుందో చాంధసపదలమిదా నజిం నబడే ఈ పూబహుల్ల మమవులమల (educational hotels) వదువులో అంతి taste (రసికత) వుంటుంది. అందుకనే గోపాలుడు పై రండుకి రాకాలలో ఉద్యోగముకు తిలోచకా లిచ్చాడు. ఇచ్చినందుకు విచారించక చీరాలనమిషములో నాడతవు కనదిమనంలొ ఆంధ్ర విద్యారీకగోష్ఠిని నెలకొల్పినాడు. "Proximity with the Infinite" లభించిందని సాంసిహితూ వుం దేవాడు గోపాలరసిక చక్రవర్తి.

కాని ఆరసికులైన ఆంగ్లప్రభుత్వమువారు ఆరా మములంతి చీరాలలో ఆసహ్యమైన మ్యునిసిపాలి.ని బలంతముగా యోర్పులుచేశారు, ప్రజలంతా వద్దని మొత్తుకున్నాను. రసికుడైన గోపాలుడికి ప్రభుత్వంవారి ఆరసికచర్య మాచేసికి ఆసహ్యం అయింది. వెంటనే ఆలాలగోపాలు ఊర్లోజనాన్ని తేవడిమకొనిపోయి వన వాసం చేయించాడు చీరాల తీవ్రనామిడితోల్కున్న. దేశము అట్టుడికిపోయింది. ప్రభుత్వమువారు గడగచా చాలిపోయారు. గాంధీమహాత్ముడిదాకా దేశం దీనాగ్ర. వచ్చియాచాడు మహాత్ముడు. మాచి ఆకీర్వడింది హుమ రిచ్చాడు. ఆంధ్రమహాజనులు గనసాహాయ్యము చేశారు పుష్కలంగా, కొందరు నూకాయుల పెద్దలనున్నప్పటికీ.

ఇంతటిలో బరంపురం ఆంధ్రసభలు వచ్చినవి. చీరాలగ్రంథపారాయణానికి గోపాలుని సభ కావ్యంని చారు. ప్రభుత్వమువారు కంగాల్ గోపాలుని వాగ్దం ధము చేయించలేనని మాచారు. గోపాలుడు ప్రభుత్వము వారిది ఢిక్కురించాడు. సర్కారువారు గోపాలుని పట్టు కొని పైరుచేశారు. అదంతా ఒక పెద్దభారతకళ. ఆభా రతం అన్ని పర్యాయా వ్రాసిపెట్టివుంచాను. ఆంధ్రలో కానికి అడిగినప్పుడు అనుమకు సమర్పించాలని కసితీరక ప్రభుత్వమువారు కెంహింకేసు సెట్టినారు, Prince of Sections అని గాంధీమహాత్ముడి ప్రస్తుతిగన్న 124 A, I. P. C. క్రింద గోపాలుడిని అరెస్టుచేసికి! కాని గోపాలుడు తన రసికప్రసంగముతో న్యాయాధికారిని

హిల పోటీకి తొమ్మిది నెలల వికీతై కుతోతే తైలవద్దాడు. సర్కారువారు చిన్నబోయారు.

తిరుచివాపల్లి జైలులో యేదాది వుండివచ్చి గోపాలుడు గాంధీమహాత్ముని ఆసహాయోద్యమము అగ్రి కికపద్ధతిని వదుస్తున్నదని గ్రహించి నాను, నెహ్రూ మొదలైన రసికులకు చేయూతఇచ్చి స్వరాజ్యసమితికి బానుగా నిలిచి, కాంగ్రెస్ మహాసభకు కాన్వెషర్ గా ఎన్నుకోబడి చాన్వెషర్ ప్రజ్ఞ ప్రవర్తించి దేశసేవచేశాడు. కాంగ్రెసు హక్కునం ఖాళీ యిందని గ్రహించి ఊ యాగ ఉపన్యాసాలిచ్చి నూరార్లు చొప్పున పోగుచేసి కాంగ్రెసుసంఘాలకి దానంకేశాడు గోపాలుడు. దేశ మారి ఆనందభరితురాలైంది. కాని అంతలో ఎవరివట్టి గొట్టంకో యేమో కాని గోపాలుడికి కోగబాధ పంప కములాగు యేర్పడ్డది.

మొట్టమొదట జాంబయి మలేరియా జ్వరముగా తొరబడి, తుయగా మారి, మారియై కోగము మగోపా లుని తనసొట్ట డెట్టుకొన్నది. అంబిడ్డలు గోలన చేదం ప్తున్నారు. ఆంధ్రలోకము ఇల్లాడుకున్నది. మిత్రులంతా నిరుత్సాహంతై విచారముతో కుమిలిపోతున్నారు. ఏడి? లేడుగా మగోపాలుడు! రాదుగా తిగికి!

గోపాలుడు రసికచక్రవర్తి. ఆనందకుమారస్వామి పండితునిగోసూప "అభినయదర్శన"మును ఆంగ్లమున "The Mirror of Gesture" అనే పేరుతో రసిక లోకానికి దానము కేశాడు. నిత్యకళ భారతీయ సమాజ మైన భావస్ఫురణలో ప్రకాశించునదని ఘోషించే నాడు. సంగీతములో కూడా రాగన్యాయ, రాగరేఖ ప్రధానలక్ష్యలుగాని పంగులపంఖ్యగానని పాడియాపి సిద్ధాంతము కేసేవాడు. అగ్రమ ఏరాగము పాడినా తీవకళ ఉత్తీవకుతూ వుండేది. నాదము సింహనాదము, కాని అతి శ్రాన్యమైనది. అదిభట్ల నారాయణదాసు, మహమ్మదు హుసేనుగార్ల గాత్రాలు గోపాలుడి గాత్రా నికి సరిహాలుతివి, సంగతికేశాడంటే రసమూ, తీవకళా ఉత్తీవదనలసిందే! శ్లోకంగాని, పద్యంగాని కదివాడంటే ప్రత్యక్షర రసస్ఫురణ కావలసిందే! ఎంత సమాసమైనా

విప్రుడు కృష్ణుడు లేమిచే వెంటలు బడుచు - తనకుటుంబముఁ బోషించుకొనఁగ లేక
 ధనము నార్జింప మాననంబునఁ దలంచి - జబబిధిని దాటి దూర దేశమున కేగె.

కొంతకాలము గడిచినయంత, నతఁడు - ధనము గలియించి తనపురంబునకు వచ్చె
 పారు లెల్లరు నత్యంతగౌరవమున - వాని వోహ్లాది నచ్చిరి స్వగృహమునకు.

భర్తరాకకు ముద ముది వానిభార్య - కమ్మనెయ్యియు, కూరలు, గట్టిపెరుగు,
 పిండివంటలు వడ్డించి శ్రీతితోఁప - దనివి నీలుఁగఁ బతికి భోజనము పెట్టె.

ఆతఁ డవి యెల్లఁ గడుపార నారగించి - ఇట్లు వచియించె “సాధ్వి! నే నింటనుండి
 లరుగునవ్వడు చిల్లిగ వైవ్ర న లేదు - ఇన్నికూరలు భక్ష్యంబు లెట్లు వచ్చె?”

ఇందుఁ దక్కిన వన్నిటి కేమి గాని - ఇట్టిపెరుగును జవిచూచి యెన్నఁ జేఱుఁగ,
 ఎట్లు లభియించె నీ కిట్టిగట్టిపెరుగు? - గేదెపెయ్యయు మనయింట లేదు కాదె?”

అనుచు నవ్వచు నాయితీ యనిమ విట్లు:- “గట్టిపెరుగున్న మీ కెంతోకాంత యనుచుఁ
 గొంటి నొకగేదె మనపొరుగుంట నున్న - కంసలికి గుల్లుగుట్ట తాకట్టు పెట్టి.”

“ఎచట కొంటివి? మనయింటి కెదట నున్న - యట్టికంసాలిచెంతనా? అమ్మచెల్ల!
 నిక్క మగుగేదె కా దది లక్కగేదె - సుమ్ము, కంసాలి యకట! మోసమ్ము చేసె.

అనుచు నాతఁడు వచియింప, ననిమ నింది:- “సేదావచనంబు చోద్యంబు గాదె నాథ!
 లక్కగేదెలు కలుగునే యక్కడెన? - ఎవ్వరేనియు విన్నచో నవ్వ రొక్కా?”

“ఎవ్వ రెన్నివిధంబులు నవ్వ నిమ్ము - ‘నిక్క మగుగేదె కా దది లక్కగేదె’
 అనిచు ముమ్మాటికిని వచియించుచుంటి” - అనుచు నతితోడ గట్టిగ ననిమ నతఁడు.

‘గడ్డి మేయుచునున్నది;’ ‘గడ్డి మేయు;’ - ‘పాల నిచ్చుచునున్నది;’ ‘పాల నిచ్చు;’
 ‘పేడ వేయుచునున్నది;’ ‘పేడ వేయు;’ - ‘దూడ లీనుచునున్నది;’ ‘దూడ లీను;’

అటుమొదలు నీతికి జూచుచు - ఇదిగో వాడినను, నదిమూల నీతిను నొక
కాను నట్టి మూటచే నట్లు నడుచు - పెండ్లివాడే 'వేదము' యనుచు భక్తి.

అంత నీతి భక్తితో - అమె భక్తి: - "వాడ పెట్టితి! అది లక్క నేరె యనుచు
మీరు ద్విధముగ మడిచి నమ్మితిరి యేని - ఋణపు చేయుచు 'పాతు' వేడని చెప్పి."

"అట్లు వ్రేన, వచ్చించెద నతివ! వినుము" - మున్ను నే నీపురంబున నున్నయపుడు
కుండలంబులు చేయుచుకొనఁ నలంచి - మూడుబంగారుకానులఁ గూడఁజెట్టి-

ఎరుట నున్నట్టి బస్తావియుంటి కేగి - 'కూచి'! నీకు నే చెప్పిఁ గూరింక
నట్టికుండలంబుల జత కట్టవలయు" - అచురు బీతికి, నీతి నదిను నరెడు.

'ఇరుగు పొరుగున నుంటిను నన్ని వాటి - లోతివాడనె నలుక నీతికి?' ననుచు
మంచిమూటల నన్ను నమ్మంగఁ బలిక - క్రీస్తుముగఁ గుండలంబులు చేసి యిచ్చె.

తూన్య తూచితి, నరిమైన తూన్య తూగె; - గీటు పెట్టితి, మేలిమిగీటు వచ్చె;
నాణ మరసితి, చక్కనినాణ మమరె; - సంరసించితి, పనిజగిసంరసకును.

కొంతకానుము గడచినయంత, నపుడు - పెద్దకోమలియింటను బిడ్డ మొకటి
జరుగ, సంభవనంబున కరిగియుంటి; - ప్రోవులాడిరి వొడ్డిలో బానయలు.

చెవులు నట్టిక నను లొగ పెట్టికొనుచు - ఇది! మారవిపోరి మేది చెప్పి? -
పెంట్ల నీ కుండలంబులు పెంట్లకు మరుచు - లొట్టనడి యావలికి నచ్చె లోనిలక్క.

చెవులు చేతులఁ నడపుచు నినలు బడితి - మనమునం దిట్లు లొపిపోకొనుచు సంగః
మాయుగే! బిడ్డఁ బెంట్టిమాయ చేసె - మంచిమూటల నన్ను నమ్మంగఁ బలికి?

లక్కపోఁగూఁగి యేగఁగొట్టివాని - కొక్కలెక్క - ను చేయంగ లక్కగేడి?
కాన, చెప్పిచునుంటి నోకాని! వినుము - నేరె కాదని మతి లక్కగేడె కాని."

౧

అతడు ప్రాంతములో కిక్కిరియించుచు
జన్మించినాడు. శ్రీమంతులు దరిద్రులను
పెట్టే బాధలన్నీ అతడు అనుభవించాడు.
రెండుమూడువార్లు ఆకారముగా చరిత్రలు
లో వాగము చేయడము కూడా అతనికి సంభ
వించినది.

ప్రజలందరూ భాగ్యవంతులయ్యాడే తనను
జ్ఞానం. భాగ్యవంతులు నేనులో ఉన్న
కావ్యమును విశ్వంను చేయుటకు అతడు
కొన్నాను. ఆ స్వాత్మ్య ముష్టములో అతడు
హా పొగ్గొన్నాడు. చరిత్రలను గోపన
పడగొట్టుతుండగా ఒక రాత్రి అతని మీద
పడుటచేత అతడు మరణించినాడు.

౨

అతనికి పూర్వజన్మ వచ్చినది. ఆమెరికా దేశములో
పుట్టాడు. స్క్రీలండులో జన్మించినాడు. అతనికి
స్వభాగ్యభిమానము మెక్కువగా ఉన్నది. స్క్రీ
వాల్స్ స్క్రీలండుములో జన్మించిన హార్
వ్యమును అతడు మంచి నహించలేక పోయా
డు. వారిలో కలహము పెట్టకొన్నాడు.
వాల్స్ ను దూషించినాడు. తనకుముగా ఒక
తెల్ల జొర తువాకి తెచ్చితిరి అతడు మరణించాడు.

౩

అతనికి పూర్వజన్మ వచ్చినది. ఆఫ్రికా దేశములో
జూయో దాతలో అతడు పుట్టాడు. "జూయో"

దాతలో జన్మించినాడు మెక్కువ. తన జాతి
నాయకుడు ప్రక్కజాతి నాయకుడికి పొంగి
యున్నాడు అది స్వచ్ఛలముకు భంగమని
అతడు తనజాతి నాయకుణ్ణి పురిగొల్పాడు. అం
దరూ యుద్ధవెన్నుకులయ్యారు. ఉధయ జాతు
లకూ మారినయ్యవలెనది. జాతి మారింది
నని. ఆయుధములో మిగిలిన నారిజోనాలు
అతడూ మరణించినాడు.

౪

అతనికి పునర్జన్మ వచ్చినది. అతడు
హిందూ దేశములో పుట్టాడు. ఇంగ్లీషు
నారి అధికారం దేశములో అభివృద్ధిచెందు
చున్న రోజులు. అతడు పాక సిపాయి. స్వతం
ప్రేచ్ఛ ఒకకారణముగా అతడుకూడా ఇతర
సిపాయిలు పోవాలు ఇంగ్లీషువారిపై తిరగబ
డెడు. హిందూలయకొన్నాడు కాని హిందూ
వారింటి మరణించినాడు.

౫

అతనికి పునర్జన్మ వచ్చినది. అతడు
ఇంగ్లాండులో ఉన్నత కుటుంబమున
జన్మించినాడు. మంచిచదువులు చదువుకొ
న్నాడు. మంచి రాజకార్యధురంధరినని పేరు
పొందాడు. స్వదేశమునకు అంతర్జాలమున
మంచమంచి సంపాదించాడు. "ఫారెం
యలకు స్వాత్మ్య మియ్యవచ్చునా" అంటే,
"ఇయ్యసాదకు" అన్నా పేరు.

శ్రీగద్వాలసంస్థానపురెడ్డిరాజుల గురుభక్తి ఆదిపూడి ప్రభాకరవి గారు

శ్రీ రామభూషనుల, నీ-తారామతోగోగన, సుభాధామమహా
దారయశస్సారతర-శ్రీరాష్ట్రవిహారిహారి, కేశవ, శౌరి !

చలుగుత్తుంగతెరుగశోభితము కృష్ణాతీరము దాయహా
బలుబట్టినరసింహ దివ్య : ద సేవాధుర్య శ్రీరంగ నా
భలనవోభన నామదోకుని నీతారామ భూపాలుఁ డ
శ్యలఘుం డాదటఁ గొల్పెఁ దచ్చరణ భక్త్యాపూర్ణచిత్తాల్లఁ డై.

కనకాంబరంబులు గణన కెక్కుడు గాఁగ నర్పించె నురునిపాదాబ్జములకు
రజతస్వరూపముల్ రాసులు వోసి యర్పించె దచ్చరణ రాజీవములను
నవరత్నమయ భూషణములు సంఖ్య లొసంగి యెఱుంగె దద్వప్నిపంకరుహయుగళి
మాడబోవేత భోజనతుష్టి యెసఁగ నేమించె దత్సవద్య వినతుఁ డగుచు
హస్తీ తురగశతాంగ పల్లంకికాది-దివ్యవాహనములు నివేదించి భక్తిఁ
బూజ లొసఁగె నీతారామ భూకవచం-నతులు నుతు లొప్ప శ్రీరంగనాథయతికి.

కాబ్బులుంబుచేరఁ గత్తుల చకచకల్ దినమణిద్యుతులకుఁ దేజు లేన
రాహుస్థులుంబుజాల రహి వహించు తుపాకు లమరారులకు మత్తభ్రమణ మొసఁగఁ
బలుభటోద్భటహస్త పర్యటన్ కేశన పటలుంబు సురల కథయము సూఁ
నాశావకాశి మాద్యస్తూర్య ఘోషమ్ము లరు పించు శుభసమయమ్ముఁ జాట
స్వారివెడలిన సంయమిస్వామితోడ-నరిగె వరసింహులెలనఁ బ్రహ్లాదుఁగిది
మోడ్చు కేమ్మియును నరమోహ్యచూడ్కి-కొమరు మిగులంగ నరపాలకుంజరంబు.

అఖిలదీప్తవాత మాత్మత్యంబుగా నరసి యీషణముల నడచువాని
వైహికభోగమ్ము లన్నియు నమ్మహా మాచూవి కప్పనఁ జేయువాని
నవ్యాజ కరుణామ్మ తార్ద్రమై శోభిల్లు హృదయంబుతోడ వర్తించువాని
సరసఁ జేరిన యెట్టి చండాలునేసియు సచ్చరిత్రునిఁ జేయఁ జాలువాని

సర్వశోభనవితతి కాస్పదము విష్ణు - దేవుడదనెన యనుచు బోధించువాని
నెడింగి నేమిచ నేమిచి మొఱుకఁ గాంచె - మాన్యుఁడు మావిభప్రేతానురక్తి.

సంప్రదించునూపు లొప్పుగఁ గ్రాలెడు చండభానుండు వెన శీతభానుఁ డయ్యె
మిన్నుమన్నును నాక్రమించి వచ్చెడు కృష్ణ వేణుమ్మ రుచిరానివేణి యయ్యె
గాలిడ్డఁ జూచుటఁ గాల్పు చుండెడు శిలాశలములు మిహిర శీతలము లయ్యె
నెల్లగలిమంటలఁ గురిసెడు ఖనికర కరములు గాంగశీకరము లయ్యె
చిట్టిదొరసాని ముద్దలనట్టిఁ గూడి - భక్తిరవసూఁ డగు గురుస్వామి సాగ
నంప సోపానములు డిగి యల్లనల్లఁ - బల్లకీతోడ నడచు మాపార్థివునకు.

అందోళి కావరోహణవేళఁ గై దండ యొసంగి పావలు మ్రోలు నుంచునపుడు,
సోపానములు డిగ్గుచో నడుగడుగున కెచ్చరించుచుఁ బరా కిచ్చునపుడు,
నడవపై నెక్కునప్పుడు పార్శ్వములు కాచి పాయక శ్రమ లేక పట్టునపుడు,
పాయఁ ద్రోసెడుతఱి బాదనద్యులులపై శిర ముంచి ప్రణతులు నేయునపుడు,
ఎంతవినయంబు, నయ మొత్త, మొత్తభయము-భక్తి యొత్త యీభూపాలశరివృథునకు
నంచు జులజల బాలె బాష్పాంబువులను - నయనములనుండి శ్రీరంగనాథదండి.

ప్రాచీన పుణ్యంబువశమున వచ్చెఁగా కిట కేల తా వచ్చు నీఘనుండు
వచ్చిన వచ్చుఁగా కిచ్చుమూఁడెండ్లు నేమిచు భాగ్యంబు లభించు నెట్లు
లదియు లభించుఁగా కల మహాత్ముని కేల కలుగు నాపయి నిత కనికరంబు
కనికరంబును గల్గెఁగా కేల యింతటఁ బైసంబు తొనెట్లు ప్రాప్త మాయె
ఇంక నెక్కడిగురుసేవ, వేడ తీర్థ - సంస్మరణ మేవ, వేడప్రసాదభోగ
మనుచు దల వంచుఁ బలివించు మనుజునాథుఁడంచుఁ గన్నీరు గురువియోగోత్థచింత.

అన్యాయనానకంబుఁ డైన నాథుని నేడు భంగాలఁ బెట్టఁగా వలయు ననుచు,
రత్నముల్ లెల్ల నేరమణి కిచ్చునో నేడు, పని బూని నట్టుకో వలయు ననుచు,
గూడికూడని యిట్టి కూటంబునకు మదిఁ గలలోతు చెలిసికో వలయు ననుచుఁ
దనపొం దతనికి నచ్చుచో వచ్చిచో యొక్క-బాస నేసికొనంగవలయు ననుచు,
వార్ధి జేరంగఁబోవు సంభ్రాంతి యెసంగఁ - బటచు శ్రీకృష్ణ వేణుమ్మ భాగ్యమహిమ
నొదవె నాయమ్మ కపుడు శుభోదయముగఁ - బరిమగురునాథుచరణసేవావిభూతి.

ముడిచి కెందమ్మి పూవు లిదే బుచ్చు జయ్యనఁ నీవి విష్ణుకరణి
 పల్లిన జడ నూచి యలరువా రెవ రొంచు పొడవుకేలి విరజోయుకరణి
 గట్టిన వెలికోక గారచు కేమని విప్ప యయ్యది పాజవేయుకరణి
 దాల్చిన ముత్యా దామమ్ము లే నొల్లకే యని వెనఁ ద్రెంచివేయుకరణి
 వీచునీచీకరమ్ములు విఁతి మోక్కి - సిగ్గు విరి మొగ్గులుగ వర్చచేసి గురుని
 కేగఁగఁ బోయ యిచ్చే మాక్కుష్టవేణి - పతియు యతియును నివ్వెరవడి భజింక.

మామూకురంగంబు మహిఁ గూల్చు జనుచున్న రఘుకులస్వామి నారాచ మనఁగ
 శంతరితుంబు అన్మృతకుంభము పూని పాచుచున్న విహంగపతి యనంగ
 నుదయార్కచింబులు నుమియఁ బోగయి నేగు చంద్రధితుల పుంజం బనంగ
 బాణాసురప్రాణ పానాశఁ జనుచున్న శార్దూల నిర్గతసుదర్శన మనంగ
 భ్రాంతి యెసఁగొల్పు చామూఁ పాత్ర పూర్వ - త్థిపుంగవు శరసింహదేవుఁ డున్న
 పూన్ముప్పికితో బోయ నుడికి కృష్ణ - వేణి కద్దరిఁ జేరి బృహస్పతి యలర.

ప్రాభాతసూర్యచింబము ప్రాచిఁ బ్రాకువో బరిభవితైషు నోహుఁ బరిహసించి
 వనవిహారాధింబు చనుచు మేరువు నెక్కు వైరావతముసాంపు జేర ముడిపి
 భూభార మటు దించి పుట్టపై కేతెంచు భోగిగ్రను సాగ నెల్లి బట్టఁ జెట్టి
 వైత్ర్యలోకకుకూలదహనుఁ జూడఁగ నేగు నాకకర్మంది విన్నాణ మడఁచి
 అల్లనల్లన నవలిగ ప్తాయఃతీంద్రుఁ - డెక్కి గమ్యస్థలంబు నిం వెసఁగఁజేరె
 బతియు నాదిక్కునకు సమస్కృతి యునర్చి - సౌఖ్యరంగంబుఁ జేరె విశ్రాంతి యెసఁగ.

రవీంద్రుడు*

గరిగిపాటి రామమూర్తిగారు, బి. ఏ.

బెనిఫిటూరములో తిరగి సంగితమున గ్రహించు చుండు, న
 బృలరిపు డంబుదావళు బంపి సున్నప్పి నోనంగు, స్వప్తిలో
 గలుగు రహస్యపారమును గ్రాహ్య మొనర్చి కవిత్వవర్ణమున
 గలుగగ కేయు నీవు రవికంఠును, నిద్రునికంటి మన్న పై.

* శ్రీయుతి కాశీభట్ట సుబ్బయ్యశాస్త్రిగారి సంస్కృతి శ్లోకమునకు భాషాంతీకరణము,

బోధనాపద్ధతులు

[19-3-1927 వ తేదీని రాజమండ్రి బోధనకారేణిలో ఉపాధ్యాయులకు వార్షిక శిక్షణాసంఘటనలో, ఒకపాఠవిద్యార్థి చెప్పిన వ్యాసం.]

“బోధించు” అంటే ఒక తెలిసిన వాడు ఒక తెలియనివాణ్ణి దగ్గర కూచో బెట్టుకుని, ఒక కొత్తవిషయం పట్టుకోచ్చి అది అరిటికెండు బలిచినట్టు చెప్పి, “చెప్పాను, నా పని అయింది” అని ఊరుకోడం కాదు; వాడి చేత “హం” అనిపించి “అదా! తెలిసిందండీ” అనిపించడం. అనగా బోధనలో ఉపాధ్యాయుడూ, విషయం, విద్యార్థి ముగ్గురుండాలి; కాని ఈముగ్గురూకాక మరొకపదార్థం ఉంటేనేగాని బోధనక్రియ నెరవేరదని జ్ఞానుల ఊహ. అదే మిటుంటే, విద్యార్థి అయినవాడికి చెప్పేవాడి యం దుండవలసిన ఒకభావం. విద్యార్థికి మేష్టరంటే ‘హడలో’ ఉన్నానరే — యముద్రా వీడు, తప్పట్టుకుని చంపేస్తాడా — అని. ‘భయం’ ఉన్నానరే — యమకింకరుడురా వీడు, అదే తన్నడం తన్ని బాధిస్తాడేమో — అని. ‘భక్తి’ ఉన్నానరే — సృష్టించిన దేవుడా, నేను మొక్కాల్సీ — అని. ‘విశ్వాసం’ ఉన్నానరే — యజమానుడురా, నేను నేమిచాలి — అని. ‘సమ్మతం’ ఉన్నానరే — జ్ఞానిరా, నేను ఆశ్రయించాలి — అని. ‘గౌరవం’ ఉన్నానరే — అనుభవ శాలిరా నేను వినాల్సి — అని. పోనీ ‘స్నేహం’ ఉన్నానరే — సహవాసిరా, నేను తిరస్కరించనా — అని.

అఖరికి ‘స్నిగ్ధభిషిగూఁడు’ ఉన్నానరే — అవతల మేష్టరికి రాకపోడం అనుమానం అయినా, నాకు రాకపోడం రూఢిగదా — అని. అలాంటి భావం ఉన్నన్ని నాన్న మేష్టరులో ఉండేది చదువు; మేష్టరుయందు గురుత్వం ఉండేది. ఆతరవాతనించి కుర్రాడిలోనే గురుత్వం ప్రవేశించింది. అనగా, అప్పటిదాకా విద్యార్థి విద్య అర్థించేవాడు, అక్కణ్ణించి ఆ అర్థించడం మానుకున్నాడు. మానుకుని “విద్యకోసం మరి నేను బయలుదేర్చు. అంత అవసరంగా ఉంటే విద్యనే నాదగ్గరికి రమ్మనంజీ. నాకే పట్టింది? కావలిస్తే ఏమన్నా మధ్యవర్తులకి నాలుగు రాళ్లు గిరవబెడతాను.” అని విగసి కూర్చున్నాడు. అయితే గాక, అందు అర్థించక పోయినా సరే “మీ మాత్రం మా కొచ్చింది బోధించక మానం” అని అనేక కారణాల వల్ల ఉపాధ్యాయులు విద్యార్థిని పట్టుకున్నారు; ఆలోచించారు. “ఆ. ఏమిరా ఇ. కుర్రాడు ఇట్లా వినిపించుకోకుండా నచ్చాడు; ఏదీ కల్లు పం లేదే! ఏడు దేవుడు. వీడి మనస్సు కనిపెట్టాలి. ఇన్నాల్లనించి ద్రోహంచేసి పిట్టే కేవలం కుర్రాడి కిందగట్టి చదువు పెగచెప్పి నెగ్గుకుపోతున్నారు కొంచెం. అలాంటి అన్యాయం జరగకుండా కట్టదిట్టం చెయ్యాలి” అని స్థిర

శ్రావణమాసము]

నిచూచు. “కుక్రూడికి వెలియకపోవడానికి కారణం కుక్రూడు కాదు, మేష్టకుగారి వెలివి తక్కువ” అన్నాడు. అంతటితో మరి మెదడు వెక్కిరిస్తూ మెథన్ తియ్యమన్నాడు.

అవలంగా బోధనావర్ణములు వెలిశాయి. ఉపాధ్యాయుడు తనకి ఉపాధా మహానయ్యను గదా అని విశేషాలు గబగబా అదే నాగుడు కింద ఊరికే చెప్పి పాఠశాలకు వచ్చాడు. అంత తుంటి కొత్తంగా ఏముంది? ప్రతినెలగతీ కూడా నున్నా కుక్రూడి బుర్రకాయలోనే ఇదివరకే ఏమూలో దాగుడు ముచ్చీలు ఉదయా ప్రియం. అది ఎక్కడ చుట్టుబందో వెలికి బయటికి లాగవచ్చునీ మాట్టరిది అన్నాడు—ఇదే ఎలిసిటింగ్ మెథన్ అంటారు. కొందరు ‘కుక్రూడికి ఏవోకాస్త అంచయిచ్చి వెల్లింపాలి; తేజాపాతే చిదవడు’ అన్నాడు. కొందరు వాడు ఏం కావాలంటే అది చెప్పి మన్నాడు. వాడేమీ వద్దంటే ఉరుకోవడమే విద్య అన్నాడు. వాడు ‘ఎవ్వడు, ఏది, ఎంతవరకు’ కోరితే ‘అన్నాడే, అదే, అంతవరకే కానీ’ మన్నాడు. వాడి బుర్ర సుజుని అంటిపెట్టుకుని కొన్ని గొప్ప లక్షణాలు ఉంటాయి; వాటికి సన్నకారు పట్టింది ఇవనిలికి పెల్లగించడమే ‘ఎవ్వకేరను’ అంటే అని, ప్రతిమనిషి వెళ్ళే రివ్వగలడు. ఇల్లొక్క ఒక్కొక్క కొత్త ఉపాధాతో, వెకటి వర్ణముల్లో లోట్లు తిమరు పూడిచాలి అని ఎవరి ముట్టకు వారు చెబుతూ, ఒక్కొక్కటి చొప్పున, అతేకమైన నాడబోధనా వర్ణములు బయలు దేరేశావు! దానితోటి ఏం జరిగింది?

శీవంచెన్న మాట్టర్ని నడిపేలి పదిపోయిన గుమ్మం శీవంచెన్న కుక్రూడి ఆశ్రయించలేదు, కుక్రూడు మైనకుగదా అనిగా వున్నా—ఆగుమ్మం ఇప్పుడు శీవంచెని మెథన్ ని నమ్ముకుని ఉంది. ఆ మెథన్ మహా దేవత నే అందరూ కొలుస్తున్నాడు.

స్తూన్ అట్లం అంతా మెథన్ స్వరణే. మతాల్లో ఉండి కరులు, స్వప్నాల్లో ఉండి అభిమానం, భాషల్లో ఉండి అనవ్యయ మెథన్ లో ఉన్నాయి. ఏమనిషి మంచివాడో నిర్ణయించవచ్చు; చివరికి ఏగడీచూడం ప్రజా తేల్చుచ్చు గాని ఏమెథన్ మంచిదో చెప్పలేం. ఈ మెథన్ మంచిదా ఆ మెథన్ మంచిదా అనే చర్చ అసలు కూడదు. వెకక ఒకవి వైకీకా, నియోగిగా అని మీమాంసన చెప్పింది. నరి, ఒక వైకీగాన కవి వైకీకే అని వాదించి నది నడిపేను దృష్టాంతాలు చూపించాడు. తక్షణం, ఒక నియోగిగాన బయలుదేరి కవి నియోగికే అని ఇరవై వోట్ల ఋజువు లున్నాయి; గ్రంథవిస్తరభీతిచే ఆగుతున్నా నన్నాడు. ఆంధ్రనాటాస్య విమర్శనలో గొప్ప వాదనవిషయాలు ఏవంటే ఇవి, కానివిర్ణయమునాను. చివరికి ఒక ఆనామీ చక్కానిచ్చి, ఆకవి నియోగికాను వైకీకాడు, అసలు బ్రహ్మకే కాదు స్వకాదు, అర్థహాస్యకవి చెప్పి పూర్తిగా సిద్ధాంతం చేశాడు. అందుకని మంచి మెథన్ మూట అంటుంటే ఎవరైనా నచ్చి ఇవి మెథన్లే కావంటే! చావాలి. కాని, కొందరు మెథన్లు అంటే తమరికి ఇష్టం లేదం

టూ మెళ్ళు ఉపయోగిస్తారు; ఏమీ బాగుపలేదు, కాస్త మరకాయకూర ఇడ్ల వడ్డిచండి అన్నట్టు. మరికొందరు, మెథక్ అని చేపించినా అది నిరర్థకం అని శాసన చెయ్యడానికి ఉపయోగిస్తూన్నది; చుట్ట కాల్చడం ఎందుకయ్యా అంటే, పొగాకం పినాకు చేపం కన్నా చీటల్లా దానిమొహం తగలేస్తున్నాను అన్నట్టు. చాలామంది మెథక్ అవలంబించి ఫలితం శూన్యం అయితే మెథక్ తప్పుగాదు; తన్ని సులో పాయింటు పాడుచేసి బాటకేసి చూసి మొహం చిట్లించినట్టు. చేనేటట్టు చేస్తే ప్రతిమెథడూ మంచిదే అని కొందరు. తమరి మెథడే మెథడని కొందరు.

పూర్వం బోధనకి పద్ధతులుంటూ వినం. ఆచరణలో కొన్నిరీతులున్నా, అవి పేరు మోసిన పేర్లతో లేవు. కాబట్టి మనమే వాటికి కొన్ని పేర్లువ్రాశి. మొదట 'చెబ్బ దేవేంద్ర లోకం' మెథక్, అనగా "తెలిసిందా, తెలిసిందా లేదా; తెలిసిందను, అను" అని తెలిసే వరకు కొట్టడం. తరువాత, 'పొడుపట్టు' మెథక్, అనగా బాటనవేలూ చూపుకు వేలూ కలిసి నట్టుగుని— "ఆయొక్క శ్రీరామచంద్రులు వారు ఏమన్నారా?" అంటూ సభక్తికంగా చెప్పడం. ఆపైని 'వాయిదా' మెథక్: మేల్పరు 'గివ్' చేస్తూంటే విద్యార్థి 'టేక్' చేస్తూండడం, 'ఇత్తినమ్మా వాయిదా' అంటే, "పుద్యగుంటినమ్మా వాయిదా" అన్నట్టు. ఒకచేత విద్యార్థికి ఇట్టం లేకపోయినా 'గివ్'చేస్తే, కూరడం అతణం

ఉంది గనక 'కాయానకాయ' అనేవ్వాటి 'గివ్ పొడకో' మెథక్ అవుతుంది. అక్కణ్ణించి "ఘెయి" మెథక్ ఉండేది— అనగా సంత కింద పాతం చెప్పడం. ఆతరువాత, 'వడ్డిమంగలి' మెథక్, అంటే విషయం కాళ్లు పనుగుతుంటే గురువు పాతం చెప్పడం. వీటిల్లో "ఊ మెథక్" అని ఒకటూంది. ఓ తాసిద్దారుగారు తమరి అబ్బాయిని 'నాలుగుమూళ్లెంత?' అని అడిగితే ఆతడు కాయకం ఉంటేకేకాని తేందని అది పుచ్చుగుని దానిమీద "2" అని వేశాట్ట. తాసిద్దారుగారికి కోపం వచ్చి తమరితో పై వేమి క్లూషక మనిషికి కమరంబించి, "ఏమిటయ్యా నీచెళ్ళ? నాలుగు మూళ్లైనా రాదే మావాడికి!" అన్నాట్ట. అంటే మేల్పరు— "ఇది వరకు పదిసార్లు చెప్పానండి, రెండు మూడు సార్లుగాదు, పదికాని; దానికి మెథక్ వుంది రెండి మీరెరగరు. చూడండి చే తీస్తాను సమాధానం. నాలుగుమూళ్లెంతోను!"

అ—పది! (అని మూలుగుతాడు).

మే—ఊ—

అ—పదకొండు!

మే—(మరిఘట్టిగా)ఊ—

అ—పన్నెండు!

మే—(బహుశీర్షంగా తాపీగా) ఊ...

తా—మరి, మీరైతే ఇక్కడు ఇడ్లా చెప్పించారుగాని, ఇండాకా వాడేసిన 'రెండు' తప్పు కాదా?

మే—కాదండి. ఈ ప్రశ్నకి రెండన్నట్లున్నాయి. మీఅబ్బాయి '2' ఎందుకేశాడో

తెలిసిందా? నాలుగు మూర్తులు రెండు గజాలు
గదా అని. కాదుటోయ్?

అ—మరిసంది!

మే—హే.

ఇదికూడా ఒకజాతి “ఎలిసిటింగ్ మెథడ్.”
ఇంకా “ఫుగర్ అండ్ సక్రెడ్ ప్రెజ్ మెథడ్”
(ప్రేక్షితుల దంభ్యం మెలియ్యడం—చూరా—
దంభ్యం ఉంటేమూట), “వాలే షైర్ మెథడ్”
(అనగా గోడకుచ్చ మెథడ్) లాంటివి ఉన్నా
యి కాని మనం ఇక ఇటీవలి పద్ధతులలో
పడదాం.

మొదట సోక్రటిక్ మెథడ్; అనగా
హడా బసవన్నా మెథడ్. మేల్చరు “కాదు
ట్రా” అంటే విద్యార్థి “అవునుండి, ఒట్టు, అంతే
నండి” అంటాడు. అప్పుడే మొదటనే మేల్చరు
“అవునా?” అంటే “కాదుండి, ఒట్టు” అంటా
డు. కుర్రాడు ‘యెస్’ ‘నో’ లే ప్రయోగించే
ది. వెనకటికి ‘యెస్, నో, ఆల్ రైట్’ వచ్చిన
ఒకాయన దొరగారితో మాట్లాడడానికి వెడితే
దొరగారు మొదటి ప్రశ్న “మీ పూరికి
మెడ్రాన్ ఎంత?” అని వేశాట్ట. వేస్తే ఆయన
‘నో’ ప్రయోగించాట్ట. దొరకి తెలిసి, “నీకు
జాతిభాష రాదుగావున్ను” అన్నాట్ట. మన
వాడు “యెస్” అన్నాట్ట. అక్కడితో దొరకి
విసుగెత్తి “నీవు ఫూల్లా వున్నావే” అన్నా
ట్ట. ‘ఆల్ రైట్’ విసిరి మనవాడు చక్కా
పోయాట్ట. అట్లాంటేదే కొల్చేక్ మెథడ్.
వీటిల్లో మాట్టరుకి బాగా వస్తుంది పాఠం.

తరివార కొన్నాళ్లకి ఒక డైరెక్టరు అనే దొర
ఒక మెథడ్ కనిపెట్టాడు. అదే డైరెక్టు
మెథడ్. తెలియని భాష నేర్చుకోవాలంటే
తెలియకుండా మూర్ఖుడుతూంటాగాని బాగా
తెలియ వన్నాడు పేరు. ఈయనికి ఏతెంటు
గా వెటిక్ అనేదొర. ఈదొర ఊరు కోపేరు,
ఒక్కొక్క మనిషి దగ్గర ఓవేషం వేసేసరికి
ఈన అసలు నామరూపాలు పోయాయి. విన్న
ప్పుడు ఈన బాగానే ఉంటాడు గాని, చూపు
లకి మాలినవ్యం. ఎవరిపై వారిది ఈయన్ని
పిలవడంలో. ఒక యజమాని మేష్టర్ని ఇట్లా
ఆశ్రయించాట్ట—“మా కుర్రాడిమీద ఆ లూసా
నటికున్ దొరగారికి కోపం. తమరు చెప్పి
కొంచెం కూడ తీర్చురా!” అని. అక్కణ్ణి
‘రియలిస్టు’ అనే మరొకదొర—దొరేమి
టంటే, ఇంగ్లీషు ఊరుపేరు, దేశం పేరు, పర్వతం
పేరు, జంతువు, పక్షి, మనిషి ఇవన్నీ దొర
గాణ్ణి మనికి—ఒక మెథడ్ స్థాపించాడు. ఇవీ
కొంత ప్రబలింది. ఓమేష్టరు పిల్లిమీద రియలి
స్టిక్ మెథడ్ ప్రకారం ‘విడియల్’గా పాఠం
చెబుదామని, ఒక పిల్లిని క్లాసులోకి పట్టి
గెల్లాడు. వెడితే అది బరిమీద పడి కొందర్ని
రక్కి, కడంవార్లని గుడ్లుపీకి చేతిలో పెట్ట
డానికి సిద్ధమైందిట. పదపది ఒకాయన ‘కాం
క్రీట్’ మెథడ్ కనిపెట్టాడు. రోడ్డు కాంక్రీట్ కీ
ఈయనకీ సంబంధం లేలేట్టటగా ముందు
ముందు శాసనం దొరకచ్చు. ఓపంతులు దీని
ప్రకారం పాఠం చెబుతున్నాడు. ‘ఏ లూక్’

లోని కూర్చుని వచ్చినట్లుగా మొదట
యన. వచ్చిన, లోని చిక్కెనను అంటా
డు కునోతయన. మీరు చెరోవేళా నడిచి,
చివరికి వాడికి 'ప్రావోటిస్' మెథో ఒక్కటి
మూత్రం స్థాపించారట. ఇట్లా ఉండగా
'బ్యూనీ' అనే మరొక దొరగారు బయలు
వేచారు. ఆయన చరిత్ర వ్రాసిన 'బ్యూనీ' అనే
దొరికి మేముమామ అయినట్లు మా స్వకీయ
విలేఖరి వ్రాస్తున్నాడు ఈయన, తిక్కువా
మిటి- "నేనే కనిపెట్టా, నేనే కనిపెట్టా,"
నంటూ ఒక మెథో నెలకొల్పాడు. అదే
'హ్యూరిస్టిక్' మెథో అయింది. ఈస్థితి
ప్రకారం విద్య స్వకపోలకల్పితం. వదనడి 'కు
నో గార్బో' బయలుదేరింది. అలాగా మేష్టర్ని
'టోటమాలి'ని చెయ్యమన్నారు. మొక్కల
తోడి మొక్కలకి తెలుసులెండి, అన్నారు. ఆ
మట్టన ఒకదొరసాని వ్యక్తిత్వం సంపాదించ
డానికి ప్రతిబాలుడికీ స్వచ్ఛ యింకా కావాలి,
చాలదు అని విచారించి, ఒక 'సారీ' మెథో
పెట్టింది. అదే 'మోంటిసారీ' మెథో. ఇందు
లో కుర్రాడు ఏమంటే అదే పేరం: వాడు
మేష్టర్ని నోరు మూసుకోమంటే మేష్టరు అంతే
చెయ్యాలి. లేకపోతే వాడిమనస్సు పాడై చదు
వు రా దన్నారు. కాని ప్రతి మెథోలోకిమల్లేనే
అందులోనూ, చెప్పినవాటిల్లో చాలాపరతులు
పాటించక్కర్లేదుట. కాలక్రమాన్ని డబ్బా
దొరగారి మెథో వచ్చింది: ఇందులో మేష్టరు
చెప్పకుండా చెప్పాలి. విద్యార్థికి బాధ్యతా,
పట్టదలా, ఓర్పు ఉండి, చేతనిండా ఉట్టా,

వీరువారునిచే కొంతపుస్తకాలూ ఉండి యిహా
 నేమీ అక్కణ్ణకు వచ్చున్నాను. ఒకచోట
 ఈ మధ్యన వచ్చునూ, ఒక కుర్రవాడికి
 ఒకకూడికలెళ్ళ ఎప్పిసికమెంటు ఇచ్చా
 ను. ఆ అబ్బాయి లెళ్ళితిచ్చాను. మేల్లకు “నూపా
 యల్లో తిప్పచ్చు, మల్లీ చెయ్యి” అని మల్లీ అడే
 ఇచ్చాను. ఆ అబ్బాయి మల్లీ తిప్పాను. మేల్లకు
 “అనూలో తిప్పచ్చు, మల్లీ చెయ్యి” అని మల్లీ అడే
 ఇచ్చాను. ఆ అబ్బాయి మూడు మూడు మల్లీ
 తిప్పాను. మేల్లకు “పైసలు తిప్పచ్చు, మల్లీ
 చెయ్యి” అన్నాడు. కుర్రాడు “ఎంత తిప్పండి”
 అని అడిగాడు. ఆయన 6 పైసలు తక్కు
 వొచ్చించి చెప్పాడు. చెబితే “ఆ ఆరుపైసలూ
 నేను తమకి దాఖలు చేస్తాను, ఈ లెళ్ళ
 మాత్రం నావల్ల కావండి” అన్నట్టే ఆ అబ్బా
 యి. ఇందులో కుర్రాణ్ణి పెద్దలు నమ్మాలి.
 అతడు నమ్మించి ఎగెయ్యవచ్చు. మేల్లకూ తనకి
 పనిలేదని బైబాయిచవచ్చు. దాని తరవాత
 ‘ప్రోక్షర్లు’ కొర బయలుదేరాడు. ఆ పేరుకే
 సవాలత్తుగ్రంథం ఉంది. కుర్రాణ్ణి మారు
 మూల లోంచి సొంసులోకి, ఉవితంలోకి
 ఈడవ మంటారు వీరు. ఉవితంలో నమస్య ఓటి
 కుర్రాడు తలపెట్టుకుని, దాని మూలస్థానమైన
 అళంగు కట్టిపోయి, ఆనమస్య నిర్వహిం
 చెయ్యడానికి కావలసిన శాస్త్రభాగాలు
 నేర్చేసుకుని సొంతంగా పనిచెయ్య మంటాడు.
 అనగా ఇది ‘తత్సంబంధం’ మెథడ్, లేక
 ‘సాంతుపోర్టు అండ్ మర్చిన్’ మెథడ్. వీరూ
 గొప్పవాళ్లని పెట్టి కుర్రాడికి మల్లీ చెప్పించ

మంటారు వచ్చుచున్నావ్లేకే. ఇది పెద్దవాల్లా
 కంటే వచ్చా లేదు. గాని, కుర్రాడు దాని
 పెద్దా లేకుండా మహాదర్శనలో వదిలితా
 లేనా అని కొందరితెంగ. ఇవలో శ్రీవిద్య
 అంబిగ్నిహవ్యశ్రీని నేర్చుకోవేమట. అందు
 కని ఈదేశపు శ్రీశ్రీ ప్రస్తుతం ఇది నుండి
 వను. ఆపై, ‘నేరీ’ బోధనాను తమ యథా
 శక్తి చూడా వారేశారు—అదే నేరీ కుటి
 బ్యూషన్. పిల్లల్ని వదల్చు. పని—ఆట—
 చదువు అన్నీ స్కూల్లోనే కావాలి. మంచి
 పాటల్ని తమకుచెప్పాలి. తల్లి తండ్రుల్ని
 పెచ్చి పిల్లలతో కలిసి ఆస్వస్థము ఆ స్కూ
 ల్లోనే బస చెయ్య మన్నాడు. కాని మనదేశం
 లో తల్లిడి తమరి అబ్బాయి ఫీలయినప్పుడు
 గాని స్కూలు కాంపొడు తొక్కను. తల్లి
 తన పిల్లాడికి బూతులు రావని వాచిస్తుంది
 గాని, అది తమవాడు ఎంతోరిస్కరంగా
 వాడతాడో ఎరగదు, విను. వీరికి ‘నేరీ’
 చెప్పించి నచ్చకపోవచ్చు. తరవాత ‘అబ్బా,
 పాటా, ఏమీహా’ మెథడ్, అనగా ‘స్టే, వే’
 మెథడ్. అందులో భాగమే ‘స్కాంటింగ్’
 అన్నాడు. నాటకాలుకూడా అడమంటారు
 వీరు. మనదేశంలో అన్నిందాలూ పాడై
 పోయినవాడుగాని నాటకంలో వేసు కూడదని
 అభిప్రాయమాయరి! అందుకని, ఇంక మనకి
 నచ్చకపోవచ్చు!

ఇందాకణ్ణించి అనుకున్నవి, విశ్వర్యంలో
 తులతూగుతూ, చల్లగా ఉండి, స్వంతి రాజ
 రికం ఉండి, మావాళ్లు విద్యావంతులై ప్రపం

దం ఏమిటి అనే దేశాల్లో మెథక్లమూటలు కాని, మన దేశం!—మన దేశంలో విద్యా పోషణ అనేటప్పటికీ,—చెయ్యి, కాలు, నా లిక అన్న వెనక్కి లాగేస్తాయి (ఒక్కనాడి కప్ప). అట్లా దరిద్రం వెళ్లిబోసుకుంటాండి, వేడిప్రదేశమై ఉండి, విద్యానాథులెవరో తెలు కుండా, నానాజాతులూ, నానావర్ణాలూ, నానా ధర్మాలూగల నానా సాహేబులు నల్లకై నేసి (పై వారి ఒప్పదంమీద యాభై చేసి) మంది ఆజ్ఞానులు ఉన్న తరగతులు—ఒకటవ, రెండ వ, మూడవ, నాల్గవ సంవత్సరం ఆ తరగతే ఎందుకురా ఇక అని ఉపాయన ఈమెస్తూనే పిల్లలుగల తరగతులు—మార్కులు పెట్ట, పరి తులగోడన, ప్యానుల ఆదుద్దా, గుమాస్తాగిరి సరమావధీగల తరగతులు—చొక్కాలు విప్పి తే ఎముకలపోగులుగా ఉండి, ఆత్మికవిద్య లేక, సామ్యో ఏర్పడడానికి నోచుగోక, గంట కిద్దరు మేష్టర్లని చూసేపిల్లలుగల తరగతులు—స్వ భాషకి దూరాన్ని వడి అన్యభాష అందుకోనా నికి అడ్డుతలేపిల్లలు గల తరగతులు— ఉం టూన్న ఈ దేశంలో ఏ మెథక్ల పెట్టి చెబితే బోధన జరుగుతుందో తెలుసుకోడం మాటలు

కాదు. వట్టు చిమ్మి, తెలివిగలవాణ్ణి పెట్టి, తెలివి గలవాడికి చెప్పమంటే “ఆదర్శం ఎక్కడ కురు నుతుంది? ఉన్నదాల్లో నీ ఏదో కాస్త నెత్తి మీద చెముడెట్టి అయింది అనిపించాలి, ఏం కీస్తా?” అంటారు కొందరు. ఈ దేశం మేష్టరు అందుచేత, అన్నీ కలిపి మహాకృష్ణం మెథక్ల అయిందిచాలి. పవిత్రమైన మెథక్ల ఎరుగుంక డం మంచిది. అవి ‘బియిడి’ పరీక్షలో పని కొస్తాయి. ఇంత పైకాలదీ, ఇన్ని మెథక్ల లూ ఉంటేనేగాని అడ్డం తెలియని ఆస్పర్దు పరీక్ష లో రాయడానికి వీలుండుదు. అది ఒకటి. రెం వోది, మీరు ముందుముందు ఇంస్పెక్టరుగా వెడితే ఆచప్రేమిషయం మీకు తెలియకపోయి నా మెథక్ల నీ, మేష్టర్ని విమర్శించి పారెయ్య చ్చు. ప్రతిమెథక్లలోనూ మంచి ఉంటుంది. అది ప్రతివాడూ పుచ్చుకుని, డబ్బు ఖర్చు లేనంతమట్టుకి ఆచరిస్తేనేనీ మన దేశంలో, ఏ మెథక్ల లేం? క్రియ ముక్క కుర్రాడికి తెలియ డం ప్రధానంట. అట్లయితే మొట్టమొదటి కొచ్చాం. ఏముక్కతో చాలా పూర్వులు బయలుదేరారో ఆముక్కదగ్గరికే మనం తిరిగి తిరిగి వస్తున్నాం. సెలవ్.

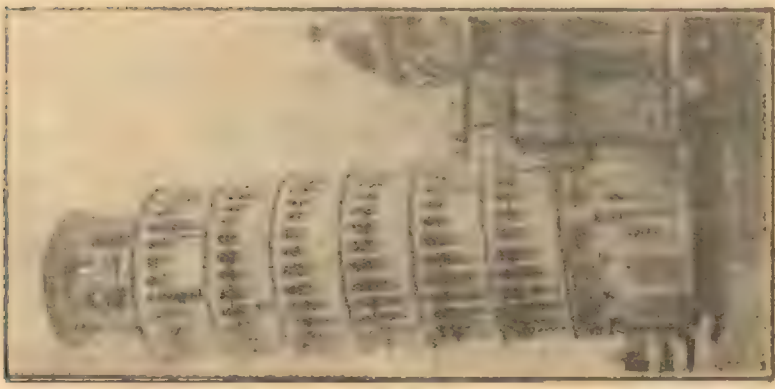
తలవయి బర్హి బర్హి మహాశక్తి వనమాలయుఁ గన్నవోయిఁ గ
జల మలికంబునం బన లెసంగెడు కస్తురి యొప్పు జన్ని చే
తుల నవసితముం గొనుచుఁ దోడియనుంగులఁ గూడి గొల్లగీ
ములఁ దిరుగాడు సీచెలువమున్ గృహం జూపఁగ రమ్మ మాధవా !

లలితవిశాలశాద్వలశలంబులఁ బచ్చిక జేయ నాల వి
చ్చలవిడిఁ దోలి ప్రాంతవిలసచ్చిలపై నెరియుచి యంగుళీ
వలయిత వేగుదండమున వర్ణ్యసుగానలతావ్రపంచమున్
వెలయఁగఁ జేయు నీరుచిర వేచుముఁ జూపఁగ రమ్మ మాధవా !

చెలువగు పొన్న గున్నకయిఁ జిక్కుగఁ బ్రాంతి మల్లెతీప ను
య్యెలగ నమర్చి దానినయి హేల వసుచుచు మోమునందు న
వ్వోలయఁగ నూఁగు నిన్నుఁ దనినోని ముదంబునఁ గాంచువేత లో
జలబడఠాడు ! దోషము నల్పిరొ తొల్లి యెఱుంగ మాధవా !

తరుణులు వేడ్కఁ దావక కథానుధ నానుచు మించు వేడ్కతో
నరమర నేడి యుపఁగ గుణాభ్యుదయ ! నవ్వుచు వెన్నెనుడియే
కరమున నొక్కసుందరికిఁ గన్నులు మూసి యొకళ్ళ ముద్దు గొం
చరిగి హసించునీచు వికచాననవద్దముఁ జూపు మాధవా.

శయవిలసత్కిశాచంబు చాతురి క్రొమ్మెలుం పై వెలుంగఁగా
హయ ఖరపానిర్గతమహాభ్యుదయం నీనుచుండఁగ
లయఁజలద్రవ్యమంబున నలంకర నిన్, గని కొరవుల్ భవం
జయరథవోదకత్వమున సాగవె! పాదపులన్ రమాధవా !

పులలపాడుమూలమునందున్న విజయవరం గోపురము. ఇది విజయనగర విజయనగర సామ్రాజ్యమునందున్న గోపురము. దీని నిర్మాణము క్రీస్తు శకము ౧౫వ శతాబ్దమునందు.

మ. విశ్వనాథుని

భార్య:—అయితే ఆ ముఖ్య విషయమును గురించి కామయ్యగారు?

శ్రీ. శ. ౩వ శతాబ్ది మొదలు ౯వ శతాబ్దము వరకు
కృష్ణాకాశేరుల మధ్యనేకమున పల్లవ వంశపురాణాలు
రాజ్యము చేసిరి. పల్లవులయున్నా న్నిని గురించి పరిశోధన
పండితులు అనేకులు ఆనేకాభిప్రాయముల నిచ్చి
యున్నారు. కొందఱు భరతఖండమునకు వలసలు వచ్చిన
సామ్రాజ్య లునిరి; కొందఱు ఆరవ లునిరి; మఱికోందఱు
సింహాళ దేశవాస్తవ్యు లునిరి. ఇట్లు పలువురు పలువిధ
ములుగ బరిశీలి. ఈయభిప్రాయముల నన్నిటిని సరిగ్గా
జర్పించి, వారు పౌరాణికమునుండి వచ్చినవాడనను చిన
కాలము ఆంధ్రదేశమున నివసించి ఆంధ్రులచేత భావలను,
మరాఠావములను జూచుటించి, వారిలో సంబంధ భాం
ధర్యములను గట్టిండుకొని ఆంధ్రులై ప యొక తెగ
వారని ఇంతకుపూర్వము జయించియుండు వ్రాసెయు
న్నాను. వీరు మొదట ఆంధ్రరాజులగున్నారై యుండిరి
ఆంధ్రసామ్రాజ్య ముత్తంగర మైనవిమ్మన; వాసామ్రాజ్య
ములోని పక్షిభాగమున కంటిటిని ప్రభువు లైరి. ఇట్లు
పల్లవులకు రాజ్య మెట్లు వచ్చినదో విచారించవలసి
యున్నది.

పల్లవివంశమును చారిత్రికపురుషునగు బ్రహ్మమున
బలిగఁజేసవలసిననాడు వీరహర్షచుహారణ. ఇట్టిరాజుండె
ననుటకు సాక్ష్యము దత్తాత్రాసనము.1 ఇదివిప్రార్థికులు
రాజులు గారు: సామంతులు, సేనాపతులనయి నుండిన
నుండవచ్చును. చారితో మనకు పనిలేదు. ఈవీరహర్షునికి
రాజ్యమువచ్చిన తెఱగు వేలూర్వశయపుత్రామతాసన2
మున నిట్లు వర్ణింపబడియున్నది:

“తత్పుతా దజని మాతస్త్వవా

స్వీరకూచః ఇతి విశ్వతాహ్యయః;

యః ఫణీన్ద్రముగయా నహ గ్రహీ
ద్రాజచిహ్న మఖిలం యశోధనః”.

వీరపార్థునిచే రాజు ఇచ్చేద్రునితల్లిగారు రాజు
నిష్కాముల వద్దకిని గ్రహించినను క్షోత్తము. ఇచ్చే
కన్య యన్న వేచుని యర్థముచేసకొనవలయును? నాను
నామల్లియనిచూ? కాను. పూర్వ వివాహినిదేశమున
వాగవశిజలరు రాజులు రాజ్యమేలిసి, వాగవంశపు
రాజులలో నొక్కనిమాత్రు నుద్వాహము చేసికొని తమ్ము
లమున రాజ్యమును వీరపార్థురాజు వదలెను.

ఈనాగరా జెవ్వరు? నాగులకు దక్షిణాపరమము
దధికార మెట్లు వచ్చెను? అనుప్రశ్నలకు సమాధానము
జెప్పవలసి యున్నది. నాలుగవ పుటమాయము నరెడు
ఆంధ్రరాజులలో కడపటివాడు. ఇతనియనంతర మాంధ్ర
సామ్రాజ్య మంతరించిపోయెను. తదనంతరము నాగవంశ
జులకు రాజులు ప్రబలి యాంధ్రరాజ్యమును స్వాధీనప
ఱచుకొని రాజ్యము నేయకొడగిరి. నాగరాజు లాంధ్రదేశ
శమునకు ద్రోతగా వచ్చినవారు గారు. చిరకాలమునుండి
యాంధ్రదేశమున నివసించుచు నాంధ్రరాజవంశముంబ
మహా సంబంధ బాంధవ్యములను నెరఱుచుండిన సామంత
రాజులే యని యెఱుగవలయును.

ఇట్టి సామర్థ్యం జనులకుంబములలో ముఖ్యముగ
గమనింపదగినవి రెండు: (1) చూటుకులము; (2)
మహాగ్రహణము.

(౧) చూటుకులమువారు నాగు లనుటకు మొదటి నిదర్శనము వారికులముజేరు. చూడ మన్న అరవము నందు పడిగియని చా. కృష్ణస్వామి ఆయ్యంగారు తమ 'పల్లవులు' అనుగ్రంథమున వ్రాసియున్నారు. శంషుని యీవంశమువారు పర్వములను బూజించుటయు.

కాశవాహనవంశ మంతరించినప్పటికి వారిరాజ్యమును చాలాభాగము చుట్టుకుల నాకులకు వైసవమాయెను. ఇట్లని కాననములవల్ల దెలిసికొనుచున్నాము.

మీమూరుసంస్థానమునకు జేరిన పికారపురతాలూకాలోని మహేంద్రగ్రామమున వోకలిజా మంథము గలను. అదిపై పురాతనములగు కాననములు లేందు చెక్కబడియున్నవి. అంగొక్కటి "హరితిపుర-విష్ణుకడ-చుటుసాకరించె" యనురాజుయొక్క ద్వితీయరాజ్యవర్షమునందు తెల్పింపబడినది. ఈతడు 'వైజయంతీ(బసవసీ) పురరాజు' యని వర్ణింపబడియున్నాడు. ఇతనిచే మహాకాశనముబహుళియందు గాన్పించుచున్నది. ఇందు రాజు చేరుచోటిపుర-విష్ణుకడ-చుటుకులానంద' యని చెప్పబడియున్నది. ఈరాజకాననమును చక్కించిది మహారాజునకును, మహాభోజికిని కుమార్తెయగు 'నాగములనిక' యనునామె. ఆమె తనకుమారుడగు పివభండనాగసిరి యనునామెనినోనూటి యాకాననమును వేయించినది. ఈపివభండనాగసిరియు కాన్తేరికాననమున తెప్పబడిన అందనాగవాడకును వొక్కరే. ఈతనితండ్రి యొకమహాశక్తి. ఈకాననములను ముగింపగా జేరినవిషయ మేమనగా, తాండ్రరాజ్యము క్షీణించినకిప్పుడు కుంతలమును, అపరాధమును చుట్టుకులనాకులకు స్వాధీన మాయెను.

హరితిపుర-విష్ణుకడ-చుటు కాతకణిక
భార్య మహాభోజి-బీరి కిరుపురకును కూతురు

నాగములనిక

కుమారుడుని వివాహము జేసుకొనెను

స్కందనాగ కాతక లేక

శివస్కందనాగశ్రీ

శివస్కందనాగశ్రీయొక్క తండ్రి మహారాజునిది తెప్పబడియున్నది. అతని పేరు మనకు తెలియును. యిను, వాత దెప్పటివాడు? చితదుర్గము (Chitalroog in Mysore) నకు సమీపమున నున్న తండ్రి పురమును రాజధానిగ జేసుకొని, తత్సంపదముల నేలుచుండిన నాగవంశజుడు, విష్ణుకడ-

చుటు-కాతకణిక తనకుమార్తెను నాగనికను మహాగతుని కిచ్చి యుద్వాహము జేసెను. కాబట్టి తండ్రివారోపుంశీకునకును, వైజయంతీకునికూడగు నాగములనికకును బుట్టినవాడు శివస్కందనాగుడు. ఇతనితండ్రి నుంగ శీలద్రువు దక్షిణమున నున్న రాజ్యమున కంతటికిని నధిపతి. మఱతెమహుచ్చిన విష్ణుకడ-చుటు-కాతకణికునకు పురుష సంపతి లేకపోవుట చేరినేచెగా, యాశిరాజ్యమునకు తాండ్రువల శివస్కందనాగుడే ప్రభు వాయెను. కావున స్వరాజ్యాగంభకాలమున నాతడు కృష్ణాకావేరులమగ్గు రాష్ట్రములకును, కుంతలపురాంతములకును ప్రభు వాయెను. ఈశివస్కందనాగుడే తండ్రిరాజులలోని కడపటి వాడగు పులుమాదికి మహాసేనానిగా నుండెనని న్యాయకొనికాననము దెప్పుచున్నది. పులుమాదియంతరియు శివస్కందనాగుడు స్వతంత్రుడై పైతేతముల కన్నిటికిని నధిపతి యాయెను. ఈపేటి పల్లవవంశస్థిపతుడగు వీర కూర్మనికి గూఢు నిచ్చి వివాహము చేసిన నాగరాజు. ఈతనిచేత పల్లవాన్వయమునకు బుకోభాగము నలంకరించిన శివస్కందనర్మూలము దెప్పబడెను. ఇట్లాండ్ర రాజ్యలక్ష్మి సాతకాహనవంశమును విడిచి, చుటు, మహారాజులకడ నొంతకాలము వసించి, తుదకు పల్లవాన్వయము నాక్రమించెను.

౨

ఈప్రకరణమున పల్లవనిర్మలమునును రచింపవలయును. ఇందుకు సాధనము తెల్సి? పల్లవరాజుల కాననములు.

(౧) వీనియందు వర్ణితిమను వంశవర్తిత మొక్క తెనున లేదు. పురాతనములగు కాననములయందు వొక్కొక్కచోనియందును లేందుమూడుతరముల రాజులకేళ్ల కాననచ్చుచున్నవి. అర్వాచీనములగు కాననములనె వంశసంబంధము పురాణగాథ లేవియు గానరావు. ఉదా. పల్లవరాజులు భారతవ్యాజులనియు, పరమబ్రహ్మజ్యులనియు ప్రాతకాననములయందు నున్నది. తిరునాని కాననములందునె బ్రహ్మ, ఆంధ్రుడు, భరవాజు, ద్రోణాశ్వత్థాదులనుండి వంశాంతరము నర్ణింపబడియుండు లేదు.

కాలముగనుకొలది పల్లవరాజులు పుష్కరికాగ్రామమున
పూజించిరి. తమప్రాశ్నికుల క్షేమము వారికి క్షేమము చేసె
పొందును. కావున చారు పురాణములలో వంశీవర్ణిత
మును పల్లించెనపుడు ఎట్లు తోచిన నట్లు వ్రాయు
చిరి. అందుచే, ఈకావ్యములలోని పురాణపల్లవవంశ
నిజమనబడును విశ్వసనీయములు గావు. కావున
చక్కగ పరిశీలించికాని వానిలోని విషయములను
గ్రహింపరాదు. ఇక వంశీవర్ణితవ కనుకాలములను
కావ్యములపట్టిక నొకచాపిని జొందుపఱచెదను.—

౧. చుయ్యదవోలు తామ్రపట్టిక:— (ఎ. ఇంది
కా. వా. ౬ పు. ౮౪) ఇది యువసువోరాజు శివస్కంద
విమలా వ్రాయించి యిచ్చిన దానకావ్యము.)

౨. పీఠపాదగర్భ తామ్రపట్టిక:— (ఎ. ఇం. ౧,
పుటలు ౨—౧౦. ఇది అగ్నిష్టమవాజపే యాశ్వమేధ
యాచయ, భారద్వాజుడును, పల్లవగర్భ మహారా
జును నను శివస్కందవర్మ వ్రాయించి యిచ్చిన దాన
కావ్యము.)

౩. చారుదేవియొక్క గంటూరుపల్లవ తామ్ర
పట్టిక:— దీనినే బ్రహ్మ యాజ్ఞయము తామ్రపట్టిక
యందును. (ఎ. ఇం. సం. ౮, పు. ౧౪౩. ఇది శివస్కంద
మహారాజుకోమలము, యువమహారాజు విజయబాధనవర్మ
గర్భా పత్నియను, బుద్ధామృగునిను రాజకుమారుని
తల్లియను నను చారుదేవి వ్రాయించి యిచ్చిన తామ్ర
పట్టిక.)

ఈ పైమూడు పట్టికలును బ్రాకృతమునందు
వ్రాయబడియున్నవి. సంస్కృత భాషములకంటె ప్రా
కృతభాషములు పురాణము లై వ్రవని పరిశోధక విద్వాం
సుల సిద్ధాంతము. కావున పల్లవభాషనకుం దీపైమూడును
బహుప్రాచీనములని నిర్ధారణ నేయబడియున్నవి.

౪. చోళ తామ్రపట్టిక:— (ఎ. ఇం. సం. ౧,
పు. ౩౪౨. ఇది వీరమూల విమలా మహారాజయొక్క
ప్రహేళిమచే వ్రాయించి యిచ్చబడిది. తామ్రపట్టిక
లోని మొదటిరేఖ మాత్రమే లభ్యమగుచేత, వీరమూ
లవిమలాకు చెనుక నమ్మవారలవామములు తెలియవు.)

౫. ఒంగోడు తామ్రపట్టిక:— (ఎ. ఇం.
సం. ౧౫, పు. ౩౪౬. ఇది మహావిష్ణుని ప్రహేళిమ
చేసి, పుష్కరికవర్మ వామనును, వీరవర్మ వామనును
నను విజయస్కందవర్మ వ్రాయించి యిచ్చిన తామ్ర
పట్టిక.)

౬. ఒంగోడు తామ్రపట్టిక:— (ఎ. ఇం.
సం. ౧౫. ఇది వీరమూల ప్రహేళిమను, పుష్కరిక
వామనును, విష్ణుగోవుని ప్రహేళిమను ననుసింహవర్మ
వ్రాయించి యిచ్చిన పట్టిక.)

౭. ఉరువపల్లి తామ్రపట్టిక:— (ఇం. అంబి
కేరీ, సం. ౫, పుటలు. ౫—౫౨. ఇది పుష్కరిక
ప్రహేళిమను, వీరవర్మ వామనును, పుష్కరిక
వామను నను యువమహారాజు విష్ణుగోపవర్మ
వ్రాయించి యిచ్చిన పట్టిక.)

౮. వీర తామ్రపట్టిక:— (ఎ. ఇం. సం. ౮,
పుట. ౧౫౪. ఇది వీరవర్మ ప్రహేళిమను, పుష్కరి
కవర్మ వామనును, యువమహారాజు విష్ణుగోపవర్మ
ప్రహేళిమను నను మహారాజు సింహవర్మ వ్రాయించి
యిచ్చిన పట్టిక.)

౯. మంగళూరుపట్టిక:— (ఇం. అం. సం. ౫,
పు. ౧౫౫. ఇది వీరవర్మ ప్రహేళిమను, పుష్కరి
కవర్మ వామనును, మహారాజు విష్ణుగోపవర్మ వామను
ను మహారాజు సింహవర్మ వ్రాయించి యిచ్చిన
పట్టిక.)

౧౦. మారతామ్రపట్టిక:— (మరరాసు కావ్య
పరిశోధకసంఘపు వాషింక కార్యనిర్వహణ పత్రిక.
౧౯౦౩-౧౪, భా. ౨, సం ౧, రు. ఇది పుష్కరిక
ప్రహేళిమను, మహారాజు విష్ణుగోపవర్మ వామను
ను, సింహవర్మ వామనును నను విష్ణుగోపవర్మ
వ్రాయించి యిచ్చిన పట్టిక.)

౧౧. చెన్నలూరుతామ్రపట్టిక:— (ఎ. ఇం. సం.
౮, పు. ౨౩౩. ఇది పుష్కరికవర్మ ప్రహేళిమను,
కుమారవిష్ణుని ప్రహేళిమను, బుద్ధవర్మ ప్రహేళిమను నను
కుమారవిష్ణువు వ్రాయించి యిచ్చిన పట్టిక.)

౧౨. ఉదయోద్ధిరముపట్టిక:—(సా. ఇం. సం. ౩, ఇ. సం. ౧౨. ఇది సుబ్రహ్మణ్య ప్రభాక్రమము, సింహాచలమునకు, సుబ్రహ్మణ్యమహారాజును పునసందింపుక ప్రాయంచయిచ్చిన పట్టిక.)

౧౩. అమరావతిలాక్షంధ శాసనము:—(సా. ఇం. ఇ. సం. ౧. ఇందు పల్లవరాజులసంశ్లేషము మొక్కటి ప్రతిపాదించబడియున్నది. అంబలిరాజులకును కంచిపల్లవులకును గలసంబంధ మిట్టిది యని నిర్ధారణ చేయుటకు విలువ లేకున్నది.)

౧౪. వాయులూరులాక్షంధశాసనము:—(ద్రావిడులుగారి 'పల్లవులు' ఇందు పల్లవరాజులజాతికామొక్కటి కలదు. అయిన నొక రాజునకును మఱియొక రాజునకును సంబంధ మెట్టిది యనదీయ వర్తింపబడలేదు. కాన నివర్తకములు లేని శిల్పకళ మున్నవి.) ఇది మొదటి పరమేశ్వరవర్మకాటిది.

౧౫. వేంకటేశ్వర శాసనపట్టిక:—(సా. ఇం. ఇ. సం. ౨, భా. ౫. ఇది మూడవస్థితిమూక ప్రాయంచయిచ్చిన శాసనపట్టిక. ఇందుగూడ పల్లవసంశ్లేషమును పునసందింపుక. ఇది వాయులూరుశాసనమునకంటె విశ్వసనీయమని పండితులయభిప్రాయము.)

ప్రాచీన పల్లవరాజులచరిత్ర ననమన కాధారధూతములైన శాసనములివియే. వీనియందు పట్టికయందును నీరాజులసంభావన కంటెముగనో గొప్పగనో వర్ణింపబడియున్నది. ౧౩, ౧౪, ౧౫ లలోదప్ప తక్కినవానియందు వాతముక్కముత్రాత, తాత, కిండుమరాత్రమే శిల్పకళనబడియున్నాడు. అనగా వీటిలో ప్రతిదానియందును ఏనాటుగుతకములరాజులైనను శిల్పకళనబడియున్నాడు. ఈదానశాసనముల నిచ్చినచారిత్రకు వారి తాతముత్రాతల పేర్లు రిప్పక తెలిపియుండును. అందుచే వీనియందు నిర్ణయించబడినవంశానలోని కృష్ణసంజయముని ముంతకరింపబడినది. ౧౩, ౧౪, ౧౫ అట్టివి కావు. అమరావతిశాసనములోని పేర్లకును, ౧—౧౨ లోని పేర్లకును వీలాటసంబంధమును గాన్పింపదు. వాయులూరుశాసనమున ౩౬ తరములరాజుల పేర్లు కలవు. ఒకరి

నికరి పున్న సంబంధము తెలియరాదు. ఇచ్చివచ్చిన మగల పుట్టుకకాక, మామమ్మా పేర్లు కలపి గుర్తుములుగ మరలమరల చెప్పుచుండును. శాసనమును ప్రాచీనవారికి రాజుల పేర్లును, వారు రాజ్యము చేసిన కాలక్రమమును నెలుక లేకవావులచేరి వారి యిచ్చవిచ్చిన పేర్లు ప్రాచీన; పేర్లను గల్పించిరి. కావున, చరిత్రరచనయందు దీక్షాసనముపై నాధారపడవలసినపుడు, బాగ్రత్తగ పరిశీలించి చూడవలయును; లేకున్న ప్రమాదము సంభవించును. వేంకటేశ్వరశాసనమున ౧౪ రాజులపేర్లు గలవు. అందు కొంతమట్టుకును వాత పున్న సంబంధము చెప్పబడియున్నది. ౧—౧౨ శాసనములలోని పేర్ల వరుస కది స్మరికెంపదు. కావున నది విశ్వసనీయమని నాయభిప్రాయము. ఇక నంశ్లేషమునకాంతంబుంచెదను.

ప్రాకృతశాసనములు సంస్కృతశాసనములకంటె ప్రాచీనమైనవి శాసనపరిశోధక పండితులసిద్ధాంతమని యింతకు ముందె చెప్పియున్నాముగదా; అందుచేత, ప్రాకృతశాసనములలో శిల్పకళనబడిన రాజులు సంస్కృత శాసనములలో శిల్పకళనబడిన వారికంటె మూర్ఖము రాజ్యమేలినా గనుల నిస్సంశయము. ప్రాకృతపల్లవ శాసనములు మూడు: మయివకోలు, హిరవాడగల్లి, గుంటూరు మండలశాసనములు. ఇందు మిక్కిలి పురాతనమైనది మయివకోలు శాసనము. దీనియందు శిల్పకళనబడినవాడు పల్లవసంశ్లేషము, భారద్వాజసంశ్లేషము, మయివకోలు, శివసృష్టవర్మ హిరవాడగల్లి శాసనమున శిల్పకళనబడినవాడు కాశ్యపపురాధిపుడు, గమృకమహారాజుగారి, పల్లవసంశ్లేషపుడు, భారద్వాజసంశ్లేషపుడు, శివసృష్టవర్మ. ఈశాసనమునందు మయివకోలు బహుశామి పూర్వము చేసిన దానమును తాను పునరునారాగము చేయుచున్నావని శివసృష్టవర్మ చెప్పుకొనుట చేసి, శివసృష్టవర్మ పల్లవరాజ్యము చేసినరాజులలో బహుమయో నొకడని గ్రహించుచున్నది. ఈబహుమయో రాజు శివసృష్టవర్మకు తండ్రియని చరిత్రకారులయభిప్రాయము. అట్లేని హిరవాడగల్లి శాసనమున పల్లవ రాజులు చెందుతరములవారు శిల్పకళనబడియున్నారు.

బప్పమహారాజు

↓

శివస్మార్తవమ్మ

నాగుదేవి గుంటూరుశాసనమున జెప్పబడినవారు మువ్వగు: మహారాజు విజయస్మార్తవమ్మ, భాగవ్యాజుడు, పల్లవులయనమహారాజు విజయబుద్ధవమ్మ. ఇతనికుమారుని పేరు 'కుర'యనుపదముతో ముగియును. దీనిని హూల్ ట్టునొరగారు 'బుద్ధ్యాస్మగ్గర' యని పూరించిరి. కావున ఈశాసనములలోని పల్లవులు—

విజయస్మార్తవమ్మ

↓

య. మ. విజయ బుద్ధవమ్మ

[బుద్ధ్యాక్] కుర

ప్రాకృతశాసనములలోని రాజులకు గలసంబంధం తెలియదే? ఈశాసనముల కన్నిటికిని ఒక పేరు సామాన్యము. అన్నిటియందును స్మార్తవమ్మ పేర్కొనబడియున్నాడు. ఈతని పేరు మొందుచోలుశాసనములలో శివస్మార్తవమ్మ యని యున్నను, నాగుమహాదేవిశాసనమున విజయస్మార్తవమ్మ యని యున్నది. 'శివ' 'విజయ' శబ్దములు కుభిలూపకములగు నుపసర్గలుగ నుపయోగింపబడినవి. అట్లే భేదము విశేషము లేదు. కావున శివస్మార్తవమ్మ యు, విజయస్మార్తవమ్మ యు, నొక్కని పేర్లే. ఇట్లే కదంబరాజులు 'శివ' 'విజయ' శబ్దములను గుపసర్గలుగ తమనామములకు ముందు జేర్చుకొనియున్నారు. ఉ. శివమాంధ్రాత్మనమ్మ శివయ్యశేవమ్మ, శివకృష్ణవమ్మ ఇత్యాదులు. ఒకకదంబరాజు తన పేరునకుముందు 'శివవిజయ'పదములను రెంటిని జేర్చుకొని యున్నాడు.(ఎన్.కె.స్టా. సం. 2, పు. 2.) కావున విజయస్మార్తవమ్మ యు, శివస్మార్తవమ్మ యు నొక్కరే యమలకు సంకింప బువలెను. అట్లు ప్రేరందు పేర్లొక్కరిచే యను సిద్ధాంత మేర్పడినవియ్యది నీక్రింది ప్రాచీన పల్లవసంశ్లేషమును రెంపవిచ్చును—

బప్పమహారాజు

↓

శివస్మార్తవమ్మ

↓

బుద్ధవమ్మ

↓

[బుద్ధ్యాక్] కుర

అయిన నీబప్పమహారా జెవ్వరు? 'బప్ప'యను మాట నె మధేయము కాదు. 'అప్ప'యనుమాటయే ప్రాకృతమున బప్ప యైనదేమో! ఇతిర నామధేయ పేరు! వేలూర్పాశేపుశాసన మీసందర్భమున కొంచెము దోడ్పడుచున్నది.

“తత్పుతా దదని చూతపల్లవా
ద్వీరకూచఁ ఇతి విశ్వతాహ్వయః,
యః క్షత్రిన్ద్రీసుతయూ నహగ్రహీ
ద్రాజదిహ్న మఖలంయశోధనః.”

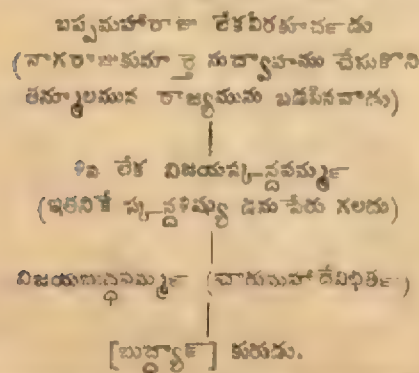
పక్షి కములోని చూతపల్లవుడు చుట్టు, పల్లవ సంశేషులసంయోగమును నూచించు కల్పితపురుషుడుగాని యన్యుడుగాడు. ఆరెండుసంశేషుల పంయోగానంతరము బుట్టినవాడు వీరకూర్పుడు. ఇతడు నాగకన్యాకరము యొక్కను, అఖిలరాజబిహ్నుములయొక్కయు గ్రహణమును నేకకాలమందు జేసెను. ఈదంపతులకు బుట్టిన పుత్రుడే స్మార్తవమ్మ. ఇతనికి స్మార్తశిష్యు యను పేరు కైతము గలదు.

“అన్యవాయనభశ్చస్త్రీ
స్మార్తశిష్య స్తతో భవ.”

ఈస్మార్తశిష్యునిగూర్చి రాయకొలశాసనమున నిట్లు చెప్పబడియున్నది:—

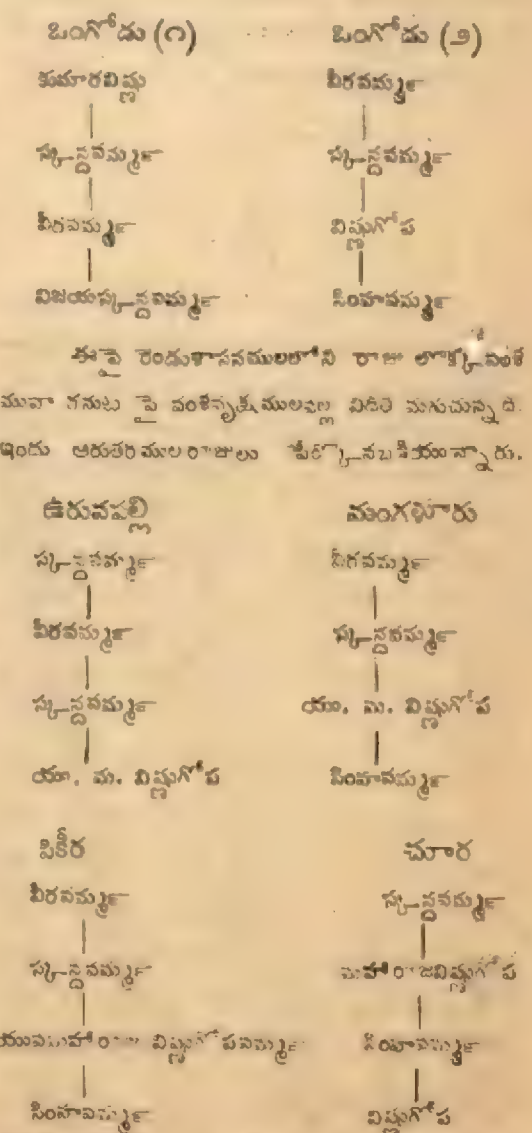
“అశ్వత్థామాశ్వతన్తు భవతి ఖలు పురా
విక్రమన్యకృతారి
జాతో ద్వజహ్వోగినిపుత్రాహ్వా హృతి
జగతాం స్మార్తశిష్యాగిరాజ.”1 యత

ఈ పిన్ కోడ్ మొట్టమొదటియందున్నను తొత్పిల్వము విశేషముగ కలియుచున్నది. అశ్వేత్థామకు ద్వీపచార్యులవలన యవగా నాగకన్యకలవలన స్పృహకీర్తియందు పుట్టిను. ఇప్పుడు నాగకన్యకతోడి తగులూని మత్స్యజామకు యంబుగట్టబడి నది. రాయబోలుకానవకర్త శ్రీ. కె. ఓ. గం. శత్రువుముల యందున్నవాడు. కాన నతికు నాగకన్యకములమున నని పూర్వీకులకు రాజ్యము లభించెనన్న గాగనమూలై పెలుగును. ఏరాజు నానాగకన్యక వరించుటచే రాజ్యలభ్య యన దియు జెలుగడు. ఏతత్కారణమున వాతకు కాగ కన్యకు పల్ల వనంశమున కల్లు మూలపురుషుడు హను ప్రసంగరిన యశ్వేత్థామకే యిచ్చి పెండ్లిచేసెను. విడి యెల్లున్నను పల్లవులు నాగకన్యక మూలమున రాజ్యభాగమును పొందుట నిజము. అశ్వేత్థామ పురాణములలోనివ్యక్తి. అతని యునికికి కవిప్రతిభయే కారణము. అట్టివానివల్ల దక్షిణ దేశమున గం. శత్రువుములవలనను రాజ్య మొనర్చిన పల్ల వవంశ ముత్తన్న మనదినుట యసంభవము. వీరభూర్మడను రాజుండెననుటకు కాసననిదేశానము గలదు. వాయు లూరుకాసనమున నీచేరు గలరాజుల నిర్వృణను తెగ్గొనుచున్నది. ఈకాసన మంత విశ్వసనీయును గాదని యింతకు పూర్వమే వచించియున్నాడు. కళికాకాసనదాత తన ముత్తైత వీరభూర్మడనమ్మకయని చెప్పుకొనియున్నాడు కావున వీరభూర్మడు చరిత్రపురుషుడు. ప్రాచీనపల్లవు రాజులు కొందఱుగారిని వసువంశమునకు మూలపురుషుడుగ వాణ్ణించియున్నారు. నాగకన్యకాపతి యితడనుటయే సమంజసము. పైపరిశోధనవల్ల దేలినవిషయమేమన:-

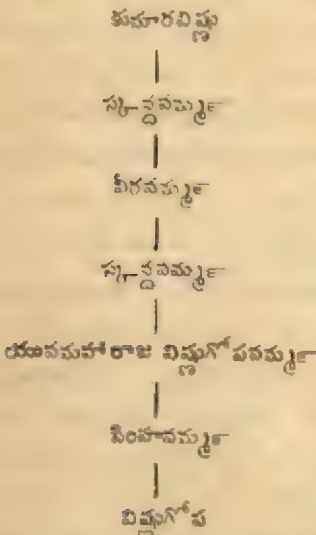
ఇక సంస్కృతకాసనములలోని వంశములనుగూర్చి చిగ్గ సల్యమును, ప్రథమమున పైపట్టియందలి ౫-౧౦ కాసనములను గూర్చి విచారించెము. ఇవి యేవియన, ౧-౦ గోధుకాసనములు ౧౫౨, ఉరువపల్లి, వీరేర, మంగళూరు, చూరకాసనములు. వీనియందలి రాజుల

వంశ క్రమము:-

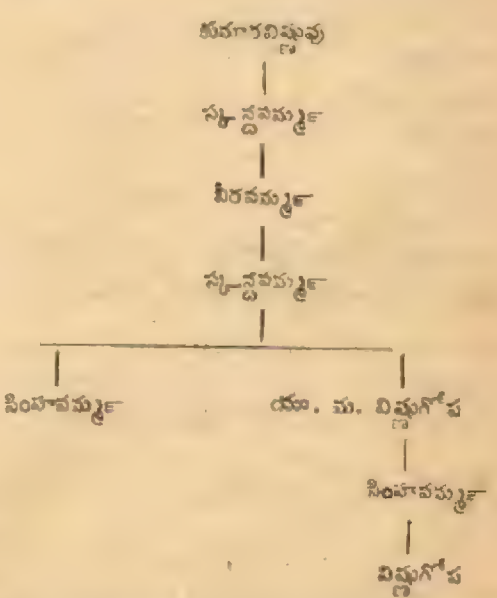
1. దుబ్రాయిలు : పల్లవులు.

ఈ పై వాలుగు శాసనములలోని రాజవంశము ఒంగోడు శాసనములలోని రాజవంశము నొక్కటియే యున్నది స్పష్టము. కావున నీవంశస్థుల పునరుత్పత్తిని సంకలించి వీరిని, నీక్రిందివలె మేర్పరచును...—

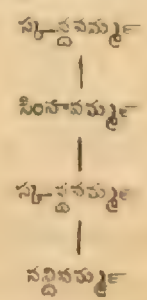

ఇట్లు పైయరుశాసనములవల్లను 3 పురుషాంతరములుగల వంశస్థుల మేర్పడినది. ఇంకను నిం దొకటికెండువిషయములు గమనింపవలసినవి గలవు. ఉరువపల్లి, మంగిరాయ, వీరిరశాసనములలోని విష్ణుగోపుడు యజ్ఞనుచారాజునిచే పిలువబడియున్నాడు. ఏతత్కారణమున కొందరితడు భవతంత్రికాలముననే మృతికెందెనని తెలచిరి. ఇది సాధ్యము. ఉరువపల్లి శాసనదాత యగు యు. మ. విష్ణుగోపుడు ఆ దాతశాసనమును (సింహవర్మయను రాజుయొక్క యేకాదశవర్షమున; సింహవర్మ మనోరాజస్య విజయపంచత్వతీ ఏకాదశి) ఇచ్చినట్లు చెప్పియున్నాడు. కావున మూల్కట్టుగారన్నట్లు ఈసింహవర్మ విష్ణుగోపుని తీర్థప్రభాతగ నుండవలయును. వీరితంత్రయగు స్కందవర్మకు పిమ్మట వాతని పెద్దకుమారుడు సింహవర్మ రాజయ్యెను. అతడు భవతమ్ముని యావరాజ్యాభిషిక్తునిగ జేసి రాజ్యములోని యంత్రరంగమున కధిపతిగ జేసెను. ఆతనిసంతతివారు మహారాజులమని చెప్పుకొన్నను సింహవర్మకు, కందిరాజ్యము

వీరిన యాతనివంశస్థులమనగోచరి యేరాజ్యము నేయుదుం నీరి. కావున విష్ణుగోపుడు తనతంత్రిక ప్రార్థమే మృతిపందె పది కాని, తత్కారణమున వాతడు శాసనముల యందు యజ్ఞనుచారాజుని పిలువబడె నని కాని యనుకొనవలసినయవసరము లేదు. కావున నీవంశస్థుల మిట్లుండవలెను:—

మేపట్టికలోని (౧౩) ఉపయోగిరపుశాసనమున నీక్రిందివంశము వర్ణింపబడియున్నది —

ఈరాజులు వైవంశస్థులమనగోచరి స్కందవర్మయొక్క తీర్థప్రభుడగు సింహవర్మవంశజులగు నుండవలయును. కావున నీవంశస్థుల మిట్లుండవలయును:—

కుమారవిష్ణువు
 ↓
 సృష్టవమ్మ
 ↓
 వీరవిమ్మ
 ↓
 సృష్టవమ్మ

సింహవమ్మ యు. మ. విష్ణుగోప
 ↓ ↓
 సృష్టవమ్మ సింహవమ్మ
 ↓ ↓
 నవీవమ్మ విష్ణుగోప

ఇక (౧౧) చెద్దలూరుకాశనమునందు వర్ణింపబడిన రాజులవిషయము విచారితము. వీరు—

సృష్టవమ్మ
 ↓
 ౧. కుమారవిష్ణువు
 ↓
 విష్ణువమ్మ
 ↓
 ౨. కుమారవిష్ణువు

చెద్దలూరు(౧౧)కాశనమును శేర్లొనబడినరాజులెప్పుడు రాజ్యముచేసిరి? అనువిషయము ప్రశ్నచుమున విచారణీయము. హూల్ ట్టుగా నిల్చుచున్నారు:—“చెద్దలూరుకాశనపులిపి... వీరిర, మంగళూరు, ఉరువల్లి కాశనపులలోని లిపిని పోలియున్నది. అక్షరముల కలకట్టపై యుండిట్లు చెద్దలూరుకాశనమున శేకపోవుటయే నానినది ఇవిరకాశనములకు గల భేదము. మతీయు దీని యందు ‘ర’, ‘క’, ‘య’ (నొమ్ము)ను సమమైనరెండు నిలువుగీర్తినై యున్నవి; ఈయక్షరములను తెలియజేయు నిలువుగీర్తినై వీరిర, మంగళూరు, ఉరువల్లి కాశనములలో మిక్కిలి కరువలుగ నున్నవి. ఈవిషయము చెద్దలూరుకాశనముపై యర్వాచీనముగ నుచున్నది. కాచెక్కినప్రతి బనివాండ్రునబట్టి కాశనాక్షరములు భేదించు

వున చెద్దలూరుకాశనమున శేర్లొనబడిన పల్లవిరాజులు సింహవమ్మ, సింహవిష్ణువులమగ్యకాలమున ప్రభుత్వము సర్వీయుండవలయును.”

శేరు చుక్కరములస్వరూపమునుబట్టి నానకాశనములను, నందు శేర్లొనబడినవారికాలమును నిర్ణయించుటకు కొంతసేపు సాగ్యమే. మూలముగ నక్షరముల స్వరూపమునుబట్టి కాశనముల ప్రాచీనార్వాచీనత్వములను నిర్ణయింపవచ్చును. అట్లుగాక అక్షరస్వరూపమును బట్టి యాకాశన మిప్పటివని నిర్ణయించి చెప్ప నిలు గాదు. హూల్ ట్టుగాను పై జేసిన సిద్ధాంతముపై గుర్రాయ లిట్లు వ్యాఖ్యానమును జేసియున్నాడు:—

“వీరిర, మంగళూరు, ఉరువల్లి కాశనములలోని ‘ర’ ‘క’ల కంటె చెద్దలూరుకాశనములలోని యాయక్షరములు స్వరూపము చక్కగ నేర్పడినవినియు, గతార్థమున నది యర్వాచీన మైనదనియు లిపిశాస్త్రజ్ఞులప్రతి తో నీకాశనములలోని యక్షరములను బరిశీలించి చూచిన హూల్ ట్టుగా రనియున్నాముగా. నేను స్వయముగ నీకాశనములలోని యక్షరములను బరిశీలించినప్పుడు, (చెద్దలూరుకాశనమున) ‘ర’ ‘క’ల స్వరూపము కొంచెము చక్కగ నేర్పడియున్నను, వానికి బదులు ‘హ’ ‘య’ల స్వరూపము చక్కగ నేర్పడిక యున్నది. అక్షరముల నొక్కొక్కవానితో బోల్చి చెప్పగలిగిన దంతయు చెద్దలూరుకాశనము చక్కనిసూటితోడను సమకాలీనమనియే.

“అయితే, అక్షరముల నొండొంటితో బోల్చుటకు బదులు, లిప్తలయొక్క సామాన్యస్వరూపములను బోల్చి చూచితిమేని, చెద్దలూరుకాశనపులిపి, ప్రాచీనకాశనములందువలె, వంకరటింకరగ నున్నది. ఉరువల్లి, మంగళూరు, వీరిరకాశనములందున్నవో, అర్వాచీన కాశనములందువలె, గట్టి చక్కగ నుదిరియున్నది. అయినప్పటికిని సామాన్యముగ నక్షరములపోలిక యధారస్థిని రెండుపగలదని నేను నమ్మును. కాశనములను వ్రాయు

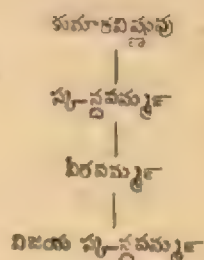
విషయము పల్లవశాసనములపట్ల సేకాక, గాంగ, కాంచన శాసనములను ఋజువుచేయున్నది. ఒక్కొక్కటి ఒక రాజకాలమునందలి శాసనములే యొకదాని నొకటి పోలియుండును. కడపటిగాఁ: కాశ్చీపురమున నొకటి బడిన చెన్నలూరుశాసనమును పలక్కడయం దిచ్చిన యురుసపల్లి శాసనముతోడను, దశనపుర, మేన్మాడురల నుండి యిచ్చిన మంగలూరు, పీఠికశాసనములతోడను జోల్చునలినయవసరము లేదని నాయభిప్రాయము. పలక్కడ, దశనపుర, మేన్మాడురలనుపట్టణములు గుంటూరు నీరులోని కై యుండునట్లును. అనగా నవి కాశ్చీపుర మనకు బహుమాగమున నుండినవి. కావున, దేశభేదమే (ప్రశాసనములందలి) యక్షరభేదమునకు గారణమని విశేష మగుచున్నది.¹

ఇట్లు, చెన్నలూరుశాసనము ఉరువపల్లి, పీఠిక, మంగలూరుశాసనములకాలముపట్టిదో, లేక తక్కినవి కాలములో యునునభిప్రాయము దుబ్రాదులుగా రిచ్చి యున్నాడు. ఇదియే సరియైన యభిప్రాయమని నాతలపు.

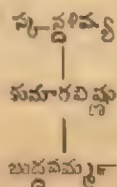
చెన్నలూరు శాసనములోని రాజులు సింహాసనముకా సింహవిష్ణువుల మధ్యకాలమున రాజ్యము చేసేయుందురని హాల్ట్టు అభిప్రాయపడియున్నాడు. ఇది సాధ్యము కాదు. ఏలనగా, ఉదయేంద్రుర శాసనమున బేర్కొనబడిన రాజులు సింహాసనముకా ననుక కంచియందు రాజ్యము చేసినట్లు తలాయుచున్నది. “లిస్సభావమునుబట్టి చూడగా నీ (ఉదయేంద్రుర) శాసనము ఉరువపల్లి శాసనముకంటె దరువాతిదని యభిప్రాయపడుచున్నాను”² అని క్లీగ్గరను చెప్పుచున్నాడు. కావున చెన్నలూరుశాసన ములో బేర్కొన్న, రాజులు సింహాసనముకా ననుక కంచియందు రాజ్యము చేసిననుట కనకాశము లేదు. వారు సింహాసనముకా బూర్గుమే చే యుండవలయును.

ఇట్లు చెన్నలూరు శాసనపురాణాలమును మూలముగ నిర్ణయించితిమి. ఈశాసనమున నిద్దరు కుమారవిష్ణువులు బేర్కొనబడియున్నాడు. వీరిద్దరిలో ఒంగోడు (1) పట్టికయందు వర్ణింపబడిన కుమారవిష్ణు చెన్నడు? ప్రథము

డా, ద్వితీయుడా? ఒంగోడు (2) శాసనమందలి వంశా నలి యిది:—

ఈశాసనము విజయసృష్టవమ్మ నాటిది. ఇతడు ఉరువపల్లి శాసనదాతయగు యు. మ. విష్ణుగోవుని యొక్కరెండ్రు. ఒంగోడు (1) శాసనములోని “యక్షరములు ఉరువపల్లి, మంగలూరు, పీఠికశాసనాక్షరముల వంటివి” అని కృష్ణశాస్త్రులగారనుచున్నాడు పితృపుత్రుల శాసనముల కంటెటి బంధుత్వముండుట వింత గాదుగా! చెన్నలూరుశాసనపు టక్షరములు ప్రాకము ఉరువపల్లిది శాసనముల యక్షరములవంటివని పండితుల యభిప్రాయ ముగదా! కావున చెన్నలూరు శాసనములోని రెండవకుమారవిష్ణువు ఒంగోడు (1) శాసనపు విజయసృష్టవమ్మతో నిండుమించుగ సమకాలీనుడుగ నుండవలయును. అట్లయిన చెన్నలూరుశాసనపు 2వ కుమారవిష్ణువును, ఒంగోడు శాసనపు కుమారవిష్ణువును భిన్న పురుషులు. ఒంగోడు (1) శాసనపు విజయసృష్టవమ్మయు, చెన్నలూరుశాసనపు 2వ కుమార విష్ణువును ఇందుమించు సమకాలికులైన, ఒంగోడు (1) శాసనపు కుమారవిష్ణువు చెన్నలూరుశాసనపు కుమారవిష్ణునకు మూడు నాలుగుతరముల ముందటినాడగును. చెన్నలూరుశాసనము ప్రకారము 2వ కుమారవిష్ణుని తాత పేరునాడ కుమారవిష్ణునే కదా! వేలూర్వాళేయపు శాసనమున రాజులవరుస యిట్లు గలదు:—

మును కక్కడను గానినందును. కావున విశ్వానాథుని
మన నాయలూరుకాసము నాధారపఱచుకొని శ్రావణ
విశాసనగాలము ననుక నొకవిష్ణుగోపురికి రాజ్యాభి
షేక మొనర్చెను.

సముద్రగుప్తుని దక్షిణవంశయాత్ర శ్రీ. క. 260-
60 లనుగ్గ జరిగియుండునని స్మిత్తు గారనిరి.¹ హరి సేనుడు
సముద్రగుప్తునియు క్షరిదిగ్విజయమునకుముందు దక్షిణదిగ్వి
జయమును వరించియుండెనునుకారణముగా గొని దక్షిణ
దిగ్విజయము శ్రీ. క. 335ననో, 340ననో నడచియుండునని
మృతాంశులుగా రనుచున్నారు.² తివయిరుగుసొరగు శేళ
ముల నుండు శేళువుల నట్టె యుంచి ముందు దుగవేళ
ముల్పై నేరాజునకు దండయాత్రవేవలెను సంభవింపదు.
అట్లరావశ్యమనందలి శేళువులను లోబఱచుకొనక దక్షిణ
దిగ్విజయమునకై సముద్రగుప్తుడు బయలుదేరె ననబు
వాకు నవ్యక్తము కలిసింపలేదు. కావున స్మిత్తుగారియభి
ప్రాయమే సరియైననని వాకు దట్టచున్నది. సముద్ర
గుప్తునిదండయాత్ర యొప్పుడు నడచియుండినను ఆకాల
మున విష్ణుగోపు డమల్లువరా జొక దుండీయుండవలయు
ను. అట్టిరా జెవ్వడైన నున్నాడేమో కనుగొందము.
అరువపల్లి కాసనచారీయగు విష్ణుగోపుని యన్నయగు
సింహవర్మ శ్రీ. క. 438 మొదలు 460 వంతును రా
జ్యము చేసినట్లు స్థానికారు నిఘాంఠించెనున్నారు.³
విష్ణుగోపుడుగూడ నప్పటిను డనుట నిస్సంశయము. ప్రా
కృతికాసనములందుగాని, సంస్కృతప్రకాసనములయందు
గాని జేర్చొనబడిన విష్ణుగోపనామముగలచారలలో బ్ర
థము దిగిడి. ఇంతకుముం దా చేరుగలరా జెవ్వడును లేడు.
అరువపల్లి కాసనపు విష్ణుగోపుడే సముద్రగుప్తునివలెపక్ష
కాకాలము. ఏలనగా, వారి కిందుమిందుగ నొకకతాబ్ద
మొద మున్నది. కావున అరువపల్లి విష్ణుగోపున కొకకతా
బ్దముపూర్వ మొకవిష్ణుగోపు దుండీయుండవలయును.

అనగా నాటకు శ్రీ. క. 350 ప్రాంతమున రాజ్యము
సేయుచుండి యుండవలయును. సింహవర్మకు ముందు
కందియం దెనుగును పల్లవరాజులు రాజ్యముచేసిరి.
తరమునకు ౨౫ సంవత్సరములు విడిచిన, ౧౧౧ సంవత్స
రములలో నాలుగుశతములను. సింహవర్మకు నాలు
గుశతములముందున్న వాడు మొదటిస్కందవర్మ. ఈ
తనికాలమున సముద్రగుప్తు నిదండయాత్ర నడచియుండ
వలయును. లేక యాతని మరణానంతరమేని నడచి
యుండవలయును. అలహాబాదుకాసపు విష్ణుగోపుడు
స్కందవర్మ జ్యేష్ఠపుత్రుడై యాతని తరువాత రాజ్య
మునకు నచ్చియుండవలయును. సంతానహీనుడుగనో,
కయ్యముననో పసితనముననే మడియుటచేత నాతని పేరు
సంస్కృతప్రాకృతవిశాసనములయందు గానరాకపోయెను.

టి. జి. కింకరయ్యగు మొదటిస్కందవర్మపుత్రు
డగు యు. మ. విజయబుద్ధివర్మయు, చెన్నలూరుకాస
నములోని బుద్ధవర్మయు నొక్కడే యనిరి.⁴ చెన్నలూరి
కాసనపు బుద్ధవర్మ తండ్రిచేరు కుమారవిష్ణు డగుటచేత
నీ శేకపురుషులనాదము సాగదు; కావున మొదటిస్కంద
వర్మకు మువ్వగుపుత్రు లుండిరిని యొప్పుకొని తీరవల
యును. ఇంతటితో పల్ల వంశావళింగూర్చిన తర్కమును
చారితము.

ఈక్రింది వంశపుక్కుమనందలి రాజులకాలము స్థూల
ముగ నిఘాంఠనీయబడినది. సింహవర్మకాల మొక్క
టియే నిశ్చయముగ దలిసినది. తిక్కినరాజులకాలములు
పురుషాంతరమునకు ౨౫ సంవత్సరములు తగ్గింపుటయెల్లను,
పొచ్చించుటయెల్లను శేలినవి. కావున భావిపరిశోధన
వలన వాస్తవస్థిరి బయల్పడవలయును.

1. పర్షి ప్రిన్సిపల్ ఆఫ్ ఇండియా.
2. ప్రా. ద. చ. పుట ౬౮.
3. జ. రా. ఏ. పా. ౧౮౧౫, పు. ౪౮౬.
4. ఇం. హి. క్యా సె. ౬.

వంశవృక్షము

దీరఘాచార్యుఁ
తేజ బప్తమహారాజా' (౨౫-౩౧౦)

శివస్వామిమ్మ గ.
(స్వామిమ్మమ్మ) (౩౧౦-౩౩౫)

విష్ణుగోత్రుడు
(సముద్రగుప్తుని కుమారుడు) (౩౩౫-౩౬౦)

కుమారవిష్ణువు గ. (౩౬౦-౩౮౫)

య. మ. విజయబుద్ధవమ్మమ్మ
(చారుదేవిభార్య)

విష్ణుమ్మమ్మ (౩౮౫-౪౧౦)

[విష్ణుమ్మమ్మమ్మ]

కుమారవిష్ణువు ౨. (౪౧౦-౪౩౫)

స్వామిమ్మమ్మ

శివమ్మమ్మ

స్వామిమ్మమ్మ

సింహమ్మమ్మ (౪౩౫-౪౬౦)

య. మ. విష్ణుగోప

స్వామిమ్మమ్మ ౨. (౪౬౦-౪౮౫)

సింహమ్మమ్మ

శివమ్మమ్మ (౪౮౫-౫౧౦)

విజయవిష్ణుగోపమ్మమ్మ

శ్రీ మాత మణిద్వీప

స్వామినియు ననంతకోటిబ్రహ్మాండములన్
ప్రాముఖ్యము గన్నది మా
కామేశ్వరి నిన్నుఁ బ్రోవఁ గలదు కుమారా.

జ్ఞానప్రదం డగు గురువును
ధ్యానింపుము ముందు భక్తితాత్పర్యమున్
పై నొకఁచి చదువులదొర
సానికి వందనము చేసి చదువు కుమారా.

గురుఁడే విధి గురుఁడే విష్ణువు
గురుఁడే శంకరుఁడు మతీయు గురుఁడే చెప్పెన్
పరఁగుఁ బరబ్రహ్మముగా
గురునిన్ నిందించువాఁడు కూళి కుమారా.

గురువున కెదిరింపకు నీ
దొరనున్ నిందింపఁజోకు దుష్టులతోడం
బరిచయము చేయఁ జోకుము
దురితముప్రాప్తించి చెడెడు తుదకుఁగుమారా.

చదవింపినగురువునకున్
పదిరె ట్లధికుండు కన్న వాఁ జాయనకుం
బదిరెట్లు తల్లి హే చ్చని
మది నెంచుచు భక్తి గలిగి మనుము కుమారా.

జననిని జన్మస్థాన
మ్మును గొప్పగఁ జూడనట్టి మూర్ఖుల కెందున్
ఘనత కలుగఁజో దారెం
టిని దప్పక కొల్చుచుండు నీవు కుమారా.

తలిదండ్రులు నీకోసము

పలుబాములు పడిర యింతవానిఁగఁ జేయన్
తలపోయు మన్న ! నీ వే
వలన్ తత్పరమును దీర్పవలెన్ కుమారా.

చెప్పినచొప్పున నడువని
తప్పక తద్దినమునాఁడు తనుఁచి గయలో
నొప్పగఁ బిండమువేయని
యప్పాపిని బుధులు పుష్కర దనరు కుమారా.

తమ కిహపరముల కయ్యెడు
తమకొమరుఁడు వ్యభిచారి నయినఁ దలిదండ్రులచి
త్తములకుఁ గలిగెడునా ఖే
ద నిట్టి దని తెలుస నెవరితెలియు కుమారా.

తలిదండ్రులు సన్నిత్రుం
జీల నగులకు సహజ మయినహేతు లనియును ఆ
న్యులు వారి కార్యకారణ [మారా.
ములచే హేతు లనియుఁ చెలియుము మదిఁగు

సోమరితనమును మించిన
ఆమయ మిం కొకటి లేద యందురు దానిన్
నీమదిని జేర నిచ్చిన
నేమమునకు నదియ హాని చేయుఁ గుమారా.

నాలుగు గంటలు కొట్టిన
కాలమ్మున లెమ్ము మొగము కడిగికొనుము నీ
వాలోఁ జదివినపాఠము
లాలోడన చేయు బుద్ధి నంటుఁ గుమారా.

ప్రాతఃకాలమ్ముననే
 కేరళమునందు నొకరి నెపు మునిగిరి
 చేతమునకు చేపమునకు
 త్రితము నానోగ్యమును బాధించు నుమాగా.
 తల పండినంత వృద్ధుని
 తలఁచుకు మెవ్వఁడు బాల్యదశనుండియు వి
 ద్యలు నేర్పుచుండు నతనిన
 తలఁచుకు వృద్ధునికే దేవతలను కుమారా.
 కలలు గలవాని నందఱు
 నొకరి నుచుకొందు విన్నవానిని భిల్లో
 వెలయుచెను సర్వజ్ఞుడ
 కలానిధిగ తల భరించి కనుమ కుమారా.
 చదివించిపిత సుతునకు
 చదువుకొన విమోక్షకుండు జనకునకు మును
 పాదమిడ రెండు కాపున
 జనపుకొనుమ బుద్ధి గలిగి చాలు నుమాగా.
 దీక్షము లేని గృహముతో
 సామ్యము నెతు విన్న చదువుకొనని నూ
 పాపాత్మునిదేవితమును
 కోపించక లెప్ప చదువుకొనుము కుమారా.
 తన తల్లిబాసఁ గుడిచే
 తనిగా సంస్కృతియు నెవమదిగ వేలికబా
 నను తలగాఁ జెప్పుదు రిం
 దునికే భావించు చితియు గాఢఁ నుమాగా.
 దీక్షముననే వృద్ధులెచ్చక
 కణముల చొప్పుననునెకలకలలు భవమ్ముక

గణించు వేర్చినట్టి వి
 పాదమిడ వా! పాదమిడమున బాసఁ గుమారా!
 నంగీతము సాహిత్య మె
 ముగిసినది విబుధు లాదరించు స్పృహముగ
 శృంగములు దోడ లేని ప
 సింగఁ తెప్పదురు వినుమ చెవులఁ గుమారా.
 పుడమిఁయుని కన్నులు కను
 వదిలితన గాఢు స్త్రుద్ధివాఁడు విజముగా
 బునునెరిగి మునుండియు నే [రా.
 వ్యయం చేసెదవో వాడ స్త్రుద్ధివాఁడు కుమా
 పండితుఁడు తగుభవము లే
 కుండియు పాదరముఁ బాఁ దెహగ్యుడ విద్వి
 మ్మునియుఁ గృష్ణుఁడు విరిభో [రా.
 తొండ యగుదునుమఁ జచ్చి తొనకుఁ గుమ
 బలవంతఁ డనఁగ బాహ
 బలము గల యతింజె వాని నొక వంజ చెనెడు భీ
 బలము గలవాడో వానిన
 బలవంతు డెండు పెద్దవాని కుమారా.
 విద్యాహీనుఁడు పశు వను
 విద్యానిధి భక్తిహరిని వేదన వెలుగు
 తద్యుక్తుడ పురుషుం డని
 వేద్యు బునుమందు వినుము వినుము కుమారా.
 పీఠమును విద్యయు నెవ్వని
 వెలియుచునో వార లెప్పివా రి మును ను
 సరణమునఁ బూజ్య లిది నదీ
 గుణవచనము దీనిఁ చెప్పికొనుము కుమారా.

పుస్తకములు పయివారల
హస్తంబులు బడినయేని యట్టి పోవుకా
వాస్తవ మిది కావున నీ
పుస్తకముల నెర వొనంగఁబోకు కుమారా.
కొండెములు చెప్పటకు నీ-
అండుకు నరుచెంచుహీతున కగునను చెవి యీ
కుండుటయ. కాక వానిని
చండాలునిఁగాఁ దలంపఁ జనును కుమారా.
పెద్దలయొద్దను వినయము
బుద్ధి గలిగి నరిగ నడువఁ బూనిన దో నిక

ముద్దుగఁ జూతురు దానను
పెద్దతనము గలుగు నీకుఁ బిదమఁ గుమారా.
శనశోడివారికంబును
తనుఁ బెద్దగ నెల్ల వారుఁ దలఁచెడునట్టుల్
ఘనతను సంపాదించఁగ
మనమున నెంచుటయ ముగిచిమాట కుమారా.
పదుగురిలో నే కార్యము
బెదరక చేయంగ నీకు వీ లగునో అ
ట్టిద చేయఁ బూను దానను [రా.
మది సంతస మందుఁ గుంను మానుఁ గుమా

ధర్మసందేశము

వాసి రెడ్డి దుగ్గొనదాశివేశ్వర ప్రసాద బహద్దరు గారు

నీవు నీధర్మంబు నెఱవేర్చుకొనుర
ఏవేళ నూడునో యీశరీరంబు
ఇది సదాకాలంబు నెద నుంచుకొనుర
తుదిదాఁక సత్త్వంబు దొలంగక మనుర
చేనతో ధర్మ మూర్ధ్వాశ్రము చేయంగ
పానకుండును జల్లఁ బడును డాయంగ
సోద్యోగమన కై న జడువఁగాఁ బోడు
ఉచ్య ధర్మముఁ దప్ప కుండెడువాడు.

గణికిపోచకు గడగడలాడుఁ జూడు
తఱికి సధర్మంబు దప్పెడువాడు.
కలదు ధర్మము దానిఁ గావ నీశ్వరుండు
కలుఁ డేలరా చింత, కలవర మేల?
ధర్మంబు ధర్మంబు ధర్మంబు రన్న!
ధర్మానుగతి జీవితము పున్న రన్న!
ధర్మానుగతి నీకు ధర్మం బొసంగు
ధర్మానుగతి పవిత్రత నీ కొసంగు.

చాల కాలముక్రితమే శ్రీ శ్రీ శ్రీ కొమఱ్ఱాజు
వేంకట లక్ష్మణరావుపంతులుగారు ఈశాసనములోని
తెలుగుభాగమునకు ఆగమ తీయటకై చాలకృషిచేసి
యున్నారు. శాసనశీఖకుడు శాసనమును చాల స్వచ్ఛగ
వ్రాసియుండుటవలన, మరల ఈశాసనపురేకులను సంపా
దించి, వాటినుండియే మూలమును జనివివసో స్థిలువార
గా రిచ్చిన పాఠముకంటె మంచిపాఠమేర్పడుట కవకాశ
ముండునేమో యని వారు లండను బ్రిటిషు మ్యూజియము
వారికి రేకుల నిమిత్తము వ్రాసిరి; కాని వారు అసలురేకు
లను బంపుటకు వీలు లేదనిచెప్పి, ఒకప్రతి ప్రతిబింబములను
ఒకప్రతి శాసనపు ఛాలోలను బంపిరి. నేనును లక్ష్మణ
రావుగారును ఈప్రతులను ముందుంచుకొని శాసనము
నందలి యక్షరస్వరూపమును గురించియు, పదములను
గురించియు చర్చించుచుండినవాటిసంగతులు నేదీసందర్భ
మున చురుపునకు వచ్చుచున్నవి. అటుతరువాత నేను రాజ
ను హేంద్రవరమునకు వెళ్లుటతో ఇంగునుగురించిన వాక్య
మీ నిలిచిపోయినది. లక్ష్మణరావుగారింకను దమకృషిని
సాగించుచునే యుండిరి. వారిశాసనమున వచ్చు పదము
లన్నిటినీ తీసి, పట్టికలు తయారుచేసి, తెలిసినచో ఆ పద
ములకే కాని, లేకత్రైత్వాంతిక ప ములకు గాని యర్థము
తెలుపవలెనని కోరుచు వాటిని కొందఱు ప్రవిడ, కర్తృల
పండితులకు బంపిరి; కాని ఆంగులన చుకు ఏదీగపైన
ప్రయోజనమును కలుగలేదని తరువాత వారి నొకపరి
తీసికొనినప్పుడు వానో చెప్పినట్లు జాపకము. ఏకో
యొకవిధమున ఈ తెలుగుభాగమున కర్థము తీసి, దానిని
సరించి ఒక ‘నోటు’ ‘ఎక్సిగ్రాఫియా ఇండికా’ లోను,
ఒక ‘నోటు’ ‘ఆంగ్రసాహిత్య పరిమర్శిత్రిక’ లోను

ప్రకటింపవలెనని ప్రయత్నించు చుండగానే వారు ఆకాల
మరణము వాతబడుట కట్టించెను.

తిరిగి నేడు బ్రహ్మశ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి
గారు దీనిని కదిపియున్నారు. కడచిన భారతిసంచికలో
వా రీశాసనమునందలి తెలుగుభాగమునకు పద, పదార్థ
వివరణములను గావించి, ఆంగ్రభాషకు మరూపకారము
చేసినందుకు అభినందింప వలయున్నారు. వారు కొన్ని
యక్షరములను మార్చియు, మరికొన్ని యక్షరములను
దీపివేసియు, నేరొక కొన్నిచోట్ల నేని యక్షరములను
జేర్చియు ఈశాసనపు తెలుగుభాగమున కగవివరణము
గావించియున్నారు. ఇట్లు దానిని సంస్కరించి కావించిన
యాద్యరవివరణము ఎంతవరకు సరియైనదని చాల
సందేహింప వలసియున్నను కొన్నికొన్నిపట్టుల వారు
కావించిన శబ్దనిష్పత్తులు భాషావేత్తల సాదరాభినందన
మునకు తాత్రములు.

ఈ శాసనమునుగురించి వ్రాయుటలో శ్రీశాస్త్రి
గారు రాజరాజనరేంద్ర పట్టాభిషేక సంచికలో నే
నిచ్చిన ఈ శాసనమునందలి తెలుగుభాగపు పాఠమును
గూర్చి కూడ తల పెట్టియున్నారు. ఆసంచికలో నేనిచ్చి
నది బట్టవదొరగారి పాఠము. అప్పటికి నేను రాజము
హేంద్రవరమున నుండుటచేతను, నాయెట్ల శాసనప్రతి
బింబములు లేకపోవుటచేతను నామరీముప్రకారము ఆ
శాసనపాఠము ఎట్లండదననో తెలుపుకొనుటకు నాకు
అవకాశము లేకపోయినది. ఆంగులన ఈ శాసనము
నందలి తెలుగుభాగమున కిప్పుడు నాపాఠము నిచ్చు
చున్నాను.

౨౨. శివదేవుడు చన్ను విరివయినాడు! వరు గర్జిత సోమోళి చేసిన సాయుధసను

952

నే నిచ్చిన యాది పాపములను శ్రీ శాస్త్రీగారు కడచిన భారతిపండితో నిచ్చిన పాపమునకును గొంత భేదముకలదిని చివరనెంతో చూపెను. నే పాపము నిర్మూలకుల కారణములను చది లేమయగ ఇవట చేర్చునుమన్నాను.

1. దబ్బు: ఇవట 'అ' కలదుకాని 'మ' లేదు: 'తెబ్బు'లోని 'అ'యన, 'దబ్బు'లోని 'అ'యన ఒక్కరిరి నున్నది చూడుడు.

2. నుడింతమున ఏ, ఏ ప్రాప్యదీర్ఘములకు ఈ కాపనమున భేదముపాటించబడలేదు. చేసి, లేదు అను పదములలోని ఎత్తయినను దీర్ఘముకలవను నిశ్చయమే దీనినను నాకు తెలియనిక్రొత్తమాటలలో ఎత్తయినను దీర్ఘముండవలెనో లేనో తెలియరాకుండటచేత భాషా అక్షరములు ఎత్త, ఏత్తములను నిర్ణయించుకొన గల రను తెలివున కాపనమునం దెల్లెడల ప్రాప్యరూపమునే వాడిరిని.

3. ప్రతిలింబమున గాల్చించుకీలినిబట్టి చూచినచో ఈయక్షరము 'వు' కాదనుకాని 'ము' కాదని నాయశ్శిప్రాయము. 'ము' అను అక్షరము ౧౬, ౨౧ పంక్తులనడుమ ప్రమథాకా' అన్న చోటను, 'స్వాముకా' అన్న చోటను, ఈ 'తెబ్బునాడల' అన్న పంక్తిలోనే 'తెముల' అన్న చోటను, 'ఎ'తెముళ' అన్న చోటను వాలుసర్గాయములు వచ్చినది. ఇన్నిటిలోను ముకాగపు కొమ్ము ప్పెద్దముగ గాంచెనను; కాని యిచ్చుల ఆకొమ్ముకనబడుటలేదు. 'ధూతెడ్డము' నుపయోగించి చూచినను అది 'వు'గనే కనబడెనుగాని 'ము'గ కనబడలేదు. 'ఎదెవు' క్రొత్తపదములచేరి దీనిస్వరూపమును అక్షరముల వైఖరినిబట్టియే నిరూపింపవలసి యుండును గనుక ఇంత సూక్ష్మముగ వాటిని పరిశీలింపవలసిన మనసరము కలుగుచున్నది.

4. ఈ యక్షరమును ఉప్పరిరి వనుపరించి వదు పవలసి వచ్చినచో 'ల'కారముగ నువునుకాని 'లె'గ కనునను. ఇది 'ల'కారమునకే చేరికగనున్నది. ౧౬, ౨౨ పంక్తులనడుమ 'ఇచ్చిన', 'వచ్చిన', 'గన్నుడు', 'ము',

'చేసే' అను పదములలోని 'ల' ఇట్ల మును బాదిన ఇది 'ల'కారను ననుకొందును.

5. కాపనము చివరికిపోయినకొలది 'మ' 'మ'లకు భేదములేక కావచ్చును. ఏది 'మ' మనదియు, ఏది 'మ' యొదియు తెలియరాదు.

6. నుడింతమున ఓ, ఓలకు కూడ ఇందుభేదము పాటించబడలేదు. ఇందుకలది కాపనమునం దుంటును ప్రాప్య 'ఓ' కారమునే వ్రాసిరిని.

7. ఇది 'మ' వలెనున్నది. ఇదేవిధ మైన యక్షరము సంస్కృతిభాగమున 'అత్త మేధావల్లుని' అన్న కానిలో వచ్చినది; కాని సాధారణముగ వ్రాసిన కాపనములన్నిటి లోను 'మ' కు 'మ'తో ముక్కలేం కాని అట్లుగీటు ఉండదు. అట్లుగీటున్న యిట్టియక్షరములను ప్రాచీ వాంఠ కాపనములలో చాలవల్లు వచ్చినవి. అట్టియక్ష రము లెకటలేఖమని వానన్యకము, దానికి కారణమును ముందు వచ్చించెను. ఈయక్షర విచారాపమునను, ఇం దుకు కొంచెము విలక్షణమైన రూపమునను 'కొన్నక', 'కన్దము', 'గన్నాడు' అనుపదములలో గూడ వచ్చును. 'అత్త మేధావల్లు' లోని 'మ' ఇట్లే యుండునుచేత ఈ తెలుగుభాగమున వచ్చిన యిట్టియక్షరముల నొక్కొక చోట గీటు మొదలై వారు 'మ' గనే వదిలియున్నారు.

8. ఈయక్షరము 'మి' (మై) యని నాయశ్శిప్రాయ ము. 'చోట', 'ఏటు' మొదలైన పదములలోని 'అ'రూప మిట్టిదే. ఇది 'మి' యనుకాదు, 'మి' యనుకాదు.

9. నేను 'జల' గ వదిలినదానిలోని మొదటి యక్షరమును శ్రీ శాస్త్రీగారు 'మ' గ వదిలిరి. ఈకాప నమునవచ్చిన 'మ' ఎట్లున్నదిగా: 'మ' యొక్క అడుగు 'మన్న' భాగము 'వెచ్చదిగ నుండవలెను. నన్నుకును రెల కట్టుకనును మధ్యనుండు నిలువుగీటు చిన్నదిగ సుంధ వలెను. నన్నునుండే మకీచై ప్రవకు వచ్చినకొమ్ము కొంచె మెగువగ, నాగారిపట్టుగాక చేరికగ కుండివట్టు ఉండ వలెను. ఇందువచ్చిన 'మ' వర్ణమునకు సాధారణముగ ఇదియే లక్షణము. కాపనమున వచ్చిన 'మ' వర్ణములన్నియు సాధారణముగ ఇట్లే యున్నవి కలక్షణమున కేయక్ష

రము నిరుపముగ నున్నది. కాని ౨౧-వ పంక్తిలోని కట్ట కడపటి 'మ' కారమును ఇదియు కొంచె మించుమించుగ ఒక్కటిని నున్నట్లుగ పఠించుటయైన దీనిని 'మ' వర్ణముగ జనుపవలయుననియచ్చును; అయి శాసనమువలెయి మరీ యేయితర 'మ' వర్ణము నిల్లు లేక వాపుటవలయును, ఈయత్తులమునకు 'స' వర్ణమునకు ఎక్కువపాటిక యుండుటయైనను దీనిని 'స' వర్ణముగనే యుచ్చుట యుక్తమని నాథలంపు. 'పనుతేవుల' లోని 'స' కారముయొక్క ఎడమచేపు దిగువనొక్కరిని తలకట్టుదిగువనున్న నిలువు గీటుతో కలిపిన అది 'పకల' అని నేనుచదివినదానిలోని 'స' వర్ణమునే పోలియుండును.

10. నేను 'క' కారముగ చదివిన యక్షరమును శ్రీశాస్త్రిగారు 'క' వర్ణముగ జదివరి. అది 'క' వర్ణము గనుకాని 'క' వర్ణముకాదని నాథలంపు. ఇందుకు కారణమిది: అక్షరమును నొట్టియున్నదికట్టుతోమాత్ర మేకాక వేరే మరియొక కలకట్టుతో కూడునున్న 'క' వర్ణము శాసనమున ఒక్కటియైన గానరాదు. "అక్షరముతో నొట్టియుండువలసిని తలకట్టుకు నలుముచాలక నేనుకు డించుక యుదముగ జెప్పినది శ్రీశాస్త్రిగారు వ్రాసి యున్నారు. కాని యిట్లువలకట్టు శ్రీశాస్త్రిగారు చెప్పినట్టిగాక అక్షరముతోనే నొట్టియున్నది. పాకములు బాగుగ పరిశీలించవలయును. 'క' వర్ణముతో నొట్టి యున్నవలకట్టుపై ఒకదిన్న నిలువుగీటువ్రాసి దానికి తల కట్టిచ్చిన 'క' వర్ణమునును. ఈ యక్షరమున 'క' అక్షరమును నొట్టియుండు తలకట్టును, ఎరుక చరియొకతల కట్టునుగూడ కనబడుచున్నది. ఇది 'క' వర్ణముకొన్నచో ఒక్కనిలువుగీటే లోపము. 'క' క్రియో శేతా' అను పదములోని 'క' వర్ణమునకును, ౨౧-వ పంక్తిలోని 'చినికి ఏక్రంశకేను' అన్న చామనున్న చామ పటి 'క' వర్ణమునకును, ౨౧-వ పంక్తిలోని 'కొక్క' లోని 'క' లోని 'క' వర్ణమునకును నిలువుగీటు కాని గాకపోయినను వాటిని 'క' వర్ణములగనే యుచ్చుచున్నపుడు నేను 'క' వర్ణముగ చదివినదాత్రము ఎందుకు 'క' కారాదు?

11. ఈపదమును శ్రీశాస్త్రిగారు 'ముక్కు' అని చదివరి. 'చ' వర్ణము ౧౫-వ పంక్తిలో 'పడివరికి' అన్నచోటను, అదేపంక్తిలో 'వాడల' అన్న చోటను, ౧౫-వ పంక్తిలో 'డను' అన్నచోటను, ౨౧-వ పంక్తిలో 'కెడ్డవల' అన్నచోటను వచ్చినది; కాని యిందేదీయు శాస్త్రిగారు చదివిన 'ముక్కు' అను పదములోని 'కెడవ' యక్షరమును పోలియుండలేదు. వలసిన 'క' పరిశీలించవలయును. 'క' వర్ణమూపమును ౫, ౬, ౭, ౮, ౯, ౧౦, ౧౧, ౧౨, ౧౩, ౧౪, ౧౫, ౧౬ మొదలైన పంక్తిలో గాంచవలయును. నే నీపదమును 'ముక్కు' అని యే చదువవలెనందును.

12. 'మయ్య'లో 'య్య'కు ఎరుక నలుపరిశీలక కలగుమాచును. ఇట్టిదే 'విష్ణువర్ధన' పదమునను గాంచవలయును.

13. శ్రీశాస్త్రిగారు దీనిని 'గజ' గ చదివరి. కాని నేనుచూచినంతవఱకు 'జ' వర్ణము క్రింద 'జా' లేదు. ఇటు 'జ' తో కలిపి చానిపినను నొక యక్షరమున్నది. దానికి తత్త్వమున్నది. ఆయుర్వ్యమునే 'జ' తరువాతి యక్షరముయొక్క ఎడమచేపు నిలువుగీటుగ పోనిచ్చినట్లు న్నది. అట్లే యనునేని దానిని 'మ' గ చదువవలసినకొంటిని. ఈయక్షరము కుడికొనను చుక్క కనబడుటంతేనీ దానిని 'గజంబు' అని చదివరిని.

14. ఇక్కడి 'ధ' వర్ణముకూడ 'ముక్కు' లోని 'ధ' వర్ణమువంటిదే.

15. ఇది 'జ' వర్ణముననాయని సుదేహము. ఈశాసనమున తలకట్టలముల వచ్చిన 'జ' వర్ణము చినికి కొంచెము భేష్మముగ నున్నది. ఈయక్షరము కుడిచేపున నున్న ఎరుకగీటును దిగువగీటును కలనవలయునని గాని, లేనిచో దీనిని 'ధ' గగాని 'జ' గగాని చదివియుండును.

16. ఇది 'హ' హలకు భేష్మ మైనవర్ణముగ నున్నది. 'హ' హలకు అక్షరముతోగలిపి తలకట్టును సంధించు చిన్న నిలువుగీటుండును. 'ట'కు అట్టిగీటు కాని, తలకట్టు గాని యుండును. అందువలన నేను దీనిని 'హ' గా చదివి

తిని. ఒకటి కంటే ప్రాచీనశాసనములలో ఇట్టిపాఠిక గల యక్షరము 'డ' వర్ణముగ గూడ జరుగుచున్నది.

'నెల్ల', 'కొన్డుక', 'కన్దుము', 'గన్దాన్డు' అనువాటికి తప్ప మిగిలిన నాపాఠభేదముల కన్నిటికి కారణములను వివరించినందు న్నాను. ఈ పదములను శ్రీ శాస్త్రిగారు 'నెల్ల', 'కొన్డుక', 'కన్దుము', 'గన్దాన్డు' గనదీనియున్నారు. నాయరువురి పాఠమును గమనించినచో నేను బండి 'అ' నదీని లిపిసంకేతమును వారు 'డ' గ నదీనినది విడితమును. ఈ లిపిసంకేతము నెల్లు చదువవలెనను విషయము ననే వారికిని, నాకును గొంచెము భేదాభిప్రాయముకలదు.

ఈపైని పేర్కొన్న పదములలోనే కాక ఈయక్షరము శ్రీ. శ. పదన, తొమ్మిదవకర్తాబ్దములకు పూర్వపు తెలుగుశాసనములలో 'కర్తాబ్దికుము', 'వేవాన్డు', 'వక్రంబునిచ్చువాన్డు', 'ఏనుగున్డు', 'అల్లపట్టు', 'విన్ది నాయకున్డు', 'మిగన్డు' ఈ మొదలైన పదములలో గూడ వచ్చును. రక్తప్రాణములను ధారవోసి, శాసనపరిశోధనలోనే యాయుష్షులగుంకియు గడిసి, ప్రాచీనశాసనములను ఒకటిచివ ఫీటుకొరగారు, బర్లెన్దొరగారు, హొల్లకొరగారు, కృష్ణశాస్త్రిగారు, లక్ష్మణరావుగారు, నరసింహాచారిగారు-వీరందఱునుగూడ ఆయక్షరసంకేత మెన్నట వచ్చినను దానిని బండి 'అ' గనే చదివియున్నారు. వారిమార్గమునే యవలంబించి నేనును ఇంతవఱకు దానిని బండి 'అ' గనే భావించి చదువుచున్నాను. శ్రీ శాస్త్రిగారు సత్యాదిత్యనాథ మహారాజాశాసనములో వచ్చినదని తెలుపు బండి 'అ' స్వరూపమునకు ఈ లిపిసంకేతము భిన్నముగనున్నను దీనిని ఫీటు మొదలైనవా చెందువలన బండి 'అ' గ నదీనికో, వారికట్లు చదువుటకుగల యాధారములేకో నేనెన్నఁచును విచారించి యుండలేదు; శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారు లక్ష్మీపుర శిలాశాసనమును, ఈ 'యపాదనకర' శాసనమును ఒకటిచి, యా లిపిసంకేతమును 'డ' గ చదువవలెననువాదమును తెలుచేరదీసిన విషయనే ఇది 'అ' గ చదువవలెనా? 'డ' గ చదువవలెనా యన్న యాలోచనము కలిసి, ప్రత్యేక మీ యక్షరమును గూర్చిన పరిశోధనకు బానుకొంటిని. ఇంతవఱకు నేలిన తర్కలితముల నిట వివరించుచున్నాను.

శ్రీ శాస్త్రిగారు

i ఈయక్షరము ఏదో పదములలో వచ్చునో అదియన్నియు ఇప్పుడు 'డ' కారయుతములుగ నున్నవి గనుకను,

ii 'డ' కారముతో చదివిననే గొంచెమించుమించుగ అన్నిటికిని ఆగ్రము సరిపోవును గనుకను,

iii "కల్పనిచ్చు శాస్త్రిలినిబట్టి పరికింపగా ద్రవిడభాషలో గాని- కర్ణాటభాషలో గాని 'అదిత్యున్డు, ఉన్ది, వాన్డు' మొదలైన రూపములయనికి తెలియుట లేదు" గనుకను

అలిపి సంకేతమును బండి 'అ' గ కాక 'డ' కారముగనే చదువవలె ననుచున్నారు; కాని యిది సరియైనదికాదని నాయభిప్రాయము. ఏలయున పూర్వమునకు, ఇప్పటికి భాషలో చాలమార్పులు కలిగినవి. పూర్వపు పదములు కొన్నిటికి స్వరూపము మారినది. కొన్ని పూర్వపు పదము లిప్పుడు భాషలో లేకుండనే అంతరించినవి; ఇంతయేల తుదకు పదముల వర్ణక్రమమునుంచియు మార్పు కలదు. ఇన్నిటిలో మార్పున్న యిప్పుడు కొన్ని ప్రాచీనపదముల యుచ్చారణమున గూడ మార్పుచేసిన నుండవచ్చును. ఇది సిద్ధమని చెప్పనుకాని సాధ్యమందును. ఇట్లు తెలుగు పదములలో పరిణామమున మార్పులనేకము సంభవించినవి. అందువలన ఇప్పటి కేల్లస్వరూపమును, ఆగ్రమును బట్టి కొని ప్రాచీనాంధ్రపదముల స్వరూపాచ్చారణములను నిర్ణయించుట సరికాదని నాతలంపు. ఉన్న యక్షరసంకేతములనుబట్టి యేర్పగు పదముల కగ్రము నిర్ణయించుట యుక్తముకాని ఆగ్రముకుదురుట కమనకునట్లు లిపిసంకేతమును చదువబూనుట యుక్తముకాదని నాయభిప్రాయము.

"ఈశాసనమును జదివినవారెల్లరు దీని (ఈయక్షర సంకేతముల) నెల్ల 'భ' కారములుగా జదివిరి. బండి 'అ' గా జదివినను, 'భ' గా జదివినను నిక్కడ ఆగ్రసంగతి దుర్లుటమే అగును. అట్లు చదువుటచేతనే యీశాసన మెల్లరకును దురవబోధమయ్యె" ననియు, "నే నీశాసనములమును జదువుటలో... 'మడ్లు', 'కొన్డుకో', 'గన్దాన్డు'

ఇత్యాదివిధమునే యనుసరించిరిని. అగ్రము కుడితన" అనియు శ్రీశాస్త్రిగారు వ్రాయుచున్నారు. దీనిననుసరించియూచిన ఆసంకేతమును 'పింగ' చగువుచేతనే వారికి ఈశాసనమునుబోధింపజేసెట్లు గేలుచున్నది. ఇట్లుచదివినను 'కన్దిజము' అనుపదముచకు అగ్రము కాలేదని వారే తెలుపుచున్నారు. అది యటుండు, వారి యాశాసనవ్యాపమును జదివినచో, కేవలము ఈయక్షరసంకేతమును 'పింగ' చదివినందులనగాక ఇతరసంస్కారములుకూడ జరిపినందులననే ఈశాసనమునకు వారర్థము కుదుర్చగలిగిరనుట స్పష్టమగును. తాముచేసిన యాసంస్కారములు సందేహాగ్రస్తములు అని వారే యనుచున్నారు. కావున తత్సందేహాగ్రస్త సంస్కారఫలిముగ కుడితన లిపినిగ్రహమును, అగ్రమును సందేహాగ్రస్తమే యని గేలుచున్నది.

ఈ యక్షరసంకేతముతో వచ్చు ప్రాచీనపదములుకొన్ని శ్రీశాస్త్రిగారు చెప్పనట్లు 'అక్షపట్టు', 'వేవాన్తు', 'సత్యాదీనిగ్రహ', మొదలగు రూపములతో నేను 'పి' కారయంతములుగనే ఉన్నవని నేనును అంగీకరించెదను; అనగా 'వాన్తు' మొదలగుపదములు కాలక్రమమున 'వాన్తు' మొదలగు పదములుగ మారిదనని నావిశ్వాసము. ఆంధ్రభాషా పరిణామమునకును, కట్టకాస్త్రమునకు నీయక్షరనిర్ణయమును, లిప్యలమున కొన్ని ప్రాచీనపదముల యుచ్ఛారణనిర్ణయమును అత్యంతోపయుక్తమును, అత్యంతావశ్యకమును గనుక ఈ యక్షరస్వరూపమును గురించి యింతగ చర్చింపవలసి వచ్చెను.

ఈయక్షరమును బండిఁజొగ చదివినచో ఈపదమున కేమియర్థము చెప్పెదనని నన్నుచింతించి, 'లిపిసంకేత మట్లున్నది గనుక నట్లుచదివెరిని. దానినిగురించి చర్చించి పరిణామము నరని యాపదమున కర్థము తీయు భాగ్యత భాషాకాస్త్రజ్ఞులవై గల' దనియే నాజవాబు. ఛోమలోనుండి వారివోయిన ప్రాచీనపదములకు ప్రార్థనముగ మేదో ఎవ్వరికెఱుక? అగ్రమును దెలియదు: పదస్వరూపమును దెలియదు. అందులన తత్ప్రధాన నిర్ణయమునకు మనకాధారము లేకపోయినను, తత్ప్రధాన నిర్ణయమునకు మనకు శాసనములందలి లిపిస్వరూపము

అధారముకాకపోదు. అందులన ఈ వర్ణలో ప్రధానముగ నానాచిహ్నియు శాసనలిపిస్వరూపము విూదనే యాధారపడియున్నది కాని అగ్రముగూడ నాధారపడి యుండునదికాదు.

ఇంతవఱకు నేను ఈలిపిసంకేతమును బండిఁజొగ చదునగుననుటకుగల కారణముల నిలువరించుచున్నాను.

౧. నేను యాచిసంతెవఱకు ఈయక్షరము చాలప్రాచీనశాసనములలో గానించును. ఈయక్షరముగల ప్రాచీనశాసనములలో కేకజ్జు సంఖ్యగాని, ఆశాసనములు పుట్టిన కాలము తెలిసికొనుటకు మరియే యితరపరిగణన సాధనముకాని లేకపోవుటలన అది యెప్పటిచో తెలియరాదు. అందుగల లిపిస్వరూపము ననుసరించి యాచినచో అది క్రీ. శ. తొమ్మిదవ శతాబ్ది చాల ప్రార్థపువై యుండునని యూహింపవచ్చును. ఇట్టి ప్రాచీనశాసనములలో ఈ యక్షరము కర్ణాటాంధ్రాది ద్రావిడభాషాపదములలోనే కాని సంస్కృతపదములలో గానరాదు. అందులన నేను దీనిని ద్రవిడభాషలకు సంబంధించిన ప్రత్యేకాక్షరముగనే పరిగణించుచున్నాను. సంస్కృతాక్షరార్థాన్నియమున లేనివియు, కేవల ముక్తాంధ్రాదిద్రావిడభాషలకు సంబంధించిన వర్ణనా లికలోనూ క్రమే యున్నవియునగు అక్షరములు ముఖ్యముగ రెండుకలవు: ఆ (ప్లు) యొకటి; ఆ (బండిఁజొగ) యొకటి. ఈరెండును నున్నట్లుండి నీర్పణిన యక్షరములే. ఆ (ప్లు) స్వరూపమును మనమెఱుగుదుము. క్రీ. శ. తొమ్మిదవ, పదవ శతాబ్దిలనాటి కది యెప్పటి బండిఁజొగలోనున్న అడ్డుగీటు తీసివేసిన నెట్లుండునో యట్లుండెను. ఆయితే దీని ప్రాచీనరూప ముది కాదు. పంచలకొలది సంవత్సరములు గడచి, పరిణామము పొందినపిదప గలిగిన రూప మది. నున్నచుట్టి దానిమధ్య నొక నిలువుగీటుగీసిన నదియే దాని తొలిరూపము. ఈ రూపమును మనము కడప్రాచీనశాసనములలో గాంచగలము. ఈయక్షరము నిలువుగీటుమూలమున, కాలక్రమమున, ఇములుచేసి నిలువుగ నిల జెట్టిన రెండు కొడి స్రుజ్జమాడిరి నుండు అక్షరముగనూ రెను: అనగా నిలువుగీటు మధ్యగాగల ఆయక్షరమే కలిసియుండు రెండు నున్నట్లుగల యక్షరముగ కాలక్రమమున మారిపోయెను.

అక్షరమును మనయక్షరము 'అ' (ప్రతి తొలిరూపము) ను నవయవమును అక్షరమునకు భిన్నముగ నుంచును. ఇది కేవలము ప్రాచీనభాషాపదములలోనే చెప్పుచుండుటవలనను, సంస్కృతాక్షరము యమున లేని ప్రాచీన పర్వతాక్షరమున యక్షరముగనే నిర్ణయించుకొంటిమి గనుకను అది బండి 'అ' అయియుండుటనని వానమ్మ కము. ఈ విష్ణు ముఖ్యము మన్నుచుట్టున్న ఈయక్షరము పన్నటికి భాగక పరిణాతి నొందిన బండి 'అ' యొక్క తొలిరూపముని వాతలంపు.

అ. ఈ + విష్ణు ము యట్లును సన్నచుట్టిన వేళ్ళ ముట్టి యాలిపిసంకేతమునే శ్రీ.శ. నాలుగైదు శతాబ్దాల సంధియు ప్రాచీనసంస్కృత భాషాకావ్యములలో ఉపధ్యానియమునకు నుత్తర వాచయంపిన్న ప్రాచీనకావ్యములను బహిరించిన తెలియగలదు ప్రాచీనము, భారతి, రక్షాక్షి సం॥ ప్రామామాన సంచికలోని కాలంకాయన నందియ్య పెనలేనకావ్యము: ౧౭ వ పంక్తి. ఈ నుత్తర విష్ణుమంకి, నల్లనికవంబ, గాంగ, చాళుక్యరాష్ట్రముల సంశయములతో ప్రాచీనసంస్కృత భాషాకావ్యములలో గూడ గాంచును. కావ్యాని చాళుక్యంశాదును, శ్రీ.శ. ఏవశతాబ్ద ప్రభుభాగమున నున్న వాచయమున శ్రీ పత్యక్రియపురికి మహారాజయొక్క ఒకావోకావ్యమును ప్రకటించును, శ్రీ టువోగారు అంకుంబ్విస యా యుపధ్యానియపు నుత్తరము: ఈ + విష్ణు ము: దానిచుట్టు మన్ను నుండి యిట్లుప్రానియన్నారు:

"We have here and in several places further on, the old form of the Visarga, called in this case Upadhmaniya, before 'p' and 'ph'. The sign is identical with the letter 'r' (అ) and is called by Vopadeva 'Gaja Kumabhakriti' (గజకుంభాకృతి) 'that which has the shape of the two projections on the fore-head of an elephant which swell in the rutting season'. It is used sometimes where in classical sanskrit 'sh' is written; e. g., 'purpa' (పుప్ప) for 'pushpa' (పుష్ప)."

వాచయము ఈ యుపధ్యానియపు నుత్తరము, బండి 'అ' యను ఒక్కతరున నుంచుననియు, 'చోపశేపుడు' దీనిని 'గజకుంభాకృతి' యని చెప్పిన ననియు ప్రాచీయమున్నారు. అయి తేవారు దీనిని 'అ' గ వదివినారని మనముకూడ అట్లే చదివితరులెనని గాస్త్రములేదు. కాని యంతటి పూర్వకాలమున, శ్రీ. శ. అయిదు అక్షర శతాబ్దములో ఈ నుత్తర వెట్టున్నుండియుండెడి వాలో కూడ మనకు తెలియదు: అనగా అప్పటి కాయక్షరము యొక్క పేరును తెలియదు; ఉచ్చారణమును తెలియదు. అయి నీ కావ్యములం దీయుపధ్యానియపునుత్తర నుంచు పన్నటి శ్రీ. శ. ఆ టును శతాబ్దాలలో అగిహలేదు. శ్రీ. శ. తొమ్మిద, పదవ శతాబ్దాలనాటి సంస్కృతభాషా కావ్యములలో గూడ నది కలదు. లింగపరిణామమున అన్ని యక్షరములను నూర్చులను నొందినట్లే శ్రీ. శ. అయిదవ శతాబ్దనాటి యుపధ్యానియపు నుత్తరము పరిణామమును నొంది మార్పును గాంచినది. మార్పునొందిన యాయుపధ్యానియపు నుత్తరముక్క ప్పరూపమును వేగీ చాళుక్య వంశీజుడను, కంఠనారకకృష్ణముని(శ్రీ.శ. ౯౩౩-౯౪౫) యొక్క దిగుమట్టుకావ్యము నందును, ఆక్షరి కుమారుడు అప్పారాజ విజయాదిత్యుని సలియంపురాండీ కావ్యమునందును గాంచనగును. ఉదాహరణమునకు ఈరెండు కావ్యములను మాత్రమే పేర్కొంటిని కాని తొమ్మిదవ, పదవ శతాబ్దములోని సంస్కృతభాషా కావ్యములు వేటిని జూచినను ఉపధ్యానియపు నుత్తర యుండుననియ దాని అయిదవ శతాబ్దనాటి యుపధ్యానియముగాక మార్పునొందిన రూపమే గోచరించును. ఆ మార్పునొందిన రూపము పరిగా బండి 'అ' ను తొలియుండుటను గాంచగలము. దీని ననుసరించువాడ, శ్రీ.శ. పదవశతాబ్ద సంస్కృతకావ్యములలో ఉపధ్యానియపు నుత్తర గవయము గానికని, బండి 'అ' పడు సాగూప్య సానాత్మ్యము లున్న యుత్తరము శ్రీ. శ. అయిదవశతాబ్దనాటిసంస్కృతభాషాకావ్యములలో ఉపధ్యానియపు నుత్తర గవయముగానికని బండి, 'అ' కును గూడ సాగూప్య సానాత్మ్యము లుండుననినని వానమ్మ కము. అందువలననే ఇచ్చలోనిన్న యక్షరమును బండి 'అ' గనే భద్రువలేనని వాదాభిప్రాయము.

3. ఈ ఋగ్రుద్రుట్టు సున్నచుట్టిన శేర్మకు లింపంకేతిము శేషము మన తెలుగుననే కాక ప్రాచీన కర్ణాటకాసనములనూడ గలదు. ఈసంబంధమున మనము కొడు ప్రాచీనకాలమునుండియు, తెలుగు కన్న పరిపులకు భేదమేమియులేక రెండు నొక్కగ్గిరినే యుండెనని భావక ముంచుకొనవలెను. అందువలన మన పూర్వపు తెలుగుశాసనములలో కన్పి ఈ లిపింకేతిము ప్రాచీన కర్ణాటకాసనములలో ఎట్లున్నదింపబడు చుండెదో అట్లే యున్నదింపబడు యుక్తము.

ఆరుపులసనవారి శాసనములు కొన్ని కన్నడ భాషను గలవు. ఏదనెత్తాకీ పూర్వముండినను లేక పోయినను నాగు ఏదనెత్తాకీమండి యుంకిననుకు నిశ్చయమైన శాసనాధారములు కలవు. వారు భాషామి చాగుపులకు సామంతులుగను, పైవ్యాధిపనులుగను నుండిరి. ధార్వాది తల్లాలో నొకటివ వీరిశాసనములను గొన్నిటిని చూచుకొరగాదు ప్రకటించియున్నారు. వీటిలో కొన్ని 'వీరకల్లు'లనబడు 'వీరశిల'లనిన తెక్క బడియున్నవి. ఆశాసనములు శ్రీ. శ. ఏడవ సమిచన తొమ్మిదవ శతాబ్దాలనాటివి. ఈయనకముగల మన తెలుగు శేషశాసనము శిష్యుడితో ఆవియు నప్పటివే. అందువలన వాటిని సమకాలీనప్రమాణముగ గ్రహింప వును. ఆవీరశిలలనిన తెక్కబడిన శాసనములు అందు శేర్మనవసిన వీరులు శేర్మపులను గొట్టి స్వర్ణాలయ మన శేర్మ (పోయి)రను విషయమును రలుపుచున్నవి. 'స్వర్ణాలయ శేర్మజీవక' అనుపదము ల్లిపిందర్శమున నుపయోగింపబడినవి. 'ఏటి'యన 'శేర్మ'యని యర్థము. ఇందలి 'జీ'వ్యమును వ్రాయుసంకమున ఆశాసనము లలో ఈ ఋగ్రుద్రుట్టు సున్నచుట్టుగా శేర్మకులిపి సంకేతకే మోపబడెను. కర్ణాటమున నీ 'ఏటి'పద మింకను అంతరించిపోలేదు. ఇప్పటికి దాని కనియే యగ్గ ము, దానిలోనిది బండి'అయే యని తక్కినాలు చెప్పుదురు. అందువలన సమకాలమునబట్టి కర్ణాటభాషా శాసనములలో నూడ ఈ లింపంకేతిము వచ్చుచున్నపు డును, దాని వలన బండి'అగనే గ్రహింపవలసియున్న పుడును, తెలుగుకన్నడ లిపులకు భేదమేమియు లేనపు

డును ఆకాలముననే పుట్టిన తెలుగు శేషశాసనములలో వచ్చు నేటిపం కేతిమునునూడ బండి'అగనే గ్రహింపబడి యుండునని నానమ్మకము. ఆరుపుల మొక్క యొక శా సనములోని శౌంభాగము నిటు సాంకుపటుచుచున్నాను.

- 2.దేరు
- 2. భటర ఏటిదు ప్రియచె
- 3. ల్వచెల్వ శేన్నన్న క(ఖ)ల
- 4. [2*]నవ్వ=నెక కరె(గీ)
- 5. [3*]జ్జ ఓవదొరపత
- 6. [తి]య అటిదు సురలో
- 7. కక్కె ఏ టి దక్ష [1*] కళెయ
- 8. వా శేటయ న్నిటిద.

ఈవై శాసనపంక్తులలో ఎత్తుగీటిచ్చిన బండి'అ' లన్నియు 'గ్'లలోని యక్షగమునే పోలియున్నవి (అనగా ఈ ఋగ్రుద్రుట్టు: దానిమట్టు సున్న).

ఆరుపుల శాసనములనేకాక భాదామిచాగుపుల శాసనములను బరిశీలించినను ఈయక్షగసంకేతిము బండి 'అ' అనియే విడిచివేసెను. భాదామిచాగుకర్ణ వంశకా వైన బిడుమాదిత్యవత్సాశ్రయుని శకవర్షము ౬౧౬ నాటి భాదామిశాసనమున ఆరుపు 'శేటుకాగామా' యను గ్రామమును వాడుచుచేసెనని కలదు. ఈ గ్రామనామమున నేను బండి'అ'గ వ్రాసిననొట చచ్చులోనున్న యక్షర సంకేతకే కలదు. ఆగ్రామ విషయమిట్లు ముగ నిదియని గుర్తింపరావలెను దానిని 'అ'గ వ్రాసువలెనో, 'అ'గ వ్రాసువలెనో తెలియదు. కాని ఆగ్రామమునకు సరిహద్దులను రేలుపుసల్లు వెచ్చి కొన్ని పరములలో ఈయక్షర సంకేతిము వచ్చును. ఆశాసనమును ప్రకటించినవారు ఈయక్షరసంకేతిమును బండి'అ'గ వదిలియున్నారు. 'కుటుప' శా. ఈ మొదలను పదములలోని బండి'అ' ఆ యక్షరసంకేతిమున నున్నదే. 'శే' యనుపదవిప్పటికి కన్నపెమున శిశురేఖముతోనే కలదు. 'అ' యనగా చెఱువు. 'శే' యను పదమే మన తెలుగున చెఱువుగా

మాటినది, చెలువుపడమున నిప్పటికి మనభాషను బండి 'అ' గలదు. గ్రామమునకు సరిహద్దులుగ నిచ్చినవి సాధారణముగ గ్రామనామములుకాని, చెలువులకేర్లుకాని, చెట్లు, గట్లపేర్లుకాని యగుట సహజము: అందువలన 'కె' 'తె' యనుపద విప్పటికి కన్నడమున బండి 'అ' తోనుండుటచలనను, గ్రామమునకు సరిహద్దులుగ నిచ్చిన పదములలో నది ముప్పొంగుటచలనను, ఆపదమునకు వ్యత్యేస్త రూపముగ 'చెలువు' పదమునగూడ బండి 'అ' యందుటచలనను అయత్నరసంకేతము బండి 'అ' యగుననియే నానమ్మకము. ఇట్టి యుదాహరణము లనేకములు చూపవచ్చును.

౪. బర్మోదోరగారు క్రీ.శ.౬౮౦ నాటి పశ్చిమ దాకుక్కాసనాక్షరస్వరూపములను దెలుపుపట్టిక నిచ్చియున్నారు. దానిలో బండి 'అ' యొక్క సంకేతము మన యక్షరమునలేనే కలియజేర్చి నిలువున నిలిపిన రెండు మున్నెలమధ్య అక్షరగ నొక గీరిగిని నేర్పడు దిశసంకేతము వలెనున్నది. శాసనములను బరిశీలించగా క్రీ. శ. ౬౮౦ నాటికి బండి 'అ' ఆస్వరూపమున నుండెనని వారికి తోచినది. అటువుల శాసనములు మొదలైనవాటిలోనన్ని బండి 'అ' ఆస్వరూపమునకు దీనికి ఎంతగ భేదములేదు. ఈ గుర్తు ముట్టు మున్నెల సంకేతమే కాలక్రమమున నిండుక మాగ్గుచెంది ఈగీరికి వచ్చినదని నాయభిప్రాయము. ఇట్టి ముగ్గుకమునుగూడ మన తెలుగుదేశ శాసనములలో జూడవచ్చును. శ్రీయుత సి. కృష్ణమాచార్యులుగారిచే భారతిలో ప్రకటింపబడిన రెండవ జయసింహాల్లభుని పెణుకపణుదానశాసనమును జూడుదు. అందు పెణుక పణులోని కడపటియక్షరము రెండుమున్నెలను దగ్గరగ జేర్చి మధ్యకొక యడ్డుగీటు నిచ్చిన పెట్టుండునో యట్లున్నది. (విధికుమారుని గోరావరీతానూనాసమున ౨౩ వ పంక్తిలో 'రెట్టుకమ్మ బునుకురాణామ్' అన్న దానిలో నేను బండి 'అ' వ్రాసినచోటగూడ అట్టి సంకే

తమే కలరు. కంగీచారుక్కంకజుడైన రెండవ మంగి యువరాజు మండేలుకాసనమున దానముచేయబడిన గ్రామము సరిహద్దులను దెలుపు సంకేతమున 'పశ్చిమ స్యాండిళి విల్లమిటు' అనికలదు. ఇచ్చట నేను బండి 'అ' వ్రాసినచోట మైనితెలిపిన సంకేతమేకలదు. 'విల్ల'యే 'వెల'గ యనియు, 'మిటు' 'మిట్టు' అనియు వాయూహ. 'మిటు' 'అటు' పదములు 'మిట్టు', 'అట్టు'! పదము ములకు గూఢాంతగములు. శాసనభాషలో 'మిటు' పదమును చాలచోట్ల చూడవచ్చును. 'మిటు' పదము మనభాషలో లేనిచో దానిని 'విల్లమిటు'గ చదువవలెనా లేక 'విల్లమిటు'గ చదువవలెనాయని సంశయింపదునేమో కాని అదియున్నపుడు దానిని 'మిటు'గ గాక 'మిటు'గ చదువుటయే యుక్తము అని వాతలంపు. అందువలన ఈ సంకేతమును బండి 'అ'గ చదువలెననినే నానమ్మకము.

౫. బండి 'అ' లేక 'కకటరేఖము' అనుపేరే ఈ యక్షరస్వరూపమును దెలుపుటలో కొంత తొన్పిడగలదు. ఈలిపి సంకేతమునకు బండికివలె క్రమబంధి రెండు మున్నెలను, ఇరుసువలె మధ్య అడ్డుముగ నొకయడ్డు గీటును ఉండి, రేఖాచ్ఛారణ మందుటచలననే దీనికి బండి 'అ' యనియు, కకటరేఖమనియు జేర్లుగలిగినవి నాయభిప్రాయము. ఈ నామమున కాలివిస్వరూపము లక్షణము: ఆలక్షణమున కేకరు లక్ష్యము. ఈవిధమైన గూఢముతో అభిప్రాయిత శాసనములలో గానవిచ్చునీ లిపిసంకేతము కొంతకాలమునకుకి క్రీశాస్త్రీగారు సత్య దిల్లీచోళమహారాజు శాసనములో కలదను స్పష్టమైన బండి 'అ' రూపముగా చూచి సరిజానుమున ఇప్పటి బండి 'అ' రూపముగ పరిణామింపెనెను. బండియగును వలె మధ్య అడ్డుముగ నుండు అడ్డుగీడే. ఈయక్షరమునకు ప్రాణము, మంద్రముయిన ఈలిపిసంకేత మెట్టిమార్పులను గొందినను అన్నిమార్పులలోను ఈయడ్డుగీటును గాంచుచునే యుండుగలము. ఈయొక్క యక్షరమేమోక

1. అటు, మిటుల వలెనే వ్రాసిన శాసనములలో 'కట్టు' అను పదమును గలదు. 'కట్టు' అనగా గట్టు అని యర్థము: ఏటికట్టు, గోటికట్టు ఇత్యాదులు. 'కటుత' అననది ఈ పదముయొక్క సప్తమ్యైకవనిరూపము. రాజరాజనరేంద్ర మల్లుకేమకసంచిలో వారసాటున 'కటుత' అనుదానినినే ప్రమాదిధి క్తిరూపముగ గ్రహించి దానికి 'గట్టు' అని యర్థము చెప్పియున్నాను. ఇది లేవు. 'కట్టు' ప్రమాదిధి క్తిరూపము: 'కటుత' సప్తమివిధి క్తిరూపము.

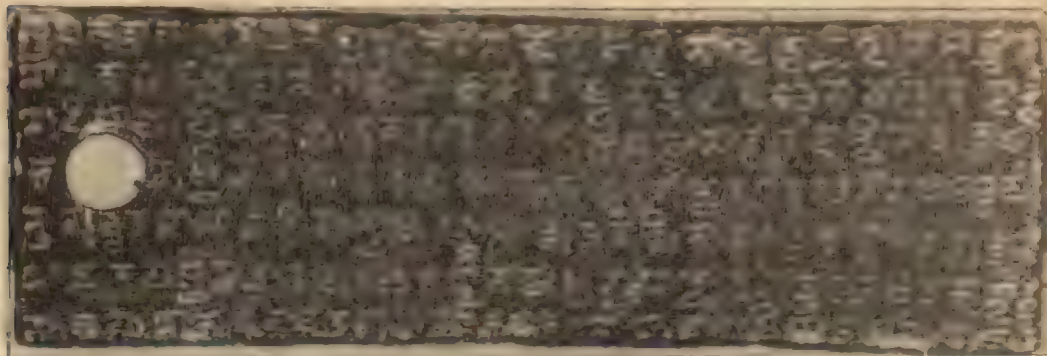
౧. బాహుమర్కటాది విభవాది వాతరియంద్రీ సర్వరాజమొక్క
అక్క చిత్రమును బుద్ధివంతిగా చూడండి.

౧౦. ఆజంతేశ్వరాలయములోని యొక మండోదరచ్చిన్ద్రము (Fresco, యొక్క చిత్రము).

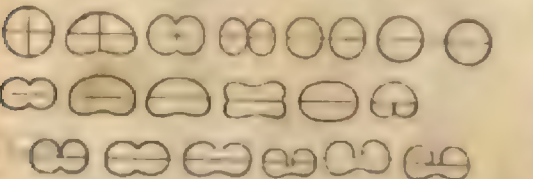
కాల్కమును తొలగివేసి అక్షరములన్నియు ఇట్లు నూర్చుటచేసి పరిశోధనము జూరినచే. ఇదిగలిగినచో గూట తొలులన్నియు తొలగివేసి అక్షరములలో కాల్కమును కొద్దిగనో గొప్పగనో ఇట్లు పరిశోధనమును జూరినది యక్షరము ఒక్కటియైనచేను. ఇట్లుగాని యాదిగనుకేత మెట్లు ఇచ్చిటి బండ్లలో నూర్చుచేసి పర్యోక్షావేశమువారాన కాపములో కలదు కట్ట

తీర్చి పట్టమునీ, కామ్య, గాజ, కంబు, రాష్ట్రీ, కూట, కాలంకాయన, అనంతవంశీ-ల కాపములు పరిశీలించును. అట్లునుతోనున్న గతనూపమును దుంగియువరాణ నూగులపట్టు కాపనమునకు గలదు. మాదుడు: రెండవరక, రెండవప్రక్క: ౨, ౪, ౬ పండ్లు.

మై బండ్లలో నూపము అంతకుపూర్వపు ప్రాంతములలో గనబడవలసియుండును. కాని శేతు మాదివంత వర కది అయినచ, అంతరత్నాలలోని కాపములలో గానరాలేను. అక్షరములు అన్నియు కాలక్రమమున నూర్చుటచేసి పరిశోధనమును జూరినచోపుక ఈ బండ్లలో యొక్కటియు శేమార్చుకలేక మొదటి వందయు విట్లే యందెనవల సంతయు కాను.

ఈ బండ్లలో యక్షరము పరిశోధనము జూరుటచో గాంచిన మాకులకు ఇటు మాపుయివ్వును:

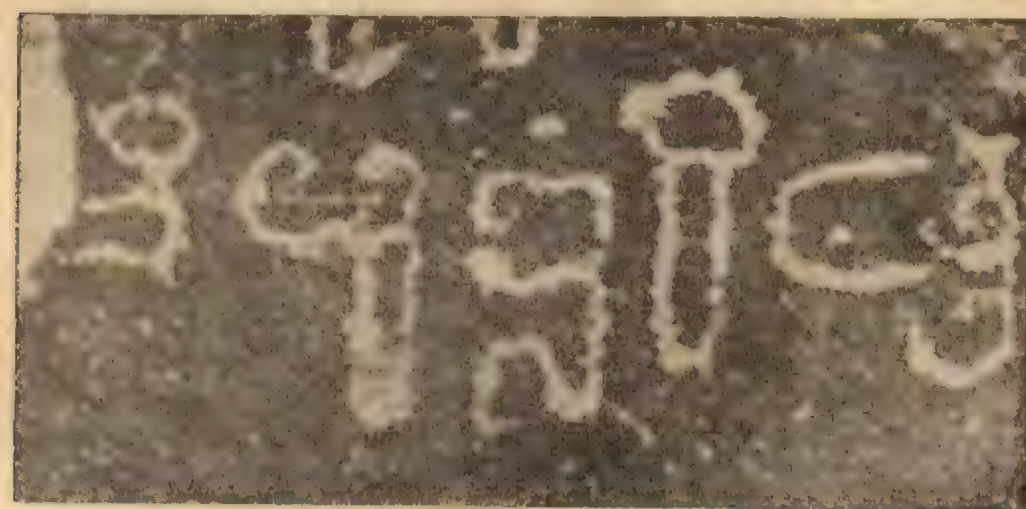
ఇన్నివిధములైన మాహంతరములకు మనము ప్రాచీన కాపములలో గాంచినవలయు. బండ్లము

“(౧)*..దోగళమ్మ (౨)గల్పరాయ కుడ్డి దోగళమ్మ శ్రీ కమలా రాష్ట్రీ నుగుల పులువామ్మ గామే దో[గ్గి](౩) గదిశాయం పద న్నక్షేత్రదత్తమ్ గేవదిగ్గతే బ్రహ్మణక్షేత్ర వశీగతి తిటా(౪) క పద్మవతి నెలవజ్జులు బ్రహ్మణక్షేత్ర శివగతి విమలమ్మ (౫) ప్త పున్నక వోణవాది పత్త బ్రహ్మణక్షేత్ర వశీగతి పశికర్ణవామ బ్రహ్మ (౬) గక్షేత్ర పద్మ వతి వశేణకర్ణ వామ బ్రహ్మణక్షేత్ర.....”

ఈ వైపాకమున ఎత్తుగీత లిచ్చి బండి ‘అ’ గ ప్రాకులపిన పన్నియు, ఇట్టిసంకేతము కలకే. మెగుల పట్టుగోని వివరముగ్గమునకు ద్వితీయ శేవంగుల కాని మామలపానుగా నుండునది కాని ‘మెగులము’గా నుండునది మొదటి అక్షరము లిచ్చి పొందును. కాని ప్రాచీనకాపములలో ఇట్లుగ ద్వితీయమునో మూని

కావ్యమును ప్రకటించిన 'కె.కె. కృష్ణాశ్రమ' గారు
 దానిలోని 'చిలుంబూరు' అను దానిని 'చిలుంబూరు'
 అని వదిలిరి. అది 'చిలుంబూరు' అని చదువుటే సరి.
 యని శాసనము" అనియు, 1910-11 వుటలో 'చి
 లుంబూరు' అని యిరువురు చదివినతీరుతో పనమకలదు.
 అంతటి 'ఐ' లోని + ద్విత్వము దుట్టును నున్నచుట్టి కొ
 మ్మిచ్చినట్లున్నది. ఇదికావ్య'అ'గా వదిలిన 'చిలుము
 బూరు' అను కల్పనముతో సరిపడును. కాని యాదమమే
 కృష్ణాశ్రమ గారు పరిగ్రహించిన ఇంతియో ప్రకటించిన
 కావ్యమును 'చిలుంబూరు' అని యుండెను.
 దీనినిబట్టి 'అ' పను దీరిని గూడ సంబంధముతో
 నట్లు తోచెను." అనియు వ్రాసియున్నాడు: అవగా
 చిలుంబూరు అను కల్పనాని రచనయక్షగము సత్య
 దివ్యుల'కావ్యమును 'పా'గ నుండెనుకాని అది కృష్ణ
 శాశ్రమ గారు సరిపెట్టిన 'ఐ' కావనియు, అను'ర'మే
 అకల్పనానే 'క'కావ్యమును + నుర్గునే దానియట్లు
 నున్నచుట్టి పట్టుండెననియు, 'అ', 'ప'లకు నిక్కువ
 సంబంధమున్నదిగనుక ఈ + నుర్గుయట్లు నున్నగల
 యక్షరమునకును 'డో'కును గూడ సంబంధముండవలె
 ననియు, దానిని 'ప'గ వదిలిన 'చిలుముబూరు'ను కల్ప
 నము, ఇది సరిపోవుననియు వారియభిప్రాయము. నేనిట్లు

౬. శ్రీకృష్ణగారు క్రిందటి భారతసంపాదక
సంగ్రహమున "శ్రీకృష్ణ" అను పేరున తెలుగు

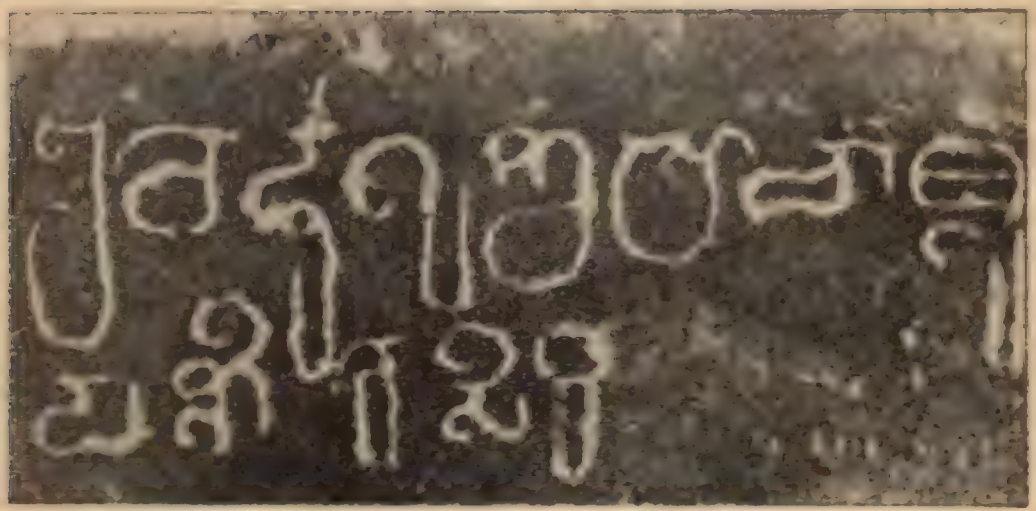
[illegible]

రేణుమాయశ్శరమ ఈ + గుర్తుమిట్టు ఇంచుమించు మన్న
 చుట్టిన సంకేతమహ గలదు ఈయశ్శరమ చెండు వేరువేరు
 కానది యెందుకంటే శివగూర్తంబు రీతులకనుగుణముగను,
 అంతరంగిని యక్షమము నుంచు బంధించి వేర్వేరుముగ
 గాల్గియున్నప్పుడును చెండువీటి మన్న యక్షమమునాచే
 శివగూర్తంబునకే ప్రతిబింబమున యుచ్చాసముగల యక్ష
 రమే యని నిశ్చయించుటయు క్తము, అందులన ఈ +
 గుర్తుమిట్టు మన్నమిట్టుగా వేర్వేరు సంకేతమునాచే బంధి
 ప్రాచీనము నేమ నమ్ముచున్నాను, ఈసంకేతముతో
 నున్న 'విజయబాహు' శిరుగలకానను సత్వదిత్యికోశ
 కాసనముకంటె ప్రాచీనముకాదనని నారలంపు.

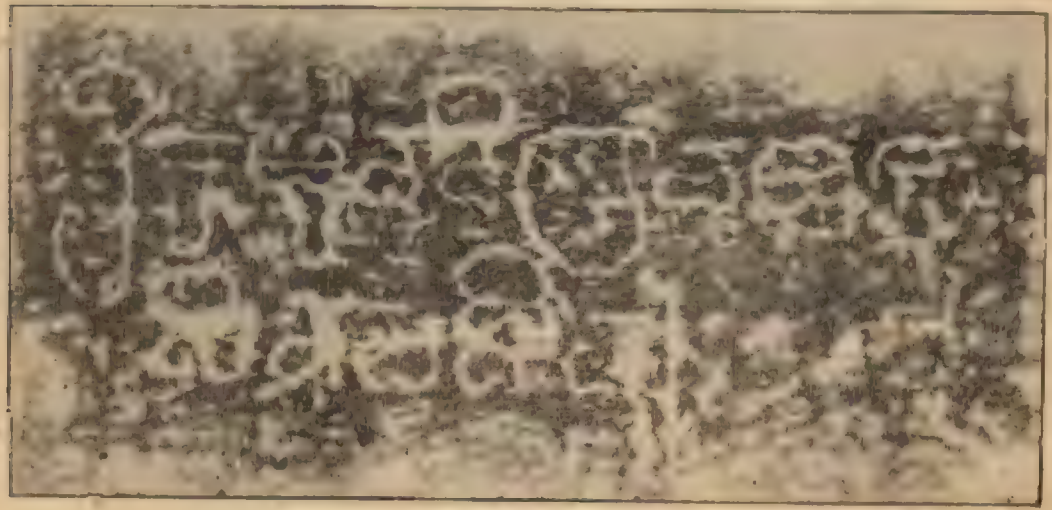
五

2. ఈ విధమైన యత్నము శాస్త్రమునందులను
నుండి విడిచి నేను తెచ్చిన ప్రాచీనాంగ్రభాషామహాసన
మలలో చాలా కొట్ట కనబడుచున్నది. ఈ భాషనములు
కొన్నిటిలో పెద్ద 'వచ్చా', 'వచ్చు' అను పదము
లలో కనపటి సంయుక్తములలోని పనియత్
నము ఈ సంకేతముననే కలదు. ఒకటి నందు ప్రతినింబ
ముల నిలుపు నిద్దుము వ్యాస, అందు దీనిని రామాయను,

మరియుక శాసనమున వచ్చిన ఈ పేరులలోనే

శ్రీ వేదాంత సూత్ర ఆచార్యుల
విగ్రహము.

శ్రీకృష్ణవాది ఆచార్యుల
విగ్రహము

కేరీ, కేరీ వాడు పామును మురియింపక పోయి,
అది పాములే. కన్నడిగువ 'గో కారమలో' మచ్చవి
తెలుగువలె కాక ముగ్గురైన యువరాజులను లక్షకము
టియింపబోయియున్నాడు. కేరీ, కేరీ, కేరీయూ.
చిలుము-ఇత్యాదులు.

మఱియొక కాసమున 'మల్లు' అను పదిమంతు
సంకల్పముని నిర్మూలు:
...మృత్యువలన అర్జునదేవతానికి వచ్చిన ఈ
చ్చినవారు వానికి సక్కి కొద్దికావచ్చు కొద్ది

యందు నమ్మబోవు నడవయ గోర్జిల్లు పేరయ
దేవమ్మటిలి ము(?)దుట్ల కొడ్డయరు ము(?)
ముదురుడు ఈశ్వరాలయపురాయుతోల పురుడు
ఊర్లై నక్కి వ్రేసినవాన్లు...

పట్టుగీటు నిచ్చినట్లు నేను బండిగొక చదివిన
అక్షరసంకేతము చచ్చులోనున్న దానిని బోనియున్నది.
(ఒకడున్న, దానికిమధ్య అడ్డుగీటు).

ఈపై పదములలో ఆసంకేతమును 'డ' గ చది
విన 'అచ్చా' అను దానిని 'అచ్చా' గ చదువలసి
వచ్చును. అట్టి రూప మున్నట్లు నే నెరుగను. అదియును
గాక 'ఈశ్వర' నలుపురాయు' అన్నట్లు 'ఈశ్వర' అను
దానిని 'మీరలు' గా అగ్రముచేసుకొనిపోనేనా. మీరు,
నేను, నీవు మొదలగుపదములకు ఈరు, ఏను, ఈవు మొద
లగునవి ప్రాచీనరూపములు. అందువలన 'ఈశ్వర' నలు
పురాయు' అనుదానిని 'మీరలు నలుపురాయు' అని గ
హించుననియుండు ననుకొందును. ఇట్టి సంవర్గ మున ఆప
దమును 'ఈశ్వర' గాక 'ఈశ్వర' గనే చదువలసియుండు
నని నాయభిప్రాయము. 'ఈరు' 'మేక' పదములకునది
బహువిధమున, 'ఈశ్వర' రూపముమాత్ర మేలయుండునా
నిను ప్రశ్నికలిగిన కలుగవచ్చును. కాని, ఏదియోకొన్ని
పదముల బహువిధనరూపము 'క్షు' గ కనబడుచున్నది
గనుక అన్నిటికి బహువిధమున వట్టి 'క్షు' రూప ముం
డునని భావించుట సమంజసముకాదు. ఫురి, కేరు,
మేడ, పాడు, అది, గోడ, ఈ మొదలైన పదములకు బహు
విధమున 'క్షు' రూపమున వనికాశము లేదనుకొం

దును. ఈకారముల ననుసరించి ఆపదములను 'అచ్చా
ల్లు', 'ఈశ్వర' గనే చదువలసి యుండుననియు, ఆయ
క్షుగమును బండి 'గ' నే చదువవలెననియు నానమ్మకము.

౧. 'అదిరుట్టు', 'ఉన్తి', 'పొన్తు', 'వాన్తు'
అను రూపములు కర్ణాటభాషలోగాని, ద్రవిడభా
షలో గాని లేననియు, అందువలన ఆరివిసంకేతమును
'డ' గనే చదువవలెననియు శ్రీ కావ్యిగా గనుచున్నారు;
కాని ఒప్పు, మున్తు ఇత్యాది రేఫాచ్చారములు కలిగిన
పదములు అరవమున గొన్ని యిప్పటికినికలవు; కన్నడము
నను గలవని విందును. ఇప్పటివఱకు నిట్టి యుచ్చారముగల
పదములు కర్ణాట, ద్రవిడ భాషలలో నుండినచో
ప్రాచీన కాలమున నిట్టి వివేకము లుండియుండునని విశ్వ
సింపవచ్చును. అది యటుండ 'మూన్తు' 'పొన్తు' మొదలైన
పదములనుండియే 'మూన్తు': మూన్తు; పొన్తు: పొన్తు
లగు రూపములు కలిగినవి నాయభిప్రాయము. అట్లే
కానిచో మూన్తు, పొన్తు మొదలగుపదముల కారూపము
లేట్లు విడిచిదివో అనియవలసి యుండును. ఈకారము
ననుసరించి కూడ ఆసంకేతమును బండి 'క్ష' గనే చదువ
వలసియుండునని నాశయంపు.

౨. మఱియుక విషయము: కడు ప్రాచీనకాలము
నుండియు తెలుగు రచనమున సంస్కృతివృక్షక్రమ మే
యనుసరింపబడుచుండెననువిషయము ప్రాచీనకావన
ములను దిలకించిన బోధపడగలను. అందువలన కడు
ప్రాచీనకాలపు తెలుగు రచనలో అనునాసికములేనే
కాని పూర్ణానుస్వారములను గాని, అర్ధానుస్వారములను

1. ఈ రివిసంకేతము ఈ పదమున గనబడుట
సంకేత వివరల ప్రామాదికములు యుండవలెను.

2. ఇప్పటి సంవర్గము ననుసరించి దీనిని 'మీరలు' గ అగ్రముచేసుకొనుట యుచితమననేనా కాని 'మీరు'
అను దానికేకాని 'మీరు' అనుదానికీకూడ 'ఈరు' అను
'ఈరు' అను రూపము ప్రాచీనకాలమున 'మీరు', 'మీరు'
పదములు కలిగియుండ నుండనేనా. అయినను దీని విష
యమై ఇంకను యోచింపవలసి యున్నది. ఈపదమే
'ఇ' కారముతో 'ఇశ్వర' అని యున్నది. ఒకచోట 'ఇ' కారమును, వేరొకచోట 'ఈ' కారము నుండుటకు గత
మేనా. ఇం దేది ప్రామాదికమా ఏది సరియైనరూపమా. దీనియర్థమును నురించియు, పదస్వరూపమును నురించి
యు ఇంకను ఆలోచింపవలసి యున్నది.

వింతగ నున్నది. ఇది ఆర్యభాషాపదమే యైనచో ఈ

గాని గాంధీయే. కాలక్రమమున పరివర్తకముమునాది మార్పునకు యాయనాసికములే పూర్ణమస్వాగతములుగను, అట్టి మార్పుగములుగను మారెనని యొకరికికొకరురు. మన 'అహింసాకర' కాసనియెలుగుభాగమున పదవర్ణకమమునగూడ పూర్ణమస్వాగతము లున్నను చాలవొట్ట అనునాసికములు లేకపోలేదు. ఇట్లుగా నున్న లిపిసంకేతముగల పదములలోగూడ అనునాసికము కలదు. శ్రీ శాస్త్రిగారు చెప్పునట్లు అసంకేతమును 'ప' గ వగుచులసియున్నచో పూర్వము పాఠింపబడుచుండిన సంస్కృత వర్ణక్రమపద్ధతి ననుసరించి తదక్షరమునకు బూర్వము లిద్వర్ణానువాసికమైన 'ప' యుండవలెను గాని 'ప' యుండును. ఒకవేళ అట్లుండుట లేకుక ప్రమాద ముగించుమిమ్ము కాసనమున నీలిపింకెత్త మెన్ని వొట్టవచ్చినచో అన్ని వొట్టనుగూడ తత్సంయుక్తాక్షరమున 'ప' ఇట్లమేకాని 'ప' వల్లము వ్రాయుచుక పాపు పులని దానిని లేకుక ప్రమాదముగ బరిగింప నిలు లేదు. మాడుదు :

గూ-వ పం ౨	—	కొట్టు	౨౭-౨	॥	—	పసిక
గూ-వ ॥	—	నట్లు	౩౩-౨	॥	—	చెట్ల
అగ-వ ॥	—	రెట్లు	౩౯-౨	॥	—	చెట్ల
అగ-వ ॥	—	పచ్చిన	౩౯-౨	॥	—	కట్టి

౩౨-వ పం ౨—నది

ఈ పదములన్నిటిలో నచ్చిన సంయుక్తాక్షరము లలో ండవయ్యెనను ఏకములని చెందినది అన్యము మొక్క అనునాసికమే మొదటి యక్షరముగ నున్నది. ౩౧-వ పం ౨లోని 'కొట్టుక' పదముతోక్క నేను బాటి 'ప'తో చదువవలెననుచున్న 'కొట్టుక', 'కట్టము', 'కట్టము' పదములే వర్ణక్రమమునకు నిర్దుతముగ నున్నవి. ఈలిపిసంకేతము నచ్చినచోటనెల్ల 'ప' కారమే విచ్చుటచేత 'కొట్టుక' అనునది లేకుక ప్రమాదమైన గానిని యుండును లేదా అది 'కొట్టుక' మంటి 'ప' కార యుత్తములైన పదములు 'కొట్టుక' నెలె 'ప' కార యుత్తములుగ మారుచుండిన మార్పుకాలమైన న యుండువలెనని నా యభిప్రాయము. అదియునుగాక ఈలిపిసంకేతముగల

సంయుక్తాక్షరమున అనునాసికమే విచ్చినచో అది 'ప' ఇచ్చుకని యున్నది కాని ఏకాసనమునను 'ప' ఇచ్చుక లేదు. కొన్ని కాసనములలో ఈసంకేతముతోను, 'ప' అన నాసికముతోను వచ్చిన పదములను నొన్నిటి నిచ్చుచున్నాను మాడుదు :

కత్తిదిక్కు
ఏరుచున్
వేవాన్
వచ్చువాన్

} — సత్యాదిత్య చోళ మహారాజా కాసనము.

కట్టిలవాటిదివయ — మొదటి జనుపింహన్లు భుని కాసనము.

అచ్చినవాన్ — వైదుంబ కాసనము.

తారుమున్ — వృధివీ వల్లభచోళుని కాసనము.

అచ్చువాన్ — విక్రమాదిత్య కాసనము.

మగన్ — యశితేరు కాసనము.

ఏరువాన్
విని వాయున్

} — వైదుంబ కాసనము.

వయి? వినవాన్

అచ్చిన వాన్ } — మహానరాయణాటి కాసనము.

మగన్
మున్

} — తెట్టూరి కాసనము.

ముదిగన్ — విష్ణుచరణుని కాసనము.

ఈర్ష్యమున ఈసంకేతము ఎచ్చుటవచ్చినను ఎగుర యక్షరము 'ప' ఇచ్చ మేకాని 'ప' వల్లముకాదు. తెచ్చిన యివయముల పట్టకలో అన్ని కాసనములలోను ఈసంకేతము నచ్చినచోట ఒకేరీతిని 'ప' ఇచ్చ మే కనబడుచున్నపుడు ఈవ్రాతన వ్రామాదకముగ నేను గ్రహింపవలెనని నిశ్చయమైన యోదోయికపద్ధతి కట్టబడిన నాటికాసన లేకులు అట్లు వ్రాయుచువచ్చిరి కాని ప్రమాదమున నట్లు వ్రాసియుండలేదనియే నానమ్మకము. ఈకార గాములనగూడ ఆలిపిసంకేతము 'ప' కాదనియు బంకి 'ప'యే అనియు నానమ్మకము.

గం. శ్రీ శాస్త్రిగారు వారివ్యాసమున చోళ చోట 'ప'కు రెండురూపములు ఉండెడివిని తెలపవలె

నది ప్రాసీయున్నారు. ఒకే యక్షరమునకు సంకురూపము లుండెడినదియే అంగీకరించుచో శకటరేఖమునకే కెందురూపము లుండెడినదియు, ఈలిపిసంకేతము ఈ విడిగనబ్బిన బండిఁజొయిక్క గూఢాంతరమనియు నేల తలంపరాదు?

ఈ ప్రకారము లన్నిటివలన నే నింతమును అలిపి సంకేతమును బండిఁజొ అనియే నమ్ముచున్నాను. నాయభిప్రాయము ప్రకారము బండిఁజొ వర్ణము పరిణామమున పెక్కురూపములను బొందినది. కాని యీవర్ణము పరిణామమున ఈవర్ణో రూపమును బొందినదని యితరవర్ణములవిషయమునవలె విశేష నిర్ణయించి నూర్చులను నిశ్చయింపలేము కాని యది పొందిన గూఢాంతరములను మాత్రము జూపవచ్చును. ఒకేశాసనమున ఆయక్షరము పొందుచుండిన మార్పురూపములనే కాక అంతకుపూర్వపు రూపములను గూడ జూడగల్గుటయు తటస్థించును : అనగా పరిణతిపొందుచుండిన రూపములు క్రమముగా వాడుకలోనికి వచ్చుచుండినను, ప్రాచీనరూపములపైగూడ లేఖకుల కభిమానము పోలే దనియే నానినిబట్టి మనము గ్రహింపవలసి యుండును. అందువలననే అహదనకరశాసనమున కొంచెము బాగుగ పరిణతిపొందుచుండిన 'జొ' వర్ణముతోపాటు, తిత్తాప్రీవీరరూపమునూడ అందు కుదురుకొనియుండుట తటస్థించెనని నాతలంపు.

నే నాలిపిసంకేతమును బండిఁజొగ చదువుటకు నాకు ఇంతవఱకుగల కారణముల నెఱింగించితిని. ఈ ప్రకారములను కాదనుటకు దగుహేతువులుండి అలిపి సంకేతమును దొంగనే నిదివీరిగవలెనుటకు ప్రబలాధారము లున్నచో ఇంతవరకు చాలవంది శాసన పరిశోధకులు ఆలోచితులగునో, అనాలోచితులగునో చేయుచున్నారెప్పు సమరకాగలదు.

నాయభిప్రాయప్రకారము ఈశాసనము మాఢవిష్ణువర్ణముని (క్రీ. శ. ౭౧౪-౭౫౧) నాటిది; శ్రీశాస్త్రిగారి యభిప్రాయముప్రకారము ఇది ఆయిదవవిష్ణువర్ణముని (క్రీ.శ. ౮౪౭) నాటిది. ఇందు ఎవ్వరిచయినను మాఢవిష్ణువర్ణమునికీమాడ పూర్వమున్న అంగ్రభాషాశాసనములు కొన్నికలవు. నాటిలో ఎక్కువలో కొన్నికొన్ని పదములుతక్కు దీనివలె ఇంతవాడుగా అర్థముకాకుండనున్న శాసనమేదియులేదు. ఆశాసనములలోని భాష యంతకంటె కొంచెము బాగుగ అర్థమగుచుండినపుడు ఈశాసన భాష ఇంత దుగవబోగయుగ ముండుటకునూడ కారణమరయవలసియున్నది. ఏమాత్రము నీభాష యర్థముకాని కారణముననో యేమో బాగుగ జ్ఞాపకములేను. స్త్రీలు దొరగారు ఈశాసనమును నమ్మరానిదానిగ నలంచియున్నారు. సంస్కృతమునకే యఖండగౌరవముండినట్టియు, దానలేఖ్యములను వ్రాయింపవలసి నబ్బిన సందర్భమున స్వృత్తిప్రమాణములను బట్టి రాజులు సీమావిధులతోగూడ తామ్రశాసనముల నెల్ల సంస్కృతమునకే వ్రాయించుచుండినట్టియు నాకాలమున నీశాసనమున మాడు పెడల తెలుగు రచన ముండుట విడ్డూరమే. పదునొకండవ శతాబ్దినుండియే సీమావిధులను వ్రాయుసందర్భమున తెలుగు విభులముగ వాడబడుచు నచ్చెను. ఇంతవరకు దొరగిన తామ్రశాసనములను బరిశీలించినచో క్రీస్తుశకము పదవశతాబ్దికి పూర్వము అసలు శాసనభాగముననే తెలుగున్న శాసన విడి యొక్కటే. ఈకారణములవలననో యేమో స్త్రీలుదొరగారు దీనిని నమ్మరానిదానిగా నలచుట. ఒకనేత పరిత్రవిషయకముగ నిది సరియైనశాసనము కాదని త్రోవీవేసినను ఇందలి పదజాలమునకు సరియైన స్వరూపమేర్పడి అర్థవివరణమే కుదిరినచో నిది గూఢప్రభావ కమూల్కాలంకారమనుటకు సందియములేదు.

౧

సంవెడనపులన్నిగ్గు తేట
సందుమొయిలు ముసుగునందున
సందడిలు బాలెంత కొండల
చలువ గీర్తింతుక.

౨

చరులపొదిగిట మోము సుమమం
జరులు విరియంగ నీటిముత్యపు
నరుల బుడికిల్లాడు పసిసెల
చనవు దీవింతుక.

౩

పొదలమాటున రొదలపాటలు
పొదల దాగిలి మూతలను శశి
గదిమి నయ్యాటించు చిటుసెల
కన్నె భావింతుక.

౪

రంగదమృత తరంగయుత హృ
ద్రంగమున నవభావమాలా
రంగవల్లుల బెట్టుసెలజవ
రాలి వర్ణింతుక.

౫

చల్లచల్లని తలపుతెమ్మెర
జల్లుమేని విలాస సంపద

జల్లు గాంగ నటించి చనుసెల
చామ నర్ణింతుక.

౬

లమల నూతనరాగ చిహ్నము
లమర మంజుమ యశావనపుభా
రమన నడుగిడు సెలపొలంతుక
రకము నర్ణింతుక.

౭

సానునయన ర్తనము రాగర
సానుభూతియుఁ జాటు చరితము
సానువుల లిఖించికొను సెల
చాన నులియింతుక.

౮

మానమున నొడుదుడుకులకు నను
మాన మందక, ప్రియునికై నవ
మానవేగముతోడఁ జను సెల
మగువ నులియింతుక.

౯

చిరచిరం జని ప్రియుని కొంగిట
విరిసి కరఁగి తపీయవీచుల
విరతిఁ జెందెడు సెలపడంతుక
ప్రేమ దీవింతుక.

‘వా పి ని’

వేటెంటు అభివృద్ధి చేయబడిన ఆవిరి కుక్కరు

కుక్కరులన్నిటిలోను ‘వాపిని’ అనువదిలో కనిపి
జేసి, దీనికై విారంబును కేదియున్నాడు. దీని చూచినంత
సామ్రామునకే ఒకటి విారాన యుండునని మిగు నెప్పుక
కోరెదరు.

కాయలగు వలె గట్టిగానుండి, అధిగమునలె ప్రకాశి
చును, అన్నియు పూర్తిగా గల నుటసామానులు. పై భాగ
నంతయు ఇత్తిలో నెరుగు చేయబడినది. లోనగలవాత్రులు
అనునానియమునో నెరుగుకొనకే యున్నవి. చూయుట
గులభము, పరిశుద్ధముచేయుట గులభము.

దీని ఎంతవరకుండునది కనబడుచునే యుండును. ఇతిగ
కుక్కరులయందును లోపములేదనియు ‘వాపిని’ యందు
కేను, ఇది చక్కగా పండి ఉపయోగించుకే తెలుసు చేయ
బడినది కాని అలెమువనాత్రము కాను. విరకము మెంబున్న
వైపు అనగా చొప్పు నీకే ప్లీజ్ నీకే గ్యాసు లేక క్రిసెక్
చొప్పు మెంబునానాలో కనిపి నను ఉపయోగించుచును.

ధర రూ 12-8-0 నుండి రూ 25 ల వరకు గలదు.

పూర్తివివరములకు వ్రాయుడు.

బెంగాల్ కెమికల్ అండు ఫర్మాటికల్ వర్కుసు,

లిమి టె డ్; క ల క త్రా.

మేము మాత్రమే మీ ఆదరణ

కర్తులమనుట కేమి కారణము?

మావద్ద వక్కతేధరగాని జేరములేదు గాన దళారులతో పనిలేదు. వృథా ధనమును మును కాలవ్యయమును కలుగదు.

మావద్ద కొనిన నగలన్నిటికిని మేము పూచీ పడెదము. ఉత్తిరుపు (ఆర్డరు) చేసి పొమ్మటమైనను మేము పంపిన నగలు నచ్చనిచో వాటిని తిరిగి పుచ్చుకొని వానికి బదులుగా వారికొన్ని నగలనుగాని లేక రొక్కమునుగాని కోరినప్రకార మిచ్చెదము.

నగల సన్నిటిని మాకర్మాగారమునందే మాస్వంత పరిశీలనక్రింద చేయించెదము.

మీకు 30 సంవత్సరములనుండి నగలవ్యాపారములో అనుభవముకలదు గాన మీకు మావద్ద నగలనుకొనుటలో పనితనమునెందు మీకాలాభము కనబడును.

మేము పనివాండ్రమును నగలను చేయుటలో ప్రవేశమునుగూడ నగుటచే మీకు తిన్నీకలుగునట్లు నగలనుచేసి పంపిండుము.

మావద్ద నగలుచాల నమ్మకమైనవనుటకు 30 ఏండ్లనుండి మే మీ వ్యాపారమును జరుపుచుండుటయే ముఖ్యవిదర్శనము.

మీరిచ్చిన సొమ్ముకు సరియగుమూల్యముచే మీకు చెందజేసెదము.

మావద్ద నొకసారికొనిన మీకే నమ్మకము కలుగును.

సురాజ్ మల్ లల్లాభాయ్ అందు కో,

నమ్మకమునకు వాసికెక్కినవారు,

318 ఎస్. జే. మదరాసు.

కలకత్తా తిరుచనాపల్లి బొంబాయి రంగూను

12, లాలుబజారు స్త్రీటు. 135, బిగ్ బజారు స్త్రీటు. 359, కాల్కత్తా దేవీకోట్టు. 134, మొగలు స్త్రీటు.

పోషింపఁగల తై యభయముగ్రలు దేవత లెల్లఁ దాల్చి నే
నేనుముఁ దాల్చి వీవు నుదవిన్ జగదంధము లెప్పవేళలన్
బోషణ నేయుచుండు, వరముల్ దగఁ గోర్చెకు మీర నిచ్చి నం
బోషముఁ గొల్పు నీదు పదత్రయజముల్ నతు లైనవారికిన్.

నారాజసభాగ్యదాల్చుని, మనంబున నిన్నుఁ దాల్చి ప్రీత్య మం
చితగతిఁ దాల్చి మోహితునిఁ జేసె పురారినిసూడ కేశపుం
దతివ, నినున్ స్మరించియె నమంచితరూపము గల్గి నమ్మని
ప్రతీతిమహంబున్ గలఁచి వైచుచు నుండె మరుం డవార్యుఁ డై.

విను లవి విల్లు, వారి యభిబృందము, బాణము లైదు, ముత్రిశే
ఖరుండు పసంతలు, డా మృదులగంధసమీరణుండే రథంబు, తా
నరుదుగ నీనిఁ గొల్చి యొకఁ డయ్య జగంబుల గెల్పుచుండె శం
బరరిపుఁ డద్రుజా, భవదసంగకృపాసుతిప్రతాపుఁ డై.

కరికలభోరుకుంభకుచ గాఢభరానత, పూర్ణచంద్రకుం
దరముఖ, క్షీణమధ్య, క్వణదంచిత కాంచనకాంచి యూచుం దాఁ
గరవృత్తిచాపాశస్త్రాణికాండవితానయు నై దయార్ద్రుఁ డై
పురహరురాణి నాకనులముందటఁ దానటియించుఁగావుతన్.

అల్ల సుధాభిమధ్యమున నాసురసాలవనాంతినీమ రం
జిల్లెడు రత్న స్వీకమున (?) నీవనావృత్తి రత్న సాధమం
దల్లశివాఖ్యఖట్వమున నానరమేషు శుభాంకమందు భా
సిల్లెడు నీచిదాకృతి భజింతురు కొందఱు ధన్యు లిద్ధరన్.

జన్మశాసనము - పీఠిక

[వ్యాసమూర్తులు శ్రీ వేదా రామేశ్వరములుగారు

'జన్మశాసనము' అను గ్రంథమునకు వ్రాసిన పీఠిక.]

సంతాన నిరోధమునుగూర్చి చాట్టగు యన్. కె. వసు వంగభాషలో రచించిన గ్రంథమున కిది ఆంగ్లానువాదము. దీని పేరు 'జన్మశాసనము'. 'జన్మ' అనగా జన్మము. 'శాసనము' అను పదము నిర్దేశములు గల యొక సంస్కృతపదము. అది సందర్భమును బట్టి 'తత్త్వ', 'సంహితము', 'గోపానికాదికములకు చెక్కుబడు శాసనములు' అను అర్థములు వచ్చును. ఇట్లుగా 'జన్మశాసనము' అను అర్థమున వాడబడినది. మన యనువాదకర్త యావంతులను స్వీకరించి నవగ్రహములను 'సంతాన నిరోధము' అను గ్రంథమున వ్రాసింపవచ్చును. ఇది సంతాననిరోధమును గూర్చి వ్రాయబడిన తొమ్మిది ప్రకరణములు గల చంద్రాక్షరాస్త్రముగ్రంథము. ప్రథమాధ్యాయము సంతాననిరోధావసరములను చెలియఁజేయును. ఇందు ఆనాయము ననుసరించి నిర్వహించితిమియందు లో ముద్రాపము చేర్చి సంస్కృతము చెల్పువట్టి చూపబడినది. సామాన్యజీవనాధారములు గలిగిన వ్యక్తికిని సామాన్యజీవనము గ్రహించి తానీ తానీగారికి గొప్ప భోజన వ్యయముకావలసినది చెల్లు అగు చట్టము పనులను, సేవలను జూపుటకు విధులముగ వాచుటయును దీయఁబడినది. సంతాన నిరోధమునకు వచ్చు ఆనాయము — అవసరములు నిరూపింపఁబడినవి. మఱియుక భాగము బట్టి యానాయమునుగూర్చి తెలుపుచున్నది. వ్యక్తి యాధ్యాయము సంతానోద్భవముల భర్తీముల వివరించుచున్నది. మూడవయెడలను వీరునుగలగల ఆధ్యాయములు సంతాననిరోధమును ఆశీక పునరుత్పత్తినిగూర్చున్నవి. వీనిలో యంత్రధర్మములు, జోషక పక్షములు, ఆవృత్తములు గలవు. అష్టమాధ్యాయము సంతాన నిరోధమునకు ప్రతిభులురచే గర్భింపఁబడిన ఆనాయముల జన్మించుచున్నది. నవమాధ్యాయము సంతాన నిరోధోద్యమము

నిర్వహించుచున్నది. పుస్తకములోని ముఖ్య భాగము సంతాన నిరోధ పద్ధతులను తెలుపునదియే. కి ప్రతినిధాన మేకొక ప్రావ్యుభాసించు తాత్పర్య అయ్యున్నది విధానములు కూడ వ్రాయఁబడియున్నవి. వానిని మఱియే గ్రంథకర్త సంతానముతో నవ యుద్ధిప్రాయమును తెల్ల జెంచుచు నశీకరాస్త్ర గ్రంథములలోని పద్ధతులను సానుగా నిర్వహించియున్నాడు. అది సన్మజనులకు ఆనందాధ్యాయముల పరిచయకరి అభ్యంతోపయోగముగ నేర్పఁబడుచున్నది. మన ఆనువాదకర్త అది బాగుదాకతతో నెవనిధిని వివరించుచున్నాడు. ఆనువాదకర్త భాషానిరీకరించుచున్నది సామాన్యముగ నీయించుటలో నిరీకరించుచు లేదు. ముఖ్యముగా వాడుచున్నది. కొన్ని విషయములు ఆనువాదకర్త సన్మగ్రంథమున నొక గ్రంథమును రచించిన బాగుగానుండెడిదనితోచినది. కాని ఆనువాదకర్తకు ముఖ్యముగానుండెడిదని గ్రంథపరిశోధన లేదు. ఈయనకు సమగ్రమును అంగభాషాపరిచయము లేదు. అంగభాషాపరిచయము నెట్లుగా వంతులచే ముఖ్యము చెల్లుచున్నది. గానములు, కీరనము, త్యాగముతో ముఖ్యముగా వ్రాసింపి యాకార్యము నెత్తెచ్చియులు కంటియు నభివృద్ధిచే వాడెను. పుస్తకములోని నిమగ్నములుగూర్చి గొప్పగా వ్రాయబడినది ముఖ్యము లేదు. గాని యిట్టి పుస్తకమునకు పీఠిక వ్రాయుటలో ఈయుష్టమును గూర్చి కొన్ని యుద్ధిప్రాయముల నిర్వహించు వాకర్త వ్యవసారి మీద తలంపవచ్చును.

'కానీక ప్రభువు' చెప్పినట్లుగ ఈయనవ్యవసారి సంతానము నిమిదెప్పినది, నేనెప్పినది, ఈయనవ్యవసారి నశించునది కాదు. 'బోమాద్వయ ప్రభువు' 18-4-1928 న రేడియో ప్రభువులసభలో నిర్వహించుచున్నది: 'మానవుడు కాంటి

కొని పుట్టెను. నన్నేషించుటయు, నన్నేరియెట నాకాగిం
గము నొంగుచును తిరువములోని పాదలలో నొక్కటి
యనుచు, ఒకకావము నాక్రమించిన నంటనే ముగించున
పాదము పుట్టేషించుటయిన యనవలయు గలదు. ఇట్లు
నిరంతరము తాదామరసముచేసి పరిష్కరింపవల తీవరమును
అనునదిని పోషించుటయే అభిప్రాయము.”
అనుచు నొకవరుసంతాపరకావమును బ్రకటించుచున్న
చుండెట్లును, “విజయేంద్రుడు పూర్వముచే ప్రార్థన. వాని
కావనించినప్రజలు నీవునుగ భావించబడితిమి. నీవు
యందేలివారు. అందుచే ప్రజలు కీర్తిరి. భాగ్యవంతులచే
కావనించినయనుభవమును విజ్ఞానమును నీవునుకీర్తిం
డల జేయుటకు చర్య తీసికొనుటయు యనువిషయము
వివాహంకము.”

భారతదేశమున గలవైదికమున ప్రధమముగా అంతి
కావ్యమును పోలూ అట్లుకా అంపెయల విషయము
వివేచనను భారతదేశ విషయమున కాను. ఇట్లు పా
దము భాగ్యవంతులకును, నీవునుగ నున్నది. నీవు
విషయమై అలాచించిననో ఇతరదేశములలోనే యి
ను నెట్లు. ఇదుమణి గురువుయన్నరు. వీరిలో సం
భాషించుచు వాని నాభిప్రాయముచేత పాదలపా
ర్థమయన్నరు. “అన్నానుగల కావ్యముచేత వీరిం
యవారి సంఖ్యను శాసాధితుడు మిత్రాంగముగ జేసికొను”
నని స్వాగతము పలి ముకానొక గ్రంథమున ప్రాసము.
సంతానవికాసోపదేశమునును వ్యతిరేకముగ నుండు
‘కారత’ మాకోయక్కయు, అతని ప్రప్రథమపు అను
గాయుగముక్కయుగోపసారలబాబుని యిచ్చు ముగిసి
భార్యకుముగ నుండుపలయెను. సాంఘికకర్తవ్యము సంతాన
సహజోపదేశముతో ననుగ్రహము చేయబడినవేకాని
మానవజీవితమునందు పరిమళింపవలసివచ్చు. నా
మిత్రాంగుని దానానుభూతగు గంగాచారి యగుగారు అట్లే
లియానుండి తిరిగి వచ్చినపుడు ఆదికావ్యమున అభిప్రాయ
కర్తయను నున్న అనుగో విభులముగ మువ్వసించు
యందేలివారు. కొని ప్రజలకునట్టి ఆదికావ్యమునును
నిజకావయను వివేచించిపేరు. ఆకారము మేల్కొలుపు
యందేట్లు మేలుకొన్న దున్నను అందు సంతాన వికా
సము ప్రజలచే అనుబంధంపల బుండుననునీ,

భారతదేశమున మనము పరిమళింపవలసిన పను
లన్నియు లేనివి. గావున అంతకంటె దనసాహిత్యమును దైవి
చేసికొనియున్నట్లు, ముగియబడి కొన్నిదానికల నొకటి
సంతానవికాస విషయమున కిట్లు గలదు. బహువిధిగ
మై 22 కొట్లు జనసంఖ్యను గలిగిన భారతదేశమున
చంద్రాదు కలకత్తాలోనున్న మున్న ముట్టాచయను
సంఖ్యమును పరిశీలించి చూయుటకు లభ్య. జనసంఖ్య
లో ప్రపంచమున చీనాతర్వాత భారతదేశ మున్న
తర్వాత మాక్రమించుకొను చున్నది. ముగియబడియును
నిమగ్నమున నున్న భారతదేశమున పరిశీలించున తర్వాత
మానున. పిమ్మటపాత నాభిప్రాయమున ప్రతిపాదించి
విద్యముగ సంతానవికాసము చేయుచున్న ప్రజలకు విలక
గలదు. గావనించిన తోలకవారు. పరిశీలించినవలయు
జేయు తీర్మానించు. రాజులు నాయకులును, తిరుగుచును
మధ్యమ నాయకులును వీరి ముఖ్యకార్యము పరిశీలించు
జనసాభిప్రాయమున గలవిలంపక అవ్వయను సామము తప్ప
భ్రమించుచున్నరు. ‘కావ్య అంపెయ’ అను నాయుని
‘జనసంఖ్య’ అను పుస్తకమున ప్రాసించుట, ప్రతిదేశము
యను నాగరికత నేటికీ యుకనీయం చున్న పురుగును
మానున జనసంఖ్య పరిమళమై యుండునను భావ
కాల సంఖ్యలకు యందును ప్రతిదేశము ఒకేపరిమళి
పంఖ్యను పోషించగలగునని చివరకుము కాదు. అట్లు
నున్నట్లు తప్పు. కొన్ని అంపెయ అట్టి భావమును గలి
యనుచున్న. ప్రతిదేశమునాప సాభిప్రాయమున్న పురు
ప్రతి యభిప్రాయమును పరిమళింప పంఖ్య ముట్టె
సాభిప్రాయ నిచ్చుచు పోషించగలగును. పరిమళ జనసంఖ్య
కును, నాగరికతకును అర్థంతర సంబంధము
గలదు. అట్టిప్రతికా జావినియెట ప్రజలము చున్న
రాజధాని మై. 298 గురును పోషించవలసివచ్చినో
చున్నది. వజ్రాంధ్రములో గంజాము, విశాఖపట్నము
నొకావనియెటయలలోని సాన్నిహిత్య భూములుగల
జేరిన ప్రదేశముగను, కెల్లూరుపట్టణంపెయలలోని
కొంపప్రదేశములును చేరెనున్న నని తెలిసికొనినప్పుడు
కొన్ని భాగములకు భూగర్భమున పోషించిన జనసంఖ్య
విద్యుదిన కలుగొందును. రెంజాపూరు మై. 625;

దక్షిణార్కాటు చ. మై. 650; మలబారు చ. మై. 625; కుద్రాసు, చెంగల్పట్టు, వేలూరు, దక్షిణార్కాటు, తంజావూరు, రామనాథపురము, మధుర, తిరువల్వేలి; మలబారు మండలములను విచారించిన గ్రేటుబ్రిటనువలే చ. మై. సగటున 482 జనసంఖ్య లేనది. ప్రస్తుత రాజకీయ ఆర్థిక పరిశ్రామిక పరిస్థితులలో జనసంఖ్యగో గ్రేటుబ్రిటనువలకు సమానముగ నుండుటకు కుద్రాసు రాజధానిలో అర్హులదా? అనుప్రశ్న ముడయించును. కాని, గ్రేటుబ్రిటనువలయును వేరని మనము గుర్తెఱుంగ వలెను. ఇంగ్లండునందును, వేల్సునందును చ. మై. 649 జనసంఖ్య. ఇంత జనసంఖ్యగల ప్రదేశము మఱియొకటి లేదు. బెల్జియము, కాక్సని యెక్సుజనసంఖ్యకన్నీయున్న ప్లెటికీని విస్తీర్ణమునందు మిక్కిలి చిన్నది. అంత జన సంఖ్య చే యితర నాగరిక దేశములలోను లేదు. అమెరికా సుయుక్తరాష్ట్రములు చ. మై. 95 మాత్రమే. అది మాత్రముగా కనిపెట్టె బహిరియు పూర్తిగా అభివృద్ధి నొందుపడియు నగు దేశము అగుటచే ఇంకను ఎక్కువకు జనసంఖ్యను గలిగియుండుటకు వసతులు గలవు. కాని దెస్సాగ్గిలో చ. మై. 204, ఫ్రాన్సులో చ. మై. 184 అయినప్పుడు దక్షిణ హిందూదేశమునందు చ. మై. 482 జనసంఖ్య గల యుండవలెను? విశ్వవిద్యాలయముల నుండి వచ్చి యుద్వ్యోగముల కై విజయవాదు పట్టభద్రుల సంఖ్యను, కాలినలకు గల్గుచున్న సహింపరాని కులకత్తలను మనము గమనించినచో గణనము పెద్దతరగతల యందైనను ఈసంఖ్యను పట్టు తిరిగిపలయును వను నదియి యుపా సమస్య. పక్షపాదముతో గాక న్యాయముగ వాలోచించిన సంతాన నిరోధోద్యమమును కౌన్సిలు ముగ నెవ్వరు వెలరింపజాలరు. ఈయన్యమను ప్రపంచ ముననున్న ప్రతిభాకాలు లగుకౌన్సిలు యామోదముః బహినిది. దీనియందు గలిగిన పక్షపాదము కండువిధములు. ఒకటి సామ్రాజ్యత్వము లేక ప్రానికము. మఱి యొక మరెము నాణ్యోప్రయోగమునకు పైనికులను సిగ్గు

చేయుటకై కుతూహలపడు రాజకీయ సంబంధములు. సంతాన నిరోధోద్యమము నదికట్టిపెట్టించిగవర్న మెంటు వర్గయు, ప్రభువులసభలో 'హార్ క్వెస్ట్ ఆఫ్ సారి స్మిరి' యిచ్చిన యుపన్యాసము దీనికి తార్కాణములు. కాని హిందూదేశమునందలి కౌన్సిలాదులు కొన్ని మాత్ర మే యీవిషయ మాలోచింపజరుగు. హిందూదేశగతల విషయమై రెనన్సుల కట్టి సంబంధమును లేదు. మీను మిక్కిలి విరోధాసంగ్రామము జరుగనున్న వానికివలె హిందూదేశమునకు ప్రస్తుత మంత యుద్ధమును లేదు. ఈవిషయమున మనసంబంధమున పక్షపాదము గలవారు కోమనుకాధిల్లులు. ఈపక్షపాదములను మోసవిద్యా సము ఎక్కువగ స్పష్టి యగు వనుటకు ప్రభువులసభలో వైకొంటు ఫ్లెట్సు ఆలెక్ ప్రభువు ఇచ్చినయుపన్యాసమే తార్కాణము. దీనితోపాటు రెనన్ ప్రభువు యుపన్యాసములు చదివిన వెంటయే విచారకరమగు దృశ్యము కావననును అగ్నిశివన్ ఆఫ్ కాంటన్ బరిగారి యుపన్యాసమును తిలకించినచో ఈయతసంబంధమున పక్షపాదము కొంచెము తక్కువగను, సహేతుకముగను ఉన్నట్లును గనఁబడును. కాని వారి నిస్సారమగు వాదమును వాదికముం దువ్యసించిన బహివాద్దురు ప్రతి ప్రగారును, వాదికి వివాది సాపక్ష్యసించిన బాల్యకు ప్ర. ప్రగారును ఖండించిరి. ఎచట నీ రెండువిధములగు పక్షపాదములు లేనో అటు సంతాన నిరోధమున కగ్నితర ముండవలె గను; ఉండవలెను. మాత్రమే విమర్శలకు అర్హులగ పట్టు సాధారణప్రజలయొక్క పక్షపాదమును, మంచముగ్గిలే గలిగిన పక్షి, రాళ్ళివ్రాయుమును నేను లెన్న పట్టు నవ సరము లేదు. ఈపక్షపాదము త్తనము దీనిను, తగ్గియు చేరిను పక్షపాదం లగును. దీనిన్ని పట్టి బాల్యమును ముడలు నును కిత్తును, మానవాభివృద్ధికి తోడ్పడు ఈనానిరోద్యమమును అంగ్రులు అపరిచయములో ముంచుజ చేయును గను పాక్ష్యముతోను నాయాంప్రసాదమును ఈప్ర ప్రకమును పొందుట లేనది తొందరపించుచున్నాను.

పునర్విమర్శనములు

కొన్ని సందేహములు

ప్రాచీనాంధ్ర కావ్యములయందు పూర్వపండితులకు మరణగానైన వారిని కొధించి, నూనెవాంశములను బయలుపూచించి, వ్యాఖ్యానసాహిత్యములకు బ్రదుకించుచు పరిశోధకసంకీర్తనముచే కాక ఆంధ్రభాషాకమనంతరేని శ్రీప్రభాకరశాస్త్రిగారు గుడ్డి పెంతులేమనున్నారు. అయినను వారు వ్రాసినవిషయాలలో సరియైనవియు పక్కలు గలవు. అందు ముఖ్యమైనవారిని ఇట్లు పొందుపరచుచున్నాను. వారి విషయమై శాస్త్రిగారికిని వామనులకుంకెవర్న బలిపడిన వాంఛనములు నిష్పత్తి కాకపోవుటకు, ఇట్టి సందేహములే కలిగినవా రితరులు గలరని, వారి యుపయోగములేమియును, వానందేహములను భారతి నివేదించుకొనుచున్నాను.

౧. నాగలు:—దీనినిగించి ప్రభాకరశాస్త్రిగారిట్లు వ్రాసెయున్నారు: “ఈ యక్షగణు లిందుమిందు శ్రీ. ౧. ౨ వ శ్లోకానికి ప్రాహ్నిరీతి యక్షగణులు. దైతావనమును బ్రకటించిన కమప్రసాదించినా గాదు తీసి నింగ్లీషులో ‘Naga-bu’ అని ప్రకటించిరి. వారు ‘నాగ’ వేలుపదముగాను, ‘బు’ వేలుపదముగాను, ‘నాగలు’ సమస్తపదముగాను చలచి యట్లు వ్రాసిరి. దానిని వారు శిల్పకారనిపేరు గావచ్చు ననిరి. అది ప్రాచీనభాషాపద మనియే వారు తలచియుందురు. నేను మామిడిపండ్లలో పోలికలలో శిల్పపదము కావనా లేదు. ఇది లేనిచు ప్రత్యేకకారనిపేరు తెల్పినపదమునా తలలంపు. నాగలు అనగా నాగంబు, పాము అని యక్షము. విరుగకట్టబడిన మోడిశిల్పశిల్పము కావచ్చును ననునందు.”*

ఇందు గమనింపదగిన విషయములు కొన్నిగలవు. ౧. నాగలు అనినట్లు శిల్ప పేరును తెల్పువామనిపదమేమిట పక్షమున, అది యాభాషను సంబంధించిన పదమని

తెల్పుటకు నీలుకాదు. అట్లుగాక శాస్త్రిగారి మామ ప్రకారము నాగంబు అనినవా అది పశుక లేక కానలయును. “ఇందుమిందు కందుకేదేండ్ల కింది తెలుగు” అందెనా? ఈవిషయమును నిర్ధారణ చేయుటకు “నాగలు” పాదకము కానేరదు. ఏలన, “నాగలు” తెనుగాయని కంకిందియేకదా : పుడు తెనుగుండెనా యని ప్రశ్ని చేసికొంటిమి. కావున వేరు నానానా ములకలు కేంద్రకేదేండ్ల కింది తెనుగు కనిపి నిర్ధారణ చేసినాని, నాగలు తెలు గను వాదమునకు పుష్టి కలుగదు.

పానీ, పాముబొమ్మ యైన నుండి. దానికింద ఈ “నాగలు” వ్రాసుబడియున్న, శాస్త్రిగారి వాదము నంగీకరింపవచ్చును. ఎన్నచిత్రియు మృగ్యము. అట్టిచిత్రి మొకప్పుడుండెనని యనుమానించుటకునూడ నీలులేదు. మరేదేమున పశుప్రతిమలక్రింద “నాగ”మనికాని, “పా” మనికాని వ్రాయువాడొకరంకైన ఈ “నాగలు” పైపి పశుప్రతిమ యుండెనని యూహించుచు కవితాకీముంగి కిది. వేదవేద పశుప్రతిమలను జూచియున్నాము గాని వెంకట శ్రీనివాసని ప్రాయబడియుండు శిల్పమును చూడలేదు. అట్టి యుదాహరణముగాను కొన్నింటిని చూపించిగాని ఈ “నాగలు”పై పశుచిత్రి యుండెనని నమ్ము ను మోలేరు. అయితే శాస్త్రిలవా కొకసామ్యమును జూపిన. అది రూపభేద-పదములలో వేదకములగు చిత్రిములక్రింద శిల్ప కలవు. ఇతరును అట్టికేకదా? కాదు. అది పానీకలముగ్గము, బుట్టలముగ్గము చిత్రిములు. కావున వాదక్రింద పేరు వ్రాయుట మగినకము. అదిరూపభేదపదమున పశుచిత్రిము తెల్పి యేని యు కలవు. ఎచ్చటను ‘నాగలు’ అనుమాట కానరాదు. ఏమియు లేని “నాగలు” అనుమాటపై పశుప్రతిమ యుండెనని యూహించుట వింతకదా!

౨. అపదనకరకావనమున శ్రీశాస్త్రిగారు అనేక మాలినాంశములను పక్షకర-చిరున్నాగు. ఇట్లు చేసి

* భారతి, సంపు. ౫, పుట ౯౩౪.

అది చెప్పలేదని భావించగా, శ్రీకృష్ణగారు భావన భావనను పది యిష్టపట్టినట్లు సంస్కరించియున్నారు. భావనపాపమునకును, కిరిపాపమునకును విభిన్నముల యందు సంబంధమున్నట్లుగపడదు. ఈభావనము అంగ పంక్తి కడపటిభాగమును కాస్తులివా రిట్లు వదిలియు న్నారు: “కృష్ణునివలె ఏకేమునగాకేమున” అని. భావనమున రిట్లున్నదిగా, “కృష్ణునివలెనేవును కేము లు” అని. ఇందు ముఖ్యముగ గమనింపవలసినది భావనము లోని “పు” అను నక్షరమును “మ” అని చదువుట. “కేమున” అనగా “కేము” “మ” ను పైయక్షరముతో జోడించిన ఇది. ఇందును విశేషము కనుకాదుగాని రిట్లుము కాగలను. ఈతామ్రభావనమున పెక్కు “మ” లు కలవు. అంకకృష్ణియు నీవిధములనుచుండును, అన్ని “మ” లు కృష్ణినిన మంచులయందు చిత్రియమిది! శ్రీకృష్ణగారు భావనములను గలి వేమో? “మ” అని భావనమును అందుకును? అట్లును నీవి, మనకు అందుకొని ముత్రా క్షవచములను మనచిత్తమహారము మార్చి ముత్రాకొని చేరి యిట్లుము కిష్టమనిన వేమో? సామాన్యము నవలంబించిన ఏపదమున కేయర్థమును కెప్పుకొనరాదు?

“లేముల” అనునా “లే” రిష్టముగా బడినది; తొల సంపదమునది. ఏలగా, వేములను తర్వాతిపదములో మరల వచ్చుచున్నది. అందు “మళ్” యనియే కలదు. తర్వాతి పది భావనమున నిట్లున్నది:

“నీనదియు చిన్నవిరివయు నాడు సరగనిన ఎలే ముళ్చేసిన నేయుడు.” అంగ వ బంధిలోని “లేముల” అనునదియు, అంగ వ బంధిలోని “మళ్” అనునదియును ఒక్కటే నుమిది. ఇందు నిర్ధారణముగాని “లే రిష్టముగా పడినది; తొలగింప వలసినది” అని చెప్పుటకు వీలులేదు. ఇది బంధము కేయర్థము లేని కావ్యము. భావనమును నిగ్రహము కెప్పుడేనియు కలవా? అట్టి నిగ్రహములు లేకున్నచో, ఆరెండుపదము లొక్కటియే యని తలచి సంస్కరింప బూనుకొనుట సామాన్యము. మఱియు అంగ వ బంధిలోని “మళ్” కు ముంకొక “లే” కలదు. ఈ “లే” ప్రభాకరకృష్ణగారిచే ప్రారాధ్యు కముతో తీర్చబడుటచే “మళ్” యనునది ముంకొక

యైనది. ఒకచేర అంగ వ బంధిలోని “లేముల” అగునేమో, అట్లుగనెని అంగ వ బంధిలోని “లేముల” లోని “లే” రిష్టము తొలగింపవలసిన యపసర ముండరా. ఇంతటికిని భావ ప్రారాధనమైనది. మాటలకర్థము మనకాలప్రవాహి తెలియును. మనకువానిని గ్రంథమును పంకితులచే మరలమరల సంస్కరింపబడి “అల్లపిట్టు” గా కేయబడినది. అది ప్రాచీనమున ప్రాయబడిన కై యిష్టమునున్నది. చిత్త, కిష్టముగాను. భావనభావ ప్రారాధ్యకాల మన వాడుకలో నుండిన భావ. పదముల స్వరూపమును నిగ్రహించి యర్థము చెప్పనవచ్చును, తరచుగా భావన భావనే ప్రవాహముగ నంగీకరించుట ముఖ్యము.

“మరల కొన్డుకల్” - “పట్టుగాదును, లక్ష్యుల రావు గారును ‘సకలకొన్డుకల్’ అని చదివిరి. బల్లము నామముగాని నిర్ణయించును. పాప కీర్తికల్ గారు మాడి నిశ్చేయుదాహరించిరి. కాని యిందలి తొలి యక్షరమున ‘మ’ కాని ‘స’ కాదు. ఈ భావనమునందలి రక్తిని ‘స’ ‘మ’లను పరికిరించిన నిది స్పష్టపడ గలదు.” అని శ్రీకృష్ణగారు నడిచిరి. వారు వదించినట్లే పరికిరించినమాదిరి గారు వారిలో చేర్చిందింకలనందకు చింతించుచున్నాను. ఆ యక్షరము ‘మ’ కాకాలదు. ‘స’ అగుటయు నిశ్చయము. శ్రీకృష్ణగారు 88 వ పంక్తిలోని ‘సకలకల్ కల్’ అని చదివినపదము లోని మొదటియక్షరమును ‘మరలకొన్డుకల్’ లోని ‘మ’ మునునొకముతో వచ్చియూచినది అని అందును ఒక జన్మముగాని బోధపడవలదు. ‘సకలకల్ కల్’ లోని ‘స’ ను ‘మ’ గ జరువవలయు నందుకేమో! ‘మరల కొన్డుకల్’ లోని రెండుయక్షరమును ‘క’ గ చదివిరి. ఇటువంటి ‘గ’ ఇక కలుగకలేదు. “అలక్ష్మి క్రింది ముగ్ధముతో సంధించుటకు విలువైన ‘గ’ భావమున నుండును. ఈ ముగ్ధమున కిట్లు లేదు. అలక్ష్మిముతో నొక్కముందుగానిన తెన్నులకు నలుము కాలక కేళికు నీం నొక విధముగా వ్రాసెను” అని ప్రభాకరకృష్ణ గారు వ్రాసియున్నారు. దీనిని ‘క’ గ చదువుట రిష్టము; ‘క’ గనే జరువవలయును. సంధిపట్టు వ్రాయబడి ముగ్ధము యియుండును. లేక ‘క’ రెండు విధములుగ వ్రాయు

నాచారమైన సుందరముండవలయును, 'ర' తలకట్టు
పేర్లుపలికిన 'ర' కావనములయం దెచ్చటను గావించి
పడు, సలమ తేకపావుట యెట్లు? మందు 'ర' వ్రాసి
కదా వెనుకటి యక్షరమగు 'ల' ను వ్రాసి
ముగించెనును? ఇట్టి సందర్భమున మునుపేకపావు
యెట్లు వందలందుండి బంధించెను వ్రాసిన పేర్లు
'ర' ను ఇచ్చటవ్రాయక వినుచుటకు నుద్దించి యెచ్చట
ఇచ్చించె సంపదేకా? కావనములను వ్రాసునా సత్తి
సందర్భమున పాంసపాదని సంక్షిప్తము వ్రాసెనది
చిన యక్షరములను వ్రాయుచుండెడి వారు. కావున
పది 'ర' అయినను కాకపోయినను, 'ర' మాత్రము
గాను. పదాలతో ఇంతిచ్చు నున్నప్పుడు వేరు
తామే పీటయివారు. 'మరల కొమ్మకల్' తనమాధార్థ
యను శ్రీశ్రీ గారి కావనములకు తిరుగుపడినది.
కావున 'మరల కొమ్మకల్' అని చెక్కవలసిన దాని
కావనము చెక్కవలసిన ప్రమాదముగా నుండవచ్చును.
అనవచ్చును అనుభవమును యుగంధమున "పోవునాక
మో చెప్పకొచ్చును విరుచుకొని పోవునాక" యున్నట్లు
"మరల చెక్కవలసినదాని వేసింపను మోయునుగాక" ముది
రొకటిన్నును. కావనములోని మోటుకును, వారిచొకము
నకును సమన్వయమునకు బిందొంటి కెంతమారము!
శాస్త్ర గారు తమమునకును కావనములోనికి వచ్చిన
ప్రయత్నించిన కవి కావనపువాయి కము చెప్పబాద
తైరి. 'మరల కొమ్మకల్' 'మ' అనునక్షరమును
'ల' అని పూర్వచరికొకమును వేసిరి. 'మ' సందర్భ
మున ప్రభాకరశాస్త్ర గారు కేవలము పొందవలసినట్లు
యిచ్చెను. "కొమ్మకల్" అని శాస్త్ర గారును, "మ
కల్" అని ఇతరులను చదివకపడములో 'మ' క్రింద

నా సేవకులున్నట్టి, దీనిని నిరూపిస్తూను పాపాశ్రయముగ
అదిగ నడుపుట తాముక, కదాచిస్తున్నామో యని అనువు
వియు కలదు, దీనిని నా ప్రభుగారు "మ" అని నామ
పలయు ననుచున్నారు, ఇట్లుగాక శబ్దమును గురిచిన

దేశస్థుల ప్రైవేట్ కేసులుగల పేర్లుగానవలయునని పరి
శీలించి చూచితిని. నాపరికోసనయొక్క ఫలితమును
విభజనముగ పరిశీలించి నున్నను ప్రాంతము, మొత్తము
మీద దీనిని 'అ' యని భవించును నున్నదియే నాయభి
ప్రాయము. పరిశీలనము జరిగిన గాను చేసిన పండు
మాగుచున్నయవలయునని నిర్ణయించుక విచారించవలసి
యవచ్చును.

౧, "కొమ్మకో" అని యితరులు పదివినదానిని
 "కొమ్మకో" అని చదివి "హేమ లీలి" రెండురూపము
 లుండెడి"వని చెప్పినారు. ఇది వింతగాదు. 'బ్ర'కు రెండు
 సంధియగును. ఇది నిదిమొకే నిరూపించినదానినైనను,
 అటుచే 'హేమ' రెండుపదములు అంటివని దానినియు
 ను. అయితే కకటరేఖమున కేల రెండుపదకేతము లుండి
 యుండరాదు? అం దొకటి 'ః', 'రెండుపద' ప్లనమార్పు
 చేసి నుండు నటు చెప్పవచ్చు. ఇం దిహాస్య మేమున్నది?
 ఇది హాకారమే కాని 'హ'కారము కాదని నిశ్చయించి
 చెప్పట యెట్లు?

[illegible]

3. వినియోగము:- "పై సర్కారీతరఫా కానవచ్చు
గతము బురింద" (వినియోగము) కలదు. ఇది సప్తమ్యుగా
బుడి (అ) కంటే నేటి అద్దగిర రేక (బి) వంటి

యుగమునాటి నుండి యిదియుగాక నున్నది.
 ఇట్లు నీ కృష్ణమూర్తియైనా వేరు యుగానా వేరుగా
 వేరుగాను అని అంటారు. ఇది వేరుగానూ వేరు
 గానూకా వేరుగా వాడుకొనుదు. ఏదేనా వాక్యానా
 మిమ్ము 'వేదముగా'ను అనికేర నున్నది అని
 ప్రభావరకాస్త్రిగాను వ్రాసియున్నారు.

వైశాఖపు ప్రతినిమిషము సామగ్రిభరణము
 వానిని ముగిసి వైశాఖ పౌర్ణమి నందుకొని వైశాఖ
 ప్రతినిమిషమునకు నీరసము వేసి, 'వైశాఖ
 బాగు' అను మాటలాడి రెండవక్షరము 'పై' కాదు.
 వైశాఖ పౌర్ణమి అప్పుడు నీరసము. వైశాఖ
 ముగిసినది నమ్మకు. వైశాఖ పౌర్ణమి కాదు. 'పై' అనుకొని
 వైశాఖ పౌర్ణమి కాదు. వైశాఖ పౌర్ణమి కాదు. 'వైశాఖ
 పై' కాదు. వైశాఖ పౌర్ణమి కాదు. వైశాఖ పౌర్ణమి కాదు.
 అది వైశాఖము నున్న పీఠముగా వదిలి.

[illegible][illegible]

8. 12. 1941.

తెలుగుదేశం మీ గా !

[illegible][illegible][illegible][illegible]

నామ సంవత్సరము (మహానామ సంవత్సరము)
నవమసంవత్సరము

మొదటి
-------	-----	-----	-----	-----

ర గాపించిన

ఉత్తర హరివంశము, ౪ అధ్యాయము.

ఇందు, (1) ఆక్రమణము - కైవల్యము - అనున
పాదు కకారము గకారముగ మారునట్లు! ఏల?
రెండును సంస్కృతశబ్దములుగాన.

(2) బిరత్ + కోపించిన—అనునప్పుడు గౌరవము గౌరవముగ మాఁపరాదట! ఏల? మొదటిది తియ్యఁగలవచ్చును, రెండవది గీర్వాణపువ్వునము నగుటచేత.

చూడుడు! ప్రేమిండును జీవర సున్నది తెలుగు
ప్రేమిండు మను బాంధవీ (ప్రే)! పరుషమును సర్వ
ముగ జేయువది లకారపుఁబాణి! దానివసుమన్న
శక్తిబాణి! బాణు బాణులు కైదు గీర్వాణమును జేరుటచే
గర్భిణి జేరెదా! తెలుగుదాని చూడెట్లు సాక్షాత్కారము!
అహ! ఏమి యిహమాత్రస్థము! తెలుగునీ చేసిన నిలు
గెదా!

ప్రభువులైనప్పు కనులపైపలకు గనబడని లాదో
మనుమనున్న ప్రభాకరస్వామిగారికిని వాకును కల
య్యి ప్రాయశ్చయము కొంచెమే, అయ్యోనేము నిష్క
మని నేను ప్రాసించిని. బహుశముగా గాననన్నిమన్న
వని వారు ప్రాసించి, బహుశమునుబట్టే ప్రభాకరునిగా
బహువులగా పోకాయందు వారు చూసిన బద్ధక భాస్క
రుల ప్రసాదములు కంఠము బలువ్రాత్ర ప్రేమలలో
బడిపోయినవియున్నవి. బహుశ ప్రాంతప్రభుల
నిష్కమిని వేర్వేరుచేయుచు, నవి ప్రసాదస్వరూపము
యొప్పున వారి హస్తప్రసాదము చేయవలసి
యలలెదవను.

గనుక నా భోమమను గొత్తి నేను చూడ ప్రయో
గములకు దోడ్ గ, ముద్దిగి మొదల పాపముగనిత్రము
నేను నూడప్ర గాగమును వ్రాసివ్రతిననుడి తప్పి బాక
మునుకు బ్రతిబింపిన శ్రీ గాత్రుగా రెంతయు పసివెంద్య
అని వేలుగ వ్రాయవచ్చున యుండదు.

స్థానశబ్దవిచారములు

శ్రీనాథాదిమహాకవులచే ప్రయోగించబడి యున్న పాదముచే నుండింపవలయును. పాదమున కారమును గూర్చి ప్రభాకరకావ్యముగారిని నామము నిందుకంటి యిచ్చాము. ఇందు కలదు. ఈపదమునా కి యున్న పాదము కలపూర్వకమేద్రప్రయోగముల పన్నిటిని మాన్యు పాదా సంపాద "పితృమహా పుత్రికాన్యాయేషు" వలనాక శ్రీకృష్ణుగారు వానికంటెయగరి గల్గించి యుప్రయోగ ములను నిడినారు. ఏమిట చేయి? నా తా మామిచ్చితిని

రేఖారమునకు యిది నెల్లునట్లు ప్లావనశబ్దమును
 పూర్వమునకేవులు ప్రయోగించినవాని కభ్యుహరముగాఁ
 గాననాశ్చర్య ప్రాపితాశ్చర్యములైయును నేను చూపితిని.
 ప్రాచీనాశ్చర్యము యందవర్ణనముఁ జేసినది నాది భావముఁ
 గాదునయు, ముగిలెయ్యవారు, 'భవజి—భావ
 యామ్' అని వేటుపట్టిచి లక్షణములను తెప్పిరనియు
 వారు వ్రాసె. వ్యాయమే, కాని యెట్లు యెట్లు నిర్వ
 నునానము చెల రేడు. ఒక—యనదాహరణము:—

* “భక్తి—పరిపరిపరిపరిణాపరణ—భక్తి.”

* క్రాంతవార్ధమున పరిపంథి పరిపరిశ్చయము
వేదమునమాత్రమే పయోగింపఁబడును.

ఇయ్యమనాననును గంగిర్రు లరిగిమించి పరి
పంక్తికట్టమును వివరిగ్గముచి స్వేచ్ఛాకా బ్రహ్మాగిరిని
నారు. నుచి కది నిగుంటువులనునయితి మెక్కినది! కా
వుననే,

“అహో శేను పరిస్థుశ్చైవ మహానో వ స్యాత్మయః”
అనువాక్యము వ్యర్థము! సరిసంగశ్చమునేకాక సరిసరి
శబ్దమునునూడ వైశ్యమమున మన తిలకులకు వులు పయో
గించియున్నారు.

“పరిపరిపీయకర్మకర్తృత్వమును...” — శబ్దజ్యోతి.

“ధర్మ—భాసయన్” అను మునిత్రయము
వారి నయమి మిక్కిలి బరిగజేయఁబడలేదు. కాట్టి (ముని
త్రయమువారు తా(క)నివచ్చును. స్వాక్షరశబ్దమును నవ
కపులు వేదముననుకొని, గ్రహించియుండుచున్నారు.

మఱియు శ్రీశాస్త్రిగారు “ఋషులు, ఋషి కన్యలు, సంగమములు, వశ్యవాక్కులు ననువ్యాసవాక్కుకి కాలిదాసాశాస్త్రమునూడ నీర్వుచుండుమును బలిప యి! తేలెను. ఇ యేండ్లమండి తెలుయునున్నట్టియు, వతివిల్లిబిమ్మమ్మయు సంస్కృతిభాషా నాన్యాయమున నెక్కడను స్తానరూపము గానిరాకుండగా, నిప్పటి కేవలమును ముందున్న శ్రీనాథాచార్య సంస్కృతి భాషావిశిష్టతా విశుద్ధముగాఁ జూచునదివిద్వముగాఁ జూచునదివిద్వముగాఁ గల స్తానరూపమును బ్రయోగించె ననుట భావ్యమా?” అని వ్రాసిరి.

సంస్కృతిభాషామర్యాదా (కేవల) విరుద్ధముగ ‘త్రియమ్మకమ్’ అని కాలిదాసుడు ప్రయోగించిన భాషావిరుద్ధమున క్రమము నాన్యాయమున (కేవల ర్థము) ప్రయోగించిరా? సంస్కృతికవి యగు కాలిదాసునకుఁ గల యాస్వాతింత్ర్యము తెలుసుకవి యగు శ్రీనాథాచార్య కేవల సత్యవాదమున! ఆతఁడు వాస్తవము నిరంకుశుఁడు గాఁడా? వశ్యవాక్కు గాఁడా?

తెలుఁగుకవిత్వమును సంస్కృతికవిత్వమునంటిదే. సంస్కృతిమునందే మఱియు వైవిధ్యక్రమావ్యాసము గలపదములకుఁ జోటియ నర్హమైనదియే. మఱియు సంస్కృతికవులుంబోలే నాంధ్రకవులును ఋషులు, ఋషికన్యలును నవలంబినవారే.

“ఏమి తెలియిభాషా సంస్కృతిభాషామర్యాదా”
— సహాభాష్యకారులు.
“అసంస్కృతిభాషాభ్యాం కవిత్వంబునైవా ప్రకరణ”
— కవిత్వస్మృతి.

ఉట్టి పేరెన్నికగన్న పవిత్రమైన నాంధ్రకవిత్వమునకు శ్రీనాథాచార్యి మహాకవి ‘స్వామి’ అను పైడికల్పమును బ్రయోగించుటయం దాశ్చర్యమా?

ఆహ! తెలుఁగు నేసిన నిలుకేమా!

పిమ్మట, ప్రభాకరశాస్త్రిగారు, తేజోచ్ఛారణము గలకావ్యిశ్టిముల నెచ్చి “నానిర్వచ్యమిర్వచ్యవాదరేఖలమనునది కేవల భాషానిర్వచిత భాషానిర్వచనమునకే అని యాశ్చర్యపడినారు. ఉట్టిగానిని నిర్వచింపవలసిన

దని నేనను గాని నిర్వచింపవలసినవానిమాత్ర మునీ కరింతుట సమంజస మని యనియెదను.

తనాచి. రామకృష్ణుని యుద్ధటారాధ్యపరిశ్రమమునందీ నేనిచ్చిన ‘త్రియంబకం యశామపే’ అను కేవలార్థ మునకే నీరీతియ గావు: నిరీతియెడల కాశ్రీశాస్త్రిగారు రసిరి. ‘త్రియమ్మకమ్’ అనియే కాని ‘త్రియమ్మకమ్’ అని విసంహితగా వేదమునందును లే దనియు, కాశ్రీనాథాచార్యునియొక ‘త్రియంబకం’ అనుపదము యందు ననియు నాతో వాదించిన కొందఱుపండితుల కొఱకది వ్రాయఁబడినదే కాని యనుకరణయుక్త మగుట యెఱుఁగక వ్రాయఁబడినది గాదు. అది చతురత్వకపహితమై యుండును. గుల్కమైన యాప్రమాదము వారికిఁగా నీయఁబడినది. మఱియు దృఢాద్వయము, కేవలంబి, కిరికిరి—కల్యాణి నీర్వుచుండునా శాస్త్రసాధికములు గాకున్నను మనవారిచేఁ బ్రయోగింపఁబడిన దనియు, అట్టివానిని శాస్త్రము నిరేఖింపఁజాల దనియు, వట్లే స్తానకల్పముఁగూడ మనవారు వేయమంటి అనియు ప్రయోగించినా రనియు, ‘తాన’ అనువికృతిపదమునకు ‘స్వామి’ శబ్దమే ప్రకృతియై యుండు ననియు భావించియే నే నాయుదాహరణము రిచ్చితిని. “వైష్ణవతెఱుగములు పంతులుగారి వాదము ననుకరింపఁజూచుములనా?” అని శాస్త్రిగారు వ్రాయుట వింతగానే యున్నది.

అనంతర ప్రభాకరశాస్త్రిగారు శ్రీనాథాచార్య ప్రయోగములను సనుకించునంటి ‘తెదనవన్యాజవిశ్రమ’ అనియే వానికేయనా? అని స్తానకల్పమును నిరేఖియక్షరమునకు నిరసించుట మది కల్పనయనియే లక్షణగ్రంథముల కొకకొత్తలక్ష్యమును సనుకూర్చిరి.

విన్నాగము, విన్నపము మొదలగు వికృతిపదములకు మూలము నైన పూజము, విజ్ఞానము మొదలగు ప్రకృతిపదములతోని జూపింపిన వికృతము నానందముగాఁ గల ‘తాతో’ యతి దానినట్లే ‘తాన’ అను వికృతిపదమునకు మూలము స్తానకల్పమునకు తికారముతో యతి నిర్ణింపవలెనని వది వారు వ్రాసిరి. జన—ఈరెంటి యందును అనునాశీకావ్యని వివచయమును, ఆద్యాత్మికము

నకు తిస్సవర్త్యము తోడు గాఁగా, వాని కట్టి యిది
 తిస్సవర్త్యము తోడు గాఁగా, వాని కట్టి యిది
 తిస్సవర్త్యము తోడు గాఁగా, వాని కట్టి యిది

దీని కృష్ణగారు, “అయోదేశకాలములయందు
 పండిత మునునందె (ప్రాచీనము, ప్రాచీనము, ప్రాచీనము
 మొదలగువానివంటి) యుచ్చారణరీతులు సామాన్యవృత్త
 పోయిన నందెకరి అయినది బట్టితావలె తిస్సవర్త్యము
 నెలయుచుండును... ‘తన’ మను వికృతి యిట్టివిధము
 నను బట్టియుండవచ్చును.” అని యొకవానిని కాపిరి.
 దీనివల్ల తిస్సవర్త్యము ‘ప్రాచీన’ మని వ్యవహారము.
 నున్న కాలమున ‘తన’ మనువికృతి పుట్టియుండు నని
 కియ్యాయో మైనట్లు వ్యక్తమగుచున్నది. అయితే
 మన పండితప్రాచీన తిస్సవర్త్యములయందువాత్రా వికృతి
 న్నొది నచ్చిచది? వేదమునందెయే వచ్చియుండవలయును.
 అట్లు మట్లు తరకారము గలిగియుండుట కాధార మేది?
 ప్రాచీన తిస్సవర్త్యము కావలె, తొలినామె వికృతిచే
 మనకు ప్రాచీనమే ప్రకృతి; ప్రాచీనముమాత్రము గాఁజాల
 లను.

కాళిదాసునిచే త్రియంబకముతోడ శ్రీనాథా
 దులచే ప్రాచీనముగావ వేదమునందెయే కాళిదాసునిచే
 నొకటియుగాఁ బ్రయోగించి బికియెను. ఇతనిసామాన్య
 మేమియు లేని తియ్యవర్త్యమును బట్టుకొని నిజోదకృత్య
 మునకే వచ్చి వికృతిచేసి తిస్సవర్త్యముగావలె మన
 గలరా?

స్నేహము—నైశ్యము; స్నిగ్ధము—నిద్రము:—
 ఇట్టి వికృతి లభ్యమైనదా, ప్రాచీనముగాని ప్రాచీనము
 నుండి తానను పట్టించిన నుటకు నుండునా?

కావున శ్రీనాథాదులుప్రయోగించినది (తరకార
 ముతో యిదిచెల్లవలె) ప్రాచీనతమే కాని ప్రాచీనతము
 గానేరదు.

నవకుదుటి వీరరాజు.

శ్రీమూర్త్యరాయాంధ్ర నిఘంటువుచేయు

ఈ మహాకార్యముయొక్క విధానమును గుఱించి
 కారణిలో విలేమని విమర్శనమధానములు మెండుగఁ
 గవలెనున్నది. ఇది యాకార్యమునకు సహాయక
 చాలములు వృద్ధియుగ నున్నవి. నేనుంటువుచు చెట్టిపని
 మును చేరినందున? వట్టిప్రయోగమును నీ కృతుల
 యను? పుస్తకాన్ని వ్యాకరణాంశములు సంస్కృతి
 ద్రావిడాది సంబంధములు ఎంతవఱకు నిరూపింపబడ
 నునను? ఇట్టి మధ్యస్థమ నామమును ప్రయోగముతోడ
 క్షీణించిన క భావశీలములు వ్యభిచితములను విప్రు
 మున చర్చించుచు కర్తవ్యమును ఉపేక్షించుచుండిరి.

ఈ మహాద్యయమునకు ఒకదశ కదచెన. కందక
 నిర్వహణచేయించె. అత్యంత కంట్రబుట్ చేసె. ఇవలె
 అనురంజకులుగుట వింతకాదు. శ్రీ మహారాజాగారి యా
 కార్యమును, అభిమానమును సాక్షాదముగనుట వాటిని,
 లోకులకును మహాపందకరచుగును.

నిఘంటుకార్యమునకు గాఢప్రయత్నము చేసిన
 ముగ జరుగుచున్నది. అక్షర, ప్రయోగము, పుస్తకము
 ఇతని భావసంబంధములు కృష్ణగారు వివరించుచు
 చున్నవి. ముప్పాదికపని ముగిసినది. ఇది యొకర
 యాపముఁ బాల్చుటకు ఒకటిరెండొండు పట్టును. కార్య
 విధానమున మాంధ్యము కనబడను. అంగద్రావిడాది
 నిఘంటులు రచించుటకును చెక్కెండ్లు పట్టెను. ముద్ర
 అమయించున. తిస్సవర్త్యమును ముద్రచేయుచున్నది
 అంగద్రావిడాది నిఘంటులును ముద్రచేయుచున్నది
 యాపము ఇట్టి తిస్సవర్త్యముచే అంగద్రావిడాది నిఘంటులు
 రా వుండెను.

విమర్శనములో స్వల్పవివరములను ప్రాధాన్యము
 కల్పింపబడెను. అగ్నిప్రామాణ్యములు ప్రకటించుట
 ముంబు ముం గనునాగము. ప్రయోగమున
 వివరియుండగా తిత్తిములుబట్టి నామములు సమంజ
 సముగాదు.

ప్రయోగములనుకావచ్చు గ్రంథములతోని గ్రంథ
 ము లన్నిటినుం చేయు ప్రయోగమును ముగిసినవలయు

కనలువలేదనది యాక్షేపము నిరాధారము. తొన్ని
 పొన్న గ్రంథములతోని పద్యసంఖ్యలు మాత్రముండి పద్య
 పాఠములు లేకపోయినంతమాత్రాన చావినట్లేమి? సంఖ్య
 నాచూరింపరాని దోషము కానేరదు. ఇప్పుటివ్యవహారము
 సమగ్రము కాదుగదా!

అంగపక్షి, అంగలార్చు, అంగవించు, అగుదంచు
 మున్ను పునఃపలుకబడినవి అక్షేపములు బలహీనవి
 కావు. ఇంగు, అగ్గిప్రాయ భేదము లుండవచ్చును. చేరు
 క, చేరుమిలలో క, మి, న్యూతన కాగ్ధవోధకములని పై నా
 భరణులందురు. కాదైట్టులును ప్రమాదముగ గొనవి
 తప్పగారు.

అంచుక, యించుక, అంగదట్టుము, రిల్లర యేసి
 మున్ను పునఃపలుకబడినవి అక్షేపములు. అగ్ధచ్ఛాయలు
 కడపటి నిర్ణయములో తేలవలయును.

ఉపకారకముకాని ప్రసంగములు బాధించును.
 అర్జునము, నుగపక్షిపాతము వ్రాతలము దెంపు
 దెచ్చును.

జరుగుదున్న మహాకార్యమునకు నిజ్జాలు సాయ
 సమము యుక్తము. చిత్తమును మహాకార్యముగారు విపుల
 ముగ ధారాశ్రమగ నొసంగుచున్నారు. పెక్కండు
 పండితులులేరి జరిగింది నిర్ణయించుచున్న యాగ్రంథము
 నూనవరిముగ నుండుట వ్యాయముగాదా!

ముద్రణమునకు ముందుగ విఖ్యాతపండితులను
 యింటునిరాగమున పాల్గొననివారినినూప—చేర్చి
 సంశ్లేషములను నిర్ణయించేవారు యుక్తము. ఈమహా
 నిర్ణయించుటలో జాగ్రత్తగ్రహణమున మాత్రముండునూలు
 లక్షణ దావు లేకుండుట ఒకకొప్పలోపము. ఇది తీరునది
 కాదుగదా! నియంించువాగు విశాలహృదయములతో
 వినిపించుచు వ్యాఖ్యము. నోమతోపామునకయి విని
 ర్చించుట తోచనీయము.

గదమెల్ల సోమన్న.

సారంగధర వ్యాఖ్యానము

చేమకూరవాని సారంగధరచరిత్ర యను కీర్తిక
 లిందునీ వ్రాసిన ఉత్తమకవి శివరామ లక్ష్మణశాస్త్రి

యనుపద్యమునకు వ్యాఖ్యానమును నుండి శ్రీ చేమూరి
 ప్రభాకర శాస్త్రిగారు వ్యాఖ్యాన భారతీ సంపాదక
 యందు కొంత విమర్శనమును వ్రాసినది. అట్లు నాయుక్కు
 కమును జదివించినందుల తీరికయు న్యుజ్జ్వలము. కాని
 యాపద్యమునందుగల 'చక్కెరలప్పలు' వా కిప్పటికిని
 గలుపుకనే యున్నవనిన మన్నింపదగినను, అప్పయిన
 తల్లికత్తెకరమన 'రాశి'యనియు, వ్రాగియు 'ముద్ద'
 యనియు పద్యములుంటు నే తెలుగుకవితాగోళము. శ్రీ శాస్త్రి
 గారిచ్చిన సమా జ్యోత మప్పుడు నిష్పాదన వాదమునకున్న
 గానరాకున్నది. శ్రీ శాస్త్రిగారియర్థమును మిగుల
 జక్కగ సాధించినవారు కించకారము నుండువారులేదు.
 వారు మాచించినట్లు లప్ప పరిమాణము లగుటచేతనే
 చక్కెరలప్పలని వాదకకు రాతైల్లును. కాని పద్యము
 నందలి చక్కెరలప్ప లప్పి చేయవలయుంకి, యన్య
 పదార్థప స్మృతమున నీ క్రించుచున్నది. ఈపద్యమునాప
 ఖాత శ్రీ శాస్త్రిగారికిని గదికెనెవరు నిశ్చయము.
 కావుననే, యొక బాగులలో 'అప్పురావుగాను ప్పయ
 ముగ వ్రాసిన బీకనూడ దప్పుగానున్నదని చెప్పవలసి
 వచ్చినందుకు జరిగిల్లుచున్నాను' అని యారంభించి పరి
 మాణాగకముగ 'వెను' ను మిగుల సంభావించి, తుట్ట
 తుదకు 'చక్కెరలప్ప లనగా చక్కెరప్రధాన ద్రవ్య
 ముగానుంది' అట్టిచేయుచునాది చక్కెరమాత్రమేయుట
 నేని ప్రదించుచోవును. ముద్రణముగా కనెన ముద్రగ
 భోజ్యపు బియ్యకవిగా ములని ముద్రాను' అని శ్రీ శాస్త్రి
 గారే వ్రాసినది జరిగిచిరము. అంతటికి యాయాధి
 ములను, నే క్రింద భోజ్యపు కేమములను పద్యమున
 కును భేదము, తొలుత తాముపెప్పినట్లు జరిగిల్లదలసి
 నంత యెట్లుగాగాక అంతా జగ్గిలెయి ములయు
 వాడే నుద్దించి, అంగులనకే ప్రేరక సాహిత్యాదు
 లనుబట్టి యింటి ముద్రామిక్రమ భుజ్యమునకు వ్రాసి
 తాము తొలుత పద్యకవిత వాతైల్లును సాధించి నెన
 పరిమాణమునకు వ్రాహిత్యము నొసంగెనని, సం
 కల్ప మెంతవలెన నీధించినో యారయువము.

భక్త్యనున వన్న గాదని తాము భోజ్యమునది.
 ఇది భేదపాకములను నూర్చి పెనవలూకుట యేల!

సాహచర్యములను బోధ్యమా, పానీయమో యయిన మఱియు సంభవించును. భోజ్యమేయందము—అట్లును నాకభ్యంతిక మేమియు లేదు; ఉప్పులు కనుభుగ నుంచుటకే భోజ్యమంటిని—కాని, చక్కెరలప్పుకప్పులు మును భోజ్యముగ సంగీకరించినకా యప్పుచే తన పరిపాథ్యా మునకు శ్రాధావ్యము నశించునగా! ప్రకృతమునుబట్టి చూచినను బరిపాథ్యా మున నేమి స్వారస్యమున్నది? ఇంక శాస్త్రజాగరిచ్చిన యథము నోనా నమనకు చండాన్వయము చూచుచున్నట్లుం దునో: ఉప్పుకై నట్టి చక్కెరలప్పుగిడమునిన 'ఉస్విచే' యుటచేతనకు చక్కెర ప్రధానద్రవ్యముగా నుంచి ముద్దిపనగా కీసిన మధురభోజ్యపు లప్పపరిమాణ ములు (శీయనకు వాతాశకు) పరియును' యని యగు నుగ కా! ఇంకెన్నచో, 'ఉస్విచే'యనయినభోజ్యములో, లేక భోజ్యములో పరియును' యనుట లేస్సయో భవించు చెకుంకకపోరు. ఇటు మాధుర్యమే ప్రధాన ముగాని పరిమాణ మావంతయు గావేరదు. పద్యభావ మును బోషించుటయే వ్యాఖ్యాతకు గర్తవ్యముగాని పాంశీక్యముతో బాదుచేయుట కానేరదు. కర్ణాధర యగును యగదయాకారముచే గలిగిన 'దత్తైకముగడ' లను భిక్షువి శేషములం బాకారశ్రాధాన్య మంతరించి వాపును. ఇకొక మోక్షవిషయట్లు దేవుని వాభిక్ష్యము లనారగించి మానునమా? అట్లులే పరిమాణములనునే యాపేరు వచ్చినను రాగిడబృంత దత్తైరలప్పయు బాగుగ నున్నదనుచు భుజింపగలము.

ఇట్లు ప్రక్రమ సాహచర్యములచే బట్టుచున్న జీవులు, నాప్య నమననజీవులు, స్వారస్యమును బోషించునట్టియు, వేతల శిష్టని చెప్పవలసినను బట్టించు కొనబాలనజీవులు, వాటికనూప ద్రవ్యగానున్న పరిశ్రీ శాస్త్ర గారు వ్రాయవలయుట, విన్నవించెప్పుడు తగు గాన వాప్యపరిణాన వ్రాయవలసి వచ్చినందుకు నే నెంతయు జిరిల్లుచున్నాడను.

లప్పలనినగ్గులు లంఘించుకొని, విచారవిషయమున కప్రకృతిపినను శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రీగారు పీఠకులభించి వైషధా ముక్తగాల్పదానుల యందలి కర్మని

పాశభేదములలో గొన్నింటిని గూర్చి ముచ్చటించి వాకును, నన్ను బోలిన యాంగ్ల పాఠకులకు సంబంధించు తెలిసి. ఆప్రస్తుతములు కల సాహసించితినిన, నన్ను పాఠమున కర్థము పెప్పులు ప్రస్తుతి విమర్శనవిషయము: పాశభేదములు చిక్కకపోవుటచే భావమపొందిన వాడు ముచ్చటించిన ఓషయములు. ఏశ్చులయినను, దమకందు బడిలోనుంచు నిట్టి యవకాల్యపాఠముల వాంగ్రజనంబున కవతికాలంబున సంవశీయనంబులు శ్రీ ప్రభాకర శాస్త్రీగారికి గలుగునాక! భాషాసేవ కావించుట కభిమాన మధ్యంతరము గాకుండునాక! బ్రహ్మశ్రీ వేదము వేంకటరాయశాస్త్రీగా రింతికుముందే యిట్టి వానిని తెల్పింటి నాకవించియు నింతకాలము నూర కుండుట యాంగ్లభు దురదృష్టవశాత్తవచ్చును. ఇప్పుడయినను వానిని ముద్రింపించి చెల్ల జింపనున్నామిటుకు మిగుల సంతసము.

ధీమంతులకైనను బ్రమాదంబు లటనట దప్పనను వాక్యోక్తి సర్వజనునూదరణీయంబుగ నుండు, శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రీగా రేటిలో మఱియొక్క యనవసరవిషయ మును దమన్యాసమున జూపించిరి. విజయవింశ సారంగ ధగరతిత్రైల వ్యాఖ్యానంబులు గాననకు బోపంబులకు సమాధానరూపంబుగ నమతో శ్రీ వేంకటరాయశాస్త్రీ గారు చెప్పిన వాక్యములచి "శ్రీ (వేంకటరాయ) శాస్త్రీల వారు విజయవింశ సారంగధగరతిత్రైలకు జీవ్యులను దమయెద్దఁ బనిచేయుచున్న యొక్కగంకర్త, ఆప్తయ పంకులగారి ప్రాతానీక ననుసరించి ప్రాసీకానిచ్చి యిచ్చిన లభావేకను పరిపరచి, రచించినను, అట్లు పరిపంతులలో నాల్గుమికలోని ప్రమాదములు గొన్ని యపరిశీలితములుగా నట్టె విమరణబడియుండునని శాస్త్రీలవారు వాగో ననిరి" అని శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రీగారు వ్రాసిరి. ఈసమాధానము నేను నేల మనవసరమును బయోకాక, "స్వవిరచితవ్యాఖ్య" యనియు, "మద్విరచితవిపులవ్యాఖ్య" యనియు శ్రీ వేంకటరాయ శాస్త్రీల వారు వ్రాసిన యనేకవాక్యములలో సమన్వయము నేసికొన నలవికానిదియు నైయున్నది. అంతియకాక, యావాక్యంబు లనక దాతలకుంబులను నేనేకాపాఠకుల బాపునోపంతు శ్రీ శాస్త్రీలగారి వ్యాఖ్యానములు నట్టి

కలంకులును సూక్ష్మములును లభింపజేసెను. కలంకులను
యజ్ఞశక్తియే వాతవ్యంతుమనమును గలిగించుచున్న
వినివ నన్న శ్రీ తేంకల ము శాస్త్రజ్ఞుగారును, శ్రీ
ప్రభాకరశాస్త్రజ్ఞుగారును ముప్పింత కలి కల దెనును. అట్టి
సమాధానముల నడుమయ గాలయాపనము నేయుట
కన్న, నవికాశముల గాల్గొనవలయు శ్రీ తేంకల
వాయశాస్త్రజ్ఞుగారినియే నమ్మవలెను. అట్లు విని చిత్త
మున్న నుకేదానామము మంతుల వాల్గొనవలయు ననతి

కాలమున వంశీ ము ముమింపి జాల మేలు కలి దిన్న
వింతును.

అనకాకము గలిగినంత వాకడనున్న వాలుగా
వ్యామల వాకంబుననుపులమును శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్ర
గారికి జాపగలుగుదునని నమ్మును, వారు దీనిని
సాధించి సాయమొనర్పవలెనందుల కభినందనము లర్పిం
చుచున్నాడను.

తాటి ధర్మారావు

అ త్త స్తు తి

మందా సూర్యప్రకాశ రావుగారు

అశాబ్ధికమై, సూర్యసహమదవ్యాధిను పంచారము,
శ్రీకామేశ్వరములు కావ్యారణ్య, సమీక్షాగ్రహణానామ
త్రాసుగ్రహణానార్యులైని వ్రాతామొనర్చి, కన్నతక
గాలిం తెంచని యంతకాత్మకు నమస్కారము గావింపెదన్.

మూలభేదు ప్రపంచకార్యమున వాతాతామ అంబుయ
భీలోన్వృత్తికే చేతు; నానిరము గీరించుక నగర్వముగా
నాలోకోగ్రహణనా మృతవసూత్రిస్వరూపముల
గీరింబులు న్రవించు ముగియు నభోగ్యములు గా తెచ్చెదన్.

అభోగ్యములు, ప్రవచయనాభోగిక గాభింబు
గీరి; అట్లానిది దాటికన్ బులుము ప్రహ్లాదకర్మగ్రహ
మతికామనల శ్రీనత ప్రవరకమేత్రంబు; ముగియకన్
మతి భక్తిక నగ్గరించక మనాత్మ్యుర్య తానన్వీరికన్.

వాకవ్యాధినిగలు తిన్నన యగుక! వక్రంబి నుం!! దాని నా
లోకింప బని చేయి? ఈనమ; వాలోంబు లె వ్వింబో!
నాకర్మము కేవ కర్తను గదా! నానాత్మ్య తాపించగా
నాకన్నక లకు వ్యవస్థముక గలవచి విష్ణుగూర్మల జాతకన్.

భారతీయ మహిళామణులు

ప్రముఖములును ప్రజాసేవ యోగోద్యోగములులో
నున్నవారు.

స్త్రీలు రాజకీయ, పౌరస్వత్వపు హక్కులను సంపాదించుకొనుటకు మిక్కిలి బోధనాపరిమళిని ఇంకి యన్ ఎస్ సీఎఫ్ ఎస్ (భారతీయ మహిళాసమాజము), ఆ సంగతి ముఖ్యమైనది. ఇందు ముఖ్యస్థానములు:—స్త్రీలకు పురుషులతో సమానముగా పురపాలక సంఘములలోను, శాసనసభలలోను పాల్గొనేయుట అధికారముకలదు. ఇట్లు చేయుటకు స్త్రీలు పురపాలక సంఘములలోను, శాసనసభలయందు స్త్రీలు సభ్యురాలైతూగా ముఖ్యమైన పాత్రను పోషించియుంటిరనియు.

ఈ దిగువ పట్టికలో కొలదిమాత్రపు విషయం పునః పంపిగను భారతీయమహిళాసమాజపు సభ్యురాలైతి.

వారు వారు నియమింపబడిన కేదీలవనసను వారి కేటాయింపులను పొందుచున్నారు. ఇందు కొంతగా మార్పులు చేయబడినవి. కొంత మంది కేటాయింపులను విచ్చేయుచున్నారు.

జానకిబేనె శాసనసభ్యురాలైతి

వాక్తరు పూనెవలూథాన్ (తిరువాంకూరు) ఇందు సంగతి స్థానికమును అధ్యక్షురాలైతి. స్త్రీలకు మహిళాసభ్యురాలైతి. వాక్తరు మున్దవల్లి శ్రీమతి చెన్నుమన శాసనసభ్యురాలైతి. రాజకీయ సంఘాసమాజ సభ్యురాలైతి. స్త్రీలు.

పురపాలక సభ్యురాలైతి

కెనకావనతి (చెన్నపురి); హాస్పిల్ సన్ సతి (తంజావూరు); శ్రీమతి సోమలిదాసుమన; నోభాతె పతి; యన్. వి. కాసుకన్య (పాట్నా); లక్ష్మీమణిమన (కాకినాడ); కాకినాడ కాయ సతి సన్ కన్య (కాకినాడ); శ్రీమతి అన్నపూర్ణ (మంటూరు); పేర్లెర్రావీ కన్య (తిరువూరు); కలకత్తా, శ్రీమతి ప్రసన్న కేకమ్మ (కాకినాడ); శ్రీమతి రమణాబాయి వీల కంత్ (అహమ్మదాబాదు); శ్రీమతి పి. సుకీలాబాయి (బెన్ గల్); శ్రీమతి బాబాబాయి (రాజమండ్రి); జానకి భావనసతి (తిరునెల్వేరి); జానకీకన్య (కాకినాట్); లక్ష్మీమణిమన (కాకినాడు); అవీ కేమిమణిమన (కాకినాడు); జై నియమింపబడిన పాట్నా; శాసనసభ్యురాలైతి (తంజావూరు); కలకత్తా, శ్రీమతి (తంజావూరు); అబ్రహంసతి (కాకినాడ); అంబలమ; అన్నపూర్ణ (కాకినాట్) (తంజావూరు); తోకకమ్మ మునియ్యాన్ సతి (తంజావూరు); వాక్తరు సతి (తిరువనంతపురి); కలకత్తా, శ్రీమతి (తిరువనంతపురి); శ్రీమతి అశ్వమణిమన (తిరువనంతపురి); శ్రీమతి అంబలమ; వాక్తరు కింకన్ సతి (తంజావూరు); యన్. మున్దాం పునతి (తంజావూరు).

జిల్లాపార్లమెంటు సభ్యురాలైతి

శ్రీమతి యన్. కన్యమ్మ (తిరువనంతపురి); శ్రీమతి అంబలమణిమన (తిరువనంతపురి); వాక్తరు సతి (తిరువనంతపురి); అన్నపూర్ణ (తిరువనంతపురి); ఇ.రాంబాబు సతి (తిరువనంతపురి); వాక్తరు సతి (తిరువనంతపురి); శ్రీమతి

గ్రోవరి అమ్యూర్ (గ్రువారు); డి. కె. మిస్ట్రీ
పరి కెన్నమూరు; శ్రీమతి అంబ గుక్మణిఅమ్మ (చెంగ
లమ్మ); శ్రీమతి ఉత్పల లక్ష్మీకాయమ్మ (గుంటూరు.)
శ్రీమతి భాగీరథి శ్రీరామచంద్రమ్మ; శ్రీమతి ఆర్.
కాంధీకరాయి, పి. కే., (చెంగలూరు మహారాష్ట్రమునకి
దక్షిణకనరాచిల్లా విద్యాసంఘమునకు)

తాలూకాబోర్డు సభ్యురాలు

శ్రీమతి పద్మావతి (మచనపల్లి); శ్రీమతి జయ
లక్ష్మి(మచనపల్లి) శ్రీమతి వేదవీర పతి వేలూరు; ఫిలిప్స్
పతి (పింగంగ.)

అనగరీ శ్రీమేజిస్ట్రేటులు

కలమ్మపతి (చెన్నపురి), సదానందయ్యరూపతి
(చెన్నపురి; శ్రీరామేశ్వరపతి (చెన్నపురి); వి. పాండురం
గారావుపతి (చెన్నపురి); కీర్తి పతి చెన్నపురి; హాజీ
కిషన్ పతి (బొంబాయి); కాటకజిహ్వంకిపతి (బొంబాయి);
డి. తాతాపతి (బొంబాయి); త్యాగీపతి (బొం
బాయి); యస్. డి. వాసుకీశ్వర (బాల్కూర్ బద్వప
కన్య (చెన్నపురి); శ్రీమతి జయలక్ష్మి (మచనపల్లి); నరు
మూర్తిపతి (మచనపల్లి); లలితాక్రిష్ణశ్యామిపతి (చెంగ
లమ్మ); శ్రీనివాసుంపతి (మచనపల్లి); మల్లికార్జునపతి
(బొంబాయి); ఇంజనీరుకోంట్రాక్టరుగారిమూర్తి (బొం
బాయి; పుష్పనాగంపతి (కవిలూరు). ఉపాధ్యక్షుం
లు; బొంబాయిరాజధానినుండి మఱి 10 మందిశ్రీమతులు
(కీర్తి లలితారావు శ్రీమతి ఆలమేలు వంగతాళూరు
విమాన్, చెన్నపురి; శ్రీమతి హరిలక్ష్మివల్లభమపతి(చెన్న
పురి, శ్రీమతి కే.వి. సుబ్బారావుమ్మ (కెనవాడు)

విశ్వవిద్యాలయ సెనెటర్లు సభ్యురాలు

బిల్వరాయమపతి (చెన్నపురి); బాల్కూకన్య (బా
ల్కూ); కేకలకన్య (చెన్నపురి); యస్. డి. వాసుకీశ్వర
(చెన్నపురి; ప్రభుత్వవిద్యాశాఖలను, ఉన్నతశిక్షా
ఇచ్చిన విభాగము గలవారు నను పెక్కుమంది సభ్యు
రాలు.

శ్రీ బ్యారిస్టరులు, లాయరులు

కొక్కిలియ సారాధీశ్వర (కలకత్తా); మిన్
తాతకన్య (బొంబాయి); బాల్కూకన్య (బాల్కూర్);
వ్యామే మే భువకన్య(గుంటూరు); పి. లక్ష్మీకన్య (బాల్కూర్);
బి. ఆనందలక్ష్మికన్య (చెన్నపురి); శ్రీనివాసుకన్య
(చెన్నపురి, బ్యారిస్టరులది సహాకన్య (కలకత్తా.)

మన పాగాకు వ్యయము

గాంధీమహాత్ముడు 'యండ్ ఇంకియా' పత్రికలో
నిట్లు వ్రాసెను:—

బహువిధ సంస్కారములందు ప్రయుక్త కల
యొక విశేషిని మన భారతదేశము పాగాకుపైకి ఎంత వ్యయ
యము చేయుచున్నది తెలియగోరుచున్నాము. సంవత్సర
మునకు నిట్టిపాగాకునకును, సిగరెట్లకును కలిపి 218 లక్షల
రూపాయలనుచెప్పునది నాకు తెలియుచున్నది. ప్రతి
రోజునాదికిని మొత్తము ఎక్కువగుచున్నది. 1928 న జనవరి
త్సరములో 1 1/2 మిలియను పాను లయుమునకిని 1929
1927 న మార్చి 5 న మిలియనులకు మోచెను. సిగరెట్ల
దిగుమతియగును దీనికి తమమొప్పుల రాయించెను.
నేను మాదిని సంఖ్యావివరణయు నమ్మకమైన వైద్యుల
చనచేయుచుండి దేనివ్రాసెను పాగాకును ఎక్కుమతి మను
చుండుటలేదు. అందుచేత మనదేశపు పాగాకుపంట
యొక్క పొంబాయము పై సంఖ్యలకు చేర్చబడెదలయును.
పాగాకుమ్మలు, కీరీలు, సిగరెట్లు కాల్పు ప్రతిపాదన
నీ యసభ్యులు దురభ్యుసమును మన్నిచిరి, తన నోటిని
చేయినానను నిలయముచేయక, తనపండ్లను పొంబాచేసి
గొనక,గురులను చేకిరి గ్రహించు జిక్కింపడుమునకు
నెట్ల మొనర్చిన, ఈ గురభ్యుసమును మనుమలలను ముగ్గులు
సాముచేస్తాన నొక బాతీమోవి యునునకు గానన గ
నిప్పునడల, నతడు తనకును తన దేశమునకు కూడ
మేలొనసూర్చిన వాడగును.

మొదటి దశ

చిలకూరిగలంప

అమరావతి టరాజులు

[illegible]

చ. అనూలపయోగిఁ జక్కయెఁ గుంద

ಯಂ ಪುನಃ ಪುನಃ ವಾಙ್ಮನಃ

గ్రహమున విరించి పుట్టినది

ಪಂಚಕ ಗಂಧಪ್ರಾಸಾದಂ

ప్రముఖ సురావనీజ మోది

శంఖం యోగ్యం చతుర్థం

శ్రీమంతుల బసవంబు నన్ను గరిపు

సైన్యజయముండు నానంజయముం దిలన్.

१०५

[illegible][illegible][illegible]

అందుచేతనే మృత్యువును అధిష్టించుట అత్యంత
వ్యవస్థాపితముగా నున్నది. అందుచేతనే మృత్యువును
అధిష్టించుట అత్యంత వ్యవస్థాపితముగా నున్నది.

కౌశ్య. కేసరి మోక్షార్థమునకు ప్రక
 టించి మునుపటి వాక్ నియంత్ర మోక్షమునకు
 నిలపెట్టవలసిన మామోక్షకా కేసుంబిది అట్లు
 గాక అంగుష్ఠకాయము ప్రకటించినది. అ
 ప్రకటనామోక్షమునకు నీ ప్రమామోక్ష ప్రమా
 ణముగా నుంది ఇప్పుడామోక్ష నిరసయము.
 ఇట్లే మనకు క్రాంతికామ. మోక్షార్థము
 కామము కామమున మోక్షమును నిష్పాదించు
 నియమావళిని నిరసించుచున్నది మనయను

భవములో నున్న చిరుయము. కావున శ్రీ కృష్ణరావుగానే ఈచిరుయమును గుర్తించి యీ ప్రామాణిక పత్రికయొక్క రాగలసంపాదక యాగు శిష్యుడమాదమును ననరించి ప్రకటించుట నెఱుంగుచును; చరిత్రకు మహాకావమును.

ఆంధ్రమహాజనులకు విన్నపము

శ్రీ శీషులకు శ్రీ ఆంధ్రగర్వి రామనాథు గుర్తి
రాల గోపాలకృష్ణయ్యగారితో పాపింపబడిన
శ్రీమదాంధ్ర విద్యాగోష్ఠివారు శ్రీగోపాల
కృష్ణయ్యగారి శిష్యులైత, రచనలు, ఉపన్యా
సములు, ఇష్టగోష్ఠి, హాస్యపల్లపములు, చాటు
పద్యములు, లేఖలు మొదలగువానిని గ్రంథరూప
మున ఆంధ్రమందును, ఆంగ్లమునందును, వేలు
వేలుగ నుచ్చరించి ఆంధ్రమహాజనులకు నను
ర్పించుకొన సంకల్పించియున్నారు. శ్రీగోపాల
కృష్ణయ్యగారి శిష్యమునందలి మహావాక్యము
లను ఆంధ్రలోకము మరువండుట కీయత్ని
మొత్తయంపరమో మేము కరుగ తెలుప వక్క
దలేదు. కాని యీ యాద్యములు పెరవేరుట
శ్రీ గోపాలకృష్ణయ్యగారితో పాపముగా
పరిచయముగల ఆంధ్రమహాజనులు బహుమంది
యొక్క తోడ్పాటుపై నాభాగసశియుక్తుల
మున, ఆంధ్రమహాజను లెల్లరును పై నుహరిం
చిన విషయములగుర్చి, వారివారికి తెలిపిన
యాచివ్యులైతిమును, శ్రీవారి స్వహస్తలిఖిత
లేఖలు (లేక అందుకు సరియగు వకట్లు),
రచనలు, భాయాపటములు మొదలగునవి యీ
దిగువ చిరువామాకు పంపించి మాకు తోడ్పడ
గలందులకు ప్రార్థించుచున్నాము. అట్లు

పంపించిన లేఖలు, భాయాపటములు తిరిగి కావలయు
నని కోరినచో వ్యవహార వారికి నాపను చేయబడును.

ఈ ప్రకటనయొక్కను లన్నియు యీ దిగువ చిరు
వామాకు పంపవలెను.

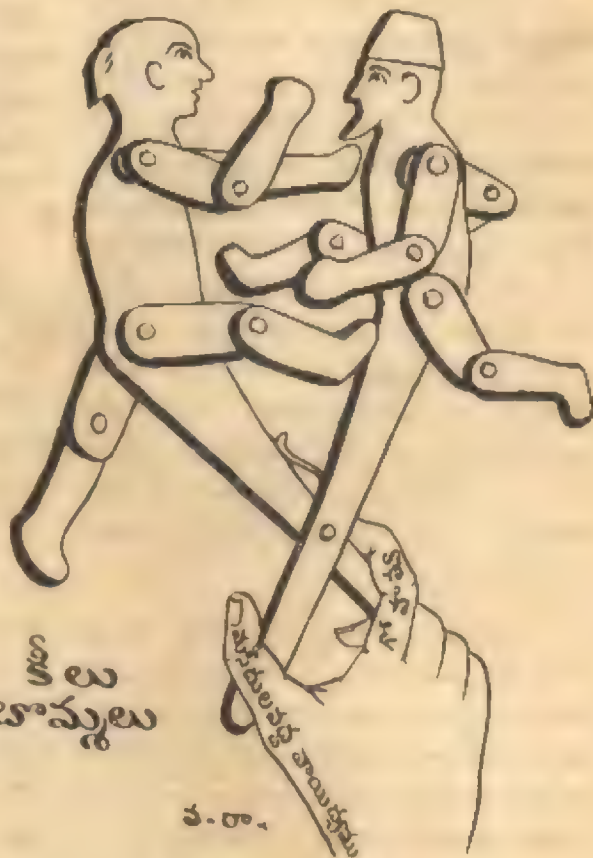
సుమ్మిడిదల వెంకట సుబ్బారావు, ఇండియన్
బ్యాంకు, చెబవాడ. ఇట్లు విన్నవించు,

౧. నడింపల్లి వెంకట లక్ష్మీవరసీహారావు,

౨. అబ్బూరి రామకృష్ణారావు,

౩. సుమ్మిడిదల వెంకటసుబ్బారావు.

ఆంధ్రవిద్యాగోష్ఠి, చెబవాడ, ౨౪-౩ ౨౫.

గోవా వీరగల్లు

విజయనగరాధీశుడగు

రెండవ హరిహరరాయల కాలమునాటిది

మిలిక్ పొనయిటీ ప్రైమాసిక పత్రికలో రెవరెండ్ హెచ్. హీరాసు, (యస్. జే., యం.ఎ.,) గారు ఈ వీరగల్లును గూర్చిన విమర్శముగా నొక పెద్దవ్యాసమును వ్రాసినారు. అందలి ముఖ్యాంశములు కొన్ని యిక్రింద నుద్ధరింపబడినవి.

ఈ వీరగల్లు ప్రాతగోవా [Old Gao (Velha Gao)] మ్యాజియమున నున్నది. ఇది ఒకచేపల్ల రాతిపై చెక్కబడినది. దీనిపొడవు అ. ౫ అం. ౧౧; వెడల ౨ అం. ౨౧. ఈ రాతిపై ఆరు చతుస్రాలు చిత్రములు, పంక్త్యంశులూ కానవచ్చును చెక్కబడియున్నవి. చిత్రములవరుసలు క్షేత్రమున క్రమముగా నొకదానికన్న నొకటి పెద్దదిగా నున్నవి. మొదటి రెండుచతుస్రలయందు నాయకుని కుటుంబమునాస్తిత్వముకావలయునని చెక్కబడియున్నది. మామిడివరుసయందు పాలకిపై నొకడు పోవుచున్నట్లున్నది. ఆతడు నాయకుడు కావలెను. నాల్గయిది చతుస్రయందు గుల్మపుష్పములు చెక్కబడియున్నది. ఆరవ చతుస్రయందు శిశువుగారు, దాల్చి, కాయలు, భరించినయోగము కావలెనని పోరాడుచున్నది. బొమ్మలన్నియు మోటుగా చెక్కబడియున్నవి.

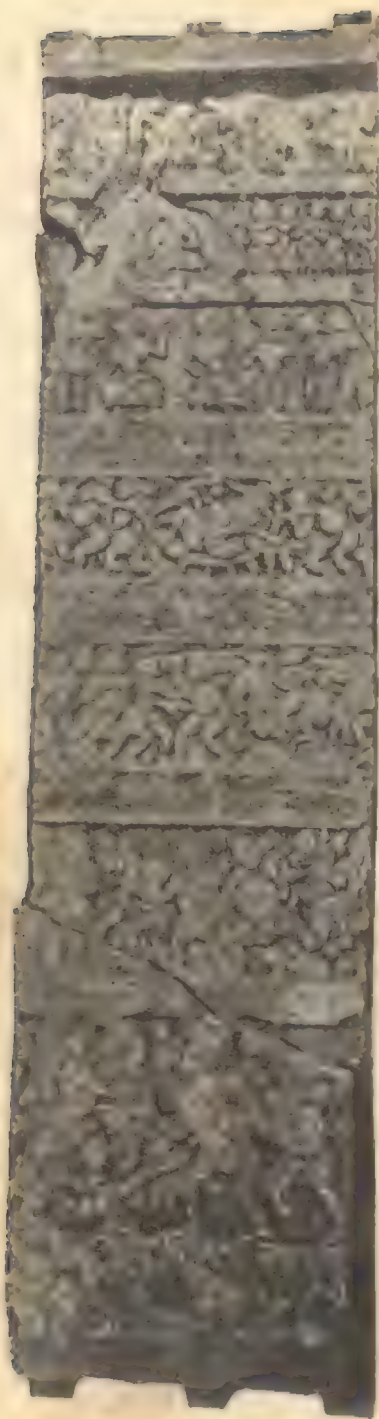
కానము ప్రాతగోవానానమన్నది. పంక్తులలోని కొన్ని యక్షరములు మాసిపోయినవి. మొదటి నాలుగుపంక్తులు ఒకటి కంటె పొమ్మలవరుసలకు నడుచు నున్నవి. తరువాతి అయిదుపంక్తులు మాడునాలుగు చతుస్రలకు వ్రచుచున్నవి. చివర మాడుపంక్తులు నాలుగు అయిదు చతుస్రలకు వ్రచుచు నున్నది. ఆక్షరములు క్రీ.పగు నాల్గవ శతాబ్దమునకు చెందినవి. కానవిషయము యొక్క సారాంశము:

"మహారాజాధిరాజ, రాజవరమేశ్వర హరిహర రాయలు రాజ్యమేలుచుండగా 'హైచ' రాజ్యముపై వధికాకము నరపుచుండిన మహాప్రభావి మల్లప్పాయుడు కొద్దిసంవత్సర భావనవ బహుళ నవద్దశివాను యుద్ధమునకు వెడలినాడు. మహియాకొంటు వద్ద యుద్ధము జరిగినది. రాజునచేతనున్న ముద్దకర్ణ తిమ్మనాయకుడు - మల్లప్పాయగు కుటుంబమునకు చెందినవాడు - యుద్ధమున మృతుడయ్యెను. అతని కొడుకులు ముద్దనాయక, వీరనాయక, కుటుంబనాయకులు ముగ్ధుల నీ వీరగల్లును తెక్కించి ప్రతిష్ఠించినారు. అనంతవాచార్య దీనిని చెక్కినాడు."

కానమున కేకసంవత్సరము లేదు. ఇందు చెప్పబడిన క్రాదిసంవత్సరము క. శ. ౧౩౧౨ సం.కు సరి పోవుచున్నది. దీనికి క్రీ. శ. ౧౩౨౦ సం. సమానము. రెండవ హరిహరరాయలు క్రీ. శ. ౧౩౭౭ మొదలు ౧౪౧౪ వఱకు రాజ్యమును పాలించెను. కావున నీ వీరగల్లు ఆతని కాలమునాటిది.

హీరాసుగారు ఇతరచారిత్రక కానన ప్రమాణములను బెక్కిరికిని పురస్కరించు కొని పై కాలనిర్ణయము నరిమైనదని నిరూపించినారు. తరువాత - కాననమున నుగాహ్యమొదలైన మల్లప్పాయుడును గురించి, చాలా చర్చించినారు.

రెండవ హరిహరరాయల మంత్రిలు, మాడుతెగలుగ విభజింపబడినారు. (౧) రాజకుటుంబమునకు జీరనినారు నొమ్మలనునరు; (౨) దినకుమారులు ఆధుగు; (౩) ఒకటవంక్కిరాయలు కొడుకులు ఎవమందుగురు. మాడుతెగకు జీరనినవాడీమల్లప్పాయుడు. ఇతడు రెండవ హరిహరరాయలకు తిమ్మడి. ఈవీరగల్లు కానన మొక్క 'హైచ' రాజ్యమును పరిపాలించు మండెనని తెలుపుచున్నది. ఇతడు ౧౩౨౧ న సం. గోవాపై పండెత్తియుంచును. కాన నాచేరకు నీవీరగల్లు ప్రతిష్ఠింపబడి యుండును. రెండవంక్కిరాయల కీర్తనినాడు

మద్రాసు విలన్లము - బెజ్జంకోట

విజ్ఞప్తియై, చాచివకు భారత దేశపు సరిహద్దులను, 111 కు తక్కువకాకుండా యుద్ధములు, ముట్టిప్తేలు, కుడిచూపులు సరిచేయుచేను. ఇందుమున చచ్చియును, మార్గగోరు విపరించిపట్టి, హింసా ప్రయుక్తములు.

బ్రిటిషువాసులొకరునుపసాకులు పన్నినను — హుగురాజు పేరీకోరవియో, అల్లరిపెట్టెవాడనియో, హిందూ దేశమున అక్రమ ప్రవేశము చేయుటచేదాదాని పనియో, హిందూ దేశమున కింకను ముఱివిపొందు భేదమున వలెననియో, ఏదోముకమున కనబడిచి నమర్చించుకొన నామురుకాని — వారి ఆశయముమాత్రము క్రొత్త రాష్ట్రభాగము పట్టహంతుకొనుటకే. ఆరాష్ట్రయర్జిముకంటె భారతీయర్జిము పోక యని భావించి బ్రిటను దేశము భారతీయులకే యీ యుద్ధాదికములయందు రక్షము దారవోయుభార మున్నొకను. అట్లే మోగమన మూకుప్పార్జిము భారతి దేశములపై దృష్టియునో నిండియుండినను, భారతీయరాజ్యములలోను, భారతీయరాజన్యములోను గల విద్యోగములు పిచ్చి బుచ్చాదీన ప్రజలు తెల్లనమున బ్రిటిషువారి సమైక్యమై బుచ్చుకునుగుజాటులపై ఏకపక్ష దాడులుగూత్రలు, కయ్యములు నాగించుచు, కోట్లకొండి ప్రాణము లాహుతి నేయుటకు అడయువి దేశీయ విశేషరాజ్యము విస్తరించి బాము పెంపొందించుటకుగాను — బలాత్కారము లగుట భారత దేశమున కొక గొప్పకేలు యని ప్రశ్నించి, హక్కుగాను 1859 మొదలు 1900 ప్రాంతమునకు, చా

భాగము భారత దేశపు తెల్లలకడను, కొన్ని సుదూర దేశములందును, బ్రిటిషువాసు భారతీయులచే మహలు విరిచి చేయించిన యుద్ధములును, దాడులును ఈ క్రిందివిధమున పేర్కొన్నారు—ఇదియు పూర్తియగుజాబితా కాదట:

చైనాలో 1860, 1900 సం.ల రెండుయుద్ధములు; 1864-65 వ భూటానుయుద్ధము; 1868 వ అరబీ సీయముయుద్ధము; 1878-79 సం. పుష్తముయుద్ధము, కాలూమిషనుసంహారసంహారము, 1879-80 సం. హిందూయుద్ధము; 1882 సం. ఈస్టముధము; 1885 వ బర్మా యుద్ధము; 1886 లో ఉత్తరబర్మా ఆక్రమణతో అంత మైదిసితానాపై 1858 వ చిన్న దాడి, 1868 వ పెద్దపండు యాత్ర 'పెటానా దండయాత్ర'; 1869 వ 'సేపాల' విక్రీయ పండుగూత్ర; 1864 వ 'సిక్కిము పండుగూత్ర'; 1868 వ 'పూమె' ప్రాంతమున గొప్పనలహము; 1871-72 వ 'బూహాయిల' మీదికి దాడులు; 1875 వ 'నాగుల' మీదికి; 1877 వ 'అఫ్ఘిలీ' మీదికి; 1879 వ 'కంపులను కొంపి' మీదికిపైకి; 1881 వ 'పూగిలీ' మీదికి, 'నాగుల' మీదికి; 1884 వ 'అబుల' మీదికి; 1884 వ 'బూహ' మీదికి; 1884 వ 'అఫ్ఘిలీ' మీదికిపైకిపిక్కిము నందు 'ఆకబాయిల' మీదికిని ('పల్ల కొంపదాడి'), పూర్వోక్త సర్వత్రానలహము 1884-89 వ దాడులు; 1890 వ ఇంకోక 'పల్ల కొంపదాడి'; 1892 వ మెటూక్కుటి; 1890 వ మెటూక్కుముమీదికి పండుగూత్ర; 1891 వ 'బూహాయిల' పండుగూత్ర; 1891 'మెంట్టు' మీదులోకికాటి; 1897-98 వ 40,000 మందితో గొప్ప పండుగూత్ర; 1901 వ 'ముఖముల'పై కొక దాడి; 1902 వ కాబుల్ మీదికి పండుగూత్ర; 1904 వ టిబెటుపండుగూత్ర. ఇవిగాక ముఖములను నూర్చి, పైపర దీవులకు భాగతీయదేశముల బంధులయన, ప్రసిద్ధ మైన 'రమ్మన్ మెసేన్' (రమ్మన్ రత్న) నాగర్ కొంపలపై కైవసపాదముల నిమిత్తము 10,000,000 రూపాయలపలుములు పేర్కొనదగను.

ఈజాబితా నమ్మ వీలు లేనంత పెద్ద దయ్య, 1859 సం.కు పార్జిమును, 20-వ

తెల్లమును ను జరిగిన యుద్ధములను, దండ
యాత్రలను ఇందు భేదేలేవు: ఈయన్నిటను,
(1914-18): పోరాటమునంద్రాగమునను గాన
తీయును పోరాటముగ, సాధకముగ పోరియుండి
రి. ఎటను దేశము లేన భారతీయోపహాసము
పోరాటమును పోరాటక సౌధ్యవతియు గా యుద్ధ
ములు సాగించిన విషయము తెలియజేయుట
కీజావితా చాలి యున్నది.

మృత్యుకాల మహాత్మ్యము

శాస్త్రసృష్టి లేనిపక్షమున మనుజుల దంధుల
దనియే చెప్పవచ్చును. మనయంద్రియములు మిగుల
ప్రబలములు. శాస్త్రసృష్టినిన పక్ష ప్రకారాత్ ప్రకృతుల
యొక్క చరిత్రనుకొనగలము. ఇంతేని పోని కలము.
ప్రకృతి యాశ్చర్యసంబంధమయినదాదు. మనశీర్షముల
కదియే ఉపాసాము. ఆహాయపూజ మిక్కిలి ప్రబలయే.
కాబట్టి, మనశీర్షముమగూడ మనయధిపమునం నుండు
కొనుటకై శాస్త్రసృష్టిలన పరివర్తనములను సర్వదా
నిర్వలములుగాను, సన్నిములుగాను ఉంచుకొనుటకు ప్రయ
త్నించవలయును. అట్లు చేయనిపక్షమున ఇంద్రియ
ములు, ప్రకృతి తోటయి, బండిని పెంకెట్లము
నే ప్రకారముగా ఇచ్చునవిధమయ్యిన లాకి గోరెల బహు
ద్రోయనో అనే ప్రకారముగా మనుజుని ఆధో
గతి మాన్యమును దీసికొని పోవుచుండును. సాధా
రణ మనుజునియందును, శాస్త్రసృష్టిగల మనుజుని
యందును నుద్రించుచుండేనే ముగిస గలను. సాధారణ
మనుజుని ప్రకృతీయధోపమయిన నిలబాం బతి
యుండిపోవును. కాని, శాస్త్రసృష్టిగల మనుజునో
సిద్ధాంతశాస్త్రముల పరిశీలనవలన బుద్ధిని పవిత్రముగ
కీసికొని విచారణపూర్వకముగా అత్యుత్కృష్టము విషయ
మున ప్రవృత్తింపచూపెడి నుండును. “ఇది నాకు తాగుగా
మన్నది, ఇది నాకు చెప్పినది నన్నది” అను నిట్టి విచార
ణము, “వినియిన నాకు పాలు కలగును, క్రీయస్సాగన

మను, లేక, అక్రీయస్సాగన మనునీ అను నిట్టి విచా
రణయు నొకటి కాదు. తెండింటిలోను భూమిని ఆకా
శమునకును ఉన్నంత అంతరము గలను. కేవలము ఇం
ద్రుత్వస్థితిపం ముందును మూర్ఖ లింగయోగ్య
లను సాధకముగా చేసికొనుటకై ప్రకృతీయముల ననుస
రించుచుండును. కాని, చరమాగ్రమును జోరకొనువాడో
ప్రకృతీయమునకు వియ్యవలగో: జిమ్మివడక అత్య
కార్యమునిమిత్తము శ్రేయస్సంగ్రహార్థమిలవలెనుగా.

ఏమనుజుడు మగ జానపదయం నుండునో వానిని
నూర్చి ప్రస్తుతకాలములో చేయబడుచుండెడిచేతలు
మిక్కిలి చెవి యనించును. శాస్త్రసృష్టినిబట్టి కాని,
జ్ఞానసృష్టినిబట్టి కాని, అలాగే ఉంచినపక్షమున మనదేందు
యన్న వాని కేనంగకేకనము లగుచుండున సర్వవిధముల
చేరిన సోయములు—అనగా, విశేషిత్వైక సేవవిధమును
చెప్పకవిచ్చును. సాధారణశాస్త్రజ్ఞానాభావము నిలవన,
శాస్త్రజ్ఞులనుకల ను మిక్కిలి ప్రబల చేయుచుండును.
మనదేందున్నవానిని కీసు శీర్షమునో విధిమునా
నించుచుండు మెంతుని మాన్యము గల వినిపివయ
మున నెంత చెప్పినను పోయ్యు కాఁజాలదు. విచారణ
బండు, జ్ఞాని మనుజునికి ప్రదిశప్రభు కంఠియు నొక
విధముగా నెవము లేక యున్నము. మృత్యుసహన విశే
సము లేక యున్నమునకు ధైర్యశాస్త్రసహనము. నలు
పరిశీలనమును ముగిసయొక మనుజుని పాని, గూడ
వినిపివయతొలుతులంపవలసినము ప్రాప్తిలో మిన్నము
ప్రాప్తింపవలయు, చేరినపక్ష స్థితియను సర్వప్రాయ
మగుచుండు సంభంధమిది, మనదేందు శాస్త్రములలో
ఈవిషయములం జేయబడియుండునో మేలని ధర్మనిశీ
షముకొనుట గాం. ఆచారవేళము న్యాసక మనుజులన
సార్వజనిక పునవిచ్చును. ఇది తే ప్రకారముగా బ్రహ్మ
వాసులు, కైఫల, శాస్త్రేయులు, శిష్టవులు ముదలను
వారివిషయముల నిర్వీకేషసూపముగ సంబంధపడియు
న్నదో మతాంతరాను యాయలవిషయమునను ఆ
ప్రకారముగానే సహన సూపముల సంబంధపడియున్నది.
వాగు ముసల్యును లగుచు గాక, శిష్టవు లగుచు గాక,
లేక, యితరమతముల సంగీరించువారే యగు

గురునాథక. పాగులప పీఠము మనప్రాచీనకృష్ణాస్త్ర
 ముల ప్రాప్తియంతెల్లామను, మనప్రాచీనకృష్ణాస్త్ర
 ప్రాప్తియంతెల్లామను గాంగేయముమొక్కయూ, వివా
 రమునొక్కయూ అనంగులకు పరీక్షాయకమగుచున్నది.
 పాగులకు నొక్కోటిని వెంకటాచారము అన్నప్పటికిని
 మనప్రాచీనకృష్ణాస్త్రము, లక్షకాలాదిపంజ్యులో అవ్య
 కృష్ణమును గ్రహించియున్నాను ఇప్పుడును కొంచెము
 కొంచెము గ్రహించుచునే యున్నాడు. దీనిని
 గుడించినదొక విప్రకాకముగా అవ్యధర్యమును
 గ్రహించినవారి యందుగాని, వీరిని తమలోఁ గలుపు
 కొన్ని కారణములం నాని శేష ఏమా? వివాహాగ్రహ
 యు చేయువాని కృష్ణాస్త్రము గమీభుయము అంధ
 విశేషులు. దీనిదొక మంత్రయు లేకమును, సమాజ
 మను సంతకీంచువారిపయిననే యున్నది. దిద్దులు
 అశిక్షించును, మోక్షమును అయివచ్చును, వాని తల్లి
 పొట్టులేకనా మోక్షగా కోమలమును. ఆప్రకారము
 గానే కృష్ణమును వీరిని మునుపటి కృష్ణాస్త్రమును
 గ్రహించినవత్తుమను, అందునుసరించి, అధర్యమును
 సంతకీంచువారు బహులచెప్పగలసినవా రగుచున్నారు.
 ఏమా? వారు క్షుణ్ణతానుభూతియలతో స్వార్థప్రార్థన
 ముల కృష్ణప్రకారమునకు తినిపి భోగ్యములు చేయించి
 దను, వాతాహుతి బాహుయినవారి కార్థిక మానకికా
 ద్విక సేవానిచ్చుటకై ప్రయత్న చేయును చేయనివారును
 అనుచున్నారు, కనుక కృష్ణము నపలవించునట్లు పత్తుమున
 ఎంతటి అవకాశము లేక పనిబోవుచున్నారో కావో
 మిచ్చియు, అనాగ్రములు కాశ్రమ మిచ్చియు సంత
 రినిగాఁ జేసికొనుచున్నారో వారు ధవ్యవాదములకు
 పాత్రు లనకతప్పదు. కాని, మనము—ఇట్లుపండితు
 ధర్మమును చేమయుఁ జేయనివారు, కృష్ణకా
 ముగా మన—అంగములనే బోషిచేసి యింగుల—అంగ
 ములతోఁ గలుపుట కవకాళ మిచ్చినమనము—మనయా
 క కృష్ణార్థమును పరాగించి కుగ్రహించునట్లు నిలు
 వించుకొనవలసియున్నది. అపరాధముల వితరులకము
 లపె నుంచు ప్రయత్నమును విడువవలయును.

ఈశ్వర మార్క పుణ్యములు నమధవిను
 లై నయంబ్రము. వ్యాధిలన నై ననీమి, మనోనీయ
 తగకానములచేత నై ననీమి మేనమయమున ఈశ్వ
 రము మార్కము, శిక్షహీనము మనమిచ్చిచో, నీనమయ
 మున నీమార్కములయు, శిక్షహీనమైనను చిరమవిశేషం
 మనో అనమయమున శివున శిశిరమును కృపము అనగా
 తెంగులకును ఉపయోగించని నని యాలోచించి విడిచి
 ట్టుచున్నాము. ఇంబ నీ వోగనోగ్యమయిన యితరశ
 రీరమును గ్రహించుచున్నాము. ఈభావమునే గీతలో
 “వాసాంపి క్షణాని యథా విహాయ నవాని గృహ్లాది
 నోపరాశి, తథా శిరోశి విహాయ క్షణ స్వప్నాని
 సంయతి నవాని తేనీ” (గీ. ౨౨-౨) అనగా, మను
 శాస్త్రప్రకారముగా ప్రాణవిస్త్రమును విడిచిపట్టి
 క్రొత్తవిస్త్రములను ధరించుచుండుచో, శివుని ను అదే
 ప్రకారముగా ఒకశరీరము తీగ మయిపోయినట్లుగా
 దానిని విడిచిపట్టి క్రొత్తశరీరమును ధరించుచుండును.
 అనవయమున మార్కములయిన శివుని ప్రవారమంతయు
 నంతర్ముఖ మగుట కుపక్రమించుచుండును. ఇంద్రియ
 ములు తినిపిడుములను విడిచిపట్టి నెరుమాత్మసూప
 మయలన ప్రాణవాయువులోనిక ప్రసవ్విము లందుం
 కును. ప్రాణ మంద్రియముల సుగమ్యత త్త్యయన శీర్షక
 రించుచునే స్వార్థయమందును ప్రవేశించును. స్వార్థయ
 మందునే భగవంతునిగా, శివుడు నివసించుచుండును.
 అప్పుడు స్వార్థయమతెలాకు మంభాగము ప్రతీత
 మగుచుండును. ఇందుకు సూచయమననే శివుఁ కునియందు
 మార్గమున మార్చుచును శరీరమునుండి మోక్షానందము
 నేనని యంగిమనుండు బయలుదేలును. వానిచంబటికే
 ప్రాణము బయలుదేలును కాంతోగోప నింద్రియ
 ములు, శుభాశుభములను కర్మములు, ఆర్థికములు విద్య,
 వాణిజ్యం దేవతలయనబన్నియు మోక్షసూపమున
 బయలుదేలును. ఈమయమునే గీతలో సంశ్లేషముగా
 విష్ణు చక్రవర్తి కృమభివానుండుశ్లో. శరీరం మన
 వాహ్ని యవాప్యత్యతః) బలిశ్వరః, గృహ్లాత్తైతాని
 సంయతి వాయుర్గంధా నివాళిమాత్” (గీ. ౧౫-౮)
 అనగా, శివుడు మరలను, ఇంద్రియములను గ్రహించు

మహానుభావీ బ్రహ్మమును పొందుచుండును. తనామును
తెల్లకంచినావునపుడు నీవి నల్లై నాయువు పుష్కరిస్తాన
ములనుండి గంధమును తీసికొనిపోవువల్లు తీసికొనిపోవు
చుండును. “పూర్వజన్మాత్థితా విన్యా పూర్వజన్మాత్థి
తం భవతి, పూర్వజన్మాత్థితా భార్య చాగ్రే ధావతి
ధావతి” అనిగా, ఇచ్చియు శీవుని వెంబడించుచుండు
ననుట. ఇది నుదాహరించిన నీతాత్మోకములో నీతాత్మ
మును కలి. సమన్వయించుటలన నీవిషయమున బహు
తారత్యంములోని వాక్యముల—అర్థము స్పష్టము కా
గలదు. ఏదమయమున శీవుని శీశిరమునుండి బయలుదేరి
పైని చెప్పబడినప్రకారము పోవుచుండునో, అమయ
మున వానిని దూరమొందునో దాని ననుసరించియే శీవు
నిగతి ముందుబట్టియుభోనాను. కనుకనే “కూంకే మతి
స్యాగతిః” అని చెప్పిలవ్వాగు. శీవుని భావిజన్మకల్పా
మును ధ్యానముండుచుకొనితన చుననుంత్త్రైష్ట్యము మా
టిమాటికిని దృష్ట్యకాలములలో మాహాత్మ్యమును జ్ఞిం
చినాను. “అంతికారే—నామేన స్మరన్ మత్స్వ కళే
బరన్” (గీ. ౮-౫), “యం యం వాచ స్మరన్ భావం
శ్చజ్యక్తే కర్మణః” (గీ. ౮-౩౦), “సత్త్వాస్త్వైకై
కారేఽపి బ్రహ్మ నిర్వృత్త్య మృచ్ఛి” (గీ. ౯-౧౩),
“యథాన మోచ బ్రాహ్మ ఆత్మా భూతి.” (క. ౫-౬)
“ఏకైకైర్వై యమం తమః, యవ్యాహితః తపస్తప్యతే”
(బృ. ఆ. ౫.౫౦ ౧౧. మ ౧) “జన్మజన్మ ముని యతః
కరాహీం, అంతం మ కహి అంత హాహీం. (శులపీ
రామాయణము.) ఇత్యాదులు

ఇక నీవిషయమున అలోచించవలసిన సంగతి
లేమినిగా? మహావాక్యమున్న వాని నలువయపులను
నుంపునా? బంధములు నల్లై నోగు ముక్తుకాదును
ఇన్నోవిధముల నేకేదియు రిచేయుచుండును గదా! అట్లు
చేయుట వానివిషయమున నిజమే లెకగా? ఈలోక
నాగుల ప్రభావము వాని కేమిటి కలిగించును? అనున
దేశ. శీవుని, బ్రహ్మములలో వాని “నమోహంబో
తలలోకి శీవధూత స్వనాథాః” (గీ. ౧౫-౮) అను
నీతావనములనను, “శీవో బ్రహ్మైవ సావయ” అను
శ్రీశంకరభగవత్పాదుల వాక్యములనను, “ఈశ్వర తన

నీ నవీ- కను కేదో” యను తొలసిన మాయావాక్యము
నలనను పరమస్థితిలో నుండువాడ, అశీవుని, స్వభావ
ములనునే పెండ్లుబుద్ధిగూపుడు. అతడు స్వతీకక
నేక విర్బలమయిన జలమున స్వస్థుడై, స్థితిమయిన
స్వతీకమునగుట సోస్తై వుండుటకునో దాని ప్రతిం
బము దానియందు ప్రతిఫలించును. శుభమయిన జలము
నేపాత్రమునందు బోయునుమో అది తిదాకారమును
పొందును. శీవునివిషయమునను సరిగా వల్లే యని తెలి
యదును. శీవునియగుట నాసమయమున నేర్పొత్తి
యంచుటకునో అతడు వర్ణనిగూకారమునే గ్రహించు
చుండును. తీరినే పాతెంజల మోకాత్రైష్ట్యముగా వర్ణి
నానూప్య మివ్వాగు. మౌనగూకాత్రైష్ట్యమునే గూన
స్థితింజుట క్రిందివిషయము వెల్లడిచినది. “శ్రీకామ
యోఽయం పురుషః” (గీ. ౧౮-౩.) “కామమయోఽ
యంపురుషః (బృ. ౪-౫), “క్రమమి యోఽయంపురుషః”
(బృ. ౩-౧౪-౧.) మనోమయోఽయం పురుషః”
(బృ. ౫-౬.) ఇత్యాదులు.

శీవుడు మనస్సులొలాకు అధ్యక్షతక్రిందను
ఇంద్రియములవ్యాపకముననుల ననుభవించుచుండును.
“శీవోద్రయచానోముక్తం భోక్తేత్వాహుకృనీషిః”
క. ౩-౪. అనిగా, ఇంద్రియములలోను, మనస్సు
లోను మాహా ఆత్మను వాక్త యని పంకిత లవ్వాగు.
ఈయంద్రియములే బాహ్యవిషయములు శీవునివి
త్తము హాస్యవృద్ధికు పంపుచుండును. నీవిషయమీరి
యంద్రియలోని మునీటి, అది మనస్సువ్యాపక శీవుని
యంద్రియము. ఎంతెంత శీవమునందు శీవరూపం
మనో అంతెంత మనస్సు, ఇంద్రియములవిషయము
లనుండి వాచి శీవులను గమనించుచుండును. శీవై శివ
నిన్నోకలెడలి వాచిస్సులొలాకు “మూలకైత్తియు శివ
మంజును. తనకు పలికి మే నుండువచ్చు విషయా, పం
చవిగానీ, చెప్పి కానీ చూడబోయినవి ఇంద్రియముల
తనవిషయములను మున్నవ్యాపక ఆత్మ కంఠించుచుం
డును. ఇప్పు డేమిమూలము తన బ్రహ్మగతియు పరివార
మతాలొలాకు మేలుకొలుకును దానిభరణబోషణ
ముల నుండును దానిపాయమున్నానో అట్టివాని

కాబట్టి, మనకు చేయదగినది యేమనగా, ఏ
 మనోబలమును మనోబలమునకు పడియున్న పక్ష
 మున సాంసారిక భావములు పూర్తిగా వానిసానమునకి
 తోలగింపబడెను. వానిలోపలను ఉద్ధృతము
 కులయిన భావములు కలుగుటకు దక్షిణప్రయత్నములు
 చేయవలయును. వానియందనుచుచున్న విషయము
 లనే ఆధారములుపెట్టవలయును. వానిసానమును పవిత్ర
 ముగ నుంజువలయును. వానికి భగవద్భావములు వినిపించు
 చుండువలయును. భార్యకవయిన దృశ్యమును చూపించు
 చుండువలయును అట్లు చేసినపక్షమున వానిలోపలనుండి
 సుఖములు కలుగునంతగా వెలుపనే మోగవలయును.
 వాని దేశ్యకవయిన చేయుచున్న ఉద్ధృతినించును. ఒక
 నేరను, పరివారము తనకుఁ జేసిన నేరకు బదులుగా వాని
 చేయునను చేయగలిగినపక్షమున విడిచి. ఉంజేకాని,
 పరివారము, వాడుఁ తాకుఁజేసిన నేరమును పనుయిన పుని
 స్కారమునకు బదులుగా ప్రకృతికలములో జరుగుచు
 పుట్టు తాత్కాలికము చేసి వానియధోగతికి మార్గము
 కల్పింజేయుటగాక కవులు, శేషమునకుంజే బదులకి
 పెట్టెలిపోయిచింతానుటకు ముఖ్యకట్టుకొనుటకు, నుం
 డెరుపను భాగమునకుఁ కాని, వానికేటించితి దృశ్య
 ములు చూపించుట మాత్రమలోదింది చూడగా,
 వాని ముగిచివార్డులలో కంచెలు కొట్టుటగో యగును.
 కాబట్టి ఈకార్యముగల ప్రాంత దీపంకలను దీక్షి
 యం నుండునని ముగియుచేయమనె యాభిప్రాయ
 పాటుపడుచుండుగాక. “అంతే మది స్వాగతి” అన్న
 కట్టి యాభిప్రాయమును ముగియించుచుండుగాక. (వాగ్దత్త)

[పు. సూ. నా.]

ప్రాచీనలిఖిత పుస్తకభాండాగారము,

చెన్నపురి

(Government Oriental Manuscripts Library)

ఈ భాండాగారమున తెలుగుభాష
 నున్న ప్రాతీపుక్తములు నన్నిటిని తండ్రివిశ్వ

* విద్యార్థి మంకాల ప్రపతిగారు వ్రాసినది.

విద్యాలయమువాగు చెన్నపుర ప్రభుత్వమువారి
 ని తమనశము చేయ కోరిరనియు, ప్రభుత్వము
 వారములు కోరికరించినయు, ఆగ్రహిత్వ
 విద్యాలయమువాగు గ్రంథములను స్వర్ణిలో
 గొనిపోన నున్నారనియు సత్రికలు ప్రకటించి
 నవి. ఇది ఎంతవఱకు విశ్వసించవగినదని యా
 హించమనియుండగా అట్లు ‘చేయరా’దని కర
 పత్ర * మొకటి పుట్టినది. ఇది తగినమాట.
 ఆంగ్లవిశ్వవిద్యాలయమువాగు గ్రంథములను
 గొనిపోట సత్వమే యగునేని యది ప్రత్యా
 గ్రహ్యదయమును పట్టించుకీయు శుభవాద.

ఈ భాండాగారమున తక్కువగా నున్న
 తాండ్రద్రావిడభాషలను, తక్కువగా కన్నాట
 మలునూకొదిభాషలను తెలుయునున్న గ్రంథ
 ములును, వానిక చరిత్రములును, ప్రాచీన భాష
 సముల స కట్టిను — తాళిపత్రములయందును,
 కాగితములయందును వ్రాయబడినవి — తెక్క
 కుమిక్కిలిగ నున్నవి. అన్నియును దేశభాషా
 వాఙ్మయములకును, చరిత్రకును సత్వార్థో
 తరకము లయినవి. ప్రభుత్వమువాగు తమకు
 దేశీయులుట్లను, దేశభాషలుట్లను గల సహ
 బావాదరభావముచే నా ప్రాతీ సంతపుటముల
 సమ్యక్కరిపోషణమునకు చాలింత సామ్యము
 వ్యయించి నముదిత సౌకర్యములు గలిగించి
 కుండుటచే నవి నానాటికి నిర్మించి చికిత్స
 చున్నవి. ఇట్లే కొంతకాలమును నేని యవి
 నామమాత్రావిశిష్టములు కావచ్చును. ఇద
 నడి దేశీయులు తమ యమూల్యభాషా చారి
 త్రిక వాఙ్మయములను గోలుపోయి నాపోష

సాసిన వా గగుదరు. అట్టిగతి పట్టకమును వే
ద్రములు మేలుకొని ఏవ రెవరి మాస్తికాను
కు తెలిసిన సంపుటములును వారువారు తమ
దేశము కావించుకొని తీర్ణము లగుచున్నవానికి
పుత్రికలు వ్రాయించి అన్నిటిని సరిమొనస్థిలో
నుంచుకొనుట లెస్సగే యగును. కాబట్టి
ఆగ్రహిణ్యవిద్యాలయమువారి ప్రయత్నము
ఆగ్రహిణికిని, ఆంగ్ల దేశమునకును శ్రేయ
స్కంతు. బాట్లగా తీరవోవుటకంటె చెక్కవ
చేరి చక్కగా నుండు బుల్లరకును సంహాహ
వహముగదా!

తెలుగుపుస్తకముల మాట యటుండు
గాక! శిక్షణాభ్యాసయందలిపుస్తకములమాట
కేమి కావలెను? దేశభాషలు పోషకరసంబు
గము గలవి. కావున అన్ని భాషలలోగ్రంథ
ములు సంకలనము చేయవలయుచున్నది. అట్టి
భాషలమున కేమి, దేశచరిత్రసంబంధమున
కేమి మిగుల నుపకరించును. వీనియన ప్రభు
త్వమువారి కవాదరము తగనిది. ఈభాషాగార
పాఠశాలవిద్యపాఠములు సాత్త్వికీకరములుగ చే
సని కొంతకాలము క్రింద పత్రికలయందు కొ
దకు భాషాభిమానులు వ్రాసికరించియున్నా
రు. ఈపాఠశాలవిద్యపాఠవిషయమై భాషాగార
మున పట్టెల కొన్ని చిన్ని మింగులు, కూర్పు
లు జరిగినను అవి యంత సాత్త్వికీకరములుగ
కాదు. పాఠశాలకి తొందరవాదీ యగు
శ్రీత్రానుబంధగారొక్కడే దేశభాషావాద్యు
ములయందలి స్వారస్యమును లెస్సగ్రహించి,
అపారమగు వ్యయమును, ప్రయాసమును బరి
గణించక, ఆయాభాషలగ్రంథములును జెక్కిం
టిని సేకరించి, వానికి పుత్రికలు, వ్యాఖ్యాన
ములు, తీకలు, శిల్పసూచికలు మొదలయినవి

వ్రాయించి కావించినమహోకార మేనాటి
కేని దేశీయులకు మరవదగనిది. విదేశీయులగు
నా యుదాహరణియునికి కనుగొనుప్రమేపాత్రము
లై పోసిన యాసంపుటములు నానాటికి
శిఖిములై పేలపాలుగుచుండుట గాంచి భాషాభి
మాను లంగలార్చకుండుట చచ్చిటము. ఇంత
దేలు? ఈవాడు భాషాగారమునగల యల్లు
పుస్తకములకు సామ్రాజ్యయోగిపట్టిక వైన తేకు
న్నది. ఇట్టిపట్టిక భాషాగారమునకును లగు
వాడు భాషాగారముయొక్క యా దుష్ప్రీతిని
తొలగింప బూనకుండుట వింతగా నున్నది.
ప్రభుత్వమువారికి భాషాగారముయొక్క సత్త్వి
స్వరూపమును దెలుపుట వారి పని; ప్రభు
త్వమువారిపని చాలింత భవనహాయమును
తీకూర్చుట వారిపని; ఆహమ్మును పెట్టించి
భాషాగారిము పక్షస్పర్ధిక చెమ్మట వారిపని.
కావున వా రీసమూను సేరనేర్చుటకు వెంటనే
గట్టిపయత్నములు చేయవలెను; అచిరకాల
మున భాషాగారిము నుద్ధరింపవలెను.

ఈభాషాగారిమునకు తెలుగు ముద్ర
తిములు, సముద్రతిములు సగు గ్రంథములు
యొక్క వ్రాసెత్తులు—తాటకులుపైనను,
కాగితములపైనను వ్రాసినవి—కలవు. కవీణ
భాషిణి దేశీప్రాచీనచరిత్ర నిర్మాణమున కుపక
రించుగల శాసన దేఖనముల యొక్కయు, స్థానిక
చరిత్రములయొక్కయు వ్రాసెత్తులును పెక్కు
లున్నవి. చరిత్రసంపుటములందు ఆగ్రహణవిష
కజ్ఞాటమహావాక్య దేశములకు సంబంధించిన
విషయములు గలవు. ఇవికాక తెలుగునాటిని వ్రా
సిన సంస్కృతభాషాగ్రంథములు చాల గలవు.
ఇన్నింటిలోను జాలవాటికి శిఖిప్రాయములగు
చున్న యెండు, రెండు, మూడు, నాలుగు ప్రతు

మన శిష్యుని కొన్ని విశ్లేషములు చేసింది.
 మనకు తెలియని కొన్ని వాస్తవాలు తెలుసుకునే
 చోటానికొకటి ఉన్నాయి. అందులో (శ్రీ)
 ప్రాచీనముగాను వారికి పుత్రమును వ్రాసిన
 దేది. అందు విషయము చిట్టచుకను చిట్టచుకను
 వి. కాని వారికి మరల పుత్రములు పుట్టినవి
 ను చూడవలసి ఉన్నది. వెనుకటి కొన్ని
 వాస్తవములలో కొన్నియును, వానికు
 పేరు వ్రాసినదేమి కాదు. అందుచే
 మన కొన్ని విశ్లేషములలోను మిగిలిన
 వాని ప్రశ్నలను చూచి. కాని చిట్టము
 చిట్ట వారికి స్వైచ్ఛిక పుత్రములు పుట్టినదేను.
 అవి మనకి తెలుసు నుండు వేర్వేరు జనన
 వలెను. ఛాందసము లేని వాని వాని నుండు
 మునుకు విశ్లేషించి చూడవలసి ఉన్నది.
 వారు. కాని వారు చూడవలసి ఉన్నది.
 వారును కొట్టికొనిన భారతీయ సముదాయ
 విశేషములను చిట్టచుకను పుట్టిన వాని
 ముగి వేరొకరునును ప్రశ్నలనువానికి
 భారతీయుల దేవతా వాస్తవములను
 కొన్ని భావములను వేరొకరును
 వేరొకరునునును వేరొకరునును కాదు.

[illegible][illegible]

తెంపన వరుస:—(1) నాయనీ గోపాలకృష్ణకెడి గారు, (లి. ఏ) మునగాల; లండనులో రసాయనశాస్త్రమును యం. యస్. సి. పరీక్షకు చదువుచున్నారు. (2) కాకర్లమాడి కృష్ణమూర్తిగారు, యం. యస్. సి. (కలకత్తా) రసాయన శాస్త్రపురుషుడి. యస్. సి. పట్టుము నొందుటకు మద్రాసు గవర్నమెంటు నారు పంపియున్నారు. (3) వామనప్రసాదకృష్ణకామశివపుగారు, కృష్ణాపల్లి, కన్నేపల్లి వాస్తవ్యులు. వెంజుగిరింపి. యస్. సి. పరీక్షకు చదువుచున్నారు. (4) గోగినేని వంకటకృష్ణకామశివపుగారు, ప్రత్యేక శాస్త్రము, పరీక్షకు, ఆధికశాస్త్రపురుషుడి. యస్. సి. పట్టుమునొందుటకు లండనులో చదువుచున్నారు. (5) వి. జె. పీటర్సుగారు, యం. సి., యల్. టి., మద్రాసు, లండనులో పి. టెన్. జి. (బాహ్య) పట్టుమునొందుటకున్నారు. (6) నల్లభక్తేశ్వరుల నాగభూషణుగారు, నంటూరు. లం; నులో వరకము చేయుచున్నారు. (7) కన్నేపల్లి బులరామమూర్తిగారు, ప్రస్తుతం లండనులో ప్రాప్తి పరీక్షను నిర్వహింపబడిన వెంకటకృష్ణవెంకటాచారిగారి; సహాయులు. లండనులో వెంకటాచారి చదువుచున్నారు. క్రింద ఇంక యందు మిగుల ప్రకీణులు. (8) కన్నేపల్లి లక్ష్మీనాథుని పొంగారు, పీఠము బాప్టిస్ట్ విద్యాలయముగారి సహాయులు. ఐ. సి. యస్. కు చదువుచున్నారు. క్రిత్యునందు ప్రకీణులు. (9) టి. పూర్ణకేశిగారు, మద్రాసులో లండనులో యం. ఆర్. సి. యస్., యల్. ఆర్. సి. పరీక్షలకు చదువుచున్నారు. (10) చాచి కుబ్రూక్యూకాస్త్రిగారు, లి. ఏ., తెనాలి. లండనులో ఆక్స్ ఫర్డ్ విశ్వవిద్యాలయము చదువుచున్నారు. ఇట్టి వాస్తవ్యులను (బొంబాయి)గారి సోదరులు.

మాడవరస (కుప్పిలపై కూర్చున్నవారు):—
(1) కన్నేపల్లి గోపాలకృష్ణమూర్తిగారు, బాప్టిస్టు విద్యాలయముగారి కుమారులు. లండనులో సాలిసిటరుగా పనిచేయుచున్నారు. 2 కాకర్లమాడి వంకటకృష్ణకామశివపుగారు, కుమార్తె, క్రింద ఇంక విశ్వవిద్యాలయముగారు; లండనులో విద్యాలయమునందు రసాయనశాస్త్రమున ఐ. యస్. సి.

పరీక్షకు చదువుచున్నారు. మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయముగారి. పి. పరీక్షలో ఉత్తీర్ణుడైనది. మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయముగారు సామెనువిద్యార్థికినను నిచ్చుచున్నారు. 3 బాప్టిస్టు కన్నేపల్లి లక్ష్మీనాథునిపొంగారి భార్య సుధద్రమ్యుగారు, గా. వేపారామేశంకు సహాయుని పోయి. 4 కన్నేపల్లి లక్ష్మీనాథునిపొంగారు, యం. సి., యల్. యల్. లి., గంటాంబిల్లా ప్రియాగ్రహముకిరె, విశ్వవిద్యాలయముగారు మోక్షోద్ధారకప్రాప్తిని చేసి. ప్రస్తుతం ప్రకీణునినందు ప్రాప్తి చేయుచున్నారు. (5) బాప్టిస్టు కన్నేపల్లి వెంకటలక్ష్మీనాథునిపొంగారి సహాయుని పోయి. బాప్టిస్టు పరీక్షకు చదువుచున్నారు. సహాయుని ప్రసారము. (6) నంటూరు వాస్తవ్యులు పులనూరు వెంకటసుబ్బారావుగారు, బాప్టిస్టు, ప్రకీణునినందు ప్రాప్తి చేయుచున్నారు.

వ్యాపకమున ప్రకీణులైనవారు:— 1. పట్టింపి గోపాలకృష్ణకెడిగారు, పిండ్రితాను వాస్తవ్యులు. వ్యాపకము నిర్వహించు ప్రకీణునినందు సేవింపించి విముక్తుచేయించిరి. 2) వ్యాపకము చేయనిదిరావుగారు, లి. ఏ., యం. లి. లి. యస్; లండనులో యల్. ఆర్. సి. యస్. కు చదువుచున్నారు. (3) లంకామంబంపొంగారు, మంబురు వాస్తవ్యులు; ఐ. సి. యస్. సహాయుని ప్రస్తుతం పి. టెన్. జి. పట్టుమునొందుచున్నారు. పీఠముగారి పరీక్షించినవారుగారి విద్యార్థి చేయిమును నిండుచున్నారు. (4) మర్రమిల్లి నీక్షితులుగారు, లి. ఏ., యల్. యం. అండ్ యస్., విముక్తు వాస్తవ్యులు. సేవికోగముల విశ్వవిద్యాలయము ప్రకీణుగా చేర్చబడుటకు లండనులో నున్నారు. (5) టి. జె. పీటర్సుగారు, లి. ఏ., యల్. టి., మద్రాసు; సాహిత్యమును పట్టుము పొందుపై లండనులో నున్నారు.

కిందివరుసలో (కుప్పిలపై) కూర్చున్నవారిని గూర్చి వివరము తెలియరాలేదు.

శ్రీ దాసు త్రివిక్రమరావు గారు

శ్రీ దాసు త్రివిక్రమరావు గారు, యల్. యల్.

లి., వారిష్టరు, జైలవాడి. హాళెందువందు జరుగనున్న
జంతు వేటా యుద్ధమునందును పాల్గొని ఆంధ్రప్రతి
నిధి. కిని జ్యోతి, విజయము నదిని విజయమున విజయమున
లమోద్యమముగూడ పరిశీలించివస్తురు.

కృష్ణావతారము

త్రివిక్రమ త్రివిక్రమరావు గారు

లో ఈ వానములో కృష్ణుని పేరు చెప్పి దానిని పట్టికొని దానిని
మీరవార్యులము చేతులు పట్టి దానిని ముచ్చి కుచములో నొసటిగా
కడగి నోవ నది కర్మము ముచ్చి గాన ప్రాచీనము చేతివారు
అనుచును జోరుకు పాడి యని దాని పాదమునకు నెత్తివారు
చెప్పి కేళికి ప్రాచీనమును జెల్లు - పాదమునకును గాన విచ్చి నెలా
నీమహాస్వరములు చెల్లు ముచ్చి - పాదమునకు! ముచ్చివారి ముచ్చి.
విచ్చివారివారు దాని ప్రాచీనమునకు ప్రాచీనమునకు జానమునకు విచ్చి
ముచ్చివారివారు దాని ప్రాచీనమునకు ప్రాచీనమునకు విచ్చి
విచ్చివారివారు దాని ప్రాచీనమునకు ప్రాచీనమునకు విచ్చి
ప్రాచీనమునకు విచ్చివారివారు దాని ప్రాచీనమునకు విచ్చి
ముచ్చివారివారు దాని ప్రాచీనమునకు ప్రాచీనమునకు విచ్చి
నీమహాస్వరములు చెల్లు ముచ్చి - పాదమునకు! ముచ్చివారి ముచ్చి.
అహార్యునిమునకును సగమునకు విచ్చివారివారు దాని ప్రాచీనమునకు
అహార్యునిమునకును సగమునకు విచ్చివారివారు దాని ప్రాచీనమునకు
స్వయముగా ముచ్చి వారివారు దాని యందు జోరుకునకు చేతి ముచ్చివారు
విచ్చివారి ప్రాచీనమునకు విచ్చివారివారు దాని ప్రాచీనమునకు విచ్చి
గురువారి సుచ్చి ముచ్చి ముచ్చి - పాదమునకు ముచ్చివారివారు దాని
సగమునకు విచ్చివారివారు దాని ప్రాచీనమునకు విచ్చివారివారు దాని

భారతీయ మహిళామండలి

శ్రీమతి విద్యావతి విద్యావతి
యే. యే. యల్. టి. వి. యల్. సి.

యే. విద్యావతి విద్యావతి విద్యావతి విద్యావతి

యే. విద్యావతి విద్యావతి విద్యావతి విద్యావతి
యే. విద్యావతి విద్యావతి విద్యావతి విద్యావతి

యే. విద్యావతి విద్యావతి విద్యావతి విద్యావతి
యే. విద్యావతి విద్యావతి విద్యావతి విద్యావతి

శ్రీ సి. రామసుబ్బానుగారి సతీమణి

యే. విద్యావతి విద్యావతి

యే. విద్యావతి విద్యావతి విద్యావతి విద్యావతి
యే. విద్యావతి విద్యావతి విద్యావతి విద్యావతి

యే. విద్యావతి విద్యావతి విద్యావతి విద్యావతి
యే. విద్యావతి విద్యావతి విద్యావతి విద్యావతి

౧. శ్రీమద్భాగ్యంకర, ౨. శ్రీ, (అనంబ)

శ్రీమద్భాగ్యంకర, ౩. శ్రీ, (అనంబ)

వాంగివాడు వెలలితగతు చెందిన యీమె
చెప్పి పురి విశ్వవిద్యాలయమున వట్టభద్రనయెనది. ఈమె
యీమెను విద్యార్థినిగా చేర్చునందున భాగ్యంకర
వాదం కళాశాలయందు అధ్యాపక నియమితబడి
యెప్పది.

ఈమె గిరీనాంధూరు రాజవంశములోని యువతి.
విశ్వవిద్యాలయమున విద్యనందునను ఈమెను విశ్వవిద్యాలయము
కు పాఠ్యమున నియమింపబడినది. భాగ్యంకరమునకు ఈమె
గతుచేయుట కిదియే ప్రథమము.

ది దు బా ట్లు

ఈ ది దు బా ట్లు భాగ్యంకరమున ప్రచురించినది. ఈ ది దు బా ట్లు భాగ్యంకరమున ప్రచురించినది.

అభ్యాసకరశాసనము

4, 7, 11, 12 మొదలగా 'ప్ర' గా అనియింపబడినది. 'ప్ర' గా అనియింపబడినది.

అపాదనకరశాసనము

13, 14 మొదలగా, 'ప్ర' గా అనియింపబడినది. 'ప్ర' గా అనియింపబడినది. అపాదనకరశాసనము.

శ్రీ. ప్రి.

ఎడమేనా రచియించగాఁ దలచి తే నెంతే ప్రయత్నించినా
హృదయం తెండి ఘనభవిచి సంపై నేపారి నవ్విన నె
య్యదియు బట్టగఁ దాపు నీక రసజ వ్యాపై విభాగముగ
మదఁ తొలించుచుఁ కత్తితొలికయి హరిష్ట్యం బొక్క కూర్చుండినా.

ననుఁ గని మునహాసమున నల్లని యెడల సీమ నికల్పా
ననుకలునోలె తేవకతి తోట్రొం బూరిన మల్లెలుం బళిక
మిసమిసలాడు తారకలు మింట మహాత్ముఁ గేలిసయి చూ
మినియుఁ జలింఁ కట్టె కను మిటక చూపించు నుంజెప్పెనా.

తిండి గొని ఎడమోపు ననితొలి న్నామవిష్ణువక్త్రమన్
చూచినటంచు నెంబరనీకృతిముం నీలఁ దాము నెయ్య న
న్ద్రొ యవి వారి కీనాసి నెచ్చు నటంచు నెవ్వెప్పుడొ గా
మయఁ దొడగె దారకలు మింట వానోష్ఠ విరాన పైకినా.

నీలపు టంబగులును విర్గిత పుచ్చనివాస తారకా
జాలముఁ గేళికాగృహపు శయ్య నవచ్చగఁ బల్లిమాట్రపై
బలశశాంక నీలిక విభాసిం నర్వచిగిరితారకముల్
తోలలు పాడఁ గన్నోగుచు నూరుఁ జొకండు నిశానమేతుఁ డై.

అకండు రచియించినట్టి కావ్యంబునందు-నిన్గ దేరిన ననినాథ నిహిత నదవి
తానముంబలె తారకా తతి వెలింగె - మినుకుమినుకున భావగంభీర మగుచు.

దాసుకావ్యవిష్టా నిధానగరిమఁ - బ్రకృతిసౌందర్యమునకునై ప్రాచులూడు
వసలతాజాలముల సౌరు వాడఁ జేయు - వెలుంగు కన్నను సెలయె నొగ్గితికరము.

శృంగార భట్టానుదరిత్ర

గ్రంథకర్త: చితారు గంగాధరకవి ప్రకాశము
జి. యస్. కాశ్యప్ అంతుకో. పూర్వము సం. 110,
మద్రాసు. క్రాసు ౮౧ పుటలు. ధైర్యకోటు కాగిత
ము. సంపదమైన అచ్చుపూర్వము, తెలుగు. వెల ౨-౧-౦.

ఈపుస్తకము శృంగార గ్రంథములలో వార్తవ
సంఖ్యగలది. ఇంకొక ప్రసిద్ధమైన భట్టానుదరిత్ర అంతుకో
ము. ఇది చాలా పుస్తకములకు భాగ్యము చేకూర్చినది
అందుచేతనే ఇందులో అంతాగ్రంథముగ్రంథమును
సేర్పించి ప్రచురించునని వ్రాసివేసెను. ఇంకొక పాఠము
ను వ్రాసివేసి యాగ్రంథమున చేర్చి శృంగారము సర
సముగా సంగ్రహింపబడినది. దీనివల్ల యింతవఱకు
కవిత్వము చేసినవారునే కాకపుస్తకముగ్రంథము
జన ములోధముగ నున్నది. గ్రంథకర్త పదునేడు శతా
బ్దమునకు తెలిసినవాడు కావచ్చును. అచ్చుకష్టము
పొందుకొనున్నది.

ప్రభవ

గ్రంథకర్త: శ్రీ. శ్రీనివాసరావుగారు, కవితా
సమితి, వివాసపురము. క్రాసు పూర్వము ౨౪ పుటలు గలపు.
వెల రు. ౦-౨-౦.

ఇది కవితాసమితి గ్రంథావళిలో మొదటిది.
ఇందు ప్రకృతిగీతములు, ప్రణయగీతములు, ప్రవర్తనగీ
తములు అను చేర్చబడినవిగాను పదునాడు ఖండికావ్య
ము లున్నవి. దీనియందు పాద్యంతు సమానతత్వము
యొప్పుగా గోచరించుచున్నది. ఇంతకు పదునాడు
శ్లోకముల దీనియందు మార్పులు కన్పింపజేసెను. తెలుగు
వాడకము వారి తప్పులను సవరించి, ఒక్కొక్క
బడిలించి సమానముగాను చేర్చుచు మొత్తము
మీరు తెలిసి నున్నది. భావములందు గాంధీయ
మున్నది. భావములను, భావమున సాదాసత్వము సలభం
మైన శీకరి యింకను ప్రచురించబడును. ఇది వదిలిన
వాటి కాలక్రమమున చేరిన కవిత యింకను సంపన్నము
కాగలదిను అశీల సముహ, భావగ్రాంథ్యమును, భావ
సాధనమును మెచ్చించినందుచే, ప్రకృతిగీతముల విశ్లేష
స్వేదము నులుప సమకాలిని యాకవి శీకోరమునందు
ఉత్సాహరంతరమై యొప్పునున్నది.

The Torch of Learning by Mr. Benaiah
Cole, Master, Christian Line, Cuddapah.

వాచకపుస్తకములు. చిన్న చిన్న అంగుళము,
పాద్యములను ఉచ్చారణములు, అక్షరములు
ఉన్నవి. క్రాసుపూర్వ ౪౭ పుటలు. వెల ౫ అ.

అంగుళములు

రాజా సావగంటి పార్థసారథిరాజుగారు రచి
యించిన వ్యాసము; దెమ్మిపైకా ౨౪ పుటలుగలపు.

శృంగారసావిత్రి

రంజాపూరి రఘునాథరాజులు రచించినదట.
క్రాసుపూర్వ ౧౭ పుటలు. వెల రు. ౨. ఇది శృంగార
గ్రంథముల ౫ వ మునుము. ప్రకాశము: జి. యస్.
కాశ్యప్ అంతుకో., మద్రాసు.

పశువైద్యచింతామణి

గ్రంథకర్త: యేశ్వర శ్రీరాములుచాడరిగారు,
అంగలూరు (పాపిట్ల). కృష్ణాజిల్లా. క్రాసుపూర్వ ౧౪౪
పుటలు. వెల రు. ౧-౪-౦.

కాంతాపవారణము (సాంఘీకవాటరము)

గ్రంథకర్త: పుల్లెటికూరి కృష్ణమచారీగారు,
దెమ్మిపైకా ౧౭౪ పుటలు. వెల రు. ౧-౨-౦.

ప్రకాశము: కేసులక్క గ్రంథముల, పూర్వము
వారిపేరి, బంపురము (సంజాము).

శ్రీమద్రామానుజీయము (నాటకము)

గ్రంథకర్త: మునుగూరు రామానాథాచార్యులుగారు;
దెమ్మిపైకా ౧౭౪ పుటలు. రాజమండ్రి శ్రీరంజన్
మద్రాసర కాలయందు ముద్రితము. వెల రు. ౧-౦-౦.

తెనుగు అభ్యాసబోధిని ౧ భాగము

సంపాదకుడు: రా. వెంకటసుబ్బయ్యగారు. క్రా
సుపూర్వ ౨౧ పుటలు. వెల ౦-౧-౦.

శ్రీరామకళకము

గ్రంథకర్త: సత్యవేలు రాధామాధవరావుగారు,
కాళివాడ, వెల ౨ అణాలు.

విషనివారిణి

ప్రకాశము: యేశ్వర శ్రీరాములు చాడరిగారు,
అంగలూరు, వెల ౪ అణాలు.

అర్థికాభివృద్ధియును పడవడి. బ్రిటీషురాజ్యమునకు దేశాభివృద్ధియు నిలిచియున్నను వాణిజ్యసామ్రాజ్యమును, అర్థిక ప్రావీణ్యమును తగ్గిపోయినది. తగ్గినన్ని వాణిజ్యార్థిక ప్రావీణ్యములను బలపరిచుటకు బ్రిటీషురాజ్య విర్యాపాకు బలపరిచియున్న వామ మోగ్గము నిరర్థకమై ప్రపంచకాండకు, మా వర్తకవ్యయము నకును ప్రతిబంధకముగ నున్నది. చీనాముదను, అరేబియాముదనును వానినొనరించుచున్న రాజ్యశక్తి మనవ్యాముగ నున్నది. అమెరికా చీనా కార్థిక రాజకీయస్వాతంత్ర్యమును సంగీకరించినది. పర్ ఆస్ట్రీను చేయిని చీనా స్వాతంత్ర్యమును సంగీకరించుట కభ్యసరిములను చేర్చుచున్నది. గ్రేట్ బ్రిటను పిన్ని యభ్యంతరించుచు కర్మించిన చీనా స్వాతంత్ర్యము క్షీణించినది. అమెరికా, రుష్యా రాజ్యములు చీనాస్వాతంత్ర్యముకు ఊపుచున్న సానుభూతి బ్రిటీషురాజ్యదేశ విరక్తము చేసినది. చీనాస్వాతంత్ర్య మాసి రుదాభ్యుదయించినమనకును, భారతీయరాజ్యవిమానమునకును సహజముగ విరుద్ధముగ నున్నది. చీనాస్థిమి రైతు బ్రిటీషు రాజ్యశక్తియుకు గుణపాతమును చేర్చుటకునుట విశ్రమింపనున్నది. అమెరికా రాజ్యము కెల్లోగుగారి ద్వారా నిర్ణయించిన గొనాదాతీయ సంగి నిర్ణయములపట్ల గ్రేట్ బ్రిటను చూడక సాతీయవ్యాపయమును బ్రిటీషు రాజ్యసీత్య సంగుచిగింపియును స్వర్ణము చేయుచున్నది.

* * * *

అర్థిక రాజ్యయుగము

మా వర్తకవ్యయము చిరకాలమునుండి యును దేశాభివృద్ధి మోగి కార్థికాభివృద్ధియును సాగినముగ నేర్పడినది. పరిదేశములను పశుబలసాధనమున వాక్రమించుకొని దేశవాసుల కలనను హరించుట లోకమునకు పరిపాటియైనది. ప్రపంచవీ నయమున, భయమున వా ప్రవృత్తియును ప్రకృతును ప్రభులను, వారి యనుచనులను కుళించుట సాచారమైనది. రాజ్యసంపాదనమునందును, రాజ్యపాపములందును ప్రభుత్వములకు స్వాధీనముమూల దీక్షముగాని ప్రజాపాతము మూలదీక్షముగాదు. వింకుత రాజ్యములందు రాజులు రాజ్యాదాయమును దర్శింపజేయు చేత పుష్ట ప్రతిఫలము సాధించును పశురూప రాజ్యముల ప్రతిఫలము ప్రభులయన్నది. నియమి రాజ్యములందు రాజ్యాదాయమును ప్రజల యనుమతి లోక వ్యయముచేయుట దర్శభమైనది. నియమి రాజ్యముల ప్రజల స్వదేశమునందు గల నియమిత్వయము పరాధీన దేశముల దన బంధించుకున్నది. పరాధీన రాజ్యములందు రాజ్యాదాయమును యశోచ్ఛముగ నిర్ణయించుటయును, పుష్ట ప్రతిఫలమును సామాన్య నియమముగ నున్నది. కాని రాజ్యాదాయము స్వాధీన దేశములందును, పరాధీన దేశములందును సహజమైన వ్యయపాతమునకును, అసారమైన ప్రవృత్తియనునకును చాచుకున్నది. ఇట్టి విషమావస్థయందు స్వాధీన రాజ్యములకును, పరాధీన రాజ్యములకును లోకవ్యయపాత

మునుచు ప్రాబల్యము గలిగి కాగ్యుక్తముల నుపాధిసముగ నున్నది.

అధికసామ్రాజ్యము, రాజ్య సామ్రాజ్యము సతిక్రమించి ప్రపంచవ్యాప్తమును గలిగియున్నది. రాజ్యాధికారియు లేకపోయినను సాధారణముగా ప్రాంతములను సామ్రాజ్యముగానున్నది. ప్రపంచమును రాజ్యప్రాంతముగానున్నది. బ్రిటీషుసామ్రాజ్యము భార్యములతో కాజ్యాధికారమును గలిగియున్నది, అధికారమును గోల్పోవుచున్నది. క్రేటుగ్రామములను పరిశ్రమలు, పాదరథములు ముఖ్యముగా నున్నది. ప్రభావములైన అట్టలకైదులును, ఇరుముడకైదులును దుర్దశయును నున్నవి. క్రేటుగ్రామము వ్యాపారి ముఖ్యముగా, జరిగి, జరిగి, ఇటలి, ప్రాన్సు మొదలగు దేశములు పోలిక నిలువజాలక నష్టగిలుచున్నది. పశురాజ్యములును అధికవికాసమును గోగుచున్నవి. అధికవికాసములకు నకంజానియరు మహాసాధారణములకు ప్రయత్నించుచున్నది. బ్రతుకు తెలుపబడు గాని సుఖముల సాధ్యములుగావు. బ్రిటీషుప్రజలకు వాణిజ్యరూప్రేమ సామ్రాజ్యప్రభువుగ నుండుటకు పరిచే క్రమములు, పరిచే వాణిజ్యము, పరిచే వాణిజ్యము సహజధర్మములైనవి. వారి నిర్మాణరూపములతో ప్రపంచమును వివిధ ప్రభువులు ప్రాంతములకు సహజమైనది. చిరకాలాధ్యయనము

సహజధర్మములను ప్రభువులు ప్రాంతములకు మేర్పడినది.

అధిక సామ్రాజ్యాధికారము అమెరికాకు పోకముచున్నది. అమెరికా, జపాను, జర్మనీ మొదలగు దేశములు పాశ్చాత్యవాగ్యాధికారమును సాధించుచున్నవి. రష్యారాజ్యము బ్రిటీషు రాజ్యప్రాంతములకు ప్రభువులు ప్రభువులు మునుపటియున్నది. రష్యాప్రభువులు మునుపటియున్నది. చేయుటకు బ్రిటీషు ప్రభుత్వము సాగ్రామ సన్నాహములను చేయుచున్నది. బ్రిటీషు సామ్రాజ్యాంతరాగములు స్వయం పోషణమును స్వయం వికాసమును గోగుచు ప్రాంతములను సహించుచున్నవి. అమెరికా, జపాను, అధికారములకు పాశ్చాత్యమును గోగుచున్నది. భారతములను చట్టగా ప్రభువులు మేర్పడుచున్నది. దూరియ్యత్రాయములు, రాటములు బ్రిటీషు దూరియ్యత్రాయమును ప్రభువుల చేయుచున్నది. కాంక్రెటులనుచు ప్రభువులనుచు మహారములను బ్రిటీషు రాజ్యమును ప్రభువుల చేయుట సహజము. భారతముల వ్యాపారములను ప్రభువులను బ్రతుకుచున్నది బ్రిటీషువస్తు బహిష్కారాధికారము సభలు, పాదరథములు, పంక్తిములు విశదము చేయుచున్నది. లోకములందుంటును నెంకుచునున్నది బ్రిటీషు ప్రభువులు, అధికారములను దుర్దశయును నెంకు వ్యాపారము బ్రిటీషు పాశ్చాత్యములను భారతము చేయుటకు బ్రిటీషు ప్రభువులు పరిత

నియమము నివేదమును వారి భావములు విశే
షము చేయుచున్నది. ప్రతీతి ప్రజలకును,
ప్రతీతి వ్యాసమునకును, ప్రతీతి వ్యాసమునకును
కును హిందూ దేశమును వివిధభూమి నును
టనో ప్రతీతిప్రజలు వ్యాసమున వారి భావములు
విశేషము చేయుచున్నది. ప్రతీతిప్రజలను
చేసినను వారి సామ్రాజ్యము విభజించి చాలె
భాగములుగానుంచును. కీ సమయమున
వారి భావము ప్రతీతిప్రజలనును వారి
భావమును ప్రతీతిప్రజలనును చేసి
ప్రతీతిప్రజలనును విభజించును. విభజించును
చేసినను విభజించును విభజించును చేయుచున్నది.
భాగములు విభజించును ప్రతీతి
సామ్రాజ్యమునకు ప్రతీతిప్రజలను విభజించి
భాగములు విభజించును ప్రతీతి
సామ్రాజ్యమునకు విభజించును ప్రతీతి
ము గలుగును. విభజించును విభజించును
ప్రతీతిప్రజలను పోషించునుగాని సున్న
చిని భరితభావము ప్రతీతిప్రజలనుగాని
విభజించును విభజించును ప్రతీతి
ప్రతీతిప్రజలను విభజించును ప్రతీతి
కునును విభజించును విభజించును.

* * *

భారతీయ పాఠశాలము
ముగ్గుడిమూడుకోట్ల భారతీయుల పాఠ
శాలమున వారికి, ప్రతీతిసామ్రాజ్యమున
కును, భారతీయులను విభజించును
ముగ్గుడిమూడుకోట్ల భారతీయుల కును

నియమము నివేదమును వారి భావములు విశే
షము చేయుచున్నది. ప్రతీతి ప్రజలకును,
ప్రతీతి వ్యాసమునకును, ప్రతీతి వ్యాసమునకును
కును హిందూ దేశమును వివిధభూమి నును
టనో ప్రతీతిప్రజలు వ్యాసమున వారి భావములు
విశేషము చేయుచున్నది. ప్రతీతిప్రజలను
చేసినను వారి సామ్రాజ్యము విభజించి చాలె
భాగములుగానుంచును. కీ సమయమున
వారి భావము ప్రతీతిప్రజలనును వారి
భావమును ప్రతీతిప్రజలనును చేసి
ప్రతీతిప్రజలనును విభజించును. విభజించును
చేసినను విభజించును విభజించును చేయుచున్నది.
భాగములు విభజించును ప్రతీతి
సామ్రాజ్యమునకు ప్రతీతిప్రజలను విభజించి
భాగములు విభజించును ప్రతీతి
ము గలుగును. విభజించును విభజించును
ప్రతీతిప్రజలను పోషించునుగాని సున్న
చిని భరితభావము ప్రతీతిప్రజలనుగాని
విభజించును విభజించును ప్రతీతి
ప్రతీతిప్రజలను విభజించును ప్రతీతి
కునును విభజించును విభజించును.

భారతీయుల పాఠశాలము
ముగ్గుడిమూడుకోట్ల భారతీయుల పాఠ
శాలమున వారికి, ప్రతీతిసామ్రాజ్యమున
కును, భారతీయులను విభజించును
ముగ్గుడిమూడుకోట్ల భారతీయుల కును

ఈ పాటలందు భేదము శ్రుతియందు గనుపడుచున్నది గాని భావరాగ లాభము నుండింపజేసినను గనుపడదు. భారతీయులు దస్య భావార్థము శ్రీరామాయణమునకు, తన్నా నేత్రము, దేవతామూర్తి, నరుదులను మునుపటివా రెండు ప్రసంగములకు వేరుభవజేయుమైనది. భారతీయులస్థితివర్ధింపఁజేయుటగాని జనులను నెరు నున్నది. విష్ణుగోపాలదేవ గజహిహ శిష్టాలా నులాయుధపాక్షియును జమానిగగిగగియును పలుకున్నది. ఈతైస్యస్థితి భారతీయులద్యుహా సహాయమువలన పోగొను గాని ప్రసంగ ప్రజుల మామూలీయము నొనరు పోహారు నైపునుకమిషను తెన్నుమైనను వచ్చిపోవచ్చు ను; స్వరాజ్యవిధానము తెన్నుమైనను సిద్ధము గావచ్చును. నాశనమునొర్పిటివైనను ప్రసంగ విధివచ్చును; ప్రస్థావనములమున కవిదగ మైన శిష్టామధ్యములు పోనరివెరుకును భార తీయులు మనోరథము లన్నియును రిక్తమనో రథములైయుండెడి విషమును స్వదేశ విశేష వ్యవహారియులు విశేషము చేయుచున్నది.

* * * *

పైమనుకమిషను

పైమనుకమిషను విషయమై ప్రసంగం రాజ్యాధికారులచేయించుచున్న వామమార్గ ము లోహ్యమైనను భారతీయులు విస్సహాయ స్థితికినిదర్శనములుగ నున్నవి. పైమను కమిషనును బహిష్కరించుటయందు నానికులకును, ప్రజాకులకును వ్యతిరేకము ము సరి జాగ్రత్తమనుకును, కమిషను సభ్యులు

కును, భారత ప్రసంగ ప్రసంగములకును విశేష మై యున్నది. గతాగమములకు ప్రాముఖ్య కమిషనుకు గుంటూరు పురమునందు గలిగిన సహాభివము ప్రజావాదములకు ప్రమాణ ముగ నున్నది. అయినను పైమను కమిషను పట్ల ప్రజల కాదరణము గలదని చాటుట యును, వారిని స్థాపకము చేయుటకు ముందూ వానిములును పట్టుటయును సాధ్యమైయు గలుగజేసెడి దైన్యమును చాటుచున్నది. పైమను కమిషను వ్యాఖ్యానింపకుమును, సహారాధకులకును సహకాశములను గలుగజేసినది. స్వాధికారమును సహకార ఫలమును, సహారాధకులు సహకార నిరాకరణ ఫలమును పనుభవింపియిచ్చాడు. కూభేదములు, మిత్ర భేదములు, జాతీయకములు ప్రసంగమున కప్పటికెలెడి భేదములము వారాధికులు కలకాశములను గలుగజేసెడివి. ఉత్తరమున పామరామహమ్మదీయ సభకములను, దక్షిణమున బ్రహ్మజ బ్రహ్మకేతి సభక ములను ప్రభిష్టించియును కలకాశము లను గలుగజేసినవి. పంజాబు, బెంగాలు, బాం బాయి, నయ్యత్తరాస్త్రిములునవి తాననభ లయందు సహకారభావ మామోదమును బడసినది. ఇన్ని రాష్ట్రములకును సహకార మార్గ మామోదముబడవారి సభ్యులు విశేషము చేయుచున్నది. వనునను పైమను బహిష్కారము వామోదాశయ ఇన్ని రాష్ట్ర భావన సభ కీరిగి సహకారము వామోదించుట తొల పొపులుగ నుండుట సహజము. కాని సహ

కానివానియను నచిరికానియునోనీ వారి కన్నులను తెరిచివలయును. స్వాధ్యయ శక్తియు శివకాము మహబాలకు. స్వాధ్యయ శక్తియునుగల విమలీజనులె దాని వివాశన మునకు సాక్షసం లగించున్నది. సకలశక్తి మునకు సత్త్వికమోక్ష ప్రసాదమునకును క్షోభ్యుల మహాపాదమున నుపసరియ. ది యనపాదమును కేరీదా కీతిమహామైయ దానిశలము సనుభవించవలసి యుండును. మహాస్మాయుగానము, బ్రహ్మసేన లు దును పివయముట్లు కేదాశ్రయము లేర్పడటగే వారి దశ్యశక్తిహామము చాటుచున్నది.

పర్వ క. వి. రద్ధి, పర్వ ౨ ఓ.పాత్రో, ౨. సామాన్యము కులమునకు, సామాన్యము వారి, మునిశక్తియు నాయును గానము మునుగువాని శక్తివాశ్రయములను గలిగి స్వోపియును విధించును సులక్షణము చున్నది. స్వోపియోగము కళాశి లేర్పయోగమును విశిష్టము యును కియు. గ్రామసేనము, పట్టణములను సామాన్యములు కులము కర్మములపట్టా తీరెనులు. వాశక్తియు లుక్తోగమునాన తీరునవి కావు. నలుగులను మంత్రులైనను, పదుగురు పట్టిలైనను, కర్మానులైనను ప్రజా కర్మమును స్వోపియోగము. ప్రజలకు వా కర్మ మునాయోగి స్వోపియోగము స్వోపియోగి కరి గ్యమున నున్నది. సామాన్యశక్తియు లున్న

పదు వారి వెలియ్య ము శక్తియునాని విదవాటకాధ్యయనాదు. వెరుకపియున్న సంస్థములకు ప్రశ్నోమైవ పాకర్తియును నొసంగుటగే సాంప్రదించుస్థలము నిర్ణయించుటకు పాదమున నుపసరియ. పింఛమునకును ప్రశ్నోపాదముల శివకాము నిలువకాని.

విమలీజము సామాన్యమునకు యోగ సమాశేషము నున్న సకలము సాక్షిక సహ్యము సమస్తశక్తి బలించి స్వరాజ్య పాదమును కర్మమైవ వివాశనమీదను బొందుటకు శివమైనగ్రహము గలుగునది సమ్యమన్నాను. పద్మసాక్షిము సాక్షి బ్రాహ్మశేతర నాయకులు ను మాన్య ప్రసాదము. పాద్యము సాక్షి ప్రేమను వివాశనమునకు వాంఛితుమును సమ స్థిమిట ప్రేమస్థిము. ప్రామాన్యమును సాక్షి స్వరాజ్యము బ్రాహ్మశేతర స్వరాజ్యము గలిగిన గారి బ్రాహ్మ స్వరాజ్యము గాకాదు. బ్రాహ్మబ్రాహ్మసేన నాయకు శివపాదమును ప్రసాది స్వోపియోగమున విశిష్టశక్తి స్వరాజ్యశక్తి వాడును నునగెనా! స్వరాజ్యసంపాదనమునకు ప్రశ్న యేవగెన మనస్థిమైవ విగమును బాక్షిలి ప్రసాదము విశవము లేయుచున్నది.

* * * *

బాక్షిలి సత్త్వికము

బాక్షిలి సత్త్వికమునకు సామాన్య విషయమిది ప్రాధాన్య ప్రసాద సాక్షియును.

అంధ్రమహాసభలు

అరై మాసాంతమునందు గుంటూరు నందు గూడిన అంధ్రమహాసభ అంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రమునందు గరిష్ఠ సంఖ్యలోను కు వివిధ కార్యములను నిర్వహించుచున్నది. ఇన్నివిధములను నిర్వహించుచున్నది. శ్రీమంతుల కార్యములను నిర్వహించుచు, నూతనములను నిర్వహించుచు, వానిని నిర్వహించుచు ప్రజాసభలను నిర్వహించుచు, రాజకీయములను నిర్వహించుచు, వివిధములను నిర్వహించుచు, గుంటూరునందు చేరకాలమునందు మొదటిసారి గూడినది. వివిధములను నిర్వహించుచు, ముఖ్యము ప్రజాసభలను నిర్వహించుచు, రాజకీయములను నిర్వహించుచు, వివిధములను నిర్వహించుచు, గుంటూరునందు చేరకాలమునందు మొదటిసారి గూడినది. వివిధములను నిర్వహించుచు, ముఖ్యము ప్రజాసభలను నిర్వహించుచు, రాజకీయములను నిర్వహించుచు, వివిధములను నిర్వహించుచు, గుంటూరునందు చేరకాలమునందు మొదటిసారి గూడినది.

మును గూడినది. వివిధములను నిర్వహించుచు, ముఖ్యము ప్రజాసభలను నిర్వహించుచు, రాజకీయములను నిర్వహించుచు, వివిధములను నిర్వహించుచు, గుంటూరునందు చేరకాలమునందు మొదటిసారి గూడినది. వివిధములను నిర్వహించుచు, ముఖ్యము ప్రజాసభలను నిర్వహించుచు, రాజకీయములను నిర్వహించుచు, వివిధములను నిర్వహించుచు, గుంటూరునందు చేరకాలమునందు మొదటిసారి గూడినది.

విషయానుక్రమణిక

† భావకవిత్వము—నేలూరి శినరామశాస్త్రి గారు	3=0-3
† పలక—“విద్యాధి”	3
† నందిమల్లయ్య-ఘంటసంగయ్య-ప్రబోధచంద్రదోదయము—తేకుమళ్ల అచ్యుతరావు గారు	32-3
ఋతుసంహారము—మోచర్ల రామకృష్ణయ్య గారు	3
తేంకణాదిత్యుని కుమారనంభవము—సి. నవోత్తమాచారి గారు	305-3
కుచేల—సి. శామేశ్వరరావు గారు	3-3-0
సంప్రార్థనము—పురిపండా అప్పలస్వామి గారు	0
కచ్చితమైన జబాబు—శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి గారు	0-0-0
హృదయార్పణము—రన్నీరు కృష్ణమూర్తి గారు	0
దేశభక్తి—చింతా సీతీతులు గారు	030-0
డాక్టర్ సన్ యట్ నేనుగారి జాతీయపునర్నిర్మాణవిధానము—ప్రతివాది భయంకరం రంగాచార్యులు గారు	032-0
కవిప్రబోధము—మంగిపూడి వేంకటేశ్వర గారు	0
పెండ్లూరు శాసనము—వంగోలు పెంకటరంగయ్య గారు	00-0
కలింగదేశములోని శాసనములు—తేజీలు—గొ. రామదాసు గారు	000-0
కుమారుడు—పురాణం సూర్యనారాయణ తీర్థులు గారు	000-0
అర్థనాశిత్వరుడు—లింగం వీరభద్రయ్యచౌదరి గారు	003-0
ప్రేమ—వడ్డేల వేంకటేశ్వరకవి గారు	0
నా నెల్లూరుమండల యాత్ర—మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ గారు	000-0
బాహ్యవిహారములు—వాటియందలి చిత్తరువులు—తలిశెట్టి రామారావు గారు	000-0
హెచ్చరిక—తుమ్మల సీతారామమూర్తిచౌదరి గారు	0
కలగూరగండ—విశ్వేశ్వరభూపతివిన్నకోట పెద్దన; శ్రీ ముకుళదేవుగారు; క్రొత్తి గుప్తరాజు; డాక్టరు సుధీంద్రబోసుగారు; మట్టుననుండి పై పెట్టు నకు; దేశభాషలు-విశ్వవిద్యాలయము; డెన్మాక్కునందు కోలప రేటిపు ఉద్యమము; తీక్ష-శీవనమస్య; భారతనాశీమణులు-శాస నములందు వారికి గలస్థానము; కీవితదశామట్కము; బగోడా సంస్థా			

యేరా బాదయ్యల మెలమి విశేషించెః
 గపటాపితమదాంకకార మదెగ
 గజపతి కురధాని గడిమర్గముల కెల్ల
 సేరాజా వజ్రంపు బోరుకల్లు
 మహిమచే సేరాజా ముటించె నలభిగీ
 రథ పృథు...రామ రఘురమణుల
 నట్టినుకూలి తప్పురాయనికుమార
 వీరబసవత్తుమాచ్యునిధి నెవర
 మన్ననలు గాంచి మించినపహితుఁ డెవడు,
 మహాజమానుఁడె గంగయామాత్యవరుఁడు.

ఈ బసవరాజుగొడ్డ ప్రధానపతివుడుగా నుండిన
 చెందిలూరి గంగయామాత్యుఁడు కెనునాయనంశిష్ఠుఁడు.
 ఈయన యదియలలో నాసికేతూపాఖ్యానము కృతి
 పొందిన విషయ మిప్రబోధచంద్రోదయమునఁ గూడ
 నూచింపఁబడినది.

“ప్రఖ్యాతవాచికేతూ

పాఖ్యానమహావిత్తపరిమలితమధీ

వ్యాఖ్యానక్రమోదిత

సాఖ్యా సంఘటితి త్ర కేంకరసఖ్యా.”

ఈ మండ్రీశ్వరఁడు రాజనీతియం నెవన-ప్రపజ్ఞ
 గలిగి యునియగి రాజ్యమును నడుపుఁ బ్రబలశ్రీమంతు
 లైన విజయనగరరాజులకు లోబడకుండఁ గాపాడుటయే
 కాక గూరజాల దండనాయకుఁడైన సామన వృసింహ
 రాయలను కనకు వసునిఁగాఁ జేసికొనెనట “వృసింహ
 వృపతి విశేషనయవిద్యాకరణ” అని ప్రబోధ-చంద్రోదయ
 మునఁ జెప్పఁబడినది. ఈవకేరలనిధాన మేగో యిది
 మిగ్గవని గ్రంథమున జేసుకాని సామనవృసింహరాయ
 లొకానొకసమయమున యుద్ధములో జేష్ఠగ్రాహముగా
 పురుషోద్ధైరవ గజపతికిఁ జెక్కినట్లు గ్రంథాధార ముండు
 బలతము, రాజనీతికోవిదుఁ డగు గంగయ్య నవ నయ
 నైపుణ్యమున నిల్లు వృసింహరాయలను పట్టించెనేమో

యని యూహించుటయీయున్నది. ప్రతాపరుద్రగజపతి
 రచించిన “సకలస్థావరీశాసము” అను ధర్మకాండ్రగ్రంథ
 ములో,

విశ్రం శేషధరస్య దాత్యపరిమ

ధ్యస్తైస్థన నూనో స్వవం

సాంసర్జ్యతి నూనో ద్విధానో

న్న క్షేత్రం నై వాపరః;

జేష్ఠగ్రాహ మరి లప్తగృహ్య సమరే

కర్తాబుసాహిధానం

వినో క్రిషణం వృసింహరాయణ

ధీశంపున స్త్యక్తవాన్.

ఈశ్లోక విందలి విషయము ప్రతాపరుద్రుని తింఱియును
 పురుషోద్ధైరవ గజపతినినుంచి నూయున్నది. దీనినిబట్టి
 వృసింహరాయలు పురుషోద్ధైరవగజపతిచే జేష్ఠగ్రాహము
 గాఁ బట్టిన డెవఁడయ్యో, దిరువాది విజయవలెదెవనియు
 స్పష్టపడుచున్నది.

మ. ౦. రా. కం. వీరశేలింగంగారు యావిష
 యమునులించి శేష్కప్రాయమును గడుపుచుండెనాడు.
 ఆయన శిష్యులంద్రకవుల నజ్ఞిశ్రములో నందిమల్లయ్య,
 ఘంటాసింగయ్యలను నుడిచి న్రాయును, “వృసింహవృప
 తింకనో నయవిద్యాకరణ” అను విశేషమును నుడిచి
 యాక్రిందివిధముగా నూహించెనాడు : “గంగయామా
 త్యుఁడు ముందు త్రిమిలివారిత కృతిపరిచిన సామన
 వృసింహరాయలయొద్ద పరిపూర్ణ యుంకినట్లు తెలుగ
 పెచ్చును.” ఈయూహాపరికాపి నానుఁ జోయెనున్నది.
 ఏలయన, గజపతులయొద్ద బురిగిగా నెన్నకాలములో
 గృహించిన గ్రంథములో శ్రేష్ఠరాజగొడ్డ రామ మంత్రి
 గా నుంకినట్లు ప్రాయించుకొనునని యూహించుట
 యసంగతించి చోయెనున్నది. కనుక వృసింహరాయ
 లను జేష్ఠగ్రాహముగాఁ బట్టించుటయే గంగమంత్రియొక్క
 నయవిద్యాకరణమూహ్యమని నిర్ణయింపవచ్చును.*

* పురుషోద్ధైరవగజపతి సామనవృసింహరాయలను యుద్ధములోఁ బట్టుకొనఁగా ఆయన అధియోగకవాంజ
 లిలో నుదయగిరాజ్యము నిచ్చివేయఁగా నతనిని విడిచిపెట్టెట్లు కొడుకను ప్రతాపరుద్ర గజపతి తనయనంత
 రము కాసనములోఁ బ్రాసించెట్లు శ్రీయుని జేటూరి ప్రభాకరగార్వీరగా శిష్యునిరంగప్రపతిక ఉగాది

గంగమంత్రి పునఃకీర్తిత ప్రభును, నిర్విఘ్నైకపంపు
 తాయాచరణుడును వని యిదిమూలే మనకుఁ దెలిసినది.
 ఆయనది ప్రస్తుతి తనకు గృహింపదన కెంతగ్రంథములఁ
 బట్టియొక సంవత్సరము గ్రహింపవచ్చును. వానికితనూ
 పాఖ్యానము కాలితకపదధావయై, యాధ్యాత్మికవిషయము
 ప్రబుద్ధుఁడై, గృహపరివర్తనములు, స్వర్గపరికరములను
 క్రోధము మొదలగు వేరైన గ్రంథములలో నగ్రస్థానములం
 కరింపబడినది. ప్రభోధింబ్రోధయము నూప నటు
 విధమున యాధ్యాత్మికతైత్తిప్రభావకాలపమును గృహగృ
 హముగాఁ బ్రవర్తించుచున్నది. ఈ రెండుగ్రంథములు
 తన వాముష్మికవృత్తితో శివనూత్ర గణపురుషును
 శివనూత్రము నవిలంబించితిమివారికి యిచ్చింపదము, నభీనిత
 శమును గలిగించుచుండును. వారిఁ బ్రత్యేకముగాఁ
 గృహింపఁదముల బట్టి గంగయ్యపంత్రి కాధ్యాత్మికము
 విచారము మొదలుగా నుండియుండునెను.

ఈ బుద్ధినిశేషము నుద్దేశించియే కాబోలు,
 ప్రభోధింబ్రోధయమున నీంబ్రతిపుంకపులకంబి నదా
 శ్రింకవిపండితలోక మిట్లు పల్కెనటఁ :

నీ. "పరితని నీతిచాతురీతేర రాజ్యతం

త్రంబును నడపిన నడవుఁ గాని
 యనికేలు పుష్కనందననితాదిహ
 ఖ్యంబుల నంసనందుఁ గాని
 సంగీతసాహిత్యపరపదిద్యావినో
 దంబులఁ దగిలినఁ నగులుఁ గాని

స్వామిసారాంశక్తి సవనవాసదమకా
 సనరీల జరగిన జరపుఁ గాని

నీళ్లలోపలి సరసిసదశంబు
 సరసి నిర్లభుఁడైన సంసారయోగి
 సందియము లేదు ప్రత్యక్షశీలంభుమాత్రి,
 యాయనంతయ గంగమంత్రికృత్యుండును."

సంగీతలో ప్రాసినాదు. కాననములో నీళ్లక మిట్లున్నది:
 "యన్తై నిర్మలకప్రతాపరూప జ్యోతియమానస్వజి, సుంభో బరకుసుంభో కర్తవసన ప్రకీర్తిపద్ధిన్నద్వితే;
 సందాయాధియ నుంబాంబరిమహాగ్రత్యోగసయాద్రింభయా, దాతృసంయముచేన్మనీమాన్విపతికర్ణాలుకేశాధిపం."

కాబట్టి యాయనంతయ గంగమంత్రికృత్యుం
 సహారరాజకార్యనిర్వహణలోక ప్రవాహములో మునిగి
 లేలుచుండిన వాఁడనెను, నీటిలోని తామరపువ్వులె
 బ్రాపంచికవిషయానురక్తి యుండుండ నిర్లభి
 సంపాద మొనరిత మనుచుం దెనెను. ఇట్టినియంతానుష్ఠానము
 నిజాత్మతేజః పుండలంబు నన్న నదిమగంబును మిచ్చేయ
 చేసిప్రబుద్ధుఁడైవకతన"ప్రభోధింబ్రోధయ"న మగ్రంథ
 విడిచి నిశ్చల సులభముగా జోగపడగలడు. కాని
 వాగ్రంథమును బల్కెపులకే వాంఛికరండించు కృతినం
 దయింపవాడని యాద్రతా శివ శేముషీ భూషణబృంద
 మాకీర్వదించినదటఁ—

ఉ. ఈదృశవర్తనలబనకు
 నెక్కుడు బోధమగున్ బ్రబోధనం
 ద్రోదయ మాలభభావ నతి
 యోగ్యకంఠులతేర నంకితం
 బై దిశలం బ్రసిద్ధమగ
 నండిఁగఁగఘటరాని పైఁజేక
 మేదుర పేనుకాంతి ధర
 దేవ మృగవాణిః కల్పజాననక.

అట్లు యాధ్యాత్మికపుష్కలమున యాయనమాన గ్రంథ
 మను గృహింపద నుద్దేశించి దరినున్న పండితాచరి
 యైతి నూనయగ్రంథము వాంఛికరండించు. తల్పము
 నైన మహారాయని ప్రస్థించ వా కీకవిద్యయమును
 నీర్వహించు—

నీ. కలయ కాళగోత్రకలకాంబరాశిమం
 దారంబు సంగీతపండి సంది
 సింగమంత్రికఁ బుద్ధుల పోరమృకు
 వాగ్యసంభవుఁడు మల్లయనసీమి
 యతని మేనల్లుఁ డందిభరదవాసగో
 త్రారామ వైత్రోదయంబు ఘంట

నాగధీమణిః ముక్తాచరిత్ర యశ్శుభాం
బహుః గూర్మితనయంతు మలయమాదు
తాన్వాయండు సింగనార్కుడు నమ్మరవాక్కు-
తీర్థరాంధకలు కాంతు లిలః బ్రహ్మ
లభయభావల శేర్వరు లుపమరులం ప
మధు లీకృతిరాజ నిర్మాణమునకు.

అనాటలు విలి సంతోషవికసింపననాగవంతుడై విరాతి
లంపు నాతలంపు నేకంబయ్య నిద్రము సరిలేని శుభాము
త్రం బలి నంబనే యాకవిపుంగవుల నిరువుర రాచించి,
చిద్రిచ్చానలంబు నె వాసీమలం శేషి, శివప్రాణానిధాన విలి
పుష్కరంధరమిందలంబు నాటలంబు కన్నుగతంబూ
లంబు లిచ్చి,

౪. శేరుపరి పోహణించిన

హారము వెల యొక్కట నరికయమున నా
శీలం దెలింపజలయము
నాగపుర శివలం బ్రహ్మోదయమునున్.

అని యాకవిద్వితయమును సమయగాఁ గోరవలు,
అందులకు నారోగికించి కృష్ణమిగునిచే రచింపఁబ
డిన ప్రబోధచంద్రోదయము గీర్వానాటకరాజ
మును బ్రబంధ సూక్తముగాఁ దెలింపఁ బూనిన.

నందిమల్లయ్య, ఘంటసెంగయ్య

ఈ జంటకవుల మరొందిషయముల గూర్చి వారు
రచించిన చంద్రగ్రంథములే మనకు ముఖ్యాధారములు.
మొదట బ్రహ్మోదయమును వ్రాసి గంగయా
నాటకమునకిది, మరువాటి వరాహపురాణమును రచించి
శుభామున నాయకునికును సంకీర్తించుచేసిరి. ఆగ్రంథముల
యవతాంశముగాఁ దిమిరహిణిగోత్రములగుటచి యిట్లు చెప్పి
కొనిరి.

* మలయవారుతెలిసిన యని యెరుగు బహుశః కాలవికల్పమునందలి లాభ శేషములవలన విద్వియులను, మల
యమాదునకును కైవ్విము, సారశ్శేము, మృగశ్శేమునన్నట్లు తెలిపిన విషయము. ఈతని కల్పమునందు నీమూ
ని శేషములే గమంబులచేత ఈ నీమూ విషయబడినది. ముద్రియమింద ప్రబోధచంద్రోదయ వరాహపురాణము
లలోని కవిత్వము నాలమృదువుగాను, సమరసభావయతుముగాను నుండుటచే కల్పియ్యమై, యాచీగరు నామమున
కేవలము తెలివనాచిది చెప్పవచ్చును.

ప్రబోధచంద్రోదయమున విరివిజుటించి చెప్పిన
పద్యము వైవ నుదాహరించిరిని. వరాహపురాణమున
విరివి గుటించి యిట్లు చెప్పఁబడినది:

నీ. అత్రుడు సభావేదికాగ్రస్థితులమైన
మమ్ము వాగీశ్వరీసుంద్రరాజ
సిద్ధిపారగులః కాశికభరద్వాజగో

గుల మహాదేవాంప్రిజలబధః
పరతంత్రముల నాపస్తంబమూర్తుల
గురుదక్షిణామూర్త్యుమారశివుల
శిష్యుల నరికాంతవిక్రలః దనమనా
త్రైకూభామమ్మను కృత్తినిమాధవ
శేకుషీభూషణుల నందిసింగవార్య
తనయు మల్లయకవిమలోత్తమని ఘంట
నాగధీమణి హర్షివందనుని మలయ
మాదుతాంశికు సింగయమండ్రె జూచి.

౫. విారిరువురు నెప్పుడును శే

శిష్యాంములక్రియః జరింతుగు మిగులం
గూర్మిం గృత్తి బ్రతిపద్యముః
బాదుభవీతిః శిష్యులరు నాటువుగాఁగన్.

నెప్పుడుములబట్టి విరివిజుటించి తెలివినాంశ
ములః—

నందిమల్లయ్య కాశికగోత్రుడు, ఆపస్తంబనూ
త్రుడు; చంద్రోదయము, సిద్ధి పోహము, శివభక్తియందు
వాగీశ్వరీసుంద్రోదయమున, మక్షిణామూర్తిశిష్యుడు.
ఘంటసెంగయ్య భారద్వాజగోత్రుడు, ఆపస్తంబనూ
త్రుడు, చంద్రోదయము, సిద్ధి అత్రులుయై శివభక్తియందు;
వాగీశ్వరీసుంద్రోదయమునందు; అభూతశివశిష్యుడు.

ఈఘంటసెంగయ్యకు మలయమాదుతెలిసిన * యని
ప్రశ్నికలగుచాంకము గలదు. ఈతఁడు నందిమల్లయ్యప

మేనల్లుడు కాబట్టి యీకార్యము కవులు వొకరినొకరుం బములోనివారు.

* నీదీప్తియును ఎల్లప్పుడును శీతప్రాసములనె ఆభేద్యాకాశాయమున నుండెడి. నీకు నందించిన గ్రంథముల యాశ్వాసాంతర్యములలో కైత మిష్టతేజస్సును చేర్చుకొనిరి: "ఇది ప్రేమమునకు పే: శ్వగ్రసహాయముగ సారస్వతాభివంశి నందిసింగమాత్యుప్రతిభయునుగి పితృజ మలయమారుత్సాహి సంబంధముప్రధాన తనయ సింగయ కవిత్వంగవ ప్రదీపింపైన..."

కృష్ణ తోరాయలకాలములోనివాడైన నందిసింగున్న లేక ముక్కుతిమ్మన్న అనుకీర్తితులగు తాను నందించిన "పార్వతీతాపహరణము" అను కావ్యమును కృష్ణ తోరాయల కంకితముచేసి తన పుటగోత్రముల కెన్ని కొనుచు 'మలయమారుతకవి' యని తిరుదనామముకల యీసుంబసింగయ్యకు నామ మేనల్లుడనని చేర్చు కొనెను:

నీ. కాకగోత్రుభావుఁ దాపదుంబు
నాత్రుఁ దాద్యలపరిత్రుకుఁడు
నందిసింగమాత్యునవమ దిక్కుంబకుఁ
దవయాండు నలవిద్యావివేక
చతురుఁడు మలయమారుతకవింబునకు మీ
నల్లుఁడు కృష్ణరాయశ్రీతి?
కరుణాపూర్ణబుధుననెన్నఁదెలుగు
నెమరొగ్రహోపన్యాసయమునెను
తిమ్మగూర్పుండు శివరాత్రినాటి యు
భూతినినరుగిమ్మండు పాపహర
పాతక మనుకావ్య మొనరించె నాండ్రభావ
నాదిసాకర తోరసిభావకమగ.
కాబట్టి యీకవులంతయు పంకేశివశేషులు
కృంగ్రు కవిత్వంగవులచే తోడ్పెట్టెయందును. నంది

సింగయ్య, సంబంధములు కవులుగా పేరుండెనట్లు తెలియవచ్చుచున్నది.

ప్రబోధచంద్రోదయము

ప్రబోధచంద్రోదయ మను గీర్వాణసాటిక మొక ప్రశ్నోక్తమైన విశ్రాంతియు, సామాన్యముగ: గాళ్ళ నానికి ముఖమును చూచుచున్నట్లుగాని ప్రోత్సహముగా, తేక నిలింపక ముఖాని ప్రోత్సహముగా పాత్రములు గా నుండి కళాక్రమమును జరిపించురు ఈ గ్రంథముం ముగ్ధాక మానవస్వభావమునందెను సుముగ్ధులములే పాత్రములుగా నుండి, మనుష్యుని యాధ్యాత్మికశీలితినా లికము ప్రకటింపఁబడుచున్నది. కావున నీగ్రంథముం పది పాత్రములు ప్రతిభరుపున యందును, బ్రతిప్రేయం గును పాత్రభావము గా గొఱియించుచున్నది. ఈ నా లికము గ్రహించుటకు చామగ్యభావము తిస్స. మిడి మేగ్రంథములను బరిశీలించి చక్కఁజేయు. మహాభావక మంగుఁ గొంపులకును భాంజిపులకును, ప్రేమప్రామాదము మంగుఁ రంమరదనాలకును భూతి నొనగము జరిగినట్లుగ నీప్రబోధచంద్రోదయముందు మాత్రప్రకృతియందలి సు ముగ్ధులములకు నిశ్శయ జగురుచున్న పంపులపరకము విరూపింపఁబడినది. ఇట్టి ఈ ధ్యాత్మిక ముగ్ధమును సమస్త కేళిమలనాగుచు నుపయోగ పరిగ్రంథములయందు నా క్రిందఁబు సతమ కానెంబడినానాని దేవప్రధానములను కావ్య నాటిక పులకుం బట్టి పులకుపాత్రములచే బగ పుట్టించిమాంధ్యమును నివారించుట చాలునగును.

అంగ్లేయభావలో 'మరియను' అను మహామే ధాని యొకఁడు "ఈశ్రావణి పర్యటనము"(Pilgrim's Progress) అను నాదగ్రంథమును వ్రాసెను. అత్రాశ్ర పుడు కృత్తియును. అతని ఈశ్రా భూలోకమునందె ద్వైతలోకమునను, ఆనాథిలో నెరిగితి నందలింది. యాను మార్గంతరీరా మునులను, నా భువనములను బహుము

* కవులు నంది గానందుల మొక ప్రతిభాభావని శీమనిని తెలంపఁబడుచుండిని యీ కాలమున జంబిక పుల కృత్తినిర్యాపకముల ముఖ్య గావ్యములు. ఈకాలమున విశేషవులకుం పే జంబిక పుల కృత్తి కేకగ్రంథముగిలి యున్నది. తిరుపతి వెంకటేశ్వరకవులు ముప్రసిద్ధులు. వారిచేత నెన్ని మేని జంబికల పేరిడినవి. రామకృష్ణకవులు శీమద్ర కములకవులు, వెంకటాచార్యనాథ్యులు, కొప్పనపుసోదరకవులు ఇత్యదులు.

విక్రమాంక శత్రుని యాసానకవిత్తు తనవిక్రమాంకనేప
 చక్రితమును ఆరాజున కంకితముచేసెను. విక్రమాంక
 శత్రుని క్రీ. ప. 1076 మొదలు 1124 వఱకు రాజ్యము
 చేసినట్లుగాఁ జరియవచ్చునున్నది. కాబట్టి కన్యకాదు,
 విక్రమాంకశత్రుని, కీర్తిసన్మ కిరమ్మగారు సమకాలికు
 లగు ప్రభువు లని యేర్పడుచున్నది.

ఇట్లుండఁగా కీర్తిసన్మ కిరమ్మని యాసానకవి
 తుని కృష్ణమిత్రుని బహుశః విక్రమాంకశత్రుని యా
 సానమునకును బోయి యాశనిలన రాజబాహుజాది
 సత్కీర్తియలన గౌరవాదుని సంకయము గలుగుట
 కొక యాధారము కానఁబడుచున్నది.

శ్రీవిక్రమాంకో జగతిరత్నలక్ష్మీన్
 కీయాన్ మనుప్రఖ్యయకా నరేంద్రః,
 ప్రబావ యం కోటిసువర్ణతో నా
 సదాంధనం సప్తతివత్సరాణి.

(కృష్ణమిత్రుని కలరత్నమాల)

అని యొకానొక కృష్ణమిత్రుని నవ కలరత్నమాల
 యనుకృతిమగ్రంథమున వ్రాసికొనెను. ఆకృష్ణమిత్రు
 నును, మనవారిక కలరత్న కృష్ణమిత్రులమును ఒకఁగా,
 కాదా యని నిర్ణయింపఁదగినది.

ప్రబోధాంకరీయ వాటకనిర్మాతయగు కృష్ణ
 మిత్రుని పోకవిసోపనిషత్తులైన సన్న్యాసియనియు,
 ఆతనికి కేసవుని శిష్యునిఁగెననియు, వానిలో పోకశిష్యు
 డు నేదాంతవిషయములను సమన్వేలిక, కాన్యనాటకాది
 గ్రంథముల వ్రాత్రవే వచనపునిండెడివియు, అతనికి
 నేదాంతవిద్య ముప కేంఁగుటకు స్వప్రముగఁగను నేదాం
 తివాగము నీపబోధ చంద్రోదయ వాటకసూత్రముగా
 గదింపినాఁ జెనెయు, పోకశిష్యునివ్రాత్రవాయక్రమాగతి
 గాఢ కలదు. మొత్తముమీఁదఁ గృష్ణమిత్రుని జీవిత
 రామాండును, పోకశిష్యునిను పలు కవియ్యుఁడు
 క్రీ. ప. పదనొకఁడని శతాబ్దాంతమున నుండెన గాదు;
 అతఁడు విష్ణుశత్రుని, నేపకేదాంత భూపకుఁడు; నిర్మ
 లయశిష్యుఁడని, నేపకాచారాత్తత్వోదయఁడు, మృదు
 మధురకాన్యగనవానిప్రభుఁడు, వాణిజ్యరదుఁడు, ఆప్ర

తిమభావభావవాదినత్వముండునై గీర్వాణ వాఙ్మయముం
 దక్షిణకీర్తి సంపదల గడించెను.

కథాసారము

కోటికన్యాయంపుఁ గోటయను, అన్యాయంపుఁ బరి
 ఖయను, నైర్మల్యంపుమేయను గల చిహ్నంబునగరియం
 గు పోశ్వరుఁ డెనురాజు ని జ్యోపాలనము చేయుచుండెను
 అతనికి మాయయనెను పట్టముహిషినిలన మనస్సు అనెను
 తనయుఁడు కలిగెను. ఆరాజునమారునకుఁ బ్రవృత్తి
 యనియు, నిర్మల్యయనియు నిర్మలభగవంతులు గలరు.
 ప్రవృత్తిచేయలన మహామోహము మున్నగు నశుమును,
 నిర్మల్యచేయలన విశేషము మొదలగు పుష్కలమును
 జనించెరి.

ఈ యిరువురు నపన్నులప్పు నులయందును నమాన
 నును రాజ్యకాంక్ష యున్న వింపివకనినఁ గోరవనింపెను
 లను రాజ్యవిషయమునఁ బోరు కలగని స్త్రీయుభయమున
 ములవాకిని భువంతు కాధిపత్యముగొనఁగని వింతరము తెగిల్లు
 గలఁగుచుండెను. కృష్ణమిత్రుని మహామోహాశులయందు
 జనకునకుఁ బరుపార ముండుటచే వివేకాదులు సమిర
 మున నిలువలేక చెల్లాచెల్లి పాపివాంఠినిచ్చెను.

మహామోహండు రాజ్యమును స్వీకరించి సావ
 స్థేయులగు వివేకాదులను నిర్మూలముచేయ నుద్దేశించి
 వానికైదెక్కడ వాఁగియుండెనో వెతికించుటకు జారు
 లను బుడెను. వారు పోశ్వాలయంగల పురంబుల నన్నిట
 నెవఁక, యగ్గులగ్గుల వివేకాదులు సావనూపుల వినిన
 వారై తమయేరికకు విన్నవించెరి. మహామోహం
 డున్నఁడై వీటిలగంబునఁ దనతమ్ముల విజృంభించి వివే
 కాదుల నెట్లు భంజింపలయునో తిల నుపాయములఁ
 బెల్పుడని, సోదరామాన్యగంబుల కాడ్చుటచేసె.
 అంగుఁ గాముఁడని తన యగ్గులప్రభాభివంబున బ్రక
 టించుకొనుచు వాసంధిక ననగనిల్లికొవకపీఠివన పరిణలు
 వలె నుల్లసిల్లెను. పల్లవాగరిలు దన బలాసేకంగాలో
 నుండి వివేకాదు లెట్లాపావంబున నిలువనోపుగదని
 యుల్కిటగర్వంబునఁ బ్రకల్పించెను.

మును కట్టి పట్టుకొని కామునిదిరి, కాంతిని బంధింపుచు
 శ్రద్ధాలోభమును నానకు తీర్చి శ్రద్ధను పోకగించుటకు
 వాస్తవికతను, జేతుకరు సమయము గాని యిహాసించి,
 మిగిల్చుకొని బంధు వాస్తవము నోపితిత్తుని
 విశ్రాంతి యును వానిం బంధించు. ఆమె క్షిప్రముగా
 మిగిల్చుకొని కోట్లొనిచ్చును, కాంతి మహామోహ
 గ్రాహకంబును తన కర్మవల్లించు పాపానియయిన మిగిల్చు
 క్షిప్రముగా పరమానందభరితులైన యామెను కాము
 ప్రాప్తిప్రసాదము బంధించుకొని, అమలంబు క్షి
 ణాంతముక వామెతో కృంగారరంబు నోలూడి తుద
 కామెతో కామ పరిణతి కన్పించిన కాగ్యమును తెప్ప
 శ్రద్ధ వేళి నామె కాముని బంధించి జీయాలసిన
 చని నియమించి పంపెను.

అట్లు మహామోహాని యామెను ద్వివిధ మిగిల్చు
 క్షిప్ర శ్రద్ధాలబడుచున్నది అని వివక్షపంపింపవలయును
 మిగిల్చు యామెను వేలవార్గమునం బట్టించి పాపంబులను
 వశించుచు బంధించుచున్నది, కాంతిశక్తి తనవల్లని గాన
 తీక విశ్రాంతినినొంది తిరుగుచును, విలసింపుచు వామె
 పాపంబందనంబులైన నున్నదేమో యని వానినా
 నుద్దేశించి తనవచ్చెలియకు కరుణతో గూడ బోవుచున్న
 సమయంబున బోకవికృతకార్యంబైన సుగుణు నావారి నే
 యెరుకేనుచుండ జూచెను. వా రాతని వీక్షించి పాప
 ముడో పికారమో యని సంశయించి భయభ్రాంతుడై
 కొంతవేషభిజ్ఞు కన్పిల్చి యామెతనపునకు బోకని
 గంబర సన్నాహితుని తెలిసికొనినది. అప్పుడు కాంతి
 తనవల్ల యామెను పట్టుకొని మిగిల్చేమోయని కను
 గొముల కన్నుల నే నిలువబడెను. ఇంతలో వాదిగంబ
 రుడు “అంతి, అంతి” యని తనకాంక్షలమును
 వినినది స్వయంతోప సకలము జేయుచు శ్రద్ధను రానింది
 వానికి నూకెగముల చేయుచుని విశ్రాంతించెను. ఆమెను
 ప్రసరి కాంతి మోచి వివక్షించుచుకొని భ్రమించెను కాంతి
 మోచికొంత వీక్షించి వివక్షించి కామయను, తనవీయనియు
 నిశ్చయించుకొనెను.

తిరువారి బోధించుటలైన తనవల్లించుచు
 నేమో యని వివక్షించుచు నిరుసుకామయంబు నింతలో

కాగ్యమును మోచు చేరు యి పట్టుకొని
 యోచనపడెను. అతనివల్లించుచు కామనియే యున్నది
 గాని తనవల్లించుచు వివక్షించి శ్రద్ధ వేచని నిశ్చయముగా
 వివక్షించెను.

ఇట్లుండ వాదిగంబయిన జై నరకపాపము
 బాధించి వీని మరణమును నాచుములను మొందెడి
 నేమిట నాని మోపింపజూచు, వీరిద్దఱు కలహము
 యంపగా పోమిగిల్చుకొని బోయెను చేరి గతపాలము
 బూని యుట జేసెను. నిరుసువును మరణించేమన
 దమరమయముల గూర్చి చర్చించుపాగిరి. కొంతకాల
 మునుట గావాలింక గోమయాపితి వేరితోడూడె కర
 వాలయంబు క్రిష్ణము జై నరకపాపము గొరుచుబుట
 పాచెను. అంత బాధించుచు, నరకపాపము తెలుపజే
 యాభైరవాకాకు మన పోమిగిల్చుకొని కమింప వేరి
 కొనినది. అంతలో పోమిగిల్చుకొనినది తెలు గ్రోలుచున్న
 మరొక సమయము గొంత వారి కిచ్చి వివక్షించుచునది వానిని
 మార్చివేసెను. వాని మువ్వ కిచ్చి సఖ్యులకే, “అర్థం
 మనవక్రవర్తయను మహామోహాని యామెను ముచి
 యిచ్చుచు గావలించును చేయుచున్నాము. శ్రద్ధా
 వేచిన బట్టి తనవల్లించుచునెనియునుతికరా. ఆమె విష్ణు
 భక్తిచేరినది బానియన్నది; కాబట్టి యామెను వంబువే
 కొని నేవలయు” నని కొవాలింకను తన వైరవీక్ష
 నాకర్చించి పంపెను. ఇంతలో కాంతియు, గమయ
 శ్రద్ధయుద్దమంబు జూయిరి. కీ క్షిప్రముగా శ్రద్ధవశావప్త
 యును వైరవీక్ష క్షిప్రకారాకారముతో గగనమున కెగసి,
 పాపుమును దేగవట్టుకొనిపట్టు, శ్రద్ధాలబడు బట్టికొని
 యెగిరి వచ్చుచుండగా విష్ణుభక్తి యున్నవడి భైరవిని
 బాహుద్రోలి శ్రద్ధను విడిపించెను.

విష్ణుభక్తియహాదేవి శ్రద్ధను విడిపించి యామెతో
 నిట్లు విడికెను: “శ్రద్ధా, నీవు వేళ వేళాదు, బోక
 మహామోహతో నిట్లు చేప్పుచును. మోహవిరోధవర్గ
 మును నిర్ణయించుట నైవ్యముల విన్నవించి జేరగ గూర్చు
 కొని యామెను వేళవేయుండునెను. విష్ణుభక్తియహాదేవి
 కావలిననాయ మొనర్చుటకు నిశ్చయగానున్నది” అనా

అటు విధి శ్రద్ధాదేవి మునిలబిడముగా వివేకమహానా
జను కీర్తి విష్ణుభక్తిదేవి సుశీలనపలుకులు యథావిధిగా
నివేదించెను. అంతే వివేకస్వపాలుఁ డెదిరిబలములన్ని
టలఁ జ్రోహియించు కాముని జయింప సమర్థుఁ డెవ్వఁ
డని యోచించి పద్మవిచారునకు వర్తమానముఁ బంపెను.
అంతే పద్మవిచారుఁడు వచ్చి కాము ననాయాపముగా
జయింపఁగలవని ప్రతిజ్ఞ చేసెను. శ్రోధుని భంజించుటకు
తీయను, బోధుని విశోధించుటకు సంకుప్తిని నియోగించి,
తిరిగిబహుశీకంబులపైలఁ గలయఁజూచి యంపియును
స్వలితియును గాక కానగరమునకు సుబోధాపాయమునఁ
బ్రయాణ ముండునని యాజ్ఞాపించి జయభేరిని త్రోవఁగొన
కావించెను.

వివేకస్వస్థుఁడు మహాశీకపీఠముపై కానగ
రమునఁ బోయి యానకేశీపుంసతిని ముసలించి ధర్మయు
ధమునకు కిద్దముగా నుండెను.

మహామోహదీక్షితుఁడు సంగ్రామమునకు వెనుతి
మచేవలన మార్పుకొని కీర్తి కానగరమునకు విడిచి
యొడిచి. ఇట్లు భయ విరక్తులగును జూచువానెంట
లనో పిత్తులు పిక్కటిల్ల నార్పుయ సమరకోలాహల
మున సంగ్రమించుచుండిరి. దుష్టాధాపాపిక్షమను వాచా
పథ్యమిని జూచునొల్లక విష్ణుభక్తిమహాదేవి “శ్రీగాఁ
య్యకాపరిమళమున బ్రహ్మపజనుముల పోషనాపము
సత్త్వియగా వాసఁ జెప్పు”మని యాజ్ఞాపించి, కాఁగిలోఁ
గూడ సాలగ్రామశిఖరపరమాపమున మున్న శ్రవణగంగా
నకుఁ బోయెను.

యుద్ధము ప్రారంభించెను. వివేకాచార్యులును
దుర మహామోహదీక్షితులు నిలువలేక పరాభివృత్తి పికా
పికరై చెయి పోలిపోయిరి.

మహామోహుఁ డెక్కడ నాఁగెనో యెఱుకపడ
లేదు. వివేకమహానాజ జనుభాగ్యములతోఁ గానగ
రమునఁ బ్రవేశించెను. ఈవృత్తాంతమునలెను శ్రద్ధాదేవి
చెప్పగఁ బోయి విష్ణుభక్తిమహాదేవి నివేదించెను.

మహామోహదులపరిధంపమునిలించియును మువ్వ
పలువిధముల శోకించి పలువేరియిచ్చును జయయును

విష్ణుభక్తిమహాదేవి వ్యాపకస్వస్థుని బంపి మువ్వపలు
వైరాగ్యము గలుగునట్లుగా నుపదేశము చేయఁగల నియ
మించెను. వ్యాపకస్వస్థుని నట్లే మువ్వపలు
ననేకవిధముల బోధించి భావంగా బద్ధిములనియు,
పాంశాధికములను శరీరములు నశ్వగములనియు, బ్రహ్మ
మే నిశ్చయనియు, సక్తివచ్చి యుపశాంతినికృతులనియు
నిత్యవేదనాంబులియములను జక్కఁగాఁ జెలియఁజెప్పి
విచారమునకును వియతపించెను. కాని యా మెదియ
శిచ్చమును మువ్వపలు గుణ ముపశమింపలేదు. వేదాంత
సరస్వతీనాద్రము తిక్కుచేరిన పక్షలబోధకముల నేమి
పను నిందింపుమని గాని, యిందుకురునిగాని పాండ్య
సతా పలుచిరుంచుచునియు, మోహపాశబంధంబులు
కలంబెల లోపే సుపతి వివేకాపుననియుఁ జెప్పిన, నాన
మూలజిగ్గి కృతార్థమున పైతిని వ్యాస సరస్వతీదేవి
పాడెంటులు పాడెన, నామ మువ్వను జూచి, “ఎత్సా!
నీవ్యాపయం నుపదేశముంబర్చువు గాన మోయొకరవా
స్థయై కీర్తన” నని “జడమకసార మంపారవిభ్రాంతి
కలుగుమగాని వివేకంబునవలఁ గలుగదు. వివేకమ కెడియం
తెయు విశ్చికకంబునోయని వేదాంత సరమరపాస్థ్యము
దెల్పెను. ఇంతలో వైరాగ్యుఁడు లోగా భారతీదేవి
మువ్వనో “ఎత్సా, నీ తనయుఁడు వైరాగ్యుఁడు బచ్చి
నాఁడు. అతెవేదనాంబులి” మని కోరిను. అప్పుడు
మువ్వ వైరాగ్యుని గాఁగిరియకొనెను. అంతే సర
స్వతీదేవి మువ్వనో నిట్లనియె—

ప్రమథాగ్రమున ప్రవృత్తిదేవి పుత్రకోకానల
మున మోచించినది కంఠ నిరాతింపక గెంపెనట్టి యును
నిస్సృతిదేవి రావించి మోచియుండి నిలవినదియుఁ,
దక్షింజనితులను వివేకాదులను చూపరాజ్య స్థాపితులఁ
జేసి సామ్రాజ్యము వహింపుమనియు నుపదేశించి దీవించి,
శ్రద్ధాదేవి మహారాజావృత్తును బోయి చేయనానిన
కార్యంబుల ననుసంధింపుమనియు శాంకిని వివేకమహా
నాజకపి శేరియలొగింపఁగల సుఖపుచునియుఁ జెప్పి
మిగిలిన కార్యములను సంఘటించుటకు వా నెదిరి
పొయెను.

వివేకమహారాజు కాంతిలోఁ దవ్వఁచేయనియగు నుపనిషత్తీర్థి వెంటి తోకె తెచ్చుచు చెప్పి పంపెను. ఆ మఱియు నోవునింపఁగాఁ బల్లి ముగ్ధులకు వారిలోఁ జూచి యానందభరితురై యమె యొచ్చటికి పసం శ్రీముగాఁ బోవుచున్నవని ప్రశ్నించెను. తీవేశ్వరుడు నిష్క్రమించుచు గాఁచుకొని జేయఁచుచుండఁగ వివాహమునకు మోడులేని యని మామిదల్లి మచోమోహంబు యొక్క మన నిర్విఘ్నమున జేపుగుఱుని వశకరించుటకు మఱు విడిచును మోహినీ శ్రీని బంప నామె తనయింద్రులాల విఘ్నములను తీవేశ్వరుని మోహిని బంధించి తీయుటకు నానావిధంబులను నింద్రియ సుఖభోగంబులు గల్గించి, యానంద బరిభ్రమింపఁజేసి, తనవలలో వేడిగాని నదిని చెప్ప, కాంతి విష్ణు హృదయము, యింద్రకేసరికి నను దునకు ఫలము గలంక లేదని దుఃఖించి, యాపరిణా మమునకు బ్రతీకానవిధాన పెద్దిఁజేసి కలవో మని యడిచెను. అంత శ్రద్ధా చేసి తోకించుచున్న పుష్పకము పమాశ్వసింది, "తనయా, తనదేలుము, తనదేలుము. తరగమునీ శ్వరుఁడు తీవేశ్వరునియొద్దకుఁ బోయి, తీవేశ్వర, యిట్లని మంపానవిధాంతిజ్ఞానముఁ జూపుకొనియున్నావనియుగంక తీవేశ్వరుఁ డిరిపక, తిండి మేలుమేలు. నే నెంతయుఁడుడై తెలిసి, నన్ను పేలు జొచ్చితిది; మేలు చేసిరి" యని మెచ్చుకొనుచు మఱుతురి చాల ధిక్కరించెను. కావున మనకు నిత్యంకముగ నానంద దాయకంబులను వైభవోత్సరంబులే కలుగుచున్న"వని శ్రద్ధ చేసి తాను వివే కుని తీవేశ్వరునికడకుఁ బెచ్చుకొనుటగాను పోవనున్నా నని నుడిచెను. అంత కాంతి తానుగూడ నుపని షత్తీర్థిని వివేకంకకుఁ గోకి తెచ్చుటకుఁ బోవుచున్నా నని పల్లితో నొగ్గకేంది తనవారిని బోలును. అంత తీవేశ్వరుడు నిష్క్రమింపఁగ విడిచి నుటకుఁ గనుపంపకేంది తాను గడ్డముల నిచ్చిటి నరిగ్రమించి విశ్వవిధులసుఖమును గొందఁగలుగుట యాదేవికృపాకటాక్షమననే యని వా ప్రుచ్చి నంతోపించు పయయమన వివేకమహారాజు శ్రద్ధాంక నా సమేతుడై తీవేశ్వరుని సన్నిధి కేతించెను.

వివేకమహారాజు తీవేశ్వరునకు మ్రొక్కి దీనము పొంది ప్రస్తుతించునపుడుగాను నుపనిషత్తీర్థి కాంతిల నకు దోడ్కొని వివేకమహారాజునపుత్రులకు నొయ్య నొయ్యనఁ జేసెను. అంత తీవేశ్వరుఁ డివనమృత్యుజేసి సంభాషింప నామె వివేకన కథించవనము లానరించి యువాంతిలమున నిధిపించెను. తీవేశ్వరుఁ డుపనిషత్తీర్థి గననో, "అలవా! నీవు భర్తలనున నెవఁబోలు తెలిసి, నెత్తుకొవలెన్న పడి, కాలము గడుపుచుంటినిని మీమె టునుచుము. పచ్చమెట్టల నేమియుడైన ధాగల నొంక రివో మాకుఁ దెలియఁ దెప్ప"మనిన నామె యిట్లు పట్టెను. "కృష్ణాకావ్యసమిదాగ్నహిమి. మునుజు విద్యాదేవి ఇట్లు నొక్కక నాతోఁ బురుకేంటి నేను గోడక నన్నిరుగుని చెట్లఁ గట్టెను. అంతకు గన్మరణంబుంపా వినుకొమ్మెత్తను. నేఁ బోయి నామెయు మెట్టవిద్యాలలన నొక నీవ నొక్కవైభవ చామ్యుని నాకు దానఁజూపెను. తరువాతఁ దత్క విల్లించెన నేఁ కేగ నాకు నానావిధ కంగ్గిశభాషాంబుల కృష్ణాకట్ట చెలరేగి నన్ను బంధించుట కనుమంధించుచుండ తీవేశ్వరుఁడొచ్చి నాటుచున్న" జూచి, విష్ణుభీటులు చెవికడ నుంచు నుని నా కథయమి చ్చి యాకతిమృత్యులను తత్కవిల్లులను మోచు చెవరఁ గట్టెరి. అంత నాపుష్పియఁ శ్రీకృ మర్మింబునఁ జేర వచ్చి కాంకించివచ్చు గడించెను. పల్లవిల్లు నామాన్యవిష మావ్యాటను భొంకి తిరిగి జేరితివనాద్రి ప్రాప్తుఁ జేఁగగలిగి" నని యుపనిషత్తీర్థి ప్రచ్చి, తీవేశ్వరునినో "నీవు విదవాత్మి పు. నీకును బా మేశ్వరుఁడును భోయజే"న నెచ్చిన తీవేశ్వరుఁ డానాంబులగుకృష్ణమము గ్రహింప తీక వివేకని నంకఁ జూచెను. ఆమహానుభావుఁ డుపనిషత్తీర్థివంటలు యధము విజయగా వినింప తీవేశ్వరుఁడు గ్రహించి పంపెటించుచున్న పయయమన నిదిధ్యాపింను నొక గాతో పరి వారికి పయించి యుపనిషత్తీర్థికి సంకా జేసి యిట్లు చెప్పె: "విష్ణుశక్తి మహాదేవిలన నానందశేషము నీకు గొనివచ్చితిని. వివేకమహారాజు కష్టధానంబున నీవు నేన నాద్రుంబున సంకల్పజనకై విద్యావ్రతాధిగంధుల నీగర్భంబున దాల్చితిని. నీవు నీకునామయగు విద్యాకన్య ను మనమునంగఁ బ్రవేశపెట్టి, ప్రబోధాంధ్రునిఁ బరు

మనియందు నిల్చి నీవు వివేకని నోగొని యాపి కడను జేగుమని మాయమి యాహించినను" అని యిట్లు చెప్పి వివేకాసము జేవేర్చునియందు సంతోష మగుచును.

తరువాత విద్యుల్లత ప్రభావమును వివ్యాకవ్యము, నిర్మలసహజ ప్రకాశమును, ప్రబోధాంధ్రులమును నావిర్భవించిరి. వివేకరు సహితమును సంతోషమును

నొంది నావిరి గౌరవించి కాలిరించి యతిశయించుచున్న సమయమున విష్ణుభక్తిమహాదేవి నమస్కరించెను. వివేకరుని నామమి వివేకమిత్రోత్సాహముండై ప్రభుమిల్లి నీవను పొంది, మామె నునావతి గొప్పన వివేకని ముగ్ధునిగా జేపికొని, శ్రేష్ఠ, మిది, నాంది యన్ననునావీచుచాల గౌరవవిసమల కాష్టముండై, నిగుపమానిస్తభినియన సగానంద సామ్రాజ్యము చేయుచుండెను. [సంకీర్తనము.]

ఋతుసంహారము

మోదర్ల రామకృష్ణయ్య గారు, బి. డి.

ప్రి

యురాలా పక్షిచంద్రభానుకేరణోద్వేలులు, ద్విద్రావను సు

చియ శోభి స్వహాయకర్త, నవా న్నానాన్వేషోదకో స్వయ సాయుక్తము, నానాభాతి సుగుణజ్ఞం, బిల్వమూలాశ్రయ గుర్జయ సారథము-గ్రీష్మకాల మిందో! ప్రారాధనా యుచ్యేతే.

పారిశాక తీతనాగ్రమేచకతమ ప్రాచీన్ని శావేళిలు.

స్ఫురదవ్య జ్ఞలయగ్రత మందెగవయలుల్, దివ్యోత్పలలుల్, సరిసంతా పాశిచందసంబును, మహానందలయగోల్బుల్, జనోత్కరసంవేద్యమలై చలుగిడిగదా, కాంతా, విశ్రాంతలుల్.

రమణీయలు, సువాసితలు నగు హర్ష్యం బుగు గ్రీష్మలయకా శ్రమవాచుగి నిశీభవేళిలు బ్రహ్మచార్యోత్సాహము, మువ్వము నాస్వాదమునర్చి, పుష్పవిశిష్ట హ్యేలరి లీలా నము ద్యమవర్ణిస్తు సుతగ్రతి గీతములు సాఖ్యులందరే కాముకుల్?

న్నానసురభిర కేశపాశములచేత-నమశి రిశవా వనం నిత్యములచేత- జందనో దార హార కుచములచేత-గాముకుల నెట్టి నీర్తరు కాలి వీపును.

అదియల్లమోత ప్రతిదన మందరనల్లి-నమకరిందగ లామెగ సాంధ్యమ్మలై న చరణాలు నిత్యానిశీవికరము-సంస్కర మొనగ్గు జగతినివాసించుము.

మేంకణాదిత్యుని కుమారసంభవము

పి. నర్సయ్యమాచారి (యువకవిమంజరి)

౧

అంధవాక్త్రుడు సామ్రాజ్యమున కాడికనింపి
 భూమికి యని యారాజేంద్రుని కుమారసంభవ
 కాన్యమును, ౧౦౦౮ వ సంవత్సరమున మానవల్లి రామ
 కృష్ణయ్య (యం.వి.) గారు ప్రకటించిరి. నేయి సంవత్సరము
 పైగా విస్మృతిపూరితమున బడిపోయిన యీ కవిరాజ
 భూమికి కాన్యమును, వాంఛించు పంచపెట్టె కీర్తి
 కవిగారిది.

నా రీతికాలనిర్ణయము నేయును కొన్ని పేర్లు
 పులు చూపి, యితడు శ్రీ. శ. ౯౪౦ నాటివాడనియు,
 తత్కాలమున వాంధ్రకవితా పిత యని పిలువబడు
 నన్నయను మురేంద్రుని ప్రాచ్యుడనియు నిర్ణయించిరి.
 నాటినుండియు నేటిదాక ఈ కవిరాజ భూమికి
 కాలమును గురించి యాంధ్రభాషకమున పెక్కు వాదములు
 నాడబడినవి. అంధ్రవాక్త్రునిపై యీ సమయమున
 చెప్పుచున్న నన్నయ తిర దీక్షివీరినాడెను, ప్రాచ్య
 భాషను సంభవించినయు వీరేశలింగ ప్రభృతులు నానిం
 చిరి, కాని యీవాదించిన బుర్రా శేషగిరిరావు, వీరేశ
 లింగం, వీరభద్రరావు ప్రభృతులెవ్వరూ రామకృష్ణకవి
 గారు కాలనిర్ణయమునకు జూపిన యాధారముల సరిగా
 భరింపలేదు. కొందరు తమగునాటలు సంస్కృత
 భాషానియు, వాక్యమునకు గౌరవాన్ని యుపయోగించు
 చియు సంస్కృతముకల్గి యాంధ్రకవితా భాషాత్వము
 ననుపట్టుచు నుండిన నానించితే కాని సత్యమునకు
 మాత్రము నోచి నోచియు పోయిరి. కొందరిది యిం
 ద్రులమనియు, మాయాశక్తియనియు తమ నిర్వృత్తి
 పై శిశ్యులందును తర తర లాడించిరి.

ఇది యిట్లుండ, జయంతిరామయ్య కంఠముగాదు
 రామకృష్ణకవిగారు స్వీయ భాగమున ప్రకటించిన

తెనకొలమారి మల్లిదేవుని కావ్యము వాధారముగా
 గాని యితని నన్నయ్యకు ౧౦౦౦ సంవత్సరములు పిమ్మ
 టినాడని నిర్ణయించిరి. ఉపరినిర్ణయము వారివాద
 సామంతులను సమర్థింపజేసి వీరభాషా పంతులుగారు
 కొంతకాలం నిలిపించిరి. మనమును వీరివాదముల భజితిని
 కొంత విమోచింపవలెను.

౨

అంధ్ర శేషగిరిరావుగారు సంవత్సరముల పండి
 కల (౧౮౮౩). నేటిక కాలనిర్ణయము వీరం జగదాచార్య
 ద్విరుపల్లెవది. వీరు సత్యాశ్రయముల తిరుగుడు
 వాంఛనే సత్యాశ్రయమునిగా భ్రమించి, 'మనునాగ్ధ
 కవి' యను పద్యమునకు తెనాలకము దీనినవారిలో
 ప్రథములు. వీరివాదమున మన మంత శిశ్యులు కలగ
 జేసికొన నవసరములేదు.

ఇక వీరభద్రరావుగారు: వీరు తమయాంధ్రుల
 పరిణామ సామ్రాజ్య పరిణామము గాని సామ్రాజ్య
 పనులను విజయంతిత్వమును మునుపైన సత్యాశ్రయము
 'మనునాగ్ధకవి' యను పద్యములోని సత్యాశ్రయ
 డనియు, కావ నన్నయ్యకు ౧౦౦౦ సంవత్సరములు
 పుచ్చుచునుండి నేయును గవిత్వ మున్నవనియు చెల్ల
 విచ్చిరి. వీరేశలింగం పంతులుగా నీమధ్యలవాదమున నమ్మి
 సత్యాశ్రయము: పుట్టినిల్లగనుని యన్న గాక సామ్రాజ్య
 కవిగారి కాలనిర్ణయము ౧౯౦౦ తిప్పనిదేవులు నేమే
 మియో వ్రాసిరి వీరేశలింగం పంతులుగారు వాక్యమున
 వ్రాయుటచేత గాబోలు, స్వతంత్ర వ్యాఖ్యాతలంక
 ములు ప్రాప్తిపూర్వ కవిచరిత్రలో బహుళముగ గవ
 బడుచున్నవి. నన్నయ్య చరిత్రమున వీరేశాశ్రయముని
 గురించి వ్రాయుచు నీరమ పుట్టినిల్లగనుని యన్న
 గావ తెలుగుకవిత పన్నయ కామగూర్చింపనుండి పరి
 చున్నదని వ్రాసిరి.

నీరేకలింగం పంతులుగారు చూపిన 'మాటల', దీని వ్యాఖ్యానమునకు చాల దుర్బలములు. రామకృష్ణకవి గారు చూపిన కొన్నికొన్ని శబ్దములనే గ్రహించి, నీరేకలింగం పంతులుగారు వ్రాసిరి అని వ్రాసి నారు. ద్రావిడభాషలలో సమనపదములని కవిగారు చెప్పిన ముక్కలకు దుర్బలమార్గాన ముఖంబివారు. శింధు దాని నిక్కనాదులనుండి ప్రయోగపూర్వములు చూపిం గుచున్న వాక్యమునకు సంబంధము లేదు. లేదు క్రాంతి వము విషయమున గూడ కీర్తివ్రాసినది విశేషము. చోరుడు కన్నాటకం ప్రదాయము నవసరించి వ్రాసె నట! ఆధారమేమి? నన్నెచోరున కొక్క యా క్రాంతపదవృత్తియన మాత్రమే కర్ణాటకభాషాభి వాన పేల కలగనలదు! అది దుర్బలము. అది విశేష మేమి? అది చూడమంట. అందుమున నీరేకలింగం పంతులుగారు చూపిన 'మాటల' నపుడెట్లుక లాతనిపలుకులు. చోరునికీ కర్ణాటమున జూరదీర్చి మచ్చు చుట కేమిప్రయోజనము!

నన్నెచోరుని పర్వత్యనా అనుకరించిన పాల్కు రికి సోమన కన్నడమునగూడ గొప్పకవి. అతడు వ్రాసిన క్రాంతపదము నన్నెచోరుని దానివలె లేదే. అది యర్వాచీన సంప్రదాయము గలది కన్నడమున మహాకవియని కేరళంబున సోమనకులేని తిరామో చునము కన్నడము కన్నుకం చోయన్న చోరునికేల ముంబునముచో తిరిగిచును! నిష్కారముగ నీరేకలింగం పంతులుగారు పక్షపాతిత్వము గట్టుట తొందరగలది.

దుర్బలముల వ్రాసినదిగ న్నాగవిషయమునందే విన్న చోరులే భాషయు కలిగిరి అని నీరేకలింగము వారి వాదము. దీని కారణము సూక్ష్మము. ఈ పుస్తకమునందే కేయి శబ్దము చూపినారనులేన పద్యములు వ్రాసినవిచో కవి చోరుడు. దుర్బలము జగత్పాధవిజయమున, చో రుని వివారసంభవమును వ్రాసిరి అనినచో, దుర్బలము చోరునివాదములకల్గి తొందర ప్రయోజనములనియుం దునని గోచరించుచున్నది

అన్నిటికంటె విచిత్రమైన విషయ మొకటి గలదు. శ్రీరామకృష్ణమూర్తి (1892), కాలమునాటి శ్రీరామకృష్ణ

గల తొలుపునకు పుట్టినది అనినది! గల క్షోకము చూచి, నన్నెచోరుడు సమానసంభవమున హాసహాసాశ్రితంగా యనుమహాస్వగము వ్రాసినాడట! శైవులు శిష్టాచార్య మునకు ముగించుచు రంపకృష్ణకవిగారు వ్రాసిన చావిన గవలీ! ఇంక నిక్కని ప్రాంతకార్యము వ్రాసిన చోరు నికి శ్వేతవర్ణముల జానీతాపద్యమున చోరు ముడి గట్టుట ద్రోహము!

నీరేకలింగముగా గట్టుయిన రామకృష్ణకవిగారి కారణము లన్నిటిని తెలియగ నవ్వయింపజూచితే కాని, తిరువ్వయములు దుర్బలమార్గాన గగనభాగము లని నుక్త లుగక పోవుట తొందరము.

3

జయంతి రామయ్యపంతులు గారు పెదచేతి కూరి కాసనమును జూపించిరి. ఆకాసము నన్నెచోరు నిది గాదుగాని, యిందు చోరుడు తనతండ్రియని చెప్పుకొన్నచోడెట్లు కనబడుచున్నాడు.

నీరేకలింగములలో చోడవల్లులు, నన్నెచోరు యు చెప్పినవిన్నాడు. నీరేకలింగం! ఇంక ముఖమున వ్రాయుచుండెను చెప్పినచో యని సంభవము!

దీని విన్న చోరుడు తిరుగుచునీ చెప్పినా కొలమునుబట్టి కన్నానని గురించినది చెప్పయి కాస నము జూపించుచున్నాడు. నన్నెచోరుడు తన కార్య మున 'మూని మహాగ్రహార' మను పద్యమున బంగ ములయ కేర 'సప్తపతానముల నొప్ప నున్నచు'ని వ్రాసినాడన్నాడు. అట్టి భాషయు లేవియు రానని గట్టుటలేదు. ఏమియోగాసనములు కల్గి అంతకే మట్టి కొ ళ్లనునీ పట్టుకొని, యింక కళాసనమున ముఖాగ్రము గన్న చోడవల్ల సమాధిని నన్నెచోరుని నుజూచుచు అతడే మనకవి, ఆ శైరాగియే మనకవి గురువు—అని వాదించుట దుర్బలవాదము! నన్నెచోరుని తన కార్య మున సప్తముగ వారయూరి కధితనినీ చెప్పుకొన్నాడు! అట్లు చెప్పుకొనుట చోరుల కారణమున విధాంతము నెవ్వరినుండి కలచారమున ప్రార్థనము కలుగజేసె

చెప్పట కాధారము లేదు. తెలుగు వచ్చిన కన్నడ కవులు చెప్పుచున్నారని; కన్నడము కాని తెలుగు కవులను చెప్పుచున్నారని; ఆకాలమున బాబాసల కంటె యన్యోన్యముండెడిది. వీరిన విమర్శనలప్రకారము, ప్రాచీన కవికావ్యముల పాత్ర్యమునను, కన్నడభాష తెలుగు విమర్శకుల మిశ్రమని తలచుచున్నది. 12 క తాత్త్వములో ప్రసిద్ధ కవికావ్యమున జయకొండనే కన్నడమును నుటించి యిట్లు చెప్పవని ప్రవర్ణించుచున్న (వాయుచున్నారని.)—

'Jayamkondan the prince of the poets of the early years of the twelfth century speaks of Kanarese being of jumble of some Telugu and much Tamil.'

'Tamil & Andhras' by Pandit Raghavayyengar, vide Triveni, vol I, no. 2.

E

నన్నుచోరుని నుటించి వాయునన్ను కంఠాక విషయమున్నది. ఇది చోరు సంస్కృతికి చెప్పుచున్నట్లునా? నామకేమి? పన్నుమును నుటించి. ఆపన్నమునగు 'సత్యైక్రమనినోట్టి చాళుక్యపుత్ర' అను పాత మనత్పాకమనియూ, 'చాళుక్యరాజ మొదలుగఁ బాగునో' అనునది సత్యైక్రమనియూ మన విమర్శకుల సిద్ధాంతము.

చారిత్రాత్మకప్రకారము—లోకములో సంస్కృతి కలిపి ప్రవర్తించుమున నీకలిపి జనగా, కర్ణాటాంధ్రాదికేభాషలు కలిపి పుట్టింది—అంగ్రహిమయమున తెలుగు నిలిపిరి—అనగా, తెలుగువరూడ కావ్యములు పుట్టించినారు. —నగు!—అని జనసంప్రదించుచున్నాగాక చాళుక్యరాజులు—అని యర్థములు!—

దేశవికలా కర్ణాటకవికలాడ కేరునగరా! లేక దేశవికలి పట్టింది యనగా తెలుగునదికి పుట్టింది యనిగి ధృవ, సాంధ్రవిషయమున తెలుగు నిలిపిరి విమర్శ చెప్ప ననవసరము!—కాని దేశవికలి యన కర్ణాటకవికలాడ కలిపియున్నది. రాజరాజసేంద్రుని తెలుగుమాట యే మనను కర్ణాటకవికలి పుట్టించినా మనము

పట్టికల్లు. రాజరాజ తాత్త్వములో కన్నడమున అమామిచ్చువునగునుని కలిపి జనాగమ్యుక్తి. కి. 850, తమిళ ర్మకముల వీరేశుల జేర్చుచున్నది. తైమిసాన్యయ మాకాలమునాటి చాళుక్యలో కావ్యనిలంపి యున్నది. దేశవికలి యన నింకేమి యర్థ మిచ్చెదరు!

ఇక తెలుగునునుటించి: తెలుగుకవిత్వము రాజరాజ సేంద్రుని పుట్టించి మంగ్రహిమయము నుటించి— అని నన్నయ్య భాగములోగలదా! సంవిహితరాజా శ్రీకృష్ణకావయమా? 'అంగ్రహిమ' య భాగనిలంపి పుత్తం' అనినాడేకాని యాదికావ్యమును రచియింపి చెప్పినావా? కన్నయ భాగత భారతసంగీతము మన ను రచియింపు మధికము—మొలుపన నేకాని, యంగ్రహిమ పుట్టించి యాదికావ్యము ప్రాచీన మననావా? కన్నయ్యయు లే నా?—అని భాగతభాగదే సమప్రమ సేమను నన్నాడు: కాని సాంధ్రకావ్యము నోట్టాల్లి పుట్టించుచున్నా నని చెప్పచున్నావా? లేక!

కన్నయకావ్యమున నామయ పుట్టి. సంస్కృతి కర్ణాటకావ్యము ప్రాచీనకావ్యభాషలలో గలవి జరి భాగవతి వర్ణయ్యయే చాళుక్యమునగ వ్రాసినాడే. వీరన్ను కలిపివనద ప్రాచీనాంధ్రవాన్యయము నభ్యసించి కలా! మత్తం రాజావార్యుడని తిమ్మనుటించి ప్రాచీనకావ్యము కావ్యరూపాంతర్య కన్నయ్య మన నేల ప్రవేశించుకొనెన?

కన్నయ్యను రాజరాజుల కన్నకుండి పన్నుమును గలిపిన కావ్యములు గన్నయ్యునిచ్చి. కాని అది లే యున్ననా బద్ధములనియూ, సంస్కృతిపట్టి కలిపి వన్నయయే ప్రారంభించినా దనియు నింకొక పుల్ల లేన నారు. ఇవలూ, కావ్యముల గుర్తికైయు రాజరాజ్యముల ప్రశంస. ఇది యంగ్రహిమ కలంకయను నట్లుండెననియ కాని ముపరిచిగ్రంథములలో నున ప్రాచీనకావ్యము నా నిని వ్రాసినారు. వన్నయ్యభావము ముఖ్య పుట్టిన సోమలదేవి కావ్యము నీవద్యములో నుంచుచున్నా? సంస్కృతికర్ణాటకవికలాడ కేరున కేక మనా? కేకాని కావ్య నము నాట చేమి? కాని తిట్లు పాడించుకావో? మనకు పనిలేదు.

ముఖ్యవాక్యాలు:—

పురుషులు

1. శ్రీకృష్ణుడు-ద్వారకానాథుడు
2. కుచేలుడు-అవంతి చగరవాసి; శ్రీకృష్ణ
3. నారదుడు-నేవర్మి భర్తృడు
4. నాసికబాలుడు, } ఛత్త పేషధారి శ్రీకృష్ణ
రావడీనాడు } ఛత్త పేషధారి
5. బిచ్చగాడు-కుచేలుని సంగడిడు
6. నాల్గి-శ్రీకృష్ణనుజుడు
7. రాముడు, భీముడు-దొంగలు
8. రోసి

స్త్రీలు

1. రుక్మిణీదేవి-ద్వారకరాణి
2. వానాశీ-కుచేలునిభార్య
3. సన్న్యాసిని ఛత్త పేషధారిణి రుక్మిణీదేవి
4. సుశీల

ప్రభుమండము

దర్శనము

రాజమార్గము

[కుచేలుడు పాపపాడుచుం బ్రవేశించును]

కుచేలుడు:—అంతానా

ప. జనులు గోవులకాల - జనులకాగను కాల
ప్రయయా మాం గోపాల - దీపం పాలయ కాల!

1. దేవ మయా - రిత మిది - దీనియూ అపరాధం
శ్రీరామధాని కృపయా - కేల మియా ధునీని.
2. ఈశై తానక శీష - ఈ? జగతి నిశీపా
నిశీకశీషయా - కేరాంతానూ కేషి.

3. జగదంబోధిగో - జగదుంబోధిగో

జగదీత సంకారపురో - అపరిమితాత గో!

4. నిత్యం పాపాశ్చ కృతకాం - నిత్యం పాపాశ్చ కృతకాం
సంకారం మే కృతకం - సామం సంకారితం.

5. ఇరివిధినా పరిగతం - క్రుతివచనా పరిగతం

మరినాం మారిగతం - మారిమారిగతం.

6. కృష్ణాగరవాసు - కృష్ణాగరవాసు

కృష్ణాగరవాసు యొక్క - చిరువు కృష్ణాగరవాసు,

నిమ్మ వేలెడల - కృష్ణాగరవాసు నిమ్మలము.

కృష్ణాగరవాసు, చిరువు కృష్ణాగరవాసు.

[పాపం కుచు కృష్ణగాడు ప్రవేశించును]

నిమ్మలము లాయెగో

నేటి కందంబు జన్మించినానో,

వచ్చు దరి కేర్వగదన

యెక్కడైన నాతండ్రి నారాయణా!

బిచ్చగాడు

కుచేలూ, హరిశ్చంద్రులను నన్ను
యెక్కడ వైతివి. నీముఖమున దేవతేజము స్ఫురిం
చుచున్నది. నిశ్చింతనము దొరికినదా ఏమి?
నీకంటిభక్తునికి హస్తానియు కాకుంజిన ముడి
యవ్వనికి అభిమను!

కుచేలుడు

రమ్ముడా, అది నిశ్చింతనము కాదు; అది
యొక యమూల్యరత్నము. అదిన్నె మూల్యము
ప్రహ్లాదుడేదానూకైన గణించ నుండుకా
దనిన నానాటి యథమునకు గణించునమా?

నిజముగా శ్రీహరి నామేవ కరూప్రసన్నుఁ
డై చూచుచితర సుఖభాగ్యము కలమును
ప్రసాదించునా?—

(ప్రవాళేశమున) ఓర్పుదాననచేంద్రా!

గీ. విక్రేదాంత విధుల వివరణము

సమస్త నమిగుడములకుఁ, (బ్రకాంతి?)
భరిత, త్రిభువనాధార, కుభ్రపసార
లోచనములకుఁ గృష్ణ! శ్రద్ధోయి మోక్షు.

గీ. మునులు కన్నులుమోర్చి కాంచితయమోక్షు

కాంతి, గోపకామినులు నిరంతరము
వృద్ధయముల నింపుకొను కమనీయకాంతి,
కనులు చల్లగ నెన్నడు గాండగలవో.

బిచ్చగాడు

(స్వ) హా! హా! యని చాటించుకొని నామ
వీధివారికి మేలయున్నదా? వీధిలో హా, నామ
లో హా, పిల్లలెవరు నెట్లు పోతుంటు హానెట్లుమే!
ఇట్టి వెంగలితో వా నెట్లు నరికడును? వీధికి హా
చింత; కడుపుచింత సాకు. ఆలుచిట్టెలు నెట్లు
పోషింతును, ఇట్లు వాకిలి నెట్లు పోషింతును,
అనుచుంటి వా; వీధికో చాటించుకొని హా
చింత. ఇట్టివానితో మాటలాడుదురాదని మూట
నిడును! ఈరోజులో మాటతో బనియేమి
యును లేదు; మూటయే నర్వస్వము. మూట
నిడునెనిమిదియును ముకనివాడు నిరర్థకజీవి.
వీధికి మహా కాదు. ప్రాప్తికి నద. (రెండవ
గూలు చెప్పి) ఈకుచేలుడు నిజాని వర్జితుఁ
డయ్య మహనీయ త్యాగమూర్తి. పెక్కు
సాగు పిల్లలొకగరమున రిక్తహస్తములతో
గృహాన్వేషించవై పోవునపుడు, మహాదార

మూర్తి యీకుచేలుడు తన ముష్టి గింజులు
వాచించిన ముడిచీటి శ్రీహరి! యని. మానంద
తొడవ మొనరించి యుండెను. తనకడుపునిండ
కుంజినను, పునుమాకలి చూచి నహింసతో
నమరూకీలుడు ; మహాకారణ రాయలుడు.

(ప్రకాశముగా) కుచేల! హరినామరసాస్వాద
నమున నాకలి ముడిచితివా?

కుచేలుడు

నమ్ముదా, జన్మజన్మాంతరములైన వా కి
మాకలి తీరవా? కీ పునుమాకలిమా! అనంత
కల్యాణ సుఖభాగము!

బిచ్చగాడు

(స్వ) వీధిలో పిల్లులు పూటచునుండిన ముష్టి
గింజులు మునుగుటచేకాదు చుడియెట్టి అంగ
మును లేదు.

(ప్రకాశముగా) కుచేల! వీధి హరినామ స్మర
ణము చేయుదురాదుము. ఇది బిచ్చగానికై
మునునమా మునుడు చెనుకొంటివా? మన
పొట్టినిండకుంజిన వానికి గోళంతవాటిల్లునా?
నేబోయి వచ్చెదను.

లోలికి జలతాడు కుట్లాయి చేటికి,

విరజానీత్రాదండ విభవశేఖ

(నిష్క్రమించును.)

కుచేలుడు

నన్ను సుఖీరవిత్వాణందనియ్యము నొనరింప
వెంగలి-కలు నిచ్చియోజనప్రయత్నముల
నరించుచున్న వాడెను! ఈవీధిలో నాగోకుం

చూడఁజూచి న్మరించుటకు నా కధికారము లేదా? నానయన వికార చంద్రుని, నాముగ్ధుని గోపి బలుని, నాచ్చిన్నాటి చలిమికానిని, నాహృదయమున నారాధించు భాగ్యమునాకు జన్మజన్మాంతరములుగూడ లభించుగాక! ఓ యదువంశరత్నమా, గోపాలచూడఁజూచి!

సారాప్త్రాగము - ఆదిత్యము

ప. శరణం భవ కరుణాం మయి కరు దీపయాశో,
కరుణారస ముజాలయ కరిరాజ్యపాశో!

ఆ. ఆధునా ఖిలు విధునా మయి మధి నూ సురభరితం,
మధునూదన మధునూదన పార మామక దురితం.

1. సురసాపురధర కుందరకరశోభితవలయం
సురధూసురభయవారక ధరణీధర కృపయా,
ద్విరహా పార ధర విశ్వక సురవర్ధ మనీయం
మధునూదన మధునూదన పార మామకదురితం.

[విప్రస్థ)మించును.]

దృశ్యము. ౨

[నిజగుహీరాంతరమున కుచేలుచు]

2. ఘోషిమంబలమీకుంబల ఘోషిమంబలకయన
అతిమాది సుసుగధూమణ మణిమంబలపనదన,
వివతాసుతి ఘనవాహన మనిమానవభవన
మధునూదన మధునూదన పార మామకదురితం.

3. జరిభీకర హరిసోదర పరిపూర్ణ కుశాక్షి
నరకాంతక నరపాలక పరిపాలిత జలధీ,
హరిసేనక శివనారాయణతీర్థ పరాక్రమ
మధునూదన మధునూదన పార మామకదురితం.

గీ. ఏమని యున్న రూపెలుగక ఋషులు సురలు
పర్యవీను డవి యెలుగెల్ల చాటివారో,
యెలుగు మఖ్యమధుంబు యెలుగెత్తెయ
శ్రుతులు, నతని సద్గతిని పర్యవీని దలఁకు.

గీ. యదువంశ మణిదీప మగును నవతరించి,
పార్థసారథియై ధరాధర మణించి,
తే ప్రవీణుఁడు సర్వసంస్థాపనంబు
నెఱపె; నాచిగంజిని నేమిజకరలఁతు.

(వామాక్షి ప్రవేశించును)

వామాక్షి.

(స్వ) ఆహా! పేదవీకంబుకంటె గరంబు భరం
తైన దురితంబు గలుగునే?

గీ. దూపమును చూపు; నెవరేని పాపచింత
గలుగఁజేయు; మద్యోగము దలఁపనీదు;
మానము గృహింపఁగా బ్రతిహరించు;
లేమింటెను దుర్గతిలేదు జగతి.

అనంతదారిద్ర్య పీడగ్రస్తులమై మెన్నా
ట్లు దురస్థిలవారము! విఘ్నసంసారమున సుఖ
భావయోగమునకు మా పేదకుటుంబమే నిర్దే
శింబె బడినదా? జీవనసుఖానుభవము మాకు
గగనకుసుమప్రాప్తమేనా? సాంక్షికుఁబ్రాశ
మంబుల మేము గడపిన దినములు మఱచి
బోవుదమున్నను మఱపునకు రావు. ఆహా!
ఆదివ్యాశ్రమనివాస మొత్త శాంతిదాయకము!
ఇన్న డీవిష్ణుతో నిర్యాశ్రమవాస మొత్త
నివసితముగా నున్నది! (భర్తనుజూచి) రాత్రిం
బగల్లు శ్రీహరి! శ్రీహరి! యని యీ మహా
త్ముడు బ్రాహ్మజగంబు మఱచియుండును.
ఈతని యనున పదవి ప్రాప్తకై సంతోషింతు
నా? చింతప్రాయంపు విష్ణు పేదవీకంబు
నెక్తె గుఱుతునా? సాంక్షికునిచ్చెద్రుని
య్యాశ్రమోపాసితమున శ్రీవిదమునిసంగర్భక
మయ్యనో, మాశ్రీవిదముల వాశ్రయించిన దుః
ఖాంతకారము దూరముకాకుండునే? అబ్బం

దానననధిపాక్షాచలమని సంవర్ణించి సిగలు
 పోడిన గుండెపండు? బట్టినిలయుని యను
 కంపాశితయమున నెకలకళ్యాణములు చేకూర
 గలవు. అతడు భక్తవరదుడు; మేమూర్తిశు
 బము. విశేషించి వాడియధర్మ కాతడు కడు
 గడుగురువు నెచ్చెలికాడు. అనశ్చయ ము
 మొఱులించును.

(ప్రకాశముగా) నాథా! ఇదినీమి? నిరం
 తరభావన మగునునైయుండిన సంసారవక్ర
 మెల్లు చూగును? అలుపిడ్డలు లేనివారు
 తపోనియమంబు బాటించిన జెల్లుగాని,
 గృహస్థులు కి యప్రతిమానప్రతిభ చెల్లు
 నే? నల్లిదండ్రులు గలిగియు లేనివారై మన
 యీ చింతిప్రాయంపు నిష్ఠలు! వీరి వ్యత
 కణుమాత్రమైన జలింపరేమి! మనము బ్రతికి
 యుండగనే మనవిడ్డలు దిక్కుమాలిన వార
 లగుదురా? కనుపుతీర మెఱుంగని మిమ్మే
 మనగనేర్తు? శిశువుగోడు గమనించి పశు
 హృదయము దోషభూయస్యమని చూపులు
 వదింపరే? నాథా, పిల్లముద్దు చెల్లినలేక
 పోయితినికదా యని నాగుండె నీరయి చలించు
 చున్నది. ఆడుదానను; అబలను; పిత్రివ్రా
 కులమున జనించినదానను; వరమపిత్రుల
 రగు మీరేయి బట్టినదానను; పుత్రివ్రాతని.
 నే నెల్లు దేహియని నడిపిథిలో దలచూడ
 గలను? పురుషుల మద్యోగనిపులుడు; స్త్రీ
 యాతని యాశీర్వాదే. మిమ్మాశ్రయించి
 మీ పోరుపథంగమెల్లు కావిన నేర్తును?

మహాత్మా, నా యలజటి వైవయ్యంగు! (కన్నీ
 రుడుడుచుకొనుచు)

సీ. వారగోచరకాని నాజెంపుగోళలు

బుకుత లేనాడైన దొడుగుగొనిరే!

పాలపునరకాని బంగారు నగలు నా

లిడ్డ లేనాడైన చెట్టుగొనిరే!

శేడగంజయకాని పిరికిపాలు నా

తనయు లేనాడైన వ్రాసినారే!

ఆకులందునాని యపరంజిసిన్నెల

నిడుపు లేనాడైన మెసనినారే!

శేడవారలు లేక! ఇవిధము యధము

గతులు గాంచినారే! మఱి గుళింబు ముఖ

విధి లిఖింపలేక! పిరుల విట్టిపిరు

పారున వారలు చేసిన పుణ్యమేమి!

కుచేలుచు

అబలా, నీ వెవంగుమాటలు మోసపుకదా!
 అజ్ఞానజనితరూపుము నుపసాహించువుము. జగ
 ములు నిర్వింశ, రక్షింప నిర్వాణాదాయకుం జగు
 శౌరిగో కర్తవ్యముగనునకు మే శిష్యుని నాడు,
 నట్టకపుల నృతీములకు నీళ్లుదాసిన నాడు, అతి
 బోగిప్ప కాహారమిడిన నాడు మన్యులకు
 బట్టె దన్నమిడదా?

వామా...

నాథా, ఈ రిత్తి శాసనాలెములనలనె గిడుపు
 నిడునా? వైవమానుసములు సమములని
 మొఱుగనే! మనభక్త్యాన్నములు పల్లెర
 మున నిడి భోగంకున్నె గిడుపు నిడునా?
 మీరు శ్రీహరిని సమ్మిస నిష్కాములు; మేము
 మిమ్ముల సమ్మితి. మమ్ము రక్షించుట మీకు
 బరమధర్మము. మా కస్యధా శరణా వాక్తి!

శ్రీకృష్ణుడు మీ తన్నువాటి నాట్యి. అది
: గీతం పద్యైకకములు ప్రవాహము.

కుచేలుఁడు

(వీరినిముగ్ధ) వామో, వీ మృగ-వివరము
 ముగావ్య-రమ్యమును పరిశోధించిరి-సములం
 దల్చి వేయచున్నది. వీ యుగాయము-దేశమున
 క్షేమమును సౌఖ్యమును ఘటియిను. — కావ్య

(మానమూనును.)

नामः

== కుడి కేల ?

కునేలుడు

నామా. పద్మినిని వాడుక పాఠమున నున్నట్లును
వాదానికి ముగిసిన తరువాతలు విరిచి పోయినను
సూర్యువా? పద్మినిని పన్నులను పోలిక గానుక
లేదు మనమీదటి వారిము! ఇట్టిను, అది
రాగము. పాఠము! కాని పాఠమును నూలు
పోగవ్వ సామర్థ్యములేదా?

వామశ్రీ

గిన్నె వాంఛించువాన్ని కనుమరుగై నానా పేరు
 విన దివములుగా పంపింపరుమనమ్ము. పంపి
 నా, "అమ్మో, నీటిచ్చిన యాచకులు దిను
 టగు నా కిదియో యభిమానం" అని యాడిసి
 పున్నకొని పడువాడు. మా పేదకుటుంబమున
 నానావిధ ప్రయత్నముల వస్తువేయకుండు. కేయి నే
 నుండునోని, భాగ్యములు పొల్లి యాచకులు
 వచ్చి, ప్రేమాచారమున ప్రేక్షిస్తుండెదరా
 కుండెదరు. అని పేద యాచకునియ? మా
 పేదకుటుంబము పరిస్థితిగూడదేకా?

(ప్రకాశముగా) వాళ్ళా! చిరుము, మన
మనవినికేమైన చిరుము మన కానికే
నానాచిచ్చులు? మనము చిరుము నా
మాచిరు చిరుము. ఆ చిరుమునామా
కొను వివక్షించుచును నేకమేదము. మా
చిరుమునమునాచిరు పొందు.

కుచేలుడు

మనము, మనమును నేనును తమను నేను
నాను, నీయును నానా, నీయునును నీయునును
ము! నీవు నీయునును. నీవు నీయునును
నీయు మునును నీయునును నీయును.

[विष्णु-संस्कृत.]

న్యాయము. 3

ద్వారకారాజసౌధము

(continued)

1875

కుచేన, విశేషము నా పోకానివ్వబడి
యెనును నిబంధించును. ఈ వాద్య
నియు వినియోగము పొవకట్ట మన్నది. నీ
పొట్టి బ్రాహ్మణులకదా నా యుద్ధమును;
వా యుద్ధము. నీదా ప్రభుత్వమును
నీదా నా పుకలించును. ఇట్టి నామోద
మును నాకు నా పోకానివ్వ మగును.
చూ, నీ దానివ్వకము నీ పోకానివ్వ
ము గావించును.

(రుక్మిణీదేవి ప్రవేశము)

రుక్మిణీ

నాథా, మీసరిసవనవ మేటికి విరిసెంబై చూ
పట్టుచున్నది? ఎవ్వని యాత్తిస్వరిము హృ
దయకుపారిమునఁ బ్రతిస్వనించు చున్నది?
ఆత్మతాణి రాయణా! ఎవ్వని కట్టి యాడ
సంభవించెను?

కృష్ణుడు

ప్రేయసీ, ఆపదకాదు; సంపద!

రుక్మిణీ

ఘనమృత జాభాగ్యవంతుడు! సంస్కృతమయ
మునఁగొన మిమ్ము స్మరించుచుండెనా?

కృష్ణుడు

ఆమహాపురుషుఁ డొకడరిద్రబ్రహ్మణుడు;
నా చిన్ననాటి నెచ్చెలి.

రుక్మిణీ

దగ్ధుఁడు సంపన్నుఁడయ్యె నెట్లు?

కృష్ణుడు

ఎవ్వఁడు నిష్కాముఁడై నాథ్యాసమున నీరవ
నిష్ఠుఁడగునో, యాతఁడు దగ్ధుఁడయ్యె
సంపత్తము పేరుఁడు.

రుక్మిణీ

ఆమహానీయుఁ డెవఁడు?

కృష్ణుడు

మగువా, నివారణి యాచియుండలేదు. కొలఁది
దినములలో మన కౌతసి వర్షణ భాగ్యము
లభింపఁగలదు.

(పాటపాదుడు నారదుఁడు ప్రవేశించును)

ముఖారిరాగము - ఆదితాళము

గోవర్ధనగిరిధర గోవింద,
గోకులపాలక పరమావంద.
శ్రీనాథస్వామి శ్రీరామభద్ర,
భావభయహర పాపిముకుంద. గో.

కృష్ణుడు

దేవస్థి, శ్రీభవము నెట్టి యుజుషియును
లేదుకదా?

నారదుడు

ప్రభూ, నీకనుగొని లేకమున జగమును నిర్వ
కభాణ మగును.

కృష్ణుడు

మీరాకకుఁ గారణమేమి?

నారదుడు

దేవా, ఉద్దేశవైఖార్యకముగా నీ నమఁడుమున
కరుణించుటలేదు. చాలకాలమునుండి మర్త్య
భవనమునకు వచ్చియుండలేదు. ఆకారణమున
మనము నిలకపలేనివయ్యె. జగత్త్విత వగు
నిన్నను, లోకమాతయగు రుక్మిణీ దేవినిఁబూచి
పోదమని నెచ్చిచేసి. (రుక్మిణీ నుద్దేశించి)అమ్మా,
ఎన్నఁ ట్లు ద్వారద్వారములు దిరుగ నాకు
విధించితివి?

రుక్మిణీ

శూన్యవ్యావయుండవలె తిరిగిస బాధలేదు. నీ
నమగిహినచోటఁ గలహానిజములు వెదకల్లు
చుదువు. నారదా, నిన్నుఁబూజిన నా కెంత
యో భయమగుచుండును.

కృష్ణుడు

అయ్యను. అయ్యను పాపిజాతికుసుమము పెట్టింది
మాయులు జాతిభంగము నిలిపించితివి.
విశ్వేశ్వరముగారు మాతస్యభామయు, నాథు
గారు విశ్వేశ్వరీనియు నాకటాంతయు కారణ
మున నెట్టి నులజరి నడిచి, నీ నెన్నటికిని
మంత్రవంశమును. నారదా, నిజముగా నిన్ను
జూచిన నాకుఁగూడ భయమగుదునును.

నారదుడు

అహ! కృష్ణుని నైతిని! ఎవ్వని నామస్మరణ
మార్గమున నెవ్వరియమున నూరిమని
నో పాపిజాతి కన్నులూరి భయము నేరి,
నా మోక్షార్థము వైవాతతియుగం? ఇట్టి
భయకారణ మేమియునులేదు. నీ మారకయే
యిటు కనిపించితిని. దాసునిపై నీలానిదము
మోపఁదగునా?

కృష్ణుడు

(విశ్వాదు) ముదితనాయకమనీ, చామము
యే మెఱు సూక్ష్మాకకు పెట్టింది. కొన్ని
దినము నీలానిద విశ్రాంతి కలియుము.
నీర్వ్యవహారమునైకావ్య వివరణమున
పై పోవునున్నాను. జాగునెయ్యరాదు.

నారదుడు

నీముఖము నానేగిము స్ఫురించుచున్నది.
నీవు నొకప్పుడైన కార్యము నిర్వయముగా
గురుతరమై యుండును.

కృష్ణుడు

కార్యము నిర్వయముగా నుండుము. నీవు
విశ్వ మత్త్యవారాముల విరంకుశ్రథముగా

మొలకెంతెపు. నీకు నోచరింపని మర్రిభ
ఎవ్వని నేదియును నేను; గాని నీ మోక్షమును
నది విని ముఱుగిది యుపార్జియెత్తుచున్నాము
గావించెదను. అకాశమున నే నీనియ్యక
మనస్సుడ నైతిని.

నారదుడు

దేవా, వర్ణముసూక్ష్మాదును నీను బయలు
నీదితిని!

అనంతావృత కారిభిః,
అభ్యుదయాక్రమ అభివృద్ధి,
ప్రీతికావ్యం ప్రీతికావ్యం,
ప్రీతికావ్యం ప్రీతికావ్యం.

(విష్క)యమును.)

కృష్ణుడు

ప్రేయసీ, రమ్మ పోదము.

[విష్క)యమును.]

వృత్తియోగము

విశ్వము. ౧

నదీతరము

పదకేమిదా విశ్వము ప్రకటము

కుచేలుడు

ప్రళయ సమయ సముద్రగర్భమువలె నరంగ
మును విశ్వమును నిబంధించి నెగయు
మన్నది. విశ్వమే. మారిక లాకమును గన్ప
తెయుచున్నది. అహ! ప్రళయకరికృష్ణ
ము! నీ నెట్టి విశ్వకామునా మహిమ
తిని. ప్రళయ ప్రళయకారణము గాకుమునే!

ఈ స్పృహమూలమున తేజకాలముఁ గూర్చు
జీవను; నావికుఁ డెవ్వఁడని కావవచ్చు నేమో.
(కూర్చుండి) ఆహ! ఈ సులయేలు దాటుచు
యిందెక్కముగదా! ను క్కుమును, గభీరమును
నగు భవబి దట్లు దాటుగను! ఆ చెలిమి
కాచికే కోచరము. కృష్ణా, ఎసుదేవసందనా!
(జపతత్పరుడగును.)

(నావికబాలునిచేమను భరించి కృష్ణుడు

(ప్రవేశించును)

నావికబాలుడు

అయ్యో! ఇప్పుడెప్పుడను

అప్పుడే కప్పుడే మర్యాద

కాలకర్మమున గాటికిఁబోయిన

కలిసిరాదు నీ వెంట!

కుచేలుడు

ఆహ! ఈ బోకోస్థిర మధురగాఁ జ్రవణమున
నాప్రాణము శ్వాతిసెల నీమములలో మునిగి
పోవుచున్నది.

నావికబాలుడు

పారహీన మీసంహారాంబుధి

నారెకు మునిగెడ వేలా?

నీమనీరము బోవ నుడిగెడ,

తరివి తప్పితిక వేలా?

కుచేలుడు

ఆహ! ఇట్టి మనోమోహనగీతము నే నెన్నఁడు
నాతినియును జేతన.

నావికబాలుడు

బొబయ్యా, వజ్రాలు! వజ్రాలు! నది దాట
ల్ని ఉంటే బేగిరా.

కుచేలుడు

ఈ దుర్దినమున, నీజగివాపలో, నీవెడలలో నీ
వెట్లు సాహసింది ఎడవ నడుపుచున్నావు!
నీచేతులప్రాణమునకు భయములేదా! మహా
కందమూర్తివై పాటుకురాక పాడుచున్నావు!

నావికబాలుడు

బొబయ్యా, ఎన్నడెడితే మీదని నేనేవా
ల్లారు? ఎవవానా, గాలీముసుహా, అది
ఇంతకొక మాకుంటే పొట్టి నిడుతాదా?
తాతినివాటి మూయుంటే మునుగా పిని
కూకోమా?

కుచేలుడు

నీయిల్లెక్కడ? నీవేలేమి?

నావికబాలుడు

నాపేరు "అనాద్య;" నా యిల్లా?—

కుచేలుడు

ఇల్లా? యని మూరకుంటేనేమి? నీ క్లుప్తవా?

నావికబాలుడు

నే నెక్కడుంటే అక్కడే నాయిల్లు.

కుచేలుడు

ఇ దేటిమీట! నీరెలివ్రాసె నున్నా రా?

నావికబాలుడు

నాకామాటతెల్లు. నాకోరు నేను.

కుచేలుడు

ఇది మనయు నాధీర్వముగా నున్నది. నీవు
స్వర్గమునుండి బారిపడితివా?

నావికబాలుడు

ఏమో, పుట్టిసవ్వకు గ్యానం ఉంటాడా బాలకూ?

కుచేలుడు

(స్వ) బాలకుడు వెళ్లివాడా? లేక నా యీ జనాక్షి కలెబరమునుగాంచి హాస్యము లాడుచుండేనా?

(ప్రకాశముగా) నీవు నన్ను నదిదాటింపగలవా?

నావికబాలుడు

నా బాలయ్యా, కన్ను మూసి తెరిసినంతలో ఆనాటి ఒడ్డు పూర్తయిపోయింది. పెద్దపెద్ద జలాశోభులు నాటికే పోయిపోయారు. దీక్షిపోయారు. దీక్షిపోయారు. నదిదాటి పయమేటి-జగము లా సుద్రమైనా బయంలేదు.

కుచేలుడు

బాలకూ, సవ్వకు నీ సాహసము!—కృష్ణా, నీ భర్తయివను; నిన్నే నమ్మితిని. నిన్ను నమ్మి యెవడు తరింపలేడు!

నావికబాలుడు

ఏటాలోల్తున్నావు? లేక నా బాలయ్యా!

కుచేలుడు

(నావమక్కి) చావో, బ్రతుకో! నువ్వు వెట్టి వ్రాత కలదో!—కృష్ణా, కృష్ణా!

నావికబాలుడు

(నావమపుయ) బాలయ్యా! ననుకులా వేటి? — నాకు నాలుగుశిల్పాలు దొరుకుతాయా?

కుచేలుడు

ఏమి కా, జబ్బుచుంటివి! కీర్తనాహృదయము నను. నాదగ్గర వచ్చుక్కడ?

నావికబాలుడు

(సవ్వయ)

దగ్గర వేడు డబ్బు

నాక్కడ దాని కుమ్ము!

కుచేలుడు

కానుకు బాబుగా నన్నా కీర్తనంపడను. నేను గర్భవర్తిమండను; బ్రహ్మమండను; నీకు నయకలుగదా?

నావికబాలుడు

చే! మంచి ఆస్తివారు చచ్చి, జాలాలి వినోదు మంచి మేడకట్టాలని.

కుచేలుడు

(సహృదయముగా) బాలకూ, భగవానుడు నీ మనోనాథను పూర్ణ ముగించును గాక! నీకేమీ మంగళప్రార్థన యగునుగాక! (నావ మునుగనూడులు గొచ్చి) బాలకూ, బాలకూ, నావ కళలునున్న డేమి! అయ్యా! అయ్యా! మునిగిపోవుచున్నది!—

నావికబాలుడు

బాలయ్యా, మళ్ళీ నా నేతకాదు. నా నేత నేటి నా నమ్మి ఇరిగిపోయింది. నున్నే నానం లో నా వేక్కావో! నాపుట్టిమునిగింది.

కుచేలుడు

విజమా! విజమా! నీ పుట్టిమునుగు నీ కాదు; నాపుట్టికూడ మునిగిపోయింది. ఇలా సురక్షిత

మీ మున్న మా వామోకి, ఇట్టికూక
ముడిగిది! — కాకా, మజీ ముచ్చి యువా
యముచు లేదా?

నావిక బాలుడు

మజీ నేడు బావనయ్య, మజిదాగి కేక. నీ
లేపుట్టి తలుసుకో, బావనయ్యపు కదా. నీమో
పలుస్తే దేము: జినదా?

కుచేలుడు

నానైము శ్రీ కృష్ణభగవానుడే! ఆతని
వయస్సు విముక్తిమార్గ మింకేమియును లేదు.
ఓ కృష్ణా, ఆదానానా! మమ్ము నీలీ
పుము. (నావ నమముగా నవచిహ్నము.)

నావిక బాలుడు

బాబునయ్య, మజీ బయగ నేద. అదిగో, మమ్ము
కనెముతోడిది.

మమ్ము బాబునయ్య బాబునయ్య
మమ్ము బాబునయ్య
మమ్ము బాబునయ్య బాబునయ్య
మమ్ము బాబునయ్య

[విష్కృతము సంగ.]

కృష్ణము.

అవవిదా

(ప్రకటమునము)

కుచేలుడు

అయిదొంకమాలగిది నీ నీ వివరకకామున
బడినది. అగోరాలబాలుని యవ్వన
కామునము, అనెను బాలుని యవ్వన
నాహాన్తర్యమును నాకు జరిగియు

నయ్యది. (నలువైపుల నడిచి) బట్టగా
జేరినకొనితానున్నము. కట్టపుడికి నేన
ప్రకటము సూర్యకిరణములకు నా హాన్త
గులు లేదు. కానీము సంకకామయము.
ము నమగిమదమన్న దారికలబడదు. ఇప్పు
దేమి నేయునను? — హా! శ్రీవాసి! (కూర్చుండి)
కృష్ణా, రుక్మీ నీవన్నభా,

నీ. కనెమునందరికా నమనైవమ్మునా

కాంతిలో మధురీకగమతోడ

ప్రతిబింబించిగా మనమునము
మనమునము కమలానందతోడ
మనమునము నీ వెంత మమమింకెంత మమ్ము
మనమునము నీ వెంత మమమింకెంత మమ్ము
తానెంతమమమింకెంత మమ్ము
ప్రతిమమతో నీలగానముతోడ

తేవనము కేపుల కేవర్తి
మనమునమునీ కేవర్తిమనమునము
విభవలోకాధిపతి, నామకృష్ణము
కృష్ణమునము నామకృష్ణమునము

(కన్నులుమూసి ధ్యానించున్నాడు కుచు)

(నామకృష్ణమునమునమునము)

రాముడు

భీమా, బొబ్బలి యున్నాననిన నాకెప్పు
మంచిదిదాదా?

భీముడు

(ఆకృష్ణమునమునమునమునము) కామా,
మాడు, అచ్చెక్కిన కట్టపుడితో నవ్వ
నీ ముక్కుమూసికొని కూర్చున్నవాడు.
నానెంతమమమింకెంత మమ్ము

రాముడు

(నవ్వుచిమాట) అబ్బా! భీమా, భీష్మలై,
 స్వస్థులైనావలె నీవీలోకి మామమ్మలను పిలువ!
 (కుచేలుని పరిహసించును.)

కుచేలుడు

(నవ్వులువ్వి, నిష్క్రమించునాచి స్వ.) కృష్ణా!
 నీమధువయమామమ్మను జూపుమని ప్రార్థించి
 వదిలికు వచ్చావనిమా! అహ! ఎట్టిభయం
 నీ పాశ్చాత్యమాన ప్రతిమోభయకర్తము!
 ముత్యాలేరులు లేవరులు భవరాసులు
 పంపిస్తును. కాదుగాని ప్రమాదమునేయు
 గను. వాడెంతో చేతులుచే పాశ్చాత్యములు
 పోతున్నకొని పోవుచున్నాడని మీరొకరిచి
 తిరులెల్లెల అరికించునన్నవారలు. అహ!
 నీ విశ్వాసముగను, అవిశ్వాసముగను
 దారతమ్యములేడుకదా?

(ప్రకాశముగా) అబ్బ! వాడెంతో పాశ్చాత్య
 మువ్వి, ప్రేమపై నదివిశ్వాసమువ్వి-
 తోచుచున్నాడును. అహ! అదికీ
 స్వస్థమేవామమ్మ! నా నూనామమ్మ!

రాముడు

(మూచుండి మామమ్మగారి) ఇచ్చెదవా,
 చచ్చెదవా?

భీముడు

అవును చచ్చితిని; ఇచ్చెదవా, లేదా! విచ్చు
 కత్తితో నీవీక సుర్రరించెదము.

కుచేలుడు

అవును, అవును! చచ్చి ప్రాణి కృష్ణా!
 అబ్బ! అబ్బ!

(రాముడు కుచేలు వాక్రమించి, యింకొక
 మూట నీవీకొని)

రాముడు

అమా, అమా! మూటవచ్చి లెక్కపెట్టుము.

భీముడు

కాస్తా లేదని భావించి చేసినాడు.

(మూటతో నడిచిపోవును.)

(రాముడు కుచేలుని నిరీక్షించి మామమ్మ
 చుండును.)

భీముడు

అమా, అమా, మోసము, మోసము!

రాముడు

(నవ్వుచిమాట, భీముని నిరీక్షించి) నీమతా
 నాకలు లెక్కపెట్టు మోసము మోసము
 చేసినావ్వు!

భీముడు

అది మామమ్మకావ్వు, మామమ్మ!

రాముడు

అబ్బ! దొంగల యేమిదైన నామెదుట
 కుటలాలు మా? నాక లీయకున్నా, నీక నులియ
 చేసినావు!

భీముడు

(భీముడు) అ! అ! నేను నూనా
 చూడలేదు!

రాముడు

ఇచ్చెదవా, ఇచ్చెదవా! చుచ్చెమమ్మ! చుచ్చె
 మమ్మ! చుచ్చె! చుచ్చె! చుచ్చె! చుచ్చె! చుచ్చె!
 చుచ్చె! చుచ్చె! చుచ్చె! చుచ్చె! చుచ్చె!

(భీముడు భయప్రసంగమున పారిపోవును. రాముడు వాని వెనుకటి నరుగెత్తును.)

కుచేలుడు

(అడుకులు మూటగట్టి) ఈ మూర్ఖులు వృథా నలుమోకాటిని మూర్ఛిస్తున్నారు. — ఆహా! నిక్క ప్పులగు నీ దొంగలకు బనికీమాలిన యీ యుదుకులు భోకోశ్చర మహారాజగు శ్రీ కృష్ణుని శిష్టి సహచర యోగ్యులు అగును! వానూ, నీవు నాసాలిటి విగివై నన్ను నడపు చున్నావు!

[నిష్క్రమించును.]

దృశ్యము. 3

ద్వారకా నగరమున నొకవిధి

(ప్రవేశము కుచేలుడు)

కుచేలుడు

ఆహా! ఈ సౌధములు యశస్వత్యము, నీ పూర్వోక్తముల దృశ్యము, మా కృష్ణదేవులు, నీ తిన్ననెఱుఁగులు, ఎంత మనోహరముగా నున్నవి! అది, శ్రీ కృష్ణభగవానుని సౌధ రాజము. నానెట్లు కాటవట్టగు రంగస్థలంబులు, మృగమద కాష్ఠర పిక్త శృంగాటకములు, మౌళిక ముక్తమమంజీతాభరణములు గలిగి య సౌధరాజము కన్నుల పడుపుగా నున్నయది. ఓ సౌధాగ్రకేతనమా!

గీ. రాగియుం బగలు పులికె గ్రాతకను,
స్తోత్రమెవంతు నీరసగాను బహుము;

అనునంతటి కాక సౌధాగ్రసీమ

నిలిపినాడు, భక్తులచూత్త నిలుచువాడు.

(ఉపక్రమించి)

ఓ ద్వారపాలకులారా! బ్రహ్మమునకు; శ్రీ కృష్ణభగవానుని సందర్శించుచున్నది. ఆ దీని బంధపుని నమదిముగ కు దారిమాన కేదెన.

ద్వారపాలకులు

(కుచేలుడు నమస్కరించి) మహాత్మా! “బ్రహ్మణో మమ దేవతా”, యని మా వక్రవర్తి విరింతిరము నిందుననబానం బయ్యు మును. బ్రహ్మములు శివం గెలుగు; శాంతులు గ్రమ్మకొనం గెలుగు. మహాత్ములు రాజ్యభోగ వైభవములు బ్రహ్మతాపసములు! మా రాజ్యమున బ్రహ్మము నీ గురువు; బ్రహ్మమునే దేవత; బ్రహ్మమునే యభిసేకార్థి ప్రియంబునకు. ఓ భగవాన్మా! మీ యధీనులగు భగవానుని సందర్శించు నచ్చితరా? మీ స్వగియ మహారాజు కంజలిసుటిగించి ప్రొక్కుచున్నాము.

కుచేలుడు

ఓ. పుణ్యస్మృతంబా!

గీ. కారిపాపివ్యవసము, కారిభజన
కారిపండునార్యవత్, కారిబావు
ఎంతపుణ్యమచేసి సాధించినా
మీకు మీర లేసాటి ముగ్ధకములను.

౧ ద్వారపాలకుడు

భూసురోక్తిమా, మీజన్మస్థానమేది?

కుచేలుడు

అవంతీనగరము.

మీకు మేలైన సువాసనగల అత్తకు కావలెనా?

అత్తలైన అత్తకులకు రాజని పిలువబడు ఆటోమోటివ్ బహార్స్ ను ప్రయోగించుడు

కొన్ని ఫలములు మీ పేరుమాటున చూపబడినవి. యింపకు, పుష్పములగునాన సువాసన నీ ముట్ట పుట్టాపించును. ఇంతటికి పుష్పము, మనోహరమైనవానను నీవు బహుళాకాశం యిదిర అత్తకులలో పొందజాలవు.

ఆటోమోటివ్ బహార్స్ అను పేరును యిప్పుడు ప్రాచీనమనన తెచ్చికొనుదు. దానిని ఒక మాగుపయోగించుదు. దాని నానో వాడమైన, కాశ్యపి పైన సువాసనవినియ్యును నీవు చేయుచువు.

1	కొమ్మ	బుడ్డి	తెల	రు.	2-0-0
1	"	"	"	రు.	1-4-0
1	ద్రాక్ష	"	"	రు.	0-12-0
	మాదిరిపీస	"	"	రు.	0-2-0
	సువాసనగలకార్డులు			రు.	0-1-0

వి. పి. చార్జీలు ప్రత్యేకము

కొనువపుడు నీవు చేసి 'ఆటోమోటివ్ బహార్స్' అను పేరున బాగ్రుత్తగా పరిశీలించి కొనుదు. అన్ని చార్జీలు అన్యుబహు. సోద పేజిట్లు:—

అంగ్లో యిండియన్ డ్రగ్స్ అండు కెమికల్ కంపెనీ, 285, బహ్మమునీసు బజారు, బొంబాయి.

నొప్పులుగాని, తీపులుగాని, ఏవైననుసరియే తొలగింపవచ్చును

మీరు ఏల నొప్పులనలపి బాగుపడవలెను. ఆ నొప్పులు తలయందైనవనరే, కంఠమున యితరచోట్ల నడుగునో, నడుమునో, వాయువునొప్పులు, పడిశిము, నొండు రాపిడి, కాళ్లనొప్పులు, కీళ్లనొప్పులు, నాడినొప్పులు, బియ్యనొప్పులు, ముసలిని నొప్పులైనను పరియే, తప్పక త్వరలో

‘ఆటోమోటివ్ సైప్రెక్ సాల్ట్స్’

అనుచునిచే వచ్చుచున్నను. ఇది పుష్కలంతిర మన అంజనము కాదు. ఇది చాలా మేలివ తలెను. ఇది చాలా విలువగల ఓషధులచే తయారుచేయబడినది. నీవీచే నొప్పులు మొదల లంబహాయి తిత్తి దామే నీవు ఆనొప్పియొక్క బాధనుండి నోడవించును. నీలకులేలు దీనివల్ల లాభపడిరి.

తెల బుడ్డి 1 కి రు. 1-0-0.

వి. పి. చార్జీలు ప్రత్యేకము.

ఈ అల్కిర్ను తయారు బాధనివారికి ఫలమును కనుగొనుటకు యీ క్రింద పేర్కొనిన అంగడినుండి 2 అణ. లకు క్యాంపెలువచ్చి తెప్పించుకొనవచ్చును.

మొన్నర్సు:—వి. పి. పార్క్, 258, చైనాబజారు, మద్రాసు

సోద పేజిట్లు:—అంగ్లో యిండియన్ డ్రగ్స్ అండు కెమికల్ కంపెనీ,

285, బహ్మమునీసుబజారు, బొంబాయి.

ఏల మీరు కామినియాత్రైలమునుమాత్ర మే చాడవలెను ?

(రిజిస్టరు చేయబడినది)

ఎదుకనగా :

కామినియాత్రైలము వెంట్రుకలను చాలాభక్తకరమైనది

కామినియాత్రైలము వెంట్రుకలు పోషింపుటను ఆవును.

కామినియాత్రైలము వెంట్రుకలు పొడవుగాను, నగ్గయు
గాను కాంతిగాను పెరుగుటకు
తోడ్పడును.

కామినియాత్రైలము గుణములత్రైలము మాత్రమే కాదు.
అయితే వెంట్రుకలు పెరుగుటకు
కావలసిన దీక్షలు ఇందులో
గలవు.

కామినియాత్రైలము పుష్టికు ఎల్లప్పుడూను గలిగించి మే
దమకు విక్రాంతి నిచ్చును.

చదువుడు,

ఆలోచింపుడు,

ఆస్తియును పెంపుడు.

కలకత్తాలోనున్న ఫార్వర్డుపత్రిక తెలిపినది:—“ఆంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్ అండ్ కెమికల్ కంపెనీవారిచే
పంపబడిన ఆత్రైలులు, వాసన త్రైలములు విభజింపబడి, పరీక్ష చేయబడుటవలన అందులో హానికరమైన నిమ్మలూ
లేదని రుజువుపరచబడినది. కామినియా వాసన త్రైలమునందు మనోహరమైన ఆత్రైలు చేర్చబడినది. ఏలందుకు
చిలువను గలిగించును.”

సి. యం. ఆర్. కార్వెల్లా, ఎస్. ఏ. పబ్లిషర్లు, పెర్రా ద్వీపమునండి ప్రకాశనము:— “కామినియా త్రైలము
విక్కిలి మంచిచునియు, శిష్టతగమైనదని నిష్పంజీవాముగా కనుగొంటిని. ప్రత్యేకిముగా మిందుకు, పుష్టికు
త్యైలలో గుణమును గలిగించును. ప్రస్తుతము వాడుచున్న వా గోలకంబరికిని దీనిని తిహ్నముచేతిని.”

బుడ్డి 1 కి ధర రూ. 1-0-0

వి. పి. ఖర్చులు రూ. 0-6-0

బుడ్డు 3 కి ధర రూ. 2-10-0

,, ,, ,, 0-12-0

హెచ్చరిక:—ప్రతిపట్టణమునందును, గ్రామమునందును యున్న ముద్రపత్రికమైన గుకాలములందు కామి
నియాత్రైలము విక్రయించబడుచున్నది. మీరు అదుగునట్టి గుకాలమునందు దొరకనిచో అతనిచేరును మాకు
తెలుపుచూ, ఆర్డరును మాకు చేరుగా పంపుచు కొంచెరు వర్తకులు ఎక్కువభాగమునకై ఆకాపడి చేరులేని
వర్తకుగుఱుకులు గలవి, తక్కువవకముని “శ్రీష్టమైనదని” తెలుపుచురు. గనుక అట్టి తంత్రములను నమ్మి మోస
పోకుడు. ఎల్లప్పుడూను కామినియాత్రైలమునే పట్టపట్టి తెచ్చించి వాడుకు. ఇతరమైనవాటిని తెప్పించనద్దు.

ఆంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్ అండ్ కెమికల్ కంపెనీ.

285, జమ్నామనీదు, బాంబాయి.

[illegible]

1997

$$k_1 \frac{dC_1}{dt} = -k_2 C_1 \quad (1)$$

Figure 1. The effect of the concentration of the *Agaricus bisporus* spores on the growth of *Agaricus bisporus* on the substrate.

1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678, 26

... ..

$$\frac{\partial \mathcal{L}}{\partial \mathbf{w}_i} = \frac{\partial \mathcal{L}}{\partial \mathbf{w}_i} \bigg|_{\mathbf{w}_i = \mathbf{w}_i^*} + \frac{\partial \mathcal{L}}{\partial \mathbf{w}_i} \bigg|_{\mathbf{w}_i = \mathbf{w}_i^*} \frac{\partial \mathbf{w}_i^*}{\partial \mathbf{w}_i} + \frac{\partial \mathcal{L}}{\partial \mathbf{w}_i} \bigg|_{\mathbf{w}_i = \mathbf{w}_i^*} \frac{\partial \mathbf{w}_i^*}{\partial \mathbf{w}_i} \frac{\partial \mathbf{w}_i^*}{\partial \mathbf{w}_i} + \dots$$
[illegible][illegible]

"So, I'm a little bit of a mess."

1. *Staphylococcus aureus* (ATCC 12228) was grown in tryptic soy broth (TSB) (Difco) at 37°C. Cells were harvested at mid-log phase (OD₆₀₀ = 0.5) and washed with phosphate-buffered saline (PBS) (pH 7.4). Cells were then resuspended in PBS and sonicated using a Branson 250 sonifier (Branson Ultrasonics, Danbury, CT) for 10 min. The cell suspension was centrifuged at 14,000g for 10 min, and the supernatant was transferred to a clean vial. The cell debris was resuspended in PBS and sonicated again for 10 min. The supernatant was again transferred to a clean vial, and the process was repeated until the cell debris was completely resuspended. The final supernatant was then filtered through a 0.22-μm filter (Millipore, Billerica, MA) to remove any remaining cell debris.

...and the

డాక్టర్ సన్ యాట్ సేనుగారి జాతీయపునర్నిర్మాణవిధానము

ప్రతివాడి భయంకితం చంగాచార్యులుగారు

ఆశ్చర్యం యిరువదియేడు కార్యక్రమములును నానావిధముల జాతీయపునర్నిర్మాణము గావించుటకై డాక్టరు సన్ యాట్ సేనుగారు కాంటన్ ప్రభుత్వమున కన్యకాపాత్ర నుంపెనప్పుడు, వారిచే విగ్లాదింపబడినది.

డాక్టరు సన్ యాట్ సేను తన జీవితసర్వస్వమును ధీమాకార్యముక దేశమంత పాదములకడ వర్పించుకొన గల్గిన ప్రాణముతో వ్రాశెను. ఇరువదియేడు యింపకమును కే యాదేశముల వ్యాప్తియందు పునఃసంస్కరణము ప్రచారకాండవిని మొదలైనది.

ఇంక వాస్తవ్యయమునకు విశ్రాంతి యొక్క పిదప వీవాదేశమున నింగ్లీషువారు, అమెరికనులు మున్నగు విదేశీయుల ప్రాబల్య ముగ్గక నిలువొందునది. వీవాదేశపు రాజకీయములోనివాదే, యువలో యువగు సంహాసనమున నూర్చుండుట సాంఘికతాముకముగ చెప్పుచునేయున్నను, నిజముగ బరిపాలనాధికారమంతయు విదేశీయులకు ననుభవముననే యున్నది. క్రమముగ వీవాదేశపు పౌరజ్యమునంతయు సంకేతించుచున్నది. సన్ యాట్ సేను కీయవష దుర్భర మయ్యెను

సామర్యము సంకేతంపడేయు పట్టు? పట్ల విధియు జాతీయపునర్నిర్మాణము పగనాశియముగ గల ప్రజాప్రభుత్వమును నిలబెట్టి, తనూర్జుమన స్వాధీనతలకు విదేశీయుల బదుధికారమునకు లోబడియున్న ప్రభుత్వము వదుగంట జేయువలయునని సన్ యాట్ సేను ఉద్దేశించెను. అటుపై డిసెంబరు 19 వ యేడు మొదలొక్కరి విరంజితముగ వలెదు తన గూఢాశియమును సగలము గావించుకొనుటకై ప్రయత్నించుట గావించుచునే యుండెను. సెనెచు 1922 సం. న కెడెనెగక నిర్ణయముగ వి విర్నియకొనుచున్న పరిచయ పగంపరలే మార్గచక్రములుగ గలిగిన మాధ

గును తన గూఢాశియమునకు వీవాదేశము సంకేతంపడెనట్లొక పగలింను.

సన్ యాట్ సేను కాంటన్ సంగరమును ముట్టరించి యందు తన ప్రజాప్రభుత్వమును నిలబెట్టెను. తిత్తాంకములను తిరుగుకొంటుదారుల నణచివైచెను. తన ప్రయత్నముల ప్రాణంభయముతో సన్ యాట్ సేను యందు యింక రవు ఖండిమున సంచార మొనర్చుచున్న కాలమున పాన్ మిన్ సిదాంతి గూఢాశి ప్రజాప్రభుత్వ స్థాపనము గనిపెట్టెను. తిది సమనంతమున నుత్తర-వాదేశమున ప్రజాప్రభుత్వవిధానము కేగిందెను.

సన్ యాట్ సేను తన గూఢాశియము ప్రాగ్గముగ ఫలింపమండగనే యరుందియవయేట—1928 సం.న— సీలోకమును విడిచిపొయెను. తన మనోగృహ మోక్షునకలవ్వగదా! డాక్టరు సన్ యాట్ సేను పాపించినయాప్రజాప్రభుత్వమే చేసిన వీవాదేశమున విద్వంధంబు సంప్రాగ్గ పౌరజ్యము నింపుచున్నది. వీవాదేశపు సాంఘికము స్థిరముగ వంకరించి పోవుచున్నది.

కార్యక్రమములు

పాన్ మిన్ సిదాంతము ననుసరించియు, ప్రభుత్వములో విరుప్రశ్నోక్తముగ నెవ్వరినొకముగైం కాని యంపెను ముదన్న పద్ధతిని బట్టియు ప్రజాప్రభుత్వమునాగు వీవాదేశములో జాతీయ పునర్నిర్మాణము గావించెనరు.

పాన్ మిన్ సిదాంతము, ప్రజాప్రభుత్వము అయి పదిములనుకూర్చి పేరును వ్యాఖ్యమును యింపబడి యున్నది. జాతీయ పునర్నిర్మాణము అనగా ధనము శక్తివాల్తులచేతను, ప్రజలలో వ్యాపించిన యితరదురాచారములచేతను, బహుళ శక్తివాల్తుల చేతను, ప్రజలనింపమునకు

నిలచియున్నది. ఇట్టిలోపమున కివకాశము లేకుండునట్లు చేసి, ప్రజలయిష్టము ననుసరించి ప్రభుత్వపులుకొరకు నడిచుకొనియే తీగవలయును, లేకున్న ఎధికసంఖ్యాకులకు ప్రజలు కోరికపై నాకు తప్పక రక్షణగా పోషణలయును అనుటయే. పైన తెల్పిన వాల్టెనహేమీ వర్ణము.]

౪

మూడవది ప్రజలలోనిసంఘములకు సంబంధించిన సహజ్య. దేశములో నెలకొనియున్న సంఘములవారికి ప్రభుత్వము సాయపడి వారిని తిమ్మ దాము పరిపాలించు కొనుటకును సమర్థులచేయుటకు దాము సహించుకొనుటకును నవకాలగా చేయును. వీనాదేశముపై విశోధము గలిగియుండు దేశములకు వీనాదేశమున ఇట్టి సాకశ్యములను గలుగజేయుటచే నిర్భుత్వమునాకు చేయుదురు. వీనాదేశము ఇతరజాతులతో సమానముగ నుండునట్లు చేయుటచే యింతయును విశేషములతో గానింపబడిన రాక్షసామాలో తగువిధమున సవరణ కావింపబడును.

౫

జాతీయపుస్తకీర్వాణ కార్యక్రమమునకు మూడు పట్లు: (1) ప్రభుత్వప్రభుత్వకాలము (The Period of Military Government); (2) ప్రబోధక ప్రభుత్వకాలము (The Period of Educative Government); (3) కానిస్టాంట ప్రభుత్వకాలము (The Period of Constitutional Government.)

[వీనిలో మొదటిదాని కథము: ప్రజల నందరూ ఒక్కప్రభుత్వముక్రిందకి దీక్షింపించుటయే అనవలయు వచ్చినప్పుడు ప్రభుత్వము నుపయోగించుట. రెండవదాని యక్షేప్రాయము: ప్రజలకు ప్రభుత్వమునకు నుండే విలక్షిత పరిస్థితులందులకు నుండియు, వాత్సల్యములను నుండియు బోధనము విధించుటను, క్రమముగ ప్రజలకు ప్రభుత్వములో కాలానుగుణ్యము చేయు ప్రజలవర్ణములోనికి తప్పకొనుటయే చేసి, వారిని స్వతంత్ర పాలనమునకు సంసిద్ధులచేయుట. మూడవదాని భావము:

ఇట్లు ప్రజల నందరూ క్రమముగ చోక్కప్రభుత్వము క్రిందకి దీక్షింపించుచు, ఆప్రభుత్వము నడుచుటకు దగినాసనములను, పద్ధతులను ఏర్పాటుచేసి, ప్రజలయిష్టము ననుసరించి పరిపాలనము నడుపుట. ఈవిధానమునందు గ్రహక్రమముగ పట్టునులులో నుండువలయునో యీక్రింద విశేషముగ వర్ణింపబడినది.]

౬

ప్రైవికప్రభుత్వ కాలములో సాధనములన్నియు ప్రైవికప్రభుత్వము యొక్క ప్రభుత్వకారముక్రింద నుండువచ్చును. దేశములోని తిరుగుబాటులను అణగక్రొక్కటచే ప్రభుత్వము తన ప్రైవికతే ముపయోగించును. దీనితోపాటుగ ప్రజలందఱును భుజుకు ఒకేయధికారముక్రిందకి నచ్చుటకు తగుచూపును సంఘములో గలుగజేయుటకు ప్రజలలో ప్రబోధము కలుగజేయుటను.

[అనగా, ప్రజలు తమకు స్వాధీనము కానప్పుడు ప్రభుత్వమునాకు తమ ప్రైవికబలమును ప్రయోగించి నిగ్గుమున ప్రజలను బోధించుకొందురు. ప్రజలకు తెలుసుకొనియేములను, ఆదర్శములను బోధించి, స్వాధీనపరచుకొనుటకుమందు ప్రయత్నించెదడు. ఇట్లు తమబోధనలకు లొంగకప్పుడు ప్రైవికబలమును ప్రయోగించుటకు ప్రభుత్వమునాకు వచ్చునుగని దీనియక్షేప్రాయము.]

౭

ఇట్టి రాష్ట్రములునను సంత్రాగ్తముగ ప్రైవికాధికారముక్రిందకి దీక్షింపబడును ప్రైవికప్రభుత్వకాల మయి వచ్చినప్పుడు, అటుపై ప్రబోధకప్రభుత్వకాల మారంభించును.

[దేశము కొన్ని రాష్ట్రములుగాను, ఒక్కొక్క రాష్ట్రము కొన్ని జిల్లాలుగాను విభజింపబడును. ప్రైవియములునుబట్టి, ఒక జిల్లాలో విధింపబడినపద్ధతి మొట్టమొదటనే దేశమందంతయు ప్రవేశింపబడినది యెందునలయును. ముం నేనియే మొత్తరాష్ట్రమును దీక్షింపి ప్రబోధకప్రభుత్వము దానిలోనిజిల్లలు నన్నిటిని సంత్రాగ్తముగ విశేషరూపానును.]

5

ప్రభుత్వ ప్రభుత్వకాలమునా ప్రభుత్వమునాగు
ప్రజలను స్వప్రసాదము సంస్థలనుగా కీర్తులు
నాదిలో ప్రభుత్వము గలిగియుండుట అర్హత వచ్చునా
లను ప్రతిజ్ఞలలోనికిని బంపుదురు.

[శ్రీచారము ప్రతిష్ఠానానికిని బోయి, స్వప
 రిపాలనముయొక్క ఫలములను గురించియు, పదమూలను
 గురించినయు పజులను బోధించుట.]

ఒక జిల్లా యొక్క నిలబడిన మును గలిగియున్న
 మృదే నిర్మలముగ న్న పశువులమును తొందరపడి
 చెప్పచ్చును. అంతయు లీట; జిల్లా ముందున్న జనా
 భార్య తీసికొన బడవలయును. భూముల కొల
 లేలు నిర్మయింపబడవలయును. ప్రజలలో కాంగిరి పాపా
 దులై పాపమువలన దేవతలను నను. గూడారీలు
 జిల్లాయందంతయు గిర్రింపబడవలయును. ప్రజలలో గెలు
 నాలుగుసూక్ష్మమును అనుభవముతోనికి చెచ్చుకొనుటను
 గుండుగుముండును. జిల్లాను పరిపాలించు నోకము
 కిరారి నున్న నులుకను, జిల్లాలో ప్రభుత్వమును
 నిర్మయించు ప్రతినిధుల నున్న కొలుకును ప్రజలు గెల
 వారి యుండవలయును.

ప్రతినిధులనుగా ప్రజలపట్లయిన వాటియొక్కను విను
పరించి వాటివలనము నన్నును ప్రభుత్వమునకు పలక
లాసంగు వారు ప్రజలచే నన్ని కొరబడినవారే ప్రజాశ్రీ
ప్రాయమును విని ప్రభుత్వమునకు దొలపగలరు. ప్రజలచే
నన్ని కొరబడినవారు కాక ప్రభుత్వముచే నియమింపబడి
నవారుగూడ నిడు విషయమున కొన్ని విషయముల ప్రతి
నిధులుగ నుండుట మనము చూచుచున్నాము. వారు
నిజమున ప్రజాశ్రీప్రాయమును దొలపకలరు. ఇవచే
యొన్ని కలముక్క యశ్రీప్రాయము. అందులకే ప్రభుత్వ
మువాని నావిశేషములపరచి - అనగా వారు ప్రశ్నక
ముగా కొంతరిని నియమించుపరచి - యందలికపరచు
నని విషయముగా రాజకీయ నాయకు లుచూచుచున్నారు.]

三

సంపూర్ణ స్వపరిపాలనము గలిగినట్లు లోని ప్ర
జలు కైవ 3 వ శీరాలో తెలుపుచిన వ్యాపకము-
లను గలిగియుండువలయును.

90

స్వపరిపాలనమునకు తయారగుచున్న జిల్లాలలోని
భూములన్నిటికిని విలువ ముందుగా నిర్ణయింపబడెను.
యును. ఈ విధమున భూములముందు ప్రభుత్వ
మునాదీకి చెల్లవలయును. అప్పుడు ప్రభుత్వమువారు
పన్నులను విధించుటకాని, యింకా మేన నామక
యింపబడిన విధమున విధించి నట్టి గొప్పగురులన్నింటికి
భూములను కొనుటకాని చేయుదురు. రెజిస్ట్రేషన్
అయిపోయిన గురువారి జమీన్ కర్తవ్యములే.
(Political Stability)గాని, సంఘముయొక్క అభివృద్ధి
చేత (Social Progress) గాని భూముల విలువ పెరుగ
వచ్చును. ఇట్లు పరిపాలనయందున్న భూములము
పై గల ప్రజలకలనమును కలుగజే కొని భూము
లముందు యొక్కయు ప్రత్యేకముగ వాతావరణమును
కూడెను.

[రాజీయశీర్షములనగా, పరిపాలన పద్ధతులలో
గాని, దేశమున బ్రతికించునట్లు కాని పద్ధతుల
ద్వయము కలగవలయు. సభ్యములనుకూడా అభివృద్ధిచేసి
జనసంఖ్య పెంచుచు, విద్య, వ్యవసాయమును నిజమైన విద్య
లాంచుచు, కౌశలములను బట్టి సభ్యములను పరిశి
ష్టము భూమిభాగములను వాటిని పరిరక్షించు ప్రయత్నములను
అర్జునతో ప్రారంభముచేయుచు, సభ్యులను పరిరక్షించు
సభ్యముల నమ్మియు, ప్రయత్నమున సాధించుట నమ్మించు
ధనవంతులను కాంచుచున్న యాజీవీ దేశమున సభ్యుల
గతినిపరచుచు, ఇట్లు వ్యాప్తపర్యాయమున సభ్యులను
దేశమున దేశమున పరిశిష్టములను ప్రభుత్వమునాకు
విశేషముగాని సభ్యులను ప్రజలందఱకును విశే
షములను కల్పించుట వినియోగించుట, ఇందుచే దేశ
మును శ్రమపై పేదవాండ్రకు గూడ అభయము కలుగ
జేయుటచే, యాజీయములయొక్క ముగ్ధతము.]

౧౧

ఈ క్రింద గూడాయములన్నియు సానికప్రభుత్వ
 కును, అలాగే సానికప్రభుత్వమునకు-జెందును: (సానిక,
 ప్రధానప్రభుత్వములను గలించి ౧౨వ శీకాలో వివరింప
 బడును.) భూములపై ఏటల వచ్చు పన్ను, పెరిగిన
 భూములవిలువ, సాగ్గడవికములను భూముల (public
 lands గనులు, కొంకలు, అడవులు, నదులు) ఆదా
 యము. ఇట్టి గూడాయము కాలవ్యాపకము, నిగుజీపి
 యను, కనవుచే బాధపడుచుండిన కలించుబారలను, ప్రజ
 ల కీలములపై ఈ గూడాయములను సాగ్గడవిక సం
 స్థల (public institutions), కేంద్రముచేయుట కొగ
 ళను వివరియొగింపబడును.

సాగ్గడవికములను భూములు: అనగా ప్రత్యేక
 ముగా ఏర్పడియున్నవి. అవి సాగ్గడవిక ప్రకృ
 తి: ఇది సాగ్గడవికములను కలములు కొన్ని యుండును.
 అవి కొండలు, అడవులు, గనులు, నదులు మున్నగునవి.
 వాని సుపయోగించుకొను పధికారము జిల్లామొత్తముపై
 కలవల కలగకును. అందుచే నిది సాగ్గడవిక
 ములను భూములు అనబడును. ఇట్టి భూములవిలువయును
 ప్రభుత్వమునా కేమియు తీర్కగ్గము కలగజేయిన
 దున, ప్రజలలో బులంకులై వచ్చును వానిని తమ
 సంతకును వాస్తవిక జీవితాని, యితరులకు వానిపైగల
 యధికారము కలగింపుట, వానిపై వచ్చుచున్నదాయము
 దాయ వ్యవస్థకు ననుభవించుటకు బ్రయత్నింప
 వచ్చును. కావున నట్టిదాని కలకాళము లేకుండ ప్రభుత్వ
 మునాది వానిని పరిపాలించును. ఇట్లు మొత్తముపై
 గల ప్రజలందరికీకమునకు ఇట్లు మొత్తముపై
 పనులువారు ప్రభుత్వమునా కనుటచే ఇట్లు మొత్తముపై
 గల ప్రజలందరినకు జెందువాస్తవిక సాగ్గడవికములను
 కను ప్రభుత్వమునాది కధికారము కలదు. సాగ్గడవిక
 సంస్థలు అనగా మొత్తముపై ప్రజలకందరకును ఉప
 యోగపడు ఏర్పాటులు: విద్యాలయములు, ఆసుప
 త్రులు, పుత్రములు మొదలయినవి. ఇట్లు మొత్తముగ
 ప్రజలకందరకును జెందు అట్టివెచ్చు ఆదాయము
 మొత్తముగా ప్రజలకందరకును ఉపయోగపడు కార్య

ములయందే వివరియొగింప బడుచున్నది కాని ప్రత్యేక
 ముగా ఏర్పడినవి చెందునావిను. ప్రభుత్వమువారు వచ్చు
 వచ్చుసంతకులను నిమిత్తము ఇట్టి గూడాయము వివరియొ
 గింపబడును. ఇవి ఏర్పడినవియును ములములకు-యగును.]

౧౨

ప్రకృతిసంపదలను ఉపయోగములోనికి తెచ్చు
 బడును, వానియితములను గొప్పగొప్ప మేగ్నాలులను
 జేయుటయు ప్రత్యేకవ్యవస్థల సాగ్గడవికమునకు అసాగ్గడ
 వికములపై వచ్చుచున్న కాలవినవ్వవచ్చును అట్టిపనులను
 ప్రధానప్రభుత్వమువారు వాయునుసంపదరు. ఇట్టి
 ప్రభుత్వములను వచ్చుచున్నదాయమును సానికప్రభుత్వ
 మువారు (Local Government), ప్రధానప్రభుత్వ
 మువారు (Central Government) సమయముగ
 బంతుకొందురు.

[ప్రకృతిసంపద లనగా గనులు, నదులు మున్నగు
 నవి. సానికప్రభుత్వము అనగా సానికప్రత్యేకసానికమునకు
 జెందినప్రభుత్వము అనగా. అందుచే సానికమునకు
 సానికప్రభుత్వము అనుమాటకు ఇట్లు ప్రభుత్వము అని
 యనదు. అట్టి కేళిముంతును బరిపాలించు ప్రభుత్వము
 ప్రధానప్రభుత్వము. ప్రధానప్రభుత్వము కేళిము మొత్త
 ముపై అట్టి కేళిములను పంపించుగ సంబంధించుచుండు
 వ్యవహారములను కలగజేయుచుండును. సానికప్రభుత్వము
 ప్రత్యేకముగ వివరించుచున్న వ్యవహారములను అనగా
 ప్రత్యేకముగ వివరించుచున్న వ్యవహారములను సంబం
 ధించి వ్యవహారములను పరిపాలించుచుండు. ఉదాహర
 ణముగ వివరించుచున్న సానికవ్యవహారములను
 అను కేంద్రములను జీవితావస్థలు: ఇవి గ్రామపంచా
 యతీలు, మునిపాలితులు, తాలూకావ్యవహారములు, జిల్లా
 ర్థములు. గ్రామపంచాయతీ ఆగ్రామమునకు సంబంధించిన
 తిచ్చుకు విచ్చు, అకొగ్గము, పారిశుధ్యము, రాకపోకల
 మొదలైన వ్యవహారములను నిర్వహించుచుం
 డును. అట్లుమొదటివి వివరించుచున్న ప్రత్యేకముగా
 సంబంధించి వ్యవహారమును వివరించు గుండును. తా
 లూకావ్యవహారములను జిల్లాలో

తన జిల్లాస్థానహోదాయమును నిర్వహించుచుండును. ఈరక
ఉదాహరణములకై మన శాసనసభలోని సానికప్రభుత్వపరిపాలన
సంస్థలను చూపితిని. అంతేకాని మనయీశాసనసభలోని
పైన యధికారము గలిగియున్నవని కాదు. మన శాసనసభ
లోని యీశాసనసభల నేతలకాయ సంస్థలని యెట్లుగను
గలిగినయిందోమే.]

౧౩

[ప్రతిజిల్లాస్థానమున తనయీశాసనసభలనుండి నూటికి
పదికి తక్కువకొకరైనవనియు, ఏమిటి తక్కువ కావలయును గల
సామ్యముతో ప్రధానప్రభుత్వమునకు తప్పక సాయపడి
వలయును. సరియైన తక్కువ తోటలు బ్రజలయొక్క
ప్రతినిధులచే నిర్ణయింపబడును.

[ప్రతినిధులన నేరూ ౧౩వ శేరాలలో వివరింప
బడినది.]

౧౪

సానికప్రభుత్వము సామంతులచే విధుకాంతి ప్రతి
జిల్లాస్థానమున ప్రతినిధులతో బాట్లాని ప్రధానప్రభుత్వ
మునకు సాయపడుటకై యొకప్రతినిధి నెన్నుకొని
వలయును.

౧౫

ప్రభుత్వములో పదవులను గోరి వియ్యకారు.
ప్రభుత్వముచే నియమింపబడు పదవులకైనను సరే, ప్రజ
లచే నెన్నుకొనివలను పదవులకైనను సరే, సానికప్రభుత్వ
మునకు వని సరే, ప్రధానప్రభుత్వమునకు నుసరే. ప్రధా
నప్రభుత్వమునకు నిర్ణయించిన యర్హతలు (qualifi-
cations) గలిగి గుండువలయును.

౧౬

ఒక రాష్ట్రము (Province)లోని జిల్లాస్థానము
స్వపరిపాలనమును జూడినప్పుడు ఆ రాష్ట్రము కావల
సూలకప్రభుత్వకాలమును బ్రవేశించుచున్నది. ప్రతినిధి
సభ రాష్ట్రముయొక్క స్వపరిపాలనము నియమించుటకై
యొక యధికారి నెన్నుకొనును. ప్రభుత్వములోని జాతి

యధికారులకు సంబంధించినవివరములు రాష్ట్రప్రభుత్వము
ప్రధానప్రభుత్వముయొక్క యాజ్ఞల ననుసరించును.

[రాష్ట్రము, స్వపరిపాలనము జూడుట, కావల
సూలకప్రభుత్వము, అను మాటలు వరుసగా 7, 8, 9
శేరాలలో వివరింపబడినవి. రాష్ట్రప్రభుత్వము అనగా,
ప్రత్యేకముగా ఒక రాష్ట్రముయొక్క పరిపాలనమును
నియంత్రించు ప్రభుత్వము. జాతీయ ప్రభుత్వము అనగా, జాతీయ
స్థాయిని నేతలుగల ప్రభుత్వము. ప్రభుత్వము సంబంధించిన
సమస్యలని యగ్ధము ఇట్లు జాతీయ స్థాయిని సంబం
ధించిన సమస్యలను నిర్వహించుటలో రాష్ట్రప్రభు
త్వము వినియోగిస్తున్నప్పుడు ప్రతి ఒక్కరూ గలుగునట్లు
మామూలినక ఇతర రాష్ట్రములకు చేసిగలిగి దనయాల
మున వత్తుము రాకుండి, ప్రధానప్రభుత్వము చేసినవిని
మున వ్యతిరేకము ననుసరించునని యర్హతయారు.
రాష్ట్రము ప్రధానప్రభుత్వములకు గలసంబంధము మూడు
వార్డుశేరాలలో వివరింపబడును.]

౧౭

ఈ కాలములో పరిపాలనాధికారులు రాష్ట్ర
ప్రధానప్రభుత్వములకు చెందిరిగి న సమానముగ
విధించి యొసంగ బడినవి. జాతీయ స్థాయిని సంబంధించిన
పరిపాలనసమస్యలన్నియు (administrative
problems) ప్రధానప్రభుత్వమునకు విశేషరహస్యమును,
అయిన రాష్ట్రములకు ప్రత్యేకముగ సంబంధించిన వ్యవ
హారము లన్నియు రాష్ట్రప్రభుత్వముకై నందును.
ప్రత్యేకముగ సంయోజనపద్ధతి (Centralisation
కాని, ప్రత్యేకముగ విభజనపద్ధతి (De-centra-
lisation) కాని యవలంబింపబడును.

[సంయోజనము అనగా దేశముయొక్క పరిపాలన

పదములన్నిటిని నూనెయొక్క ప్రధానప్రభుత్వముచేతి
లోనే యుంచుట, ఇట్లు చేయుటలన ప్రధానప్రభుత్వ
మునకు భార పెట్టుచున్నది. అంతేకాక, ఒక రాష్ట్రము
యొక్క ప్రత్యేక విధిగముల ననుసరించి నూ రాష్ట్రముతో
రకీ ప్రత్యేకముగ జక్కనిట్లువినివ వ్యవహారముల నేతము

అందును, అట్టి నానిని నిర్వహించుటకు, నిపుడును విడువ
కుండ రాష్ట్రములోని ప్రభుత్వము గనిపెట్టుచుండునట్లు
బలపరచి, రాష్ట్రప్రభుత్వము పరిచయండును. ప్రధానప్రభు
త్వము పరిచయండును, ఒక రాష్ట్రముయొక్క ప్రభుత్వ
కపరిచయండును గనిపెట్టుచుండుటకు దానికి తీరుబడియుండ
దు. అందుచే సంబంధపరచుకొనుటను, ఇంక, ఇదియది య
ని భేదము లేకుండ నన్ని ప్రభుత్వముల రాష్ట్రప్రభుత్వముల
కప్పించివేయుట విధిజననకరము. ఆపైటికి ప్రధానప్రభు
త్వముయొక్క అక్కడయే లేదు. ఒక్కొక్క రాష్ట్ర
మును విభజించుటే మామొగిని ఇతర రాష్ట్రముల
కన్యాయము గలుగజేయుట కవకాశమున్నది. అందుచే
సంపూర్ణమును విధిజనపరచియు బనికిరాదు. కావున
దేనివిధింపబడినది, రాష్ట్రప్రధాన ప్రభుత్వములను
కంటికిని పరిపాలనమున్నటు సమానముగ బంచినట్లును
యేయును నుండునది నిర్ణయింపబడినది. ఉదాహరణము
నల్లమనకేరములోని ప్రధాన రాష్ట్ర ప్రభుత్వములను
నిర్వహించుటను, పోర్టులపైయును మున్నగు కిక్కుర
నును సంబంధించిన వ్యవహారములు ప్రధానప్రభుత్వము
ప్రభుత్వ ప్రధాన ప్రభుత్వము కంటికిని మున్నది. విద్య
యెరులనది, ప్రభుత్వముగ నాచు రాష్ట్రములను సంబం
ధించినవలెనున్నది, రాష్ట్రప్రభుత్వములచేయుటలో నున్నది.]

౧౮

జిల్లా స్వపరిపాలనమునకు పరిమాణము (unit)గా
నుండవలయును రాష్ట్రప్రభుత్వము జిల్లా ప్రధానప్రభు
త్వములను కంటికిని మున్నగు ముగి కంటికిని బడియ
ముగ పరస్పరపరచయమును సమహర్ష్యుచుండును.

[పరిమాణము అనగా కొలత. స్వపరిపాలనమునకు
పరిమాణము అనగా స్వపరిపాలనము నన్నిటనుండి గూ
లంబింపబడుచున్నది ఆచునదిపట్టు. మనదేశములో
గ్రామము పరిమాణము. గ్రామపంచాయతీయొక్క యే
రాష్ట్రములో నన్న మిదియే. ఇచ్చట జిల్లా పరిమాణము. జిల్లా
ప్రభుత్వము మొదటి మెట్టు, ప్రధానప్రభుత్వము పై మెట్టు,
రాష్ట్రప్రభుత్వము కంటికిని మున్నగు ముగి, ప్రధా
నప్రభుత్వము పరిపాలించిడి జిల్లము మొదటి ముగి కంటికిని

సంబంధించిన సమస్యలలో, రచనలలో కన్ను కెరిసి ఇతర
రాష్ట్రములలోని జిల్లాలలో పాటు సమానమును వ్యాయ
మును గలుగజేయుదు, ప్రధానప్రభుత్వమునకు రచనల
లు సాయపడవలసికరదని దివ్యమండ జూచుదు, రెండు
ప్రభుత్వములలోను సమానమును సంబంధమును గలిగి
యుండి, ఇటు వ్యవస్థపాకర్వములను, అటు జాతీయతా
భావమును వృద్ధి పొందించునదిగ నుండవలయునని పైనియ
మముయొక్క యుద్దేశము.]

౧౯

కాననమాలక ప్రభుత్వకాలమున ప్రధానప్రభు
త్వము తాను చక్క జెట్టులనైన ముగి కార్వముల
కొరకును చక్క ప్రభుత్వమునైన కాఖలను గలిగియుండ
చుండును. (1) పరిపాలన పద్ధతులను అటు లో
జెట్టునది (కాన్వెన్షన్లకాఖల); (2) పరిపాలనపద్ధతు
లను నిర్ణయించునది; (3) ప్రజల సేవములను విచా
రించి వ్యాయము గలుగజేయునది; (4) నిలిచి పరీక్ష
లను జరుపునది; (5) ప్రజల నుం రాయుమునబట్టి పన్ను
లను విధించునది.

౨౦

వైకాఖలలో మొదటికాఖలయందు ఈ క్రింద
నూదించబడిన మొత్తము లుండవలయును: (1) దేశ
ములోని అంతరింతక వ్యవహారములను చక్క జెట్టునది;
(2) విదేశములలో సంబంధించిన వ్యవహారము నిర్వహిం
చునది; (3) యుద్ధకాఖలములను చక్క జెట్టునది; (4) ప్రభు
త్వముయొక్క అధికారములను సరిగూచునది;
(5) వ్యవసాయముయొక్కయు గనులయొక్కయు వ్యవ
హారమును నెరవేర్చునది; (6) నూలివాంఛయొక్కయు,
విద్యకముయొక్కయు వ్యవహారమును నిర్వహించునది;
(7) విద్యాలయములను నిర్వహించునది; (8) రాకపో
కలను సంబంధించిన వ్యవహారము నడుపునది.

౨౧

ప్రభుత్వవిధానము ననుసరించి జెట్టుటకు ముగి
కయధ్యక్షుడు అధికారియగు యధికారులను నియమించి,

తనయాధికాగమున నుంచికొని తొలగింపవలయును.

[అవగా ప్రధానప్రభుత్వము ప్రజలచే కన్ను
కొరవలపై ప్రభుత్వము ప్రధానప్రభుత్వములోని యున్న
సలహా నియమించుపని యీ విధమున నుండవలయునని
యందు, ప్రధానప్రభుత్వమునకు కేంద్రమునుగూర్చి
మండు శీర్షికలలో వివరింపబడును.]

११

పరిపాలనపద్ధతులయొక్క నిర్ణయము జాతీయ
పునర్నిర్మాణముయొక్క పద్ధతులపైను, ప్రత్యేకకాలము
మూలక ప్రత్యేకకాలములలో జరిగినవినిగాను, ఆధార
పడినవిగాను, పరిపాలనపద్ధతులను కాపాడినిర్మాణ
కాపాదారు (19 వ శతాబ్ది) సూచించబడిన రెండవ
కాపాదారు తిరుగుచేయుచును, ఇట్లు తిరుగుచేయ
బడిన ప్రత్యేకవిధానము క్రమక్రమముగ - మొదటిది
కాలము బదిలీయవలెను - ప్రవలయెను. ముంపుడు
యందును.

[illegible]

93

దేశములోని రాష్ట్రములలో వర్తకసంఖ్యక
ముఖ దానినిబట్టిక ప్రఖ్యాతికొలమును గీరినప్పుడు,
అప్పుడా దేశము రాష్ట్రములలో బుధమువైని రాష్ట్రము

ప్రభుత్వము నేర్పడినప్పుడు, పరిపాలనమునందు నిర్ణయించి
యమలుజగత్తునకు గాను సత్ కారమునకై మహాచేతన
చేయవలెను.

ఒక రోజు క్రియకు వాని మూలక ప్రభావ్య కాలమును
తేరుట యనగా శేషా 11 వ శ్లోరాలలో వివరింపబడినది.
గతములోని ప్రజలలో నెవక సంఖ్యాక్రమము స్వప్రసాదన
యనకు సంకీర్ణ జనముకు ప్రభావ ప్రభావ్యము ప్రజల
నిబిచ్చి కకు ఇచ్చి నీయవారు. సంభవకకును ఒక్కొక్క
స్థానము మొక్కొక్క రోజు క్రియను నీ పై పేరాలోని వివ
రింపబడిన ప్రకారము నిర్వహించాలనునకు సంకీర్ణముగ నొక
రూపము ప్రజా ప్రభావ్యమునాగు వాలుపడుదుందుకని
యొక పాయము.

23

ప్రగాన ప్రభుత్వము మొక్క పరిపాలన విధాన మనబు. సంపాదించుకొని ప్రగాన ప్రభుత్వము మొక్క అధికారము మహాజనసభకు స్వాధీనపరచుచును. ఈ మహాజనసభను ప్రగాన ప్రభుత్వములోని కాన్స్ట్యూట్యూటుల నెన్నుకొనుటకును, తొలగించుటకును (Suffrage & Recall). పరిపాలన పనులను నిర్వహించుటలో ప్రజల సహాయ పనులను మూలించి నిర్ణయించుటను (Initiative), ప్రభుత్వము వారిచే మూలించుట పనుల పంపించేటటు నిర్ణయించి యుండుటలో (Referendum) అధికారము లుండును.

[కాశ్యపాచార్యులు లక్ష్మణా పరిహారిని పరమగు ననియు
జరుపుమనోగ్రులు.

ఈనాలుగధికారములును శివ పేరాలలో వివరింపబడినవి.]

으레

పరివాలనపనికి నమలుగా తాపదేవముననే నామ
నమాలక ప్రతిష్ఠి మాంఠిమము. నామే శ్రమము
కెన్నికలు జరుగును. ఎన్నికలు జరిగిన మామకలకు
ప్రమాప్రభుత్వము భవపరిపాలన బాధ్యులను పరిష్ఠి

కందును. అటుపై నా బాధ్యత ప్రజలను నెమ్మకొని బడిన ప్రభుత్వమున కప్పగించబడును. ఇంతటితో జాతీయపునర్నిర్మాణ కార్యక్రమము సంపూర్ణమగును.

[మొదట నోకటిల్లాలోని ప్రజలను వయోధ్యమములచే ప్రజాప్రభుత్వము నభివృద్ధిచేసి తనద్యవహారాలను నిర్వహించుటకు దానిలో నుపయోజనమును. అటుపై నా ద్యవహారాలను వనతి క్రమముగ రాష్ట్రమువంతుల వ్యాపింపజేయుటను, అంతరించున కేతము ముగ్ధముపై రాష్ట్రము లిందుమిందుగ నన్నియు ద్యవహారములను

సంపదములయినప్పుడు, కేతమునందును ప్రజలయినను దివో ప్రధానమున వాకప్రభుత్వము నిర్మింపబడును. అమరావతి ప్రజాప్రభుత్వముయొక్క కార్యక్రమము. ఈ కార్యక్రమము నేనుపుట్టిన (1) జాతీయపునర్నిర్మాణము, (2) ప్రజలను తమ దాము పరిపాలించుకొనుటకు పరివహించుగా కీయును, (3) కేతములోని ప్రజలందరలోను జాతీయత దృఢముగ నాటుకొనుటయు చేయును. ఇను నీయూహనములను ప్రజాప్రభుత్వమువారు ఏమి రకుండ పాటించుట గమనింపదగిన యంశము.]

కవిప్రబోధము

మంగళాశీ వేంకటేశ్వర గారు

(వెనుకటిసరికి తరువాత)

ఈదివ్య భారతఖండము - నామనుమీని కేను నాథునను జుమీ
నాదేశముపై నొరులకు - లేదునుమీ హక్కునును చలించక నిలుడి.

నీరిచ్చును గాలిచ్చును - కోరిక గ్రాగమును వల్లు గూర్చును శాఖ్య
గార మగుజుచ్చదేశము - కూరిను విడినాను కనిమ క్రూరును గాజే.

భారత వేదముకు తగు - తీరు గల్పించ గాంధీధీను డకాంతో
దార నమరింబు దానిని - నేనుపుతో నెరల జనుము నెరయగ నందీ!

ప్రేత్నాము నను కాకును - కేదని వేదేంద్రానుతిక రిచ్చిగ జావన్
భ్యాసియగునో సితీయగునో - బలిగ మనవలయు ప్రజలు బలియనలయున్.

అదిగో నిద్రాణంపై - నది వేదము వారె మంగి లామూరింబున్
గదసి హరించుదునుండీరి - పదిలంబుగ మోలకొలువము చే ప్రజలన్.

కొండయ్యా పిచ్చుతులై - రండుయ్యా దేశభక్తి రహితు ప్రజ
య్యొండెయ్యా శూరు లగుచు - పొండయ్యా స్వేచ్ఛ వేగముగ పొండయ్యా!

నెల్లూరుజిల్లా రాష్ట్రాధికారికాల్లో పెండ్లూరు గ్రామ అగ్రహారము గలదు. ఇది కండ్లెరు నాబరగు కన్యాన దీపాలమున నున్నది. విజయనగరసంకేతములోని విజయ నేరగాయన పల్లి నామమును విద్వాంసుని కీర్తనగ్రహారమును “కాకాద్దో నానారామవర్మ కళకల్పిత సంక్షేప గణే ముద్రిత, వశే కాలికాకల్ప విభుదినీ సోమస్య నాశే కళే” దాన మిచ్చినటులు లున్నది. దీనివలన ఈ దానము కాలిదానానకకన్యలములు ౧౩౩౮ ది యందు జరిగినది. ఇది క్రీస్తుశకము 1416 నకు సరియగుచున్నది. దానము జరిగి 511 సంవత్సరము లయినది. విభుదినవ మనగ ద్వా గణి: కాకాద్దోరమున ప్రసాదించి ద్వితీయశ్లోకము వెలన దెలియబానినది. కాకాద్దోరకన్యానదీ పుణ్యదినమున జేపి నదానము లనేకములు గలవు. బట్టరువద్దు వేయిగోపాల శేష్టగొడ్డు ప్రకటించిన నెల్లూరుజిల్లాశాసనములలో యీ శ్లోపల్లి, యశవల్లి, మామిడిపూడి లోనను గ్రామదానశాసనములు ద్వాదశీతియందే జరిగినది.

ఈ దానశాసనము మామరంగిలేరులపై నున్నది. ఒక్కొక్క రెండు 7½ అంగుళముల పొడవును, 5½ అంగుళముల వెడల్పును గలిగి యున్నది. ఈ మామరేకులను దిట్టమను నొకరంగికదీయమున గూర్చబడియున్నవి. ఈ కదీయముమీద రంగిరువ్వ యంతటి దిమ్మ యున్నది. ఈ దిమ్మమీద పరాహుళ్యం చెక్కబడియున్నది. ఈ దానమున కది రాజముద్ర.

ఈ శాసనము వందివాగరూపములలో చెక్కబడియున్నది. ఈ మామరేకులలో మొదటిరేకు రెండవ ప్రక్కపై పగునెదిమిదిబంతులు, రెండవరేకు ఇరుప్రక్కల ప్రక్కల పగునెదిమిదిబంతులు, చూడనలేకు మొదటి ప్రక్కన పగునాడుబంతులు గలవు. చూడనలేకు కదను “శ్రీనివాసాక్ష” యను పక్షరములు కన్నడిమోడిగల తెలుగున నున్నది.

ఈ శాసనము సామాన్యముగ చదువ నలవియుగ నున్నది. కాలగణివలనను, శిల్పిలోపమువలనను కొన్ని యక్షరములు స్వల్పములుగ గన్పిచెవు. చెక్కబడియున్న శిల్పి కీలకైన వ్రాసినదియందు శేఖక ప్రకాశములు వెండుగ నుండినట్లు లోచియిచ్చును. ఇవి శిల్పిచిహ్నము కాకాలవు. వాలోలో కొన్నిటి నీక్రింది జాతులున్నాను: ఈస్థలిత్వములలో 2, 3, 4, 5, 6, 9, 10, 11, 12, 13 ల వలన ఛందోభంగము గలుగుచున్నది:

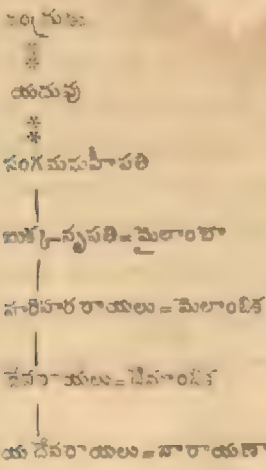
వి	వి	వి	చెక్క బడియున్న అక్షరము	దొంగిలినది యక్షరము
౧	౨	౩	నిత్య	నీత్య
...	క	క
...	న	న
...	నిత్య	నిత్యం
...	...	3	కలప	కలప
...	...	2	స్వ	“శ” అధికాక్షరము
...	...	౪	నీడ	నీడి
౨	౧	౫	అభింహ	అభింహ
...	...	౧౧	ముఖ	ముఖ్య
...	...	౧౭	రాజాధిరాజ	“ధ” అధికాక్షరము
౨	౩	౭	గుండలార్యుర	గుండలార్యుర
...	...	౧౩	సముంహ	సముంహ
...	...	౧౪	కండ్లెరు	కండ్లెరు
3	౧	౪	స్వగదీక్ష	పగరాదీక్ష
...	...	౪	త్రిభువన	త్రిభువన

ఈ శాసనమున “ధ”కార “ధ”కారములు విద్వల విడిగ నొందోగు స్థలముల నాక్షరమిచ్చుకొని యున్నవి. ఈస్థలిత్వమున కుదాహరణములు వేరుగ వేరు చెక్కర లేదు. శాసనము గురువుయందే నెన్నిగైన నొచ్చరింప గలవు. ఇట్లు వక్రప్రమాదములు ఇంకను కొన్నిగలవు: “అమర్త్య” అనునది “అమర్త్య” యనునది; “య

స్మిత్" అనుటకుగాను "యస్మిన్" అని అనుష్టంబమును చేర్చుట; "గుండ్" ను "గుండ్డ" యనుట; "స్మిత్"మును "స్మిత్" యనుట ఇత్యాదులున్నవి. వేదసంకేతము వచ్చునట్లు ప్రాయశముగ వలపలికిల కను సరియగు వాగరచిహ్నము (అనగ నక్షరముపైన రేఖను ముక్క గొట్టు) చూపబడియున్నది. అక్షరములమును కొన్ని స్తోత్రములు చెక్కగ వన్యయగుట లేదు. నెల్ల సుందరీస్తోత్ర మిందు సువాసాంతము కాగలదు.

ఈ శాసనమునలో ఆద్యంతముల ముప్పదియొక్క స్తోత్రములున్నవి వరుసయిదివరకే స్తోత్రకలంకృతములయియున్నది. కావనలిలి వాగరచిహ్నము స్తోత్రకలంకృతములగుటచేత నున్నది. ఏకారపాటున వాగరచిహ్నము వాగరచిహ్నమున బహుళ స్తోత్రకలంకృతమున బడినది.

శాసనమున వ్యాకరణాంశములు లున్నవి:—

ఈ శాసనానికి సూర్యోదయాదు నిర్ణయించిన మరల పుస్తకమునకును, Sources of Vijaynagar History అను విద్యానగరచరిత్రకర్త గ్రంథములోని చరిత్రమును పరిచోపుచున్నది. బుద్ధునిపేర్లు వేరుగోపాల పుట్టి గాడ్డు ప్రయోగించిన నెల్లూరుజిల్లా శాసనగ్రంథమున లింగంపాడు శాసనములో మక్కవీ మహిషి గౌరాంబిక యనియు, తిరికి హరిహరుడు కలిగిననియు, దేవరాయని భాగ్య శూనాంబిక యనియు నున్నది. శూనాంబికయే ఈ పండ్లూరు శాసనమున "దేవాలంబిక" గా వ్రాయబడినది.

కావోలు. ఈచరిత్రములోని లక్కము ప్రథమముక్క దుగను, హరిహరుడు ద్వితీయహరిహరుగను, దేవరాయడు ప్రథమదేవరాయడుగను నుంచవలెను. విజయ దేవరాయలు తనకల్లియగు "దేవాలంబ" పేర ఈ అగ్రహారదానము చేసినట్లులు "దేవాలంబాపుర మగ్ర హరిహరిత గ్రామం విధాయాస్మియ" యను పదమే పని స్తోత్రములోని వాక్యములననుసరించుచున్నది. ఈ గ్రామమునకు వాడుక పేరు "పండ్లూరు" అని శాసనములన తెలియుచున్నది. ఇప్పటి వాడుక పేరు "పండ్లూరు" అయినది. దేవాలంబాపుర అగ్రహార మను పేరు వాడుక రెప్పినది.

ఈదానము మల్లి వాభుడను విద్యాంసునికి జేయ బడినది. ఈతడు చిహ్నములిగి శ్రీమద. ఈరసిసంశాసు క్రమణిక ఇందు లేదు. "నమ్మి-కలయ మల్లి వాభుడు పే" యని పదమెనిమిదివ స్తోత్రమున నున్నది. దీనినిలన ఈతడు నుక్కల్లగ్రామ వాస్తవ్యుడననో, లేక వీరియింటి కేగు నుక్కల్ల వాడో తెలియ వలనలేదు. రాష్ట్రారు తొలకాడలో నుండియైతే అను గ్రామమువచ్చితిని కలగు. ఈ యగ్రజన్మము వేదాధిపతియైన శాసనమున గలదు.

దానమిచ్చిన గ్రామము ఉపయతైలరాజ్యతిలక మను రాంబ్రాణిహేమలములోనిది. దానప్రకారము పదు నేనివత్సరమున "కృత్య దాన ముత్తమం తిలకిత వై పండ్లూరు వామాంబిక" అని యున్నది. "తిలకిత" యనుటలో నేమిభావమా తెలియలేదు. తిలదానాంగ ముగ ఈ గ్రామము దానము చేయుటైన దనియో? లేక ఆగ్రామప్రాంతముల నిలగి యునది యున్నదామా?

గ్రామసీమానిర్ణయము అకాలపు దేశ్యవాదులు లతో నున్నది. శ్రీసుందరలూగు (సుందరీలక్ష్మి)న కుత్తక ప్రార్థనమున కర్ణానది తిలమున నుండి నీ గ్రామము గోగాష్టకముతోడ దానమియ్యబడినది. గ్రామమునకు తూర్పున "హిందీ రాష్ట్ర" అని యున్నది. హిందీయనగ తెలుపుబట్టులు గలది యీ యగ్రము. సంస్కృతాక్షరమా లికయందు ప్రాధ్వికారము లేనందున ఈస్వరము వచ్చు

పాపం “బాల్లి రాళ్లు” ఆనందం మాత్రం ముంకోకాకాకా
మును బాల్లి “అంబాల్లి” అనియు, “అంబాల్లి” అని
యే కానమున ప్రాణులబోయియున్నది. ఈవిధాలా ననే
కమును బాల్లికిని కానమునాని శక్తి నే కలిసియు
న్నవి తెలియుచున్నది. సీమానితయము బాల్లి గాళ్లకడ
బహుళకవల సానిత్యములు తిరిగి మనకు తిరుగ ఆశాస్తి
రాళ్లకడలేనమాస్తమెదది. ఎల్ల బహుళమును తేవెన
తేకు తేవెనప్రక్క 12 వ బంగిళాని యాశ్రయము
భాగం తెలియలేదు.

గెండువరకు రెండవముఖమునందలి పనియారవ
బులిమొదలు కానవాంతుమువరకు దానఫలమును, దాన
భంగములని దోషములను నిలుపు చాడుకట్టకములు
గలవు. మార్గధారనత్యాగి చాటుకట్టకమును దీనిని
కట్టించి.

కావనాంతమున నుండు మంగళవాక్యము “మంగళమున శ్రీశ్రీ” అని తెలుగుమాటలతో నిలపిలుచున్నది.

అగ్రహరికులలో వాడగు బ్రహ్మశ్రీ పెనగవల్లి
చింతమణి బ్రహ్మశాస్త్రముగా నీతఁడు గ్రహములు వర్ణి
నాడు. నానినమ్మితిమిని దీని క్షణ్ణాయన పుత్రి తె
లునున ప్రాచీనిని. దీనియందు జగద్రహ్మాన్నియులును పరి
త్రాంగము లేమియు లేవు. అయినను ప్రతిభ్రాహ్మను
శ్రీనివాసగంగరాజవంశానికి నిది హాస్తి చేయుచున్నది.

మరియు ఆ కాలపు పాఠాలు మూల నూలులలో నుంచు విద్యార్థుల కనుగొని నన్నాగించి విద్యాభ్యాసము చేయును. మూలము తెలియగలదు. ఇందియ కాక యేమిచోపునపుని ప్రాపున మాధవనాయకములు నేనభ్యాష్యముల గనించి ప్రకటించినో, అట్టివాని పవిత్రమంతయు నలంకరించిన విజయవేదములును వేదాధిపానియు నీ కర్మచక్రముని పోషించు కృత్యంబ్రాగ్యముని ద్విధానము చేయెను. భగవంతుని ముఖాన్నితదేశము రాలముననిన క్షు కమార్తాలంబన మే పగమసాధనమని శ్రీవిద్యాగణ్యము విద్యావగరరాజ్యసాపనామూల ప్రంభముగ నలకొల్పిరి.

నాగరాజుల విద్యావర్ధనముల వర్ణనములు !
 శాసనము మిక్కిలి చరిత్రాచారకాగిన నుండవలయు. శాసనము చిహ్నములను వివరింపగూడదు. శాసనముల ముద్రలు గలవు.

ఈ సమయమునకు నాకు ప్రధానముగా కవిత్వము
యగుచోను లాభము చేస్తున్నది. దీని ప్రకటించు పాత
సింహితిని, దీని జరుపుచున్నందున, తెలుగువరుల పరి
చయము చేయుటయందును నే నొక్కరుడు స్వతంత్ర
ప్రవృత్తియు "బావ నొక్క" అనునందును, ఇట్టి సంస్కృత
విద్యార్థి పాఠశాల (Sanskrit College) లో విజ్ఞాన
విశ్వవిద్యాలయమును, తర్వాత విశ్వవిద్యాలయమునావి.
కొలులును విను శ్రీమంత్ కవిత్వగ్రంథము గోవింద
రావునాథాచార్యుల సహాయమునకు శిష్యముగ నుండితిని.

మొదటి రేఖ : ఇండవప్రక్క

- ౧ అపిష్టమస్తుః అని బోధమపిష్టమైవ్యమానంగజవక్రహరిణా
 ౨ వ్యజనవ్యతి శివజానివజవ్యహేతుభూతంవలయేహరియ
 ౩ దాగ్రగణ్యమిశ్యం ౧౧ నదానగావ్యద్రబుకాలంవలయవంవి
 ౪ త్రివిహరిమారం నదాన దేహభవమనంతరంనదానిరూపాతిమయుభ
 ౫ శేహం ౨౧ అక్షరవ్యవహారంయదానిరూపంశేవంశేవ్యవంయమహి
 ౬ తిరానిరానీత్ తన్నానశేవభరంభరణాహానాహుశ్రేవి
 ౭ రుక్మశ్యవత్ప్రకాశతీయరానీత్ ౩ యస్మిన్ ద్రవ్యవనిపశేవహాహేయరా
 ౮ శిదానానిభూసురగణయదీనేదనేవి ౪౧ రూప్యత్వకణభవ

- ౯ యశస్వినోః ప్రసక్తస్సహోఽజగత్సృజన్ దక్షిణిమిన్ద్రవేదం | మహిషీ
 ౧౦ తస్య ముఖం బాహుస్యాము త్పాదతస్సుకః | రాయో హరిహరశ్చ త్సుయ
 ౧౧ శోషో రాజహరికః | ౧౧ | యత్ పాణిదత్తై బహుదానజా స్రవంతీ
 ౧౨ నయ్యుక్తదీఘః కరభంగకరో మహద్భిః | లావణ్యమామ్మగయత
 ౧౩ హరిదశ్యభావాద్యన్నా మభీతః తీక్ష్ణకరో నైవేతి | ౧౨ |
 ౧౪ మేలాంబికాచూరితా యోస్య బాహుస్సంక్రందనాఘోభావిరీష
 ౧౫ రాయః | యస్మిన్ భరాంశానతివాకలో కాద్యూ మింపితోన సుదే
 ౧౬ వరాయః | ౨ | యస్మిన్ తీర్థే శ్శుభిభాజంగ రాజాస్యదంష్ట్రా
 ౧౭ గ్రవిహస్థదాఘం | విస్మృత్యైవ త్యుత్తులేభాజాం సేనవృత్త్యైవ లాబా
 ౧౮ ద్విధమస్య హృష్టే | ౩ | యద్యవ్యస్మదేమందీ రాంగణాశ్చిప్రో

రందవరేకు : మొదటి ప్రక్క

- ౧ స్మృతిదంశితీర్థే నాంభరీహరిపూణాశ్చక్రమనదీ స్తత్సంకంతదా
 ౨ బాధనం | నేనా గూఢామ్బుగీర్ధ్య శ్చైవ సతీ టవస్యైకకస్తూ
 ౩ రికాలేక్షై కేవహిశ్చైతేః బలవాన్ రాయకథావణ్యాశ్చే
 ౪ ౯ | యస్యాగ్రగణ్యమహిషీకులకీలయక్తాదేమాంబికాభవ
 ౫ దమశ్చైవ్యసరాంగినాభా | తస్యామసుంషమహిమావిజయోజయశ్రీక
 ౬ న్యావరికమలనాభావావిరాచీకే | ౧౦ | జితాస్యసగిరేభద్రవే
 ౭ తుంగభద్రాసమన్వితే | విద్యాభ్యుసగక్రేపాత్ సత్త్వసింహాసనాశు
 ౮ భం | ౧౧ | యస్యాస్థాననికేతనాంగణానివిరాశ్చైవ ధాన్యశ్రీ
 ౯ మధ్యైవస్యమయోవిభాతీనతత్త్వపాప్యశ్చ సావిక్రమాం | నేనా
 ౧౦ యోతిస్స మేద్రహౌమమకుటప్రక్షైత్రభాజాలక్తే స్సమృద్ధ్యై ముఖదా
 ౧౧ నమమహాసారాలిపాదైఘ్నావై | ౧౨ | నారాయణాంబమహిషీ
 ౧౩ సురూపాయస్యాభరచ్ఛ్రీతిరేకక్రపాశే | తత్త్వేనానాయంరమ
 ౧౪ తేసుకీలశ్చేనోధిలాపంజగ దీకపరః | ౧౩ | రాజాధిరా
 ౧౫ జవరమేష్వరపట రాయా | భాషాబింశ్యుస్త్వసవారవభూ
 ౧౬ భాజంగః | విభ్యాశేమస్వరదద్యాతరాయగంక్షాప్రఖ్యాత
 ౧౭ శౌర్యోపరరాయభయంకరోనా | ౧౪ | ఇందురాయసుద్రతాణ
 ౧౮ సోమద్రగాయభీకరః | రాజాధిరాజోవితరీణేమాగ్నాః
 ౧౯ పరికేత్యైతే | ౧౫ | కదాచిత్సంపానరసస్తీరేవక్రమ

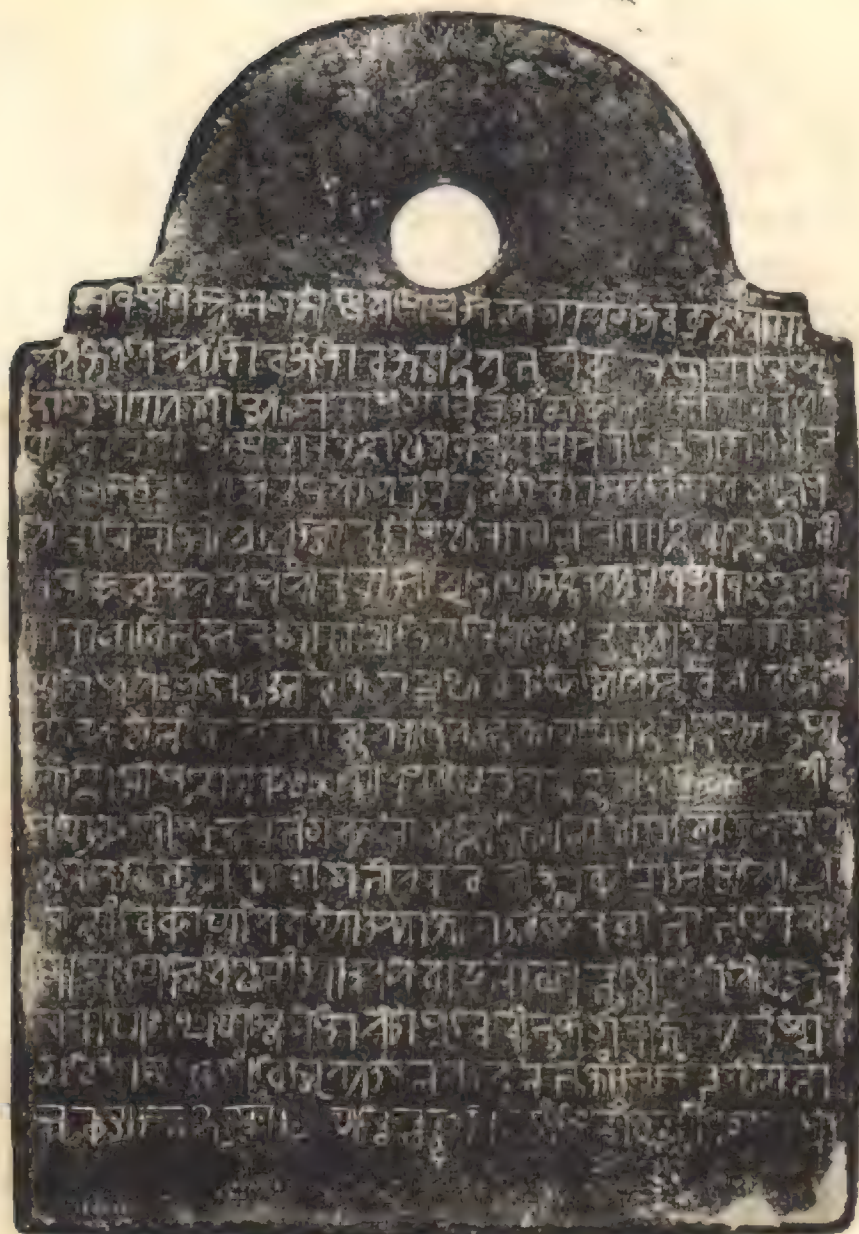
రందవరేకు : రందవప్రక్క

- ౧ భూమణః | విమహాపీత్యపురతస్సుగణోదానవాంఛయా | ౧౬ |

- ౧ శాకాహారమును విడిచి కఠినమైనదిను నేరకాని
 ౨ కఠినవిష్టమిది నేరకానిను నేరకానిను నేరకానిను
 ౩ మునియిది కఠినమైనదిను నేరకానిను నేరకానిను
 ౪ మునియిది కఠినమైనదిను నేరకానిను నేరకానిను
 ౫ మునియిది కఠినమైనదిను నేరకానిను నేరకానిను
 ౬ మునియిది కఠినమైనదిను నేరకానిను నేరకానిను
 ౭ మునియిది కఠినమైనదిను నేరకానిను నేరకానిను
 ౮ మునియిది కఠినమైనదిను నేరకానిను నేరకానిను
 ౯ మునియిది కఠినమైనదిను నేరకానిను నేరకానిను
 ౧౦ మునియిది కఠినమైనదిను నేరకానిను నేరకానిను

మొదటి పాఠము : మొదటి పాఠము

- [illegible]

వెంట్లూరుకాసనము - మూలము

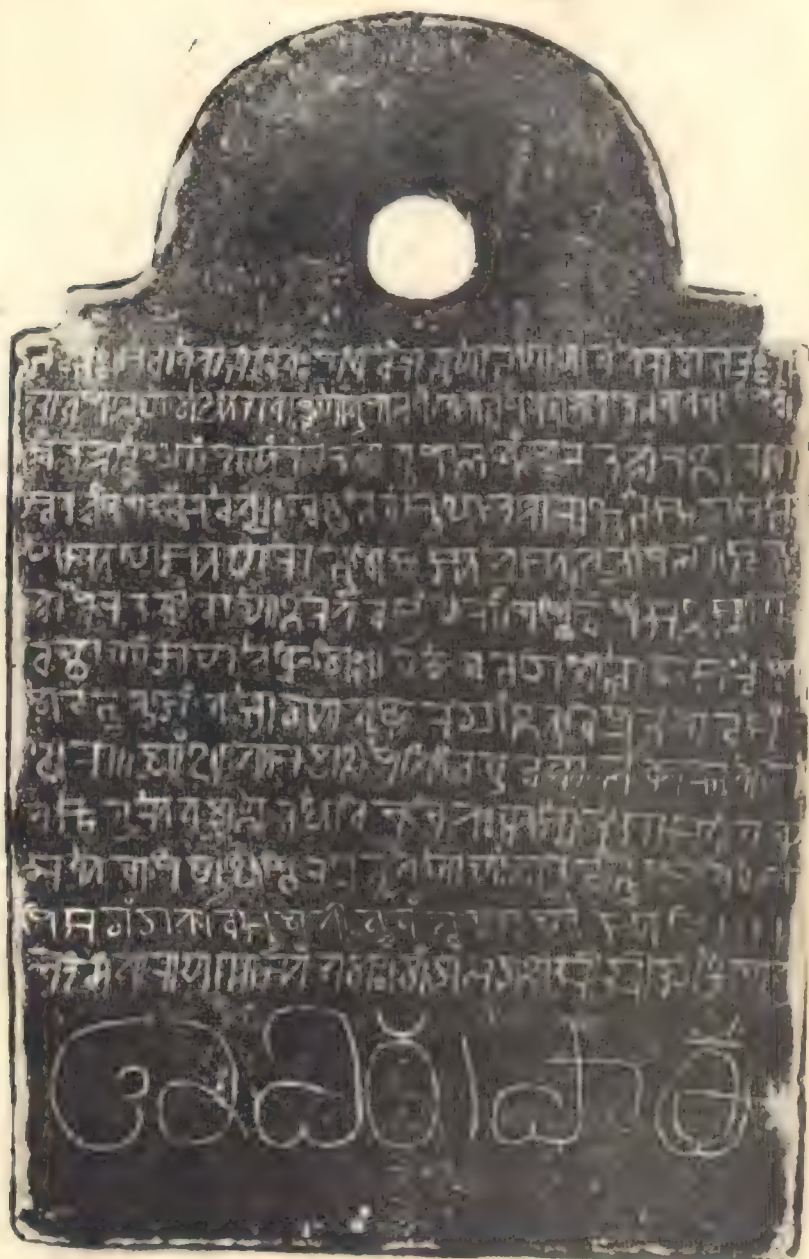
౬

౧౨

౧౪

వెండ్లూరుశాసనము - మూలము

౬

౧౩

(౫ న సంపుటము ౩ వ సం-చిక్ తరువాయి)

(శ్రీ) కూర్మచేనాయములోని శాసనములు

No. 1200

పంక్తి 1 స్వల్ప శివసదగుమంబులు ౧౨౬౭ ను
పేంట్ చేయవలెను

2 వేదాంత వారసింఘ శిష్యుడు ప్రహ్లాదాచార్యులు

8 జ్యోతిషశాస్త్రము ౨౩ గ్రాహి-పంథకుక్త
ప్రతిపద

1 బంధువుగము...

క్రీ. వె. 1346 లో జనవరి ది 25 నుండి ఫిలేబ్రవరి 2 వరకు పంపిణీ చేయబడినది. జనవరి ది 24 మాసమునందు 21 ఫిలేబ్రవరి 21 మాసమునందు ఫిలేబ్రవరి ది 22 నుండి మార్చి 2 వరకు పంపిణీ చేయబడినది. కాన మంథ పేర్ల ప్రతిపత్తు అందే మాసమునందు యింకా గానమున్న ఫిలేబ్రవరి, మార్చి, యింకా గానమున్న, కాని మాసమునందు మంగళవార మైనది, ఫిలేబ్రవరి, మార్చి, యింకా గానమున్న, కాని మంగళవార మైనది, ఈ మార్చి మాసమునందు ప్రతిపత్తి ఫిలేబ్రవరి, మార్చి, కాన కానపు పేర్లను పంపిణీ చేయబడినది.

30. 1201

1 కృత వేదకల్యాణములే [మా]న-

2 విను: శిథిల్యం పంచమ్యం భానువారే।

= శ్రీ. పే. 1453 జనవరి 23 ఆదివారము.

№. 1202

1 శ్రీకారీవాహనక క సంవత్సరములు

2 వేద్యేను మాటముప్పదారు వెళ్ళునుప్ర
మోమా

2) తివారయన న కాళి శుద్ధ తృతీయాక్షి శుభది

4 నమన ముగిసిన తరువాత మేవలక్కమందు-

5.

9-

12

1720

వెయ్యేడు నూలుమువ[ద్రా]గు పది కాదు. వెయ్యే
డునూలుమువ[ద్రా]గు అని యుండవలెను. ప్రవేశమాత
సంవత్సరమునకు పదియైన కాలిగాహన తోక పత్తరము
1782 నాని 1786 నాదు. కాని ఈకాననుప్ర తాగ్ని

= 1810 మేము 6 భానువారము.

అంతా చూడగా మృగము. మంత్రోదయమైన
అది విను. మిలగ్గుము; తమపరి మేచులగ్గుము.

No. 1208

1 శ్రీ ౧౧ [1] కవిరాజులకు నమః
నమః కంఠ

• • • • •

7 శ్రీమత్స్వభాస్వామి (౦) వ్యా

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

8 శ్రీమద్భక్తవీరినీ పుణ్యకర వారే నిర్మల
శ్రీవ ॥౧॥

౧. శ్రీ. వె. 1763 జూన్ 20 సోమవారము.

ఆంధ్ర ద్వితీయము 35 వ. 24 పం.

No. 1204

1. పశ్చిమ కనుక పే. - ముగిసింది (కావలె)
కుక పే. -

2. ఉచ్చస్థానం చేపవారే

• • • • •

12. ... 1950

18. శ్రీకామంబులు ౧౨౧౯ ను నేండు పేర్లనీ,

సరసింహాద్-

14. కర్కాటక ప్రదేశము నందు కర్కాటక పరిమితి
రెండుల ౨౩ ను

15. కర్కాటక కుక్క ౫ ను నవరమున
... ..

= శ్రీ. నె. 1297 అంత 25 అంత నాము.

కర్కాటక ప్రదేశము నందు 28 వ. కర్కా
టకము నందు 28. కర్కాటకము నందు 21
మంది కర్కాటకము. అందుకు కర్కాటక ౫. ౫ = కర్కా
టక ౫.

 మద్రాసు గవర్నమెంటు ప్రదేశము శ్రీ
నరసింహ స్వామి వారి వాస్తవములు 28 వ. పరిమితి
నందు. ఈ 28 వ. పరిమితి కర్కాటకము ౫. 12193
నమనము.

నెం. 1205

1. కర్కాటక ప్రదేశము నందు కర్కాటకమున
పాపమున ౫ వ. కర్కాటక

2. కర్కాటక ప్రదేశము శ్రీ నరసింహ స్వా
మి-11 కర్కాటక ప్రదేశము

3. కర్కాటక ప్రదేశము గవర్నమెంటు 11 వ. కర్కా
టకమున ౫ వ. కర్కాటకము

4. కర్కాటక ప్రదేశము కర్కాటక ప్రదేశము ప్రదేశము
ప్రదేశము కర్కాటకము

5. కర్కాటక ప్రదేశము కర్కాటక ప్రదేశము
కర్కాటకము

... ..

కర్కాటకము 1275 వ. కర్కాటకము ౫. ౧ కర్కాటక
ము కర్కాటకము. శ్రీ. నె. 1851 నెం. ౫ వ. కర్కాటక
ము కర్కాటకము 26 వ. కర్కాటకము కర్కాటక
ము 27 వ. కర్కాటకము కర్కాటకము. అందు
ప్రదేశము కర్కాటకము 7 వ. 48 వ. కర్కాటకము
కర్కాటకము

= శ్రీ. నె. 1353 కర్కాటకము 26 కర్కాటకము.

మద్రాసు గవర్నమెంటు ప్రదేశము శ్రీ
నరసింహ స్వామి వారి వాస్తవములు 28 వ. పరిమితి
నందు. ఈ 28 వ. పరిమితి కర్కాటకము ౫. 12193
నమనము.

నెం. 1206

ఇందు కేవల కర్కాటకము.

నెం. 1207

1. కర్కాటక ప్రదేశము కర్కాటకము 3 వ. కర్కాటక
ము కర్కాటకము

2. కర్కాటక ప్రదేశము కర్కాటకము

= శ్రీ. నె. 1375 కర్కాటకము 6 కర్కాటకము.

నెం. 1208

1. కర్కాటక ప్రదేశము కర్కాటకము 3 వ. కర్కాటక
ము కర్కాటకము

2. కర్కాటక ప్రదేశము కర్కాటకము ౫ వ. కర్కాటక
ము కర్కాటకము

3. కర్కాటక ప్రదేశము కర్కాటకము

4. కర్కాటక ప్రదేశము కర్కాటకము

5. కర్కాటక ప్రదేశము కర్కాటకము

6. కర్కాటక ప్రదేశము కర్కాటకము

7. కర్కాటక ప్రదేశము కర్కాటకము

8. కర్కాటక ప్రదేశము కర్కాటకము

9. కర్కాటక ప్రదేశము కర్కాటకము

10. కర్కాటక ప్రదేశము కర్కాటకము

11. కర్కాటక ప్రదేశము కర్కాటకము

భాగ్యమును]

ప్రతిభాను సంతోషము. కాని మిగిలినది 3 వారములకు 3 వారములు.

ప్ర. నె. 1300 ప్రశ్నలకు 9 సమాధులు.

ఈశ్వర కరియతి 28 ఘ. 48 నిమి. అవ
కున్నది.

నెం. 1209

1 వ్యక్తికి కార్యము మిగిలినది కార్యము
కార్యము కార్యము.

2 కార్యమును సుఖించు

ప్ర. నె. 1305 ప్రశ్నలకు 27 సమాధులు.

ఈశ్వర కరియతి 28 ఘ. 48 నిమి. అవ
కున్నది.

నెం. 1210

1 వ్యక్తికి కార్యము మిగిలినది కార్యము
కార్యము కార్యము.

2 వ్యక్తికి కార్యము మిగిలినది కార్యము
కార్యము కార్యము.

ప్ర. నె. 1319 ప్రశ్నలకు 23 సమాధులు.

నెం. 1211

1 వ్యక్తికి కార్యము మిగిలినది కార్యము
కార్యము కార్యము.

2 వ్యక్తికి కార్యము మిగిలినది కార్యము

...

6 ... వ్యక్తికి కార్యము మిగిలినది కార్యము

అనునది (1) వ్యక్తికి కార్యము

7 వ్యక్తికి కార్యము మిగిలినది కార్యము
కార్యము కార్యము.

8 వ్యక్తికి కార్యము మిగిలినది కార్యము

ప్ర. నె. 1381 ప్రశ్నలకు 14 సమాధులు.

నెం. 1212

1 వ్యక్తికి కార్యము మిగిలినది కార్యము
కార్యము కార్యము.

కరియతి కరియతి కరియతి కరియతి

2 వ్యక్తికి కార్యము మిగిలినది కార్యము
కార్యము కార్యము.

3 వ్యక్తికి కార్యము మిగిలినది కార్యము

4 వ్యక్తికి కార్యము మిగిలినది కార్యము

ఈ కార్యము నెం. 1202 కార్యమును విధి
ముగా కరియతి.

నెం. 1213

1 వ్యక్తికి కార్యము మిగిలినది కార్యము

2 వ్యక్తికి కార్యము మిగిలినది కార్యము

...

7 ... వ్యక్తికి కార్యము మిగిలినది కార్యము

8 వ్యక్తికి కార్యము మిగిలినది కార్యము

9 వ్యక్తికి కార్యము మిగిలినది కార్యము

కరియతి కరియతి కరియతి కరియతి

కరియతి కరియతి కరియతి కరియతి

కరియతి కరియతి కరియతి కరియతి

ప్ర. నె. 1380 ప్రశ్నలకు 8 సమాధులు.

నెం. 1214

1 వ్యక్తికి కార్యము మిగిలినది కార్యము

2 వ్యక్తికి కార్యము మిగిలినది కార్యము

3 వ్యక్తికి కార్యము మిగిలినది కార్యము

...

10 ... వ్యక్తికి కార్యము మిగిలినది కార్యము

11 వ్యక్తికి కార్యము మిగిలినది కార్యము
కరియతి కరియతి కరియతి కరియతి

12 వ్యక్తికి కార్యము మిగిలినది కార్యము

కరియతి కరియతి

కరియతి కరియతి కరియతి కరియతి

అర్చయి... పుష్పము పెట్టించుచు ౩ వంశి ౨ 20 వంశము.
ఇది ౩ వంశమునకు... ౧౦౦౦ వంశము. కాక మ
కావలయు లేదు

=శ్రీ. వ. 1309 పుష్పించుచు ౧0 వంశము.

కాని నువ్వారము గాదు, పంపించితిని ఆలోచన
మూర్ఖుడయ్యెడి 18 వంశములతో పోయినది.

నం. 1215

- 1 వ్యక్తిశ్రీ 1౩౩౩ శ్రీ పుష్పము నమయ
- 2 ౩ వంశములకు ౧౦ వంశములకు మధ్య
- ౩ మూలములతో రాకాతికా నువ్వదిగి నిలకెద...
-
- 2౩ వంశములకు ౧౦౦౦ వంశములకు మధ్య
- 24 వంశములకు ౧౦౦౦ వంశములకు మధ్య

=శ్రీ. వ. 1597 వంశము ౨1 వంశము.

మ ౨ 21 వంశములకు మూర్ఖుడయ్యెడి వంశము.
మ. అర్చయి... పుష్పము పెట్టించు. ఇది ౨ 22 వ
వంశములకు ౧0 వంశములకు మధ్య. కాక మ
కావలయు లేదు 21 వంశములకు మూర్ఖుడయ్యెడి
మూ. ౨ 21 వంశములకు మూర్ఖుడయ్యెడి వంశము.

నం. 1216

- 1 రహస్య మూర్ఖుడయ్యెడి కావలయు అమధ
- మావేళ్ళకు ఉండెద...
- 2 వంశము

=శ్రీ. వ. 1314 వంశము 23 వంశము.

నం. 1217

- పుష్పశ్రీ (1) వంశములకు ౧౦౦౦ వంశములకు మధ్య
- ప్రతాప...
- 2 ౩ వంశములకు ౧౦ వంశములకు మధ్య
- ౩ వంశములకు ౧౦ వంశములకు మధ్య
- 4 వంశములకు ౧౦ వంశములకు మధ్య

=శ్రీ. వ. 1291 వంశము 11 వంశము.

మాను ౧౦ ఆలోచన మూర్ఖుడయ్యెడి 41
పు. 24 వంశము. కాక మ

నం. 1218

- 1 వ్యక్తిశ్రీ (1) కాకాత్త వంశములకు ౧౦౦౦ వంశములకు మధ్య
- 2 వంశములకు ౧౦ వంశములకు మధ్య
- ౩ వంశము
-
- 5 ... 1 వంశములకు ౧౦౦౦ వంశములకు మధ్య
- 6 వంశములకు ౧౦ వంశములకు మధ్య
- 7 వంశములకు ౧౦ వంశములకు మధ్య

నం. 1219 వంశములకు ౧౦ వంశములకు మధ్య

=శ్రీ. వ. 1314 వంశము 24 వంశము.

మూర్ఖుడయ్యెడి వంశములకు ౧౦౦౦ వంశములకు మధ్య
౨ 23 వంశములకు ౧౦ వంశములకు మధ్య. కాక మ
మ. అర్చయి... పుష్పము పెట్టించు. ఇది ౨ 24 వ
వంశములకు ౧౦ వంశములకు మధ్య. కాక మ
కావలయు లేదు 24 వంశములకు మూర్ఖుడయ్యెడి
మూ. ౨ 24 వంశములకు మూర్ఖుడయ్యెడి వంశము.

నం. 1219

- 1 వ్యక్తిశ్రీ (1) కాకాత్త వంశములకు ౧౦౦౦ వంశములకు మధ్య
- 2 వంశములకు ౧౦ వంశములకు మధ్య
- ౩ వంశములకు ౧౦ వంశములకు మధ్య
-
- ఇందులో వంశములకు ౧౦౦౦ వంశములకు మధ్య
- ౩ వంశములకు ౧౦ వంశములకు మధ్య
- ౪ వంశములకు ౧౦ వంశములకు మధ్య

= శ్రీ. వె. 1356 జూలై ది 17 శనివారము.
సెం. 1225

1 స్వస్తిశ్రీ [1] సఖిమ కంబులు గొరిగి కం
బులసెంట్ల శ్రీమం.

2 భగవదనారసింహ్యదేవ ప్రవర్ణనాన విజయ
రాజ్య సంవత్స

3 ఆ బ్రాహ్మిని కున్లు గిగ సోనివారము ...

కేవలములు గొరిగి లో మీనమానము శ్రీ.
వె. 1850 ఫిబ్రవరి ది 28 మే మాస్కి 25 వర కున్నది.
భాగ్యం బహుళము ఫిబ్రవరి ది 22 నుండి మార్చి ది 10
వరకు. అనువర తైజశుద్ధము. కావున కానవచ్చుచేది

= శ్రీ. వె. 1850 ఫిబ్రవరి ది 20 శనివారము.

ఈ తిథి యాలోజన సూర్యోదయాది 2 ఘ. 24
విఘ.ల వర కున్నది.

సెం. 1226

1 స్వస్తిశ్రీ కేవలము మునిగురు స్నేహితు
సంఖ్యాన్వితే మాసే

2 కామరశ్మిదే ప్రతిపది కుట్రాం కువాతే కుభే||

అనగా కేవలములు 1267 క్రామామాన కుద్ధ
ప్రతిపత్ సోమవారము.

= శ్రీ. వె. 1315 ఆగష్టు ది 22 సోమవారము.

ఇది నిజభాగ్రపద కుద్ధపాడ్యమి సోమవారము.
క్రామా కు. పాడ్యమి శనివార మునున్నది.

సెం. 1227

1 ... కాకాద్దే రామతక్కా శ్రమణియుతే
శ్రీష్ట కుక్షేర

2 పక్షి పంచమ్యాం జీవవార అభిజితి కుభదినే...

... ..

13 కేవలములు గొరిగి నున్నేంటి శ్రీష్ట
కుక్షపంచమి సురువారమునా

14 అంతు

= శ్రీ. వె. 1341 మే 21 సోమవారము.
కానములో తెప్పినట్లు సురువారము గాదు.

సెం. 1228

1 ... కేవలములు గొరిగి ఆగు

2 స్నేటి వీరశ్రీ గజపతి ప్రతాపపురుషే

3 ... మహారాజ్యనను రుధిరోద్ధారి సంవత్సర

కారణ

4 క కుద్ధ పాణిమి కుక్రవారానను

= శ్రీ. వె. 1503 నవంబరు 4 శుక్రవారము.

ఈలోజన సూర్యోదయాది 86 విఘ. లే పాల్ల
మియుండే. ఈరుప్రదేహ గారు, కానము సెం. 1161 లో
చెప్పిన గుర్తింపుగారు ఒక్కరు గారు. ప్రస్తుతము
పూరీరాజులు పురస్కృత ఒకప్పురాజుల పరితినాక.
కావ పూర్వపురాజ్యము పోయినా ఈలిరుదులు వరల
లేదు. ఈవాసములో తెప్పిన గుర్తింపుగారు విజయ
నగరరాజైన కృష్ణ దేవరాయలతో పారాపినవారు.

సెం. 1229

1 ... కేవలములు గొరిగి ఆగు

2 స్నేటి వీరశ్రీ గజపతి ప్రతాపపురుషే

3 త్రమ దేవరాజ్య విజయ కుభ సంవత్సరంబు

4 ల 32 ఆగు ప్రహి రాక్షస సంవత్సర

కారణ

5 కుద్ధ గిరి మందవారానను...

= శ్రీ. వె. 1495 అక్టోబరు 31 శనివారము.

ఇది వీర శ్రీ గజపతి ప్రతాపపురుషే త్రమదేవు
అనే రాజయొక్క 37వ రాజ్య సం. లో గ్రాయబడినది.
సెం. 1152 క్రింద నిచ్చిన కానము ఈకానమునకు
ఒక్క సంవత్సరమే పూర్వము. అది రాజుగారి రాజ్య
కాలములో 35వ వత్సరమని యున్నది.

సెం. 1230

1 ... కాకపక్షి జలధిగిరిసుధాధామధాత్రిసమే.

2 తే తోడింబ్రా నంగళు ధీతిపతి తిలకాత్.

మాసము, తిథి వారములు మరేమీ యివ్వలేదు.

సంవత్సరము శ్రీ. వె. 1252.

సెం. 1232

1 కాకాద్దే లోకనాడక్షితి శిఖణిశే...

... ..

ఇందులోనూ మాస తిథి వారము లివ్వలేదు. ఈ సంవత్సరము శ్రీ. వె. 1255.

సెం. 1233

1 ... కాకాద్దే లోకరత్నావని శిఖణిశే

2 చ్చిక్కిం యాతిభావా వత్తే కంఠపూతిభ్యాం

= శ్రీ. వె. 1271 నవంబరు 8 ఆదివాదిము.

చ్చిక్కిం మాసము ఆప్టోబరు 28 నుండి నవంబరు 26 వరకు. అందులో ఆప్టోబరు 28 నుండి నవంబరు 24 వరకు కాకాద్దే కృష్ణపక్షము. తరువాతి మార్గశిర సుక్రము నవంబరు 24 వరకు. కావున చ్చిక్కిం శు. ౫ అంటే మార్గశిర శు. ౫.

సెం. 1234.

ఎపిగ్రాఫియా ఇండికా vol. V, pp. 31 ff లో ప్రకటించియున్నది.

సెం. 1235

... ..

5 కాకాద్దే తైలరత్నక్షితి శిఖణిశే

7 తే కార్తికే శుక్ల పక్షే సౌమ్యే వారే దశ మాసం...

= శ్రీ. వె. 1275 అక్టోబరు 30 ఆదివారము.

సెం. 1236

1 ... శకవిమంబులు ౧౨౯౯ నేటికన్నా శుక్ల మార్గమావాప్యము

2 సౌరివా [ర] మన శ్రీహర్మవాధుని మహార పున్ను ఉత్సవము

కాలివాహన శకవత్సరము 1199 లో కన్నా మాసము ఆగష్టు 29 నుండి సెప్టెంబరు 28 వరకు. అందులో ఆగష్టు 28 నుండి సెప్టెంబరు 14 వరకు ఆశ్వయుజమాసము. ఆశ్వయుజ శుక్ల ౧౫ మహార పౌర్ణమి. ఈశాసనపురేడి

= శ్రీ. వె. 1277 సెప్టెంబరు 14 మంగళవారము

సెం. 1237

1 కాకాద్దే రవిసాగరా(అ)క్షి (౦)పహితే పావే ద మాసే తిథా స.

2 ప్రహ్యం శుక్ల [పక్షే] సిరిసుతపైతే ...

... ..

4 శకవిమంబులు ౧౨౯౨ నుండి

5 టి శ్రీహిరాదివీర వరసాశింహాదేవ ప్రవ ర్ణమాన విజయం ...

6 శ్చ సంవిత్సినంబు ౨౯ నుండి ౩౦ పుష్య శుక్ల] సప్తమి భానువా-

7 రవ

= శ్రీ. వె. 1350 దిశంబరు 6 ఆదివారము.

సప్తమితిథి ఆరోహణ మూర్త్యవయాది 48 శు. 36 నిమి. వర దివ్యది. ఇది వీర వర వారసింహాదేవుగారి రాజ్యకాలములో 29 వ సంవత్సరములోనిది.

సెం. 1238

1 ... శకవిమంబులు ౧౨౯౧ నుండి ప్రతా పతి-

2 ర వరసింహ్య కేవల ప్రవర్ణమాన విజయరాజ్య సంవత్స

3 రంబులు 3 ను గ్రాహి చైత్ర క్షిప్ర ౧3 యు గురువారము

... ..

= శ్రీ. వె. 1280 క్షిప్రేవరు 29 గురువారము.

(పూర్ణిమాంతి చైత్రము.) ఈ ప్రతాపవీర వరసిం హ్యదేవుగారు సెం. 1150, 1151, 1173, 1178, 1185,

1204, 1217 లలో చేర్చినవారే. వీరి రాజ్యకాలములో
8 వ వత్సరములో ఈశానము చేయబడినది.

సం. 1239

1 ... శకవరుషంబులు ౧౩౬౧ అ

2 గుంటి పల్లె కుక్క-3 సోమవారాన

... ..

= క్రీ. వె. 1419 ఏప్రిల్ 27 సోమవారము.

సం. 1240

1 శకవరుషంబులు ౧౩౬౩ గుంటి
ప్రతాప

2 శ్రీ వీరవర వార సింహాద్వైతము ప్రవర్ణమాన
విజ

3 యరాజ్య సంవత్సరంబులు ౨౨ గు బ్రాహ్మి
శ్వేదకృ

4 వృద్ధిశీయము మంగళవారము కాండు...

= క్రీ. వె. 1845 ఏప్రిల్ 19 మంగళవారము.

(ప్రాచీనాంధ్ర శ్వేదము.) ఈ రాజుగారు పైన
సం. 1237 కానములో తెల్పినవారే. ఇది యాయన
రాజ్య కాలములో 22 వ వత్సరమున వుట్టినది.

సం. 1241

ప్రీతానామ ఇండియా vol. V, p. 34 f. లో
చకటిరమైనది.

సం. 1242

1 ... శకవరుషంబులు ౧౩౬౩ అగు (౦) శే

2 వైకాళి కుక్క ఏకాదశి భృగవారాన

... ..

= క్రీ. వె. 1405 ఏప్రిల్ 10 భృగవారము.

సం. 1243

1 కాకాద్దే శరత్తు భానుగణితే చైత్రే విశే
చాన్దమా

2 పుష్యాపే.....

= క్రీ. వె. 1369 మార్చి 16 శుక్రవారము.

కానములో వార వివృతము.

సం. 1244

1 వీర శ్రీ వరసింహ్య దేవర విజయరాజ్యసం-

2 వ (౦) త్వర 3౩ అంకప్రాసా చై అత్ర శుద్ధ

పాస్తకామి

8 రవివార.....

= క్రీ. వె. 1405 మార్చి 15 ఆదివారము.

సం. 1245

1 ... శకవరుషంబులు ౧౩౬౫ గుంటు శ్రీవి-

2 ర వర వార సింహాద్వైతము ప్రవర్ణమాన
మానవిజ.

3 యరాజ్య సంవత్సరంబులు ౧౫ గు బ్రాహ్మి
శ్వేదకృ

4 కుక్క ౧౩ య కుక్ర వారమున...

= క్రీ. వె. 1293 మే 19 మంగళవారము.

ద్వాదశి-మరువాడు క్రమోదశి ఏవ్యము: చతు
ర్దశిశ్చ: 21 వ వార్ష మును- ఉత్పన్నము. అందుచే
౧౩ కుక్రవార మున్నదని తప్ప. ముందు సం. 1249
యాడుదు.

సం. 1246

1 కాకాద్దే శరత్తు భానుగణితే చైకాళిమానే-

2 విశే పంచామాం గురువారపుణ్యదినవే

... ..

= క్రీ. వె. 1369 ఏప్రిల్ 12 గురువారము.

సం. 1247

1 ... శకవరుషంబులు ౧౩౬౭ అగు

2 శేటి పతాప విజయపురమాత్తమదేవరా-

3 జ్య సంవత్సరంబులు ౩ బ్రాహ్మి అశ్విజ

4 కుద్ధ ప్రతిపదా మంగళవారమున

= శ్రీ. వె. 1470 సెప్టెంబరు 25 మంగళవారము.
ఆలోనా నూర్యోదయాది 57 ఘ. ౪ వరకు ప్రతి
పత్రికి.

సెం. 1248

1 శకవషణ్ణములు ౧౩౯౩ ఆ-

2 నువేంటి భరణంవత్స చైత్ర బ ౧౧ ఆదివా-

౩ గన

= శ్రీ. వె. 1471 మార్చి 16 ఆదివారము.
(శ్రాద్ధమాంధ చైత్రము.)

సెం. 1249

1 ... శకవషణ్ణములు ౧౩౯౪ నువేంటి పీర

(శని-

2 కవారసింహ్య వేము విజయరాజ్యం ప్రవృత్తి

రేణు (౪)

౩ బ గా ను శ్రాహి నివర్ధ శుక్ల పౌర్ణమియు
గురువా

4 గము

పైవ సెం. 1245 వ శాసనము జూడును. ఈరెం
డింటి శాసనకాలపు ప్రభువు బక్కరే. ఇదియే నిజమైన
శాసనమునలే నున్నది.

= శ్రీ. వె. 1293 మే 21 గురువారము.

సెం. 1250

1 ... శకవషణ్ణములు ౧౩౭౩ అ[గు]వేంటి

భర

2 సంవత్సర శ్రావణ బ ౧౧.

= శ్రీ. వె. 1451 ఆగష్టు 22.

(వార మివ్వలేదు.)

కుమారుడు

పండిత పురాణం సూర్యనారాయణ తీర్థులుగారు

(వెనుకటిసంచిక తరువాయి)

దొంగతనము చేయుట యె

ష్ట్రం గల్లులు వెల్లుటయు గడు న్ని చుల్లతో

సంగతమునేలే యొక

ష్ట్రం గూడ దటంచు దంపు బుచ్చి గుమారా.

కోపమునకంటె నెక్కువ

తానము బాపమును గూర్చ దగినది యిబలో

చూపిన లేదు కావున

గోడ మణించుకొంటమంచి గుణముకుమారా.

తనకంటె పొచ్చువారిని

కనుగొని దుఃఖించుకంటె గనువారలలో

దనకంటె లొచ్చువారిని

గని నంబోషించుచుట ఘననే కుమారా.

పేదల నాడేసింపకు

సాదులతో నందులకును జగసింపకుమా

వాదంపకు పెద్దలతో

నాది యనకు మన్న! పరధనమ్ము గుమారా.

పరధనమున కాసింపకు

పరుషమ్ములు పలుకబోకు పాపపుంబునాన్

జరపింప బోకు నిన్నం

దము మెత్తుకు మేలు గలుగు దాన గుమారా.

పొగచుట్ట తాల్చునోటను

నీగి రెట్టలు నీల్చునోటం విమమాటలు వ

ల్కంగఁ బూనునోటం జదువుల

మగున విలున దనుచు నమ్ము మదివి కుమారా.

నరజన్మ మెత్తినందుకుఁ

బుకుపార్థ మొక్కఁ జేసి బూర్ణముగాఁ దా

నెఱవేర్చఁ జాల కుండిన

నగుఁ పనఁగొఁ దగఁడుఁ శుభ్రసమ్మకుమారా.

చలిచీమ మొదలయిన ప్రా

యలయడ వయ గలిగి వాని కౌప్పింపకచే

మెలఁగునతఁడు నరుఁడా? భూ

తొందేవుం డనుచు నమ్మఁ నగును కుమారా.

హెచ్చు గలవారిఁ గనుఁగొని

మచ్చరము నహించునట్టి మానిసి నెవరున్

మెచ్చరు కావున నెపుడును

మచ్చరవడఁబోక వెలిసి మనసు కుమారా.

ఆయువు కర్మము ధన వి

ద్యాయోగమ్మును చావు ననునీవి నజం

డీయాత్ముడు గర్భగతుం

డై యుండినయపుడ వ్రాయునంట కుమారా.

భయ తల్లడలు కోపము ని

ద్రయు సోమరితనము మఱి చిరక్రియనియును

ర్ణయ మాదిగఁ జేడుగుణముల

నయమునై విడుచు నెప్పుడొప్పు కుమారా.

హితమును గోరెడిమిత్రుల

హితవచనమ్మును వినివిహించు కు విచి

గతి చేరువ యగు నని సం

డితు బందుకు నెఱిగి ముఁగు నీవు కుమారా.

దీనజనుల బాధింపకు

హీనుల నెన్నఁటికి నాశ్రయించుకు మెప్పుడున్

జ్ఞానులసంగతి మానకు

మూలకు మహాదాశ్రయము కుమార! కుమారా

ఒక్కఁడవు దారి నడువకు

పెక్కొడు సరుదీయున్న నేతిను నట నీ

వొక్కఁడవును మేల్కొనకుము

చిక్కు-తెట్టకొను నని నచ్చితిమి కుమారా.

మాసిక బట్టలు కట్టకు

భూసురులను నింద నేయఁ బూనకు నమి నా

వాసములు చేయకుము నలు

దోనములు తెట్టకమగును తిగకుం గుమారా.

నలుగురు గుమిగాఁ గూడిన

స్థలమునకుం బోయి యందఁ దగులకొనకు చి

క్కులు గలుగవచ్చు వానిని

దూలుపుకొనుట కట్ట మగును తుదకుఁ గుమారా

కొండెములు చెప్పఁ బోకుము

దుండగులను జేరఁబోక దూరముగానే

యుడుము ధనము వృథాగా

నడుగుకు వెచ్చఁజెట్టఁ దగదా కుమారా.

నినుఁ జూచి తోడిబాలురు

విని చూదిగుణములు కేర్పకొగమున నీవ

ర్తన మలవఱుచుకొనినచో

నిను మెత్తుకు నకలజనులు విజము కుమారా.

విన్నతనమ్ముననుండియు

నెన్నఁ జనన్యమ్ము పలికి యెఱుఁగినవానిక
మన్నింతు రన్నియెడలను

కన్నారెం గినుము నెఱ్ఱగరిమ కుమారా.

చీకటిలో నొంటిగఁ జో

జోకుము రిపునింటఁ గుడువఁజోకుము నీ వే
కాకిగ నాలోచింపం

జోకుము నడిసిట నుఱుగఁ జోకు కుమారా.

ముందుగ నాలోచింపక

తొందరపడి పనులు నేయఁ దొడరితివేనిక
సొంచెడి వాపద లందునఁ

గుంచవలసివచ్చుఁ జామ్య కొనకుఁ గుమారా.

ఉదయించునపుడు నస్తముఁ

గదియునపుడు గగనమర్శ్యగతిఁ పోయి పు
భ్యదయాకాంక్షలు సూర్యున
కిడుమిగఁ దమర్శ్యుల బాటు లెఱ్ఱఁగుమారా.

పలుపలుకులు పలుకుము గా

ని లోతుఁకు మన్న! యుకటి నీ చేప్రాటుక
పలుకులు పొల్లు లనియు వ్రా
నోలు ప్రాణము గెలిపి యనియుఁ నొనరి కు.

గురులను దేవుని వృద్ధుల

ధరింపితిని గర్భవతీని తగ బాలుకుల
దరిసింపఁ జోపునప్పుడు
కరిమున నీ మఱునఁ గొనుమ కాంక్ష కు.

పట్టాశ్రమధర్మమ్ముల

నిర్ణయము లేకంగ వానిని నిర్ణయముక
పూర్ణమ్ముగ నెఱవేర్చి
దుర్జయులకుఁ గలవె సుఖము తుదకుఁ గు.

ఏదేశపుమానవులకు

నాదేశపుమందె తిన్న నన్యము హిత విం
కేదియుఁ గా దనునాయు

స్వదపుననమ్ముఁ మనసు పెట్టు కుమారా.

హిత మయినపన్న వయినను [యిన్

మితముగ నామయిన నాయు మిక్కుట మ
మతి చెడుటె కాక దేహ [మారా.
శిశియుఁ జెడును తుదకుఁ దానుఁ జెడును గు

ఏ బానఁ దొలుత నీక

మ్మా! బానో! అనేడియుకు లలువఁదో నీ
వాబానను ప్రేమింపని
వో! దిశు పెరిపించుకొందు సుమ్మ కు.

“తొలు గావలె తినవలె

మిది భాగితి మ యెపుడు మనవలె” ననుచుక
ఘంటారవముగ బుధు లను
చుంట గలకు నీనఁ జెల్లె ముందు కుమారా.

తమ ప్రాణము తమ కెంత ప్రి

యము తిక్కనభూతిముకు నెల్లె యనుచుఁ జి
త్తమునఁ దలంపని యాడు [రా.
ప్రేమనుష్యండు గాఁడు రాక్షసుండె కుమా

నర్వంసహు లగువారును

నర్వి మునపొంప విడుచునాథులు మఱియున్
నర్వాశయభూతులుఁ దుడి
స్వర్వాము చేయుచుండువారు కుమారా.

ఏడడిపండ్ల ఆకో

నాడడినవే కడుపుమంట చల్లఱుఁ గదా!
ఈపాడుపొట్టకొఱ కే
లా వాఁము చేయవలయు నయ్య కుమారా.

మొసగాఁ డయి పోఁగూడదు

పని యగునే నందఱకును సులము సమం బో
బని చెడినను పరు లడ్డిన

[రా.

మొసగాఁడే నందఱకును మొదటఁ గుమూ

తమ కోరిక లే కుండఁగఁ

దమకు సుఖము వచ్చునట్టై తన యంగన దూ
ఖమునయితము వచ్చును చై

స్వము క్షి ను నెఱుఁగు నొప్పునయ్యకుమారా.

నేవించి ధనముఁ గొనియెడి

నేవకు నొకరించుకొన్న చెడు గింజ తమకుఁ

చైవ మొసంగిన హక్కు ల

కోవిదు టై మొదలు కమ్ముకొనుట కుమారా.

ఎద్దాన వృత్తి జరగు నిఁ

కద్దానను మచ్చునకు మనఁబూని తినుఁ దా

నద్దానిన చూ ప్రాజ్ఞుఁడు

పెద్దగి నొకరించుకొనును బెంచి కుమారా.

మనసున నాలోచించిన

పని ప్రతిటన చేయఁజోకు పని లెత్తఁగిన నా

పని నెఱవేటుట కష్టము

విను నొదనాయనుధి వమున వెల సెఁగుమారా.

రోగులు వైద్యుల కుపనతి

త్రొగును మువల పడ నున్న ధరించుతి తిదు

ద్యోగులకుఁ బామరులు వి

ద్యోగులకుఁ జేతిపెట్ట లుట కుమారా!

తనయెడ ద్రోహము చేసెడి

మనుజుఁడొకయమున నెవఁ కమూయికమగువ

ర్తనమును జూపునో వాఁ డెం

దును పరిభవ మందుచుండును జామ కుమూ.

తొలిగుణము గొడుగుగా నా

వలి రెండును పాదుకలుగ వ ర్తిచుననం

దిల లోకాతీతం దని

తెలిసికొనుము ముదము వానిది సుమ కుమూ.

నో రొకటి మంచి దగునే

నూరంతయు మంచి దగుచు నుండును వినుమీ

కాటులు పలికినచో నీ

నోరే పిఁపునకుఁ చెచ్చునుజామ కుమారా.

నరునకు నరుఁ డెట్లను నా

కరు గాఁడు ధనమ్మునకున కాని ధనముచే

గురులఘుతలు గలుగుట సం

సరిణముఁకల్పమ్ము యుండఁగ జనును గుమారా.

శ్రీకిం బాసిరి పుణ్య

స్థానములు సం కల్పమునొలు జూడమువలసన్

పేకయు జూడమ కావునఁ

బేకాడకు మదియ యగును విడుగు కుమారా.

చదువుకొనువయసునను సం

పద లార్జన నేరూ దగి వయసున నెఱుఁగున్

చదరంగ మాడఁజోకుమ

లది మరగిన మరలనయ దయ్య కుమారా.

యుద్ధమునఁ జచ్చునట్టిసు

బుద్ధుని స్వగిమ్ముఁ బాఠిపోయి బ్రహ్మకు దా

ర్బుద్ధిని నరక మెదుర్కొన

సిద్ధముగా నుండు నని వచ్చిఁను కుమారా.

అర్చనారీశ్వరుడు

లింగం విభక్తియ్యై చేపడిగావు, ఓ. ప. (అశ్వమేధ); బాల్మీకి-మహా-అ.

కొలదిదిమములక్రిము నామమి హరి
యిట నొకబ్రహ్మమును స్త్రీకృష్ణమును
గుఱించియు, పాశ్చిమత్యమాహాగ్యమును గు
ఱించియు నితిహాసపూర్వకముగా నిట్టిస్త్రీ
కుంభకరించుచుంటిను. నేనెంతకూచి, "స్త్రీకు
మార్తమే మీకు కృష్ణమును శాశ్వతము
మివ్వెను. మీకు చెప్పెనున్నగాధనున్న
తాత్పర్య భక్తిను గ్రహించుచు, బాంధవ్యము
దేవునివలె బాంధవ్యపాలకు. అనిరి వివిధ
స్త్రీలను దామృతబాధ నివ్వకాదు. మఱి
మీకు భక్తి విధ్యైకకృష్ణమునుగుఱించి
మార్పాడినది. స్త్రీలకీరి పురుషులకుండు దేవు
లై కేరులెదరి చెప్పటకంటె, బురుషులనుకీరి
వారికి బాంధవ్య నెట్లుబాధించి ప్రేమించుచు
నది లక్షణమిదియ, వివాహమున వెక్కువ
బాంధవ్యము, లాభము కలుగించుటయి. ఇ
టు కాయక స్త్రీల పురుషుల నెట్లు చూచి
నలెనో, యట్లు పురుషులను స్త్రీలను చూచి
నలెనని శాస్త్రములు చెప్పెనున్నవియు,
వివాహకాలమునకు బురుషుడు 'నాశివభాటు'
మొకలైన ప్రమాణములు చేయుచున్నాడని
యె తెప్పెను. భంగిశ్శబ్దాల విగ్రహవ్యా
పరిమాట కాంధించి, మిక్కిలియునె, మీకు
వెంటనే మీరచన చేకములు బురుషుల కి
ప్పటినుండియు గరిపుడని కోరితి.

విభక్తిప్రాయమునుజేసి బ్రాహ్మ
మనివలె మన ముక్తియొక్కముగి, సంవాస
మోక్షం, స్త్రీల కొకకృష్ణము, బురుషుల కొక
కృష్ణము నున్నట్లు వ్యవహరింతుము. పురుషు
నకు 'మనవిచిడియందునూచి గొంత వ్యవస్థ
యిచ్చిము. స్త్రీకృష్ణము, మందవిధ్యయం
దైనను వ్యవహరిస్త్రీయాయము. మును చెప్ప
మాట తెల్పియు, విచిడియాయ వినము
స్త్రీల పురుషుల కుంభకము గొనవచ్చు
నది, అనిరి సుహృదవినినము కక్కరికు
నెచ్చి ఇటవచ్చునది చూచుచున్నాము.
అటు మనబుగారుల మృ; మనమోహపు
బాధ; మనముగ్ధులగుమృ; మనమురిపాలిడికి;
లొంకారివచ్చు; బ్రయత్నంపెనము; మోహ
కానములొచ్చుట గ్రహము. అతిశయ. అమె
కు వ్యక్తిత్వము లేదు; కష్టముకుండు
లేదు; కోర్కెలు, అశ్రులు, అశ్రియములు
లేదు; మనకు బాధగి లోబడి మన కష్టకష్ట
ములకు లోనై, మన ముగ్ధులైనన వ్యవహ
పరెను. మనము రిమ్మనిన రావలెను; సమ్మ
లన పోలెను. మనము చిరునవ్వునవ్వున
మచ్చగినలెను; మనము కండ్ల తెగిన భయ
నడి చూచుము నొడిగియుచునెను. మన
కష్టమునెచ్చివచ్చితికి నీతికొని లాగియుము;
మచ్చలైన మచ్చలొచ్చునలె వాఘాగి

తొమ్మిది, గులాబిపూవునువలె పెదపువ్వుతో
 స్పృశించుము; కన్నమున లాగి చెంపపెట్టు
 తేట్టుచుము. దగ్గరకు నీసికొని కొగిలించుకొం
 దుము; లేచి తన్నిత్రాని నేయుచుము.
 ముగ్గురు చిరంకుశిరోమకనమాట్టులము; వాగు
 దక్కు మొక్కలని బానిసలు: మనదయా
 దాక్షిణ్యముమీర, మనముష్టా విష్ణుము
 మీద నాధారపడి యుండుదురు. మానవుని
 హృదయమున నున్న స్త్రీసంబుగ మైన తృప్తి,
 మిదము, ఆశేషము-కిసిమిట్లు, గోసన్నకొను
 విగ్మముగ-కిది మామిడి పండును రసవిహీ
 నముగిడికి, విస్సారమై టంక నవతలికి బా
 రినేయుట్లు- లేత మొక్కతోన్న కంకెను
 పండ్లతో గీరి గింజను నులి బొండును మార
 ముగి నెనరివేయుట్లు, మనము మనస్త్రీ
 లయెడ వర్తింతుము. మఱియు, మానవ
 హృదయమున హరికము, అధికార తృప్తి
 యున్నవి. తనకంటె చిరతవ్యక్తిని దక్కు
 వగా జూచుటకు, నావ్యక్తిని దనయాట వస్తు
 వుగా కేసికొనుటకు, దనదయాదాక్షిణ్య
 ముమీర నాధారపడి, తనయధికారమునకు
 లోపడి నావ్యక్తి యుండుటకు మానవ
 స్వభావము గోరును. పురుషున కాకోర్కె
 కన్నకొనుటకు స్త్రీ నాగనమైయున్నది. మెక్కిని
 మల్లెపూవునలె నామె యతినికూరహస్తము
 నిమిడియుండును. మల్లెపూవును వలె నామె
 నతడు నలిగి నేనుగలదు. అన్నెము పున్నెము
 వెనుగక, నవాజభీదమై తేడికూసను శాస్త్రాల
 మునలె నతడు భవ పెట్టగలడు; నిర్దియుడగు

కృషీము పెద్దనునలె చిరంతరి మామెచే
 నేనతీయుంచుకొనగలడు. ఈవిధముగ నామె
 నుజూచి, ఆమెయెడ వర్తించి, పురుషుడు స్త్రీ
 వ్యక్తిత్వమును జూచి నేసినాడు. ఆమె భార
 తీయవై భవమునకు, బ్రహ్మనాగరికశక్తి కీయ
 నుసిననడ, సాయము, అర్పించువారి ఆర్ప
 ణమును అణచివేసినాడు వ్యక్తిత్వమును జూ
 పుట ప్రాణభూతకంటె ఘోరమైనది. స్త్రీ
 వ్యక్తిత్వమును జూచి, పురుషుడు మహాపాపక
 ము నొడిగట్టుకొనినాడు. ఈహేయప్రపంచ
 లును మనకు గతిగిడకట్లు మేమన, మనము
 ప్రపంచమున మిక్కిలి యనాగరికులముగ
 నెంచుచున్నాము. ఆధునికసంఘములు
 మనలను తీవరిహరిమైన యుగపంజరములుగ
 జూచుచున్నవి. మనలోని యున్న తిరుణములు
 నశించిపోయినవి. మనజాతి నిస్సారమై పరా
 గీనమై పోయినది. మన మనిచేకముచేత,
 నహంకారముచే, మాన్మిత్రోహము చేసి
 నాము. ప్రాచీనకాలమునుండియు బురుషు
 చేత గౌరవమును, మెప్పును బొందిన మన
 దేశజుని ముక్కూమునకు దక్కు లేని
 యవకీర్తిపాలై పోయినది.

మానవజీవితమున భౌతికాన మట్టిదను
 ద్రిశ్చి సచ్చిసోమ, మనః శిశిమృన్మయ విశ
 నీతివాదములు చెయుకను. “ప్రజామ గ్నిహ
 మేధినా” పూర్వకాలమున బ్రహ్మవాక్యమై
 యుండవచ్చును. “అపుత్రస్య గతి న్నాస్తి”
 యను సిద్ధాంత మేకారణమున నాడుకలోనికి

అప్పుడో యాకారగమచేతనే, విక్షలమ
 కలుటకాకనే సవాహముచేకొనుట యను
 భవము పూర్వకామున ప్రసంగియుండును.
 అట్లా, గొప్పపై గొప్పముగలిగి, విక్కిలిసారి
 మోతమై, యవాద్యభాతులతో నిండియుండిన
 యిక్కాంపుహిమూతేతమున కనిపించిన
 వివాదమును సేకపరచుచే. మహాభక్తు
 లు సాధించినయీ "అప్పుడప్పుడగి
 రావచ్చు" క్రిందగియును ప్రసాదించుట తేలి
 వారు. ప్రసాదించెడి, మానవభావము
 "ప్రసాదమిచ్చిపాడేసాం" స్మృతియును కలిగి
 గలవారు సేపిడిచినవి. శ్రీనివాస విష్ణును
 సేకను పెట్టుటమౌతినే యని తెలియుచున్న
 వానియై, పెట్టుట పాపముగాని గిర్హముకేము
 యిచ్చియున్నా? కష్టమొనరుచేమా పోలి
 కొనినయియున్నది. విష్ణుకాక కేపెట్టెను
 అయినచో, విష్ణువునొకరిందుకొనినప్పుడు, పెం
 న్నెమునొకరిని పెట్టుమకొనుట కొనిమొదలి
 ప్రసాదించుచో మానవలసి యుండును.
 "విష్ణులు, విష్ణుతో" మని భావించెను సేవా
 తాత్పర్యము. గీతారహస్యముల నుపదేశించు
 వానియొక్కప్పుడు కేరకాన్యాయముతో
 ముద్రాపించెను. (1)వైవాచికముల నుప
 దేశించినవాడ మిగిలినట్లున్నది. చార్మికా
 కము శ్రీ శ్రీనివాస; పురుషులమిడిము. శ్రీని
 వాసునికాన్యాయముగా నుపదేశించి నీజము పరి
 చయించెను. కాని విష్ణు సేవకొనియుండెడి శ్రీ కర
 లుక మెదలక; ముక్కలక, మూలక; అరి
 యలక, పోలక; మూలక; చెదలక; నము. శ్రీనివాసముగి శ్రీనివాసముగి

కష్టమునక, సుఖమునక; విష్ణు సేవాచరించు
 వానికాన్యాయము సేవకు విష్ణుకాన్యాయము
 కనుమొనరెను. పునఃపునః సేవకునా. నీజ
 మునకు సేవకు మున్నది. ఒక్కచోట నూప
 మొనరినయినవలెయు సేవకు. ఈరోజున రాసిలో
 ముండును; కేపు బస్తాలోని కేసును; పట్టుక
 పాకిరిని కేపుము చేయును; అచటెక్కడ
 పుడిలో విచ్చెయును; అచటెక్కడవిచ్చె
 పికాకువిచ్చెను; అచటెక్కడవిచ్చెను
 గియును; కష్టగా వైవాచికముగి చేసి
 యొక్కచేయును; విలుగానున్న విదేశములకు
 గూడ స్త్రీమయలో కేసును. అట్టిచో నీజమున
 కు పార్థివముగి స్త్రీనివాసమునొకరిని
 యాచరి చేయుచున్నది? శ్రీనివాస కునక
 విచ్చెవైవాచికము నీజమున కక్కరిచెను.
 శ్రీనివాసమయ్యోము; నీజము వ్యక్తినియు.
 విచ్చెను విచ్చెను పాపించిన విచ్చెను.
 పురుషుడు నీజమని చెప్పుటకూడ, వా
 యుక్తీశ్వరులకొరము నాన్యాయము నొకరి
 సేవకు శోమయన్నది. నాన్యాయము నొకరి
 నుపదేశించెను, శ్రీనివాస శ్రీనివాసము
 విచ్చెము విచ్చెము విచ్చెను, విచ్చెను, విచ్చె
 నీజము వాని కన్యాయము పురుషుడు విచ్చె
 చెప్పించెను. కేను వైవాచికము గూడుము
 నీజమున కున్నవిచ్చెయని కొనికొట్టును శోకి
 చించెను. అట్టి శోకికు పురుషుడు పురు
 షుడే; శ్రీనివాసము విచ్చెయిచ్చెము మూ
 గానభూమినికొని చెప్పుట విచ్చెను సమాధా

నునమానకాళిదాసులు చక్కగా చున్న, మంచి మొరుపువేసి, శ్రేష్ఠమైన విత్తినములు నాటిన, నేక్కిలీవలుచైన సరిపోవునని చెప్పక, ఒకటి కంటిది, రెండవది గ్రుడ్డిది యగురెండు బక్కయెద్దలను గట్టి, సగ మరిగిపోయిన కట్టుతో నెక్కడి కలుపు మొక్కలు నెక్కడవే యూచి, దున్ని యుదాన్న నట్లు దున్నినను, రెండు తట్టల చత్త చెదారమైన నెరువు వేయుటకు శక్తి లేకపోయినను, సగము ముక్కిపోయి మిక్కిలి నీననములైన గిజలను చట్టినను సరినో, 'యూతేత్రము నాది' యనిచెప్పి వృథా, క్షుద్రకృషీవలుచే యూతేత్రమున వైరును బెంచ నర్హు డని చెప్పుదురు. వారికి గావలసిన దాలోగ్యవంతము, దాక్ష యుతము, తేజోవంతము శౌర్యోపేతమునము జాతిగౌరవమును నిలువబెట్టగల సుసంతానము కాదు. చచ్చి, పుచ్చి నాలుగుపిండెలు వడిన జాలును. ఈశక్తియును బరిశీలించి చూడగా రిజమున కీమహానుభావులు గోరు నది సుసంతానముకొఱకు వివాహముగాక, క్రొత్తగా సాగునకునచ్చు సారవంతమైన భూమినాటి, చక్కని యూగ్యవస్తులైన కవ్యలును, తామిష్టము వచ్చినట్లు న్యభిచరించుటయును, భార్యలుమాత్రము వియనము గలవా యుండి, తమ దుర్బలము, లోగ భూయిష్టమునయిన శరీరములకు నర్పించియు బలిగా నుండుటయు నని జేలుచున్నది.

ప్రతిస్త్రీకిని బ్రతిపురుషున పట్టుడుకాదు. "శ్రీయును, కులమును, సూపున్నబ్రయును,

శుభలక్షణములు, బాంధవ విద్యాశ్రేయము గలవనుకు" గన్య నీయవలెను. స్త్రీ సహజముగ శిశువకుసుమపేశల; మిక్కిలి సున్నితమైన స్వభావము గలది; అతి మృదులహృదయ; వికసించుచున్న మల్లెపువ్వు నంటిది; సౌందర్యోపాసకురాలు. అట్టి యామెకు గట్టికి మొరకుని, మూర్ఖుని, అనాపితివని, దుర్గా స్థుని, కుశ్శిశుని, ముహుసలిని గట్టివెట్టుట మాత్మగర్వచ్చేదనముకంటె మహా ఘోరము. ఆమె ప్రేమించగినది; శౌరవించగినది; పూజించగినది; తలలో నాలుకవలె పోషించవలసినది; వ్యాకయమున నత్తుకొనవలసినది; తలపై నెక్కించుకొనవలసినది. ఆమె ప్రణయిని, మనము ప్రేమించవలెను; ఆమె గృహస్థుని, మనము శౌరవించవలెను; ఆమె మన విష్ణుతల్లి, మన మాదరించవలెను; ఆమె మన సహనాసిని, మనము మైత్రిని జూపించవలెను; ఆమె మనక్రీడిక, మన మా తిర్య మియవలెను; ఆమెమన కేడుగడ, మనము పూజించవలెను.

విష్ణువు వ్యాకయమున బెట్టుకొనినాడు; బ్రహ్మ సదా స్మరించుచున్నాడు; ఇక శివుడో, యధికర మిచ్చి యధనాశీవరుడైనాడు; నల్లిమీద బెట్టుకొని పూజించినాడు. నక్షత్రమున నామె నశింపగా, నామె కొఱకు సన్నాహి మైనాడు. మనోవేదనచే బూడిదబూసుకొనిదిగంటకుడైనాడు. ఆమెను కీర్తించుటకు ననయొకనాలుక చాలక ఘటి

దానిని మీకొరకే వినియోగింపుడు

హిందూ మతము

మీరు వినియోగించిన క్రైస్తవము—
 మీ తల్లి—పోదరుడు—భర్త—పుత్రము—
 పిల్లల మరణము మీ వినియోగము వల్లే, దానిని
 మీకొరకే వినియోగింపుడు.

అధనముతో నగలకొని దానిని
 మీరు ధరింపుడు.

పురుషులెల్ల పురుషులు.....
 ఈ యిది మీకు కానుగా తెలిసియే
 యున్నది. కొత్తను మీకు వాళ్ళు
 గల క్రైస్తవము కాంట్రాక్టు వచ్చు
 కనులేని కాట్రాక్టుకొందు విలువలది
 ముందుగాను.

అధనము యొక్క పురుషుల మీకంటే
 యెరుకునే మీ ఇంటిమీదనే యుండి
 పిలగుటలు, దానితో మీ కొరకు
 సాగిన నగలకు కొనుదు.

మేములియూరుచేయించిన నగల
 విలువ యెన్నటికిని తగ్గిపోదు. నగ
 లను అందితుగా చేయించుటయే
 ప్రశస్తికొనును. మేమియూరుచు
 మేమే అగ్రగణ్యుల మనినాడ నది
 నయమగ తెలుపుచున్నాము.

మీరు మొదట మావద్ద కొని
 నట్టి అలంకారము మీకు మిక్కిలి
 సంపత్తివీకరముగా ముందుటకే
 మేము ప్రయత్నించెదము. అటు
 విచ్చుట మీ లెల్ల పురుషుల మావద్దనే
 కొనుచుందురు. మీ మిత్రులకు
 నూపి విధాన చేయుచుందురు.

ఉమిడి రామయ్యకెట్టి గురుస్వామికెట్టి కంపెనీ,

బంగళా రోడ్ నెంబీ నగరము విజయవాడ.

‘వా పి ని’

వేటెంటు అభివృద్ధి చేయబడిన ఆవిరి కుక్కరు

చక్కదులన్నిటిలోను ‘వాపిని’ అనునదియే కడప
టిది. దీనికై మీరందరూ వేచియున్నారు. దీనిని చూచినంత
మాత్రముననే ఒకటి మీచింత యుండవలెనని మీరు తప్పక
కోరెదరు.

తాయిలకు వలె గట్టిగానుండి, ఆభరణమువలె ప్రకాశిం
చును, అన్నియు పూర్తిగా గల వింతపాపానులు. పై భాగ
మంతయు ఇత్తడితో రియోరు చేయబడినది. అోనగలపాత్రలు
అలుచూనియుముతో రియోరుకాబడి యున్నవి. మాయంటు
సులభము, పరిశుద్ధముచేయుట సులభము.

నీరు ఎంతవరకుండునది కనబడుచునే యుండును. ఇతర
కుక్కరులయందుండు అోపములేమియు ‘వాపిని’ యందు
లేదు. ఇది కక్కగా పవన ఉపయోగించుటకే రియోరు చేయ
బడినది కాని అంబువుచూత్రము కాదు. ఏకము మంబువు
వలె అనగా అంబు లేక ప్రియో లేక గ్యాసు లేక ఏకపక
సాయి ముదలగువాటిలో నొకటి నను ఉపయోగించవచ్చును.

భర గ్గు 12-8-0 నుండి గ్గు 25 ల వరకు గలుగు.

పూర్వవివరములకు వ్రాయును.

బెంగాల్ కెమికల్ ఆండు ఫర్మాటికల్ పర్కును,

లిమిటెడ్; కలకత్తా.

సమాపామునుక్క వాలుకుల నెరుపుకెచ్చు కొనవాడు. ఆమెను కన్నులారాచూచి చూచు కొనుటకు రెండుకన్నుచాలక మూడవకన్ను కరిగినవాడు. ఆమెయందు నలుపుచే వెల్లు బొకిపోయినవాడు. ఆమెయందుగను ప్రణయముచే, మోహముచే నామెనేను సకము పోవాడు. ఆమెప్రేమధిక్ నడచియుటకై ధిక్కుకుతాడు. అర్థశాస్త్రీయముల మహా శిష్యుడు మనము, మన శార్వమునది నమచు నడిచి కార్వముగి నుండవలెను. అన్నచే మానము తేజశ్శాలుకు, వీర్యవంతులు నగు నొకరిని గడుచును. జాతకే, దేశమునకు గీర్తి పోన కల్పాల, నానకులు, నటకులు, చిత్ర పోతులు, నెల్పులు, కావ్యపూర్ణులు, విద్వా

నులు, తాత్పర్యులు, రాజకీయజ్ఞులు, యోధులు, విద్వాంసులు, భక్తులు, భాగవతులు నుద్భవించుచును. అహోగ్యము, కీర్తికాలనిది తము, విశ్వియము, వయ, దాక్షిణ్యము, సుహృదయశ్విము, కేదావ్యము, త్యాగము, ప్రేమ చేకమున తాండవించును.

ప్రేమగ్రాము మనస్సునకు గన్పడు కలిగినచు మనకు జయము కలుగను. "కల కలకంటి నీవ్వి, కొలికిన నీతి యింట నుండ నొల్లదు." ఆమె చిరునవ్వులు మనకు పీఠ లిచ్చును. ఆమెరూపందము, మనకు సంద బోధ్యాన బాధ్యము లిచ్చును. ఆమెస్నే మనకు ముక్తి నిచ్చును.

ప్రేమ

వర్ణుల వేయి శీత్యర కవిగారు

బాలిక, యువకు మనముద్యమింపదును,
 ఒక నానకమనముచే నున్నదిను;
 పూర్ణమనభూమిని నానా విభజించుచును
 నానక ప్రణామించుచును ప్రోలుగోలించుచు;
 యున్నకనకరంపూరిమునకు యునక, ముగ్ధుడను
 పన్నుతము నొనరించే వర్ణమునానక.

* * * *

మున్నకనిబారి నీ కనుమున్నవాడ;
 నానక నానక వారి వానన ప్రహంబ
 ప్రేమి మెదియు నానక మునెనానక;
 అనె నొక విద్యవాసన యునుగించె,
 నొక్క భవ్య సవ్య విలాస ముద్భవించె;
 నా విలాసవాసనలు నీవగుచు బాల!

జర్రాజుకరేంద్ర పట్టాభిషేక సంచికలో ప్రాచీనాంధ్రభాషా శాస్త్రాప మనువాదసంప్రాది పన్నుటనుచి ఆవిషయమును గురించి యింకా ఎక్కువ కృషి చేయవలెననే అభిప్రాయ బలపైంది. అందువల్ల ప్రాచీనాంధ్ర భాషాశాస్త్రము పరిశీలిస్తూ ఉండవలసిన వాటిలోని విశేషాలు గమనిస్తూ ఉండవలసినా జరుగుతున్నది. ఇట్లాఉండగా ఒకమారు నామిత్రులైన శ్రీయుతి శేషారావి విశ్వనాథశర్మగారిని కలుసుకొనినప్పుడు సంభవించినపుడు ఆయాశాసనాలలో నాకు పొడగట్టిన భాషావిశేషాలూ, శబ్దాల నిర్మాణాలూ మున్నగువాటిని గురించి ప్రశంసనలమున వారితో కొంత ముచ్చటించాను. దానివిషయం వారు, ఇటువంటి పరిశోధన చేయాలన్నది ముందు అటువంటి ప్రాచీనాంధ్రభాషా శాస్త్రమును పరిగ్రహించి పరిశోధించుకొనినాని నుండి యిందుకోరిక అనుసరించి చెప్పవారు. ఇందులోఉండే యభారం కొంత కాలముక్రిందట భారతిలో నేను అద్దంకి, భగ్యలక్ష్మం శాసనములను ప్రకటించినపుడు నాకు గోచరించింది. అందువలనను నెల్లూరుమండల శాసన సంపుటలలోని ప్రాచీనాంధ్రభాషా శాసన వాక్యాలు పరిశీలించి అవునా కావా అని సంశయం కలిగి, వాటికి పరిశోధన ప్రతినిధులు సంపాదించి పరిశోధన శాసనవాక్యాలు నిర్ణయించి యుక్తమని తోచింది. ఈవిషయమును గురించి శేషారావికి శ్రీకాశీవాసుని నాగేశ్వరంపు పంతులుగారితో ప్రసంగింపగా వారు పూర్వవార్యంతో నాకు తోడ్పడే నిమ్మ నెల్లూరిమండల పర్యటనానికి పంపివారు. నాపర్యటన విశేషాలు తెలపమని ఈవ్యాసంమొక్క ఉద్దేశము.

నేను ముందు కోవూరుతాలూకాకు వెళ్లివారు, కోవూరుతాలూకా విడవలూరులో నాన్నహినులు గొర్రులు కే. యవ. ప్రసాదరావుగారున్నారు. అయిట్లు పట్ట గ్రామాలలో శాసనాలు ఉన్నట్లు తాను విన్నవనీ

నేను అక్కడికి విచ్చేస్తున్నప్పుడు ఆయిట్లు పట్ట గ్రామాలను తానుకూడా పర్యవేసి ఆయన నాకు ఉత్తరం వ్రాశారు. అందుచేత కోవలూరిశివమనులో ప్రియతమి విడవలూరికి వెళ్లాను.

నెల్లూరుమండలలోని చాలా గ్రామాలలో ఉన్నట్లే ఈ గ్రామాలలోనూ ప్రాచీన విగ్రహాలూ మున్నగునవి చాలాఉన్నవి. విడవలూరు గ్రామంనుంచి రెండు మైళ్ల దూరంలో చిలుమూరికి పోయేసొంతకి ఎడమవక్కా మార్గేళ్లమ్మ, కుడివక్కా వెలగలమ్మ అని రెండు కొండ విగ్రహాలు ఉన్నవి. వెలగలమ్మ, మార్గేళ్లమ్మ అనేవేళ్లు ప్రజలు ఇంటింటి పెట్టెవదిగా కనబడుతుంది. ఎందుచేతనంటే ఆవిగ్రహాలు మోచిస్తున్నాయి అని పారాశిక సంబంధమైన శిల్పముగానో తార్కికసంబంధమైన శిల్పముగానో కనిపిస్తుంది కాని ఇట్టి గ్రామ విగ్రహాలె కనబడవు.

వెలగలమ్మ విగ్రహం చిన్నది. రాయి పోరలు నేని పాయి శిథిలావస్థలో ఉంది. మార్గేళ్లమ్మ విగ్రహం పెద్దది. అయితే యిది సంగమరకు భూమిలో పూడిపోయింది. కైకి చేతులూ, తొండ మున్నగునవి మాత్రమే కనబడుతున్నవి. వెలగలమ్మ విగ్రహం అంతగా చెడిపోలేదు. చెప్పును నేనుకూడా మార్గేళ్లమ్మకు పూర్వం కొంత ప్రభావముగా చూస్తూ ఉండేదనిగాను. అందుకు తార్కానంగా ఒకకథ చెప్పుతారు. అది ఏమంటే:

నెరుక ఎక్కువో ఒకమాటు లంబాడిలు రెండొకగా వచ్చి ఆశక్తిఉత్సాహంతో నడుతుండేవారట. ఎవరైనా వాళ్లను అడ్డుకొనితే ఏం నెరుకు తెచ్చాడని అడిగితే నెచ్చిరి అనుననకు చెప్పక మరొకసరికు నేను చెప్పుకుంటేవారట. ఇట్లా చెప్పుకుంటే అమరునాటి ఉదయమునకి ఆ లంబాడివారూ నెరుకులూ విచ్చేదూమనా నేనరికి తాముతెచ్చిన సకకుకాక చెచ్చినామనకే నాటిలో ఉండే

[illegible][illegible][illegible]

అక్కడ ఉన్నట్లే వీరనా ప్రాచీన నాటకములను
విశా లేరనా కనుగొనవచ్చును.

[illegible][illegible]

ఈ గ్రంథము వినువలసినదిగాను స్వ
 తంత్రమునుబట్టి చదివినా మనస్సును నిశ్చ
 తముగా కాపాడించుకొనుచును, అప్పుడు 'జీవ
 మును' పర్యవేక్షించు' శంకరాచార్యులు, బ్రహ్మకల్ప
 గ్రంథమును శంకర తాత్పర్యము, తాత్పర్యము మొదలగు

నాటిది వంటిదివనమా, ఆ టిటి పురాణి ప్రముఖ
 వ్యవసాయానికి ఇట్లాంటి శ్రమింకా వంతులకై యిచ్చు
 నందివనా ఈ పుట్టిన ఆధికారాన్ని గ్రామస్థు
 లకి ఉండేది. ఏ గ్రామంలో ఉంటే యిచ్చుంటుంది
 గ్రామంవారికి నాగా లేలు వదిలి. ఉంటున్న ఆటువంటి
 ఆధికారాలు వాటింటే ఉంటే తిరుకనుకులమైన తీరిన
 తీరి పట్టు పట్టుకొనాలో పాగా మామగంటారు. చెరువు
 కింద వాటిలో వచ్చిన వాళ్ళుంట్లన్నా గ్రామంలోవనా
 బయట పట్టువంచాబట్టినది తిచ్చువంకాని వేయిం
 చిన పట్టుగ్రామవారిం తెలుపు ముగ్గుని లేవకొని
 వివేచనాని గ్రామస్థులు పట్టుం చెమగొంటూ మఖాన
 ఉంటేవనా. తెలువంటి సాగినమనాలో పై ఆధికా
 నుకు గ్రామస్థులనువాడు, వేపు, ఆధికారాలు పై గ్రామస్థు
 గ్రహాలులేవు

కొత్తగా బయలుపడ్డ శిశువానాలు తిన్నచు
 ఎవరో కంటిచెప్పిన దివ్యలూకనుంచి ఆ
 వారి చెప్పినను, అవచ్చి కొంతకాలమునా
 నిద్రించి తిన్నవంటనా నోనిం, వావచ్చు, ఏంకా దీని
 తొన్ని పువ్వలూ, వచ్చు ముచ్చటల అయివచ్చు
 వును. అట్టివే శిశువానాలు ఏదైనా కంచుకవేయ
 తని వాని పెరిగినానుకాని కార్యం నేరవాయింది. ఒక
 పాటినిద్రించి నోంచెయ్యారాన్ని ఒక పువ్వరాతి పువ్వ కని
 పడింది. అది నేలనాగ పడివుంది. వారి పువ్వగము
 ప్రాతి పడినారు. అట్టి పువ్వ ప్రాతి పడినానుకా
 తని గ్రామముల నడికే ఎరగా చూచి తిరియరు.
 అచాదికలందుండి అది అక్కడనుంచి వచ్చు చెప్ప
 వారు. అట్టి పువ్వ పువ్వలో నిద్రించి చాచాను
 ప్రయత్నం చేస్తే గ్రామముల ప్రామాణ్యము వినిపించు
 వారు అది మంచిపనికాను. పక్షం కమ్మగొని పువ్వరు.
 ఇటువంటి పూర్వపురాణు నిద్రించునా నిద్రిగలేకువచ్చు
 వాని ప్రమాదకరమని నాంతో పరమాధికనా తోలని
 మంచువచ్చును. వాతో ప్రమాదకాతనామా మరలించి
 నామానా నిద్రించునానిది విచ్చును. గ్రామము లేదు
 నామానా అది వాతో నిద్రించునానామతో అచాది

విశ్వవిద్యాలయము, నీయము విశ్వవిద్యాలయము అనునవి
విశ్వవిద్యాలయము—విశ్వవిద్యాలయము—విశ్వవిద్యాలయము
విశ్వవిద్యాలయము—విశ్వవిద్యాలయము—విశ్వవిద్యాలయము
పదము.

[illegible]

తమతమ కట్టలమూడా పంపినారలు:—(1) బ్రాహ్మి (బ్రహ్మకేశి), (2) మాహేశ్వరి (మహేశ్వరకేశి), (3) కొనూరి (కుమారస్వామి కేశి), (4) వైష్ణవి (విష్ణు కేశి), (5) వారాహి (వరాహస్వామి కేశి), (6) మాహేంద్ర (మహేంద్రస్వామి కేశి), (7) చామండి (యామి కేశి), అని పాటిచేర్చు. ఇతేంద్రనాథులు, కొంచెము మోసగల్గిననీ, కొంచెము ముసలుపడ్డనీ కలిపి పిటిసి అష్టమాతృక లంటారు. ఎవరెవరి కేర్తులు వారు వారు భరించే ఆయుధాలు, అధరనాలు భరించి, వారువారు ఎక్కే బావావారే ఎక్కుతవి. బ్రాహ్మికి కాంసా, మాహేశ్వరికి శృంగధరమా, కొనూరికి వెమునీ, వైష్ణవికి గను త్పింతుడు, వారాహికి నన్నుపాతూ, మాహేంద్రకి వీరుగూ, చామండికి కపిమూ వాహనములు. సాధారణముగ ఈ సత్తమాతృకా విగ్రహాలు అన్ని ఒకే కొంఠలకంపిద చెక్కుతుంటారు. కొన్ని కొన్ని చోట్ల ఈ సత్తమాతృకా విగ్రహాలలోపాటు ఆళులకంపిదనే క్రైస్తవ విగ్రహమున్నూ చెక్కుపెము కలదు. ఈసత్తమాతృకా విగ్రహాలు సాధారణంగా శివాలయాలలోనూ, కొన్ని కొన్ని చోట్ల గ్రామ దేవాలయ స్థల లోనూ మూడూ కనుబడి తవి. చెక్కుపెములో ఈవిగ్రహాలవరుస ఒక్కొక్కచోట ఒక్కొక్కచోటకుగా ఉంటుంది. బ్రాహ్మికి క్రిమిగ్య గాఉంటే గ్రామానికి తోమమనీశ్వరు నాశించినట్లంటారు. చామండి మగ్య ఉంటే గ్రామంలో ప్రజాశాంతి ఉంటుందంటారు. అల్లపాటిలో కనబడ్డ సత్తమాతృకా విగ్రహాలలో వారాహి మగ్య ఉన్నది. సత్తమాతృకలచేరి, అధి శృంగింపడవారముని తమకానాలలో చారుకృతింశేపు రాలాలు చెప్పుకొంటూ వచ్చారు. సత్తమాతృకామలకు సంబంధించిన గాధలు వారికాలంనుంచే బాగావాడుకలోనికి వచ్చినవేమ.

అల్లపాటి కయ్య (చేను)లో ఒకచోట ఒక శాసనాల కయ్యగట్టున కిర్ర జెట్టి ఉంది. దానిమీద 'నెల్లూరి మనుమకేశవస్వామివర నిధి, పిదపార్ల పత్తి' అని ఉంది. ఈ శిలను అత్తుర లు విజయనగరరాజుల కాలంనాటివి: పదహారవ శతాబ్దిలోని కావచ్చు.

అల్లపాటినుంచి విజయనగర పాతూఉంటే ముది విరిగ్రామం వట్టిగాదు ఒకడు కనబడి అన్న పగప్పాకు, అలగనంపాడు 'పంపు'లో ఒకశిలాకాశనం ఉందని చెప్పినాడు. ఆమరునాటిఉదయం పంకనపాలెం, చాకనగ్ల ముదిలైన గ్రామాలకు పల్లాలని ఉండవలెచేరే ప్రసాది రావుగారిని వారిమ్మకలమా తీసుకొని ఆరాతే ఖోజ నంచేసి అన్న పగప్పాటికి వెల్లి నాకు. అన్న పగప్పాటి కాపులుమూడా మాకు కొంచెము తోడుగా నిచ్చాడు. ఇంత మందినా బోయి అక్కడ చూస్తేమికదా అది 'శివ రాయ' గాని 'కానవల' కాదని తేలింది. ఆశీరవాదు లమై మేనుంతా వచ్చినవారినిబట్టి బోయినాము.

ఆమరునా డుదయం మురులైన ప్రసాదరావు గారిని తీసుకొని విడిపాలెం, ముసూరెడ్డినుంటు మీరుగా పంకన్నపాలెం వెల్లి నాను. ఆప్రాంత ముసూరెడ్డిచుట్టునడి అని ఉన్నది. అక్కడే కానవల ఉంది. ఆశిలకు పసు పురానీ పంకం పెట్టి దేవతగా భావించి దాన్ని పూజ చేస్తున్నారు. ఆశాసనాలలోపాటు అన్నలో అమ్మనారి ఉత్సవవిగ్రహమున్ను, ఒకయంత్రమున్ను ఉన్నవి. ఈ కానవల చొరకి తూర్పువైపు ఎక్కడో ఒకకయ్య (చేను) లో ఉండగా దానిని పంకనపాలెం కాపులుపల్లికి తీసుకువచ్చి ఇప్పుడు ముసూరెడ్డిచుట్టు దేవాలానికి సమీపాన్ని ఉన్న బావివద్దగ పడచేసి కలెలకు ఉపయోగస్తుం దేవారలు. ఇట్లా చేసేటప్పటికి కలెలకుకట్టేయిస్తు లింపూ చనిపోయినవలు, ఆశిలకు కలెలకు నాశించుటల్ల నే ఈయా పద తలుగ్గించిందరి ఆప్పటినుంచీ దానిని రావివద్దగ నుంచి తీసి వజీరీలోకి తీసుకొనివచ్చి అమ్మనారుగ భా వించి పూజిస్తున్నారు. అటుతరువాత ముసూరెడ్డిచుట్టునడి కట్టవనూ, ఈశల అందులో దేరడమూ తలుగ్గించింది. ఇప్పటికీ ఆశామసూరెడ్డిచుట్టు దిగ్రహాలకి ఈశాసనాలమూ పూజాపురస్కారాలు చేస్తూ పడపప్పు పానకాలు నివేది స్తూ ఆరాధిస్తున్నారు. కానవలచే ముందువచ్చిననీ, పిద పనే 'ముసూరెడ్డిచుట్టు' ఉత్సవవిగ్రహమూ, యంత్రమూ వచ్చినవనీ తెలిసింది. ఆశాసనాలమీద అక్కరాలు వరుస వలసియున్నదని నేను చెప్పగా అర్చకులు స్వానంచేసి మడి

కట్టుకొని మంత్రపూజగా ఆకాశవశిరు కడిగి నమ్మి వానిని అక్షులు చదువుకొనియుచు చెప్పినారు. ఆకాశవశిరు ప్రతినింబములు కూడా తీర్చుకొంటానని వానిలో చెప్పినారు. అప్పుడు ఆర్చకులు మారం పుట్టి రామయ్యగారు—చాలా సాగువులు, కుంభ క్రీ పాపభక్తి కలవాడు: అజాగ్రహము, మందిరము—మయ్యమ్మనాగు ముగ్గులు నే ఆగడ్డు విమానీ, మహానీ యేవిన్నీ రావడిములేదనినీ, అలమూచిని నీజాతీ చాలని ఎమ్మగువ్వా మనినీ, ప్రతినింబం తీసుకోకత్తువనినీ అయితే మైలబట్టితో కామండా స్నానంచేసి మడికట్టుకొని తీయవలసిందనినీ చెప్పినారు. వారిమనస్సు నొచ్చుకొడవని వారు కోరినప్రకారమే దగ్గరకున్న బావిదగ్గరకుపోయి స్నానంచేసి వారిచ్చిన మడిబట్టుకట్టుకొని ఆకాశవశిరు ప్రతినింబం తీశాను. కుంభలో వాతన చేసినందున రాయి చాలా చెడిపోయింది. దానికోక వైపున అరవ కాసనం ఉన్నది. శ్రీ. క. పవనూజోకశాస్త్రాలో కూడా నెల్లూరుమండలం రంజాపురు చోళరాజుల పరిపాలనలో ఉండడంచేత నెల్లూరుమండలంలో అరవకాసనాలు కనబడుతుంటవి. ఈ కాసనం కొంచెముచు ఆనాటి దేవుని వాగా అరిగిపోయింది. కాసనానికి ఎరువభాగాల శింఖంక్రాలు—అయితే అయితే—చెక్కుబడిఉన్నది. రెండోవైపున నిలయగలం రాజులనాటి తెలుగుకాసనం ఉంది. అదికూడా చాలా అరిగిపోయింది. అంతేకామండా కాసనం ఆ పైపున గంటూ గుంటూపడి చాలా ఎరుదుదినదులుగా ఉంది. అందుకూ తెలుగుకాసనానికి ప్రతినింబం తీసుకోవడానికి వీలూ, తీసుకొన్నందువల్ల ప్రయోజనములు—దా లేక పోయింది. దీనికి తూర్పువైపు ఎక్కడకో దేవాలయం ఉండేదనీ, ఈ కాసనం అప్పులలో నుంచే ఉట్టికిచ్చిందనీ చెప్పలు చెప్పేవారని సామ్యర మయ్యగారు చెప్పినారు.

అప్పులో భోజనంచేసి చాకచర్లలో కాసనమున్న చంటి అక్కడికి వెళ్లి నాము. చాకచర్ల తిలవంచినుంచి నుంజుపాపంపైపు పోయేకోస్తూచివ ఉన్నది. చాకచర్ల గ్రామందగ్గర రోడ్డును పడినవైపు ఒకచెట్టుక్రింద ఒక విగ్రహం ఉంది (చిత్రం 3). అది సగంవరకూ

పూజిపోయి ఉంది. అక్కడివాళ్లు వానిని 'చాకచర్ల అయ్యపనాయకు' అంటారు. ఆలమీద మోగడైన అయ్యపనాయని విగ్రహము చెక్కబడిఉన్నది. అయ్యపనాయకు ఎవరితో పాపవదానికి ఈ పునె తీసిట్టున్నది. అతని ముఖాలో కుడివైపు చూడరు ఉంది. ఎడమవైపు ఏగో (3) ఆయుధం ఉంది. అతనికి కుడి, ఎడమవైపుల స్త్రీవిగ్రహాలుఉన్నవి. ఎడమవైపున్న విగ్రహం కొంచెం స్వల్పముగా ఉన్నది. కుడివైపున్నది చాలా అరిగిపోయినది. అయ్యపనాయదియొక్క కోనేట్టనయా, దుష్టులూ ముదలైనవి చూస్తే అది మామూలుగునెనలేకొనిండు ఉన్న అమర నాయకుడియొక్క కాని, పాశగాని యొక్క కాని విగ్రహమై ఉంటుందని తోచింది.

నేను పట్నం వెచ్చిన తరవార ఆవిగ్రహం ఘాట్ తీసి పంచులసింపని మిగ్రులు ప్రసాదగావుగానికి వ్రాశాను. అయన అక్కడికి వెళ్లి ఘాట్ తీసుడానికి ఆవిగ్రహాన్ని వైటి తీస్తూఉంటే అచోకచర్ల గ్రామము ఆవిగ్రహం క్రింద ఏగో నిధినితేపాలు ఉన్నదనీ, అది తీసుకుపోవడానికి ఆయన పచ్చివాడనీ చూచి గండన కొంచెం ఆయనను తిట్టి ముగ్గు ఆవిగ్రహాన్ని కడిగింప ము మేజిట్టిటుగానికి అయననివ కండ్లయింటువాలు లంచేసేవారట! పూజాపురస్కారాలు లేకుండా, ఆలనాపాలనా లేకుండా ఉన్న ఈవిగ్రహముపట్ల వారి సేవసర్వమున కలిగిన ఆచార భేదములకు ఎంగోమెచ్చుకోవలసింకే, కాని అట్టి ఆభిమానం వారికి ఎప్పుడూ ఉండేనే అని నిజముననీ అనుకోనెం తెలుస్తోంది. వాటిను చిట్టి ర్ ఇవే చెక్కుదుగారు ప్రసాదరావుగారిని కలుసుకొని సంగతి సంగతములు విచారించిన పిదప తేను కొట్టివేసారు. చిత్ర తెలుసుకోవాలనే సదభిలాషతోనే పరిశోధన వారిందినప్పటికీ కొన్ని కొన్ని చోట్లు ఇటువంటి చిక్కులు తటస్థమై ఉంటవి.

చాకచర్ల అయ్యపనాయని విగ్రహం శ్రీ. క. పదిశాను, పవనూజ శాస్త్రాలలో ఉండే తెలుగు మోఘని నేమనూ మొదలైనవి తెలియజేస్తూ ఉండడముచేత అది చాకచర్ల పట్టునులసింపను. ఆభిమానం

తులై న పొకప్పు గ్రామవాసులు ఇప్పటికైనా దాని మీద అభిమానముంచి దాని కరుణకు తగిన ఏర్పాటులుచేస్తే మేము చేసిన కృషి న్యర్థం కాదేమని సంతోషిస్తాము.

అటుతరువాత ఊళ్ళోకి వెళ్లి కాడనం చూచినాము. అది కాడనంకాదు. పీటాతరాలు చెక్కిన కలరాయంత్రిము. నెల్లూరుమండలంలో కొంతమందిగుర్ర ఏగ్రామానికి వెళ్లి నా ఈయంత్రిలు కనబడలేకపోయిరి. వీటిని సాధాకథంగా కర్తవ్యకలవినిగాని, రాళ్ళమీదగాని చెప్పుతారు. ఇవి ఊరిగిరికి (మొగవల్లలో పోలికేసి ఉంటుంది. ఈయంత్రిలున్నచోటికి విస్తారమైన ముత్యాలకొర్రులు రావడం వాడకకాని ఇవి ఉన్నప్పటికీ అటువంటి బాధ్యులు రావడం మామూలే అవుతున్నది. కొన్ని కొన్ని చోట్ల వీటిని తీరలయంత్రిలాని కూడా అంటారు. చాకచర్లలో ఇంకను తప్ప వేరే కాడనంలేదు.

అక్కడనుంచి తుమ్మగుంట వెళ్ళాము. గ్రామము లోని కొంతరికది కాదాని. అందువల్లనే వారికి తుమ్మగుంట గ్రామములని పేరు. ఇప్పటికీ అభూరివిండా ఉన్నవారు గ్రామములే. అభూర్లో కాశీవిశ్వనాథస్వామి ఆలయంలో గర్భ నుడిగుమ్మం తలవారిరాళ్ళమీద పెండుకాడనాలున్నవి. కాని అవి చెక్కిఉన్న రాయి పట్టిపోయినవి. రానికి ఏమాత్రము అదుముడులిగినా అది పోషిపోయి అయి పోయిపోయినది. అందువల్ల కాడనాలుండేమిటా ప్రతినింబాలు తీయడానికి తీలులేకపోయింది. రాయి చాలా అరిగిపోయిందే కానివాన్ని రాతిమంచి తుమ్మవాని గ్రామానికి తీసుకువచ్చింది. వెనక ఎప్పుడో కొంతకాలం క్రితం కొన్ని రాకకాసనాలు కొరికినవనీ, అవి నొంగిన తుమ్మవాని, కొంగకినవారికి ఏమో అరిష్టాలు సంభవించినవనీ, అందువల్ల వారు వాటిని ఒకమాదిలోనో ఏక్కడో పాదవేళారనీ చెప్పుతారాక కనీ ఆక్కడివారు. అదికాదో నిజమో! దాని నిజంనంగతి ఏమిటో తెలుసుకోవాలని ప్రయత్నిస్తే నిజం తెలిసిందికాదు కాని పాదాంతరాలు కొన్ని కొరికినవి. అశోకపుష్పములమై మళ్ళీ నిడవలూరు చేరుకొన్నాము.

ఈపర్వతమంలోనే సరిత్రప్రసిద్ధమైన ఉదయగిరి దుర్గమునూ, ప్రాచీనప్రస్థానాలైన 'చిత్తరపుడికోన' నుసోలయములనూ చూడవలసినవికొన్నాను. ఈవిషయం ప్రశాంతరావుగారికి చెప్పి సుప్పటికి ఒకటి రెండు రోజులు ఆయనకూడా వారోస్తానన్నారు.

మే మిద్దరమూ నిడవలూరిలో తైలుదేరి కొడవలూరికి వచ్చి అక్కడ నైకల్గి సాయంత్రిం నానూన వాలునున్న గంటలకు కావలి చేరుకొన్నాము. తైలుదేరినది ఉదయగిరి బద్దే 'బుమ్మ' పేరిటగాఉన్నది. చుట్టినే 'బు'స్సెక్కి ఉదయగిరికి తైలుదేరినాము.

కావలి ఉదయగిరి అరవైమైళ్ళ దూరమున ఉన్నది. దారిలో అమ్మలపాలెం, జలవంక, చిన్నక్రాక, కొంకినాగు, పోలంబాడు, కలిగిరి, వింజమూరు, దుత్తిలూరు మొదలైన చోట్ల చాలా తోపులున్నవి. వీటిలో జలవంక, వింజమూరు, కలిగిరి మొదలైనవికొన్ని చోట్లలో మంచి చెరువులుఉన్నవి. నెల్లూరుమండలములో ఉండే చెరువులలో కందుకూరు తాలూకాలోని మాదవరం, సోన్నలూరుతాలూరు, కావలితాలూకాలోని బాబూగు, మోపాడు ప్రాజెక్టు చెరువులూ, కోల్వూరుతాలూకాలోని కలిగిరి జలాశయమూ, నెల్లూరు తాలూకాలోని సర్వేపల్లి నెల్లూరు, మువ్వల చెరువులూ, అక్కూరుతాలూకాలోని అనంతసాగరం, కలువాయి చెరువులూ, గూడూరు తాలూకాలోని కోటపెంక గూడూరు యేరూరు చెరువులూ చాలా గొప్పవి. మొత్తము మీద నెల్లూరు మండలంలో చెరువులు చాలా ఎక్కువ. చిన్నవైతే నీరు, పెద్దవైతే నీరు మొత్తంమీద ఈమండలంలో 25 కిర చెరువులు ఉన్నవి. వీటిలో కొన్నిటికి నీరు నిరులలోనుంచి వచ్చినప్పటికీ వర్షాధారపు చెరువులే అనేకమయినా ఉన్నవి. ఇటువంటి ప్రతీ తాలూకాలోనూ కనబడతవి. కాని వీటి సమైకాయము చాలా చెడిపోయిందేమి కొన్నికొన్ని చెరువులు మండిగిరిలోలేవు.

నెల్లూరుమండలంలో చెరువులను కట్టుతారు కాని గోదావరి, కృష్ణా నదులలోనలే తవ్వరు. చెరువు కట్ట

కట్టవలెనో, పట్టప్రదేశాల కట్టవలెనో, మంచిచెరువుకు మంచాలపైన లక్షణాలేమిటో, ఉండగూడని లోపాలేమిటో-ఇవిజన్మి ఒకకావసరంగా వ్రాయబడి ఉన్నవి (చూడండి: నా 'ఆంధ్రప్రదేశ్: రేఖాకములు' అను వ్యాసము-ఇతాడ, ఆంధ్రప్రదేశ్ ధర్మ మహామండలి పంచమవార్షికోత్సవ సంచిక). సాధారణంగా ఇటువంటి చోటలన్నీ కొండలకు పరిసరమున ఉంటవి. కొన్నికొన్ని చోట్ల కొండలే చోటలకుక్క పోతగట్టులుగా కూడా ఏర్పడతవి. ఒకలేక కొండలు ఒకచాచి కొకటి ఎడమెడమగా ఉన్నప్పుడే వాటిని పోతగట్టుపోసి కలిపివేస్తారు. ఇట్లా రెండుమాడు పైపుల కొండలుంటే నాలుగోన్నపు పోతగట్టుఉండి అలాగ చెరుచెరువుగా ఏర్పడుతుంది. కొండలమీద వర్షపునీరు 'చెరువుగా ఏర్పడుచు పల్లంగాకి చేరుకొంటుంది. కొండలమీద కురిసినవర్షపు నీరు ప్రవహించేవార్గానే చెరువులకు నీటినివరులుగాను పడెకాలునుగాను ఉంటవి. ఇటువంటి స్వభావపు చెరువులన్ని స్వభావమండలంలోని కొన్నికొన్ని తాలూకాలు కృష్ణా, గోదావరిపై ప్రదేశాలవలె పచ్చని పరిసరాలతో కలకల బాడుతుంటవి. కావలినంత ఉత్పత్తిని పొందే సాధ్యమంత అది అసలు రాతిప్రదేశమైనా-కన్నీరి పరిసరాలతో మాత్రం ముప్పుగా ఉంటుంది. ఈచెరువుల ఆధారమున పైనులు రెండవంతు(దాకా) కూడా పండిస్తారు.

ఈచెరువులలో వాణిజ్యం విజయనగరంకాల నాను కట్టించినవే. స్వల్పమైన పరిసరాలలోని విజయనగరం రాజధానిగాని కావాలని తిక్కనవేటి వాటిలో చెరువు ధర్మకావసరం ఎక్కువగా కనబడుతుంది. కొత్తగానిర్మించిన చెరువులకు సంబంధించినవో, లేక కలిపివేస్తూ చెరువులను 'ప్రాశ్నితం' చేయించేమనకు సంబంధించినవో, రేఖాకవిరూపం పుస్తకంతానాలలో ఒకటి గనుక పూర్వం కలుగవారికి పూర్వము ధర్మంతిలో చెరువులు కట్టించేవారు. కట్టించిన చెరువులన్నీ సురక్షితంగా ఉంటున్నవి, పూడిపోకుండా ఉంటున్నవి ఎవరు చెప్పగలరు? ఇటువంటి నీటినివరులు కావాడదానికి ఇప్పటివరకే జి. పి. డబ్ల్యు. దిపాన్తరంలు ఉండేవి కాదు.

అందువల్ల వాటిరకూ ప్రజలమీదను అది కట్టించిన వారిమీదను పడేది. ఏదన్నా ప్రజలమీద లేకుండా వాటిని సంగడిపై ఉంచవలసివచ్చి ఎవరికిగోతే ఎవరంగీకరిస్తారు? అందుకేనే ఇట్టి సంస్కారాలలోనే 'చేరబంధంనాన్యం' అనే మాన్యంపుట్టింది. ఇది ఈనాడు. చెరువులు పూడిపోకుండా బాగ్రక పట్టుకుంటే కొరకును, వాటిని అవసరమయినప్పుడు మగమృతులు చేరబంధుకును ఆచెరువునీ ఆధారమున సాగిస్తూ అమిక్కు పరిమితిలో సాధారణంగా పడని సంకుభామి ఈనాడుగా ఇచ్చివారు. దీనికే 'చేరబంధంనాన్యం', 'చేరబంధంనాన్యం' అనిపేరు. తరువాతి తరువాతి ఈనాంగా ఇచ్చివే గ్రామపరిమితిని కొన్ని కొన్ని చోట్ల అమిక్కుపరిమితిలో వాలుగవలెను పడకుండా, అయినవ పంతువరకూ కూడా పెరిగినది. చెరువు మగమృతు పరిగా జరుగుతున్నది లేనిది వాటిచేతే అధికారియే గ్రామస్థులకుండేది. చేరబంధం ఈనాంగాని తెనసని తాను తక్కుగా నిర్వహిస్తూ ఉండకపోయినట్లయితే గ్రామస్థులు ఆయానాంచారును తప్పించి ఆ మాన్యమును మరొకరికి కిచ్చి పనితక్కుగా నిర్వహించేవారు. ఈవిధంగా చెరువులను పూర్వం సంగడించేవారు. ఇక్కడ నూతులు బ్రావులు మాత్రా కాపాడేవారు. ఇట్టివాటికి చేరబంధం చెరువులనీ, చేరబంధం నూతులనీ కూడా పేరు. ఇటువంటి స్థానాలు వాణిజ్యకాలం నుంచి ఉన్నవి. పూర్వం చెరువులనూ, నూతులనూ సంగడించే పద్ధతులలో ఇక్కడే. కొండప్రదేశాలలోనూ, రాతిపైలనూ పండించి, ఇప్పుడే ఇటువంటి చెరువులకట్టించేవారో. ఇటువంటి ధర్మకార్యాలన్నీ, రాతిప్రదేశాలనుమాత్రం ఇట్లా పట్టే ప్రయత్నం వాటిని వంగువల్లనే 'రాయవారి' పరిసరాలవలెనా ప్రజలకు ధర్మకార్యాలను కురుకుకొని ఉండవాలి కారణము. విజయనగరం రాజులకు వరపనులనిపేరు. పైన్యంలో జనమే ఎక్కువగా ఉండేవారు కనుక వారికి వరపనులు (వరబలం ఎక్కువగాగలవారు) అనిపేరు కలిగించుటారు. కట్టించేవారయినవర్ష ఎల్లప్పుడూ పనులకుపైన్యం నిర్మించా వుండేవారే, అవసరమే అతడు ఇరవైలక్షలజనా

చిత్తమూరి, (ఆ) స్తూపము, (అ) స్తూపము, (క) స్తూపము

చిత్తమూరి, ౨, స్తూపము

చైతన్య, కృష్ణానగరం

చైతన్య, కృష్ణానగరం

చైతన్య, కృష్ణానగరం

చాలాచిత్రంగా కనిపించినది. మేము క్రమంగా ఉదయ
నిరీ, నక్షత్రము, బకనీసము మొదలైనవి చూచు నాటి
అయ్యవారిపట్టికి వచ్చాము. ఉదయనిరీ అయ్యవారి
పట్టికి వచ్చుచున్నట్లే ప్రయాణము. 'శ్వాకవోనకు'
పోతున్నట్లుయిన నీతారాంభరం పోవవలసిందేదనీ,
అయ్యవారిపట్టునుంచి వెళ్లవచ్చుననీ, ఒకవేళ నీతా
రాంభరం వెళ్లినా దిగువకు నుల్లీ రావలసే ఉంటుందనీ
బహుగాని ప్రయాణములు చేసినందులకు అయ్యవారి
పట్టి దగ్గరే మేము దిగినాము అయ్యవారిపట్టికి వెళ్లుచు
గోడ్డుమీద ఆరమెలులోవు. బహుశా అప్పుడే కంటి
గంట అయివుంటుంది ఆరాత్రి అయ్యవారిపట్టులో ఎవ
కోఒకరి ఆరుగుమీద పరుండి ఉదయమువనే లేచి వారి
మాపనానికి ఒకనుపిని కురున్నకొని 'దుగ్గి' కవులకోసం,
కుల్లెలుదేరినాము. దారిలో సింగాచెడిపల్లి, నేటిచెట్ట
పల్లి, పోకలింగాయపల్లి మొదలైన గ్రామాలు గడచి
నాము. నాగరికరి కింకా శుభ్రాభివృద్ధి చెలియలేదు.
ఉక్కునీచాలా 'గ్రోస్' వంటిగా ఉంది. శుభ్రా
లో మంచినీటికీమిటి, నీర్వానికీమిటి దినుసుకావులే
ఆధారం. వాటివల్ల ఆకికలూ, పరికలూ, కొరలూ సుందర
మి పువవురవి. ఆప్రాంతాల 'గ్రోస్' చాలాఅరుదు.
ఉంటే ఎక్కడో అయినానే గ్రామాల కొక్కొక్కటి.
పోకలింగాయపల్లి దానిని దగ్గరనుంచి అంతా ఆపవే.
అయ్యవారి పట్టికి 'శ్వాకవోనకు' బరువుగా చెంకు
పరుగు లుండనీ, లేలికగా మూడు పరుగు లుండనీ
అక్కడివా రన్నారు. ఆప్రాంతవంత 'పరుగుల
లేళ్ళి' వాడుకలో ఉన్నది. పరుగుంటే రెండున్నర
మైలు. కాని మాకు మాత్రం నడచిమాస్తే కోస రమా
నది నడిమాడు పరువాగుల మైళ్ళకాకా ఉన్నట్టుతో
చింది. వాళ్లు ఎప్పుడూ తిరుగుతూ ఉండిఉండుమా
గానీ ప్రదేశాల పరిమాణమైంది అందుకంటే
ఎక్కువమారం ఉన్న కొంచెం ఉన్నట్టు కనబడడం
సహజం. వాళ్లు చెప్పిన మాటలనూ, మూలనీ ఎప్పు
డేమేము మర్చానా భోజనానికి ఏమీపైని ప్రయాణా
లూచేసుకోకుండా దిగి రిండున్నరనే ఉన్నంతో వెళ్లి
నాము. అదిన్నీ గాక కోసకు చేసిననే రెండుపరుగు

లోపున కృష్ణంపల్లె, రావవారిపల్లె అనే చిన్నపనికూ
డా అన్నాడు శుకాగదాలవల్ల భోజనానికి ఏమీ ఏర్పా
టులు చేసుకోకుండా వెళ్లి నాము. అందుకు కాస్త అనుభ
వించినాము. ముందుముందు అక్కడికి పోయేవారికి మా
అనుభవమే ఒక హెచ్చరిక. ఆ యడవులలో ప్రక్క
పక్కం ఉన్న కొండలెక్కి వెళ్లే కోసకు దగ్గరదోవ
ఉన్నది చచ్చున చేరుకొంటామని మాకూడా వచ్చిన
మరిగి చెప్పినాము. కాని కొండలెక్కిపోతూ దిగడమూ
వచ్చినదంటే అలిసిపోయి కోసలో తీసుకోవలసిన కాస
నానూ, పుట్టలో తీయడానికైనా దీప్తి ఉంటుందో
లేదో అని కొంచెం చుట్టులునా వాటుతోవనే పోయి
నాము. అదిని ఎంత నడిచినా తెగనవట్టు కనిపించింది.
'ఎర్రచెలక' నిరువాకమంచి సరాసరికోసలోకి అదిని
సిండా అడ్డుకు పడిపోవచ్చు నన్నారు దారిలో కన
బడ్డ పోదమార్గ కల్లలోయలు. మన కల్లయినేనేమీ
కొండవాగులుదాటి కోసనంకలుదాటి, కారడవులుగడిచి
చిలపరాశ్మిలో గువ్వంకల్లో చాపరాశ్మిలో కత్తెం
రాశ్మిలో బొమ్మరాశ్మిలో పెద్ద నల్ల బండలతో
సింకిడిన్న వారిని నడిచినదని కోసకు ఉదయం పది
న్నకలో పనుకొండ గంటలకో చేరుకొన్నాము. పర్వత
యమనది 'దుగ్గి' కవులకోసం. (చిత్రం ౪) ముండ్ల
సావలలోను నల్లరాతి నిలుపుబండిలతోను కప్పబడి
ఉన్న ఆ వారికానిదారిలో నడిచివలసివచ్చినందుకు నిట్ట
నిలువుగ కలిగిన ఆమట్టు ఒకదానినొకటి పెనవేసుకొని
నీడే హ్యూక పోయినట్లుయిన ఆ ఎండ నేర్చుకు మా
ప్రాణాలు నిలగిలాడేవే.

ఇటువైపునుంచి ఒకకొండ, అటువైపునుంచి ఒక
కొండ అయియాల వాటంతావచ్చి ఒకదాని నొకటి
కలుసుకొంటవి. ఈఅంబి ప్రదేశానికి కోసఅని పేరు.
ఈరీవలనే కొండకొమ్ములు కలుసుకొనే ప్రదేశములో
కొండనే మిసెటార్వర్ణములు ఆయలూ, ఎగ్గనో,
పుట్టలూ మొదలైనవాటికింద చెక్కివేశారు. ఇది
దుగ్గి కవులసామయ: అందువల్లనే దీనికి 'దుగ్గి' కవుల
కోస' అని పేరువచ్చినది. 'దుగ్గి' రూపమే యిక్కడ
వాడుక. ఈఅలయాల ముందునుంచి ఆకోస నడిమిగా

ఒక్క నెలదేరు ప్రవహిస్తుంది. మేము వర్షానికి వేషవికారమువడించేరి అంతివి కేవలం నీరులేదు. పైనుంచుకొన్న కాలముటినిగంతా ఆలయాలమందుంచే కొన గ్రుంపమువడి ముఖా చేరుకుంటుంది. అప్రదేశం కుడివైపు ఆలయాలలోనూ, ఎడమవైపు ఆలయాలలోనూ, వీటిమధ్య నెలదేటి నీటిపడియలోనూ చూడడానికి చాలా మున్నగుగా ఉంటుంది.

ఎంతకష్టపడ్డా రకుడియమైన కొన చేరుకొన్నాము. దాని దర్శనము చేసుకొన్నాము. పన్నకష్టముంతా ఉన్నన ఉన్నేనే మేము భద్రులయెరుకొన్నాము. పడిన దంతి కష్టమో మేము సాంపన దంతినిగొన్నాము. అంతటి ఆనంద మిచ్చింది కొన. అందుంతా అక్కడ పొగుకేసుకొని కూర్చున్నట్టున్నది కొన. ఏదో! అవిగ్రహ శిల్పకళానైపుణ్య మేమిటి? కొండనే చక్కని ఆలయాలగా మలిచినవని చూపూగొనియున్న అప్రభావ వేషమేమిటి? చూచాము చూచాము; అన్వేషమును అనిమిషులమై చూచాము; తిన్మయుల మైనాము; కొంతసేపటికి రేరుకొన్నాము.

ఆవిధహస్తుల సంతతివారమే మనము. మనకే వా రీయమూర్తిని- ఈశ్వరసంపదను విడిచిపెట్టి పోయినాగు. కామముతో గలుగుకున్నామా మనం దీనిలో వారి సంతతివారమైన మనము అశిల్పకళాతీతులై రేసిపోకుండి పొగింపగలుగుకున్నామా? పోనీ తుదకు గుర్తింపనై వా గుర్తించి ఆరాధింప గలుగుకున్నామా ఆకళాపై భద్రమును? తమప్రాచీన సంపత్తి కేమిన్ని తెలుసుకొని ఆరాధింపలేని బాధికి ఆభ్యుదయ మెక్కడ? నాగార్జున కొండ, గుహ్యసిద్ధాంత మొదలైనవిగొట్టు ఉన్న తమ ఆయాల్య నిత్యము— శిల్పసంపద—రాష్ట్రాంతరములకు తర్లి పోతుంటే వేరవ్యాఖ్యానము సాంఘికేరి ఇంకా కాకి వివరబదిబాధికి అభ్యుదయ మెక్కడ? చర్చలో ముఖమైన అభ్యుదధి యెక్కడ? ఎట్టివీరి! అని కన్నీళ్ళొచ్చే వనలక్ష్మీ సింగారించుకొనే అట్టికాలలో మనకు కళా సంపద నిత్యమింది కీర్తి కేషులైన అభివ్యాచార్యులకు నమస్కరించి, ఆ నెలదేటి రేటనీరితే దాహము వ్రుమ్మకొని

అక్కడే రాతిబండలమీద సంతలములైన తిలపులలో నిక్కులు కలియబాధున అట్టి కూర్చుండి పోయినాము.

ప్రణీనిండ్రికి కొప్పు ఉన్నదిం ఒగుగుతుండటం అక్కడ. తిలవాళ్లు పొగుగుండు. యాగికుల తండ్రి పదంబాలగా నవ్వారట. ఆ తిలండ్రివాటిలే మట్టి అక్కడి కన్నదూ రాదు.

ఆలయాలవాటి ఇంకా ఎగువ మిట్టప్రదేశానికి కొండపొడుగుగా నెలదేటిబాలు నినునరించి పొగే పెద్ద రాతిగోడవల మిట్టనిలువుగా లేచిన కొండపడికి పోతాము. ఆ కొండమీదు బుగ్గించువది. అక్కడమంచి అకళిధానలు పడుతూ ఉంటుంది. వేషవిలోనై వా శుధారలకు కొదవలేదు. అధారలనీగు ఆకొండ మురుమున్న నీడలో చేరుకొని అక్కడనుండి నెలదేటి ప్రాంధిమవుతుంది. నేలమట్టమునుండి పొడికముక్కై అడవిల గుర్తమీద నిల్చున్నట్టుగా ఉన్న కొండలో పొగంగముగా నోలిచిన ప్రదేశమున్నది. అప్రదేశంలో లింగమూ పాననల్లయూ కొన్ని బుగ్గవలూ ఉన్నవి. కొండమీదనుండి పడి నీటి ధారలు అధిమేకము చేస్తున్నవందరి బొట్లు బొట్లుగ ఆ లింగముమీదా అవిగ్రహాలమీదా పడుతూ ఉంటుంది. ఎక్కడానికి సాగ్యముకాని అవిట్టలువు కొండగోడను అందిముక్కుల ఎట్లు కోరినాకో, అక్కడకి బుగ్గవలూ పడుతూ నది ఎట్లు చేర్చుకో? ఆకళిధానలు వాటిమీదు పడిట్ట వాటి వెక్కడ అమర్చడం ఆశ్చర్యంకా?

ఈ దుగ్గి ధైరవునికొన ఆలయాలను సురించి వేలాకపర్యయము ప్రాప్తాను. అక్కడ బాగవాలకు ప్రతి లింబాలున్ను, కొన్నుగొన్ను దృక్కాటకు భాగ్యలున్ను తీయకొనేవడికి మధ్యాహ్నము తండ్రి రెండున్నగ గంటలో అయివది. కవియిరాత్రి విందమూకొన వీసిన భోజనము. రాత్రి నిద్రలేచు చివ్వాహ్నము నల్ల భోజనం లేదు. ఇంకా అక్కడ చేయబడినవి ఎంతైనా ఉంది. చాని ఏమిచేయమో అక్కడ ఒక్కోకోగాకాదు కదా ఒక్కొక్కాయినా ఆగడానికి తియ్య వర్ణ లేదు. అప్రదేశముమెక్క స్వభావ విట్టికో, అక్కడ చేయబడిన పది ఎంతఉండునో పాన అంతివిప్రకృయ తెలియదు.

మాతో వారిమానులతో నచ్చినవానికంటె వా యోజనము
 వేరు. అప్పుడు ప్రాంతము; కన్నవలె జేసెను. ఇట్టి సంకల్ప
 లు? పని సంకల్పముగా కాక మానోమొదలు ముందు అని
 గలదు? మనునామ రద్దానామోన్నా చేరినా చేరితా
 కాదు. ఇంతియగము నవచి ముట్ల రావలెను. నీతారాం
 పురంబున జేయుచే బం దిద్దుబంధకో తం దెట్ల బంధకో కా
 నకు కలెతగల. కాని కొరయి వానివా యిట్ల. వెంక నేరేచి
 నేక మింటిన పనికి ముట్ల పప్పుకో ఇంకాక మారు రద్దా
 ముచి పని దిగ పోయింది అన్న వివాదంకోను ప్రకాంత
 మైన ఆసాంబర్యవాదం విడిచి ఇట్టి నెట్లవానినన్నా
 మీ అన్న ముదమ్మకలతోను కొనుటు అగదేతత అయిన
 న్నోవనితో నుమమ్మనిం పని అలయాలనక ముమ్మానే
 తిగునయింతుల పట్టినారు.

అక్కడికి వచ్చినాలో కల్లుంపున, రావారాన
 కలయిం; కాని ముని రావేంక అప్పుటికి ముట్ల రావేంక
 నోం. అప్పుడొకటి ఆపదలకు వెళ్ళినమొంపన పిన్నిగా
 అయ్యువానో పిన్ని నల్లయి నే ఉదయనివాదో బమ్మ
 వొరుసుతుంటి అక్కడికి ప్రశంస మునాము. పిన్ని
 పనునామను ముట్ల నవక; ముట్ల పనునామను ముట్ల
 నవక; వారి మానవానితో మాతో పిన్నివ ఆతమకునా
 మాతో నమోంనా తిండినేక నుడినాము.

అలయాలకు చేరక గానే ఉన్న ఒకనునామనా
 మాచి పిన్ని వానానో పేరు మొంకొన్నాము. నవనాము:
 నవనాము వానానానం నవనాము. ముచిచేసి ఎంబ:
 తీర్చివైచ గాడు: పనునామ నే నుం: అవో తానె
 పిన్నిగాని అక్కడా పని నేర్చుదుక్క లేదు: వానునానంక
 లాఅన్న ఎంబోయియి. అప్పుటిలో ఎంతి ఎంబివా తర
 గలి మారం. వివేకతవైచ కలం పుచ్చుంటూ లేస్తూ
 నా మునా ముట్లతో ఉన్న కన్నంబూ ఒక్క
 అయిన పిన్నినా ముట్లమే అని ఎడినాము. వాకలింగా
 నుపట్టికే పోకేకాల: నవనా గ్రామ మేమీ లేదు. నీర్లు
 లేవు. ఆవుగుంటంబూ పిన్ని గ్రామం: పిన్ని మామంకు
 వానున్నది గాంతుక. ఏమిటి పిన్నియము? ఏమిటి పిన్ని
 వము? పనునామకన్న మా గ్రామం తీసింది. మున్న
 వైచ ప్రసాదించావుగాను. అంతే వాళ్ళు గానా—

చెట్టులెంబ మాలబమ్మలు— నేనూ పిన్నిలబమ్మలు. అయిన
 పరకాయించి మాకాదు: వానానితో ముచివంను కని
 నెట్టివాన: వాగ కెముచుపట్ల మాకానామమ్మల
 అయ్యుతిక్కుటికి లేసింది. అనే మమ్మమ్మి వాకలిం
 పట్టివానా నట్లెంబ. అక్కడ కిమిపునింనా పిన్నివన్న
 ముచిపట్ల తానినాము. ప్రశంసం ముచివానం నేర్పిం
 దిమిపన్నాము— అం నేకనా: అనుభవంలో ముచి వాకలి
 ముం: అనుభవం: ప్రాబలత: వస్తుం విత్తని. ఇక ఇటు
 పంటి ప్రయాణం నెట్ల: మునామనో తిండింది. రాత్రికి
 అయ్యువానికన్న మునానాం. అక్కడ ఫోదం: చేసి
 రాత్రి కక్కడనే శయనించి ఉదయాన్నే ఉదయని
 మునానాకొన్నాము.

అయ్యి ప్రబలమున్న పిన్నివన్న: వా అనయమెంత
 పిన్నికొంచెం ములుగా ముంబి. జనంబు మునా
 వాలా పలుంబి. ఈమెయిని తాలాకాలో నవనా
 మెలుకు నూరు— నూరు నూరు కిమిచి జవం ఉంబా
 ఇది ఎంబివనపిన్ని వానానో లేదా ప్రవేదాలతో నాల్గి
 మాకే తెలుస్తుంది. నోవానో లేదా తాలాకాలో నవ
 రపుమెలుకు అనుమందల మేల్చి మునా నేయివంబ
 వరం ఉంబానా. తాలాతాలాకాలోనూ ఇదే నెట్ల.
 నుంబూరు, నుడినామతాలాకాలు ఇంకాకొంచెం నేనక
 పనులెది. అక్కడ నవరపుమెలుకు అయిన ముంబలు
 ముంబలు అనుమందలనూ కిమిచి ఉంబానా. పిట్టితో
 వాల్చి. మాకే ఉదయనితాలాకా ఏమూ? ముపు
 నొన్నవారి సంబు మాకే గర్వం మెంబువారి తొక్కి
 ప్రకారం మెత్తంమీద ఈమందలలో నూటికి ఏసిమిది
 మంక పనుమంకో ఇంటే. అది అటుండగా ఈతాలా
 కాకంత: పిన్ని వానానా అగ్రావనికొండే చేరం: ఒక
 యేమి పంబిచి కెంబునెమి: ఎంబునెంబి. వానిద్ర్యం
 అధిం. ఇట్టిపిన్నితో కొన్ని కొన్ని వాట్ల కొంకలవాల్గ
 ఎట్లు. వా: మానో జనునంబులని అంటే అక్కో మేము
 వచ్చి: మేము అయ్యువానికన్న పిన్నివాల్గో అయినా
 తివాల్గో బక్రలనా కొనుమ్మ: నేలంబుకు పోవేరికొన్న
 నీతారాంపురం ఉదయనికొంబునా పిన్నిన్న వనానామా

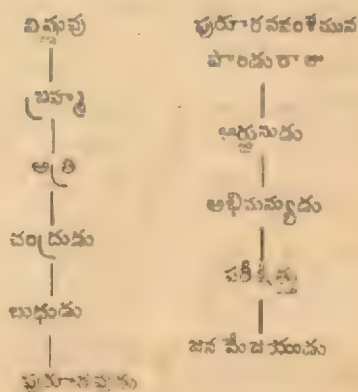
విశ్వేశ్వరభూపతి—విన్నకోట పెద్దప

(భక్తలీల శతకం అయిన కాసనము)

విశ్వేశ్వరభూపతి మొక్కయు, అరవి మాసాన
కవియు, కావ్యాలంకార చూడఁబడి కర్తయు నగు
విన్నకోట పెద్దప యొక్కయు కాలమును విశ్వయ్యయి
టను పూనుకొనునాది క్లాగతు పంధులలో భక్తలీల
శతకస్వామి జలయములోని విశ్వేశ్వర భూపతియొక్క
కాసనమే కొంచె మించుమించుగ ప్రధానాధార మగు
యన్నది. కాసనముయొక్క ముప్పవతి ఇంచుగా కన్న
టను ప్రకటింపబడిన బావులయని అంతటి విషయములు
సరిగా తెలియక పెద్దవామల కావలిగ్గ యాదికముల
చేయుటలో తర్జిబిల్లగా కలంగుచున్నది.

ఇప్పు డాకాసనమును మొట్టమొదటిమారు ఎరి
గ్రాసయ్య ఇంచేకా కాసన సంపుటము గాల్గవలె ప్రయోగ
జగ్జనీ విశ్వరూపమునపు తే. కో. క. లి. పా. ౧. ౩)
కోరగాను ప్రకటించియున్నాడు. ఇది విశ్వేశ్వర భూప
తియొక్కయు శిష్యామయ విన్నకోట పెద్దప కవియొక్క
యు సరియైన కాలమును తెలుపుటయే కాక అంతటి
చాతుర్యంలాకారతర పరిక్రమమును నుపసంహరించు
ములనుగూడ కాలంపగలవలసి అంతటి విషయములను పై
పత్రికలో ప్రకటింపమీద కాసనమునుండి గ్రహించి తెలు
పుచున్నాను.

అందు తెలుపబడిన చాతుర్యంలాకారతర క్రమ
మిది: ఎట్లనిన—

జనమేజయుని వంశములో చాతుర్యపర్యటము
మీది పురాణవిశేషమును గవసన విష్ణుశతాధిపతి: ఈ విష్ణు
విష్ణునాది చాతుర్యశతములలో చాతుర్య ఫీ మేకొనెను
మీదయిం చేను, ఈవి శతాసనమున నిచ్చి నిర్మింపబడినాడు:

అదియందు: గణితకారతతి: చాతుర్య, మేకొనె
శతాధిపతి పరిక్రమమున పుట్టెం విజిత్రిం భువి;
తేనీ చాతుర్యశతాధిపతి: అయిన వాచాతుర్యపు పితే ఇ
త్యాఖ్యా మాపద పూర్వీకా మినా మదూరా

[రామఫీ మేకొనె.

ఈ చాతుర్యఫీ మేకొనెరు వంశములో
వినులాదిత్యుడు

—
రాజమ పాంచుడు అను నామాంతరముగల
రాజవరోందుడు

—
మలోత్తుంగవోడేశ్వరి

ఈ క్షణాత్మకమోదభూపతి మోక్షములో
విజయాదిత్యుడు (భార్య) చందాంబిక

(మొదటి) మల్ల పదేవదు (భార్య) లక్ష్మి

(మొదటి) ఉపేంద్రుడు (భార్య) గంగాంబ
(ఉపేంద్రుని కరవాలభైరవ భరణిని
రాహుదిరుదములు కలవు)

(రెండవ) మల్ల పదేవదు (భార్య) చందాంబిక

(రెండవ) ఉపేంద్రుడు (భార్య) మల్లంబిక
(ఈ రెండవయుపేంద్రుడు పితృపరిశ్రాంతి
చోడమల్ల పురమును అగ్రహారమును
(పరిష్కరించెను.) ఈతని

పరగండభైరవ నామాంతరముగల
కొప్పభూపతి (భార్య) గంగాంబ

(మూడవ) ఉపేంద్రుడు (భార్య) లింగాంబ
(ఈ యుపేంద్రుడు రాజనారాయణ
లింగుదాంబికుడు.)

మనుమోపేంద్రుడు (భార్య) లక్ష్మాంబిక

విశ్వేశ్వరభూపతి

ఈ పై వంశావతారక్రమము ననుసరించి విమలా
దిత్యుడు రాక్షసులతో పోరాడెను కొడుకు కాదనియు, విజ
యాదిత్యుడు (విమలాదిత్యుడు కాదు) క్షణాత్మకమోద
భూపతి కొడుకుకాదనియు స్పష్టపడెను. వంశావతా
రక్రమము పున్నంతవఱకు సరిగనే ఉన్నది.

ఈ కావలముననే విశ్వేశ్వరభూపతి మండపము
కట్టించిన సంవత్సరమునూడే దిలుపబడినది. అష్టోకమిది:

కాకాక్షేపనానారాయణశివంభూతేనా భూమి
పై ప్రత్యామినినారభాజి మహిమోపాసనోమంవరః
కల్యాణోత్పన్నస్థితే సరిధను శ్రీపంచాంగావతీ
మేకస్య పురుషుర్యుక్తాణి భక్తా విచిత్రాస్తనం.

ఈ పై శ్లోకము ననుసరించి విశ్వేశ్వరభూపతి
యొ మండపమును కేవలములు ౧౩౨౨-వ శ్లోక
పద్యమునా ఆవివారమునాకు కట్టించెట్లు విశ్లేషము
గుచున్నది. అందులన 'విశ్వేశ్వరభూపతి శ్రీ. ౪.
౧౪౧౩-వ సంవత్సర ప్రాంతమున రాజ్యమేలమంకినెట్లు
నిర్మయ మునుచున్నది. విశ్వేశ్వర పద్మనాభ ఈకాల
మున నున్నవాడే.

ఈకవి కావ్యాలంకారచూడామణి నెఱుగు
రచించెనటలుగూడ గొంతయాధారము కలదు. కానన
మున విశ్వేశ్వరభూపతి సర్వవిధప్రాంతమున అంగ్రహస్య
ము కోపించెట్లు తెలుపబడియున్నది. అష్టోక మిది:

గతిభామశక్తి భూమితిమితి గణయ

స్వస్వాశక్తి పృథగ్మం,

సతిచిత్రభామ సాక్షిణిధరణి

ఇరాహదధాన దాండ్రబలం.

ఈ పై శ్లోకములోని కట్టకడపటిభాగము దోర
గారు సంప్రదించిన పాతము. "పురణిరాహుదావరం
ద్రబలం" అని అపలుకానభాగము. ఈ శ్లోకమునకు
సరిగా సరిపావు తెలుగుపద్యమే కావ్యాలంకార చూడా
మణి ఏడవయుగ్లాప్తమున నిట్లు కలదు:

నమరుపామ భామశక్తి క్షమానరి:

బాల విడిది చిత్రభామసాక్షి:

బాల సర్వసిద్ధిపద మేరి ధరణి వ

రాహమునకు నోడి రాచకదుపు.

ఈ పద్యము కావ్యాలంకార చూడామణిలో
కలదనియు నుచు తెలియును గాని ఇంతవరకు తెలియలేదు
మేమో మనకు తెల్లలేదు నోవలె నొక గారు కావ్యాలం
కారములోనుండి విశ్వేశ్వరభూపతి సర్వశక్తి (కట్టకడ
పటి) (తెలుగుపద్యములోనిది ఇది 'వ' అనియే యుం
దనకు ననుకొనుచు) ప్రాంతమున అంగ్రహస్యమును గతి
(౫) భామ (౨) శక్తి (౩) భూమి (౧) పీఠికానమున
పేర్పడిన కేవలస్వరములలో అనగా ౧౩౨౨-వ కేవల
మున చిత్రభామ సంవత్సరమున కోపించెనని చిత్రముగ
లేర్పియున్నాడు. ఇది సంతయు నక్కర నున్నది. కాని

తమకు నూర్చి ముగ నుపబంధులయిన నాట్యచక్రమును నూర్చి ప్రాయశః సంఘము ప్రారంభింపనాటకకర్త యగు విశాఖదత్తుడు రచించిన దేవీచంద్రగుప్తము నాటకమునుండి లక్ష్మ్యములుగా నైకొన్న ఆరుదాహరణ మలను బ్రకటించి వానివిబట్టి యానాటక నాయకులను సంప్రదించుట రెండవచంద్రగుప్తజేయని ప్రాసవాగు. ౧౮౨౪వ సంవత్సరమున శ్రీ ఆర్. డి. జెవర్లిగారు కాశీ విశ్వవిద్యాలయమున నొసగిన యుపన్యాసములలో నుత్పరాజుల చరిత్రమునకు ఉదాహరణనాటక భాగములను పురస్కరించుకొని కొన్నినూర్చు విషయములను సమసూర్తి చెప్పినారు. 'శివ'గారి ప్రకటనము భారత కళమున కంధిగా చెలిసిగూంపడు. జెవర్లిగారి యుపన్యాసము లింకను సమశ్రితియును. కావున ప్రేమాభారములను, ఇంకను ఇంకెల నుపబంధములైన ఇతిరాధారములను బురస్కరించుకొని ప్రాచీననాటకముల చరిత్రమును ఇట్లు వివరించుచున్నాను. ఈనాటకముల పరిపాలనకాల మింతవఱకు సరిగా విశ్లేషింపరాకున్నది. మొదటి చంద్రగుప్తుని రాజ్యప్రారంభము—నాటక మింతని రాజ్యపరిపాలన ప్రారంభ సం. ౧౦ నే ప్రారంభమయినదో—శ్రీ.శ. ౩౧౮-౩౨౦ కంటె పూర్వమునకుదోచాలదు. రెండవ చంద్రగుప్తుని పరిపాలనకాలము శ్రీ. శ. ౪౧౨-౪౧౩ వఱకు గలదని చెప్పుట కాధారము గలదు. ఇట్లయినచో మొదటి మగధి (మొదటి చంద్రగుప్తుడు, సమద్రగుప్తుడు, రెండవచంద్రగుప్తుడు) కాలము ౧౩ సంవత్సరము లగును. దీనితో తరువాతివాడు కుమారగుప్తుని కాలమును కేర్చుకొన్నచో నీచతుర్వింశతి కాలము ౧౩౦ సంవత్సరములకు ఇంచుమించుగా నేర్పడును. క్రొత్తగా వ్రాసిన ఆధారములనుబట్టి సమద్రగుప్తునికి తరువాత రామగుప్తుడొక మున్నట్లు కలెంచు న్నది. ఆయాధారము లివి.

రామచంద్ర, సూర్యచంద్రులు విరచించిన నాట్యచక్రమున 'దేవీచంద్రగుప్తము'లోనిదిగా నుదాహరణములయినవని యాశ్రించినచో ఆరుదాహరణములను యం. తదిగా రిచ్చినారు.

౧. భీష్మస్య ప్రస్తుతావస్థస్య త్రిగత మనేకార్థగతం త్రిశబ్ద స్వానేకార్థత్వా ద్దేవ ద్వ్యర్థమి. యథా "దేవీచంద్రగుప్తు" ద్వివేద్యంకే ప్రకృతీనా మార్వాహయ శేకస్య ప్రువచేద్యంప్రదానే అభ్యుపగతే రాజ్యరామగుప్తేన శివగుప్తార్థం ఇయానుః ప్రతిపన్నః ప్రువచేద్యః కుమారచంద్రగుప్తు విజ్ఞాపయ న్నుద్యతే: యథా:

ప్రతి స్థానీయ ము ల్యహం త్వం పరిత్యజ్య ము త్సహా.

ప్రత్యగ్రయావనవిధూమగమంగ మేతత్
యాపక్రియంప తవి యామయోగ్యయాపామ్;
సక్తించ మ య్యసంపమా మమరుధ్యమానో.
దేవీం త్యజామి బలవాం స్వయి మేఽనురాగః.

అప్యస్త్రీకేకయా గ్రుహదేవీ—
యది భర్తం ఆచేక్షసి తతో మ మంచభాషిణి
పరిచ్ఛయసి.

రాజా:—అసిద,
త్యజామి దేవీం త్యజన్ త్వదస్తరే,
గ్రుహదేవీ:—అహామి శివదం పరిచ్ఛయంతి అజ్ఞాతైః
పథమపరంయ్యోన పరిచ్ఛయిన్యం.

రాజా:—త్యజామి వివా రాజ్య మిదం హినిష్కలమ్;
గ్రుహదేవీ:—మమది సంపదనిష్కలా శివలోక సు
నాపరిచ్ఛయణీక భరిన్సిది.

రాజా:—ఉధేధి దేవిపతి మే దయాలుతా,
గ్రుహదేవీ:—ఇయం అజ్ఞాతైస్స ఈదసీ వయాలుదా
జం అనవరద్ధోజతో అబుగాదో ఏవం పరి
చ్ఛయితి

రాజా:—త్యయి సితం భావనిబంధనం మనః.

గ్రుహదేవీ:—అదోద్యోమ మంచభాగా పరిచ్ఛయియామి.

రాజా:—త్యయ్యుపాశోపితి క్షేప్తాన్యదన్యే మశోనానూ,
పరిత్యజ్య మానూనివి జనోఽయం బసవీవమే.

గ్రుహదేవీ:—హంతే, ఇయంసా అజ్ఞాతైః త్రికరుణదా,

செய்த நாள்: 1951 ஆகஸ்ட் 15

పం. — శ్రీ మహాభారతము 22 అధ్యాయము
 కవయిత్రుఁడు.

1870-1871

అ. ౧. — స్వర్ణభూస్వామి. శతం శివావతారం.
 ౩౩.

255 (1) 255 255 255 255
 255 255 255 255 255 255 255 255 255 255
 255 255 255 255 255 255 255 255 255 255

“శేరిలింగంపేట” రాజ్య పరిపాలన:

ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸ್ವಾಮಿಗಳು,
 ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸ್ವಾಮಿಗಳು.

పాండి, ఇతరులకు కుదర్చి కుదర్చి కుదర్చి కుదర్చి
పరావీణదా

అర్ధ శతాబ్దము క్రితము, ఇది మొదటిసారిగా ప్రచురించబడినది.

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

పరిశ్రమ మయ దేవు జగద్రామం జననమే.

(చూడండి:— "జ్ఞానం నీవేం పర్వతం నీ పరమం
పరం యోగం తుమం పరివృత్తిస్తుం.

అట్టి ప్రేమని పొందుకొని వచ్చినట్లుగా ప్రేమను
 పై ప్రేమని పొందుకొని వచ్చినట్లుగా ప్రేమను
 పొందుకొని వచ్చినట్లుగా ప్రేమను

3. पुनर्वसन का अर्थ है - पुनर्वासन
पुनर्वासन का अर्थ है - पुनर्वासन
पुनर्वासन का अर्थ है - पुनर्वासन

నామరూప—స్రీమతే, వాగదేవతే, శ్లోమికాగ్రే పే
భవ మాతృపయః,

కంఠి కిన్నరకంఠి కావ్యసూత్రా
పాదా మహాసమ్మతం

శ్రీ పద్మావతి మఠం
బళ్లారి జిల్లా

పాద త్వచ్ఛంకరములుగాయి
పాదవయో స్త్రీలుబం

తూర్వం కృష్ణాబద్ధ మేవ జ్ఞాపయం
బంధం త్వం త్సార్వతి.

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

[illegible]

అశంకాశ్రుతిం పితౌత్పలమనా
రామన్నతా నేత్రయోః
ప్రత్యంగేషు వరాహనే పులిషు
స్వేదం సమాశ్నతా,
మర్వానేన విశంభయో దువదయం
సంపూర్ణయో ర పృథు
కీనా పృథ్వీతా పృథ్వీ విశంభయం
పృథ్వీతా పృథ్వీ విశంభయం

X. యథా "దేవీనామస్తోత్ర" పుస్తకం

[illegible]

ఇంత సాహితీని కృతాంత
 కునకలైన బ్రహ్మ లోకమున
 పాఠిం.

అంతానే అంతమృత్యునా నిమిత్తం రంగా
 తాద్రవ్య అవస్థి మృత్యున నిమిత్తం. తాద్రవ్య
 నామకైతాదే తాత్పర్యగత్యాది కన్యకాదే
 స్వేచ్ఛా తాద్రవ్య మృత్యున నిమిత్తం మృత్యున
 తాద్రవ్య

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥
 ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥
 ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

ఇయ మున్ను తస్య చ ద్రుగు ప్రస్య మదనవికార
గోపవచనస్య మునాక్ శ్రీమద్భితిస్య రాజకులగమనాగ్రం
నిష్కర్ష)మూచితేతి.

౬. భావస్య పరాధిప్రాయ స్యాథనా భావ్యమాన
స్యాత్థస్యా ప్రతిమాదికా నిర్గుణా యథావిధియా
పరిశ్చయః క్రమః తత్త్వప్రతిక్రమతే వనతిగావ్యత ఇస్య
గ్రహః యథా "చీమంద్రుగుప్రే" ప్రసవితేమి చృప్తా స్వగత
మహా, ఇయమసి సాదేమి తిష్ఠతి, యైహ

రమ్యాం చారతికారిణీం కరుణా
శోకేన వీరదళాం

తత్కాలోపగతేన రామోగిరసా

గుప్తేన వాంఛితీలః;
పర్యుక్తీ బలనోచితేన దరితే
వాసేన పుంస స్సతః

లజ్జాకోపవిహురభ్యగతిభిః

శ్రేష్ఠీకృతాతామ్యతే.

అగ్రా ప్రసవితేవ్యక్తిప్రాణుస్య చంద్రగుప్తేపరిశ్చయః.

భారానగింభితే లోజకృత ముచయదుమన్న శృంగార
రూపకమునం దునాస్యావయవయః పని శ్రీ ఆర్. సర
స్వతిగారు (ఇండియన్ ఆంటిక్వరీ 1928 p 181)లో
ఈతేజోబ్రహ్మ ప్రసాదక భాగములను మూచిని ప్రక
టించినారు, అవి ఈక్రిందివి:

౭. "స్త్రీతేమనిహృత క్షౌరదగుప్త శ్చైత్రో స్సం
భావార మరిపురం కేకపతిపథా యాగమతే".

౮. తేమింద్రగుప్తే విమావకంప్రతి చంద్రగుప్తః

సద్యంకా స్మృతుమంకే విక్రమబలా

వైప్రస్థిర్భూత స్తవైసః,

హాసస్యేన గుహామఖా దభిముఖం

నిష్క్రమితుః పర్యతాత్;

ఏకస్యాశి విధూతశేసర జలా

భారస్య భీతా మృగాః,

గంధాదేన హరే ర్ద్రవన్తి జమాత్

వీరస్య కింసంభృతా.

౯. తేమింద్రగుప్తే విసంభవేనా ముద్భక్త్యమాధిష్ఠితః

ఆనందామ్రజం సిహోత్పలరుదో

రావన్మతా శ్రేష్ఠియోః

ప్రత్యంశేషు విరావనే పులికేషు

వేదం సమూతన్వతా,

కుర్యాదేన విజింబయో దుపచయం

సంపూర్ణయో రవ్యసా,

తేన ప్యస్పృశేత ప్యభోవివదన

గ్రంథి ద్రవోచ్ఛాసితా.

రాజశేఖరుడు తన 'కావ్యమీమాంస' యందు
'మల్లకకళ్యాణ' మును 'వస్తుస్వరూప' భేదముని పురా
హరణముగా వీక్రిందిల్లోకము నిర్వచింపాడు.

౧౦. దత్తా దుద్దగతిః ఖసా ()కేకాః ధిపరతే

చేరిం ద్రువస్యామినిం,

యస్మాత్థ త్తండితసాహసో నివృత్తే శ్రీ

శర్మ (v. l. నేన) గుప్తా స్వపః;

తస్మిన్నేవ హిమాలయే గురుగుహా

కోణ త్ప్రవృణతిన్నరే

గీయంతే తవ కార్తికేయ నగర

ప్రజాంగజైః కీర్తియాః.

795 వ శకపత్తనమునాటి ఒకటవ అమృత
నాన్ని 'సంజ్ఞా' తామ్రకావనమున (E. I. Vol. XVIII
P. 248) ఒకగుప్తరాజా వికరణమున అమృతనాన్ని
మిగిలిననాడు కలపని వర్ణించుల్లోక మున్నది. అదయీ
క్రింది:

౧౧. హత్వా భ్రాతర మేవ రాజ్య మహరే

ద్దేరించ దీప ప్రధా

లతుం కోటి మరేభయకా 10 కతా

చాతా సుప్రసవయః;

యే నాత్యాశి తమ స్వస్తి రాజ్య

మనకృత్యావ్యర్థైః కా కథా

గ్రామ పాఠశాల కార్యక్రమములు
వివిధ కార్యక్రమాలు.

[illegible]

౧౨. అధిష్టతః పరకర్తృకా ముఖం కామినీ సేవనం
 క్షయం కరణ మకామయే.

ఈ వ్యాస-విద్యాభ్యాసమునకు శంకరాచార్యుని
విషయమునే యింకను విశదించి యున్నా వా రును:

3. కాకామామయ్య కవిత్వము :- ఇందు కవిత్వము
 తల్పమునాం ప్రబలిం ప్రాప్తయినది. ఇందు ప్రసిద్ధము
 ప్రబలిం ప్రాప్తయినది. ప్రసిద్ధము ప్రాప్తయినది.
 దితి.

ఈ యువాన్నిగూడమురి * నిచ్చితిని హరిః సమ
వ్యయంపగా నిట్లు లేరుచున్నది:

[illegible]

అంతే కదా... ఇంద్రుని పుట్టి చాలాగా వాడుక వాంఛ
పైలవించి ముగ్ధుని పుట్టి ముగ్ధుని ముగ్ధుని తిరిగి ముగ్ధుని
కాలికామం... నీకా... ముగ్ధుని కాంక్ష... ముగ్ధుని
వాడుక పుట్టి... ముగ్ధుని కలిగి... ఇంద్రుని పుట్టి... ముగ్ధుని
ప్రామాణ్యం... ముగ్ధుని ముగ్ధుని... ముగ్ధుని కాంక్ష... ముగ్ధుని
తనకామోహమును కట్టి పుట్టి... ముగ్ధుని జంతువు కలిగి
కామోహము చేదియుండెను, ముగ్ధుని కామోహము పుట్టి... ముగ్ధుని
వియ్యతి. తిరువాళి ముగ్ధుని పుట్టి... ముగ్ధుని కాంక్ష... ముగ్ధుని
ముగ్ధుని ముగ్ధుని ముగ్ధుని.

[illegible]

* ఈ సమస్యను ప్రతిష్టా భాగమునకు తప్పక పరిష్కరించు.

భాగ్యంబునందు నవ జనము. బాగా, శంకరాద్వైత గ్రంథభాగములు, సంజ్ఞాకావనము నీయభిప్రాయమునకే తోచుచున్నవి. శ్రీరంగస్వామిసమస్థితి, కృష్ణస్వామి అయ్యంగారో, ప్రియభాగవత్తులుగాక బాగా శంకరాద్వైతముక్క గ్రంథభాగములు విశ్వసింపబడినవే.

తరువాతివగు శృంగారరూపకమునందలి మూడు దాహగ్రములలో నొకటి హల్దివర్ణమునందలి యువా న్యునిభాగమునకు సరిగా సరిపోవునున్నది. మిగులక్కిలి తక్కింక కత్తయగు భోజుడు నేలమలంకారితుడై కాక ప్రియము మహారాజా; బొప్పగాజనీభిక్షువును. ఇట్టి యాతిడు అప్రమాదములగు చిత్రాంశములుగల గ్రంథములనుండి లభ్యమగుననుస్థితిగల గ్రంథములలోనికి గైకొనియుండదు. సంజ్ఞాకావనము శేర్మీష్ణగు ప్రరాజు సుందరు ప్రకృతిమాదిత్యుడని దాక్షుని భంజా గర్భుగారు చెప్పియున్నారు. కాని ఆతడు రెండవ చంద్రునితోయగును. (ఇందుకు పెక్కుకారణములను నీ వ్యాసకర్త శేర్మీష్ణుడు.)

పదవ ఉదాహరణము రాజశేఖరుని కావ్యవిరాచనలోనిది. ఇందు శేర్మీష్ణుడని కలదు. చంద్రుని ప్రసవకు దేవగుప్తుడను వామాంతర మున్నట్లే రామగుప్తుడను శేర్మీష్ణుడను వామాంతర ముండియుండవలెను. లేక వాత్సకలోని 'రామ' అను పదమును సారవదీ 'శేర్మ' అని వరువులనలన నిట్లు పోషియుండవలెను. ఇం దీవుత్తనిభార్యచేరు 'గ్రువస్యామిని' అని యందులుచేరి ఆత్మరములను సారవదీయవులతో నిర్మియమగా తిలపవచ్చును. మఱియు నిందు 'భిష'రాజా అని కలదు. కవి తాను నిర్దింపవలసిన యంశమున కనుకూలముగ నుండునట్లు స్వతంత్రింది చరిత్రవిషయము నిందుకమాన్వి యుండవచ్చును; లేక 'శక' అనుటకు చారుగ 'భిష' అని సారపాటు వరువులచేరి నీపాముపుట్టి యుండవచ్చును. రెండవదితే ఉపపన్నముగోచుచున్నది.

నీస్థపై నాత్మే విజ్ఞాన-సమాధానములు.

౧. ఉపలబ్ధములయిన గుప్తరాజుల కావనము లన్నిట నెందును ఈరామగుప్తునితోకే కావరాదు. సమా

ధానము. అల్పరాజాలకావనములలో కృష్ణరాజాచేరు శేర్మానమును శేర్మీష్ణనంతకు ప్రముఖ వాతనయనికేని కాదందుమా? ఇందు పారాగీకాదు లగు నితిరగాధులను ప్రమాదములుగా నంగీకరింలేమా? ఇట్లే ఈరామగుప్తుని యుగవీయు విశ్వసింపబడినది. మరియు సముత్తముప్తుని 'ఈరామ' కావనముననే ముద్రనుప్తునికి గొండియు పుస్తకమున్నట్లు కలదు. ఈరామగుప్తుడు వారలలో నొక్కడో లేక సర్వశేర్మీష్ణుడో కాదనును.

౨. అన్న పెండ్లామును రెండవ చంద్రుని ప్రసవ పెండ్లాడెననుట నమ్మచగినదికాదు. సమాధానము. గ్రువదేవి చంద్రుని పట్టునాహియనుట కాధారములు గలవు. నైకాళిలో నీగ్రువదేవిముద్రలు లభించినవి. వానియందీమె మహారాజాధిరాజ చంద్రునితో పట్టు మహిషియనియు, మహారాజశ్రీ గోవిందగుప్తుచేతి తల్లియనియు నున్నది. నేచంద్రుని ప్రముఖుల నీమె చంద్రగుప్తుని అన్నయగు రామగుప్తునకును భార్యగా నుండెనని తెలియవచ్చుచున్నది. ఈవిషయమునే శంకరాద్వైత వ్యాఖ్యానమును, సంజ్ఞాకావనమును రూఢిపరచుచున్నది. నీనిలవ చంద్రుని ప్రసవ అన్నను చంద్రుడే కాక అతని భార్యను పెండ్లాడెననిమాడ శేలయన్నది.

శకరాజవర్చు?

భారతదేశచరిత్రమునకెక్కిన శకరాజవరాజులు రెండుశాఖలకు చెందియున్నారు: ౧. మహాశకములు; ౨. ఉజ్జయినిశకములు. వీరిలో గ్రువదేవిని అప్పరింపగోరి నయాపిను పశ్చిమక్షత్రపులు (మహాశకము)లోని రెండవ రుద్రదేవుడు కామరసని నేను తిలగును. ఈతని వాణమును క్రీ. ౩48 మొదలు ౩78 నెలకు ముగియవలయునని కలవు. ఆకాలమున వీరిచే గుప్తులకు ప్రబలశక్తి గుప్తుగా నుండియుండును. చంద్రగుప్తు దీతినిని పత్మతటనిగా జంపుటచేతనే యితని తోబుట్టువుగొడుగు సింహనేను నీశననినవాడై రాజ్యమునకు నచ్చియుండును.

ఇట్లు సువిపులముగను, సోపాన శక్తికముగను జరిపించి తుదకు వ్యాసకర్త యీక్రిందిసిద్ధాంతములను చేర్చినారు:

(1) సముద్రగుప్తునికి తిర్వాతి రాజ్యమువకువచ్చి వివాహం రామగుప్తుకుకాని తంపెన చంద్రగుప్తుకుకాదు

(2) రామగుప్తుకు గుక్కలుదు; పిటికి; అసమర్థుడు; కావున వీరిని కాలమున నుండిన శక్తికాక (సప్తనుశక ము) తిర్వాతి నుత్తరామ్రాజ్యముపై కేర్తినచ్చి తనకనిన పట్టాభిషేకమును ప్రసాదించి సప్తసింహ నిర్వహించెను.

(3) రామగుప్తుని తమ్ముడు చంద్రగుప్తుడు ప్రసాదించి వేషమును తీసుకొని శక రాజానందస్థుడయి యాతని నిజాని యాయాపద్రవమును తొలగించెను.

(4) చంద్రగుప్తుడు మరలినవచ్చినపిదప వాశిష్ఠి, వారినచే శ్రేణిమలయినవాలో రామగుప్తుని చంపిరి.

(5) పృథ్వీవర్యుని అన్నయొక్క పెండ్లియును చంద్రగుప్తుడు వివాహమయి యామెను సప్తపుడేవిని చేసికొనెను.

ఈవ్యాసకర్తయొక్క పరిశోధన సిద్ధాంతములు సాక్షాత్తయగ్రస్థముగనున్న గుప్తనంశ చరిత్రమున కింకనముతో తోడ్పడగలవను విషయమును చారిత్రజ్ఞులు పరిశీలింతురుగాక !

[X. సు.]

డాక్టరు సుభీంద్రబోసుగారు

డాక్టరు సుభీంద్రబోసుగారు ఒకపాఠిక శతబ్దము విశిష్టమునైనదివలన తమ మాతృదేశమున సంపత్తి పుచ్చి కొలనకాలమునాశ్రమే యిచ్చుట నుంపగల్గిరి. వారిని చూచి కన్యకా కన్యకలు చేయలేదు. ఆమెరికానుండి ఆభ్యాసముగా చేరించి భారతదేశమున నున్నంతకాలము వీరపాఠశాలమున వర్తించినట్లు 'నిరంకుశ'వాదులలో పెద్ద మొదలు చిన్నవలెను నొక్కమారు తలంపలేదు. అయినను వీరు శత్రుత్వముం దీర్చియునకు యాత్రిమడగగాని, నిర్మలవాసిగగాని వానిగనను నిశ్చయత యేమియు నిష్టా 'దేవతల'నుండి వడయలేదు.

వీరిని బ్రిటిషు, ఇండో బ్రిటిషు విశంకులపథు త్వము వివేచించుట కి. రేమహాపాఠశాల, ముమ్బై) వగ

యు గావించినవియో తెలియను. యుద్ధసమయమున వీరు ఆమెరికాయందు పౌరస్వస్వము బహియుంచుకొనినవా పచారమని యొకప్పుడు వదంతి ప్రబలెను. కాని అట్లు చేకు తెలియదును, అం చెందమో శ్రమముకైతెయ ను అనలు పౌరస్వస్వము బహియుండిరి. అట్టివా కన్యకు నిచ్చునచ్చినపుడు తమ జన్మదేశముల సంపత్తినినులునుండి కాని, అనలు నివసించుటనుండికాని నిష్కర్షణపట్టు తెలియరాదేను. కావున డాక్టరుబోసుగారు గౌరవగ్రహముగాక బూహింపం దేవామునా కలుగు వేకదే యిట్లు నిర్మలవాడైతనలు తెల్లము; అనకొక వారు బ్రిటిషు ప్రజగా జనించు గుర్తాగ్రమునకు పాల్పడుటచే, ఆమెరికను బియ్య విముక్తులగుటకు సంకల్పించియుంచును. కాని బ్రిటిషు ప్రభుత్వమునకును, బ్రిటిషువారికిని కలలకావ్యసమున్నదొకటికాని (బ్రిటిషు) ప్రజ యైనవారు నిప్పటికిని (బ్రిటిషు) ప్రజయే. భారతదేశపు బ్రాహ్మణలోర్తి

మే ము మా త్ర మే మీ ఆ ద రణ

కర్తులమనుట కేమి కారణము?

మీనద్ద వక్కలేధరగాని బేరములేదు గాన దళారులతో పనిలేదు. వృథా ధనవ్యయమును కాలవ్యయమును కలుగదు.

మానద్ద కొనిన నగ లన్నిటికిని మేము పూచీ పెడెదము. ఉత్తరువు (ఆర్డరు) చేసిన పిమ్మట నైనను మేము పంపిన నగలు నచ్చనిచో వాటిని తిరిగి పుచ్చుకొని వానికి బదులుగా నురికొన్ని నగలనుగాని లేక రొక్కమునుగాని కోరివ్వకార మిచ్చెదము.

నగల నన్నిటిని మాకర్మాగారమునందే మాస్వంతరి పరిశీలనక్రింద చేయించెదము.

మీకు 30 సంవత్సరములనుండి నగలవ్యాపారములో అనుభవముకలదు గాన మీరు మీనద్ద నగలనుకొనుటలో పనితనమునందు మీకాలాభము కనబడును.

మేము పనివాండ్రమును నగలను చేయుటలో ప్రవీణులమునుగూడ నగుటచే మీకు తృప్తికలుగునట్లు నగలనుచేసి పంపగలుగుదుము.

మానద్ద నగలుచాలా నమ్మకమైనవనుటకు 30 ఏండ్లనుండి మే మీ వ్యాపారమును జరుపుచుండుటచే ముఖ్యనిదర్శనము.

మీరిచ్చిన సొమ్ముకు పరియగుమూల్యమునే మీకు చెందజేసెదము.

మానద్ద నొకసారికొనిన మీకే నమ్మకము కలుగును.

సురాజ్ మల్ లల్లూభాయ్ ఆండు కో,

నమ్మకమునకు వాసికెక్కినవారు,

313 ఎస్.స్. నెడు, మదరాసు.

కలకత్తా తిరుచునాపల్లి బొంబాయి రంగూను

12, లాలుబజారు స్ట్రీటు. 135, బిగ్ బజారు స్ట్రీటు. 359, కాల్పాదేవీరోడ్డు. 134, మొగలు స్ట్రీటు.

ఆంధ్ర గ్రంథ మాల

నెం. 7 తంబుకెట్టివీధి, మద్రాసు.

ఈ గ్రంథమాలయందు విజ్ఞానాభ్యుదయమునకు సాధనములై వివిధ విషయములకు సంబంధించిన గ్రంథములు రెండుమాసముల కొకగ్రంథము వంతున బ్రచురింపబడును.

వెలువడిన గ్రంథములు

1. శతకమండరి (భక్తిసంగ్రహము): నృహరి, సశ్వేత్వర, దేవకీనందన, ఒంటిపిట్టరఘువీర, నారాయణ, కాళహస్తీశ్వర, దాశరథి, రంగ శాయి, రామతారక, రామచంద్ర శతకములు నది యందు గలవు. ఒక్కొక్క శతకమునకు పీఠికయు, పాఠభేదములును గలవు.
(ఈ శతకములు విడిగను దొరకును.) ౧-౪-౦

2. బసవపురాణము (ద్వైపద): పాల్కురికి సోమనాథుడు. అనేక తాళ సత్రమాత్మకలను బరిశీలించి కూర్చిన మూలము. పాఠభేదములు సూచించబడినవి. శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు వ్రాసిన విపుల మగు పీఠిక గలదు. ౨-౪-౦

3. గాంధీమహాత్మని జిల్లాము కాంగ్రెసు అధ్యక్షోపన్యాసము ౦-౪-౦

4. కమలాక్షి (చిన్న విచిత్రకథ): శ్రీ రాయసం వేంకటాచలపుడుగారు, యమ్.ఏ., యల్.టి. ౦-౪-౦

5. నీతినిధి: ఇది యొక యుత్కృష్టనీతిగ్రంథము. ఇది తొలుతొల్ల రెండువేల సంవత్సరములకు దొక భారత పండితునిచే తిలకింపబడినందు రిది యింపబడి నదనది యనేకభాషల బరివర్తితమై వ్యాఖ్యిని గన్నది. అనువాదకులు: శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు ౧-౪-౦

6. త్యాగరాజస్వామిచరిత్రము (పద్యకావ్యము): శ్రీ సుమర్తి కృష్ణ మూర్తిశాస్త్రి కృతము. శ్రీరామభక్తాంగణీయు, గాయకశితా మహానుభావు నగు శ్రీ త్యాగరాజుగారి చరిత్ర మిందు సరసముగ వర్ణింపబడినది. సంపత్కావ్యసారముగ త్యాగరాజుగారు రచించిన కృతులును సొంత కేర్పరిచినవి ౦-౧౦-౦

7. చిట్టచిము (వరసము): జాగ్రత్త పట్టించుకొనిన మును 'శ్రీ' కము' సంకల్పి. జాగ్రత్తపట్టించుకొనిన మును 'శ్రీ' కము' సంకల్పి. అనువాదము: శ్రీ కళ్యాణి చింతాచార్యులగారి, యమ్.ఏ., యల్.టి. ౦-౧౦-౦

8. భీష్మము (అనుచరితము నాటకము): నా క్షేత్రపు కవిభామిని అను ఇల్లము గారి ప్రాము అను నాటకమున కనువాదము. అనువాద కులు: శ్రీ వాణకా చిట్టచిము, యమ్.ఏ. (అనుచరిత) ౦-౧౦-౦

9. చిట్టచిమునరచితము: శ్రీ కుమార చిట్టచిము, యమ్.ఏ. శ్రీ క్షేత్రపు నాటకమునాటకమునాటకము (నాటకము) చిట్టచిము, ప్రకృతి చిట్టచిమునరచితము లైనవి. ౧-౪-౦

కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు, కృష్ణానాథుని

ఆంధ్ర దిన పత్రిక

ఆంధ్ర దిన పత్రిక	పాఠశాల వారం	చిట్టచిము వారం
సంవత్సరమునకు	౨౪-౦-౦	౨౦-౦-౦
ఆరుమాసములకు	౧౨-౦-౦	౧౦-౦-౦
మూడుమాసములకు	౮-౦-౦	౭-౪-౦
మాసమునకు	౨-౨-౦	౧-౧౨-౦

వార పత్రిక

వార పత్రికకు సంవత్సరమునకు ౪-౦-౦

వార పత్రికకు సంవత్సరమునకు ౪-౦-౦

విభవ సంవత్సరాదినందిక వెలువడినది

త్వరితో అమ్మమును సంభాషించు.

దిన పత్రిక చందాదారులకు	౧-౧-౦
వార పత్రిక చందాదారులకు	౧-౪-౦
చందాదారులు కానివారికి	౨-౦-౦
వార పత్రికకు సంవత్సరమునకు ౧	౧-౦-౦
సంవత్సరమునకు సంవత్సరమునకు ౧	౧-౦-౦

చిట్టచిమునరచితము, యమ్.ఏ. 7 రూపాయలకి, చిట్టచిము.

[illegible]

[25.2.5 2017 08:00:00]

మట్టుననుండి నై మెట్టునకు

వాల్మీకి కవించుకొనిన మహాభారతము, సుప్ర
సిద్ధముగానున్నది. వాల్మీకి కవించుకొనిన

పుష్పము మన ఆర్యుల ద్వీ
 సేవలందుకాదు అంతవరకు
 మనకొకమట భక్తిబూజులే
 ఆఫ్ అమృతరీతి (మన
 మరగమల సుఖము మేర
 అలవాది గూర్చి తెచ్చి
 లెగూరుచేయు కావలయు
 ము)న కధ్యక్షులగునంది మా
 మరొకనినారు. కా రింకను

[illegible]

నమోదించినట్లుగా, మరొకప్పుడు అలాగే కేసులు వచ్చినవి
తన వాదనల వల్లనే, కారణాల వల్లనే తన ముఖ్య
కార్యకర్త. మొత్తం కేసులను తన ఆధీనముగా వచ్చి
ఉన్నాడని అనుకుంటే 1998 జనవరి 15న, విదేశీ
కార్యకర్తల నియంత్రణ చట్టం ప్రకారం కేసులను, వారి
నియంత్రణ కేసులను, ఆధీనముగా ఉంచు
కొని కార్యకర్తలను తరలించుటకు ప్రయత్నము
చేసి, కార్యకర్తలను విడుదల చేయుట, ఈ కేసు
కు గాని ముఖ్యముగా కేసులను స్వీకరింప వాస్తవ
మిదియనిపిరి.

[62-88-14-7-28]

ಕೃತಿ - ಸುಲ - ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ

[illegible]

విజయ వారి విద్యాభ్యాసమునకు నున్న ముఖ్య
 కారణముగా నున్నది. ఇట్లు విజయ వారి విద్యా
 భ్యాసమునకు నున్న కారణమును వివరించుట
 కనుకనే విద్యాభ్యాసమునకు నున్న ముఖ్య కారణము
 వివరించు ముఖ్యవిషయముగా నుండవలయు. దాని విస్తృత
 వివరము ఇట్టిదని విస్తృతమునకు ముఖ్య కారణం
 నుము; దానికై తప మొనరింతుము. దానినే మనము విద్యా
 భ్యాసముగా నుండవలయు, మొదటి కారణము ప్రపంచమునకు
 ముఖ్య విషయముగా నున్నది. మొదటి కారణముగా నున్న
 ముఖ్య విషయముగా నున్నది. ప్రపంచమునకు విద్యా
 భ్యాసముగా నున్నది, విద్యాభ్యాసము విస్తృతముగా నున్నది,
 విద్యాభ్యాసముగా నున్నది. ప్రపంచముగా నున్నది.

శిక్షాస్థాని భాషయందు తనవంటి పరిజ్ఞానము గల్గియుండు వారినను నిమగ్నము చేసెను. ఇట్లు కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయము వంగీయులను, వంగతత్వభారతీయులను, ఆంగ్ల ఇండియనులను, విదేశీయులను—అందఱును వంగభాషా పరీక్షకు పూర్వము కేసుపఱచెను. పరిశోధనమునకై బయటనుండి యేకైందిన విదేశీయు విద్యార్థుల విషయముననుక్రమే యానియనుము పరిచింప జెల్లును.

దేవ్నాగ్రి-నందు

కో ఆపరేటివు ఉద్యమము

‘నరస్వతీ’ (హిందీ) పత్రిక జూలై నందికయందు శ్రీయుత గవేశ్వరసాధు, బి. యస్. సి. గారు వ్రాసిన వ్యాసమునుండి:

దేవ్నాగ్రి-దేశమున కోఆపరేటివు సంఘము మిక్కిలి వ్యాప్తిలోనికి వచ్చింది. శ్రీ. ౧౯౧౯ సం.న దేవ్నాగ్రి-నందు ౧౭౯౧ కోఆపరేటివు సంఘముండెను. శ్రీ. ౧౯౧౭ సం. వరకు నొక్క సహాయోగ (కోఆపరేటివు) సంఘములేకొనెను. ఈపది సంయుక్తసమితుల కావశ్యకములగు విస్తృతాలమును కొనుటచేకాక, ఆరు దినము నుపయోగపడు విస్తువులు కొన్నిటి వరకూరు చేయుటకై యొక కన్యాకారమునుగూడ నిర్మించెను. దీని యొక్కనామము గ్రామమునందు గలవు; ఎటువ మెంబర్లు రయియును. దేవ్నాగ్రి-తన యభ్యున్నతి నిట్లు సహాయోగమువలన నెక్కువగ గామింపజొన్నది.

దేవ్నాగ్రి-నందు అప్పియ్య సహాయోగసమితుల ప్రచారము జరుగలేదు. ఇందులకు గారూ ముచ్చట కనులకు భవ మావశ్యకము గాకుంబయుగాను, అప్పియ్య సంఘముల సంఘాపనమున వారు కృతకృష్యులు కాకుంటయు గాను, దేనిభూప్రభుత్వము కైదుకు చేరిండు: నీతిని భవసంగతుత గామింబుటయే యిందులకు ప్రధాన హేతువు. భూమిని సున్నవాడే భూమికి భూమింబు గానలేనను మద్దేశముతో దేనిభూప్రభుత్వము చిన్నచిన్న

భూనంపింబులను కొనుటకుగాను కైదులకు సా మున్ను చ్చుచుండును. శ్రీ. ౧౯౧౧ సం.న దేవ్నాగ్రి-నందు ఒక కోఆపరేటివుబ్యాంకు స్థాపిం బయ్యెను. దేనిపే గులు కోఆపరేటివు సంఘములు మాత్రమే కొనవలెను. ౧౭ వ సం. ౧౯౧౦ కోఆపరేటివు సంఘములు ఈబ్యాంకుతో సంబంధ మేర్పరచుకొనెను.

...ఇంక ననేకవిధముల సంఘములు దేవ్నా

గ్రి-నందు గలవు. ఇందుమింబు వ్యవసాయ విభాగము లన్నియును, కైదుల సన్వకార్యము లందును సహాయోగ సింధులముననుకరించి దేనిభు రయియును తమ మాత్రము కావ్యర్థము గామింబుకొనిరి. తొలుకొల్ల సహాయోగో ద్యమప్రచారము గామించిన వారి యాశయ మేమన, ప్రతివ్యక్తియు పూర్ణ వికాసమునందు విధమున సహాయో గముద్వారా సాంఘికవ్యవస్థను గామింబుటయే. ఈయంత యముయొక్క సాఫల్య మింకను కాలగర్భముననున్నను, ఈసహాయోగప్రచారము నుననే దేవ్నాగ్రి-గయింబుల యం దాత్మశిక్షి ముచ్చటించినది. దేశసంబంధములైన కావ్యములన్నిటియగును దేనిభురయియును పాస్టరు చున్నారు. జాతిమామముననే దేవ్నాగ్రి-దేశము చేటి యీపదమున వాసూధ మైనది. ఈదేశపురయింబును దేవ్నాగ్రి-గయింబులనుండి శిక్ష గలచి నెరుగును, తమదేశమునకును దేవ్నాగ్రి-గయింబులనుగొందుగా గాక!

శిక్ష—జీవనసమన్వయ

‘నరస్వతీ’ (హిందీ) పత్రిక జూలై నందికయందు శ్రీ వారిశాకరజివినేటిగారు వ్రాసిన వ్యాసమునుండి:

విద్యప్రకారిని పరపమును, వ్యావహారికమును నొనర్చుటకు పెక్కుసాయములు గామింపబడినవి. హెచ్. ఫ్రీడ్ మన్ మున్వ చెప్పినవారికమానిది శిక్ష గలపుట యన్ని పద్ధతులను మించినది. ‘The Dramatic Method of Teaching’ అను తనగ్రంథమున వామె వారికములమును జెల్లించియున్నందులను బోధింపవలెనని

నుడివిసది. నాటకమువ్వారా నాహిత్యమును, ఇతివృత్తమును చక్కగ చోళింపచున్నవని తిట్టినవిషయముల బోధించుట యెట్లయ్యునో చదియము. 'బాగున్న స్కాల్లు' ఉపాధ్యాయులగు కాన్వెంట్ కుక్కుగారు విద్యార్థులకు బోధనతోపాటు మనోరంజనము గూర్చుటకు నాటకమే కాక యింక ననేక పద్ధతుల నేర్పజేసిరి. తమకళాకాలయందు తమపాపర్థము సంప్రార్థముగ ప్రవర్తించుటకు విద్యార్థులెంతయో నుత్సాహు లగుచుండుదురు. వారొక్కొక్కపుడు తమలో దాము నాచరించుచుండు గావించుకొందురు; ఒక్కొక్కప్పుడు చిన్న చిన్న యుపన్యాసము లిచ్చుచుండుదురు; ఒక్కొక్కపుడు కవిత్వము చెప్పుచుండుదురు; తేలికప్పుడు తోచినవిక్రమము గీయుచుండుదురు.

ఇట్టిబోధనపద్ధతు లనేకములు కవిసప్త పాశ్చాత్యులొకము శిష్యునిమాయున నొక నూతనయుగము సిద్ధిపఱచినది. ఇంద్రధిక శ్రేయ ముపెరికాగడించినది. అంతయుభ్యాసములు ప్రాంతంబు పక్షపాదులు; స్వాతంత్ర్య ప్రేమలు. కనుకనే వారు శిక్షణయందును స్వాతంత్ర్య ప్రచారమునకీ కలెంగుదురు. ఆ యాశ్చర్యభార అట్లాంటికీ, పసిఫిక్ మహాసముద్రముల విశాలమక్షముల కేదంచు కొనియొంగుచుండును, ఆషేయలోనికొన్ని భాగములందు పైనియును అలబడినూర్చినది. కాని యింకను వది భారతదేశమును చేరినవో లేవో పరిశోధింపవలెను. చేరినను ఇచ్చటి నివాసులు తమసంభాషణములన్నియులనను, జైదానీయములనను తికివంతగ దానికి ప్యాగతి మొసంగజాలకున్నారు. నేటివఱకు వారు తమప్రాచీన గౌరవస్వప్నముల గాంచుచున్నారు. ప్రపంచమున నెంతవేగముగ జరుగుచున్న పరివర్తనమునకు తా మెంతయంగమున నున్నావో అభూషణ వారికి దెలియదు. నిజమునకు మహాప్రవీణగౌరవముకల శ్రద్ధావహించుట మంచినాటకమే; కాని వనస్పతి శ్రమము అను, జ్ఞానవిహీనము, పంపి భారమును, భౌతిక భారములగు తిరిగి ముట్టించుటయు నాలోచన దేమైన జరుగుచున్నదా? వైఖానిక శిష్యాంశముల ననుసరించి ప్రతివారయిన, వ్యవస్థ సంస్కారములతో జరిగిన కనునని సత్కమని యంగీకరించినది. ప్రతియనుకూలిన సంస్కారానుసార మెట్లొకకర్మ క్రిత్య మున్నవో యట్లే ప్రతిజాతి

ని సంస్కారగతమున నొక భగ్యమున్నది. ఒకజాతిమని స్వతంత్రపక్షాని నుపేక్షించుటచే నెట్లెని వ్యక్తిగత దీపమునకు సంస్కరణము లేకపోవునో యట్లే జాతీయ విశేషత నుపేక్షించుటచే సాంఘిక దీపమునకును సంస్కరణము సాధ్యపడదు. ఈజాతీయసత్త్వ మనునది జాతీయవాదాన విచారములకంటె పూర్తిగ వేరైనది. అచారాదులు జాతికి బహిరంగనూపములు; జాతీయసత్త్వము జాతికి అంతరాంత్య. జాతిఅంతరాంత్య అక్షయము, అచరము, నివాసనము. అచారాదికముం దన్ననో, దేశకాల పాత్రభేదముల ననుసరించి మార్పులు గలుగుచుండును. దేశాచారము, లోకాచారము, యుగభేదము మున్నగు కట్టములే యిందులకు ప్రమాణములు. కాని యాజాతీయ సత్త్వము నేమను స్థాయియో. భారతదేశపు మతము, దర్శనము, సాహిత్యము, కళ మున్నగువానియందా జాతీయసత్త్వమే ప్రతిబింబించుచున్నది.

మనదేశమున శిక్షాపద్ధతి సఫలము కాకుండుటకు ముఖ్యకారణ మేమన, జాతీయసత్త్వము తిని సమ్మానమును, క్రిత్యము లభింపకుండుటయే. మనశిక్షాశాస్త్రకర్తవ్యుల కర్ణధారులు, ఎవరు మనదేశమున నేటిశిక్షాపద్ధతిని ప్రచారము చేసి శిక్షాసీతిని నియంత్రితము నేయుచున్నారో, వాటిజాతీయ సంస్కారములు మనజాతీయ సంస్కారములకంటె కల్పవిధముల భిన్నములు. కనుకనే వారు పుట్టింపిన గర్భియు మనజాతీయ శిక్షయందలి విశేషతను నులుతంపజాలకున్నారు. మనజాతీయసంస్కరణమున కేకీక్ష యుపయోగకర మనుచుండు వారు నిర్ణయించజాలకున్నారు ఈవిషయమున శిక్షితసమాజము ఉదాసీనని విమోచక, అపెరికా, వరోపాలయందలి యువోగ కీలులైన యభ్యాసకులనెల్ల జాతీయశిక్ష మున్నది మొదలు ప్రయత్నముల గావించినవో, జాతీయ శిక్షప్రమాణము నేను వేరమాగ్ధమున నుండెడిది. సంఘ సంస్కర్తలును, దేశనాయకులును ఇక శిక్షములమున సంఘసమన్వలము, దేశసమన్వలము సాధింప సమకర్తలగును. అప్పుడే తా ప్రవృత్తియను లభించును.

తనామన్నా రామారావు

నారి కనుమలమలయియుండిన కాసనములతో త్రిప్పి చేరియున్నాము.

మరియు అంబుమనంబలి స్త్రీలకు మనతో సమాన మగు హక్కునూ, భాగ్యులను మన మొసగవలెననామ విశేషములు మనలను తిక్కాకప్పైతో జూచుచుండును. మనము ప్రపంచమునందలి యితర నాగరక జాతులతో సమాన పరభాషనులనుగ మనల నామోదింపగోరుట యన్యాయము. మన మీదిమయమున దేశికాలముల ననుసరించి నాలనుగము ముందుకు జోవలసియున్నాము. ఇప్పుడు భారతదేశమున స్త్రీలకు కొంత స్వాతంత్ర్యము లభించినది. కాన తమకే కిని వినియోగించి తమకు పురుషులతో సమానముగ హక్కు-భాగ్యుల కొసగుటకయి కాసనములను నిర్మింప కాసననిర్మాణములను కొరవలసిన భాగ్యుల వారిపైవనే కలదు.

పురుషులు స్త్రీలయొక న్యాయైకదృష్టితో ప్రవర్తించనపుడు స్త్రీలు తమ యభ్యుదయము కొరకు తాము ప్రయత్నించు దానన్యైకమే యగును.

జీవిత దశాపట్కము

భావప్రకటనములు యొక్కయు, కేవల భారతములయొక్కయు చోద్యమైన అనుకీలము.

భారతదేశ వ్యవసాయమును గూర్చిన రాయల్ కమిషనుం దొక సభ్యుడుగనుండిన డాక్టరు నోల్స్ నా గంగో గారి సోమరును శ్రీ సురేంద్రనాథ గంగో పాథ్యాయగారు మానవుని జీవిత దశాపట్కమును ప్రకటించుటపై లెచ్చిన మాసముల చిత్రముల నిందులో ప్రచురించుచున్నాము.

జీవితకాలపు విభవయస్సులందరి మనోవృద్ధిని విరూపించుటయు, ముఖ్యముల పరివర్తనములను ప్రవర్తించుటయు, సామాన్య ప్రతిభ కలిగినవైన కార్యములు. భావప్రకటనగీతల నాగ్నములు చేయుటయందు శ్రీ గంగోపాథ్యాయగారు రసామాన్య ప్రజలవారు.

25 వ సంవత్సరమున

35 వ సంవత్సరమున

45 వ సంవత్సరమున

55 వ సంవత్సరమున

75 వ సంవత్సరమున

95 వ సంవత్సరమున

బంగారీ నాటకరంగమునందు ప్రత్యేకముగయున్న
మును భారతీయుగ్ధాంతనాటకములను ప్రవేశపెట్టి
తమప్రముఖములందు విజయవంతుడైనవారిలో నీతిశీ
ప్రథమం దవదినను.

1919 వ సంవత్సరమున, నితడు ఇండో బ్రిటిషు
ఫిల్మ్ కంపెనీని స్థాపింపజేసెను. జయప్రసాదు లగు
పెన్ను, ఫిల్ములను తయారుచేసిన బోటస్ ఫిల్మ్ కంపెనీ
కితడు సర్వాధిపతి.

నాటకరంగమున శ్రీగంగోపాధ్యాయగారు భార
తీయ పార్శ్వ నాటకములలో శిల్ప గొప్పవాడని పేరునె
డిరి. యుక్త తనలవాకాశలమును, నుజానుభవప్రవర్తన
ములును, ఆతనియశ్యుత్వం కళావాసనలను బహిరంగ
పరిచుచున్నది. ఆతనిస్వతోమతి కాశలమును విరూ
పించు ననేక దీప్రముల పంపులమును నేటి ఆముదా
పావుచున్నవి.

మీమామిచారా సంఘమునెనున నతనిపాత్యము
బంగారీములోని ఫిల్ముపరిశ్రమకు గొప్పమరుగుననుమును
కలుగజేసెనది. ఆతనిరూపమును, సలహాలును ప్రభుత్వో
ద్యోగవర్గమునందును మంచిగా తెచ్చును, సాగర్తను
గాంచినది.

అతడు బంగారీమున ఫిల్ములతయారుచేయు కం
పెనీ నొకదానిని పెద్దయెత్తునైన ప్రాంతీంప ప్రము
ఖములు సాగించుచున్నాడని తెలియజెప్పుచున్నది.

(ఇంగ్లీషియన్ టెయిల్ మెయిల్, ఆగస్టు, 2.)

బరోడా సంస్థానము-అనువత్సరవిద్యాభివృద్ధి

“బరోడా సంస్థానమున కడచిన సంవత్సరమునందు
సమగ్రావీణ విద్యాభివృద్ధిని వివరించు నుపశీతగ్రామము
యిన యాంగ్లవిద్యాలయము ద్రిటితు భారతేశ ప్రభు
త్వము గుర్తించి తాను భారతీయులకు పనుజూపిన
విద్యాభివృద్ధి మార్గములతో పోల్చి చూచుకొనవలెను.

‘సంస్థానమందలి పట్టణములయు, పల్లెలయు సం
ఖ్యలబట్టి చూడుమేని సరాసరి ప్రతిపట్టణమునను,
ప్రతి పల్లెమున ఒక్కొక్క పాఠశాల గల వివరియ్యును.

పురుగులు జనసంఖ్యలో సరిపడినట్టికి పదు
నేడుగురు బాలురు చదువుకొనవలసినవయసులోనివా
గున్నారని విశ్వయించుమేని పాఠశాలలో గతసంవత్సర
మున నూటికి ౮౮.౪ గాను గుండెగా నీసంవత్సరమున
౮౮.౫ గలదనియు, అట్లే స్త్రీలు జనసంఖ్యలో నూటికి
పగ్గడెండుగురు బాలికలు చదువుకొనవలసినవయసు
లోనివా గున్నారని విశ్వయించుమేని గతసంవత్సరమున
నూటికి ౫౫.౦ బాలికలుండగా నీసంవత్సరమున ౫౬.౬
గలదనియు లెక్కలు లేల్పుచున్నవి.

పంచమబాలురకు ౨౨౧ విద్యాశాలలుగలవు.
వానిలో నాలుగు బాలికలవి. వానియందు ౬,౫౨౦ విద్యా
ధులు చదువుచున్నారు. ఇదిగాక పాఠశాల నుజరాల
పాఠశాలలలో ౪,౭౬౩ పంచమ విద్యార్థులు చదువుచు
న్నారు. అట్లు ఆష్టవిధ్యశాలపాఠశాలములకు సట్లు
పడుచున్నది. ఉన్నతిజాతులవార మనుకొను హిందువు
రీపాఠశాలలయందు పాఠ్యాధ్యయముగను, పరీక్షాధికారులు
గను ప్రవేశించుచున్నారు. బరోడా, ఆమ్రేలి, పట్నాను,
పనపాగులలో నాలుగు ఆంధ్రజనవిద్యాలయము లున్నవి.
వాని యాశ్రయపాఠశాలములనుబడిన ౧౩౭ పంచమబా
లురు చదువుకొనుచున్నారు.

పట్టణ, మండల పుస్తకభాండాగారము లచ్చట
౪౫ గలవు. గ్రామపుస్తకభాండాగారములు ౧౪౪
గలవు. పుస్తకభాండాగారములకు తెండిన ఫీస్ ఫీస్
విభాగములు—స్త్రీలు శిశుపుస్తక భాండాగారములు
మొదలయినవి—తమవిధులను స్పష్టికరముగ నిర్వహించు
చున్నట్లు చూపజుచున్నది.

[మాడరన్ రిపోర్టు, ఆగస్టు]

యువకుల కొకసందేశము

శ్రీయుత టి. యల్. వాస్వానిగారు
‘స్కాలరు’ అను పత్రికయందు ప్రకటించిన
‘యువకుల కొక సందేశ’ మను వ్యాసము

మానవు చక్రమహత్ప్రయోజనము నుద్దేశించి
ఆశ్మితమర్పణము కావించువిధానమును తార
స్వరమున గానము చేయుచున్నది.

ఉత్పాదనశీలురు కందు. అనుకరణశీలురు కా
కుదు.

చురుగుబడియైన అనుకరణమార్గములు సాధనమార్గ
ములు గావు.

భారతదేశమును క్రొత్తగావించుటకయి చుటిన
సామగ్రికొనుట కష్టమగుచుండుట జూడవచ్చును; ఇంకొక
కట జూడవచ్చును; ఇంగ్లాండువంకట జూడవచ్చును.

ప్రతిజాతియొక్క అనుభవములను దెలిపికొనుచు.
దేనిని ఆచరింపవచ్చును.

అనుకారులు కాకుండుడు; మీరు మీరుగ నుం
డుడు.

ప్రతిజాతియు తన యాదర్శములంగను, భీక
రమును నడచుచున్న ప్రతిజాతిని స్థానికమునకు తల
యొగ్గవలెను.

అనుకరణము అర్హిహనము; స్వాతంత్ర్యము
ఆత్మవ్యక్తీకరణము. (Self Realization)

భారతదేశము తానుగ నుండవలెను; శీలము
వివరిగనే యుండవలెను.

గాఢకోభిమతి జెందియున్న భారతదేశ నాకాం
క్షించుచున్న నానిని కష్టముల నాంశికవాని మొదల
జాలను; బ్రిటిషువారి పాక్షికవాద మొదల
జాలను; దుస్వాసనములకు, కలహములకు మూలమయిన
పాశ్చాత్యవాగదళంబు యొదలజాలదు.

భారతదేశము విశ్వపదేశక మయినది.

కాబట్టి మీరు మహద్గురువును, మహావిద్గురుయు
పరిబ్రువందేశముల నాలకింపుడు. సవాదివిజ్ఞానముయొ
క్కయు అధునానవిజ్ఞానముయొక్కయు శక్తులను

మేళనించి భారతదేశమును బలవంతుల దేశముగను,
స్వతంత్రుల దేశముగను క్రొత్త నిర్మింపుడు.

జి. శే. వేము సర్లెను రాశ్రీ

అంగ నాటకరంగమున పెద్దకేరు కన్న చురుకు
రాలు. ఈమె కి యొద్ది నెయ్యదలమునకి వెళ్ళు నక
ముల స్త్రీసామ్రాజ్యధరించి కీర్తిరగాంచివది. పెక్కియరు
మహావిహారములయందు నాయుకల సాక్షులను
ఈమె అద్వితీయముగా ప్రదర్శించెడిది.

వ్యాయామము

శ్రీమతులు వ్యామి స్వయంజేవనవాజ
కులు జర్మనీయందలి వ్యామమునునుసాన్ని

మొక మంచి సచిత్రవ్యాసమును 'నగవ్యతి' (పాఠా) ప్రతిక జాతై సూచియించు ప్రకటించిరి. అందు వారు పాశ్చాత్యదేశము లన్నియో దుర్విద్వేసములకు లోనయ్యు పదసము నొందకుండుటకు బాలబాలికలును, యువతి యువకులును నిత్యము వ్యాసూనుము సెప్పుచుంటున్నారే కాకనామని ప్రసంగించుచు వచ్చునచించిరి:

పరస్పరచేత జగ్గునుయువకులు మాతృభూమిధ్యానము చేయుచు వ్యాసూనుము చేయుచున్నారు.

'వ్యాసూనుము! వ్యాసూనుము!' నిజముగ విడి జూనియొక్క కీర్తి రసప్రవాహము. అజోగ్యమున కిది కీర్తి. ఆరుగ్గుభావముల కిది మిత్రము. విద్యయు కిది భిక్షానా. తీర్థవాంఛమున కిది మండ్రము. గ్రీకుల వ్యాసూను ప్రాయశ్చిత్త యుండినకాలముననే కళావిభావనగృహములకు పునాది పై విశ్రాంతి. వారి ఆనాటి బక్యమే వేదము విశోభము స్ఫూర్తి నిడుచు నాటి ప్రాచీనవాసులు సమరముల గావించుచున్నది. గ్రీకు దేశపు చెక్కడపు

నమూనాలును, బుల్లులము, పీగులము మాన్యులను చేసిన వారి యావిర్భూతీర్తిని చూపించుచున్నవి. ఏదాని తివరీలను వ్యాసూనుకాలములకు పంపునునునో, ఏదాని వాంఛించునో, ను ప్రేమయు నోనని తివరీల వర్ణిల తీర్థమునో, ఏదాని తివరీలను పురుషులవలె నాజోగ్యులము, వికాసములు, మునుపనునగులవారు నగు బక్య వానీచే వ్యాసూనుము చేయుచునుండునో, అది సగ్వ వ్యాసూనులమును, జలయుతిమునై విలసిల్లును. జగ్గునీ అతిర్థ్యము సగ్గమించునని. గాల్గున వాల్గునా లలకు సోపనము; కాలికలు వాల్గునాని ప్రసంగములను

తమ ప్రయులతో గలియు చుండుగ్గునువ్యసూనుములు ముక్కుగ తెల్లునుండును: ప్రీతి పురుషులు దండిగ విగర్తులు ప్రోసుచుండురు: ఇన్నియు చేయుచున్నను వారు తమ దేహమును, వ్యాసూను కాలను నుజనరు. తీవనరసము మర్చిన్నము చేసికొనుటకు వారు నిరంతరము యత్నించుచుండురు.

సత్కమై కుభదమై యొప్పు సార్వకాద్యమును బడసి, అఖండజీవనదీప్తి బాదలు గనిపట్టి, తీవనరసామృతాస్వాదనముగావించి, విశుద్ధమార్గము వనుగమించి,

తా వాద్యులసంగి నంకురు బోగోపాఖండపు పరమపురుషాగమమునూడ చుట్ట నొంపొచ్చు చెక మే నీని నున్నచో మహాభాగ్యమే. పురుతాకాయసంకలితు లగు బాలబాలికలు, అధ్యాత్మిక భావము లుల్లగా పెరిగిన వాగ్నికులు వేలకొలదిగ ప్రాతిస్సాయములు వ్యాసూనుకాలముండి నలువడివపుడు, సోకన్నవ్యపు జయవానిములతో ఆపి గులును, వీరంగవలును నలువడల నాజోగ్మిండునపుడు, లోకమున నొక నూతనమును— ఆధ్యుదాయకమును—

యుగము ప్రాచుర్య విందిపోవును. ప్రాచుర్య విధియందున్న స్వమునన్నిటిని కీర్తియలఁచుచుగను భగవంతుని భూకంఠగ

యందు ప్రకటించుచున్నాను. నే కీర్తనాశ్రమము సంక్రమణమునకును నామము జ్యోతిరీశ్వరుని పరమపురుషార్థమును మనోగత మొనర్చుకొనదగును. ప్రతిగ్రామమునను, ప్రతి జన పక్షమునను, ప్రతివగరమునను వ్యాపారములను సుస్థాపించి బాలబాలికల నెల్లర నటకు పంపుచుండవలెను. భూమిలో పాఠశాలను గనముల మొనఁగి యి నేడు జాతీయకీర్తిని కనగము మప్పటిల్ల తేసికొనుట యుచితము. బాలికారత్నము లను నగలతో నడపక వికాస కరుణ, నిర్భయరాగిన్లు నగు చుట్టుకైన విద్యాలయల గావించు పురు లంపటుల బాగుపఱుప గలుగునట్టియు, వివిధప్ర నేతము

బాలికలు వ్యాపారమక్రీడ గావించుచున్నారు.

తీరి పరిణామము. అందు పాత్రవాఙ్మయము, ఇంద్రియముఖ్యములను, ప్రకృతివాదము నింపియున్నది. ప్రపంచము పాత్రావ్యవహారము గల జాతీయత గుర్తించుచున్నది. ఇట్టివేళములందలి లక్షణాలంద ప్రేమగుఱు మేలు ఆ మాత్రమయగుట అన్యార్థిక జాతీయవాదము నై కొట్టిమిట్టించుచున్నారు.

జాతీయకీర్తియుక్కు శీఘ్రవనములు ప్రోత్సహింపబడుచున్నందున భావిభాగదాని యొక్కజీవితము చేయింపగలదు. నవకు ఐకోహృద్యపు సామఘియము కావలెను. ఐకోహృద్య జర్మనీ ఆపరమపురుషార్థమున కేకోమణి ముందున్నది. ఐకోహృద్యసంక్రామము జర్మనీఅహంకారమును భిన్నపరిచివది: మునిపని చేసెడి. జర్మనులు తిమ్మగాక యింకెరివి గణించెడివాఁడె కాదు. ఇప్పటికిని కొంతయుం దా స్వార్థాభివృద్ధి సంస్కారము మిగిలిపోయియున్నది. మహాసాగ్రామసంతకము జర్మనులయందు నడువని జనింపజాలెడి. పరమపురుషార్థమున వారు ముగిసిన కంటకును ముందంజ యిచ్చుచున్నారు. కావుననే జర్మను బాలబాలికల దీక్షిములు నా నేతములై

కొన్ని మనంపని ను ప్రసాది వ్యాపారముగాలయందు బాలికలు 38, అమలమిట్ట నంది నీటియం గురుకులు

[illegible]

१. धर्म धर्मार्थ धर्म-धर्म
 २. धर्म धर्म-धर्म

మ. పంచమ గాథి చివపు వివాహాంత

వియత్ నామకమునకు పేరు కలిగి వచ్చినది. వియత్
వియత్ వివామ్యకారము "వివేకాంత" మనకు యా
దేవుని ముద్రాపమును గలిగించి. అందుముందు
కల్పమును పేర్కొని "వివేకాంత"మునకు అనువాదము:

"1920, 1921 సంవత్సరములలో తీసివేయ వలసిన

ఇదియు వాటొకటికంటె పెక్కువారిలో నొక్క భవ
నమును, నొక్కటి, ఇంకొకటియు భవనమును కల
పించుచున్నట్లునైతేను. ముక్తియొనటి 'మోక్ష' పేరు 110
నామముల వర్ణనల వివరములు 80 వేల గుణములు
లకు పోయి వర్ణించినారు. ఈ వివరములను మూలమున
కూర్చుంటున్నాము. అట్లొకటికంటె రీతిమూల
మవునాటి.

1950-51 సం. లో గ్రామంలో ఉన్న కోమలయ 769 మంది
1951-52 సం. లో గ్రామంలో ఉన్న, ఈ పిల్లలందరూ 14 మే
మే 17 సంవత్సరము వయసుగలవారట. ఏరిలో
496 గల ఉత్తమ పాఠశాలలో లేరు. 804 గల యం
కా పాఠశాలలో ఉన్నారు. ఈ 769 మంది ఉత్తమ పాఠశాల
ఉన్న కోమలయలో ఉన్నందు 2000 మంది పాఠశాల
గ్రామ ప్రత్యేకమునకు ఉన్నది. ఇంతమంది ఉన్నట్లై
తే, 1951 సం. నుండి ప్రత్యేకము కార్యముగి సంద

[illegible][illegible]

అందువల్లనే వివాదములు 612 కేసులకు పై
 తుది 1921 కేసులకు పై 21 వేల కేసులకు
 వివాదములు 4112 1922 సంవత్సరము కేసు
 వేల 2000 వివాదములకు License కేసులకు
 వివాదములు 15000 వేల కేసులకు పై 21 వేల
 వేల కేసులకు. కేసులకు పై 21 వేల కేసులకు
 వివాదములు 21 వేల కేసులకు పై 21 వేల కేసులకు
 వివాదములు 21 వేల కేసులకు పై 21 వేల కేసులకు

1924 సంవత్సరమునను:

పదార్థము	వివాచము	విశ్లేషము
కాగితము	2500	1817
లాన్ టెంషన్	16605	7882
కాగితము	4821	2400
కాగితము	55300	11885
కాగితము	8000	1000
కాగితము	10132	5256

[illegible]

[ప్రథమ]

पु. ३५५०

కీరాసుని పాప మోక్ష ముక్తము,
మల్లవైద్యుని వానర కృష్ణ శత్రు సభావా
యము సరియైనది కాదు. అస్మత్కృతి విజయ
సగరివామాప్యకానికమునుండి మూ క్రింది
యాధారము నిచ్చుచున్నాను.

...
...
...
...
...
...

[illegible][illegible]

(Epi. Colls for 1901, Nos. 132, 139, 141)
 విశాఖపట్నం పాశ్చాత్యరాయల కాలములో ఆరణ్యం శిథి
 మును ౧౮, ౩, 1312 ప్రాంతములందు భక్తవంశు రాజుడా
 రుని నిర్మితమైయున్నది. (Epigraphical Colls.
 for 1901, Nos. 154, 156 and 164)

కృ. (దీక్షుని చెప్పట) సామాన్యము.

[కుందూరి శుక్లర దత్తు]

* ఇది యము, శిము కాశోపున.

మిస్. యం. గన్ గారు

మిస్ కె. సిల్వర్ మి

ఈమె అంగ యువతి, లండనులో జరిగిన నిఖిల ప్రపంచ స్త్రీ వ్యాకామసంఘపు పోటీపందెములందు 18 అ. 7 $\frac{1}{4}$ అం. మేగ దుమికి మొదటి బహుమతిని గాంచినది.

ఈమె జపాను యువతి, పై పందెములందు 18 అ. 4 అం. మేగ దుమికి రెండవ బహుమతిని పొందినది.

ద్రుముచు నున్న వల్లనె, మహాత్ముకత్తి జయదూదభల్ దిగం

తిరిములు వద్దరిల్లి, ముదితజనముల్ జయగీతికా పుర
స్సరముగ హరితుల్ దగినొంగిరి; కౌతుకపూర్ణచంద్రికా
భరిమనోజ్ఞమాచు నల బెడ్డాల్లి భూతలస్వగమయ్యెబో!

కరటాల్ గొట్టించు రింగురింగురని పడి న్యాయయో నాంగ నం
బరమస్యంబునఁ దేలియూ వెను నదే వడ్డత్రయోత్సుకు నుం
దరమై యున్నవ తాక పూర్ణవిజయోత్సాహ ప్రభుహోత్స సు
స్వమిలై గాంధీకి జే పటేలునకు జైకై యంచు ఘోషించెగళ.

రిణయొకరింజలే వటు కిరంగులు ఘామ్యుని ప్రేల్పులేడు, దా
రుణముగ బెంబుగుండ్లు నయిచువ్వంగలేడు, విమానముల్ దితాం
గణములఁ దేలుచుక విసపుగాలులు పైయుం బరం లేడు, సై
రణయొకడే మహాత్త్రమయి రాకలె నవ్యజయోత్సాహిళ.

రవి యస్తమయమునొందని - యవనిరాజ్యబునకు నియాతలు రణమ
ర్మవిదులు స్పృహనీతినిపున - లపురపురా, లొంగిపోయిరా యాంగ్లేయుల్!

చిట్టిపురాయియే ప్రిటిచు సింహము నట్టివట్టు, నట్టిమే
ల్పట్టు బ్రతిష్ఠనై పునఁబలంబును జేవయు, నంగవస్త్రముగా
గట్టెడు గాంధీయుక, * విరుసుగడ్డముఁజెంచెడు నాపటేలు న
ట్టిగఁజేసి, రద్దిర! కడిందెరపోబల సగ్రవయు కైమై.

కనుగొన గాలిమేడలను గట్టెడు నట్టికబుర్లపో, గహిం
ననె పలుమారుఁజెప్ప నొకఛాందసు, డెప్పురణంబు నేతకుక
గొనకొనవట్టి యా పుకకోమటియా, నల గోచిపాతరా
యని వెనమాటలే పడుగులయ్యెచు, నొకులు మేకులయ్యెనా.

కోమలైన యాశిరికికోమటి, గడ్డము బూచివాని నే
నాతిగా నొనర్చుచు, ననాగరికుల్ రణభీరులు న్నవ

* ఈ పటేలుగారు గడ్డమును జెంచుకొనియున్నట్లు గాన్పించెను.

జ్ఞానమును పాములు దైకొని, శ్వేతమహిమ సంకరా
 భవము నాంగజాలుట కడుంగడు శత్రు మహా విశ్రమము.

అభినవస్థాదులనంగ - ద్రిభువన దుర్లభము నె తీరిమెము మహా
 రిభవమున కోర్చి నవజను - విభవాస్పదులుగుల మిగుల వింత గొలిపెడిది.

చేసినదానికే బదులుచేయంగ నొల్లము, మృత్యునైన నె
 త్రాసము గొల్పజాల దింక శర్మమునందును, నైనమందు వి
 శ్వాస మొకండు చాలును, దిశలేనకింకంగ జాలుమేటి న
 న్నాస్తిమి సుప్రదాయముగ నందినందును జాబినా నహా!

నొచ్చియు నొప్పుజేయని మనోజయమే జయమిచ్చుమీకు, మా
 నచ్చిన మార్గమద్ది, నవనాగరికుల్ విరహాత్మలాడినా
 వచ్చినలోటులేదు, దిగినచ్చిరివారును గొంపనుండి, ఇం
 పిచ్చిమె యచ్చినచ్చినది పిచ్చి యుగింపరజాతివారికి.

చంగున పైకి దూకు రభసంబుమెయిన్ దుబుళిపించు నాంగపు
 సంగముజాలు, మాతముజేసిన గడ్డము, బోరియున్న యీ
 రంగమె రక్షిత టైన; స్వరాజ్యముమాట యటుంపనియ, పై
 సంగతిజూచుకొంద మదిచాలును దత్తివము బోధ నేయంగ.

జననిధి గర్భములోన - బడబాసల మున్నయట్ల బాడ్డొలియండు
 బడుగులును బక్కలును గను - జమలుగు జనులందు నెవ్వసారము వెలికె.

అంతర్వాహినిమై యత-లాంతరమున నవగియున్న మార్గస్థిం బా
 క్రాంతమహితల గగన ది-గంతరమై వెలయు సుకృతము దాల్చె.

శరముల దాల్చి రక్కసులచందమునా నరర కత్తునమై
 దురమున వ్రాలు టత్సనికదోషము, మృత్యునె మేలు, మేలునా
 గరికత గోరువారల కఖండ యశోధనమబ్బు దాన నీ
 వరనడి పెట్టియిచ్చి రల బాడ్డొలివా రిది దిద్దువందము.

ధాత్రి మహాత్ముడొచ నవతారము దాల్చెను కృష్ణ జాన్మధా
 పుత్రుడు నల్లభాయి యనపుట్టెను, బాడ్డొలిభూమియే, కురు
 త్రేతముగాగదోడె, నవగీతలు నెల్వడె; ప్రేమధర్మ
 త్సుత్రమరంద మింత చవిచూచు డిహంబు బరంబుగోరినా.

ఫ్లీటు కొరగారు ప్రకటించిన ప్రతిబింబములబట్టియే జరపింపబడినది. నావాళముల వానిబట్టియే గ్రహించిరిని, కాన విమర్శాత్మకమున నేను శ్రీశర్మగారిని నీచునుండి వచ్చిన ప్రతిబింబములగుర్చి యనునట్లు మొదలగు విషయములపట్ల వ్రాసితిని. భారతీకార్యాలయమున నానాసవ విమర్శకులొంత ముద్రిత మయ్యెను. ఇతఁ యాము చేయింపవలసియుండెను. అందుకు ప్రాచ్యరీతిక తుస్తకకాలలోని యిండియన్ అంటిక్వరీ గెజిట్ వాల్యుమును ఎరవుగాఁ దీసికొని నేను భారతీకార్యాలయమునకుఁబోయి అక్కడ ప్రధానోద్యోగులను బ్రహ్మశ్రీ సుబ్బరామయ్యగారి కాపుస్తకమందలి ప్రతిబింబములఁ జూపి యాము చేయింపఁగోరితిని. వారు నోచినే వ్రాయదు తెలివి రెండు తెలిగులు కానప్రతిబింబములపైతిశితకావామీరు తెచ్చిన తుస్తకములోనున్నదని అనిరి. అవి రెండును అపాదనకర కానప్రతిబింబములే. ఒకటి ఘోటా; రెండవది రాగిరేకులకన్నొద్ది యొద్దినది. వానిఁజూచుట నాకు వింతయ్యెను. ఇది యొక్కదినంటిని. వారు శ్రీశర్మగారికొకటిన్నర వత్సరమునకు ముందు నాకొసఁగెననిరి. నేను ఇతఁడెంతెంతయఁజాలకున్నాను. శర్మగారి నడుగఁగా వానిఁ దామఁజుగమనిరి. ఎందుకిది? ఫ్లీటుకొరగారి తుస్తకములోని ప్రతిబింబములబట్టియే యాము చేయింపుఁడు. కాని యీపుస్తకము కొరతనువారిది. కాగితములు దెవకుండఁ ఘోటాలు తీయవలెను. జాగ్రత్తనుండి అంటిని వారు యివ్వయము శర్మగారు మఱియొందురు. మీపుస్తకమును గొనిపోండు. నే నీప్రతిబింబములబట్టియే యాము చేయింతును. అనిరి. వారు చూపిన రెండుపెట్ల ప్రతిబింబములఁ జూచిరి. అచ్చురీసిన ప్రతిబింబములు గొంత స్పష్టముగా నున్నవిగాని అవి నిరా ఒలిచెడివియినవి. యాము చేయింపఁ బనికిరావు. ఘోటాప్రతిబింబములు అస్పష్టముగా నుండెను. ప్రాచ్యరీతికతుస్తకకాలపుస్తకమున కపాయము కలుగునన్న ఫ్లీటే అస్పష్టముగా నున్నను ఆఘోటా ప్రతిబింబములనే మరల ఘోటాతీసి యాము చేయింప నంగీకరించిరిని. ఇది యెల్ల మేరుక్కడ చర్చించుకొంటిమి. మఱి రెన్నొక

క్రీస్తుబ్బయ్యయ్యగారు మాయంటికివచ్చి కానవాంతయున నేను వ్రాసిన వాక్యముల మాన్చిగూఁచుచు నంగీకరింపఁగోరిరి. అప్పటికే నేను లొలుత వ్రాసిన వ్రాతను గొలియచ్చుచింతఁగో గొంత మాన్చి ప్రతిబింబములను బుర్రామయ్యగారిచ్చి నెట్లు వ్రాసియుంటిని. శర్మగారి నడుమలును దీసివేసిరిని. సుబ్బరామయ్యగారు ప్రతిబింబములను ముద్రాపయమున శర్మగారే యొసఁగినట్లు మాన్చిరి. నిజముగానే నీప్రతిబింబములు బయల్పడవలెనని వానిగూర్చి మరల శర్మగారితో నేమియు ముచ్చటించను లేదు; వారు వానిని నాకొసఁగెను లేదు. అయినను నాకందు అధిరేచితము లేదుగాన మియిష్టము వీలైన మాత్రనంగీకరింతును అంటిని. శ్రీ సుబ్బరామయ్యగారు మాన్చిన వాక్యము పూర్వోత్తరములఁ జూచుకొని రచనలో నిందుక మాత్రేతో చేసిరిని. అంతేకాని భారతీలో ప్రకటితములయిన కానప్రతిబింబములను గాని, వానిమూలములను నీచునుండివచ్చిన ప్రతిబింబములనుగాని, నేను కానవిమర్శము వ్రాయుకాలమునఁ జూచినేలేదు; అసఁజూగించుకొననేలేదు. భారతీలోని ప్రతిబింబములను నలుగురుందఱి నేనును భారతీముద్రితమై వచ్చినపుర్వానఁ జూచిరి. అవి మిక్కిలి అస్పష్టములు. మాలపురేషులను బట్టి తీసిన ఘోటాలబట్టి మనలఘోటాతీసి, వాని నైకాకంతు మిక్కిలి తిస్సించిన నైకాతో చేయవలెనని యాములబట్టి ముద్రియయినవి. అవి పరియయన వానినియముచునఁ బనికిరావు. ఫ్లీటు కొరగారి ప్రతిబింబములే పనికివచ్చును. అవి మిక్కిలి స్పష్టముగా పరిగానున్నవి. వానినే నేను జూచితినిని మరల విన్నవించుకొనుచున్నాను. నేను ప్రకటించిన పాతములను స్పష్టముగాఁ బరిశీలించుట నీవిషయమెల్లను లేక్కొనవలెను. భారతీలోఁ బ్రకటితములయిన ప్రతిబింబము లెంత యస్పష్టముయినను పనికిరావఁ గొంతియింప రివితేదనిర్ణయమునకు పకరింపవచ్చును.

ఇతఁ పాతభేదములఁ లేక్కొందును. 19 బంధిలో 'దస్తు' అని నేను ప్రామాదికముగా వ్రాసితిని. భారతీ ప్రకటితముకాగానే నాసారబాటును శ్రీ శర్మగారికిని విన్నవించుకొంటిని. కవచిన భారతీలో ఈవిషయము దిద్దుకొంటిని. శర్మగారు 'మెల్లు' అని నడుపుట యుక్తము.

21, 22 మార్చిలో "కృష్ణానది ఏర్పడునది ముని పోతుని" అని వార్తాపత్రం. "కృష్ణానది ఏర్పడునది ముని పోతుని" కృష్ణానదిలోను.

ఇక్కడ కన్నాడు 'ఎలా తర్వాతి యక్షుడు
'ప్ర' కాంచనమనాని 'మ' కాంచీరి, భూతద్దము ను
యోగించినను వారికి 'ప్ర' గనేకము దేవత! 'ఎలాప్ర'
ప్రభువు!

పాదములు పంపిరి ముగియగాను కాపాడును
 నీ విచ్చుచిచ్చు నంపుచింతి పరి. అది 'మ' కా
 న్నది న్నది. అందు పంపిరి యిచ్చు న్నది
 న్నది. అందు కాని న్నది న్నది న్నది
 న్నది న్నది న్నది న్నది న్నది న్నది

[illegible]

ལ སྒྲུབ་ཀྱི་པ་ལ་ཡོད་པའི་ལྷ་མོ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་
 ལྷ་མོ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་
 ལྷ་མོ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་
 ལྷ་མོ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་

ఇది ఇంక, ఆర్. 18 వార్డులోనిదానియట్టి చేసిన ప్రతిబంధపు నేరము. ఇంకటి మూడవవంధి "అర్జునుని
వీక్షణములేముల" అని నేమ జరిగింది. కింద గీతలది తియ్యదాకులు ముగ్ధములు.

తెచ్చమనికదేనా యిది. ఈవిధమన ఏపదమునకై
దేయరా మెన తెచ్చమనవి.

విమలముగా వాని 'పురా' చతుర్థుల వాడుక
 అచ్చెన్నున కొప్పులున్నది. పుట్టించున యాయన
 నును కర్తించుటకు బాధింపఁజేసి నిర్వికారమైన నిష్ఠాని
 చాపున్నఁ జాలును. పైయిచ్చునకు అనుత్తరమును కాన
 ననునఁగల భక్తివలన 'యేలనో' శోధి మాడుచునిర
 కాని, నిర్మలన 'పులనో' శోధిమాడు; దినక్షరభాగదా
 18 వ బంగిలో 'నాపునకు' అనుటయు, 20 వ బంగిలో

మచియ కర్కగారు 21 బంధుని పేరును కవి
పటి యక్షరము లో యమమన్నాడు. నెంబరమయ్య
గారును పైపంతుని ప్రతిష్ఠించియున్నాడు. నిన్న
మా కర్కగారు ప్రతిష్ఠించునది లోక
గారు. ఇంక నెవ్వరని దానిని లోక గారు జరిపెను
జరుపించునుగాని లోక గారు జరిపెను మా కర్కగారు
గొల్పెను. భారతీయ బ్రహ్మచర్యము ప్రతిష్ఠించునది
పాపక్షరము పగపాలు పుట్టించిని ఎక్కరెను—
కర్కగారు అనేక పద్యములు ఇంగ్లీషునకు లిప్యించి

వాహు మా శ్రేష్ఠాన్ మునీన్. బ్రాహ్మణ్య ములకు లిహో
భేః ము లేనప్పుడు శిష్టానామమును, అర్థమును తిన్నిగ్ధయ
మునకు సాధకము లగును. ఈవిధమున నేను శాసనమున
బ్రాహ్మణ్యమును కొన్ని 'మ'లను తీసి ములుగ బడించి
తిని. బ్రాహ్మణ్యవర్తన సంస్కారమును జేయక విడిచితిని.

24 వ బంధంలో నేను 'వెడ్డ' అని చదివినదానిని
శ్రీశర్మగారు 'వెడ్డ' అని చదివీ. ఇది మూర్ఖత్వం
యన చావుగల లికి. దీని చర్చ నికమిడ విభులుగా
గాదింప నున్నాడనిగాన యిక్కడ ను వే డిం చు
చున్నాను.

25, 26 బంధులలో నేను 'వయ్యేటి' యని చది
విన పదములను శ్రీశర్మగారు 'వయ్యేటి' (పై) యని
చదివరి. "ఇది 'టి' యుగాదు. 'తి' యుగాదు." అని వారు వ్రాసిరి. వాకు బూర్వ మిశాసనమును
బదిలినదాని ధీలుకొర గారు, బద్ధులకొర గారు 'వయ్యేటి'
అని చదివరి. లక్ష్మీనారాయణగారు 'వయ్యేటి' అని చది
వరి. దీనినిగొన్ని నేను శాసనవిమర్శనమున విట్లు వ్రాసి
తిని. "ఈయక్షరము 'తి' యనికాని, 'టి' యని కాని
పట్టుపట్టుక లెక్కము కావచ్చు. 18, 20 బంధులలో
గల 'తి' ఇది దీనిని సంబంధము లేకున్నది. 'టి' ఈశా
సనమున దివ్యత్ర కా లేదు. అది "తి" అనుటకంటె 'టి'
అనుట సంగతియు" అని. ఇతరశాసనములందు కొన్ని బు
నిట్టి యక్షరము 'తి' గా జరుగవలెను. కాని యిందు
'తి' లేకుండుటగా నలకు గాన యట్లు పదువుల సంకస
ముగా దోషలేదు. 'టి' లిహో దీనికి గొంతలేక
గలదుగాని, 'టి' యేయని సరిగా లేదు యియుండలేదు.
ఈశాసనం న 'టి' లికి పారిక యితరత్ర గానరా
లేదు. 'టి' గా జదివిన పదము నుమరుచున్నది. అప
దము ముహూర్ణు వచ్చినది. అది గ్రామవాసుని
నేర్పము చేసెడిది. శర్మగారు చదివినట్లు 'వయ్యేటి'
మాట తృప్తికరముగాదు. 'టి' యక్షరము అక్షరగీతి లేని
బంధిభాష నడిచేయే. కాని యవసరమిట్టిన 'సి' 'ట'
'మ' లు విన్నట్లు లోనికి వచ్చిన పృథుముండును.
ఇందలి లేదు. ఇది సరిగా నేటి మనవ్రాతలిహోని 'తి'

వలెనున్నది. నేను 'టి' గా జదివినను, దాన వాకు
అప్పుక్షరమే కలదని పట్టుముగా జెప్పితిని. 'తి', 'టి'
'మ' పదములు మూలమును, అప్పుక్షర 'మ' లునున్న
పును 'టి' యని చదివిన పదసంగతి గానవచ్చెను
గాన నేను దాని గ్రహింపవలెను.

26 వ బంధంలో నేను 'మరల' అని చదివినదానిని
శ్రీశర్మగారు 'మరల' అని చదివరి. ఇట్టి యా నేనునునను
నే పట్టు సమాధానము చెప్పనలెక యెటుగఁజాలకు
న్నాను. ఇందు మొదటియక్షరము 'మ, యగుట నిరా
శేషము జగదవలసినది. దిగకాలముననుండి శాసనమున
ప్రకటనాది కార్యములందు నిష్టాదుల
యిన శ్రీశర్మగారు దీనిని 'స' గా జరుపవలె
ననుట, దానికి నేను బదులు చెప్పుకొనవలసి నెప్పుట కైన
దోషమే. ఈశాసనమందలి 'స' లికి నేటిమనవ్రాత
లోను, అప్పులోను మన్న 'స' లికి శివ మర్త్యలక్షము
ఈశాసనమందు 'స' పట్టు గలదు. 'మ' పట్టు
గలదు. సకారము పట్టిమీదనుండి తలకట్టున కొక నిలు
పుగీలు గలదు. ఇదిమే మననేటి 'స' కును, ఈశాసన
మందలి 'స' కును భేదము. సకారము తలకట్టు నుండి
నిలుపుగీత కొంత క్రిందికి సాగి వాపరితట్టుగా
మీదికి మలికలిగి తలకట్టుననుండి క్రిందికి వచ్చిన తన
మీదుగా వలపరితట్టునకు సాగి కొంత యూర్ధ్వ
ముఖముగా వోయి నిలుచును. మన తెలుగువాడుగంటె
వాపరికొనకుండలకట్టిచ్చి యిందుక వలపరితట్టుకు వ్రాల్చి
నవగా గొంచె మిందుమందుగా నిట్టియక్షర మేర్పడును.
ఇందు తలకట్టునుండి క్రిందికి సాగినగీత మెలికదిగురు
టలో వొకపట్టు యాకృతియు, వాగీతి వలపరికి సాగి
యూర్ధ్వముఖముగా వోవుటలో కొమ్ము వాకృ
తియు నేర్పడినవి. నేటి మనలిహోని 'మ' కు గం
మొదటిపట్టు యాకృతియు కొమ్మువాకృతియు దీని
పరిణామములే. 'స' కు లట్టినున్న యాకృతిలేదు.
వాడునులేదు; నేడునులేదు. వాడు తలకట్టుననుండి
క్రిందికి సాగినగీత 'స' కారపు 'పట్టి' మీదికి మూత్రమే
వచ్చి నిలిచినదిగాని క్రిందికి సాగి మెలికలిగి నున్నయా

కృత్తిని గట్టించుట గానరాదు. ఈనీరీతు లింతవిస్తృత
శ్రమము గలకల ముండెగా, నీకాసనమందలి యిక్కడికి
నిష్క్రమింపముగా 'మ' కారము తెలియబుచ్చుచుండగా,
నింపలి యిచ్చుమకారములు నిక్షేపముండెగా, సకారము
లతో నీనీరీ సంబంధము లేమి స్పష్టముగా గానబుచ్చుచుం
డెగా—ఇతర దీనినిగూర్చి 'నేమిచ్చవారముదును'—మకా
రము నీమకునున్న 'కెట్టి'గా నుండెదనని, తలకట్టుకు ను
న్నకు ననుచు నిలుపుగీటు చివ్వుదిగా నుండెదనని,
కొమ్ము, సాగాగిట్టుగాక, మడించినట్టుండెదనని,
ఇవి మకారలక్షణములని, ఏకం విధముగా క్రిశక్త్యగారు
వ్రాసినచాత్రలోని యాచిరిని ప్రాణలు పరిశీలించి
నిశ్చయింపవలదు. ఈపట్టున వెంకట గురుయ్యగారి
హాగోగనీని గూడ యుగయుపనింది. అయత్తరము 'మ'
కారబాదట; 'న' యగుట నిశ్చయముట!

ఇతర మతీయ 'మ' తర్వాతియత్తరమును 'నేమ'
'ర'గా జదివిరిని. అది 'ర' కాదని నాథలపు. దాని
గూర్చి నాకాసనవిమర్కమున నిట్లు వ్రాసితిని. "తలకట్టు
క్రింతయత్తరముతో సంధించుటకు నిలుపుగీటు కకార
మున కుండును. ఈయత్తరమున నట్లులేదు. అత్తర
ముతో నొట్టియుండెలసిన తలకట్టుకు పలముచాలక
లేఖనం దీనియక యొడముగాక జెప్పెను" అని. ఈకాస
నమున రకార కకారములకు ధేమ మొట్టివనెగా:— సం
తాకు నాకారముననే సంకీర్తములును గలవు. రకారము
నకు రెండవైపులకు గంచెను మోచ్చుగాసాని తలకట్టు
అయత్తరముతో నొట్టియున్నది. కకారమున కాయ
త్తరము పలపరిశీలయందునుండి, పలుకొక గీతి సాని
దానియొడ పలపరిశీలనకు మొగ్గువలగల తలకట్టున్నది.
ప్రస్తుతాత్తరమును కకారముగా జనువుటలోను నాకే
పముగలదు. రకారముగా జనువుటలోను నాకే
పముగలదు; కకారముగా జనువుటకు తలకట్టు మర
మునానుండి టాకేపవిషయము. కకారముగా జను
వుటకు తలకట్టుతో నొట్టియుండెలసిన నిలుపుగీటు
లేకుండు టాకేపవిషయము. దీనిగూర్చి నేను కాల
గామోశించితిని. 'ర'గా జనునగా 'మకల' అని యగ
ముగల పనియను. నాకొక్కము మోసగును. 'మకల'

నాకట్టముగాలేదు. అవర్థకపక్షముకం తె అర్థవర్తము
గ్రాహ్యముగాన 'మకల' యని పరిణమితే సముచిత
మయ్యెను. అయినను 'ర' కారముగా జదివిమాడ
నెంతెంతో యోశించి చూచిరిని. ఇక్కడ 'ర'క
క్రింత గానవచ్చెను. కాసనముం దింక జక్కడనులేని
యిటుకువల యాయత్తరకాసనమున గలదు. ఈకాసన
మున దక్కిన యత్తరములకల్లం దగినంతయొడ
ముండెట్లు చెప్పబడినది. ఈయొక్క యత్తరమే
మిక్కిలి యిటుకుగా జెక్కబడినది కాసనలేఖనం
దానిని చూచితిని జెక్కమునది తర్వాత 'మ', 'ల'లకు
తక్కిన యత్తరముల కన్నింటికంటె సమమునున్నయె
మున నిక్షేపించి చెక్కియుండెనని తోచెను. అట్లుచెక్కి
టాకే రకారపు తలకట్టునాడె జెక్కినను రెండుప్రక్క
లకు అత్తరము తలకట్టు కుండెలసిన చిమ్ములను జోటు
లేదుగాన దానికై తలకట్టును మరల చెడిముగా జమ్ము
లునెచ్చునట్లు చెక్కియుండెనని గోచరించెను. అదిమ
యమునే కాసనవిమర్కమున వ్రాసితిని. రకారముగా
జనువుటలో నున్నట్లే కకారముగా జనువుటలో
గూడ స్పష్టముగా నిర్వచియుండెగా నాయత్తరము
రకారము కానేకాదు. నిశ్చయముగా కకారమేయని
ప్రస్తావించుట యొప్పునా? ఈపట్టున వెంకటగూర్క
గారు చేసిన ప్రసంగమును పరిశీలించి: దానిని 'ర' గ
ననువుట తప్ప! 'ర' గనే చనుచు లేనది. మరలనని 'ర'
అయినను కాకబోయినను 'ర' నాత్రము కానిది!" నేను
కు నీపట్టినినది! ఫీటయిపోయితి నది! ఏ ఫీటియు లేన
ప్పుడేమన్న సనపచ్చును!

మతీయ 27 వ బంధిలో 'నయవయ్య' అని
నేను జూరినదానిని క్రిశక్త్యగారు 'నయవయ్య' అని
చదివిరి. అక్కడ యకారపు తలకట్టు గూడ నుండె
నిలుపుమొకమైది. అది రేఖ్యంజముగా దులది
నలంపబుచ్చును. 33 వ బంధిలో 'దివక త్రిమయవయ్య'
గయ్య' యనియే కలదు గావునను. ఇక్కడ యకారము
నకు నూడెయిన ముంకెగానున్న యామూగ్యములని
యన్వయమునకేరకు నేను 'యయ్య' యని నిశ్చయితిని!
శక్త్యగారు చదివిపట్టుగూడె జనుచున్నను. కాని యద
నిర్విశేషము.

మఱియు 28 వ బంధిలో 'గజ' పేర్లు అని నేను బదిలీచానిని శ్రీ శర్మగారు 'గజంబు పేర్లు' అని బదిలీరి. కామ చూచినంతటకు 'జ' క్రింద 'జా' లేదనిరి. 'జ' లోగలపి దాని పద ప వోక యక్షునిమును దానిని కొమ్మును గలవనిరి. అయ్యుత్వమునే 'జ' తిగుబాది యక్షురముమొక్క యోవపుత్రు నిలుపు గోమగం జోవిధియొప్పుననిరి. అక్షియరనేని దాని 'మ' గ ననుచును ననుకొంటి పనిరి. ఈపట్టున నేను భాసన వినుగమున నీక్రింది యగముగల వాక్యముల వ్రాసితిని. 28, 24 బంధులలో "గజంబు పేర్లు ననుపు" అన్న పదము ననువి. అవియే మరల 28, 29 బంధులలో గూడ "గజ పేర్లుననుపు" అని వచ్చిరి. ఈ రెండు చోట్లను అక్షరస్వరముగలదు. భాసనము మునియఁ జెక్కను జెక్కను లేఖకున కజగ్రుచ్చి మొక్కునగుట యందు స్పష్టముగాఁ గానవచ్చుచున్నది. భాసనమును చలుగల యక్షురముల సాంవర్థము పోనుపోను మిక్కిలి చేసెచువచ్చిరి. ఇందు 28, 24 బంధులలోని లేఖనము 28, 29 బంధుల లేఖనముకంటె వ్రామానేకముగాఁ గొందును. ఇట్లు నేను వ్రాయుటకుఁ గారణముల నిక్కడ వివరించుచున్నాఁడు. 28, 29 బంధులలోని "గజంబు పేర్లుననుపు"కు నే నెరుఱుచెప్పితిని. 28, 29 బంధులలోని పదములుగూడఁ గొంచెపు భేదముతో నక్షే పరుచును, అగము చెప్ప ను పసియుండెను. అగొంచెపు భేదము లేవనఁగా:—28 బంధిలో 'గజ' అని 'జ' కారముక్రింద ఇ కారము స్పష్టముగాఁ గలను. 28 వ బంధిలో 'జా'కారముక్రింద నుండక 'జా' కారము దాని నంటికొనినో దాని ప్రక్క నున్నది. భాసనప్రతి లింబమును బరిశోధింపవలయును. భాసనలేఖకుఁడు గాని పట్టు ప్రక్క గా వ్రాయుటకుఁగూడఁ గారణముగలదు. సరిగా నీయక్షురమునవియలమోచు విూదిబంధిలోని 'జ్ఞా' అను ద్విత్యాక్షరములోని కారము క్రిందిబంధి కంటె చనిన కొలును గొంతియొక్కమించుకొనెను. ఇట్లు క్రింది బంధిలయవక్రమించుకొన్న గూ'జ్ఞా'కు సరిగా నీక్రిందిబం ధిలో మరల ద్విత్యాక్షరమున నీ 'జ్ఞా' చెక్కవలసినదైనను, ఈబంధిక క్రింద నింక వోకబంధి చెక్కవలసియున్నది.

ఇక్కడ జకారముక్రింద ఇ కారము చెక్కుచో క్రిందిబం ధి చెక్కవలయున క్రిందకొనును. ఈ కారముచే భాసనము చెక్కవనాఁడు 'జా'ను జతో నంటించు ప్రక్కగాఁ జెక్కియుండునని నాయనమానము. 17 వ బంధిలో 'అజ్ఞా'యది'లోని 'జా' క్రింది 'జా' కును, 28 బంధిలో 'జా' క్రిందనున్న 'జా'కును, నిక్కడ 'జా' నంటి ప్రక్క గానున్న యక్షురమునకును సామాన్యము చెక్కఁగాఁగాన వచ్చుచున్నది. కాని 17, 28 బంధులలో నాయక్షురము నిలుపుగోటుకు చదునా పటిష్ఠియకు మాత్ర మేయున్న యట్లుగోలు ఇక్కడఁ నుడిలిట్లునకును నెంచుకట్టునకును గలదు. ఇది కొంచెము భేదము. దీనిని జదువుటలో నేను మిక్కిలి చిక్కుపడి యిట్లు ను ర్తింపితిని. జకార ములెక్కని యాయక్షురమును 'జా'కారముగాఁ జగు పుటే చాల సంగతముగా నుండునగాని యింతే యక్షురముగా జదువుటయు సరి గాదు. అక్షుర స్వరూపముచేతనే యిది యిట్లు భరువదగియుం డఁగా నిక 28 బంధిలో 'గజంబు' ఇత్యేది పదము లతో నిక్కడిపదములకు సంగతిగూడ నున్నప్పు డెట్లు చదువుట కాశీప ముంపరాదనియే నేనందును. క్రితగ్గ గారిక్కడ కుడికొన వోకచుక్క గలదనిరి. అంగీకరించు చున్నాను. 'గజం' అని చెరువునును. క్రితగ్గగారు 'పేర్లు' అని ననుకగా నేను 'పేర్లు' అని చదువుటకుఁ గారణమిది. 28, 29 బంధులలో శర్మగారు 'పేర్లు'గాను నేను 'పేర్లు'గాను జదివినపదమే యిదియని నావిభాసము. 29 వ బంధిలో నాద్విత్యాక్షరమునకుఁ బొట్టలో నడ్డుగీత గలదు; ఇక్కడ లేదు. లేఖకుఁ డజగ్రుచ్చి దానినిక్కడ విడిచినాఁ డని నేను చలఁచితిని. 28, 24 బంధులలోని లిపికంటె, ఈ 28, 29 బంధులలోని లిపిలో భాసనలేఖకుఁడు చేసిన నిష్కన్యత్వానములవి:—'జా' క్రింద 'జా' చెక్కమిం దును, 'జా'కు అడ్డుగోలు విడచుకట్టుననుగూడఁ జోని చుట్టు 'జ్ఞా' 'జ్ఞా' అక్షురముగా నున్నగోలు చెక్కనుం దును,—ఈవిషయమునే నేను భాసనవిమర్శమున సంగ్ర హముగాఁ జెప్పితిని.

మఱియు 81 వ బంధిలో నేను 'జనుప' అని బదిలీచానిలో శ్రీ శర్మగారు పోలియక్షురము 'జా'

యగునాయని సుదేహించిరి. ఈకాశమున వితరస్థల ములనన్నియు 'జలమను దీనిని గొంచెము కేయము గలవనిరి. దీనికి నుపేక్షింపఁ బడితిట్లునకు ఆగ్రములుగల మాండు అడ్డగించియున్నది.) ఎనువగిటును, దిగువగిటును కలవనందు వలవఁగాని, లేనిచో భోగగాని, అ'గగాని దానిఁజదివి యుండువనిరి. కాశము చేక్కుటనుగా అచ్చుపాత్ర యక్షరములఁగూర్చుట గాను, చేర్చివాత్రులలో నూడ ఆక్షరములను పర్వత్రసమానాకారముతో వ్రాయుట నును రను. ఆక్షరముల నిర్మాణీతిలోని భేదములను జూచి కొనవలెనుగాని సాంకములలోని భేదములను జెప్పింపఁ బూనినఁ గురురదు. ఇక్కడ నీయక్షరమును 'జ' కార మునుగాఁ జదువ నగునుగాని యింకొకదానిఁగాఁ జదువఁ గాదు.

మఱియు తిరి ప బంతిలో నేను 'దివకరయ్య' యని పలికినదానిని శ్రీ శర్మగారు 'టింకరయ్య' యని వదలిరి. ఈయక్షరమునకుఁ బలకట్టుతోఁ గూడిన నుపేక్ష వలె నిరి. ఇట్లున్నను గొన్ని కావనములందు 'జ' గాఁ జదువఁ బడెననిరి. దీనిని 'టింకరయ్య'తోఁ గూడియున్నట్లుఁ గూడ నుద్రింపఁబడియే యున్నది. ఇట్టి భేదాలితల మయిన లిపి భేదమును నిక్కయించుటకు శబ్దార్థసంగతి సాధకము. 'దివకరయ్య' యనఁగా నక్షరము నిక్కఱగా పరిపావును. 'టింకరయ్య' యట్లేగాను. ఇంతకు నిక్కవ నొలిచుక్షరము నాపట్టికి 'జ' గాఁ జక్కఁగాఁ జను వఁదగియే యున్నది.

శ్రీ శర్మగారు పేర్కొనిన కాశపపాత్రభేదము లను జెప్పింటినిగొన్ని వాకు వ్యాయ్యముని తోచిన పదాకాశముఁ జెప్పింటిని. శ్రీ శర్మగారిని వాసును ముగ్ధియగాఁ జగ్గావిషయము గానున్నది:—కాశ, కాశిక, గుప్తము, అం శ్రీ యుగరగారు, బర్హవకరగారు, రక్షుకారావుగారు వదిలినట్టి శబ్దములలోని కారకమే. నేను దానిని డకారముగాఁ గాని, డకారముగాఁ గర్వంతి బరిచాసుమంది యుత్పన్నమైపోయిన యొక ధ్వినిచ్చువర్ణికిగాని యనునంటిని. శ్రీ శర్మగారిని బంతి 'అ' యనిరి. ఇక్కడమాత్రము 'భ' గాఁ జదివెరిగాని యితరత్ర దీనిని బ్రాహ్మము బండి అ గానే నదిని. శ్రీ

శర్మగారును పేక్కు సాక్షరములతో వాతలఁపును నిప్పుఁ జెప్పి బ్రాహ్మములు ఇతరత్ర వదిలినట్లే యునా లేననిరి. ఈ యక్షరమునుగొన్ని వర్ణ పక్షిలలోఁ బడక పూర్వము నేను శ్రీ శర్మగారితో నివాపపు సాధక బాధ కములఁ జెప్పింపఁ గోరితిని. వాయుక్షరములవల్లఁ జెప్పి కొంటిని నాకాశప విమర్శము ముద్రితము గాకపూర్వ మును, ముద్రితమగుచున్నప్పుడును దానినిఁజూచి యంచి చెడ్డఁ జెప్పఁగోరితిని. వాకేరిక నెఱవేఱలేదు. వారు నావాదమునకు సాధకములుగా నే నుదాహరించు కాశ వాదులకు స్పష్టముగా ఆక్షరములను దెలుపవలసినవ నియుఁ బర్యంతి వానిని దాము పరికోఁఁఁగుకొనవలసి యుండుననియు నాతోఁ జెప్పిరి. మే మిన్వర్ణము అప్ర మితులు మేకాన పక్షికల్పి ప్రతివాదము బరికినను వది పరసముగానే పానుచి నే విశ్వసించితిని వానియగ్గమున నే నుదాహరించిన కాశవాదులకు స్పష్టముగా వాకర ములఁ దెలుపుకొంటిని. న స్పష్టము కోరినవారయ్య శ్రీ శర్మగారు నేను ప్రతివిమర్శమునఁ దాముదాహరించిన కావనములలో నేనికొనిని ఆక్షరము దెలుపవైరి! వారిం తెలుపు అనేక కావన విమర్శములఁ బ్రకటించినవారు. వానిలో ననేక ప్రాచీనకావనముల నుదాహరించినవారు. ఎన్నియగాని, ఎక్కడగాని వారు తమదాహరించిన కావనములకు ఆక్షరములఁ దెలుపకుండుట గానరాదు. ముప్రతివిమర్శమున నీ విట్టి యపూర్వపద్ధతి వలంబించి రి. వా గుదాహరించిన కావనములు పేక్కులు అప్రసే దములు, అమృతములు. అవి యెక్క డెక్కడ నున్న కో నుకీ పట్టుకొనవలసి వచ్చెను. శ్రీ శర్మగారివలెనే నేనును నింతకుఁబూర్వమే కొన్ని ప్రాచీనకావనములను ఎక్కిగ్రంథిభక్తువారి కావనసంగతుమునఁ బ్రదికింబ ములఁజూచి ప్రక్షులు వ్రాసికొనియుంటిని గాన వానితోఁ గొన్నింటిని నాకు నుద్రించెతిని. ఇంకఁ గొన్నిటికి రిం టాలు పడెనను, ఆయక్షరములలోని ప్రాచీనతలఁగు కావన ముల ప్రదింబములను జెప్పింటి నీవనును శ్రీ జయం తిరామయ్య పంతులుగారు తప్పించికొనినట్లు. శర్మగా రుదాహరించినది కొన్ని యందుండును. వానిపాఠములను, తిపులను జూచుకోవలసి యున్నది. మఱియు నావాదము

నకు సాధకములయిన శివాశాసనములకుఁ గొన్నింటికేఁ బ్రతి
 బింబములను దీని యర్చనముల చేయింపవలసియున్నది.
 ఇదియెల్ల సేవ నిర్వహింపటకుఁ గొన్నాళ్ల నును. మరియు
 పరికరముల బట్టి సమకూర్చుకొని శ్రీ శక్తిగారివాచమును
 జక్కఁజూచుకొని నావాదమునకుఁ గూడఁ బునరాలో
 చనము చేసికొని వ్యాయ్యమున నేను నమ్మినదానిని
 రాఁబోవు భారతీలోఁగాని దాని లింగ్విది భారతీలోఁ
 గాని వల్ల జేయఁకొందును. నావాదము సరిగానిది నోఁచె
 నేని దానినిపక్క వల్ల జేయను. ఈనర్చ కొంతప్రా
 నీనాంధ్ర భాషాస్వరూపమును, ప్రాచీనలిపి స్వరూప
 మును బ్రవృత్తమునఁగల్గుటనోఁ బర్యవసన్నమగునని
 శ్రీ శక్తిగారును, నేనును ధన్యుల మగుదుము.

శ్రీ శక్తిగారు పయియత్కరమునుగూర్చి పత్రిక
 లలో జర్పింపఁ గలవిష్కృతులు నాకు సమ్మతమే. ఆనర్చ
 విలస న్మూర్త్యాశాసన భాషాపరికరము గొంత బహుల్పమే
 గలదు. కాని నిక్కముగా నిలువఁజాలని యసంపక్తపుట
 శేఠముల నివృత్తు నేను బదులుచేప్పినవానినిఁ బత్రికలోఁ
 బ్రకటింపింపగునే మూలంబు నానిది. దాని లిపివాచకభేద
 ములగూర్చి నాలో ముచ్చటించియుండింపనును. నేను సమా
 భాషముచేప్పియుండింపనును; పరిష్కరము మామాపాఠముల
 గూర్చి ములినర్చయించుకొని యుండింపనును. అట్లుజగ్గి
 యుండేదేని శ్రీ శక్తిగారికిఁగాని నాకుఁగాని, నకును
 పంకబరమునయ్యగారికిఁగాని యీ గూఁగూఁస మక్కఱ
 భేదమొనెడిది. శక్తిగారును, నేనును బరస్పరము పెందిగ్గ
 విషయములనుగూడఁ బలుకుకొన్నాఁము. చాలఁగాలమునందుకి
 పానుచున్న సంప్రదాయమేకాని ప్రాత్రగాను. ఆయి
 నను శక్తిగా రేలో ఆగ్రహపడి ప్రభాకరమస్త్రీగారికి
 ప్రాచీననామక్య లిపి గురువులేచేకావన్న సిద్ధాం
 తము ఘట్టమగిచ్చి యాశేషములఁ బ్రోదకపెరి.

మఱియు శ్రీశక్తిగారు నాశాసనపదపదార్థవివర
 గములగూర్చి ఆక్షరములమార్చి చేర్చి తీసివేసి, శాసన
 మున కరము చేర్పించినది. అది చాలవరకు సరిజేసింప
 వలసి యున్నదని సంకేతాగ్రహసంస్కార ఫలితముగఁ
 నుదితప లిపిస్థితుమును, ఆగ్రమును సంకేతాగ్రహమే
 యని నేలందున్నదని మూత్రప్రాయముగాఁ జివకఁగా

పంకబరమునయ్యగారు దానికి భాష్కప్రాయముగా
 బహుభావలాదిరి. పయిశాసనము లిపిలోప బహుళము.
 విడివిడిగాఁ జెప్పఁపెద్దగాఁ బ్రక్కఁజేసిబంతులమోపుచి
 వ్రాసిన మొదటి పెండుప్రక్కలలోను నిర్వచియునుగూర్చ
 ములు గలవు. అందు సంస్కృతిభాష గలదు గాన యాలో
 మములు స్పష్టములు. నేను నాని నిష్టముచేర్చిపట్టి తీర్చి
 మార్చి చేర్చి నాయభిప్రాయమును తొప్పించి దిద్ది సం
 స్కరించిరినది తెగడ శక్యముగాను, ప్రపానసనసమాసా
 దితఁ అని కలదు. ఇందు 'సమ' తీసివేయువలెను, 'భాష్యా
 నివో'పఁ అనికలదు. 'భాష్యా'తర్వాది 'నివా'దేర్పవలెను.
 'నిపున్వపా'గ్రుపవనఁ' అని కలదు. 'నిపున్వపా'ధ్రుపవనఁ'
 అనిమాన్వనలెను. యిట్టిచే యానిప్పు తెల్లము. తెలుఁగుభా
 గమును ప్రక్కఁజేడిసి బంతులమోపున లేఖకుడు చెల్లి
 నాడు. లక్షరములు చిన్నవి. బంతులు పంకర. లిపి
 మిక్కిలి అబ్రాగ్రతగాఁ జెల్లినది. ఇట్టివోఁ దప్పు
 లుండక పోవునా? అయినను నేను సంస్కృతిభాగము నే
 జేసిన సంస్కాగ్రములకంటెఁ బాలఁచుకొనగానే తెలుఁగు
 భాగమున సంస్కారములనుజేసిరిని. దానిగూడ సకార
 గముగాఁ జేసిరిని. నాని వల్ల నిక్కడి మరలఁ బొక్కినఁ
 జాలను. చేతలోఁ తెడిపోయియున్నగాని భావమునఁ
 బ్రామాణికత కొంత బాధపడితిని. అదేవిధముగా నేనో
 యెంచుకొనవలసి యగ్రముల మనసులో మంచికొని 'మన
 పూసి నేరేడుపండు' విధముగా మామఁ జేయలేదు.
 నేఁ తెల్పినయగ్రవివిధజాతుల నిర్వృత్తు ములేయని నేనెనలేను.
 ప్రాస్తానిక మబిలి'ధించి నిశేషముల చెల్లడింపవచ్చును.
 మఱియొకటి యీసంస్కాగ్రములగూడఁ జేయునంద
 యగ్రము నుదిర్చివలె బోహదులు. అట్లయియుఁ జేయక
 గూఁజేసినందుల యగ్ర లక్షణముగాను. శ్రీ శక్తిగారును
 తెల్లకాసనములఁ బ్రకటింపిరిగదా. దానిలో దాము
 గావించిన సంస్కారములనుగూడ స్మరించుదామకొని
 వలదా!

నాయాశాసనవివరమునకే శ్రీ శక్తి. వి. లక్ష్మ
 గారావు పంతులుగారు పరిశోధించినట్టియు, వారి యవం
 తరము శ్రీశక్తిగారు పరిమాచి పూర్తిచేసి ప్రకటించిన
 ట్టియు సాధిలారి తామ్రశాసనమునందుకి ముకవ్వక

మహాహరించుకొంటిని. అట్లోకమును శ్రీలక్ష్మ్యారావు పంతులుగారు ఆంధ్రపరిశోధకమువారి వారి కోశ్వచార్యుల కోశ్వచార్యులమువలనగాఁ జేర్చొనిరి. ఆముపన్యాసమునను, భారతి ఒకటవ సంపుటమున ఒకటవసంచికలో ప్రతినిబంధముగాఁ బ్రకటించిన తిచ్చానన విమర్శనమును వాట్లోకమును “చరకగిగ్ల భూపతి భూవాసి కి చోదిభువప్రహరణే” అని కలదు. ‘ప్రహరణే’ అని పంసస్మృతిమునఁ గ్రేయరూపమునను. ‘ప్రహరణి’ అని యుండును. ‘ప్రభానరే’ అని యుండునేమోయని మునుపనునతో భారతిలోని ప్రతినిబంధమును జూచి తిని. అందులి ‘ప్రభానరే’ యని మునుపయియున్నది. బుధిచివర భూయక్షరము గలదు. భస్మప్రముగానున్నది. దాని భస్మమున కక్కడఁ జోటు చాలక శేఖరుఁ డాయ క్షరముక్రిందుగాఁ తెచ్చెను. క్రింద నొకపీఠపుగీటు గలదు. ‘భ’ స్మప్రముగానున్నప్పుడు, ‘భానరే’ అగ్గ పరిమలును, నిర్దుష్టమును నగు పద మయివచ్చును ఇట్లే యువించును. ‘ప్రహరణే’ అనురూపము సాధువు గాదు; లిపియు నట్లులేదు; అగ్గమును నురుగదు. నేపథి వయమువల్లఁ జేరుకొనక ‘ప్రభానరే’అనియే యుచు వానించుకొంటిని. మఱయు నాశాసన ప్రతినిబంధములను వాఁములను జూడఁగా నిట్టి వింకను గానవచ్చెను. ప్రతి నిబంధములనుబట్టి రావ బుధిలో ‘మరికొగరాజు’ 30 వ బుధిలో ‘చతురాశి శ్చక్ర వరహుఁడగు’ అని కల వానిని ‘మరికొగ్గి పు’ పోటులో శ స్మప్రముగలేదు ‘గ’ కావచ్చును (గ స్మప్రముగనే కలదు.) అని; రాజు అని; చతురాశిశ్చక్ర వరహుఁడగు’ అని నదివరి. ఇట్టివి గాన నింకనుగలవు.

శ్రీశక్యగారిప్పటికిఁ బ్రకటించిన కాననములలోఁ గలపటియల వాఁకుక్కభిమురాల సేనపర్యటికాశాసనమునఁ గూడ సందేహాసానములు గలవు. “నడచిన బోయల నడచినా[న్య]” కన్నరాధూపతి వెన్నాళలో జూచె సుకిలా (ల) వ్రాదు తిని వింకముచె...చోట నింతేదాని కాచె భూలోకంబెఱుంగ...”

ఇత్యోగి విధముగానున్న పీఠమున వాక్యముల కల్ల కర్తవ్యమునఁ ‘పంపించు’అనునది, ‘కన్నరాధూపతి వెన్నాళలోఁ జూచె’ అని శక్యగారి వాఁమునఁ పునఁ జూడఁగా వాక్యవ్యయము, అగ్గము సాదంగదు. నిర్దుష్ట వాక్యముల కల్ల విధముగా ‘కన్నరాధూపతి తనవమ్మ అశలో పంపించుకొని’ అని యగ్గము చెప్పరాదు. కనుక “కన్నరాధూపతి వెన్నాళలోఁ జూచె” అని యుండువలెనని నేను నిశ్చయించుకొని కాననమును బరిశీ లించితిని. అం వాయక్షర మన్దుప్రముగానున్నను ‘చె’ అని చదువుటకుఁగాక ‘చె’ అని చదువుటకే యానుకూ ల్యము గల్గియున్నది. శక్యగారు తెనుదిరుక్తమున లిపి రీతియే నిలుకుఁ బ్రభాముగాని యురపమన్దుప్రములతోఁ దమకుఁ బనిలేదనివ్రాసితి. నేకు లిలువ్రాతెగల కాని నెములను జనువులతోఁగూడ కిదిసంశయముతోపాటు పనిచవాక్యసంగతికూడఁ బాపరిజ్ఞానమున ముఖ్యములను సర్వవిదితియు. ఇంచుమించుగా కానవచ్చును నిదియే. అగ్గంగతియు, నానియకున్నచో సస్వరత స్మప్రముగాఁ బానిర్దయము లిపిమాత్రభావముచే సాధ్యము గాదు. అగ్గమోదనము సాధు లిపిస్థరమునకు సాధకము.

[వేయారి ప్రభావకాత్రి]

ఆంధ్రభృదయము

శ్రీయుతులు

డాక్టరు నెలమూరి వేంకటరమణయ్య గారు,
యస్. ఏ., పి హెచ్. డి.

శ్రీయుతులు

డాక్టర్ వంగల శ్రీరాముగారు

వీరు శ్రుమారుద్రావిడకాళీయులు; నెలమూరి

నుబ్బయ్యగారి కుమారులు. జననము ౧౮౯౬ లో ప్రాంత
ము. స్వకామకష్టమువలన, స్వయంసహాయమువలన నె
ల్లూరు ఆమెరికన్ కాలేజ్ ప్రెమిషన్ హైస్కూలులో ప్రా
థమికవిద్య ముగించుకొని, వివిధ మదరాస్ క్రెస్టియన్
కాలేజీలో ఇంటర్మీడియట్, ఆనర్స్ పరీక్షలం గుర్తించు
తైరి. ౧౯౨౧లో తెంగునూరిలో 'వెస్ట్ యన్ విమెన్
కాలేజీ'లో ఆర్థికశాస్త్రోపన్యాసము (Economics
Lecturer)గ పనిచేసి, ౧౯౨౨లో మదరాసు క్రెస్టి
యన్ కాలేజీలో తెలుగుపండితులుగ బ్రవేశించిరి.
౧౯౨౩లో వీరి నూలు చారిత్రికశాఖలోనికి మార్చిరి.
అప్పటినుండి యిప్పటివరకు ఆశాభయంలే ఉపన్యాస
కులుగ పనిచేయుచున్నారు. 'డాక్టర్ ఆఫ్ హిస్టరీ' (పి హెచ్. డి.) ధిరుదమునకై వీరు ౧౯౨౬లో నక్షి
రహింము దేశోత్పత్తి (The origin of the
South Indian temple) అను వ్యాసమును మద్రా
సు విశ్వవిద్యాలయమునాగి బంకిరి. వారు నీని నాగ్య
తను, ప్రాశస్త్యమును బరచించి పెంకుటరమణయ్యగారి
కాలిరుదమును ౧౯౨౭ మార్చిలో నొసంగిరి. కడచిన
నెల ౨౩ న తేదీని జరిగిన పట్టప్రదాన సభలోనే వీరు
'డాక్టరు' పట్టమునందిరి.

వీరు లక్ష్మీ విశ్వవిద్యాలయ రాజనీతిశాస్త్రశాఖా
ప్రధానాధికారులు; ముస్లిం ప్రాంతము, కృష్ణాపక్షికా
సంపాదకులు ను శ్రీ ముల్కూరి కృష్ణారావుగారి
యజ్ఞాంశ్రు. వీరు కాలిఫోర్నియా విశ్వవిద్యాలయము నం
చు పి. ఏ. (పట్టకాను ఆవిష్కరణ) అం గుర్తించినవారు;
రాజనీతిశాస్త్రమునందలి కైఫీకి శిక్షకుల బహుమా
నము బహులనాగు; హాల్లెన్స్ విశ్వవిద్యాలయమున
యస్. ఏ., పి హెచ్. డి. పట్టములను సొంగి అంతర్జా
తీయ వ్యాయశాస్త్రమునందు బాడీన్ బహులనంది
బడసి, 1917-18 సం.ల యందు యూనివర్సిటీ స్కాలర్లు
గను, 1919-19 సం.లలో నూన్స్ మెమోరియల్ ఫెలో
గను, 1919-20 సం.లలో హార్గ్రీవ్ బ్రావెలింగ్ ఫెలో
గను ను ప్రొఫెసరుల పట్టములను పొందినవారు; కేంద్ర విశ్వవిద్యాల
యమున ఎమర్జింగ్ కళాశాలయందు అంతర్జాతీయ
వ్యాయశాస్త్రమున పరిశోధనల గావించినవారు; 1924-
25 సం.లయందు హాల్లెన్స్ విశ్వవిద్యాలయమున పి
సిస్ లెక్చరరుల నుపన్యసించినవారు. ఇంతకు పైయు
వీరు కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయమున ప్రధానోపన్యాసకు
లుగ పనిచేసే యుండిరి. అంతర్జాతీయ వ్యాయశాస్త్రము
నందు కాత్మేజ్ ఫెలోషిప్ ను పొందిన ప్రథమ
భారతీయులు వీరు.

రాజకూటాంబుల పులికాట్లోని భారతీయ పాఠశాల.

భారతీయ పాఠశాలకు కే. శే. నాగరాజు అప్పారావు వేదికాంశమునా రిఫ్రం నడుపుచున్నాడు. ఇందు విద్యార్థులు చేరినందునా పేర్లునున్నాడు. ఇందు పాఠశాలమునా శాస్త్రీయోగ్యత చిత్రియ.

శ్రీమతి అమృతమ్మమ్మ

ఈమె చిరంజీవి పురపాలక సంఘమునా సభ్యురాలుగా నియమింపబడిన మొదటి ఆంధ్రప్రదేశ్ చిరంజీవి; విద్యార్థి.

శ్రీమతి కాళ్ళపైను సుబ్బరాయుడుగారే,
బెజవాడ.

ఈమె, శాసనావళియందు స్వామిగారి యాధిపతిత్వమున
విముఖులగు పిల్లల మునుపటి బుద్ధివంతి.

శ్రీమతి గుక్కాబాయిగారు

సకలసామంతాదుల గాఢాభిమానము స్వామిగారి బుద్ధివంతి
గాలింపుముం : తీర్చిన వాడునిచ్చి బ. ఈమెనుగొప్ప భాగిని
వ్యాపి పంపుము మామహిమంబులకును గుంపింపుడు.

ఇంగ్లండును పోయియున్నది.
మాధవజ్యోతికుమార్తె గంభీర.

సంభాషణయం దధికారిలాష

విమర్శనము

(ARAVIDU DYNASTY)

[illegible]

of that name near Udayagiri. (Sources of
Vijayanagar History, P. 114). వాగ్మత్త అనే
పదము కృష్ణ రా య ది క నా ము నిం దీహమున
నుపయోగించఁ బడినది. "వ. ఆనంతరం వాగ్మత్త
క్షుణ్ణ సెమ్మిన్నూర నివసత్త క్షులంబుల వోపంతు" పుట 82.
ఆ 'వాగ్మత్త' అనే పదము వామనాచార్యుని వాగ్మత్త
నామ తెలియక నింజానాదియొక అనువదించినది. అందుచేత
ఇదిగిరి మొట్టమొదట పేరును నామింజానాదియొక నివసాద్య.

శేఖర దేవయ్యగారి కుమార్తెయగు నీరంజనమ్మ
మనవిడిచిరి. శే.జీ.రావు ప్రయత్నింపఁ బడిన అభిరూపము
లన్నిటిని నాకన్నులందుగాఁచి నెఱవఁజూపఁగఁ గ్రామీ
నాఁడను, ఈమఁకఁ వెంటఁబడినట్టి గ్రామీయుఁడగు గ్రామం
భిందీరిని.

విజయనగరసామ్రాజ్య చరిత్రపై 'విజయనగరం
 కుమరా' వీరాను పండితుని 'Aravida Dynasty
 of Vizianagar' అను అంశమున ౧౯౦౩ ప్రము
 చాల ముద్రితమైనది. వీని Journal of Mythic
 Society of Bangalore పేరున్న వ్యాసముల
 వీరికనుక యాదిత్యుడు వ్రాసి, వారి వద్ద
 తిని వీన్ని విప్రులముగా నిల్పి గ్రంథ నిబంధముగాంచిరి.
 వీరి గ్రంథమువందలి విశేష మేమన వాక్కుగీడువారు
 వ్రాసేరుండిన శక్తివంశము, అకాలభ్రాతా శక్తివంశము
 గీడు ప్రభుత్వమువాదికొన్ని మున్నెకావ్యములు, వీరు,
 మూలవాంశముల వ్రాసెడి, శక్తివంశము విప్రులమున
 వున్నది. వారి అంశమునకేమునకొన్ని చరిత్రకర్త

[illegible][illegible]

19 వ పుటలో "Bukka's son Rama Raya who expressed Lakkambika, is called a great warrior, and conqueror of Sapada's army. Sapada is understood to be the Sultan of Golkonda." అని పేర్కొనబడినది.

"The Vasucharitram states that the Nizam, Kutubshahi, and Sapada (Adil Saha of Bijapur) fled to the forests before his march" అని ఎక్కడికీ చెప్పినది, వీరికాధారములు కృష్ణానది అనుభంగి ప్రాంతము (Sources of Vizianagar History).

అధ్యక్షునికి శ్రీమదు శ్యామల వాయిదాను
అధ్యక్షుడు వెళ్ళుచినో, వీరి ముచ్చటి వాడనిరి వెళ్ళు
చినో అని గాని విశయంలేదు. వీరికి నాకలము వారు
దానిని దానినని యెవరైనా అంటుంటారు.

ఈ గ్రంథమునకు ముఖ్యముగా రచనకు చేరిన
మూలబదిలేవము పదిహేను ముద్రమునూర్చి. ఈ మా
నిష్యుత్తంతము వగనారు చంద్రావార్తనుగారి 'The
Destruction of Vizianagar—Account of the Bharata
Itihāsaka Samsochaka Mandala, Poona
1914' పండితమునకు బహుశ. ముద్రమునచే చిహ్న
ము. జననమునకు ప్రతిముద్రమునకు, అప్పటిను
ప్రముఖమున నూర్చి గర్వపరిచే నామము. ఇందుకు
వగనారు చంద్రావార్త పండితమునకు గృహములు.
అనున గాంధీయుల గృహములు.

విజయనగర సామ్రాజ్యరక్తిమను ప్రాయము
యొక్కగాన, స్వరాజ్యమును ఈశ్వరము వారు కాల
విజయకాలము వచ్చి, వాకాంక్షమువలననే కలిపి
వలెననియు తెల్పినట్లు కన్గి, నామాభ్యుదయలోనే
ప్రాయముయొక్క, క్రమవిధియందు కాంగ్రెసుల పద్ధతి
యొక ప్రమాణముగ ప్రాయమున్నప్పుడు, విజయ
గెలుగు అహోదయము, అభ్యుదయలో భాగముకలిగింది,
ప్రాచీన వానిని జరిపిని గెలుగు లేదు. అందుకనే చైనా
(China) పరివర్తన 'Translation is transforma-
tion. అన్నాము. దీనిలోనే వాగ్రాయము నుండి
అంగ్రహవంశమునకు పరివర్తించెను.

అనుమానములు

పశువైద్యచింతామణి

గ్రంథకర్త: యేతెల్ల శ్రీరాములు చానిగారు, అంగలూరు (క్రిష్ణాజిల్లా). క్రామ పైజా 194 ఫుటలు; వెల 1-4-0.

భారతదేశ సాభాగ్యము పూర్వకాలమునను ప్రస్తుతమునను, భావికాలముననుకూడ పోషింపబడుచున్నది యాధారపడియున్నది. మన మాతృదేశము ముఖ్యవృత్తిని నాయు కీషనముగల ప్రదేశో నింకియున్నది. ఈవిశాల దేశమున నేకొద్దయో పట్టణము లున్నవిగాని నూటికి తొంబదిభాగములు పల్లెలూళ్లయని యంచుకును తెలియును. పాశ్చాత్యవాగరిత, పట్టణవాస గౌరవము నెంత హెచ్చయిపోవుచున్నను దేశీయ మెన్నటికైన గ్రామసాభాగ్యమునే యాధారము చేసికొని యున్నది. 'గ్రామపునర్నిర్మాణము చేయుడు', 'వరల గ్రామములకు ముందు' అను హెచ్చరిక లెచ్చుచున్నది ననుచు వివరము నీదినములలో పోషింపబడుట కెంతికిని, శకు ఆరోగ్యమునకును, నిష్ఠువుల రవానాలకును నన్నింటికి నత్యవసరమైన బలమును, వారోగ్యకరమగు పశువుల సంపదయొక్క తప్పని యవసరమును గూర్చి చెప్ప బనిలేదు. నిత్యవృత్త్యములను నప్రధానమునకు పశువుల యారోగ్యాభివృద్ధులకు తగు మార్గములు తెలియుట, వాని రుగ్మతలను తప్పుకొనుట కదిచ్చి మనసాభాగ్యము నోడగూర్చుటయు తెలియుట యత్యవశ్యకము. ఈగ్రంథకర్తగారు మిగుల శ్రమకొర్చి పశువులు, గుడ్డిములు, కోళ్ళు మొదలగు వానికొచ్చు బాధ్యులగుటయు, వానికి ఆయుర్వేద, ఆంగ్ల వైద్య పద్ధతుల ననుసరించి చికిత్సలు మొదలుగువానిని ఇందు సమకూర్చి మిగుల మృతకార మొనర్చిననుటకు సందియములేదు. చిన్నరోగము మొదలు పెద్దబాధ్యములకును సులభచికిత్స ముదాగా అచికిత్సచికిత్సలకు నిందు వివరముగ, సగళముగ చరికినందుకు దీనికి క్షతు తెల్లరు, పశుసంపదగలకలలగు కృత్జ్వరై యాంధ్రమగుదురు.

ఈసాగ్రమునకు, ప్రాధేయ రంగవాయుకులు (అక్కుఫర్డు) గారు వీరికనువాది, దీని విలువనుగూర్చి

యక్కగా వివరించిరి. వ్యవసాయముగూర్చి విద్యనభ్యసించిన వైద్యులు గొందఱును, పశువైద్య శాస్త్రోక్త్యముల కొంచెముకూడ నీగ్రంథమున నుండు సరిశ్రీమాయము నాసరిగియున్నప్పు డెంతికిని వేఱుగా వ్రాయుట యవసరములేదు. జ. బ్ర.

యమకము - వేళము

ఇది యొక 13 ఫుటల చిన్ని సాగ్రము. కాకివాడ శ్రీ సాహాయముగివాడ ప్రచురించబడిన మొదటి ప్రముఖము. దీనివలన ప్రపంచ భారతదేశకాని భాగ్యమాధాకపకీ యున్నవను సాధువాస్తవసీగారి యున్నవను సాధారముగా గాని ప్రపంచములోని వివిధఖండములలోను, కేశములలోను యమకము ప్యాసింపజేయును గాని చుట్టూ పొట్టుపకీ విడచునంత ప్రజో విడిచుచు భారతీయులను కాన్మకరగాను చేసి పురికొల్పుచున్నది. వ్యాగములు, బ్రహ్మగ్యము, దేశభక్తి, భాగ్యగుణము, గ్రామపునర్నిర్మాణము మున్నగునన్నియు యమకముల కాన్మకరములోనివే మని యుక్తాపేయమిచ్చితి. ఇట్టి సమకూరును. వాని ప్రచురములును, దేశసాభాగ్యమున కంతయు తోడ్పడగలవు. జ. బ్ర.

మిస్ మేయోగ్రంథ ఖండనము

(తెలుగు వచనము)

ఇందు మేయోగ్రంథసారము, రంగయ్యగారి ఖండనము, దీవబంధు ఆంగ్లముగారి ఖండన శీఖలును గలవు. క్రామపైజా. 300 ఫుటలు. వెల రు. 0-0-0.

పరిష్కర్త: శ్రీ పురాణం మూర్త్యవారాయన తీర్థలుగారు

ప్రకాశకులు: జి. యస్. కాస్త్రీ అందు కో, పోస్టుకాపు నెం. 110 రు, చెన్నపురి.

పునర్వస్థ (తెలుగు వచనము)

గ్రంథకర్త: శ్రీ పంచగ్ల వెంకన్నగారు, రాజమహేంద్రవరము.

కెమ్మిపైజా. 000 ఫుటలు. వెల రు. 0-00-0.

మహాభారతచరిత్రము (వచనము)

గ్రంథకర్త: పెండ్లాల వేంకట కుట్రహర్షా
కావ్యము, పితృపురము, పిమ్మిపాడు, ౨౩౬ పుటలు.
చెల రు ౧-౪-౦

బాష్పాంజలి (వచనము)

గ్రంథకర్త: శ్రీ ఓంకారస్వామిగారు. విలాసము: శ్రీ శాంతిజ్యోతిసు, తోటపల్లి కొండెలు, శాంతి ఆశ్రమము పోస్టు, తూర్పుగోదావరిజిల్లా. ౬౪ పుటలు చిన్నిపుస్తకము. చెల రు ౦-౪-౦.

ఆంధ్ర భగవద్గీతలు, (పద్యములు. మొదటి మూడధ్యాయములు మామ ప్రత్యేక సంపుటములు)

గ్రంథకర్త: కే. బాలారావువాయడు గారు, బి. ఏ., బి. యల్., హైకోర్టు వాసు, బరంపురము. ఈ యొక్కొక్క చిన్ని సంపుటము చెల రు ౦-౧-౦.

రసవాహిని (ఖండగీతములు)

గ్రంథకర్త: కుర్రపాటి గోవర్ధనరావు గారు. క్రామపైజా ౩౨ పుటలు. విలాసము, చెల తరియరు.

ధర్మసంగ్రహమునందలి

అహ్నికకాండము-ద్వితీయభాగము (సంస్కృతములము, తెలుగు తాత్పర్యము)

గ్రంథకర్త: మదిగొండ వావిలింగ శాస్త్రిగారు. విలాసము: హైదరాబాద్, వరంగల్. పిమ్మిపాడు ౧౩౩ పుటలు. చెల రు. ౧-౪-౦.

అభినవభారతచరిత్ర (జ్ఞానగు వచనము)

గ్రంథకర్త: తూతులూరి శివరామయ్య గారు. విలాసము: వామయమండలి, నంటూరు. ఈ నండలిలో రెండవవరు నీ పుస్తకము క్రామపైజా ౧౬౧ పుటలు కలది. చెల చండాదారులకు రు ౧-౧౨-౦; ఇతరులకు రు. ౧-౦-౦.

శ్రీకృష్ణచరిత్రము (వచనము)

గ్రంథకర్త: కొడాలి పత్తావారాయణరావుగారు, విలాసము: కే. కేవలిగిరావు అండ్ బ్రదరు, బుక్ షెల్లర్లు, ఏలూరు (పశ్చిమగోదావరిజిల్లా). క్రామపైజా ౧౦౧ పుటలు. చెల రు, ౧-౧౦-౦.

విభిక్తుసుమానలి (ప్రథమగుచ్ఛము)

గ్రంథకర్త: కవికాండల వేంకటరావుగారు, బి. ఏ., బి. యల్., విలాసము: గ్రంథకర్త, వరసాపురము, పశ్చిమగోదావరి. క్రామపైజా ౧౦౬ పుటలు. చెల విద్యార్థులకు రు ౦-౪-౦; ఇతరులకు రు ౦-౧౨-౦.

ముద్దుకృష్ణ

(అయిదంకముల చిన్ని నాటకము)

గ్రంథకర్త: కొండపల్లి జగన్నాథదాసు గారు, విజయనగరము. క్రామపైజా ౪౧ పుటలు. చెల రు ౧-౪-౦.

ఆంధ్రీకృతి ప్రసన్న రాఘవనాటకము.

అనువాదకుడు: శ్రీరాజా మంగ్రా ప్రభుభంజన రాయకవి. పిమ్మిపాడు ౧౪౩ పుటలు. చెల రు ౧-౧-౧
విలాసము: రాజా భుజంగరాయ ప్రభురణాలయము, ఏలూరు, వెళ్ళు గోదావరిజిల్లా.

వసుక్రీస్తు

[అగస్త్యుని మామరకాదివృత్తి పుత్రికాదును ప్రకటింపఁ జేసి మఱియొకఁడగు భాగ్య (విష్ణు చిత్రమునం.)]

అకస్మాత్ ఫోటో చిత్రములు

(SNAP SHOTS)

౧. బ్రాహ్మణుల పాఠశాల ప్రాంగణము

౨. పరిమళి కు పాఠశాల పోయేవారు

౩. పరిమళి కు పరిమళి పోయేవారు

లాగుచిత్రము: శ్రీ. క్రమముల పంతులుగారు, పంతులు, వ్రాసిన పంతులు, తూ. గో. పంతులు.

సా ధి ప్రాయ వి శేష ము లు

సకలవక్షసమావేశము

ఆగష్టు మాసాంతమునందు అత్యంతపుర మునందు గూడిన సకలవక్షసమావేశము భారత స్వరాజ్యసంరంభమునకు దొక దివ్య ఘట్టముగ నున్నది. సకలవక్షసమావేశము బొంబాయియందు మే నెం 19 న జేరినది గూడి నది. బొంబాయి సభయందు స్వరాజ్యాంగ విధానమును తయారుచేయుట కొక యుగ సంఘ మేర్పడుచున్నది. ఆయుగసంఘమునందు శ్రీయుతి పండిత మోతీలాలునెహ్రూ, సర్ జేజుంహర్షూరు నెహ్రూ, సర్ ఆలిషమాము, ప్రధాను ఘోషీ కృషీ, సుబాసుచంద్రబోసు, మాగెరరావు ఆసి, జయకరు, బోషి, నర్దూరు మంగళసంగుగిల్ల సభ్యులు. ఇం సంఘమునకు పండిత మోతీలాలునెహ్రూ గా రధ్యులు. బొంబాయి సమావేశమునందు సకలవక్షసమావేశము నాటిని బీజమునకు పం పంఘసభ్యులు దోహదంబు నొనరి స్వయం కాయములోనే పట్టనకునుమరికొనిభితిము చేసి యి. దానిని ఫలసంతము చేయవలసిన భారము భారతీయులమీదను, బ్రిటిషు రాజ్యాధికారుల మీదను గలదు. ఆరంభమునకు బొంబాయి వలెను పట్టన నొందించుటకు అత్యంతపుర మును సకలవిధములను తీసియున్నది.

బొంబాయి . నగరము పాశ్చాత్యనాగరి కునికి చిహ్నము ననయుగ పరిణామమునకు

అత్యంతముగ నోచరంబగుచున్నది. బొంబాయి నగరమొకటి విశ్రాంతిగృహములు, దుకాణ ములు, పోలడొహు, వైలుబండ్లు, నౌకా శ్రయములు, వేషభాషలు, మోటారుబండ్లు, సంపదలు పాశ్చాత్యవిజయమును సహస్రముఖ ముల వెల్లడిచేయుచున్నవి. బొంబాయి నగర మందు ప్రాచ్యసంస్కారము చూడమునకు కొంతపరికర కనబడుచున్నను, ఇది సమునందు కృశించినది. అన్ని జాతులవాగును, కనాదీన మునకై నిరంతరము పోయిచుచుండేది విధ మును బొంబాయినగర పరిస్థితులు సుస్పష్టము చేయుచున్నవి. దేశమునకును, జాతికిని వ్యాపార పరిశ్రమములు గలుగజేసెడి లాభనష్టములను బొంబాయి నగరము వేయిచోట్లను చూపుచు న్నది. ఒకప్రదేశమున దివ్యభోగములు నను భవిచెడి కోటిశ్వరులను, ఒకనైపుర ఆస్థ కష్టముల ననుభవించెడి వరిద్రులను ప్రత్యక్ష మగుచుండును. బ్రిటిషురాజ్యప్రభావ మంతయు బొంబాయి నగరమందు నోచరంబగుచున్నది. మూడువందల ఎండ్లలో బొంబాయినగరమునకు పట్టణ మహద్దేశమున బ్రిటిషురాజ్యస్వభావము, బ్రిటిషురాజ్యమును గ్రాహ్యములగు చున్నది. చూపుటకు సకల జనులకును సాహ సర్య సంయోగములు గన్పట్టుచున్నను, కార్యమూలదు సాకునితిముగ పరిణామమును న్నది. నవయుగ విద్యావిద్య బొంబాయినగ

రమునందు గూడిన సకలపక్ష సమావేశము ప్రాచీనమైన లక్ష్మణపురమునందు సకలపక్షాట సకలవిధములను ప్రశస్తముగ నున్నది.

లక్ష్మణపురము ఆర్యావర్తమందలి పుణ్య క్షేత్రము. హిందూయుగమునందు వలె మహా మృషీయయుగమునందును లక్ష్మణపురము ప్రసిద్ధిని బడపినది. 1857 సం.నందు సంప్రాప్తమైన సిపాయిల తిరుగుబాటు సందర్భమునను లక్ష్మణపురము నాయకత్వమును నహించినవిధ మితి హాసప్రసిద్ధము. ఆపురమందలి దివ్యమందరములు భారతీయకళా వైభవములను ప్రవృత్తి మునెయుచున్నవి. బ్రిటీషు రాజ్యాధికారము చూడమునందు ప్రత్యక్ష మగుచున్నను, భావమునందు భారతీయసంస్కార ప్రాబల్యమే గోచరించుచున్నది. లక్ష్మణపురము హిందూ మహామృషీయ విభేదములకు వలె హిందూ మహామృషీయ సంయోగములకును నిలయము గ నున్నది. ఉత్తర హిందూదేశమందు హిందూసంఘటనము ముస్లిం మితిస్వీయసాంఘిక లందు వెలుగ కీయుచున్న ఆత్మవిశ్వాసమునకు లక్ష్మణపురమునందు కూడిన సకలపక్షసమావేశము ప్రమాణముగ నున్నది. సకలపక్షసమావేశము తాలూకుదామలసుందరమందిరమునందుగూడినది. స్వరాజ్యపతాకము మందిరము మీద విరాజిల్లినది. తాలూకుదామల నాయకుడు మహామృదాబాదు మహారాజు సభ్యులకు స్వాగతము నొసంగిరి. సభను సకలపక్షనాయకు లెలుగరించిరి. వాక్కు విసెంటమ్మ, ఆలీఖమాం, శేజుబాద్షాకు స్వాగతము, పి. పి.

రామస్వామయ్యకు, మదన మోహన మూల వ్యా, మోకతాల్, చాగ్లా, వివిన చంద్రపాలు, చింతామణి, అబ్దులకలం ఆజాదుగాన్లు మొదలగువారలు చూపిన వ్యగ్రోత్సాహము సకల పక్షమునవారిలకు గల స్వరాజ్యకాంక్షను విశేషము చేసినది. పండ్రెండు సంవత్సరములకు పూర్వము పట్టిన ఆక్ష్మణమే ఇప్పుడును లక్ష్మణపురమునకు పట్టినది. నాలుగేండ్లనుండియు దేశమును కీరాభిషము చేయుచున్న హిందూ మహామృషీయ విభేదములు లక్ష్మణపురమునందు సమసిపోయినవి. జెబ్బ దేండ్లు నిడిన పాలు గారును, ఎనుబదేండ్లు నిడిన బిసెంటమ్మగారును పూరించిన స్వరాజ్యనాదము దిగిని ములందును వ్యాపించి బ్రిటీషు రాజ్యసీత్యములకును, భారతీయులకును జ్ఞానోదయమును, స్వరాజ్యకీతను గలుగజేయుటకు సాధనముగ నుండగలదు. పాలుగాగు దరహంకారపరాయణులైన బ్రిటీషు రాజ్యసీత్యములకును, ప్రాజ్ఞులైన వివిధ పక్షనాయకులకును, స్వతంత్రసంపాదనయందు వ్యతినిశ్చయ్యలైన యువజనులకును, పరమేశ్వరులకును సమర్పించిన సంకసములు భారతీయుల సర్వసాయాభివృద్ధియును విశదము చేయుచున్నవి. స్పష్టమైన పాలుగా సాధనములకును, యువకులైన జనాభాసీత్యముల నెక్కుగాగారి భావములకును గల యాచారమును సకాలముననే బ్రిటీషు రాజ్యాధికారులు గ్రహించుట శ్రేయస్కరము.

* * *

భారతరాజ్యాంగ నిర్మాణము

మాంబుగర్భ వివేదికయందు బాహ్యతా యుత స్వరూపాలనమును స్థాపించుట బ్రతిష్ఠు రాజ్యాధికారుల విధ్యుత్తీర్ణమని ప్రతిపాదించబడినది. ఆ ప్రతిపాదనను సార్థకము గావించుటకు బదులు నిరోధించుటకే బ్రతిష్ఠు రాజ్య నీతిజ్ఞులు వారి శిక్షిసామర్థ్యములను గతించిన నదేర్శయందును వినియోగించిరి. ఆ నిరోధక మాన్యమునే సుస్థిరము చేయుటకు బ్రతిష్ఠు రాజ్యాధికారులు సైమను కమిషనును నియమించిరి. బ్రతిష్ఠు రాజ్యాధికారులు నియమించిన ఈ కమిషను భారతీయుల కన్నులను తెరిచినది. తెల్లప్రభుత్వము భారతీయులకు చూపుచున్న అనమానమును ఈ కమిషను పట్టిచేసినది. అన్ని పక్షముల వారిని, అన్ని సంఘములవారిని ఈ అనమానము హృదయశ్యము చేధించి కలుపుటకు వోవ్వడినది. న్యాయూగమంత్రులై దేశభక్తులను నిర్బంధము, పాలుచేసిన నర్ ఆలీషమాం, నర్ జేజ బహద్దూరు సప్తూ, నర్ సి. వి. రామస్వామి ఆయ్యరు మొదలగు ప్రముఖులకు బ్రతిష్ఠు రాజ్యనీతిజ్ఞుల హస్తాంతరము సుసంగతమైనది. ద్వంద్వప్రభుత్వమందలి అసంగతములు మంత్రుల కనుభవవేద్యములై పవి. మాంబుగర్భ సంస్కరణములు స్థాపించిన రాజ్యాంగవిధానము దేశబంధనమునకు వినియోగపడినవిధమున దేశిమాతమునకు వినియోగపడని విధమును గవచిన పదిపంచయునుభవము పట్టుముచేసినది.

దేశమునకు స్వరాజ్యమో పరరాజ్యమో కాని మధ్యమాన్యము సాధ్యముగాదని గత కాలానుభవము విశదము చేసినది. రిక్త శాధికారము, ధనాధికారము, న్యాయాధికారము లేని రాజ్యాంగసంస్కరణములు మాయా సంస్కరణము లని మంత్రులు గ్రహించిరి. బర్క్లను హెడ్జ్స్ ప్రభువు రాజ్యాంగవిధానమును తమూరుచేయవలయునని చేసిన నవాలున కనురూపముగ భారతీయనాయకులు స్వరాజ్యవిధానమును తమూరుచేసి బ్రతిష్ఠు రాజ్యాధికారులకు వివాదమును, భారతీయుల కానందమును నమకూర్చిరి. బర్క్లను హెడ్జ్స్ ప్రభువునకు భారతీయుల విశేషములందును, బ్రతిష్ఠు రాజ్యాధికారుల స్యాభిమానమందును గల విశ్వాసము భారతీయుల విశ్వాసమునందును, మానవకల్యాణమందును లగ్నము కాకుండుట సంకృతకరము. ప్రపంచమునందు ఎన్నియో సామ్రాజ్యములు పుట్టి కట్టినవి. చాడ్డియా, అస్సిరియా, గ్రీకు, రోము, పారసీకము మొదలగు సామ్రాజ్యములు నామమాత్రాప శిష్టములైనవి.

భారతవర్షము సరాధీనమైనను సీర్వ సంరక్షణ వెలయు చున్నది. బ్రతిష్ఠుసామ్రాజ్యమునకును, లోకకళ్యాణమునకును సీర్వవంశమైన భరతవర్షము ప్రయోజనకరముగాని, నిర్వీర్యమైన భరతవర్షము ప్రయోజనకరముగాదని బ్రతిష్ఠు రాజ్యనీతిజ్ఞులు గ్రహించుట సరమధర్మము. సరాధీనస్థితియందున్న దేశవికాసము దుస్తరమని రాజ్యాంగ

సత్త్వ లక్షణమునున్నది. రాజ్యంగ సత్త్వ లక్షణమునున్నది. సత్త్వమును భారతవర్షమునకు వ్యాపించేయుట బ్రతిఘ రాజ్యసీతి యొక్క నిర్ణయమును వారుచేసిన సత్త్వ లక్షణమును వ్యత్యాసముగనుట వారి సంకుచిత వ్యావయమును విశేషము చేయుచున్నది.

హిందూదేశ రాజ్యంగ నిర్మాణము ముఖ్యకార్యము కావని తెలిసిన విషయము. అది బాధ్యత వహించవలసినవారు బ్రతిఘ రాజ్యధికారులుగాని భారతీయులు గాని. స్వరాజ్యనిర్మాణమునకు ప్రతికూల వాతావరణము బ్రతిఘ రాజ్యధికారులు గలుగ చేయుచున్న విధమును దేశాధిపతులు విశేషము చేయుచున్నవి.

1. హిందూమహమ్మదీయ విభేదములు,
2. స్వదేశసంస్థానములు,
3. జాతి, కుల, మతభేదములు,
4. యూరపియను వర్తకుల, పౌరసేవోద్యోగముల ప్రయోజనములు,
5. దేశసంరక్షణభారము.

స్వరాజ్య స్థాపనకు ప్రతిబంధకము లని బ్రతిఘరాజ్య సత్త్వమును, రాజ్యాధిమానులును ప్రతిపాదించుట ఆచారమైనది. ఈ ప్రతిబంధకములను తొలగించుటకు బ్రతిఘరాజ్య ధికారులు గిడచిన మాటవీరిని నిర్ణయించును చేసిన ఘనకార్యమును నిరూపించుట ప్రయోజనకరము. బ్రతిఘ రాజ్యధికారులు శాంతిని

స్థాపించినను, వ్యాపారశక్తిములను స్వేచ్ఛ చేసినను, మైముక్తములను విడిచిపెట్టినను, రాజ్యాంగసంస్కరణములను చుకొల్పినను, విద్యావ్యాపనమునకు తోడ్పడినను, భారతీయపౌరశక్తిత్వమునకు తోడ్పడినవిగాని భారతీయ స్వాతంత్ర్యమునకు తోడ్పడలేదు. బ్రతిఘ రాజ్యధికారులు భారతస్వమునందు బాధ్యతాయుత పరిపాలనమును స్థాపించుటకు ప్రతిఘించినది. కాని వారు బాధ్యతాయుత పరిపాలనమును నిర్వహణము చేయక మాయమంటున్న కాలపరణము చేయుచున్నారు. స్వరాజ్యసంస్థానము బాధ్యతాయుత పరిపాలనము గాజులు. బాధ్యతాయుత పరిపాలనమును నిర్వహణము చేయవలసిన యవసరము లేదు. రాజ్యాంగవిమర్శనములందు స్వేచ్ఛపరిజ్ఞానము గలవారలకుగూడ నిసంగతి కలిసియున్నది. బ్రతిఘ రాజ్యధికారులును, వారి యుక్తమానానుచులును భరియని వారినలెనటించుచు లోకమును వంచించజాలరు.

ప్రజాలాభములకై ప్రజలు చేసిన పరిపాలనము బాధ్యతాయుత పరిపాలనము. శాసనసభలు ప్రజాధికారమునకు లోబడుటయును, కార్యనిర్వాహకవర్గము శాసనసభకు లోబడుటయును బాధ్యతాయుత పరిపాలనమునకు లక్ష్యములని రాజ్యాంగములు స్పష్టపరచేయుచున్నవి. ఈ లక్ష్యములు సంపూర్ణ స్వతంత్రరాజ్యమునందే సాధ్యములుగాని పరా

బంధించి కడలుటకు సామర్థ్యము లేదని ఆక్షేపించుట యనంబునను. ఇప్పుడైతను సైన్యము నందు విశేషము గము భారతీయ సైన్యము. నిరౌపా మహాసంగ్రామమునందును, నితరసంవర్షములందును భారత యోధులు చూపిన సాహసపరాక్రమములు ప్రతీషురాజ్యాధికారుల ప్రశంసలను బడసినవి. చీనా, తుర్కి, పారసీకము, ఆంగ్లని స్థానపరిశ్రమలు పక్షిల జాతులకును సహజముగ గల స్వసంరక్షణ సామర్థ్యమును విశదము చేయుచున్నవి. ఒక వేళను లేదని యంగీకరించినను కనడా, ఆస్ట్రేలియా, విల్లూము, ఆక్రా కా మొదలుగు నలసరాజ్యములకు స్వసంరక్షణసామర్థ్యము బాధ్యతాయుత వరిపాలనము స్థాపించిన పురుగాని, ప్రస్తుతముగాని కలవని ఎవరును చెప్పటకు సాహసింపజాలరు. ఆ దేశముల కవసరములేని సామర్థ్యము భరతివర్షమునకు మాత్ర మేల కావలయునో ప్రతిపక్షులు తెలుపవలసియుండును. ప్రపంచమంతయును యుద్ధబహిష్కరణమునకు బూనుకొనుచున్న సమయమునందు స్వసంరక్షణసామర్థ్య మేదేశమునకును సవసరము లేదు. ప్రపంచమునందంతటను ఆయుధనియమమునకును, సంగ్రామ బహిష్కారమునకును ప్రయత్నములు జరుగుచున్న యుగమునందు స్వసంరక్షణ స్థిరతమునందు ఏస లేదని తాలియుచున్నది. ఆసియాతిము నంగీకరించినను ముప్పదిమూడుకోట్ల ప్రజలకు లేనిసామర్థ్యము మూడుకోట్ల ప్రజలకు గలుగజాలదు. భరతివర్షమునకు సప్రా

ప్రమాద దుర్దశ కపారిమైన సైన్యవ్యయమే మూలకారణము.

భారతీయులు కొడుకుని నిరంకుశత్వమునకు బదులు బాధ్యతయు, సరదేశ ప్రాంత్యమునకు బదులు స్వదేశ ప్రాంత్యమును గాని అరాచకము గాదు. ప్రతీషు సరిపాలనముచేసిన నిదివరకు ప్రయోజనము గలిగినను గలుగకపోయినను, నిపుడును ముందును ప్రయోజనము గలుగజాలదు. సాజరమునందు బంధుపిటడిన సింహము శాంతిపాభ్యముల నెను భవించుచున్నను వీర్యమును గోల్పోయి కృశించుచున్నది. సరాఫీస మైన భరతివర్షము సకల విధములను కృశించుచున్నది. స్వక్షేపికాసమునకును, సాతీయవికాసమునకును, ఆత్మావలంబనమువలె సరాసరిబసము ప్రయోజనకరము గాదు. దేశసంరక్షణభారము వహించుటయందు భరతివర్షము దుఃఖము ననుభవించినను దేశావృత్తిమైన విచ్ఛేదతపోయి వీర్యవంతమై ఆత్మోన్మాది బలయగలను. స్వీయప్రతిభను గోల్పోచున్న గ్రేట్ బ్రిటను భరతివర్ష రక్షణభారమును పూర్వమువలె సహించజాలదు. స్వరాజ్యాధికారుల దేశమును విర్బాధమాగ్నిమున పాలించుటయును సాధ్యమును, ప్రయోజనకరమును గాదు. గ్రేట్ బ్రిటనుకు స్వాధీన భరతివర్షము సమకూర్చి ప్రయోజనములను సరాఫీస భరతివర్షము నెమకూర్చుటను. స్వీయప్రయోజనములకును, ప్రతీషు ప్రయోజనములకును భరతివర్షము స్వయంరక్షణసామర్థ్యమును గలిగియుండుట

సంమావసరము. ఆసామర్థ్యము స్వరాజ్య
మూలముననే కలుగగలదు.

స్వరాజ్యస్థానమునకు స్వదేశసంస్థానములు
ప్రబలాటంకిములుని వాదించుట యాచారము

నది. స్వదేశసంస్థానములు

భరతవర్షములో మూడవ

వంతుస్థలమును, నాల్గవవంతు

ప్రజలును గలిగియున్నవి. గలిగిన ఒకటి

కలి ననుసరించి స్వదేశసంస్థానముల సంర

క్షణ భారమును బ్రటిషు ఇండియా

ప్రభుత్వము వహించుచున్నది. సంస్థానముల

కును, బ్రటిషురాజ్యములకును ఒకంటికి

లేర్పడినను, వ్యవహారమంతయును బ్రటిషు

ఇండియా ప్రభుత్వమూలముననే నడుచుచు

న్నది. ఇప్పుడు జరుగుచున్న విధముననే ముం

దును సంస్థానముల వ్యవహారక్రమమును బ్ర

టిషుఇండియా ప్రభుత్వము నిర్వహించుచు

న్నది. బ్రటిషుఇండియాను విడిచి

సంస్థానములు నిలువజాలవు. బ్రటిషుఇండియా

యందు ప్రాస్వామ్యమును బాధ్యతా

యుత ప్రభుత్వమును, సంస్థానములందు నిరం

కుశత్వమును స్వేచ్ఛాధిపాలనములును ననం

భవములు. నకలవ్యవహారములకును భరతవర్ష

వేకత్వమును, వేకాధికారమును గలిగియుం

డుట యుక్తముగాని అరేకత్వమును, భిన్నాధి

కారములను గలిగియుండుట ప్రయోజ

నకరముగాదు. భారతయుక్తము, పూర్వసా

మ్రాజ్యము, ముగలు సామ్రాజ్యము

ప్రాంతీయ సామ్రాజ్యలక్ష్మియును విశేషము

చేయుచున్నవి. ప్రాచీనకాలమునందు సాధ్య

మైన సామ్రాజ్యలక్ష్మియు వర్తమానకాలమున

ముఖసాధ్యముగ నుండగలదు. బ్రటిషు ఇండి

యాను, సంస్థానములును స్వీయపరిస్థితుల

కనుకూలముగ ప్రాంతీయ స్వాతంత్ర్యమును

గలిగియుండుటయును, కేంద్రాధికారమునకు

లోబడియుండుటయును భారతసామ్రాజ్యము

నకు సహజమైన రాజ్యాంగవిధానము. ఆ

రాజ్యాంగవిధానమున నెహూనివేదిక నిరూ

పించుచున్నది. ఇంతవరకును ఇండియా ప్రభు

త్వము నిర్వహించుచున్న యధికారమునే

స్వరాజ్యప్రభుత్వమును నిర్వహించగలదు. ఇం

దు విశిష్ట మేమియును లేదు. సంస్థానా

ధీశులను, బ్రటిషు రాజ్యాధికారులను భరత

వర్షమునకు సహజమైన సాంఘాతిక రాజ్యాంగ

విధానము నామోదించుట ప్రయోజనకరము.

సంస్థానాధీశులు వారి నిరంకుశాధికారమును

వివర్జించి నియమితాధికారమును వారి సంస్థా

నములందు స్థాపించి భారతమాతను సేవి

చుట శ్రేయస్కరము. భారతప్రాచీనసంస్కార

మునకు నిలయములైన సంస్థానములు నవీన

సంస్కారమునకు నియములై నకలభాగత

భాగ్యోదయమునకు దోహదపడు పగవర్ధము.

సంస్థానాధీశులు బట్టకుకమిషను సంద

ర్శమున చేయుచున్న యాదోశనము

దృష్టాప్యముగ నున్నది. లక్షలరూప్యముల

నిచ్చి సర్వోలిష్టానును వారిపతిమున వాదించు

చుటకు నియమించుట విచిత్రము. కొందరు

స్వస్థానమునను సాధనములు స్థాపించుటకు నోడు చున్నారు. సంస్థానాధీశులు బ్రిటీషురాజ్యాధికారితో సంబంధమును గలిగియుండవలయునని కోరుచున్నారు. స్కూలు గారు చిరకాలము చరితమునందున్న స్వచ్ఛందక్రమమును మరిచి బ్రిటీషురాజ్యాధికారిసంబంధమునే స్థిరపరచుచున్నారు. భారతీయరాజ్యాధికారిమునకును, బ్రిటీషురాజ్యాధికారిమునకును నడుమను సంస్థానములు ప్రేరణకారము. ఈసంరక్షములను గ్రహించిన మునూను సంస్థానాధీశులు వంటి ప్రజలు వారిచూశయములను నెకల భారతీయములను మేలిగించుటకు శిక్షముగ నుండుట భావిభాగ్యవయమునకు శుభసూచకముగ నున్నది. బ్రిటీషురాజ్యాధికారులును, సంస్థానాధీశులును ప్రక్షయోజనములను విసర్జించి భారతీయ ప్రయోజనములను నారాధించుటకు భగవంతు వనుగ్రహించుగాక! నైహూనికేతిక స్వచ్ఛందసంస్థానములవిషయము దృఢాభిప్రాయములను పొందుకుండుటయందుచేత మైనను సహజము. బ్రిటీషురాజ్యాధికారిసంస్థానాధీశులను ప్రతిఘటించు ప్రయత్నములను కేముట దేప్రయోజనములకు సాధనభూతము గారు. అయినను భారతీయ నాయకు లీశ్వరమును విర్యయముగ గ్రహించవలసిన యవసరమును సంస్థానములు విడిచి తులు ధైర్యముచేయుచున్నవి. సంస్థానప్రజలు సమావేశమునందు మావర్తి గానుచుగైర రావుగారు తెలివిన భాగములును, నెకలమే సమావేశమునందు మరలము కొద్దికాదు.

తెలివిన భాగములును సంస్థానములు సంస్కార కారవరమును విశేషము చేయుచున్నవి. బ్రిటీషు ఇంజీనూ ప్రజలును, సంస్థానములు ప్రజలును తెలుసు కలిసి పని చేయుట సత్వరస్వగా జ్వసిద్ధికి సాధనము గాగలదు.

చరితముము విశాలమైనదియు. 10 లక్షలమంది ప్రజలును, 33 కోట్ల ప్రజలును గలిగియున్నది. హిందువులు, మహమ్మదీయులు, క్రైస్తవులు, బౌద్ధులు, సిక్కులు,

పార్సీలు, కైర్తీస్థులు మొదలగు అన్ని మతస్థులు గలరు. హిందీ, ఉర్దూ, బంగాళీ మహారాష్ట్రీ, తమిళ కన్ణడ, బ్రాహ్మీ, తమిళ, వివిధకులములు గలవు. భిన్నవంశావసములు, జాతులు గలవు. బ్రిటీషు రాష్ట్రములు, సంస్థానములు గలవు. ఈ విధేనములన్నియును స్వరాజ్యమునకు ప్రతిబంధకములని బ్రిటీషు రాజ్యాధికారులును, వారి ప్రయత్నములను చిలుకవలుకులు నెకల పలుకుట విచిత్రమైనది. సరాక్రమణ జాతీయహంకారమున కలహముగల పాశ్చాత్యరాజ్యాధికారులు కిట్టి క్రొత్తములు స్వప్రయోజనములకు వినియోగించినను నవి సహజములు గావు. విశ్వప్రయత్న యంగియును భిన్నములను నోచరించుచున్నది. అనంత శీవములు, బ్రహ్మాండతారాగణములు ప్రకృతియందలి భిన్నవైచిత్ర్యమును విశేషము చేయుచున్నవి. ఈ విచిత్రరూపములన్నిటిని నొకటంకనానయం చేకరమునకు మార్చుట

వివాహము. ఒకవేళ సాధ్యమైనను ప్రపంచ
కర్మాణములకు ప్రయోజనకరము గాదు.
విశ్వకర్మాణములకు చీను మొదలు బ్రహ్మచర
కును గల తీవ్రభావము లన్నియును భిన్నరూప
ములను దోష్యమయన్నవి. సకల సామాన్యమును
గోరెడి "వాచాత్మ్య, వాచాత్మ్య, వాచాత్మ్య, వాచా
త్మ్యము. వాచాత్మ్య, వాచాత్మ్య" స్థితియును
కాంతి పాద్యములకును, విశ్వవికాసములకును
సాధనములు నావి. అందు గల వారికి
రాజ్యమును స్థితియు మూలబడినది.
శ్రీకృష్ణునిమాతృమ విజయన కుడదేరింది
గలులు విశ్వమునందు భిన్న ప్రవృత్తులకును
క్షణము గాదు. విశ్వకర్మాణములకు భిన్నము
సాధనములు విజయగాది, బాముగాది
పాదనములు గావు. అలోకును ౨౦౦౦ పూ
ర్వము ప్రతిపాదించిన భిన్నములే వర్తమాన
కాలమునందు పాశ్చాత్యులు మెల్ల మెల్లగా
గ్రహించుచున్నారు.

సూక్ష్మ భుజియునును నితాదిన
కెందు కెత్తాములనును ప్రతిపాదించు
నరవా-కారిము మహా సంక్షోభమును
కలుపు కలెనది. పోరామహానాగమారు
భవమైనను నిదురిపాంకారిమును పోగొట్ట
లేదు. వివిధమతిములకును, జాతులకును,
భాషలకును నీయమైన భరితవర్ష రాజ్యాం
నివిధాన మీ-మస్యయ,లోకములకు స్వయం
చెరియన్నది. భావమునం దేకత్వము, సూ
చమునం దేకత్వము నృప్తిరహస్యము. అరహ
స్యమే భరిత రాజ్యాంగవిర్యాణమునందు

స్ఫుటము గావలసి యున్నది. సకలవిషయ
వేదములను వాచియై యెట్లమృగా తీహస్య
మును కర్మలకు హాస్యముగ విశేషముచే
సిరి. అమోకా, అమోకా, స్విజ్ఞానము మొద
లగు దేశముల రాజ్యాంగము కీ విధానములకు
మార్గదర్శకములుగ నున్నవి. భరితవర్ష రా
జ్యాంగవిధానము రాజ్యాంగ చక్రగ్రమునందు
మోలిపాద్యయము స్థితిగలదు. భాషా
ప్రయుక్తరాష్ట్రవిధాన మీ స్థితిగలమునే
యనునరించుచున్నది.

సాధిప్రాయవిషయ (భాషాప్రయుక్తరాష్ట్ర)
విధానమును నామోకాదించి. కాని ఉపసం
హతి కలదు. సుపుర్యష్టి పాదనరీవా
భాషాప్రయుక్త కర్మాణముల మూలమున పి
రిపాద్యమును మీదకే ల
గ్నిమైనది. (సింధురాష్ట్ర)

నిర్మాణము విషయమై హిందూనెలకును మహా
మృగములకును పట్టుదల నేర్పడినది. అన
మస్య రాజ్యాంగవిశేషమును గోల్పోయి
సాధిక స్వరూపమును వాల్చినది. విశేషిక
యందు అనెరిమైన మితిభాషావిధానము
ప్రస్తావన విధానమును, సింధురాష్ట్రము ప్రము
ఖమైన పాదించి పట్టణములకు గానిరాజ్యవది.
కట్టమైన సాంఘిక విధానము నమస్కరించు
మునగియున్న ఉపసంఘములము ఆశ్రోశ్రి
లాదిరాష్ట్ర నిర్మాణమునందు అన్నియు గాకుం
దుట పాదము. మోలికలు కెల్లాగాది అత్త
మోలికాయందు అన్నియైనపుడు వానికే
లగినినమా వేదములను భాషాప్రయుక్తరా

ప్రేక్షకులమును విశ్రాంతి వాఙ్మయవిభా
నమును సాధకము చేసిరి. ప్రేక్షకులమును
గల భిక్షుజాతులు, మతములు, భాషలు,
దేశములులెను భరితవర్ణమునందును భిక్షు
జాతులు, మతములు, భాషలు, భాగములు
గలవు. ఆ భిక్షు భాగముల విభాగమునం
దైక్యాంధము సాధ్యముగాని దిక్షుభాగము
సాహిత్యమునం దైక్యాంధము సాధ్యము
గాదు.

అనంతములైన ప్రకృతి వైభవములందు
వ్యక్తులైన జాతులును, భాషలును, స్వా
దానూచారిములును ప్రత్యేక లక్షణములును
గలిగి విశ్వవికాసమునకు వినియోగము
చేసినవి. ప్రవృత్తియు వైభవము సాధనమునం
సాధ్యముగాని మామునందు సాధ్యముగాదు.
విభిన్న మతములకును, భాషలకును, జాతుల
కును, స్వాదనూచారిములకును వినియ
మైన భరితవర్ణము లోకమునకు నవయుగ
సంవేదమును ప్రకటించుటకు నకంవిధములును
దగియున్నది. అనంతము సర్వసమర్థు సాదే
శము. సర్వసమర్థు సాదేశమును భాష
మానమునను సాధకము చేయుటకు ప్రాచీ
నలిపర్వము సంబోధ్యురవ శతాబ్దిరంభము
నందు ప్రయత్నము చేసినది. ఇదనవన శతా
బ్దిమునందు సోవియట్ మానమునను నప్యారా
జ్యము సర్వ సమర్థు సిద్ధాంతమును స్థా
కము చేయుటకు ప్రయత్నము చేయు
చున్నది. సమర్థము త్యాగమునందును, సర్వ

మునందును సాధ్యముగాని భాగమునందును,
వినియోగమునందును సాధ్యముగాదు. భాషవిష
యమునందు జాతియైయును, సర్వసమర్థ
మును స్థాపించుటకు సాధ్యత్వ రాజ్యములు
చేసిన ప్రయత్నములును, వారిస్థానములును
సాధకమును గాని లేని దిక్షు భాగవిభా
నములును గలుగింపలేదు. భరితవర్ణరాజ్య
స్థితి ప్రతిక్షులు వినియోగచేసి ప్రతిబంధక
ములె నెవాడమైన సాధకముని నవయుగ
సర్వము విభవము చేయగలను. భరితయు
లందును భేదాభిప్రాయములును విడిచి వారి
లత్యమును దేశమునందును, సర్వమునందును,
వైభవమునందును లక్ష్యముచేసి దేశమాప్తిము
ను, లోకకల్యాణమును నాధీనులుగాక! నకల
దేశమాప్తికమునం దిక్ష్యము నోదరింపైవ
విధమును సర్వప్రయత్నములు, శాంతిప్ర
యత్నము, సర్వస్వార్థ సము విభవము చేసినవి.

వ్యాపార సమర్థ్యముగల ప్రభుత్వము
నకు సర్వసమర్థము నందుచితమలట సహజము.

వ్యవసాయము లిటీ
వ్యవసాయమును, ప్రతి
వ్యవసాయమునందు
కును శాంత ప్రతిబంధక

మును సర్వములను నెవాడము. వ్యవసాయాచార
మునకును, వ్యవసాయ మోజనమునకును ప్రతిబం
ధకములైన వ్యాపారోద్యోగములు కాలంకము
లను సర్వములను వ్యవసాయమునకు ప్రయోజ
నము. దేశాభివృద్ధికు మూలమైన విదేశ
వ్యాపారమును, వినియోగ్యుల ప్రాభుత్వ

మును నడికట్టుట రాజ్యాంగమునకు సహజ ప్రయోజనము. ఆ ప్రయోజనములను ధర్మాత్ములందఱును నిరభ్యంతరముగ నంగీకరింపవలసి యుండురు. కాని ధర్మపరాయణులైన భారతీయులు వారి ధర్మబాధ్యతను మాత్రము విసర్జింపరు. ఆవిషయమును నైహునివేదిక సువ్యక్తముచేసినది. యూరపువర్తకుల సామ్యమునకును, పనిచేయుచున్న యుద్యోగస్థుల హక్కులకును సప్తము గలుగజాలదు. ఇట్టి స్వల్పవిషయములను నిర్ణయించుట సులభసాధ్యము. బ్రిటీషు రాజ్యాధికారులు సరళమార్గము నవలంబించునపుడు సకలజాతులకును స్వాగతంబు నొసంగిన భారతీయులవలనను వారి న్యాయమైన హక్కులకు భంగము గలుగజాలదు. నైహునివేదికయందు దీవిషయము స్పష్టము చేయబడినది. నానాపక్షసమావేశమును నీవిషయము నంగీకరించినది.

నైహునివేదిక భారత దేశపరిస్థితుల కనురూపమైన రాజ్యాంగవిధానమును ఏడవ యధ్యాయమునందు 87 నిబంధనలందు వ్యక్తము చేయుచున్నది. ఈ నిబంధన లితర రాజ్యాంగవిధానములనుండి ఎత్తి వ్రాయబడిన పనియూజేపించుట సులభము. మానవనిర్మాణము లన్నియును గతానుభవమును బట్టి ఏర్పడుచున్నవి. ముఖ్యముగ రాజ్యాంగవిధానము లనుభవమునుబట్టి నిర్మింపబడుచున్నవి. ఈనియమములం దనంబద్ధ నియమములున్న నిరాకరింపవచ్చును; వానిని మార్చవ

చ్చును. నివేదికను పరిశీలించి విమర్శించుట రాజ్యాధికారులకు ధర్మమైయున్నది. బర్క్-ను హెడ్సుప్రభువు చేసిన సవాలునకు బదులుగ నైహునివేదిక ప్రచురింపబడినది. ఇతరప్రయత్నములకువలెను, దీనికిని సంపూర్ణత్వ మసంభవము. అంగ్లేయ పత్రికలు నివేదికను నిరసించుటయును, నిందించుటయును సహజము. నిష్పక్షపాత బుద్ధితో నిరంకుశవర్గము నైహునివేదికను విమర్శించునని భారతీయులు కలలోనైనను తలచియుండరు. కాని నైహునివేదికయును, సకలపక్షసమావేశ మామోదించిన తీర్మానములును భారతరాజ్యాంగనిర్మాణమున కఖండమైన ప్రయోజనమును సమకూర్చగలవు.

భారతరాజ్యాంగము సంయుక్తరాజ్యాంగవిధానమనియును (Federal Type), కేంద్రాధికార రాజ్యాంగవిధానమనియును (Unitary-Type) భేదాభిప్రాయములు ప్రబలియున్నవి. నైహునివేదికయందు రెండువిధానములును చేర్చబడినవి. భారతీయ రాజ్యాంగసమస్యలపూర్వములు. ఆపూర్వమైన సమస్యలకపూర్వమైన రాజ్యాంగవిధానము లేర్పడుటయును సహజము. ప్రయోజనము ప్రధానముగాని నామరూపములు ప్రధానములు గావు. నైహుని ఉపసంఘము సంకుచిత పరిస్థితులందు సమర్పించిన భారతరాజ్యాంగ విధానము వివేకమును, నిగ్రహమును, దూరదృష్టిని, సాహసధైర్యములను, వ్యవహార దక్షత్వమును గలిగి ప్రాజ్ఞుల యాశీ

ర్యాదములను బడయుచున్నది. సైమను సప్తక మేమిచేయునో కాలము తెలుపగలదు.

లక్ష్మణపురమునందు గూడిన సకలపక్ష సమావేశమునకు దిగ్విజయము గలిగినది. సకల రాజకీయపక్షములవారును, భిన్నసంఘములవారును, భిన్నమతములవారును, భిన్నప్రదేశములవారును వారి సంకుచితాభిప్రాయములను, ప్రత్యేకలాభములను విస్తర్దించి, స్వధర్మనిర్వహణమునుజేసి, ప్రతిపక్షులకు విపాదమును, స్వదేశీయుల కానందమును గలుగజేసిరి. నిరంకుశవర్గము చేయుచున్న కుట్రల మీదను లక్ష్మీతీర్మానములు పడుగువలె పడి భయభ్రాంతులను గలుగజేయగలవు. ప్రపంచమునందు ధర్మమునకు విజయముగలుగునుగాని యధర్మమునకు విజయముగలుగజాలదు. సైమను కమిషను నిర్ణయములను, వారి సహకారుల నిర్ణయములను సకలపక్ష సమావేశ మామోదించిన తీర్మానములు పరివర్తనము చేయగల విధమును కాలము విశదము చేయగలదు. శాసనసభాసభ్యులు నిరంకుశాధికారుల మాయలలోబడి దేశానర్థమునకు సాధనంబైన సహకారము సంగీకరించుట భారతీయుల పతితస్థితికి నిదర్శనముగ నున్నది. సైమను సప్తకమును బహిష్కరించుటకు నిర్ణయించిన చెన్నరాష్ట్ర శాసనసభ తిరిగినపాకారము నామోదించుట

చుట పరమవిచారమును గలుగజేయుచు భారతీయుల దుర్దశను విశదము చేయుచున్నది.

ఆరుమాసములు తిరుగకపూర్వమే చెన్నరాష్ట్ర శాసనసభ వెనుక చేసిన నిర్ణయమును మార్పుకొని తనయాత్మగౌరవమును నాశనము చేసికొనినది. స్వప్రయోజన పరాయణులైన సభ్యులనుచితముగ ప్రవర్తించినను సభాగౌరవమును గాపాడవలసిన సభాధ్యక్షులైనను ధర్మసంరక్షణమునకు బూనుకొనకుండుట సంతాపకరము. సభాధ్యక్షులు ప్రతిపాదనమునకును, మోషనునకును గల్పించిన భేదములును, చేసిన నిర్వచనములును వారి న్యాయవాది స్వభావమును దెలుపుచున్నవి గాని ధర్మస్వరథమును దెలుపుట లేదు. నిరంకుశవర్గమునకు గల బలసామర్థ్యముల కిది యొక నిదర్శనముగ నున్నది. భారతీయులు స్వధర్మనిర్వహణపరాయణులై ఆత్మోపలబ్ధిని బడయుటకు స్వరాజ్యావసరమును నిట్టి యనుచితకార్యములు సంబోధించుచున్నవి. సకలపక్షసమావేశము నెవ్వూనివేదిక నేకగ్రీవముగ నామోదించుట యందు చూపిన దూరదృష్టిని, ధర్మలక్ష్మ్యమును, దేశభక్తిని, స్వాహస్తధైర్యములను భారతీయులందరును వ్యక్తముచేసి. దేశమును, ధర్మమును, దైవమును భక్తిశ్రద్ధలతో నారాధించి కృతార్థులగుదురు గాక!

విషయానుక్రమణిక

ప్రతాపరుద్రచక్రవర్తి—శ్రీ శేషాద్రిరమణ కవులు	గీగీగీ-గీగీగీ
తిక్కన విరాటవర్ణము—గుఱ్ఱం వేంకటసుబ్బరామయ్య గారు	గీగీగీ-గీగీగీ
వాయువిమానాగమనము—వడ్డాది సుబ్బారాయణు గారు...	గీగీగీ-గీగీగీ
నందిమల్లయ్య-ఘంటసింగయ్య—తేకుమళ్ల అచ్యుతరావు గారు	గీగీగీ-గీగీగీ
భారతవీరుడు—జి. బామవ గారు	గీగీగీ-గీగీగీ
రామాయణము—జెజువాడ గోపాలరెడ్డి గారు	గీగీగీ-గీగీగీ
గోవిందము—మంగిపూడి వేంకటేశ్వర గారు	గీగీగీ-గీగీగీ
కుచేల—సి. కామేశ్వరరావు గారు	గీగీగీ-గీగీగీ
ప్రాజ్ఞికలకవిత్రం—కొల్లూరు ధర్మారాయకవి గారు	గీగీగీ-గీగీగీ
కుమారుడు—పండిత పురాణం సూర్యనారాయణ తీర్థులు గారు	గీగీగీ-గీగీగీ
తూమాపాణ—వేలూరి శివరామశాస్త్రి గారు	గీగీగీ-గీగీగీ
అహర్ముఖము—శ్రీ. శ్రీ.	గీగీగీ-గీగీగీ
నాటకాన్ని చూడడం	గీగీగీ-గీగీగీ
అనితమ్మ—వేదల శర్మనారాయణశాస్త్రి గారు	గీగీగీ-గీగీగీ
చిన్ననాటి చేష్టలు—వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారు	గీగీగీ-గీగీగీ
పల్లవులు—డాక్టరు య్. వెంకటరమణయ్య గారు	గీగీగీ-గీగీగీ
సరస్వతీశాసనుట్టము—కొమాండురు కృష్ణమాచార్యులు గారు	గీగీగీ-గీగీగీ
పచ్చియెరువువలన వరిచేలను బలపరచుట—గోపటి జోగిరాజు గారు	గీగీగీ-గీగీగీ
పునర్విమర్శనములు—			
పరామర్శవిమర్శము—వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారు	గీగీగీ-గీగీగీ
అహదనకరశాసనము—మల్లంపల్లి సోమ శేఖరకర్మ గారు	గీగీగీ-గీగీగీ
మీ:గడతఱకలు—			
‘కాళిదాస: కవిశ్రేష్ఠ:’—అవ్వారి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి గారు	గీగీగీ-గీగీగీ
వృత్తు: డేవ:—మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రి గారు	గీగీగీ-గీగీగీ

కలగూరగంప—వియరీషమాన్యుగారు-లక్క-ప్రతిమలు; మరణపంపనము జరుగుచుండి
 వాయూచిత్రమును దీయుట; ప్రాచీనభారతీయవిజ్ఞానముయొక్క-విలువ;
 శ్రీల వారసత్వపు హక్కులు; క్షయ-నివారణము; ఆమెరికను
 గ్రంథాలయములు; ప్రాంబనకలో రామాయణము; ఆబ్రహాము
 కాలమున ఆబ్రహాము నగరము; చెదపురుగులగుట్టు; కి. కి. చింతామణి
 యోగి; రావుసాహెబు గుబ్బయ్యనాయకుగారు; భారతమాత
 వాస్తవశిల్పి; రాజకీయలోకమున ఒక నవితామణి; పండిత మోతీ
 లాలు శైవలూగారు.

దురదృష్టము—కర్లపాలెం కుటుంబశాస్త్రిగారు	౬౬౯-౬౮౪
భారతీయ మహిళామండలి	౬౮౪-౬౮౬
విమర్శనలు—	౬౮౬-౬౮౮
ఆంధ్రప్రత్తికా కార్యాలయమునందలి శ్రీగణాధిపతి	౬౮౯
సూర్యోదయము—కలిడిండి సరసింహరాజుగారు	౬౯౦
సాభిప్రాయవిశేషములు—	౬౯౦-౭౦౦

చిత్రములు

త్రివర్ణచిత్రములు:—రాధ; 'విషయ నిమ్ము'.

సాధారణచిత్రములు:—ఆబ్రహాముకాలమున ఆబ్రహామునగరము; చెదపురుగుల
 గుట్టు; త్యాగరాజమహోత్సవము-సింగరేణికాలియర్సు; లక్ష్మీచిత్రములు ౫; శ్రీ గాంధీ
 మహాత్ముడు; శ్రీ రాజా రామమోహనరామిగారు; జాక్వరు అనిబెనంటుగారు; ఇతర
 చిత్రములును.